Şuabu'l-Îmân

(الجامع لشعب الإيمان)

Beyhakî

4

OCAK

بسم الله الرحمن الرحيم

Şuabu'l-Îmân

1. baskı – İstanbul

Cilt 4

Haziran 2015

Özgün adı: el-Câmi' li-Şuabi'l-îmân

Yazarı: Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyn b. Alî el-Beyhakî (ö. 458/1066).

Arapça neşir: Mektebetu'r-Rüşd, Abdülaliy Abdülhamîd Hâmid tahkiki ile, Riyad 1423/2003).

İSBN: 978-605-4659-12-8

Tercüme: Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız ve Zekeriya Yıldız

Redaksiyon: Yusuf Özbek

Kapak: Edib Agagjyshi

Baskı ve Cilt: Step Ajans Matbaacılık Ltd Şti.

Göztepe Mah. Bosna Cad. No. 11

Bağcılar/ İSTANBUL

Tel: 0212,4468846 Matb. Sertifika No: 12266

İsteme ve Haberleşme Adresi

www.ocakyayincilik.com

OCAK YAYINCILIK

Millet Cad. Gülsen Apt.

No. 19 Kat: 4 D. 7

Yusufpaşa

Aksaray, İstanbul

GSM: 05.353.107.416 (Yusuf Özbek)

Şuabu'l-Îmân

el-Beyhakî

Ahmed b. el-Hüseyn

(öl. 458/1066)

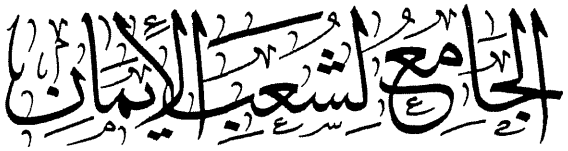

Cilt 4

İÇİNDEKİLER

23. Şube: Oruç 209

Orucun Fazileti 219

Ramazan Ayının Fazileti 233

Oruçlu Kimsenin Orucunu Gevezelik ve Sövme Gibi Ona Yakışmayan Şeylerden Arındırması 259

Ramazan Ayının Son On Gününde Daha Çok İbadet İçin Çaba Göstermek 266

Kadir Gecesi 267

Ramazan Ayı Gecelerinde Kadir Gecesini Aramak 274

Kadir Gecesini Ramazan Ayının Son On Günündeki Tekli Gecelerde Aramak 276

İki Bayram Gecesi ve Günü 302

Şevvâl Ayından Altı Gün Oruç Tutmak 314

Haram Aylarda Oruç Tutmak 317

Zilhicce Ayının On Gününün (Eyyâmu'l-Aşr) Çokça Amel İşlemeye Tahsis Edilmesi 321

Arefe Gününün Zikre Tahsis Edilmesi 329

Muharrem Ayının Zikre Tahsis Edilmesi 334

Aşure Gününün Zikre Tahsis Edilmesi 336

Muharrem Ayının Dokuzuncu Gününü Onuncu Günle Birlikte Oruçlu Geçirmek 341

Bölüm 344

Receb Ayının Zikre Tahsis Edilmesi 348

Şâban Ayında Oruç 362

Şâban Ayının On Beşinci (Berat) Gecesi 366

Her Ayda Üç Gün Oruç Tutmak; Pazartesi, Perşembe ve Cuma Günleri Oruç Tutmak ve Hz. Dâvud'un Orucu Hakkında Gelen Rivayetler 382

Şevvâl Ayını, Çarşamba, Perşembe ve Cuma Günlerini Oruçlu Geçirmek 397

Allah Rızası İçin Oruç Tutmak 401

Aşırıya Kaçmadan (Orta Yolu Tutup) İbadet Etmek 402

Bölüm 411

Oruçlu Orucunu Ne İle Açmalı ve İftar Anında Nasıl Dua Etmelidir? 415

Oruç Hakkında Haber ve Hikayeler 423

Kişinin Oruçluya İftar Vermesi 437

24. Şube: İtikâf 443

25. Şube: Menâsik (Hac Fiilleri) 449

Kâbe, Mescid-i Harâm ve Haremin Diğer Bölgesi 457

İhram ve Telbiyede Sesi Yükseltmek 483

Hacer-i Esved'in, Makâm'ın Fazileti, (Hacer-i Esved'i) Selamlamak, Tavaf Etmek ve Safa İle Merve Arasında Sa'yetmek 489

Arefe Günü Arafat'ta Vakfe Yapmak, Arafat'ın Fazileti Hakkında Rivayetler, Cemreleri Taşlamanın ve Kurban Kesmenin Aslı 507

Hac ve Umrenin Fazileti 527

Medine'ye Gitmek, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) Mezarını Ziyaret Etmek, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'i ile Kubâ Mescid'inde Namaz Kılmak 551

26. Şube: Cihad 584

27. Şube: Allah Yolunda Nöbet Tutmak 639

28. Şube: Düşman Karşısında Direnmek ve Savaştan Kaçmamak 653

29. Şube: Ganimetin Beşte Birini (Humsu) İmama veya Onun Görevlendirdiği Kişiye Vermek 671

30. Şube: Köle Azat Etme ve Bunun Allah'a Yaklaşma Vesilesi Olması 680

٢٩٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو يُوسُفَ يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، أَخْبَرَنِي بَعْضُ شُيُوخِأَهْلِ الْكُوفَةِ، قَالَ: كَانَ لَهُمْ - يَعْنِي لِآلِ الْحَسَنِ بْنِ صَالِحِ بْنِ حَيٍّ - خَادِمٌ تَخْدِمُهُمْ، فَاحْتَاجُوا إِلَى بَيْعِهَا فَبَاعُوهَا، فَلَمَّا كَانَ فِي أَوَّلِ اللَّيْلِ ذَهَبَتْ وَأَلَحَّتْ عَلَى مَوْلَاهَا تُقِيمُهُ، وَتَقُولُ: ذَهَبَ اللَّيْلُ، مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ حَتَّى أَضْجَرَتْهُ، فَصَاحَ بِهَا، قَالَ: فَلَمَّا أَصْبَحَتْ ذَهَبَتْ إِلَى الْحَسَنِ، فَقَالَتْ: يَا سُبْحَانَ اللهِ أَمَا كَانَ يَجِبُ عَلَيْكُمْ فِيمَا خَدَمْتُكُمْ أَنْ تَبِيعُونِي مِنْ مُسْلِمٍ قَالَ: فَقَالَ الْحَسَنُ: " سُبْحَانَ اللهِ وَمَا لَهُ؟ " قَالت: انْتَظَرْتُ أن يَقُومَ لِيَتَهَجَّدَ فَلَمْ يَفْعَلْ، فَأَلْحَحْتُ عَلَيْهِ فَزَبَرَنِي وَشَتَمَنِي، قَالَ: فَصَاحَ: لعَلِيٍّ، وَقَالَ: " أَمَا تَعْجَبُ مِنْ هَذِهِ، اذْهَبْ فَتَسَلَّفْ ثَمَنَهَا مِنْ بَعْضِ إِخْوَانِنَا وَأَعْتِقْهَا "

2963- Yâkûb b. Süfyân der ki: Kufe halkından bir ihtiyarın bana söylediğine göre Hasan b. Sâlih b. Yahyâ'nın ailesinin bir kadın hizmetçileri vardı. Onu satmak zorunda kaldıkları için bu hizmetçiyi sattılar. İlk gece bu hizmetçi efendisine gidip onu ısrarla uyandırmaya ve: "Gece gitti" demeye başladı. Adam onun ısrarından sıkılınca kendisine bağırdı. Sabah olunca hizmetçi Hasan'a gitti ve: "Sübhanallah. Size hizmetlerime karşılık beni bir Müslümana satmanız gerekmez miydi?" dedi. Hasan: "Sübhanallah. Adamın nesi var?" karşılığını verince hizmetçi: "Teheccüd namazına kalkmasını bekledim, ancak kalkmadı. Onu ısrarla uyandırmaya çalışınca da bana kızıp azarladı" dedi. Hasan, Ali'yi çağırdı ve: "Şuna hayret etmiyor musun? Git bunun bedelini kardeşlerimizden birinden borç al ve satın alıp azad et" dedi.[1]

٢٩٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَمْعَانَ الْمُذَكِّرُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ الْأَرْغِيَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْأَشَجُّ، حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ، قَالَ: أَكَلَ سُفْيَانُ لَيْلَةً فَشَبِعَ، فَقَالَ: " إِنَّ الْحِمَارَ إِذَا زِيدَ فِي عَلَفِهِ زِيدَ فِي حَمْلِهِ "، فَقَامَ حَتَّى أَصْبَحَ

---

[1] Fesevî, *Ma'rife* (3/184/185).

2964- Ebû Hâlid el-Ahmer der ki: Bir gece Süfyân doyuncaya kadar yiyince: "Eşeğin yemi çok olunca yükü de çok olur" deyip kalktı ve sabaha kadar ibadet etti.[1]

٢٩٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو نَصْرٍ الْخَفَّافُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الرَّبِيعِ، يَقُولُ: " رَأَيْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ يُقَاتِلُ فِي أَرْضِ الرُّومِ فِي يَوْمٍ شَدِيدِ الْحَرِّ، قَدْ وَقَعَ قُلْنُسْوَتُهُ عَنْ رَأْسِهِ "

قَالَ: وَقَالَ مُحَمَّدٌ أبو الْوَزِيرِ: وَصَّى ابْنُ الْمُبَارَكِ كُنْتُ مَعَ عَبْدِ اللهِ فِي الْمَحْمَلِ، فَانْتَهَيْنَا إِلَى مَوْضِعٍ بِاللَّيْلِ، ثَمَّ خَوْفٌ، فقَالَ: فَنَزَلَ ابْنُ الْمُبَارَكِ، وَرَكِبَ دَابَّتَهُ حَتَّى جَاوَزْنَا الْمَوْضِعَ فَانْتَهَيْنَا إِلَى نَهَرٍ، فَنَزَلَ عَنْ دَابَّتِهِ، وَأَخَذْتُ، أَنَا مِقْوَدَتُهُ، وَاضْطَجَعْتُ فَجَعَلَ يَتَوَضَّأُ وَيُصَلِّي حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ، وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ، فَلَمَّا طَلَعَ الْفَجْرُ نَادَانِي، فقَالَ: قُمْ فَتَوَضَّأْ، قَالَ: قُلْتُ، أَنَا عَلَى وُضُوءٍ، فَرَكِبَهُ الْحُزْنُ حَيْثُ عَلِمْتُ أَنَا بِقِيَامِهِ فَلَمْ يُكَلِّمْنِي حَتَّى انْتَصَفَ النَّهَارُ وَبَلَغْتُ الْمَنْزِلَ مَعَهُ "

2965- Muhammed b. Ahmed b. el-Hüseyin b. er-Rabî der ki: "İbnu'l-Mübârek'in Rum topraklarında çok sıcak bir günde, miğferi başından düşmüş bir şekilde savaştığını gördüm."[2]

Muhammed b. Ebi'l-Vezîr der ki: Abdullah ile beraber hevdecindeyken İbnu'l-Mübârek tavsiyede bulundu. Gece vakti uzak bir yere gittik ve orada konakladık. Sonra İbnu'l-Mübarek bineğine bindi ve yola devam ettik. Bir nehre varınca bineğinden indi. Ben bineğin yularını tutup uzandım. İbnu'l-Mübârek abdest alıp tan ağarana kadar namaz kıldı. Ben ise onu seyrediyordum. Tan ağardığında bana seslenerek: "Kalk ve abdest al" dedi. Ben: "Abdestim var" karşılığını verince, onun gece namaz kıldığımı bildiğimi anladı ve üzüldü. Benimle de gün ortasına ve gideceğimiz yere varıncaya kadar konuşmadı.

---

[1] Fesevî, *Ma'rife* (1/727) ve Hatîb, *Tarih* (9/158).

[2] İsnâdında bilinmeyenler vardır.

٢٩٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو عمرو بْنُ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ شُبْرُمَةَ، قَالَ: " صَحِبْتُ كَرْزًا فَكَانَ إِذَا نَزَلَ يَلْتَفِتُ قَبْلَ أَنْ يَضْرِبَ خِبَاءَهُ، فَإِذَا رَأَى مَوْضِعًا طَيِّبًا صَلَّى فِيهِ "

2966- İbn Şubrume der ki: "Kurz ile yolculuk yaptım, konakladığı zaman, çadırını kurmadan önce sağa sola bakar, temiz bir yer görünce orada namaz kılardı."[1]

٢٩٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ النَّصْرُ آبَادِيُّ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفِرْيَابِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَصْبَغِ مُحَمَّدُ بْنُ سَمَاعَةَ الرَّمْلِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ ضَمْرَةَ بْنَ رَبِيعَةَ، يَقُولُ: " حَجَجْنَا مَعَ الْأَوْزَاعِيِّ سَنَةَ خَمْسِينَ وَمِائَةٍ، فَمَا رَأَيْتُهُ مُضْطَجِعًا عَلَى الْمَحْمَلِ فِي لَيْلٍ وَلَا نَهَارٍ قَطُّ، وَكَانَ يُصَلِّي فَإِذَا غَلَبَهُ النَّوْمُ اسْتَنَدَ إِلَى الْقَتَبِ "

2967- Damra b. Rabîa der ki: "Yüz elli yılında Evzâî ile hac yaptık. Ne gece, ne de gündüz hevdecinde uzandığını görmedim. Namaz kılar, uykusu gelince de devenin semerine yaslanırdı."[2]

٢٩٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْهَاشِمِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ هَنَّادَ بْنَ السَّرِيِّ غَيْرَ مَرَّةٍ، إِذَا ذُكِرَ قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ، قال: " الرَّجُلُ الصَّالِحُ "، وَتَدْمَعُ عَيْنَاهُ - وَكَانَ هَنَّادٌ كَثِيرَ الْبُكَاءِ - " وَكُنْتُ عِنْدَهُ ذَاتَ يَوْمٍ فِي مَسْجِدِهِ، فَلَمَّا فَرَغَ مِنَ الْقِرَاءَةِ عَادَ إِلَى مَنْزِلِهِ فَتَوَضَّأَ فَانْصَرَفَ إِلَى الْمَسْجِدِ، وَقَامَ عَلَى رِجْلَيْهِ يُصَلِّي إِلَى الزَّوَالِ وَأَنَا مَعَهُ فِي الْمَسْجِدِ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ فَتَوَضَّأَ، فَانْصَرَفَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَصَلَّى بِنَا الظُّهْرَ، ثُمَّ قَامَ عَلَى رِجْلَيْهِ يُصَلِّي إِلَى الْعَصْرِ، وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالْقُرْآنِ، وَيَبْكِي كَثِيرًا وَيُصَلِّي إِلَى الْعَصْرِ، ثُمَّ صَلَّى بِنَا الْعَصْرَ، وَجَاءَ إِلَى صَحْنِ الْمَسْجِدِ، وَجَعَلَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ فِي الْمُصْحَفِ إلى اللَّيْلِ، فَصَلَّيْتُ مَعَهُ صَلَاةَ الْمَغْرِبِ "، وَقُلْتُ لِبَعْضِ جِيرَانِهِ: مَا أَصْبَرَهُ عَلَى

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Fesevî, *Ma'rife* (2/8709-710) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (5/79).

[2] İsnâdı sâlihtir. Zehebî, *Siyer* (7/119).

الْعِبَادَةِ، فَقَالَ: " هَذَا عِبَادَتُهُ بِالنَّهَارِ مُنْذُ سَبْعِينَ سَنَةٍ، فَكَيْفَ لَوْ رَأَيْتَ عِبَادَتَهُ بِاللَّيْلِ؟ وَمَا تَزَوَّجَ قَطُّ، وَمَا تَسَرَّى قَطُّ، وَكَانَ يُقَالُ لَهُ رَاهِبُ الْكُوفَةِ "

2968- Ahmed b. Seleme der ki:: Hennâd b. es-Serî'nin birçok defa, Kabîsa b. Ukbe'den bahsedilince: "Sâlih bir kişidir" dediğini ve gözlerinin yaşardığını gördüm. Hennâd çok ağlayan biriydi. Bir gün mescidinde onunlaydım. Kıraatini bitirince evine döndü ve abdest alıp mescide giderek zeval vaktine kadar namaz kıldı. Ben de mescidde onunlaydım. Sonra tekrar evine dönüp abdest aldı ve mescide gidip bize öğle namazını kıldırdı. Sonra kalkıp kıraatte sesini yükselterek ve ağlayarak ikindiye kadar namaz kıldı. Sonra bize ikindi namazını kıldırdı ve mescidin ortasına gelip geceye kadar mushaf okudu. Akşam namazını da onunla kıldım. Komşularından birine: "İbadette ne kadar sabırlı" dediğimde, komşusu şöyle karşılık verdi: "Yetmiş yıldır gündüz bu şekilde ibadet etmektedir. Bir de gece yaptığı ibadeti görsen. Hiçbir zaman evlenmedi ve giysilerini hiç çıkarmadı. Ona Kûfe'nin rahibi denirdi.[1]

٢٩٦٩ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ، أَخُو تَبُوكَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْجَهْمِ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْعَطَّارُ، حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخٍ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قال: ضِفْتُ بِرَابِعَةَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَبَدَرْتُ إِلَى مِحْرَابِها، وَبَدَرْتُ إِلَى آخَرَ فَلَمْ تَزَلْ قَائِمَةً حَتَّى أَصْبَحَتْ، فَقُلْتُ لَهَا: مَا جَزَاءُ مَنْ قَوَّانَا عَلَى قِيَامِ هَذَا اللَّيْلِ؟ قَالَتْ: " جَزَاءُهُ أَنْ تَصُومَ لَهُ النَّهَارَ "

2969- Câfer b. Süleymân der ki: Bir gece Rabîa'yı misafir ettiğimde namazgâhına gitti ve sabaha kadar ibadet etti. Ona: "Bizi bu gece ibadetini yapma gücü verene karşılık olarak ne yapmalıyız?" diye sorunca: "Gündüz onun için oruç tutmalısın" cevabını verdi.[2]

٢٩٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زَكَرِيَّا الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، مِنْ بَنِي ضُبَيْعَةَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ الضُّبَعِيُّ، عَنْ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Zehebî, *Siyer* (11/466).

[2] İsnâdı zayıftır.

إِبْرَاهِيمَ بْنِ عِيسَى الْيَشْكُرِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ بَكْرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيَّ، يَقُولُ: " مَنْ مِثْلُكَ يَا ابْنَ آدَمَ خَلَّى بَيْنَكَ وَبَيْنَ الْمَاءِ وَالْمِحْرَابِ مَتَى شِئْتَ دَخَلْتَ عَلَى رَبِّكَ لَيْسَ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ حِجَابٌ، وَلَا تَرْجُمَانٌ "

2970- Bekr b. Abdillah el-Müzenî der ki: "Ey Âdemoğlu! Dilediği zaman Rabbinin huzuruna arada perde ve tercüman olmadan girebilecekken, kendisiyle su ve mihrab arasma engel koyan var mı?"[1]

٢٩٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ، أَخْبَرَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: " كَانَ بِلَالُ بْنُ سَعْدٍ مِنَ الْعِبَادَةِ عَلَى شَيْءٍ لَمْ يُسْمَعْ بِأَحَدٍ قَوِيَ عَلَيْهِ كَانَ لَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ اغْتِسَالَةٌ"

قَالَ أَبِي: " وَكَانَ الْأَوْزَاعِيُّ عَلَى شَيْءٍ، لَمْ يُسْمَعْ بِأَحَدٍ قَوِيَ عَلَيْهِ مَا أَتَى عَلَيْهِ زَوَالٌ قَطُّ إِلَّا وَهُوَ فِيهِ قَائِمٌ يُصَلِّي "

2971- Evzâî der ki: "Bilâl b. Sa'd, o kadar çok ibadet ederdi ki, kimsenin onun yaptığı ibadeti yapmaya gücü yetmezdi. Bilâl her gündüz ve gece bir defa guslederdi."[2]

Abbâs b. el-Velîd der ki: Babam: "Evzâî, kimsenin güç yetiremeyeceği kadar ibadet ederdi. Her zeval vakti muhakkak kalkıp namaza durduğu görülürdü" dedi.

٢٩٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ، حَدَّثَنَا أَبُو سَهْلٍ الْإِسْفَرَائِينِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الْحَذَّاءُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، حَدَّثَنَا نُوحُ بْنُ قَيْسٍ، حَدَّثَنَا عَوْنُ بْنُ أَبِي شَدَّادٍ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ غَالِبٍ كَانَ يُصَلِّي مِائَةَ رَكْعَةٍ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ فَيَقُولُ: " لِهَذَا خُلِقْنَا، وَبِهَذَا أُمِرْنَا، يُوشِكُ أَوْلِيَاءُ اللهِ أَنْ يُكْفُوا وَيُحْمَدُوا "

2972- Avn b. Ebî Şeddâd'ın bildirdiğine göre Abdullah b. Gâlib yüz rekat kıldıktan sonra şöyle derdi: "Bunun için yaratıldık ve bize bu

---

[1] İsnâdında meçhul olan bir kişi vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (2/229).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/222).

emredildi. Allah'ın veli kullarının ihtiyaçlarının karşılanacağı ve övülecekleri zaman yakındır."[1]

٢٩٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْإِسْفَرَائِينِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ عُثْمَانَ الْحَنَّاطُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي الْحُرِّ، قَالَ: قَالَ الْأَوْزَاعِيُّ: خَرَجْتُ حَاجًّا فَدَخَلْتُ مَدِينَةَ رَسُولِ اللهِ ﷺ بِلَيْلٍ، فَأَتَيْتُ مَسْجِدَ النَّبِيِّ ﷺ، فَإِذَا شَابٌّ بَيْنَ يَدَيِ الْقَبْرِ وَالْمِنْبَرِ يَتَهَجَّدُ، فَلَمَّا طَلَعَ الْفَجْرُ اسْتَلْقَى عَلَى ظَهْرِهِ، ثُمَّ قَالَ: عِنْدَ الصَّبَّاحِ يَحْمَدُ الْقَوْمُ السُّرَى، فَقُلْتُ: " يَا ابْنَ أَخِ لَكَ وَلِأَصْحَابِكَ لَا لِلْحَمَّالِينَ " وكَذَلِكَ رَوَاهُ سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْحَلَبِيُّ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْحَوَارِيِّ

2973- Evzâî der ki: Hac için yola çıkıp Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şehrine gece girdim. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) mescidine vardığımda bir gencin, kabir ile minber arasında teheccüd namazı kıldığını gördüm. Tan ağarınca genç sırtüstü uzandıktan sonra: "Sabah olunca halk gizli ibadet edenleri överler" dedi. Ben de ona: "Yeğenim! Seni ve senin gibileri överler, hamalları değil" dedim.[2]

Saîd b. Abdilazîz el-Halebî hadisi Ahmed b. Ebu'l-Havârî'den bu şekilde nakletmiştir.

٢٩٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ صُبَيْحٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ شِيرَوَيْهِ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " يُحْشَرُ النَّاسُ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيُنَادِي مُنَادٍ فَيَقُولُ: أَيْنَ الَّذِينَ كَانَتْ تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ، فَيَقُومُونَ وَهُمْ قَلِيلٌ، يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ، ثُمَّ يُؤْمَرُ بِسَائِرِ النَّاسِ إِلَى الْحِسَابِ "

---

[1] İsnâdı sâlihtir. Ebû Nuaym, *Hilye* (2/256))

[2] Ebû Nuaym, *Hilye* (8/334, 10/15).

2974- Esmâ binti Yezîd'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kıyamet günü insanlar bir yerde toplanırlar ve bir münadi şöyle seslenir: «(Uyku saatinde ibadet etmek için) yataklarından uzak kalanlar nerede?» Bunun üzerine az sayıda kişi kalkıp hesaba çekilmeden cennete girerler. Sonra diğer insanların hesaba çekilmeleri emredilir."*[1]

٢٩٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ، قَالَ: سَمِعْتُ بَشِيرَ بْنَ كَعْبٍ الْعَدَوِيَّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَبِيعَةَ الْجَرَشِيَّ، زَمَنَ مُعَاوِيَةَ يَقُولُ: " يَجْمَعُ اللهُ الْخَلَائِقَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَعِيدٍ وَاحِدٍ، فَيَكُونُونَ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَكُونُوا، فَيُنَادِي مُنَادٍ سَيَعْلَمُ أَهْلُ الْجَنَّةِ لِمَنِ الْعِزُّ الْيَوْمَ وَالْكَرَمُ لِيَقُمِ الَّذِينَ ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ [السجدة: ١٦] الْآيَةُ، فَيَقُومُونَ وَفِيهِمْ قِلَّةٌ، ثُمَّ يَلْبَثُ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَلْبَثَ، ثُمَّ يَعُودُ فَيُنَادِي، سَيَعْلَمُ أَهْلُ الْجَمْعِ لِمَنِ الْعِزُّ وَالْكَرَمُ لِيَقُمِ الَّذِينَ ﴿لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ﴾ [النور: ٣٧] حَتَّى فَرَغَ مِنَ الْآيَةِ، فَيَقُومُونَ وَهُمْ أَكْثَرُ مِنَ الْأَوَّلِينَ، ثُمَّ يَلْبَثُ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَلْبَثَ، ثُمَّ يَعُودُ فَيُنَادِي، سَيَعْلَمُ أَهْلُ الْجَمْعِ لِمَنِ الْعِزُّ الْيَوْمَ وَالْكَرَمُ، لِيَقُمِ الْحَامِدُونَ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ، قَالَ: فَيَقُومُونَ وَهُمْ أَكْثَرُ مِنَ الْأَوَّلِينَ "

2975- Rabîa el-Cereşî der ki: Kıyamet günü Allah insanları bir yerde toplar. Orada Allah'ın dilediğince kişi bulunur. Sonra bir münadi şöyle seslenir: "Cennet ehli bugün izzetin ve cömertliğin kime ait olduğunu bilecekler! ***«Korkarak ve ümit ederek rablerine ibadet etmek için yataklarından kalkanlar»***[2] ayağa kalksınlar." Az sayıda kişi kalkar ve Allah'ın dilediği kadar bir süre geçtikten sonra münadi tekrar şöyle seslenir: "Cennet ehli bugün izzetin ve cömertliğin kime ait olduğunu bilecekler! ***«Kendilerini ticaret ve alışverişin Allah'ı zikretmek ve namazdan alıkoymayan kişiler»***[3] kalksınlar." Bunun üzerine öncekilerden daha çok sayıda kişi kalkar. Allah'ın dilediği kadar bir süre geçtikten sonra münadi

---

[1] Hennâd, *Zühd* 1/134 (176) ve Muhammed b. Nasr, *Kıyamu'l-Leyl* (sh. 18).

[2] Secde Sur. 16

[3] Nûr Sur.37

tekrar şöyle seslenir: "Cennet ehli bugün izzetin ve cömertliğin kime ait olduğunu bilecekler! Her durumda Allah'a hamd edenler kalksınlar." Bunun üzerine öncekilerden daha çok sayıda kişi kalkar.[1]

٢٩٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عِيسَى الْحِيرِيُّ، حَدَّثَنَا مُسَدَّدُ بْنُ قَطَنٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي سَفَرٍ، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ فِي ثَوَابِ الْوُضُوءِ، ثُمَّ عَنْ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِيمَا يَقُولُ عِنْدَ فَرَاغِهِ مِنَ الْوُضُوءِ، ثُمَّ قَالَ: " يُجْمَعُ النَّاسُ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَيُنْفِذُهُمُ الْبَصَرُ، وَيُسْمِعُهُمُ الدَّاعِي، فَيُنَادِي مُنَادٍ سَيَعْلَمُ أَهْلُ الْجَمْعِ: لِمَنِ الْكَرْمُ الْيَوْمَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ يَقُولُ: أَيْنَ الَّذِينَ كَانَتْ تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ؟ ثُمَّ يَقُولُ: أَيْنَ الَّذِينَ كَانُوا لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللهِ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ: سَيَعْلَمُ أَهْلُ الْجَمْعِ لِمَنِ الْكَرْمُ الْيَوْمَ، ثُمَّ يَقُولُ أَيْنَ الْحَمَّادُونَ الَّذِينَ كَانُوا يَحْمَدُونَ رَبَّهُمْ "

2976- Ukbe b. Âmir el-Cühenî: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) ile beraber bir seferdeydik" deyip abdestin sevabıyla ilgili hadisi aktardı. Sonra Hz. Ömer'den şöyle nakletti: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) abdest aldıktan sonra neler söylenmesi gerektiğini bildirdikten sonra şöyle buyurdu: *"Kıyamet günü insanlar herkesin görebileceği ve söyleneni duyabileceği bir yerde toplanırlar. Sonra bir münadi üç defa: «Bu topluluk bu gün cömertliğin kime ait olduğunu bilecek» deyip: «**Korkarak ve ümit ederek rablerine ibadet etmek için yataklarından kalkanlar**»*[2] *nerede?" diye seslenir. Sonra şöyle der: «**Kendilerini ticaret ve alışverişin Allah'ı zikretmek ve namazdan alıkoymayan kişiler**»*[3] *nerede?" sonra bir münadi: «Bu topluluk bu gün cömertliğin kime ait olduğunu bilecek» deyip: «Rablerini çokça hamdeden hamd ediciler nerede?» diye seslenir."*[4]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Nuaym, *Hilye* (6/105-106) ve Suyûti, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/548).

[2] Secde Sur. 16

[3] Nûr Sur.37

[4] İsnâdmda kopukluk vardır. Hâkim, *Müstedrek* (2/398-399) ve Suyûti, *ed-Dürrü'l-Mensûr*

٢٩٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَازِمٍ عُمَرُ بْنُ أَحْمَدَ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ حَمْدُونَ الْعُكْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو إِبْرَاهِيمَ التَّرْجُمَانِيُّ، عَنْ سَعْدِ بْنِ سَعِيدٍ الْجُرْجَانِيِّ، عَنْ نَهْشَلٍ أَبِي عَبْدِ اللهِ الْقُرَشِيِّ، عَنِ الضَّحَّاكِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَشْرَافُ أُمَّتِي حَمَلَةُ الْقُرْآنِ وَأَصْحَابُ اللَّيْلِ "

2977- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ümmetimin en şereflileri, Kur'ân hafızları ve gece ibadet edenlerdir."*[1]

٢٩٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَزَّازُ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ الْوَرَّاقُ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْحَارِثِ، قَالَ: سَمِعْتُ الْمُعَافَى بْنَ عِمْرَانَ، يَقُولُ: " عِزُّ الْمُؤْمِنِ اسْتِغْنَاؤُهُ عَنِ النَّاسِ، وَشَرَفُهُ قِيَامُهُ بِاللَّيْلِ"

2978- Muâfa b. İmrân: "Müminin izzeti, insanlardan istememesiyle orantılıdır, şerefi ve yüceliği ise gece ibadet etmesindendir" dedi.[2]

٢٩٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْفَارِسِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ فَارِسٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ صُهَيْبُ بْنُ مِهْرَانَ: " شَرَفُ الْمُؤْمِنِ الصَّلَاةُ فِي سَوَادِ اللَّيْلِ، وَالْإِيَاسُ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ " قَالَ مُحَمَّدٌ: قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ سَبْرَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ حَنَشٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ صَالِحٍ، عَنْ صُهَيْبٍ

2979- Suheyb b. Mihrân der ki: "Müminin şerefi ve yüceliği ise gece ibadet etmesinden ve insanların elindekinden ümidini kesmesindendir."[3]

Muhammed der ki: Mûsa b. İsmâîl, bu hadisi "Sebre b. Abdillah b. Haneş —Amr b. Sâlih —Suheyb" kanalıyla rivayet etti.

٢٩٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ مُضَارِبٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: كَانَ الْحُسَيْنُ بْنُ الْفَضْلِ يَرْكَعُ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلِ سِتَّمِائَةِ رَكْعَةٍ، وَيَقُولُ: " لَوْلَا الضَّعْفُ وَالسِّنُّ لَمْ أَطْعَمْ بِالنَّهَارِ "

(6/208/209).

[1] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *Tarih* (4/124).

[2] Ravilerden Ubeydullah el-Varrâk'ı tanımıyorum. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/338).

[3] İsnâdında belirsizlik vardır. Buhârî, *Tarih* (2/2 (317).

2980- İbrâhîm b. Mudârib der ki: Babamın şöyle dediğini işittim: "Hüseyin b. el-Fadl bir gün ve gecede altı yüz rekat namaz kılardı ve: "Eğer zayıf ve yaşlı olmasaydım gündüz yemek yemezdim" derdi.[1]

٢٩٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ سُلَيْمَانَ شَيْخُ عَصْرِهِ فِي التَّصَوُّفِ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ الْمُطَرِّزُ، حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ الْمُوَفَّقِ، حدثنا دَاوُدُ بْنُ رُشَيْدٍ، قَالَ: " قَامَ أَخٌ لِي فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ يُصَلِّي مَعَ نَفْسِهِ، فِي شِدَّةِ الْبَرْدِ فَضَرَبَهُ الْبَرْدُ، وَكَانَ رَثَّ الثِّيَابِ، فَبَكَى ثُمَّ سَجَدَ فَذَهَبَ بِهِ النَّوْمُ فِي سُجُودِهِ فَهَتَفَ بِهِ هَاتِفٌ: أَنَمْنَاهُمْ وَأَقَمْنَاكَ وَتَبْكِي عَلَيْنَا "

2981- Dâvud b. Ruşeyd der ki: "Bir kardeşim, karanlık bir gecede kalkıp, çok soğuk olmasına rağmen tek başına namaz kıldı ve üşüdü. Bu kardeşim eski giysiler giymişti. Kardeşim ağlayarak secde edince, secdedeyken uyuyakaldı ve şöyle bir ses duydu: "Onları uyutup seni uyandırdık, sen ise bize ağlıyorsun."[2]

٢٩٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ جَدِّي إِسْمَاعِيلَ بْنَ نُجَيْدٍ، يَقُولُ: " كَانَ الْجُنَيْدُ يَجِيءُ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى السُّوقِ فَيَفْتَحُ بَابَ حَانُوتِهِ، فَيَدْخُلُهُ وَيُسْبِلُ السِّتْرَ، وَيُصَلِّي أَرْبَعَمِائَةِ رَكْعَةٍ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى بَيْتِهِ "

2982- İsmâîl b. Nuceyd der ki: "Cüneyd her gün çarşıya gelir ve dükkânının kapısını açıp girerek perdeyi indirir, dört yüz rekat namaz kıldıktan sonra evine dönerdi."[3]

٢٩٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ جَدِّي، يَقُولُ: دَخَلَ عَلَيْهِ - يَعْنِي - الْجُنَيْدَ أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ عَطَاءٍ، وَهُوَ فِي النَّزْعِ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَسَكَتَ، ثُمَّ رَدَّ عَلَيْهِ بَعْدَ سَاعَةٍ، وَقَالَ: " اعْذُرْنِي فَإِنِّي كُنْتُ فِي وِرْدِي "، ثُمَّ أَقْبَلَ وَجْهَهُ إِلَى الْقِبْلَةِ وَكَبَّرَ وَمَاتَ

2983- Ebû Abdurrahman es-Sülemî der ki: Dedemin bildirdiğine göre Ebu'l-Abbâs b. Atâ, Cüneyd ölüm döşeğindeyken yanına girdi ve selam

---

[1] Zehebî, *Siyer* (13/415).

[2] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/335).

[3] Hatîb, *Tarih* (7/245) ve Kuşeyrî, *Risâle* (1/119).

verdi. Cüneyd bir müddet sustuktan sonra selamı aldı ve: "Beni mazur gör. Çünkü virdimi yapıyordum" dedi. Sonra yüzünü kıbleye çevirip tekbir getirdi ve vefat etti.[1]

٢٩٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ الْبَجَلِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا مُحَمَّدٍ الْجُرَيْرِيَّ، يَقُولُ: كُنْتُ وَاقِفًا عَلَى رَأْسِ الْجُنَيْدِ فِي وَقْتِ وَفَاتِهِ، وَكَانَ يَوْمُ جُمُعَةٍ وَهُوَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَبَا الْقَاسِمِ ارْفُقْ بِنَفْسِكَ، فَقَالَ: " يَا أَبَا مُحَمَّدٍ ما رَأَيْتُ أَحَدًا أَحْوَجَ إِلَيْهِ مِنِّي فِي هَذَا الْوَقْتِ وَهُوَ ذَا تُطْوَى صَحِيفَتِي "

2984- Muhammed el-Cureyrî der kî: Cüneyd vefat edeceği zaman ben başucunda duruyordum. Cuma günüydü ve o, Kur'ân okuyordu. Kendisine: "Ey Ebu'l-Kâsım! Kendine acı (yorma)" dediğimde şöyle karşılık verdi: "Ey Ebû Muhammed! Şu vakitte sahifem dürülürken ona (Kur'ân okumaya) benden daha fazla ihtiyacı olanı göremiyorum."[2]

٢٩٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حدثنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حدثنا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حدثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حدثنا بِشْرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ النَّهْشَلِيُّ، قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى أَبِي بَكْرٍ النَّهْشَلِيِّ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ، وَهُوَ يُومِئُ بِرَأْسِهِ يَرْفَعُهُ وَيَضَعُهُ، كَأَنَّهُ يُصَلِّي، فَقَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ: فِي مِثْلِ هَذَا الْحَالِ رَحِمَكَ اللهُ، قَالَ: " إِنِّي أُبادِرُ طَيَّ الصَّحِيفَةِ "

2985- Bişr b. Abdillah en-Nehşelî der ki: Ölüm döşeğinde olan Ebû Bekr en-Nehşelî'nin yanına girdik. Başını indirip kaldırarak imâyla namaz kılıyordu. Bir arkadaşı ona: "Allah sana merhamet etsin; bu durumda da mı (namaz kılıyorsun)?" deyince: "Sahifemin dürülmesiyle uğraşıyorum" karşılığını verdi.

٢٩٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ سَعِيدٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَحْمَدَ الْوَاسِطِيَّ، بِالْمَوْصِلِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ جَعْفَرَ الْخُلْدِيَّ، يَقُولُ: " رَأَيْتُ الْجُنَيْدَ فِي النَّوْمِ، فَقُلْتُ: مَا فَعَلَ اللهُ بِكَ؟ قَالَ: طَارَتْ تِلْكَ الْإِشاراتُ، وَغَابَتْ

---

[1] Hatîb, *Tarih* (7/245).

[2] Hatîb, *Tarih* (7/248).

تِلْكَ الْعِبارَاتُ، وَفنِيَتْ تِلْكَ الْعلومُ، وَنَفَدَتْ تِلْكَ الرُّسُومُ، وَمَا نَفَعَتنا إِلَّا رَكَعَاتٌ كُنَّا نَرْكَعُها عِنْدَ السَّحَرِ "

2986- Câfer el-Huldî der ki: Rüyamda Cüneyd'i gördüm ve: "Allah sana nasıl muamele etti?" diye sordum. Cüneyd şöyle cevap verdi: "O işaretler uçtu, ibareler kayboldu, ilimler yok oldu, sûretler bitti. Sadece seher vakti kıldığımız namazların bize faydası oldu."[1]

٢٩٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْحُجْرِيُّ، قَالَ: قَالَ ابْنُ الْأَجْلَحِ: قَالَ أَبِي لِسَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ: " إِنْ مُتَّ قَبْلِي فَقَدَرْتَ أَنْ تَأْتِي فِي نَوْمِي فَتُخْبِرَنِي بِمَا رَأَيْتَ فَافْعَلْ "، فَمَاتَ سَلَمَةُ قَبْلَ الْأَجْلَحِ، فَقَالَ أَبِي: " يَا بُنَيَّ، عَلِمْتُ أَنَّ سَلَمَةَ أَتَانِي فِي نَوْمِي، فَقُلْتُ: أَلَيْسَ قَدْ مُتَّ؟ قَالَ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَحْيَانِي، قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ وَجَدْتَ رَبَّكَ؟ قَالَ: رَحِيمًا يَا أَبَا حُجَيَّةَ، قَالَ قُلْتُ: إِيشْ رَأَيْتَ أَفْضَلَ الْأَعْمَالِ الَّتِي يَتَقَرَّبُ بِهَا الْعِبَادُ؟ قَالَ: مَا رَأَيْتُ عِنْدَهُمْ أَشْرَفَ مِنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ، قُلْتُ: كَيْفَ وَجَدْتَ الْأَمْرَ؟ قَالَ: سَهْلًا، وَلَكِنْ لَا تَتَّكِلُوا"

2987- İbnu'l-Eclah der ki: Babam, Seleme b. Kuheyl'e: "Eğer benden önce ölürsen ve rüyama girebilirsen gelip bana ne ile karşılaştığını söyle" dedi. Seleme, Eclah'tan önce vefat edince, babam şöyle dedi: "Ey oğul! Biliyorum ki Seleme rüyamda bana gelince ona: "Sen ölmedin mi?" diye sordum. Bana: "Allah beni diriltti" cevabını verince, ben: "Rabbini nasıl buldun?" diye sordum. Seleme: "Çok merhametli ey Ebû Huceyye" cevabını verince ben: "Kulların sayesinde Allah'a yaklaştığı en üstün amellerin hangisi olduğunu gördün?" diye sorunca: "Gece namazından daha üstününü göremedim" cevabını verdi. Ben: "Durumu (hesabı) nasıl buldun?" diye sorunca da: "Kolay, ancak (amellerinize) güvenmeyin" cevabını verdi.[2]

٢٩٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

---

[1] Ebû Nuaym, *Hilye* (10/257) ve Hatîb, *Tarih* (7/248).

[2] İbn Adiy, *el-Kâmil* (1/417).

جُحَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: " كُنَّا نُؤْمَرُ إِذَا صَلَّيْنَا مِنَ اللَّيْلِ أَنْ نَسْتَغْفِرَ بِآخَرِ السَّحَرِ سَبْعِينَ مَرَّةً "

2988- Enes b. Mâlik der ki: "Gece namazı kıldığımız zaman, seher vaktinin sonunda yetmiş defa istiğfar etmemiz emredilirdi."[1]

٢٩٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي سَعِيدِ بْنِ سِخْتَوَيْهِ الْإِسْفَرَائِينِيُّ، الْمُجَاوِرُ بِمَكَّةَ وَكَتَبَ لِي بِخَطِّهِ، حَدَّثَنَا أَبُو سَهْلٍ بِشْرُ بْنُ أَحْمَدَ، حَدَّثَنَا بُهْلُولُ بْنُ إِسْحَاقَ الْأَنْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي عَوَانَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ هِلَالِ بْنِ يَسَافٍ، عَنْ ضَمْرَةَ بْنِ حَبِيبٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " فَضْلُ صَلَاةِ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ عَلَى صَلَاتِهِ، حَيْثُ يَرَاهُ النَّاسُ كَفَضْلِ الْفَرِيضَةِ عَلَى التَّطَوُّعِ "

2989- Damra b. Habîb'in, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bir kişiden bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kişinin evinde kıldığı namazın, insanların gördüğü yerde kıldığı namaza üstünlüğü, farzın nafileye olan üstünlüğü gibidir."*[2]

Beyhakî der ki: "Bu hadis nafile namazlar için geçerlidir."

٢٩٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا مَخْلَدُ بْنُ يَزِيدَ الْحَرَّانِيُّ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: " تُكَفِّرُ كُلَّ لِحَاءٍ رَكْعَتَانِ " قَالَ أَبِي: يَعْنِي الرَّجُلُ يُلَاحِي الرَّجُلَ: يُخَاصِمُهُ، يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ تَكْفِيرَهُ يَعْنِي: كَفَّارَتَهُ "

2990- Ebû Hureyre der ki: "İki rekat her tartışmayı affettirir." Babam: "Yani iki kişinin tartışması sebebiyle işledikleri günaha, kıldıkları iki rekat namaz kefarettir" dedi.[3]

٢٩٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ حَفْصٍ الزَّاهِدُ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: أَرَى أَبَا صَالِحٍ ذَكَرَهُ، عَنْ

---

[1] Muhammed b. Nasr, *Kıyâmu'l-Leyl* (65).

[2] Ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/53 (7322).

[3] Ravileri güvenilirdir ve hadis mürseldir.

أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ فُلَانًا يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ فَإِذَا أَصْبَحَ سَرَقَ، فَقَالَ: " سَيَنْهَاهُ مَا يَقُولُ "

2991- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellam): "Ey Allah'ın Resûlü! Falan kişi gece namaz kılıyor, sabah olunca da hırsızlık yapıyor" denilince: *"Söylediği şey (namaz) onu bundan (hırsızlıktan) alıkoyacaktır"* buyurdu.[1]

٢٩٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ تَأْمُرْهُ بِالْمَعْرُوفِ، وَلَمْ تَنْهَهُ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ، لَمْ يَزْدَدْ بِهَا مِنَ اللهِ إِلَّا بُعْدًا "

2992- Hasan(-ı Basrî)'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim namaz kılar da bu namazı onu iyiliğe yönlendirmez ve kötülükten alıkoymazsa, ancak kendisini Allah'tan uzaklaştırmaya yarar."*[2]

٢٩٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدٌ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي خَالِدٍ، قَالَ: قِيلَ لِعَبْدِ اللهِ: إِنَّ فُلَانًا يُطِيلُ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ، قَالَ: " لَا تَنْفَعُ الصَّلَاةُ إِلَّا مَنْ أَطَاعَهَا " يَعْنِي وَاللهُ أَعْلَمُ: إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ نَفَعَتْهُ الصَّلَاةُ

2993- Ebû Hâlid der ki: Abdullah (b. Mes'ûd)'a: "Falan kişi rüku ve secdeleri uzatıyor" denilince: "Namaz ancak ona itaat edene fayda verir" karşılığını verdi. Allah en doğrusunu bilir; ancak muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve kötü şeylerden alıkoyar. Bu sebeple namaz ona fayda sağlar."[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/447); İbn Hibbân, *Sahih* 4/116 (2551) ve Tahâvî, *Müşkil* (2/430).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Ravileri güvenilirdir.

٢٩٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو مَنْصُورٍ النَّضْرَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: " مَنْ لَمْ تَأْمُرْهُ صَلَاتُهُ بِالْمَعْرُوفِ، وَلَمْ تَنْهَهُ عَنِ الْمُنْكَرِ، لَمْ يَزْدَدْ مِنَ اللهِ إِلَّا بُعْدًا "

2994- Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: "Kim, namazı iyiliğe yönlendirmez ve kötülükten alıkoymazsa, ancak kendisini Allah'tan uzaklaştırmaya yarar."[1]

٢٩٩٥ - أَخْبَرَنَا الْأُسْتَاذُ أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزْدَادَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا فَائِدٌ أَبُو الْوَرْقَاءِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمًا فَقَالَ: " مَنْ كَانَتْ لَهُ حَاجَةٌ إِلَى اللهِ أَوْ إِلَى أَحَدٍ مِنْ بَنِي آدَمَ فَلْيَتَوَضَّأْ وَلْيُحْسِنْ وُضُوءَهُ، ثُمَّ لِيُصَلِّ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ يُثْنِي عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَيُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، وَلْيَقُلْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، الْحَلِيمُ، الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللهِ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ، وَالْعِصْمَةَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ، وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ "

2995- Abdullah b. Ebî Evfâ der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gün yanımıza çıktı ve şöyle buyurdu: *"Kimin Allah'tan veya insanlardan birinden bir isteği varsa, güzelce abdest alsın, sonra iki rekat namaz kılsın, sonra Allah'a senâ etsin ve Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) salavât getirsin, sonra şöyle desin: «Halîm ve Kerîm olan Allah'tan başka ilâh yoktur. Büyük Arş'ın Rabbi olan Allah'ı tesbih ve tenzih ederim. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun. Allahım! Şüphesiz ben Senin rahmetine vesile olan sebepleri, mağfiretini gerektiren hasletleri, her günahtan korunmayı ve her kötülükten selâmette olmayı senden dilerim."*[2]

٢٩٩٦ - أَخْبَرَنَا زَيْدُ بْنُ أَبِي هَاشِمٍ الْعَلَوِيُّ، بِالْكُوفَةِ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مَيْسَرَةَ، وَالْمُغِيرَةِ بْنِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Zühd* (159); Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/107 (8543) ve İbn Cerîr, *Tefsir* (20/155).

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 2/344 (1479) ve İbn Mâce 1/441 (1384).

شِبْلٍ، عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ الْأَحْمَسِيِّ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، قَالَ: " إِذَا كَانَ اللَّيْلُ كَانَ النَّاسُ مِنْهُ عَلَى ثَلَاثِ مَنَازِلَ: فَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ وَلَا عَلَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَا لَهُ وَلَا عَلَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ عَلَيْهِ وَلَا لَهُ " قَالَ طَارِقٌ: فَتَعَجَّبْتُ لِحَدَاثَةِ سِنِّي، وَقِلَّةِ فَهْمِي، فَقُلْتُ: يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ وَكَيْفَ ذَلِكَ؟ قَالَ: " أَمَّا مَنْ لَهُ وَلَا عَلَيْهِ، فَرَجُلٌ اغْتَنَمَ غَفْلَةَ النَّاسِ، وَظُلْمَةَ اللَّيْلِ، فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى، فَذَلِكَ لَهُ وَلَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ اغْتَنَمَ غَفْلَةَ النَّاسِ وَظُلْمَةَ اللَّيْلِ فَقَامَ يَمْشِي فِي مَعَاصِي اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَذَلِكَ عَلَيْهِ وَلَا لَهُ، وَرَجُلٌ نَامَ حَتَّى أَصْبَحَ، فَذَلِكَ لَا لَهُ وَلَا عَلَيْهِ "، قَالَ طَارِقٌ: فَقُلْتُ: لَأُصْحَبَنَّ هَذَا فَلَا أُفَارِقُهُ، فَضُرِبَ عَلَى النَّاسِ بَعْثٌ فَخَرَجَ فِيهِ، فَصَحِبْتُهُ فَكُنْتُ لَا أُفَضِّلُهُ فِي عَمَلٍ إِنْ أَنَا عَجَنْتُ خَبَزَ، وَإِنْ خَبَزْتُ طَبَخَ، فَنَزَلَتُ مَنْزِلًا فَبِتْنَا فِيهِ، وَكَانَتْ لِي سَاعَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَقُومُها فَكُنْتُ أَتَيَقَّظُ لَهَا، فَأَجِدُهُ نَائِمًا، فَأَقُولُ: صَاحِبُ رَسُولِ اللهِ ﷺ خَيْرٌ مِنِّي، نَائِمٌ فَأَنَامُ، ثُمَّ أَقْعُدُ فَأَجِدُهُ نَائِمًا فَأَنَامُ، إِلَّا أَنَّهُ كَانَ إِذَا تَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ وَهُوَ مُضْطَجِعٌ: " سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ "، حَتَّى إِذَا كَانَ قُبَيْلَ الصُّبْحِ قَامَ فَتَوَضَّأَ، ثم رَكَعَ رَكَعَاتٍ، فَلَمَّا صَلَّيْنَا الْفَجْرَ قُلْتُ: يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ كَانَتْ لِي سَاعَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَقُومُها وَكُنْتُ أَتَيَقَّظُ لَهَا فَأَجِدُكَ نَائِمًا، فَأَقُولُ: صَاحِبُ رَسُولِ اللهِ ﷺ خَيْرٌ مِنِّي نَائِمٌ فَأَنَامُ، قَالَ: " يَا ابْنَ أَخِي فَإِيشْ كُنْتَ تَسْمَعُنِي أَقُولُ؟ " فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: " يَا ابْنَ أَخِي تِلْكَ الصَّلَاةُ، إِنَّ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ كَفَّارَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا اجْتُنِبَتِ الْمَقْتَلَةُ يَا ابْنَ أَخِي عَلَيْكَ بِالْقَصْدِ فَإِنَّهُ أَبْلَغُ "

2996- Selmân el-Fârisî der ki: "Gece olunca insanlar üç konumdan birinde olurlar. Kiminin gecenin sonunda kazancı vardır, ama kaybı yoktur. Kiminin ne kazancı, ne de kaybı vardır. Kiminin de kazancı yoktur, ama kaybı vardır."

Târık der ki: Ben yaşımın gençliğine ve söylediklerini anlayamamama hayret ettim ve: "Ey Ebû Abdillah! Bu nasıl olur?" diye sordum. Selmân şöyle cevap verdi: "Kazançlı olup kaybı olmayan, insanların gaflette olduğu zamanı ve karanlığı fırsat bilip abdest alarak namaz kılandır. Bu kişi kazançlıdır ve kaybı yoktur. İnsanların gaflette olduğu zamanı ve gece

karanlığını fırsat bilip Allah'a isyan eden kişi de, kazancı olmayıp kaybı olan kişidir. Sabaha kadar uyuyan da ne kazançlıdır, ne de kaybı vardır."

Târık der ki: "Ben bununla kalacağım ve ayrılmayacağım" dedim. İnsanların çıktığı bir heyette kendisi de bulununca ben de onunla gittim. Hiçbir işte onu geçemiyordum. Ben hamur yoğursam o pişiriyor, ben ekmek pişirsem o yemek yapıyordu. Bir yerde konaklayıp geceledik. Benim gece ibadet ettiğim bir saat vardı. O saatte uyandığımda kendisini uyur bir şekilde bulurdum ve: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sahabisi benden daha hayırlıdır ve uyumuştur" deyip yatardım. Sonra tekrar kalktığımda uyuduğunu görürdüm ve yine uyurdum. Sadece gece kalktığı zaman yattığı yerde: "Sübhânallah, Elhamdu lillah, Lâ ilâhe illallah, Allahu Ekber, Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâ şerîke leh, Lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdu ve huve alâ külli şey'in kadîr" derdi.

Sabahtan biraz önce ise kalkıp abdest alır, sonra iki rekat kılardı. Sabah namazını kılınca ona: "Ey Ebû Abdillah! Benim kalkıp ibadet ettiğim bir saat vardı. Bu saatte uyandığımda senin uyuduğunu görüyor ve: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sahabisi benden daha hayırlıdır ve uyumuştur" deyip yatıyordum" dedim. Selmân: "Yeğenim! Ne dediğimi işitiyordun?" diye sorunca, işittiklerimi söyledim. Selmân: "Yeğenim! Namaz işte budur. Beş vakit namaz, öldürücü büyük günahlardan sakınıldıkça aralarında işlenen günahlara kefarettir. Yeğenim! Sen orta yolu seçmeye bak. Böyle yapman daha doğrudur" dedi.[1]

قِيَامُ شَهْرِ رَمَضَانَ

Ramazan Gecelerini İbadetle Geçirmek

٢٩٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا

[1] İsnâdı hasendir. Abdürrezzâk, *Musannef* 1/48-49 (148), 3/47-48 (4737) ve Taberî, *M. el-Kebîr* 6/265-266 (6051).

مَالِكٌ، قَالَ: وحَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ صَلَّى فِي الْمَسْجِدِ ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَصَلَّى بِصَلَاتِهِ أُنَاسٌ، ثُمَّ صَلَّى مِنَ الْقَابِلَةِ فَكَثُرَ النَّاسُ، ثُمَّ اجْتَمَعُوا مِنَ اللَّيْلَةِ الثَّالِثَةِ أَوِ الرَّابِعَةِ فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِمْ، فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ: " قَدْ رَأَيْتُ الَّذِي قَدْ صَنَعْتُمْ فَلَمْ يَمْنَعْنِي مِنَ الْخُرُوجِ إِلَيْكُمْ إِلَّا أَنِّي خَشِيتُ أَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ " قَالَ: وَذَلِكَ فِي رَمَضَانَ، أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ مَالِكٍ

2997- Müminlerin annesi Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir gece Mescid'de namaz kılınca, bazıları ona uyup namaz kıldılar. Diğer gece de kılınca daha çok sayıda kişi ardında namaz kıldı. Üçüncü veya dördüncü gece ise halk toplandı; ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanlarına çıkmadı. Sabah olunca da: *"Yaptığınızı gördüm. Yanınıza çıkmamamın nedeni, sadece bu namazın size farz kılınmasından korkmamdır"* buyurdu. Bu olay, Ramazan'da vaki olmuştu.[1]

Buhârî ve Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Mâlik'ten naklettiler.[2]

٢٩٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ، حَدَّثَنَا ابْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، قَالَ: وأَخْبَرَنا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يُرَغِّبُ فِي قِيَامِ شَهْرِ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَأْمُرَ بِعَزِيمَةٍ ويَقُولُ: " مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ " قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَتُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَالْأَمْرُ عَلَى ذَلِكَ، ثُمَّ كَانَ الْأَمْرُ عَلَى ذَلِكَ فِي خِلَافَةِ أَبِي بَكْرٍ، وَصَدْرًا مِنْ خِلَافَةِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا

2998- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), farz olduğunu emretmeksizin Ramazan gecelerini namaz kılarak geçirmeye

---

[1] İsnâdı sahihtir ve ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *teheccüd* (44), *Cuma* (222), *terâvîh* (252) ve Müslim, *salât* (178).

teşvik eder ve şöyle derdi: *"Kim inanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek Ramazan gecelerini namaz kılarak geçirirse, geçmiş günahları bağışlanır."*[1]

İbn Şihâb der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vefat ettiği zaman durum bu şekildeydi (insanlar, terâvih namazını tek başına kıldılar). Ebû Bekr'in hilafetinde ve Hz. Ömer'in hilafetinin başlangıcında da durum aynıydı."

٢٩٩٩ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدٍ الْقَارِيِّ، قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لَيْلَةً فِي رَمَضَانَ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَإِذَا النَّاسُ أَوْزَاعٌ مُتَفَرِّقُونَ، يُصَلِّي الرَّجُلُ لِنَفْسِهِ، وَيُصَلِّي الرَّجُلُ فَيُصَلِّي بِصَلَاتِهِ الرَّهْطُ، فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " وَاللهِ إِنِّي لَأَرَى لَوْ جَمَعْتُ هَؤُلَاءِ عَلَى قَارِئٍ وَاحِدٍ، لَكَانَ أَمْثَلَ "، ثُمَّ عَزَمَ فَجَمَعَهُمْ عَلَى أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، قَالَ: ثُمَّ خَرَجْتُ مَعَهُ لَيْلَةً أُخْرَى، وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ قَارِئِهِمْ، فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " نِعْمَتِ الْبِدْعَةُ هَذِهِ الَّتِي يَنَامُونَ عَنْهَا أَفْضَلُ مِنَ الَّتِي يَقُومُونَ " يُرِيدُ آخِرَ اللَّيْلِ، وَكَانَ النَّاسُ يَقُومُونَ أَوَّلَهُ أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ

2999- Abdurrahman b. Abdilkârî der ki: Bir Ramazan gecesi Ömer b. el-Hattâb ile beraber Mescid'e çıktığımızda baktık ki insanlar bölük bölük bir halde, kimi tek başına namaz kılıyor, kimilerine bir kişi namaz kıldırıyor. Bunun üzerine Ömer b. el-Hattâb şöyle dedi: "Vallahi; ben bunları tek bir imamın arkasında toplasam daha iyi olur." Sonra insanları Ubey b. Ka'b'ın imamlığında topladı. Sonra bir başka gece yine Hz. Ömer'le birlikte Mescid'e çıktım. İnsanlar imamın arkasında namaz kılıyorlardı. Hz. Ömer: "Bu ne güzel bidat, ancak bu namazı bunların uyuduğu vakitte kılmak (gecenin sonunda), şu anda kılmalarından daha faziletlidir" dedi. İnsanlar o zaman gecenin başında teravihi kılıyorlardı.[2]

Buhârî[3] bu hadisi *Sahîh*'te rivayet etti.

---

[1] İsnâdı sahihtir ve ravileri güvenilirdir. Buhârî, *terâvîh* (251-252) ve Müslim, *salât* (174).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *terâvîh* (252).

٣٠٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، قَالَ: وحَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ، أَنَّهُ قَالَ: " كَانَ النَّاسُ يَقُومُونَ فِي زَمَنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي رَمَضَانَ بِثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ رَكْعَةً "

3000- Yezîd b. Rûmân der ki: "İnsanlar Ömer b. el-Hattâb zamanında Ramazan ayında (gece namazını) yirmi üç rekat kılıyorlardı."[1]

٣٠٠١ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مَالِكٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَيْنِ، أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ هُرْمُزٍ الْأَعْرَجَ، يَقُولُ: " مَا أَدْرَكْتُ النَّاسَ إِلَّا وَهُمْ يَلْعَنُونَ الْكَفَرَةَ فِي رَمَضَانَ "، قَالَ: " فَكَانَ الْقَارِئُ يَقُومُ بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي ثَمَانِ رَكَعَاتٍ، فَإِذَا قَامَ بِهَا فِي اثْنَتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةٍ رَأَى النَّاسُ أَنَّهُ قَدْ خَفَّفَ "

3001- Abdurrahman b. Hurmuz el-A'rec der ki: "Sahabe zamanında ashâbın Ramazan ayında namazlarında (kunutta) kafirlere lanet okuduklarına şahit oldum. O zaman kâri (imam) Bakara Sûresini sekiz rekatta okuyordu. Zira imam bu sûreyi on iki rekatta bitirince namazı cemaate kısa kıldırmış diye düşünürlerdi."[2]

٣٠٠٢ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ مَالِكٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: " كُنَّا نَنْصَرِفُ فِي رَمَضَانَ مِنَ الْقِيَامِ فَنَسْتَعْجِلُ الْخَادِمَ بِالطَّعَامِ مَخَافَةَ الْفَجْرِ "

3002- Abdullah b. Ebî Bekr der ki: Babamın şöyle dediğini işittim: "Ramazan ayında gece namazını bitirince, tan ağarmasından endişe ederek hizmetçiye yemeği (sahur yemeğini) çabuk getirmesini söylerdik."[3]

٣٠٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ فَنْجَوَيْهِ الدَّيْنُورِيُّ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى بْنِ مَاهَانَ الرَّازِيُّ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ الثَّقَفِيِّ، حَدَّثَنَا عَرْفَجَةُ الثَّقَفِيُّ،

---

[1] İsnâdı munkatıdır. Mâlik, *Muvattâ* (115); Abdürrezzâk, *Musannef* 4/262 (7734).

[2] Ravileri güvenilirdir. Mâlik, *Muvattâ* (115); Abdürrezzâk, *Musannef* 4/262 (7734).

[3] Ravileri güvenilirdir. Mâlik, *Muvattâ* (116).

قَالَ: " كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَأْمُرُ النَّاسَ بِقِيَامِ شَهْرِ رَمَضَانَ، وَيَجْعَلُ لِلرِّجَالِ إِمَامًا وَلِلنِّسَاءِ إِمَامًا " قَالَ عَرْفَجَةُ: " فَكُنْتُ أَنَا إِمَامَ النِّسَاءِ "

3003- Arfece es-Sekafî der ki: "Ali b. Ebî Tâlib, insanlara Ramazan'da gece namazı kılmalarını emreder, erkeklere ayrı, kadınlara ayrı imam tayin ederdi." Arfece ekledi: "Ben, kadınların imamıydım."[1]

٣٠٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ فَنْجَوَيْهِ الدَّيْنُورِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ نَصْرَوَيْهِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَرَفَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شَاذَانَ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، حَدَّثَنَا زَائِدَةُ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ الْأَحْوَلُ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، قَالَ: " دَعَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِثَلَاثَةِ قُرَّاءٍ فَاسْتَقْرَأَهُمْ، فَأَمَرَ أَسْرَعَهُمْ قِرَاءَةً أَنْ يَقْرَأَ لِلنَّاسِ فِي رَمَضَانَ بِثَلَاثِينَ آيَةً، وَأَمَرَ أَوْسَطَهُمْ أَنْ يَقْرَأَ خَمْسًا وَعِشْرِينَ، وَأَمَرَ أَبْطَأَهُمْ أَنْ يَقْرَأَ عِشْرِينَ آيَةً "

3004- Ebû Osmân en-Nehdî der ki: "Ömer b. el-Hattâb üç kâriyi çağırdı ve onların okumasını dinledi. En hızlı okuyana da Ramazan'da (her rekatta) otuz âyet okumasını emretti. Vasat okuyana yirmi beş âyet, en yavaş okuyana da yirmi âyet okumasını emretti."[2]

٣٠٠٥ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْقُرَشِيُّ بِهَرَاةَ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُمَيْرٍ، حَدَّثَنَا ضَمْرَةُ، عَنِ ابْنِ شَوْذَبٍ، قَالَ: كَانَ أَيُّوبُ يَؤُمُّ أَهْلَ مَسْجِدِهِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، وَكَانَ يَقْرَأُ بِهِمْ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ بِثَلَاثِينَ آيَةً وَيَقُولُ هُوَ لِلنَّاسِ: " الصَّلَاةَ الصَّلَاةَ " فَإِذَا قَنَتَ دَعَا بِدُعَاءِ الْقُرْآنِ وَيُؤَمِّنُ مَنْ خَلْفَهُ، وَكَانَ فِي آخِرِ دُعَائِهِ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَيَقُولُ: " اللهُمَّ اسْتَعْمِلْنَا لِسُنَّتِهِ، وَأَوْزِعْنا بِهَدْيِهِ، اللهُمَّ اجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا " ثُمَّ يُكَبِّرُ وَيَسْجُدُ

3005- İbn Şavzeb der ki: Eyyûb Ramazan ayında mescidindeki cemaate imamlık yapar ve her rekatta otuz âyet okurdu. Halka da kendisi: "Namaza,

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbaru İsbehân* (1/111-112).

[2] İsnâdında tanımadıklarım vardır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (2/392) ve Abdürrezzâk, *Musannef* 4/261 (7732).

namaza!" diye seslenirdi. Kunut duasını okuyunca da Kur'ân'daki dualardan yapar, ardındaki cemaat âmin derdi. Duasının sonunda da Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) salavât getirip: "Allahım! Bizi onun sünnetini yaşamakta kullan, onun yolunda yürümeye düşkün kıl ve takva sahiplerine önder eyle" dedikten sonra tekbir getirerek secdeye varırdı.[1]

٣٠٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُمَيْرِ بْنُ النُّحَاسِ، حَدَّثَنَا ضَمْرَةُ بْنُ رَبِيعَةَ، عَنِ ابْنِ شَوْذَبٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ ذُرَيْكٍ، قَالَ: " كَانَ لَنَا إِمَامٌ بِالْبَصْرَةِ يَخْتِمُ بِنَا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي كُلِّ ثَلَاثٍ فَمَرِضَ، فَأَمَّنَا غَيْرُهُ فَخَتَمَ بِنَا فِي كُلِّ أَرْبَعٍ فَرَأَيْنَا أَنَّهُ قَدْ ضَعَّفَ "

3006- Hâlid b. Dureyk der ki: Basra'da Ramazan ayında (teravih) namaz(ın)ı bize üç günde bir hatimle kıldıran bir imamımız vardı. Bu imam hastalanınca, başkası bize namaz kıldırdı ve her dört günde hatmi bitirince biz onun az okuduğunu düşündük.[2]

٣٠٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي هِنْدَ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو ذَرٍّ، قَالَ: صُمْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَلَمْ يَقُمْ بِنَا شَيْئًا مِنَ الشَّهْرِ، فَلَمَّا كَانَتْ لَيْلَةُ أَرْبَعٍ وَعِشْرِينَ - قَالَ أَبُو الْحَسَنِ وَهُوَ عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ: هَذِهِ السَّابِعَةُ - قَامَ بِنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ نَحْوًا مِنْ ثُلُثِ اللَّيْلِ، فَلَمَّا كَانَتْ لَيْلَةَ سِتٍّ وَعِشْرِينَ - قَالَ أَبُو الْحَسَنِ: هَذِهِ الْخَامِسَةُ - قَامَ بِنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ حَتَّى ذَهَبَ نَحْوٌ مِنْ شَطْرِ اللَّيْلِ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ لَوْ نَفَّلْتَنَا بَقِيَّةَ لَيْلَتِنَا هَذِهِ، قَالَ: " إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا قَامَ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ، كُتِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَة "، فَلَمَّا كَانَتِ اللَّيْلَةُ الَّتِي تَلِيهَا لَيْلَةَ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ، لَمْ يَقُمْ بِنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَلَمَّا كَانَتْ لَيْلَةُ ثَمَانٍ وَعِشْرِينَ - قَالَ أَبُو الْحَسَنِ: ثَلَاثٌ بَقَيْنَ - جَمَعَ رَسُولُ اللهِ

---

[1] İsnâdında tanımadığı biri vardır. Zehebî, *Siyer* (6/21).

[2] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

ﷺ أَهْلَهُ وَاجْتَمَعَ النَّاسُ، فَصَلَّى بِنَا حَتَّى كَادَ يَفُوتُنَا الْفَلَاحُ - قُلْنَا: وَمَا الْفَلَاحُ؟ قَالَ: السُّحُورُ - ثُمَّ قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي، ثُمَّ لَمْ يَقُمْ بِنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ شَيْئًا مِنَ الشَّهْرِ

3007- Ebû Zer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber oruç tuttuk Ramazan ayının son haftasına kadar bize farz namazdan başka bir namaz kıldırmadı. Ramazanın yirmi dördüncü gecesi, gecenin üçte biri geçinceye kadar namaz kıldırdı, altıncı gün namaz kıldırmadı, beşinci gün gecenin yarısına kadar bize namaz kıldırdı. Yirmi altıncı gece, gecenin yarısı geçinceye kadar bize namaz kıldırdı. Biz: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu gecenin geri kalan kısmında da bize nafile namaz kıldırsan" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim imam namazı bitirinceye kadar onunla namaz kılarsa geceyi ibadetle geçirmiş gibi sevap alır"* buyurdu. Ramazanın yirmi yedinci gecesi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize gece namazı kıldırmadı. Yirmi sekizinci gece Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ailesini topladı. İnsanlar da toplandılar ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) neredeyse felah geçinceye kadar bize namaz kıldırdı. Ebû Zer'e: "Felah" nedir?" diye sorduğumuzda: "Sahur" cevabını verdi. Sonra şöyle devam etti: "Yeğenim! Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunun dışında Ramazan ayı boyunca bize gece namazı kıldırmadı."[1]

Beyhakî der ki: Bu hadis teravih namazını cemaatle kılmanın faziletine dair bir delildir.

٣٠٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الزَّاهِدُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْحِمَّانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدَ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُرَشِيِّ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَامَ بِنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ إِلَى نَحْوٍ مِنْ ثُلُثِ اللَّيْلِ، ثُمَّ قَامَ بِنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ لَيْلَةَ خَمْسٍ وَعِشْرِينَ إِلَى نَحْوٍ مِنْ شَطْرِ اللَّيْلِ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ لَوْ نَفَّلْتَنَا بَقِيَّةَ لَيْلَتِنَا هَذِهِ، فَقَالَ: " إِنَّهُ مَنْ قَامَ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ كُتِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَتِهِ "، ثُمَّ لَمْ يَقُمْ بِنَا حَتَّى بَقِيَ مِنَ الشَّهْرِ ثَلَاثٌ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (5/159-160).

فَشَدَّ الْمِئْزَرَ، وَجَمَعَ أَهْلَهُ، وَنِسَاءَهُ وَالنَّاسَ وَقَامَ بِنَا، حَتَّى خَشِينَا أَنْ يَفُوتَنَا الْفَلَاحُ، - قُلْنَا: وَمَا الْفَلَاحُ؟ قَالَ: السُّحُورُ - ثُمَّ لَمْ يَقُمْ بِنَا بَقِيَّةَ الشَّهْرِ

3008- Ebû Zer der ki: Ramazanın yirmi üçüncü gecesi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gecenin üçte birine yakın bir zamana kadar bize namaz kıldırdı. Yirmi beşinci gece de gecenin yarısına kadar bize namaz kıldırdı. Biz: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu gecenin geri kalan kısmında da bize nafile namaz kıldırsan" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim imam namazı bitirinceye kadar onunla namaz kılarsa geceyi ibadetle geçirmiş gibi sevap alır"* buyurdu. Sonra Ramazanın son üç gününe kadar bize namaz kıldırmadı. Ramazanın bitmesine üç gün kala ailesini, hanımlarını ve halkı toplayıp neredeyse felah geçinceye kadar bize namaz kıldırdı. Ebû Zer'e: "Felah" nedir?" diye sorduğumuzda: "Sahur" cevabını verdi. Sonra şöyle devam etti: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunun dışında Ramazan ayı boyunca bize gece namazı kıldırmadı.[1]

Beyhakî der ki: "Teravih namazını tek başına kılmak isteyen Kur'ân hafızı için bu hadis delil teşkil etmektedir."

٣٠٠٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ بِشْرٍ الْمَرْثَدِيُّ، وَأَحْمَدُ بْنُ قَادِمٍ الْمَرْوَزِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا وُهَيْبُ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ سَالِمٍ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ اتَّخَذَ حُجْرَةً - قَالَ: حَسِبْتُهُ قَالَ: مِنْ حَصِيرٍ - فِي رَمَضَانَ فَصَلَّى فِيهَا لَيْلَتَيْنِ - قَالَ الْمَرْوَزِيُّ: لَيَالِي - فَصَلَّى بِصَلَاتِهِ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَلَمَّا عِلْمَ بِهِمْ جَعَلَ يَقْعُدُ، قَالَ: فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ، وَقَالَ: " قَدْ عَرَفْتُ الَّذِي رَأَيْتُ مِنْ صَنِيعِكُمْ، فَصَلُّوا أَيُّهَا النَّاسُ فِي بُيُوتِكُمْ، فَإِنَّ أَفْضَلَ الصَّلَاةِ صَلَاةُ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ، إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ حَمَّادٍ وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ وُهَيْبٍ

---

[1] Ravilerden Yahya el-Hımmânî hadis "çalmakla" itham edilmiştir. Diğer ravileri güvenilirdir. Tirmizî 3/169 (806); Ebû Dâvud 2/105 (1375); Nesâî (3/83-84) ve İbn Mâce 1/420-421 (1327).

3009- Zeyd b. Sâbit'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Ramazan ayında hasırdan bir oda yaptırıp iki gece orada namaz kılınca, sahabeden bazılarının ona uyup namaz kıldıklarını gördü. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bunu anlayınca oturmaya başladı. Sonra yanlarına çıkıp şöyle buyurdu: *"Yaptığınızı gördüğüm şu işi beğendim. Ancak ey insanlar! Siz (bu namazı) evlerinizde kılın. Çünkü farz olanı dışında, insanın namazının en faziletlisi, kendi evinde kıldığı namazdır."*[1]

Buhârî[2] bu hadisi *Sahîh*'te Abdu'l-A'lâ b. Hammâd'dan, Müslim[3] ise başka bir yolla Vuheyb'den rivayet etti.

٣٠١٠ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْقُرَشِيُّ بِهَرَاةَ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُمَيْرِ بْنُ النَّحَّاسِ، قَالَ: قَالَ ضَمْرَةُ بْنُ رَبِيعَةَ: سَأَلْتُ الْأَوْزَاعِيَّ عَنِ الصَّلَاةِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي الْبَيْتِ أَوْ فِي الْمَسْجِدِ؟ فَقَالَ: " حَيْثُ كَانَ أَكْثَرَ لَصَلَاتِهِ فَلْيَلْزَمْهُ "

3010- Damra b. Rabîa der ki: Evzâî'ye Ramazan ayında kılınan namazın evde mi yoksa mescidde mi kılınacağını sorduğumda: "Nerede daha çok namaz kılıyorsa, orada kılmaya baksın" cevabını verdi.

٣٠١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عِبَادَةَ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي بَكْرَةَ، أَنَّ نَبِيَّ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ إِنِّي قُمْتُ رَمَضَانَ كُلَّهُ اللهُ أَعْلَمُ " أَخْشِيَ التَّزْكِيَةَ عَلَى أُمَّتِهِ، أو لَا بُدَّ مِنْ غَافِلٍ أَوْ نَائِمٍ

3011- Ebû Bekre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sizden biri; «Ramazanın tamamında namaz kıldım» demesin."* "Ravi der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin nefsini tezkiye etmesini hoş

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *ezân* (178).

[3] Müslim, *salât* (214).

görmedi de ondan mı, yoksa uykudan kaçış olmayacağı için mi (böyle) söyledi bilmiyorum."[1]

٣٠١٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الطَّبَرَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الطَّيْبِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، حَدَّثَنَا مُوسَى، وَعَلِيُّ بْنُ عُثْمَانَ، قَالَا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدَ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَوْفَى، عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَلَاتُهُ، فَإِنْ هُوَ أَكْمَلَهَا كُتِبَتْ لَهُ كَامِلَةً، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ أَكْمَلَهَا قَالَ اللهُ لِمَلَائِكَتِهِ: انْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ فَأَكْمِلُوا لَهُ مَا ضَيَّعَ مِنْ ذَلِكَ " رَوَاهُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ دَاوُدَ مَوْقُوفًا

3012- Temîm ed-Dârî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kıyamet günü kulun hesaba çekileceği ilk şey namazıdır. Eğer namazını tam kılmışsa sevabı tam olarak yazılır. Eğer tam değilse Allah meleklerine: «Kulumun nafile namazı olup olmadığına bakın ve bu eksikleri onunla tamamlayın» buyurur."*[2]

Sevrî bu hadisi Dâvud'dan mevkûf olarak nakletmiştir.

٣٠١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: لَقِيَ أَبُو هُرَيْرَةَ رَجُلًا، فَقَالَ: كَأَنَّكَ لَسْتَ مِنْ أَهْلِ هَذَا الْبَلَدِ، قَالَ: أَجَلْ، قَالَ: أَفَلَا أُحَدِّثُكَ بِحَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ؟ قَالَ: بَلَى قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يُحَاسَبُ بِصَلَاتِهِ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمَلَائِكَتِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ: انْظُرُوا فِي صَلَاةِ عَبْدِي، فَإِنْ وَجَدُوهَا كَامِلَةً كَتَبُوهَا كَامِلَةً، وَإِنْ وَجَدُوهَا قَدِ انْتَقَصَ مِنْهَا شَيْئًا قَالَ: انْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ، فَتُكْمَلُ صَلَاتُهُ مِنْ تَطَوُّعِهِ وَتُؤْخَذُ الْأَعْمَالُ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/802 (2415) ve Nesâî (4/130).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 1/541 (866) ve İbn Mâce 1/458 (1426).

عَلَى قَدْرِ ذَلِكَ " قَالَ: وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا عَوْفٌ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوٍ مِنْ هَذَا الْحَدِيثِ

3013- Hasan(-ı Basrî) der ki: Ebû Hureyre bir adamla karşılaşınca: "Sanki buralı değilsin" dedi. Adam: "Doğru" karşılığını verince, Ebû Hureyre: "Sana Resûlullah'tan işittiğim bir şeyi anlatayım mı?" dedi. Adam: "Anlat" karşılığını verince Ebû Hureyre şöyle dedi: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Kıyamet günü kulun hesaba çekileceği ilk şey namazdır. Allah, bildiği halde meleklerine: «Kulumun namazına bakın» buyurur. Melekler kulun namazının tam olduğunu görürlerse sevabını tam yazarlar. Eksik olduğunu görürlerse, Allah meleklere: «Kulumun nafile namazı olup olmadığına bakın» buyurur. Bu şekilde namazı nafileyle tamamlanır. Diğer amellerin de bu şekilde hesabı görülür."*[1]

Aynı mânâda bir hadisi Abdulvehhâb, Avf kanalıyla Hasan'dan, o da Ebû Hureyre'den, o da Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) nakletmiştir.

٣٠١٤ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا الْعَوْدِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ رَجُلٍ، مِنْ بَنِي سَلِيطٍ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو هُرَيْرَةَ: مِنْ أَيْنَ أَنْتَ؟ قُلْتُ: مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ قَالَ: أَفَلَا أُحَدِّثُكَ بِحَدِيثٍ لَعَلَّ اللهَ أَنْ يَنْفَعَ بِهِ مَنْ تَقَدَّمَ عَلَيْهِ، قُلْتُ: بَلَى، فَذَكَرَ مَعْنَاهُ، وَرَوَاهُ غَيْرُهُ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ حَكِيمٍ الضَّبِّيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَوَقَفَهُ بَعْضُهُمْ عَلَى أَبِي هُرَيْرَةَ

3014- Hasan(-ı Basrî), Benû Salît kabilesinden bir adamın şöyle dediğini bildiriyor: Ebû Hureyre bana: "Nerelisin?" diye sorunca: "Basra halkındanım" cevabını verdim. Ebû Hureyre: "Sana bir hadis anlatayım mı? Umulur ki yanlarına gideceğin kişiler bu hadisten faydalanır" deyince:

---

[1] Yahya b. Ebî Tâlib dışındaki ravileri güvenilirdir. Bu kişiyi Ebû Ahmed el-Hâkim eleştirmiştir.

"Olur" karşılığını verdim. Ravi buradan sonra önceki hadisle aynı mânâda bir rivayette bulundu.[1]

Başkası ise bu hadisi "Yûnus b. Ubeyd —Hasan —Enes b. Hakîm ed-Dabbî —Ebû Hureyre" kanalıyla rivayet etti. Bazıları ise bunu Ebû Hureyre'den onun sözü olarak nakletmiştir.

Beyhakî der ki: Allah en doğrusunu bilir; ancak hadiste eksikliği kastedilen sünnetlerin eksikliğidir

٣٠١٥ - وَقَدْ أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي طَاهِرٍ الدَّقَّاقُ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الزُّبَيْرِ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا عَلِيُّ، إِنَّ مَثَلَ الْمُصَلِّي الَّذِي لَا يُتِمُّ صَلَاتَهُ كَمَثَلِ حُبْلَى حَمَلَتْ فَلَمَّا دَنَا نِفَاسُهَا أُسْقِطَتْ فَلَا هِيَ ذَاتُ حَمْلٍ، وَلَا هِيَ ذَاتُ وَلَدٍ وَمَثَلُ الْمُصَلِّي مَثَلُ التَّاجِرِ، لَا يَخْلُصُ لَهُ رِبْحُهُ حَتَّى يَأْخُذَ رَأْسَ مَالِهِ، كَذَلِكَ الْمُصَلِّي لَا تُقْبَلُ لَهُ نَافِلَةٌ حَتَّى يُؤَدِّيَ الْفَرِيضَةَ "

3015- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Ali! Namazını tam kılmayan, hamile olup doğum vakti yaklaşınca düşük yapan, böylece ne hamileliği kalan, ne de çocuğu olan kadın gibidir. Namaz kılan kişi tüccar gibidir. Anamalını almadan bu kişi kâr etmiş sayılmaz. Aynı şekilde farzı tam olmadıkça kişinin kıldığı nafile namazı kabul edilmez."*[2]

Beyhakî der ki: Eğer hadis sahihse, kastedilen namazın vaciplerinde eksiklik yapmaktır.

٣٠١٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا تَمْتَامٌ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبَانُ، حَدَّثَنَا قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ

---

[1] İsnâdında meçhuller vardır. Tirmizî 2/270-271 (413) ve Nesâî (1/233).

[2] Musa b. Ubeyde sebebiyle senedi zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/267-268 (315) ve Râmehürmüzî, *Emsâlu'l-hadîs* (55).

الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَلَاتُهُ، فَإِنْ تَمَّتْ صَلَاتُهُ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ، وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ "

3016- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kıyamet günü kulun hesaba çekileceği ilk şey namazıdır. Eğer namazı tam olursa bu kişi kurtuluşa ve başarıya ermiş olur. Eğer, namazın hesabı bozuk olursa, kaybetmiş ve hüsrana uğramış olur."*[1]

٣٠١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَاذَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي حَاتِمٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ بْنَ عَرَفَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ، يَقُولُ: " مَنْ تَهَاوَنَ بِالْأَدَبِ عُوقِبَ بِحِرْمَانِ السُّنَنِ، وَمَنْ تَهَاوَنَ بِالسُّنَنِ عُوقِبَ بِحِرْمَانِ الْفَرَائِضِ، وَمَنْ تَهَاوَنَ بِالْفَرَائِضِ عُوقِبَ بِحِرْمَانِ الْمَعْرِفَةِ "

3017- İbnu'l-Mübârek der ki: "Edebi (namazın âdâbını) ihmal edene, sünnetlerden mahrum olma cezası verilir. Sünnetleri ihmal edene de farzlardan mahrum olma cezası verilir. Farzları ihmal edene de marifetten mahrum olma cezası verilir."[2]

٣٠١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَتْحِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْفَوَارِسِ الْحَافِظُ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الشَّافِعِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، حَدَّثَنَا زَائِدَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنِ الْمِنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ قَوْلَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ﴾ [الدخان: ٢٩] فَهَلْ تَبْكِي السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ عَلَى أَحَدٍ؟ قَالَ: " نَعَمْ، إِنَّهُ لَيْسَ مِنَ الْخَلَائِقِ أَحَدٌ إِلَّا لَهُ بَابٌ فِي السَّمَاءِ يَنْزِلُ مِنْهُ رِزْقُهُ وَيَصْعَدُ مِنْهُ عَمَلُهُ، فَإِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ بَكَى عَلَيْهِ بَابُهُ مِنَ السَّمَاءِ الَّذِي كَانَ يَصْعَدُ مِنْهُ عَمَلُهُ وَيَنْزِلُ مِنْهُ رِزْقُهُ، وَإِذَا فَقَدَهُ مَقْعَدَهُ مِنَ الْأَرْضِ الَّتِي كَانَ يُصَلِّي فِيهَا وَيُذْكُرُ اللهَ فِيهَا بَكَتْ عَلَيْهِ، وَإِنَّ قَوْمَ فِرْعَوْنَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ آثَارٌ صَالِحَةٌ، وَلَمْ يَكُنْ يَصْعَدُ إِلَى السَّمَاءِ مِنْهُمْ خَيْرٌ فَلَمْ تَبْكِ عَلَيْهِمْ " وَرُوِيَ ذَلِكَ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مُخْتَصَرًا

---

[1] İsnâdında durumu bilinmeyenler vardır.

[2] Ravilerden Muhammed b. Abdilazîz b. Şâzân asılsız hikayeler anlatan biridir.

3018- Saîd b. Cübeyr'in bildirdiğine göre bir adam İbn Abbâs'a gelerek: *"Ne gök, ne de yer onların ardından ağladı..."*[1] âyeti konusunda: "Yer ile gök birisinin ardından ağlar mı?" diye sorunca, İbn Abbâs şu karşılığı verdi: "Evet, ağlar. Mahlûkattan her birinin göğe açılan bir kapısı vardır. Bu kapıdan onun rızkı iner ve ameli de aynı kapıdan göğe yükselir. Mümin öldüğü zaman, amelinin göğe yükseldiği ve rızkının indiği kapı onun ardından ağlar. Müminin üzerinde namaz kıldığı yer de onun ölümünden sonra yokluğuna ağlar. Firavun'un suda boğulan kavmine gelince, onların ne yerde iyi bir işleri, ne de göğe çıkan salih bir amelleri vardı. Bundan dolayı onların ardından ne gök, ne de yer ağladı."[2]

Bu hadis Hz. Ali'den muhtasar olarak ta nakledilmiştir.

٣٠١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ الثَّوْرِيُّ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: " إِنَّ الْأَرْضَ لَتَبْكِي عَلَى الْمُؤْمِنِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا "

3019- Mücâhid der ki: "Yeryüzü müminin ardından kırk sabah ağlar."[3]

٣٠٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ بَكَتْ عَلَيْهِ الْأَرْضُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا " وَرُوِيَ أَيْضًا عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ كَذَلِكَ فِي فَقْدِ الْمُؤْمِنِ، وَرُوِيَ أَيْضًا فِيهِ عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ، عَنْ أَنَسٍ مَرْفُوعًا

3020- İbn Abbâs der ki: "Biri vefat ettiği zaman yeryüzü onun ardından kırk sabah ağlar."[4]

---

[1] Duhân Sur. 29

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsir* (25/124-125); İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (114/336); Suyûti, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (7/413)

[3] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsir* (25/125) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/569-570).

[4] Ravileri güvenilirdir. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (114/338) ve İbn Cerîr, *Tefsir* (25/125).

Aynı zamanda bu hadis Saîd b. Cübeyr[1] kanalıyla İbn Abbâs'tan, müminin yokluğuyla ilgili olarak nakledilmiştir. Ayrıca Yezîd er-Rakkâşî[2] bunu Enes'ten merfu olarak nakletmiştir.

---

[1] Hâkim (2/449).

[2] Tirmizî 5/380 (3255).

الثَّانِي وَالْعِشْرُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ "
وَهُوَ بَابٌ فِي الزَّكَاةِ الَّتِي جَعَلَهَا اللهُ تَعَالَى جَدُّهُ قَرِينَةً لِلصَّلَاةِ

22. Şube

Zekât

Namaz ile bir ikili olarak birlikte ele alınan zekât hakkında Yüce Allah; *"Oysa onlar, doğruya yönelerek, dini yalnız Allah'a has kılarak O'na kulluk etmek, namazı kılmak ve zekâtı vermekle emrolunmuşlardı. Dosdoğru olan din de budur"*[1], *"Namazı kılın, zekâtı verin"*[2] buyurmuştur. Bu âyetlere benzer birçok âyette namaz ile zekât beraber zikredilmiştir. Namazla beraber zekâttan başkası da zikredilmemiştir. Bu sebeple, imanın şartının ikincisi namaz olduğu gibi, üçüncüsü de zekâttır. Bunun için zekâta gereken önem verilmeli ve İslam'daki yeri bilinmelidir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) de namaz ve zekâtı hadislerinde beraber zikretmiştir.

٣٠٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ الطُّوسِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعُمَرِيُّ، قَالَ: وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْوَرَّاقُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مُعَاذٍ

3021- Abdullah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İslâm beş şey üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilâh olmadığma ve*

---

[1] Beyyine Sur. 5

[2] Bakara Sur. 43

Muhammed'in (sallallahu aleyhi vesellem) Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Beytullah'ı haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak."[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Ubeydullah b. Muâz'dan rivayet etti.

٣٠٢٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ إِسْحَاقَ الْمَكِّيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ صَيْفِيٍّ، عَنْ أَبِي مَعْبَدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَمَّا بَعَثَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ، قَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا أَهْلُ كِتَابٍ فَادْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ قَدِ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ قَدِ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ، تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ، فَتُرَدُّ فِي فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ لِذَلِكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَإِيَّاكَ وَدَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهَا لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللهِ حِجَابٌ " أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، بِإِسْنَادِهِ وَمَعْنَاهُ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ وَكِيعٍ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، وَإِسْحَاقَ

3022- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Muâz'ı Yemen'e gönderirken kendisine şöyle buyurdu: *"Kitab ehli olan bir topluluğa gidiyorsun. Onları (ilk önce) Allah'tan başka ilâh olmadığına şahitlik etmeye çağır. Eğer kabul ederlerse, Allah'ın, onlara günde beş vakit namazı farz kıldığını onlara bildir. Eğer kabul ederlerse, Allah'ın, zenginlerinden alınıp fakirlerine verilmek üzere onların üzerine zekâtı farz kıldığını onlara bildir. Eğer kabul ederlerse, sakın mallarının en iyisini alma. Mazlumun bedduasından da sakın. Çünkü onunla Allah arasında bir perde yoktur."*[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *îmân* (21).

[3] Ravileri güvenilirdir.

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur. Buhârî[1] bu hadisi *Sahîh*'te Yahyâ kanalıyla Vekî'den ve Müslim[2] de Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den ve İshâk'tan rivayet etti.

٣٠٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا مِسْعَرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَنْبَسِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ حُرِّمَتْ دِمَاؤُهُمْ وَأَمْوَالُهُمْ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللهِ "

3023- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İnsanlar, «Lâ ilâhe illallah» deyinceye, namaz kılıncaya ve zekât verinceye kadar onlarla savaşmam emredildi. Eğer bunu yaparlarsa kanları ve malları bana haram olur, (içlerindeki) hesapları da Allah'a kalmıştır."*[3]

٣٠٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: " بَايَعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ

3024- Cerîr b. Abdillah der ki: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), namaz kılmak, zekât vermek ve her müslümana karşı samimi olmak üzere biat ettim."

Buhârî ve Müslim[4] bu hadisi İsmâîl b. Ebî Hâlid'den rivayet ettiler.

٣٠٢٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ، إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ الْعَلَاءِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّقِّيُّ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو الرَّقِّيُّ، عَنْ

---

[1] Buhârî, *mezâlim* (99).

[2] Müslim, *îmân* (29).

[3] Beyhaki'nin hocası dışındaki ravileri güvenilirdir. O da eleştirilmiştir.

[4] Buhârî, *îmân* (20), *mevâkit* (133), *şurût* (173), *büyû* (27), *zekât* (110) ve Müslim, *îmân* (97).

زَيْدِ بْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ، عَنْ جَبَلَةَ بْنِ سُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْمُثَنَّى الْعَبْدِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الْخَصَاصِيَةِ، يَقُولُ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ لِأُبَايِعَهُ عَلَى الْإِسْلَامِ فَاشْتَرَطَ عَلَيَّ: " تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهَ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَتُصَلِّي الْخَمْسَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتُؤَدِّي الزَّكَاةَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ، وَتُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللهِ "، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَمَّا اثْنَتَانِ فَلَا أُطِيقُهُمَا، أَمَّا الزَّكَاةُ فَمَا لِي إِلَّا عَشْرُ ذَوْدٍ هُنَّ رُسُلُ أَهْلِي، وَحَمُولَتُهُمْ، وَأَمَّا الْجِهَادُ فَيَزْعُمونَ أَنَّهُ مَنْ وَلَّى فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللهِ، فَأَخَافُ إِذَا حَضَرَنِي، قِتَالٌ: كَرِهْتُ الْمَوْتَ، وَجَشِعَتْ نَفْسِي، قَالَ: فَقَبَضَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَدَهُ، ثُمَّ حَرَّكَهَا، ثُمَّ قَالَ: " لَا صَدَقَةَ، وَلَا جِهَادَ فَبِمَ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ " قَالَ: ثُمَّ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ أُبَايِعُكَ، فَبَايَعَنِي عَلَيْهِنَّ كُلِّهِنَّ

3025- İbnu'l-Hasâsiyye der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) İslam üzere biat etmek üzere gittiğimde bana şu şartları koştu: *"Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik edeceksin, beş vakit namazı kılacaksın, Ramazan orucunu tutacaksın, zekâtı vereceksin, Beytullah'ı ziyaret edeceksin ve Allah yolunda cihad edeceksin."* Ben şöyle karşılık verdim: "Ey Allah'ın Resûlü! İki şeye gücüm yetmez. Biri zekâttır. Yanımda ailemin geçim kaynağı ve bineği olan on devem vardır. Cihada gelince, savaş meydanından kaçanın Allah'ın gazabına uğrayacağını söylüyorlar. Savaşa katıldığım takdirde nefsimin korkuya kapılıp ölmek istememesinden korkarım." Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) avucunu kapatıp: *"Ne zekât ne cihad; peki neyle cennete gireceksin?"* buyurdu. Ben: "Ey Allah'ın Resûlü! (Bütün bunları yerine getirmek üzere) sana biat ediyorum" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bütün şartları yerine getirmem üzerine biatımı kabul etti.[1]

٣٠٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْعَلَاءِ، حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ سَالِمٍ، عَنِ الزُّبَيْدِيِّ، حدثني يَحْيَى بْنُ جَابِرٍ، أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ جُبَيْرٍ

[1] İsnâdı sahendir. Hâkim, *Müstedrek* (2/79-80) ve Ahmed, *Müsned* (5/224).

حَدَّثَهُ أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ مُعَاوِيَةَ الْغَاضِرِيَّ حَدَّثَهُمْ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " ثَلَاثٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ فَقَدْ طَعِمَ طَعْمَ الْإِيمَانِ: مَنْ عَبَدَ اللهَ وَحْدَهُ، فَإِنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَعْطَى زَكَاةَ مَالِهِ طَيِّبَةً بِهَا نَفْسُهُ رَافِدَةً عَلَيْهِ فِي كُلِّ عَامٍ، وَلَمْ يُعْطِ الْهَرِمَةَ، وَلَا الدرنة، وَلَا الشَّرَطَ اللَّئِيمَةَ، وَلَا الْمَرِيضَةَ، وَلَكِنْ أَوْسَطَ أَمْوَالِكُمْ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَسْأَلْكُمْ خَيْرَهُ، وَلَمْ يَأْمُرْكُمْ بِشَرِّهِ، وَزَكَّى عَبْدٌ نَفْسَهُ " فَقَالَ رَجُلٌ: وَمَا تَزْكِيَةُ الْمَرْءِ نَفْسَهُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " يَعْلَمُ أَنَّ اللهَ مَعَهُ حَيْثُ كَانَ "

3026- Abdullah b. Muâviye el-Ğâdirî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallellahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şu üç şeyi yapan, imanın tadını tatmış olur: Sadece Allah'a kulluk eden; Allah'tan başka ilâh olmadığına inanan; malının zekâtını gönül rızasıyla her yıl veren. Zekâtını da yaşlı, uyuzlu, değersiz, hasta hayvanlardan değil, mallarının orta hallilerinden verir. Zira Allah ne en iyisinden vermenizi emretmiştir, ne de en adisinden olana razı olmuştur; birde nefsini arıtan."* Bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Kişinin nefsini arıtması da ne demektir?" diye sorunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Nerede olursa olsun, Allah'ın kendisiyle beraber olduğunu bilmesidir"* cevabını verdi.[1]

٣٠٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو الْمُسْتَمْلِيُّ، قَالَ: وحَدَّثَنَا أَبُو الْفَضْلِ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَا: حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: لَمَّا تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَاسْتُخْلِفَ أَبُو بَكْرٍ بَعْدَهُ، وَكَفَرَ مَنْ كَفَرَ مِنَ الْعَرَبِ، فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ لِأَبِي بَكْرٍ: كَيْفَ تُقَاتِلُ النَّاسَ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، فَمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ عَصَمَ مِنِّي مَالَهُ وَنَفْسَهُ إِلَّا بِحَقِّهِ وَحِسَابُهُ عَلَى اللهِ " قَالَ أَبُو بَكْرٍ: " وَاللهِ لَأُقَاتِلَنَّ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ، فَإِنَّ الزَّكَاةَ حَقُّ الْمَالِ، وَاللهِ لَوْ مَنَعُونِي عِقَالًا كَانُوا يُؤَدُّونَهُ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ لَقَاتَلْتُهُمْ عَلَى مَنْعِهِ " قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " فَوَاللهِ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ رَأَيْتُ اللهَ شَرَحَ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ لِلْقِتَالِ، فَعَرَفْتُ أَنَّهُ الْحَقُّ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud (2/239-240).

عَنْ قُتَيْبَةَ، وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ بُكَيْرٍ، عَنِ اللَّيْثِ، وَقَالَ: " عَنَاقًا " بَدَلَ " عِقَالًا"

3027- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vefat edince hilafete Ebû Bekr getirildi. Araplardan (bedevilerden) bazıları küfre dönünce, Ömer b. el-Hattâb, Ebû Bekr'e: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«İnsanlar Lâ ilâhe illallah deyinceye kadar onlarla savaşmam emredildi. Lâ ilâhe illallah diyen malını ve canını benden korumuş olur. Ancak (zekât ve kısas gibi) hakkı hariç. (İçlerindeki) hesapları ise Allah'a aittir"* dediği halde insanlarla nasıl savaşacaksın?" dedi. Ebû Bekr şöyle karşılık verdi: "Vallahi, namazla zekâtı birbirinden ayıranla savaşırım. Zekât malın hakkıdır. Vallahi; Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) verdikleri bir yuları bile bana vermeyecek olurlarsa onlarla savaşırım." Hz. Ömer der ki: "Vallahi durum bu merkezde iken Allah'ın, Ebû Bekr'in göğsüne huzur verdiğini gördüm; savaşma konusunda kendisinin hak üzerinde olduğunu anladım."[1]

Müslim[2] bu hadisi Kuteybe'den; Buhârî[3] ise Yahyâ b. Bukeyr kanalıyla Leys'ten nakletmiş, "yular" yerine "dişi oğlak" demiştir.

٣٠٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قُتَيْبَةَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ أَعْمَلُهُ يُدْنِينِي إِلَى الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُنِي مِنَ النَّارِ، قَالَ: " تَعْبُدُ اللهَ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصِلُ ذَا رَحِمِكَ " فَلَمَّا أَدْبَرَ الرَّجُلُ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنْ تَمَسَّكَ بِمَا أَمَرْتُهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى

3028- Ebû Eyyûb der ki: Bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: "Bana, beni cennete yaklaştırıp cehennemden uzaklaştıracak bir amel göster" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah'a*

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *îmân* (32).

[3] Buhârî, *istitâbetu'l-murteddîn* (50-51) ve *zekât* (109-110).

ibadet et ve Ona hiçbir şeyi ortak koşmaman, namaz kılman, zekât vermen ve akrabalarını gözetmendir." Adam dönüp giderken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Eğer ona emrettiğim şeye tutunursa cennete girer"* buyurdu.[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Yahyâ b. Yahyâ'dan rivayet etti.

التَّشْدِيدُ عَلَى مَنْعِ زَكَاةِ المَالِ

Zekâtı Vermemenin Cezası

Yüce Allah şöyle buyurur: *"Ey iman edenler! (Biliniz ki), hahamlardan ve râhiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve (insanları) Allah yolundan engellerler. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele. (Bu paralar) cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün (onlara denilir ki): İşte bu, kendiniz için biriktirdiğiniz servettir. Artık yığmakta olduğunuz şeylerin (azabını) tadın!"*[3], *"Allah'ın, kereminden kendilerine verdiklerini (infakta) cimrilik gösterenler, sanmasınlar ki o, kendileri için hayırlıdır; tersine bu, onlar için pek fenadır. Cimrilik ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır."*[4]

٣٠٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا تَمْتَامٌ يَعْنِي مُحَمَّدَ بْنَ غَالِبٍ، حَدَّثَنَا قُرَّةُ بْنُ حَبِيبٍ الْقَنَوِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَتَاهُ اللهُ مَالًا فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهُ مُثِّلَ لَهُ شُجَاعًا أَقْرَعَ لَهُ زَبِيبَتَانِ، فَيَأْخُذُ بِلِهْزِمَتَيْهِ وَيَقُولُ: أَنَا مَالُكَ، أَنَا كَنْزُكَ " وَتَلَا أَبُو صَالِحٍ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ﴾ الْآيَةَ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *îmân* (14), 12)

[3] Tevbe Sur. 34-35

[4] Âl-i İmrân Sur. 180

3029- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Allah kime mal verir de bu kişi zekâtını vermezse, kıyamet günü o mal iki gözlü başı açık bir yılan şeklinde onun karşısına getirilir. Yılan kendisini avurtlarına alarak: «Ben senin malınım, ben senin hazinenim» der.*" Sonra Ebû Sâlih: "***Allah'ın, kereminden kendilerine verdiklerini (infakta) cimrilik gösterenler, sanmasınlar ki o, kendileri için hayırlıdır; tersine bu onlar için pek fenadır...***"[1] âyetini okudu.[2]

٣٠٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَدِيبُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، أَخْبَرَنِي ابْنُ نَاجِيَةَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي النَّضْرِ، حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَتَاهُ اللهُ مَالًا فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهُ مُثِّلَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَقْرَعَ لَهُ زَبِيبَتَانِ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ يَأْخُذُ بِلِهْزِمَتَيْهِ - يَعْنِي شِدْقَيْهِ - وَيَقُولُ: أَنَا مَالُكَ، أَنَا كَنْزُكَ " ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ﴾ الْآيَةُ [ص:١٣] رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ أَبِي النَّضْرِ وَغَيْرِهِ

3030- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Allah kime mal verir de bu kişi zekâtını vermezse, kıyamet günü o mal iki gözlü başı açık bir yılan şeklinde onun karşısına getirilir. Yılan kendisini boğar ve avurtlarına alarak: «Ben senin malınım, ben senin hazinenim» der.*" Sonra: "***Allah'ın, kereminden kendilerine verdiklerini (infakta) cimrilik gösterenler, sanmasınlar ki o, kendileri için hayırlıdır; tersine bu onlar için pek fenadır...***"[3] âyetini okudu.[4]

Buhârî[5] bu hadisi *Sahîh*'te Ebu'n-Nasr'dan ve başkasmdan rivayet etti.

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 180

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Âl-i İmrân Sur. 180

[4] İsnâdı sahihtir.

[5] Buhârî, *zekât* (110-111).

٣٠٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ لَا يُعْطِي حَقَّهَا إِلَّا وَهِيَ تُصَفَّحُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَفَائِحَ، يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جَبْهَتُهُ، وَجَنْبُهُ وَظَهْرُهُ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُه خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ فَيَرَى سَبِيلَهُ، إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ "، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، فَصَاحِبُ الْإِبِلِ؟ قَالَ: " وَلَا صَاحِبَ إِبِلٍ لَا يُعْطِي حَقَّهَا، وَمِنْ حَقِّهَا: حَلَبُهَا يَوْمَ وِرْدِهَا إِلَّا وَهِيَ تُجْمَعُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَا يُفْقَدُ مِنْهَا فَصِيلًا وَاحِدًا، ثُمَّ يُبْطَحُ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ تَطَؤُهُ [ص:١٤] بِأَخْفَافِهَا وَتَعُضُّهُ بِأَفْوَاهِهَا، كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ آخِرُهَا رَجَعَ عَلَيْهِ أَوَّلُهَا فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ، فَيَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ "، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، صَاحِبُ البقر وَالْغَنَمِ؟ قَالَ: " وَلَا صَاحِبَ بَقَرٍ، وَلَا غَنَمٍ، لَا يُعْطِي حَقَّهَا إِلَّا وَهِيَ تُجْمَعُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَيْسَتْ فِيهَا عَضْبَاءُ وَلَا عَقْصَاءُ وَلَا جَلْحَاءُ يُبْطَحُ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ تَطَؤُهُ بِأَظْلَافِهَا، وَتَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ آخِرُهَا رَجَعَ عَلَيْهِ أَوَّلُهَا فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ فَيَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ "، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، صَاحِبُ الْخَيْلِ؟ قَالَ: " الْخَيْلُ لثَلَاثَةٌ: هِيَ لِرَجُلٍ أَجْرٌ، وَلِرَجُلٍ سِتْرٌ، وَلِرَجُلٍ وِزْرٌ، أَمَّا مَنْ رَبَطَهَا عِدَّةً فِي سَبِيلِ اللهِ، فَإِنَّهُ لَوْ أَنَّهُ طَوَّلَ لَهَا فِي مَرْجِ خِصْبٍ، أَوْ فِي رَوْضَةٍ كَتَبَ اللهُ لَهُ عَدَدَ مَا أَكَلَتْ حَسَنَاتٍ، وَعَدَدَ أَرْوَاثِهَا حَسَنَاتٍ، ثُمَّ لَوْ أَنَّهُ انْقَطَعَ طُولُهَا ذَلِكَ فَاسْتَنَّتْ شَرَفًا، أَوْ شَرَفَيْنِ كَتَبَ اللهُ لَهُ عَدَدَ آثَارِهَا حَسَنَاتٍ، وَلَوْ أَنَّهَا مَرَّتْ بِنَهْرٍ فِجَاجٍ لَا يُرِيدُ السَّقْيَ بِهِ فَشَرِبَتْ مِنْهُ كَتَبَ اللهُ لَهُ عَدَدَ مَا شَرِبَتْ حَسَنَاتٍ، فَهِيَ لِهَذَا أَجْرٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ رَبَطَهَا تَغَنِّيًا وَتَعَفُّفًا الْتِمَاسَ الْخَيْرِ فِيهَا، ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللهِ فِي بُطُونِهَا، وَلَا فِي ظُهُورِهَا كَانَتْ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ، وَمَنْ رَبَطَهَا فَخْرًا وَرِيَاءً وَنُوَاءً عَلَى أَهْلِ الْإِسْلَامِ، كَانَتْ لَهُ وِزْرًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ "، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، الْحُمُرُ قَالَ: " لَمْ يُنْزِلِ اللهُ عَلَيَّ فِي الْحُمُرِ إِلَّا هَذِهِ الْآيَةُ الْجَامِعَةُ الْفَاذَّةُ: ﴿مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الْأَعْلَى، [ص:١٥] قَالَ الْبَيْهَقِيُّ رَحِمَهُ اللهُ: " وَيُحْتَمَلُ أَنْ يَكُونَ قَوْلُهُ وَمِنْ حَقِّهَا حَلَبُهَا يَوْمَ وِرْدِهَا مِنْ قَوْلِ أَبِي هُرَيْرَةَ " فَقَدْ رَوَاهُ أَبُو عُمَرَ الْغُدَانِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ فِيهِ: قِيلَ: وَمَا حَقُّ الْإِبِلِ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ:

" يُعْطِي الْكَرِيمَةَ وَيَمْنَحُ الْغَزِيرَةَ، وَيُفَقِّرُ الظَّهْرَ، وَيُطْرِقُ الْفَحْلَ، وَيَسْقِي اللَّبَنَ " ورَوَاهُ سُهَيْلُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ: مَا مِنْ صَاحِبِ إِبِلٍ لَا يُؤَدِّي زَكَاتَهَا وَلَمْ يَذْكُرْ غَيْرَ الزَّكَاةِ

3031- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Altın ve gümüşü olup ta bunun hakkını (zekâtını) vermeyene bu altın ve gümüş kıyamet gününde ateşten levhalar haline getirilip, cehennem ateşinde kızdırılarak, yanı, alnı ve sırtı dağlanır ve levhalar soğudukça tekrar kızdırılır. Bu, elli bin yıl sürecek uzun kıyamet gününde bütün insanların hesabı görülüp, gideceği yer belli oluncaya kadar devam eder."*

Sahabe: "Ey Allah'ın Resûlü! (Zekâtı vermeyen) deve sahipleri ne olacak?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle cevap verdi: *"Hakkını vermeyen deve sahipleri için de aynı şey geçerlidir. Develerin hakkı, su başlarına geldikleri gün sağılıp, muhtaçlara verilmesidir. Bunu yapmayanlara kıyamet gününde o develerin altına da alabildiğine düz ve geniş bir sahaya yatırılarak develerden bir tek yavru bile hâriç kalmamak şartı ile onu ayakları ile ezip dişleri ile ısırırlar. Deve sürüsünün baş tarafı üzerinden (çiğneyip) geçtikçe son tarafı onun üzerine geri gönderilir. Bu, elli bin yıl sürecek uzun kıyamet gününde bütün insanların hesabı görülüp, Cennete mi Cehenneme mi gideceği belli oluncaya kadar devam eder.*

Sahabe: "Ey Allah'ın Resûlü! (Zekâtı vermeyen) sığır ve koyun sahipleri ne olacak?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle cevap verdi: *"Sığırı, davarı olup da fakirin hakkını vermeyen kişi, kıyamet gününde, geniş ve düz bir alana konulur, zekâtını vermediği hayvanlar boynuzlarında bir kıvrıklık ve kırıklık olmaksızın her şeyi tam olarak gelir ve sahiplerini boynuzlarıyla süser, toynaklarıyla çiğnerler. Biri geçtiğinde diğeri gelir. Bu, elli bin yıl sürecek uzun kıyamet gününde bütün insanların hesabı görülüp, Cennete mi Cehenneme mi gideceği belli oluncaya kadar devam eder."*

Sahabe: "Ey Allah'ın Resûlü! (Zekâtı vermeyen) at sahipleri ne olacak?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle cevap verdi: *"Atlar üç şey içindir. Biri için ecir ve sevaptır. Biri için bir örtüdür. Biri için de günah vesilesidir. Onu Allah yolunda kullanmak üzere ayıran kişi için at bir ecir ve mükâfat vesiledir. Bu atı uzun bir iple bahçeye veya otlağa bağladığı zaman ipin o bahçe ve otlaktan*

değdiği her bir yer için ona bir iyilik sevabı vardır. At ipini koparıp da bir iki tur atıp dolaştığı zaman da bıraktığı her bir iz ve dışkı için de ona bir iyilik sevabı vardır. Sulama niyeti olmadan bir nehrin yanından geçerken at o nehirden su içse bu da ona iyilik olarak yazılır. İşte böylesi bir at sahibi için ecir ve sevap vesiledir. Atını başkalarına muhtaç olmamak için yanında tutan, ancak yük ve binme konusunda Allah'ın hakkını da unutmayan kişi için de bu at cehennem ateşine karşı bir örtüdür. Atını övünme, gösteriş olsun diye ve Müslümanlara düşmanlık yapmak için besleyen kişi için de bu at günah vesiledir."

Sahabe: "Ey Allah'ın Resûlü! Merkepler konusunda ne dersin?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle cevap verdi: *"Merkepler hakkında Allah kapsayıcı olan. «**Artık kim zerre kadar hayır işlerse onu görür**»*[1] *âyeti dışında bir şey indirmedi."*[2]

Müslim[3] bu hadisi Yûnus b. Abdul'a'lâ'dan rivayet etti.

Beyhakî der ki: "Develerin hakkı, su başlarında sağılmaları..." sözünün Ebû Hureyre'ye ait olması muhtemeldir. Ebû Amr el-Ğudânî bu hadisi Ebû Hureyre'den nakletmiş ve şunu eklemiştir: Ebû Hureyre'ye: "Develerin hakkı nedir ey Ebû Hureyre?" diye sorulunca: "İyisini verip kötüsünü vermemek, binilmesi için ödünç vermek, damızlık için kullanılmasına izin vermek ve sütünden başkasına içirmek" cevabını verdi.

Bu hadisi Süheyl b. Ebî Sâlih, babası kanalıyla Ebû Hureyre'den nakletmiş ve: *"Zekâtını vermeyen hiçbir deve sahibi yoktur ki..."* şeklinde zikredip sadece zekâttan bahsetmiştir.

٣٠٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ، حَدَّثَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْوَلِيدِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ

---

[1] Zilzâl Sur. 7

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim, *zekât* (25)

[ص:١٦] جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَا مِنْ صَاحِبِ إِبِلٍ وَلَا غَنَمٍ وَلَا بَقَرٍ لَا يُؤَدِّي حَقَّهَا إِلَّا أُقْعِدَ لَهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقَاعٍ قَرْقَرٍ تَطَؤُهُ ذَاتُ الظِّلْفَةِ بِظِلْفِهَا، وَتَنْطَحُهُ ذَاتُ الْقَرْنِ بِقَرْنِهَا، لَيْسَ يَوْمَئِذٍ فِيهَا جَمَّاءُ، وَلَا مَكْسُورَةُ الْقَرْنِ " قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَا حَقُّهَا؟ قَالَ: " إِطْرَاقُ فَحْلِهَا، وَإِعَارَةُ دَلْوِهَا، وَمَنِيحَتُهَا وَحَلْبُهَا عَلَى الْمَاءِ، وَحَمْلٌ عَلَيْهَا فِي سَبِيلِ اللهِ، وَلَا مِنْ صَاحِبِ مَالٍ لَا يُؤَدِّي زَكَاتَهُ إِلَّا تُحَوَّلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَقْرَعَ، يَتْبَعُ صَاحِبَهُ حَيْثُمَا ذَهَبَ وَهُوَ يَفِرُّ مِنْهُ، يُقَالُ: هَذَا مَالُكَ الَّذِي كُنْتَ تَبْخَلُ بِهِ، فَإِذَا رَأَى أَنَّهُ لَا بُدَّ مِنْهُ أَدْخَلَ يَدَهُ فِي فِيهِ، فَجَعَلَ يَقْضِمُهَا كَمَا يَقْضِمُ الْفَحْلُ " لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي عَبْدِ اللهِ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، هَكَذَا رَوَاهُ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، وَرَوَاهُ ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ ثُمَّ قَالَ فِي آخِرِهِ: قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ: وَسَمِعْتُ عُبَيْدَ بْنَ عُمَيْرٍ يَقُولُ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَا حَقُّ الْإِبِلِ؟ قَالَ: " حَلْبُهَا عَلَى الْمَاءِ، وَإِعَارَةُ دَلْوِهَا، وَإِعَارَةُ فَحْلِهَا وَمَنِيحَتُهَا، وَحَمْلٌ عَلَيْهَا فِي سَبِيلِ اللهِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ

3032- Câbir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Hakkını ödemediği hiçbir deve, davar ve sığır sahibi yoktur ki; kıyamet günü bu (hayvanların çiğneyip süsmesi) için dümdüz bir ovada oturtulmuş ve onu, toynaklı (hayvan) tırnağıyla çiğnemiş, boynuzlu (hayvan) boynuzuyla süsmüş olmasın! O gün onların içinde boynuzsuz da bulunmayacaktır, boynuzu kırık da."* Biz: "Ey Allah'ın Resûlü! Onların hakkı nedir?" diye sorunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Damızlık olanlarının dölleme için ödünç verilmesi, kovalarının ödünç verilmesi, bu hayvanların, (ihtiyaç sahibine, sütlerinden, yünlerinden ve iş güçlerinden faydalanması için) ödünç verilmesi, su başlarında sağılıp sütlerinden ihtiyaç sahiplerine verilmesi, Allah yolunda cihad edenlere binek olarak verilmesidir. Malının zekâtını vermeyen kişiye de bu malı kıyamet günü kel bir yılan olarak çıkar ve sahibi nereye kaçarsa onu takib eder. Bu kişiye: «Bu, vermekte cimrilik ettiğin malındır» denir. Adam bu yılandan kaçamayacağını anlayınca elini yılanın ağzına sokar ve yılan onun elini devenin (yemini) kıtır kıtır yemesi gibi onun elini kıtır kıtır yer."*[1]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

Ebû Ubeyde'nin hadisinin lafzını Müslim[1] *Sahîh*'te Muhammed b. Abdillah b. Numeyr'den rivayet etti. Abdulmelik b. Ebî Süleymân bu hadisi Ebu'z-Zübeyr'den bu şekilde nakletmiştir. İbn Cüreyc de hadisi Ebu'z-Zübeyr'den nakletmiş, sonunda şöyle demiştir: Ebu'z-Zübeyr ekledi: Abdullah b. Umeyr'in şöyle dediğini işittim: Bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Develerin hakkı nedir?" diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Onu su başında sağmak ve ihtiyaç sahiplerine sütünden vermek, kovasını ödünç vermek, damızlık olanını döllemesi için ödünç vermek, (ihtiyaç sahibine, sütlerinden, yünlerinden ve iş güçlerinden faydalanması için) ödünç vermek ve Allah yolunda cihad edenlere binek olarak vermektir."*

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Abdillah b. Numeyr'den rivayet etti.

٣٠٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِمَعْنَاهُ [ص:١٧]

3033- Aynı mânâda bir hadis başka bir kanalla Câbir'den nakledilmiştir.[3]

Beyhakî der ki: Hadisin sonunda önceki hadisin sonunda olduğu gibi bir ilave vardır ve hadis bu haliyle mürseldir. Eğer hadis sabitse, muhtemeldir ki bu, develerden, sığırlardan ve koyunlardan zekât verilmesi farz olmadan önce söylenmiştir. Sonra da söylenmiş olabilir. Hadiste geçen tehdit, bu güzel hasletleri iyilik olarak görmeyenler içindir. Bu konuda Allah: *"Onlar basit şeyleri dahi vermezler"*[4] buyurmuştur. Ödünç vermeyi iyilik görmeyen, bu âyete muhalefet etmiş olur. Bir grup âlim de âyette kastedilenin farz olan zekât olduğunu söylemiştir. Allah en doğrusunu bilir. Tehdit, hem zekâtı

---

[1] Müslim, *zekât* (28).

[2] Müslim, *zekât* (27).

[3] Ravileri güvenilirdir. Dârimî, *zekât* (380), İbnu'l-Cârûd, *el-Müntekâ* (122/335); Ahmed, *Müsned* (3/321) ve İbn Hibbân, *Sahih* 5/105 (3244).

[4] Mâûn Sur. 7

vermeyenler, hem de bir şeyi ödünç vermeyenler ve bunu iyilik olarak görmeyenler içindir.

٣٠٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ الْمَعْرُورِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: انْتَهَيْتُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ جَالِسٌ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ، فَلَمَّا رَآنِي مُقْبِلًا قَالَ: " هُمُ الْأَخْسَرُونَ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ " قَالَ: فَجِئْتُ حَتَّى جَلَسْتُ يَغْشَانِي مِنَ الْغَمِّ مَا شَاءَ اللهُ، قُلْتُ: مَا شَأْنِي أَيُرَى فِيَّ شَيْءٌ، قُلْتُ: مَنْ هُمْ فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي؟ قَالَ: " هُمُ الْأَكْثَرُونَ أَمْوَالًا، إِلَّا مَنْ قَالَ: هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ، وَمِنْ خَلْفِهِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ، مَا مِنْ رَجُلٍ يَمُوتُ فَيَدَعُ إِبِلًا أَوْ بَقَرًا أَوْ غَنَمًا لَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهَا إِلَّا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَسْمَنَ مَا كَانَتْ، وَأَعْظَمَهُ تَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا، وَتَطَؤُهُ بِأَخْفَافِهَا كُلَّمَا تَعدَتْ أُخْرَاهَا عَادَتْ عَلَيْهِ أُولَاهَا " [ص:١٨] أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ الْأَعْمَشِ، وَزَادَ فِيهِ غَيْرُ ابْنِ نُمَيْرٍ: " حَتَّى يَقْضِيَ بَيْنَ النَّاسِ "، وَزَادَ فِيهِ: " وَبَيْنَ يَدَيْهِ "، وَفِي هَذَا الْحَدِيثِ قَدْ صَرَّحَ فِيهِ بِالزَّكَاةِ

3034- Ebû Zer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Kâbe'nin gölgesinde otururken yanına gittim. Benim geldiğimi gören Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki onlar en çok zarar edenlerdir"* buyurdu. Ben endişeli bir şekilde yanına geldim ve bana ne olmuş, bende bir şey mi var ki bana böyle diyor, diye düşündüm ve: "Annem babam sana feda olsun! Onlar kimlerdir?" diye sordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle cevap verdi: *"Onlar malları fazla olanlardır ancak şöyle şöyle* –Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) böyle derken eliyle sağına, soluna ve arkasına işaret etti- *verip dağıtan kimseler bunun dışındadırlar. Onlar da azdır. Bir kimse ölür de arkasında zekâtını vermediği deve, sığır veya davar bırakırsa onlar kıyamet günü bulunduğu durumdan daha semiz bir şekilde o kimsenin yanına getirilir ve ona boynuzlarıyla vurur, ayaklarıyla çiğnerler. Bu hayvanların sonuncusu geçince, öndekileri tekrar gelecek ve çiğnemeye devam edecektir."*[1]

[1] Ravileri güvenilirdir.

Buhârî ve Müslim[1] bu hadisi *Sahîh*'te A'meş'ten naklettiler. İbnu'n-Numeyr'den başkası bu hadise: *"İnsanlar arasında hüküm verilinceye kadar bu böyle devam eder"* ve: "Önüne de işaret etti" sözünü eklemiştir.

٣٠٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُقْبَةَ الشَّيْبَانِيُّ، بِالْكُوفَةِ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الزُّهْرِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَعْلَى بْنِ الْحَارِثِ الْمُحَارِبِيُّ، حَدَّثَنَا [ص:١٩] أَبِي، حَدَّثَنَا غَيْلَانُ بْنُ جَامِعٍ، عَنْ عُثْمَانَ أَبِي الْيَقْظَانِ الْخُزَاعِيِّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ إِيَاسٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتِ: ﴿الَّذِينَ يَكْنِزُونَ﴾ [التوبة: ٣٤] الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللهِ كَبُرَ ذَلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، وَقَالُوا: مَا يَسْتَطِيعُ أَحَدٌ أَنْ يَتْرُكَ مَالًا لِأَوْلَادِهِ يَبْقَى بَعْدَهُ، فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنَا أُفَرِّجُ عَنْكُمْ، قَالَ: فَانْطَلَقُوا وَانْطَلَقَ عُمَرُ، وَاتَّبَعَهُ ثَوْبَانُ، فَأَتَوْا رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ عُمَرُ: يَا نَبِيَّ اللهِ، قَدْ كَبُرَ عَلَى أَصْحَابِكَ هَذِهِ الْآيَةُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِنَّ اللهَ لَمْ يَفْرِضِ الزَّكَاةَ إِلَّا لِيُطَيِّبَ بِهَا مَا بَقِيَ مِنْ أَمْوَالِكُمْ، وَإِنَّمَا فَرَضَ الْمَوَارِيثَ فِي أَمْوَالٍ تَبْقَى بَعْدَكُمْ " قَالَ: فَكَبَّرَ عُمَرُ، ثُمَّ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: " أَلَا أُخْبِرُكَ بِخَيْرِ مَا يَكْنِزُهُ الْمَرْءُ؟ الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتْهُ وَإِذَا أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ وَإِذَا غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ "

3035- İbn Abbâs der ki: ***"Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarf etmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele"***[2] âyeti nazil olduğu zaman bu, Müslümanların ağırına gitti ve hiçbir Müslüman vefatından sonra çocuklarına mal bırakamaz oldu. Ömer b. el-Hattâb: "Ey Allah'ın Peygamberi! Bu âyet ashâbına ağır geldi" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah, sadece kalan malınızı temizlemek için zekât vermenizi istiyor. Mirasları da sizden sonrakilere kalması için farz kıldı"* buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer tekbir getirince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kişinin biriktirdiği en hayırlı şeyi haber vereyim mi? Kocası ona baktığı zaman*

---

[1] Buhârî, *îmân* (219-220), *zekât* (125) ve Müslim, *zekât* (30).

[2] Tevbe Sur. 34

kendisini mutlu eden, emrettiği zaman itaat eden, yanında olmadığı zaman onun haklarını koruyan sâliha kadındır."[1]

٣٠٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سُوَيْدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ، وَهُوَ يُسْأَلُ عَنِ الْكَنْزِ، مَا هُوَ؟ فَقَالَ: " هُوَ الْمَالُ الَّذِي لَا تُؤَدَّى مِنْهُ الزَّكَاةُ "

3036- Abdullah b. Dînâr der ki: Abdullah b. Ömer'e kenzin (biriktirilen malın) ne olduğu sorulunca: "Zekâtı verilmeyen maldır" cevabını verdi.[2]

٣٠٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا الْفِرْيَابِيُّ، حَدَّثَنَا السَّرِيُّ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنِي غَزْوَانُ [ص:٢٠] أَبُو حَاتِمٍ، قَالَ: بَيْنَا أَبُو ذَرٍّ عِنْدَ بَابِ عُثْمَانَ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ إِذْ مَرَّ بِهِ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ، فَقَالَ لَهُ: يَا أَبَا ذَرٍّ، مَا يَحْبِسُكَ هَهُنَا؟ قَالَ: " يَأْبَى هَؤُلَاءِ أَنْ يَأْذَنُوا لِي "، فَدَخَلَ الرَّجُلُ فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، مَا بَالُ أَبِي ذَرٍّ عَلَى الْبَابِ لَا يُؤْذَنُ لَهُ، فَأَمَرَ فَأَذِنَ لَهُ فَجَاءَ حَتَّى جَلَسَ نَاحِيَةَ الْقَوْمِ، قَالَ: وَمِيرَاثُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ يُقَسَّمُ، فَقَالَ عُثْمَانُ لِكَعْبٍ: يَا أَبَا إِسْحَاقَ، أَرَأَيْتَ الْمَالَ إِذَا أُدِّيَ زَكَاتُهُ هَلْ يُخْشَى عَلَى صَاحِبِهِ فِيهِ تَبِعَةٌ؟ فَقَالَ: لَا، فَقَامَ أَبُو ذَرٍّ وَمَعَهُ عَصَاهُ، فَضَرَبَ بِهَا بَيْنَ أُذُنَيْ كَعْبٍ ثُمَّ قَالَ: " يَا ابْنَ الْيَهُودِيَّةِ أَنْتَ تَزْعُمُ أَنَّهُ لَيْسَ عَلَيْهِ حَقٌّ فِي مَالِهِ إِذَا أَدَّى الزَّكَاةَ، وَاللهُ يَقُولُ: ﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ﴾ [الحشر: ٩] الْآيَةَ، وَاللهُ يَقُولُ: ﴿وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا﴾ [الإنسان: ٨] الْآيَةَ، وَاللهُ يَقُولُ: ﴿وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ﴾ [الذاريات: ١٩] " فَجَعَلَ يَذْكُرُ نَحْوَ هَذَا مِنَ الْقُرْآنِ، فَقَالَ عُثْمَانُ لِلْقُرَشِيِّ: إِنَّمَا نَكْرَهُ أَنْ نَأْذَنَ لِأَبِي ذَرٍّ مِنْ أَجْلِ مَا تَرَى

3037- Gazvân Ebû Hâtim anlatıyor: Ebû Zer, Hz. Osmân'ın kapısının yanındaydı ve içeri girmesine izin verilmiyordu. Bu sırada Kureyş'ten bir adam oradan geçerken: "Ey Ebû Zer! Neden burada bekliyorsun?" diye

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 2/305-306 (1664).

[2] Ravileri güvenilirdir. Mâlik, *Muvattâ* (256); İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/190) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/177).

sorunca, Ebû Zer: "Şunlar girmeme izin vermiyorlar" cevabını verdi. Adam içeri girip: "Ey müminlerin emiri! Neden kapıdaki Ebû Zer'in girmesine izin verilmiyor" deyince Hz. Osmân, Ebû Zer'in girmesine izin verdi. Ebû Zer gelip oradakilerin yakınında oturdu. Bu sırada Abdurrahman b. Avf'ın mirası taksim ediliyordu. Hz. Osmân, Ka'b'a: "Ey Ebû İshâk! Sence kişiye zekâtını verdiği malının sorumluluğu yüklenir mi?" diye sordu. Ka'b: "Hayır" cevabını verince Ebû Zer elinde sopayla kalkıp Ka'b'ın iki kulağı arasına vurdu ve şöyle dedi: "Ey Yahudi kadının oğlu! Sen, malının zekâtını verdiği takdirde, bir sorumluluğu olmadığını söylüyorsun; ancak Allah: *"Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler"*[1], *"Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler"*[2], *"Mallarında, muhtaç ve yoksullar için bir hak vardı"*[3] buyuruyor." Sonra bu mânâda âyetler okudu. Hz. Osmân, Kureyşli adama: "Gördüğün bu şey sebebiyle Ebû Zer'in girmesini istemiyoruz" dedi.[4]

Beyhakî der ki: "Bu âyetler, zekât farz olmadan önce inmiştir. Bazıları ise nafile sadakayı teşvik etmektedir. Ebû Zer ise görüldüğü kadarıyla bu âyetleri vacip mânâsında anlamıştır. Allah en doğrusunu bilir.

٣٠٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْخُسْرَوْجِرْدِيُّ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا كَثِيرُ بْنُ عُبَيْدٍ، وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ - قَالَ كَثِيرٌ: حَدَّثَنَا، وَقَالَ إِسْحَاقُ: أَخْبَرَنا - بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، حدثنا الضَّحَّاكُ بْنُ حُمْرَةَ، عَنْ حِطَّانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الرَّقَاشِيِّ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الزَّكَاةُ قَنْطَرَةُ الْإِسْلَامِ "

3038- Ebu'd-Derdâ'nın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) *"Zekât, İslam'ın köprüsüdür"* buyurdu.[5]

---

[1] Haşr Sur. 9

[2] İnsan Sur. 8

[3] Zâriyat Sur. 19

[4] İsnâdı zayıftır.

[5] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1417) Bak: Heysemî, *Mecma* (3/62).

٣٠٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ الطُّوسِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ أَسَدٍ الْمَرْوَزِيُّ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى السِّينَانِيُّ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ وَاقِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " مَا نَقَضَ قَوْمٌ الْعَهْدَ إِلَّا سَلَّطَ اللهُ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ، وَلَا فَشَتِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ إِلَّا أَخَذَهُمُ اللهُ بِالْمَوْتِ، وَمَا طَفَّفَ قَوْمٌ الْمِيزَانَ إِلَّا أَخَذَهُمُ اللهُ بِالسِّنِينَ، وَمَا مَنَعَ قَوْمٌ الزَّكَاةَ إِلَّا مَنَعَهُمُ اللهُ الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ، وَمَا جَارَ قَوْمٌ فِي حُكْمٍ إِلَّا كَانَ الْبَأْسُ بَيْنَهُمْ - أَظُنُّهُ قَالَ: وَالْقَتْلُ كَذَا - " قَالَ: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ مَوْقُوفًا

3039- İbn Abbâs der ki: "Bir toplum eğer (Allah'a verdikleri) sözlerinde durmazsa, mutlaka Allah onlara düşmanlarını musallat eder. Zinanın yaygınlaştığı bir toplulukta ise muhakkak ki, Allah onlara ölümü musallat eder. Bir topluluk ölçüyü eksik yaparsa, Allah onlara kıtlığı musallat eder. Bir topluluk zekâtı vermezse Allah onlara yağmur yağdırmaz. Bir topluluk hüküm verirken zulmedecek olursa aralarında fakirlik -zannedersem ve ölüm yaygınlaşır dedi- yaygınlaşır."[1]

Bu hadis İbn Abbâs'tan mevkûf olarak nakledilmiştir.

٣٠٤٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، عَقِيبَهُ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ، حَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا بَشِيرُ بْنُ مُهَاجِرٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ [ص:٢٢] النَّبِيُّ ﷺ: " مَا نَقَضَ قَوْمٌ الْعَهْدَ قَطُّ إِلَّا كَانَ الْقَتْلُ بَيْنَهُمْ، وَمَا ظَهَرَتْ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا سَلَّطَ اللهُ عَلَيْهِمُ الْمَوْتَ، وَلَا مَنَعَ قَوْمٌ الزَّكَاةَ إِلَّا حَبَسَ اللهُ عَنْهُمُ الْقَطْرَ "

3040- İbn Bureyde'nin, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir toplum eğer (Allah'a verdikleri) sözlerinde durmazsa, mutlaka Allah onlara ölümü musallat eder. Bir topluluk zekâtı vermezse Allah onlara yağmur yağdırmaz."*[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Mâlik, *Muvattâ* (460) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/45 (10992).

[2] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (2/126).

٣٠٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ كَعْبٍ، قَالَ: " إِذَا رَأَيْتَ الْمَطَرَ قَدْ قَحَطَ فَاعْلَمْ أَنَّ الزَّكَاةَ قَدْ مُنِعَتْ، وَإِذَا رَأَيْتَ السُّيُوفَ قَدْ عَرِيَتْ فَاعْلَمْ أَنَّ حُكْمَ اللهِ تَعَالَى قَدْ ضُيِّعَ فَانْتَقَمَ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ، وَإِذَا رَأَيْتَ الْوَبَاءَ قَدْ ظَهَرَ فَاعْلَمْ أَنَّ الزِّنَا قَدْ فَشَا "

3041- Ka'b(u'l-ahbâr) der ki: "Yağmurun yağmadığını görürsen bil ki; zekât verilmiyorlardır. Kılıçların kınlarından çekildiğini görürsen bil ki; Allah'ın hükmü terk terk edilmiş ve insanlar birbirinden intikam almaya başlamıştır. Vebâ hastalığının çıktığını görürsen bil ki; zina yaygınlaşmıştır."[1]

٣٠٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الْمُسْتَفاضِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَائِذٍ، حَدَّثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ حُمَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعِيدٍ، وَغَيْرُهُ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عُمَرَ، يُحَدِّثُ بِمِنًى أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ خِصَالٌ خَمْسٌ إِنِ ابْتُلِيتُمْ بِهِنَّ وَنَزَلْنَ بِكُمْ أَعُوذُ بِاللهِ أَنْ تُدْرِكُوهُنَّ: لَمْ [ص:٢٣] تَظْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ حَتَّى يُعْلِنُوا بها إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الطَّاعُونُ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ مَضَتْ فِي أَسْلَافِهِمْ، وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُخِذُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمَئُونَةِ، وَجَوْرِ السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ، وَلَمْ يَمْنَعُوا زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ إِلَّا مُنِعُوا الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ وَلَوْلَا الْبَهَائِمُ لَمْ يُمْطَرُوا، وَلَمْ يَنْقُضُوا عَهْدَ اللهِ وَعَهْدَ رَسُولِهِ إِلَّا سَلَّطَ اللهُ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ غَيْرِهِمْ وَيَأْخُذُ بَعْضَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ، وَمَا لَمْ تَحْكُمْ أَئِمَّتُهُمْ بَيْنَهُمْ بِكِتَابِ اللهِ إِلَّا جَعَلَ بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ " وَرُوِيَ فِي ذَلِكَ أَيْضًا، عَنْ هُذَيْلٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ خَالِدٍ الْمَازِنِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ

3042- İbn Ömer, Mina'da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu söyledi: *"Ey Muhacirler! Beş şey vardır ki, onlarla imtihan edildiğiniz zaman - ki ben onlara yetişmenizden Allah'a sığınırım- Bir toplulukta fuhuş ortaya çıkarak aleni bir şekilde yapılırsa kendilerinden öncekilerde*

[1] İsnâdı eleştirilmiştir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (15/116-117) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (5/379).

bulunmayan veba ve ağrılar aralarında yayılır. Ölçü ve tartılarda eksiklik yaparlarsa kıtlığa, şiddetli geçim sıkıntısına ve idarecilerin zulmüne uğrarlar. Mallarının zekâtını vermezlerse, yağmursuz kalırlar, hatta hayvanlar olmasa, yağmurları tamamen kesilir. Allah'a ve Resulüne verdikleri sözü bozarlarsa Allah'ın, kendileri dışındaki bir takım düşmanları üzerlerine musallat eder ve ellerindeki şeylerin bir kısmı düşmanları tarafından ele geçirilir. İdarecileri Allah'ın Kitab'ıyla hükmetmezse, Allah aralarında kargaşa ve iç savaşı yayar."[1]

Bu konuda "Huzeyl —Hişâm b. Hâlid el-Mâzinî —İbn Ömer" kanalıyla bir rivayette bulunulmuştur.

٣٠٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ جُنَاحُ بْنُ نَذِيرٍ بِالْكُوفَةِ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانَ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْقُمِّيُّ، حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْوَاسِطِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ: " كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا وَقَعَتْ فِيكُمْ خَمْسٌ، وَأَعُوذُ بِاللهِ أَنْ تَكُونَ فِيكُمْ أَوْ تُدْرِكُوهُنَّ: مَا ظَهَرَتِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ يُعْمَلُ بِهَا فِيهِمْ عَلَانِيَةً، إِلَّا ظَهَرَ فِيهِمُ الطَّاعُونُ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ فِي أَسْلَافِهِمْ، وَمَا مَنَعَ قَوْمٌ الزَّكَاةَ إِلَّا مُنِعُوا الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ، وَلَوْلَا الْبَهَائِمُ لَمْ يُمْطَرُوا، وَمَا بَخَسَ قَوْمٌ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُخِذُوا بِالسِّنِينَ، وَشِدَّةِ الْمَئُونَةِ، وَجَوْرِ السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ، وَلَا حَكَمَ أُمَرَاؤُهُمْ بِغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا سَلَّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ وَاسْتَفْقَدُوا بَعْضَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ، وَمَا عَطَّلُوا كِتَابَ اللهِ وَسُنَّةَ رَسُولِهِ إِلَّا جَعَلَ اللهُ بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ " ثُمَّ قَالَ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ: " يَتَجَهَّزْ "، فَغَدَا عَلَيْهِمْ وَقَدِ اعْتَمَّ، وَأَرْسَلَ عِمَامَتَهُ نَحْوًا مِنْ ذِرَاعٍ، فَأَجْلَسَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَنَقَضَ عِمَامَتَهُ بِيَدِهِ فَعَمَّمَهَا إِيَّاهُ، وَأَرْسَلَ مِنْهَا نَحْوًا مِنْ أَرْبَعِ أَصَابِعٍ ثُمَّ قَالَ: " هَكَذَا يَا ابْنَ عَوْفٍ " ثُمَّ سَرَّحَهُ إِسْنَادُهُ ضَعِيفٌ

3043- İbn Ömer der ki: Biz Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanındayken şöyle buyurdu: *"Şu beş şey aranızda yayılırsa –ki bunların aranızda olmasından veya onlara yetişmenizden Allah'a sığınırım- haliniz ne olur: Bir toplulukta fuhuş ortaya çıkarak aleni bir şekilde yapılırsa kendilerinden öncekilerde bulunmayan, veba ve ağrılar aralarında yayılır. Mallarının zekâtını vermezlerse, yağmursuz kalırlar, hatta hayvanlar olmasa, yağmurları tamamen kesilir. Ölçü ve tartılarda*

[1] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 2/1332-1333 (4019).

eksiklik yaparlarsa kıtlığa, şiddetli geçim sıkıntısına ve idarecilerin zulmüne uğrarlar. İdarecileri Allah'ın Kitab'ıyla hükmetmezse, Allah onlara düşmanlarını musallat eder ve ellerindeki malları kaybederler. Aralarında Allah'ın Kitab'ını ve Resûlü'nün sünnetini tatbik etmezlerse, içlerinde kargaşa ve iç savaşı yayar." Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Abdurrahman b. Avf'a hazırlanmasını söyledi ve sabah olunca sarığını sarıp ucunu bir kulaç uzatarak sahabenin yanına çıktı. Abdurrahman b. Avf'ı önünde oturttu, sarığını çıkarıp kendi eliyle Abdurrahman b. Avf'a taktı ve ucunu dört parmak kadar sarkıtıp: *"Sarık bu şekilde sarılır, ey İbn Avf!"* buyurdu. Sonra onu gönderdi.[1]

Senedi zayıftır.

٣٠٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَا حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ، حَدَّثَنَا سَيَّارٌ، حَدَّثَنَا جَعْفَرٌ، قَالَ: كُنَّا نَكُونُ عِنْدَ مَالِكٍ يَعْنِي ابْنَ دِينَارٍ، وَكَانَتِ الْغُيُومُ تَجِيءُ وَتَذْهَبُ وَلَا تُمْطِرُ، قَالَ: فَقَالَ مَالِكٌ: " تَرَوْنَ وَلَا تُوَافُونَ أَنْتُمْ تَسْتَبْطِئُونَ الْمَطَرَ وَأَنَا أَسْتَبْطِئُ الْحِجَارَةَ "

3044- Câfer der ki: Mâlik b. Dînâr'ın yanındayken bulutlar gelip gider ama yağmur yağmazdı. Mâlik: "Gördüğünüz halde yapmanız gerekeni yapmıyorsunuz. Siz yağmurun geciktiğini düşünüyorsunuz; ama ben taş yağmurunun geciktiğini düşünüyorum" dedi.[2]

٣٠٤٥ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ، قَالَ: سَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ: " مَا سَقَطَتْ أُمَّةٌ مِنْ عَيْنِ اللهِ إِلَّا ضَرَبَ اللهُ أَكَابِرَهَا بِالْجُوعِ "

3045- Ravi der ki: Mâlik'in: "Bir topluluk Allah'ın gözünden düşünce, Allah onların büyüklerine açlığı musallat eder" dediğini işittim.[3]

٣٠٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (4/540).

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Zühd* (325) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (2/373).

[3] Ahmed, *Zühd* (325).

مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ: ﴿أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾ [البقرة: ١٥٩] قَالَ: دَوَابُّ الْأَرْضِ: الْخَنَافِسُ وَالْعَقَارِبُ، يَقُولُونَ: مَنَعَنَا الْقَطْرَ بِخَطَايَا بَنِي آدَمَ "

3046- Mücâhid, *"İşte onlara hem Allah, hem de bütün lânet ediciler lânet eder"*[1] âyetini açıklarken şöyle dedi: "Bütün canlılar onlara lanet eder. Hatta böcek ve akrep bile: «İnsanların günahlarından dolayı yağmurdan mahrum bırakıldık» diyerek beddua ve lanet ederler.[2]

" التَّحْرِيضُ عَلَى صَدَقَةِ التَّطَوُّعِ

Sadaka Vermeye Teşvik

Yüce Allah'ın *"İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir"*[3] buyurarak âyetin sonunda zekâtla namazı beraber zikredilmesi, *"(Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar"* sözüyle zekâtın kastedilmediğini göstermektedir. Burada kastedilen, nafile olan sadakadır. *"Sevdiğiniz şeylerden sarf etmedikçe iyiliğe erişemezsiniz"*[4], *"Allah'a, kat kat karşılığını arttıracağı güzel bir ödünç takdiminde kim bulunur?"*[5], *"Allah'a gönül hoşluğuyla ödünç verin. Kendiniz için önden (dünyada iken) ne iyilik hazırlarsanız Allah katında onu bulursunuz"*[6], *"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarf edenler var ya, onların mükâfatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler."*[7] Bu ve benzeri birçok âyet nafile olan sadakaya işaret edip teşvik etmektedir.

---

[1] Bakara Sur. 159

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsir* (2/54-55) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (3/286-287).

[3] Bakara Sur. 177

[4] Âl-i İmrân Sur. 92

[5] Bakara Sur. 245

[6] Müzzemmil Sur. 20

[7] Bakara Sur. 245

٣٠٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيِّ بْنُ شَاذَانَ الْبَغْدَادِيُّ بِهَا، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو عُمَرَ حَفْصُ بْنُ عُمَرَ الضَّرِيرُ، وأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْمُؤَمَّلِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو عُثْمَانَ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ هَارُونَ بْنِ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا أَبُو عُمَرَ حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْمَاعِيلَ الْمُؤَدِّبُ، عَنْ عِيسَى بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ﴾ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَبِّ زِدْ أُمَّتِي " فَنَزَلَتْ: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِ

يرَةً﴾ [البقرة: ٢٤٥] قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " زِدْ أُمَّتِي "، فَنَزَلَتْ: ﴿إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ [الزمر: ١٠]

3047- İbn Ömer der ki: ***"Allah yolunda mallarını harcayanların örneği, yedi başak bitiren bir dane gibidir ki, her başakta yüz dane vardır. Allah dilediğine kat kat fazlasını verir. Allah'ın lütfu geniştir, O her şeyi bilir"***[1] âyeti nazil olunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Rabbim! Ümmetime daha fazla ver"* diye dua etti. Bunun üzerine: ***"Verdiğinin kat kat fazlasını kendisine ödemesi için Allah'a güzel bir borç (isteyene faizsiz ödünç) verecek yok mu? Darlık veren de bolluk veren de Allah'tır. Sadece O'na döndürüleceksiniz"***[2] âyeti nazil oldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yine: *"Ümmetime daha fazla ver"* deyince: ***"Yalnız sabredenlere, mükâfatları hesapsız ödenecektir"***[3] âyeti nazil oldu.[4]

٣٠٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ الْمُنْذِرَ بْنَ جَرِيرٍ يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِيهِ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ

---

[1] Bakara Sur. 261

[2] Bakara Sur. 245

[3] Zümer Sur. 10

[4] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (1/747).

رَسُولِ اللهِ ﷺ جُلُوسًا فِي صَدْرِ النَّهَارِ، فَجَاءَ قَوْمٌ حُفَاةٌ عُرَاةٌ مُجْتَابِي النِّمَارِ عَلَيْهِمُ الْعَبَاءُ، أَوْ قَالَ: مُتَقَلِّدِي السُّيُوفِ عَامَّتُهُمْ مِنْ مُضَرَ بَلْ كُلُّهُمْ مِنْ مُضَرَ، فَرَأَيْتُ وَجْهَ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَتَغَيَّرُ لَمَّا رَأَى بِهِمْ مِنَ الْفَاقَةِ، فَدَخَلَ ثُمَّ خَرَجَ، فَأَمَرَ بِلَالًا فَأَقَامَ فَصَلَّى الظُّهْرَ فَخَطَبَ فَقَالَ:" ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ [النساء: ١] الْآيَةُ، ثُمَّ قَالَ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ﴾ [الحشر: ١٨] الْآيَةُ، تَصَدَّقَ رَجُلٌ مِنْ دِينَارِهِ، مِنْ دِرْهَمِهِ، مِنْ ثَوْبِهِ، مِنْ صَاعِ بُرِّهِ، مِنْ صَاعِ تَمْرِهِ"، حَتَّى قَالَ:" وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ" قَالَ: وَأَتَاهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ بِصُرَّةٍ، قَدْ كَادَتْ كَفُّهُ أَنْ تَعْجِزَ عَنْهَا بَلْ قَدْ عَجِزَتْ عَنْهَا فَدَفَعَهَا إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَتَتَابَعَ النَّاسُ فِي الصَّدَقَاتِ، فَرَأَيْتُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللهِ ﷺ كَوْمَيْنِ مِنْ طَعَامٍ وَثِيَابٍ، وَجَعَلَ وَجْهُ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَتَهَلَّلُ كَأَنَّهُ مُذْهَبَةٌ، وَقَالَ:" مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سَنَةً حَسَنَةً كَانَ لَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْءٌ، وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ" أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ أَوْجُهٍ عَنْ شُعْبَةَ

3048- Cerîr b. Abdillah der ki: Günün ortasında Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber otururken, ayağı ve başı çıplak, yün giysi giymiş, kılıçları kınından çıkmış hepsi de Mudar kabilesinden olan bir topluluk geldi. Onların muhtaç durumunu görünce Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzü değişti. İçeri girdi, sonra çıktı. Bilâl'e emretti, ezan okudu ve namaz için kamet getirdi. Öğle namazını kıldıktan sonra hutbe okudu ve: *"Ey insanlar; sizi bir tek nefisten yaratan... Rabbinizden korkun. Muhakkak ki Allah; sizin üzerinizde tam bir gözeticidir"*[1] âyetini sonuna kadar okudu. Sonra *"Ve herkes, yarın için ne hazırladığına bir baksın"*[2] âyetini okuyunca herkes dinarı, dirhemi, elbisesi ve buğdayından ve hurmasından ne kadarı varsa tasadduk etti, hatta bir hurma parçası olan bile onu tasadduk etti. Ensâr'dan bir kişi elinin alamayacağı kadar bir kese getirdi. Hatta kese

[1] Nisa Sur. 1

[2] Haşr Sur. 18

avucuna sığmıyordu. Adam keseyi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) verdi. Sonra insanlar sadaka vermek için birbirlerini izlediler. Öyle ki Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) önünde yiyecek ve içecekten iki küme gördüm. Nihâyet Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzünün parladığını gördüm. Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellam) şöyle buyurdu: *"Kim, İslam'da hayırlı bir çığır açar ve kendisine uyulursa, bu kişi kendisine uyanların sevapları kadar sevap alır ve kendisine uyanların sevabından bir şey eksiltilmez. Kim de İslam'da kötü bir çığır açar ve kendisine uyulursa, bu kişi kendisine uyanların günahları kadar günah kazanır ve kendisine uyanların günahından bir şey eksiltilmez."*[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te değişik yollarla Şu'be'den rivayet etti.

٣٠٤٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنِ الْمُنْذِرِ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَأَتَاهُ قَوْمٌ مُجْتَابِي النِّمَارِ مُتَقَلِّدِي السُّيُوفِ، لَيْسَ عَلَيْهِمْ أُزُرٌ وَلَا شَيْءَ غَيْرَهَا، عَامَّتُهُمْ مِنْ مُضَرَ بَلْ كُلُّهُمْ مِنْ مُضَرَ، فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللهِ ﷺ الَّذِي بِهِمْ مِنَ الْجَهْدِ وَالْعُرْيِ وَالْجُوعِ تَمَعَّرَ وَجْهُ رَسُولِ اللهِ ﷺ، ثُمَّ قَامَ فَدَخَلَ بَيْتَهُ، ثُمَّ رَاحَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَصَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ صَعِدَ الْمِنْبَرَ مِنْبَرًا صَغِيرًا، فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: " أَمَّا بَعْدُ، ذَلِكُمْ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْزَلَ فِي كِتَابِهِ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ [النساء: ١] إِلَى قَوْلِهِ: ﴿رَقِيبًا﴾ [النساء: ١]، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ﴾ [الحشر: ١٨] إِلَى قَوْلِهِ: ﴿تَعْمَلُونَ﴾ [الحشر: ١٨]، ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللهَ﴾ [الحشر: ١٩] إِلَى قَوْلِهِ: ﴿الْفَاسِقُونَ﴾ [الحشر: ١٩]، ﴿لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ [الحشر: ٢٠]، [ص:٢٨] تَصَدَّقُوا قَبْلَ أَنْ لَا تَصَدَّقُوا تَصَدَّقُوا قَبْلَ أَنْ يُحَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الصَّدَقَةِ تَصَدَّقَ امْرُؤٌ مِنْ دِينَارِهِ، تَصَدَّقَ امْرُؤٌ مِنْ دِرْهَمِهِ، مِنْ بُرِّهِ، مِنْ تَمْرِهِ، مِنْ شَعِيرِهِ، لَا تَحْقِرَنَّ شَيْئًا مِنَ الصَّدَقَةِ، وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, zekât (69).

فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ بِصُرَّةٍ، فَنَاوَلَهَا رَسُولَ اللهِ ﷺ وَهُوَ عَلَى مِنْبَرِهِ، فَقَبَضَهَا وَهُوَ عَلَى مِنْبَرِهِ يُعْرَفُ السُّرُورُ فِي وَجْهِهِ، ثُمَّ قَالَ: " مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً فَعَمِلَ بِهَا كَانَ لَهُ أَجْرُهَا وَمِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ سَنَّ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعَمِلَ بِهَا كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا، وَمِثْلُ وِزْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْئًا فَقَامَ النَّاسُ فَتَفَرَّقُوا فَمِنْ ذِي دِينَارٍ، وَمِنْ ذِي دِرْهَمٍ، وَمِنْ ذِي طَعَامٍ، وَمِنْ ذِي وَمِنْ ذِي، فَاجْتَمَعَ فَقَسَمَهُ بَيْنَهُمْ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ الْقَوَارِيرِيِّ وَغَيْرِهِ، عَنْ أَبِي عَوَانَةَ

3049- Munzir b. Cerîr'in bildirdiğine göre babası şöyle anlattı: Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) yanında otururken, yün elbiseler giyinmiş ve kılıçlarını kuşanmış bir grup geldi. Üzerlerinde ne izar, ne de başka bir şey vardı. Hepside Mudar'dandı. Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellam) onları öylesine zor durumda üryan ve aç olarak görünce yüzü değişti. Sonra kalkıp evine girdi. Sonra Mescid'e giderek öğle namazını kıldı ve minbere çıkıp Allah'a hamdü sena ederek şöyle buyurdu: *"Derim ki, Allah Kitab'ında şöyle buyurur:* ***"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının."***[1] ***"Ey inananlar! Allah'tan sakının; herkes yarına ne hazırladığına baksın; Allah'tan sakının, çünkü Allah işlediklerinizden haberdardır. Allah'ı unutup da, Allah'ın da onları kendilerine unutturduğu kimseler gibi olmayın; onlar, yoldan çıkmış kimselerdir. Cehennemliklerle cennetlikler bir olmaz. Cennetlikler kurtuluşa erenlerin ta kendileridir"***[2] *buyurmaktadır. Sadaka veremeyecek duruma gelmeden önce sadaka verin. Sadaka ile aranızda bir engel konulmadan sadaka verin. Kişi dinarından, dirheminden, buğdayından, hurmasından ve arpasından sadaka versin. Sadaka olarak vereceği hiçbir şeyi küçümsemesin ki bu, yarım hurma olsa bile."*

Bunun üzerine Ensâr'dan bir kişi elinde bir keseyle kalkarak onu hâlen minberde bulunan Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) verdi. Keseyi minberdeyken alan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sevinci yüzünden belli oluyordu. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurdu: "*Kim, İslam'da hayırlı bir çığır*

---

[1] Nisa Sur. 1

[2] Haşr Sur. 18- 20

açar ve kendisine uyulursa, bu kişi kendisine uyanların sevapları kadar sevap alır ve kendisine uyanların sevabından bir şey eksiltilmez. Kim de İslam'da kötü bir çığır açar ve kendisine uyulursa, bu kişi kendisine uyanların günahları kadar günah kazanır ve kendisine uyanların günahından bir şey eksiltilmez." Bunun üzerine halk kalkıp dağıldı. Kimisinden dinar, kimisinden dirhem, kimisinden yiyecek, kimisinden ve kimisinden derken bir şeyler toplandı. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hunları onların arasında taksim etti.[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Ubeydullah b. Ömer el-Kavârîrî ve başkası kanalıyla Ebû Avâne'den rivayet etti.

٣٠٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ حَلِيمٍ الْمَرْوَزِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْمُوَجِّهِ، [ص:٢٩] حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ حُذَيْفَةَ عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ، قَالَ: قَامَ سَائِلٌ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ فَسَأَلَ فَسَكَتَ الْقَوْمُ، ثُمَّ إِنَّ رَجُلًا أَعْطَاهُ فَأَعْطَاهُ الْقَوْمَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " مَنِ اسْتَنَّ خَيْرًا فَاسْتَنَّ بِهِ فَلَهُ أَجْرُهُ، وَمِثْلُ أُجُورِ مَنِ اتَّبَعَهُ غَيْرَ مُنْتَقِصٍ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا، وَمَنِ اسْتَنَّ شَرًّا فَاسْتَنَّ بِهِ فَعَلَيْهِ وِزْرُهُ، وَمِثْلُ أَوْزَارِ مَنِ اتَّبَعَهُ غَيْرَ مُنْتَقِصٍ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْئًا " قَالَ وَتَلَا حُذَيْفَةُ بْنُ الْيَمَانِ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ﴾ [الانفطار: ٥]

3050- Huzeyfe b. el-Yemân anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında bir dilenci bir şey isteyince oradakiler sustu. Sonra bir adam dilenciye bir şeyler verince, oradakiler de verdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Kim, hayırlı bir çığır açar ve kendisine uyulursa, bu kişi kendisine uyanların sevapları kadar sevap alır ve kendisine uyanların sevabından bir şey eksiltilmez. Kim de kötü bir çığır açar ve kendisine uyulursa, bu kişi kendisine uyanların günahları kadar günah kazanır ve kendisine uyanların günahından bir şey eksiltilmez.*" Huzeyfe bunu dedikten sonra: "***İnsanoğlu, ne yaptığını ve ne yapmadığını görür***"[3] âyetini okudu.[4]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zekât* (70).

[3] İnfitâr Sur. 5

[4] Ravileri güvenilirdir. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 512/1462); Hâkim, *Müstedrek* (2/516-517);

٣٠٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ خَيْثَمَةَ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَيُكَلِّمُهُ اللهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تَرْجُمَانٌ، فَيَنْظُرُ أَيْمَنَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا شَيْئًا قَدَّمَهُ، ثُمَّ يَنْظُرُ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ فَتَسْتَقْبِلُهُ النَّارُ، فَمَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَّقِيَ النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَلْيَفْعَلْ " وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاكِرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ زَادَ: " وَيَنْظُرُ أَشْأَمَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا شَيْئًا قَدَّمَهُ، وَيَنْظُرُ أَمَامَهُ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ مُوسَى، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ الْأَعْمَشِ

3051- Adiy b. Hâtim'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah, sizin her biriniz ile tercümansız konuşacaktır. Kişi sağ tarafına bakacak, âhirete gönderdiklerinden başka bir şey göremeyecektir. Önüne bakacak, karşısında cehennemden başka bir şey göremeyecektir. O halde artık bir hurmanın yarısı ile de olsa, kendinizi cehennem ateşinden koruyun."*[1]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur; ancak farklı olarak şu ilave yer almıştır: *"Soluna bakacak, gönderdiklerinden başka bir şey göremeyecektir. Önüne bakacak, karşısında cehennemden başka bir şey göremeyecektir. O halde yarım hurmayla da olsa, kendinizi cehennem ateşinden koruyun."*

Buhârî[2] bu hadisi *Sahîh*'te Yûsuf b. Mûsa kanalıyla Ebû Usâme'den; Müslim[3] de başka bir yolla A'meş'ten rivayet etti.

٣٠٥٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عِيسَى، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الشَّعْرَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ

Ahmed, *Müsned* (5/387) ve Bezzâr 1/89 (150).

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *tevhid* (185).

[3] Müslim, *zekât* (67).

عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ خَيْثَمَةَ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ ذَكَرَ النَّارَ، فَتَعَوَّذَ مِنْهَا [ص:٣٠] وَأَشَاحَ بِوَجْهِهِ، ثُمَّ ذَكَرَ النَّارَ وَتَعَوَّذَ مِنْهَا وَأَشَاحَ بِوَجْهِهِ، ثُمَّ قَالَ: " اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي الْوَلِيدِ وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ شُعْبَةَ

3052- Adîy b. Hâtim'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Cehennemden bahsedip ondan Allah'a sığındı ve yüzünü çevirdi. Sonra tekrar cehennem ateşini zikredince ondan Allah'a sığınıp yüzünü çevirdi. Sonra şöyle buyurdu: *"Yarım hurma ile de olsa kendinizi cehennem ateşinden koruyun. Bunu da bulamayan, güzel bir söz ile kendisini korusun."*[1]

Buhârî[2] bu hadisi *Sahîh*'te Ebu'l-Velîd'den; Müslim[3] de başka bir yolla Şu'be'den rivayet etti.

٣٠٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، قَالَ: هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ، قَالَ: وقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلَّ يَوْمٍ [ص:٣١] تَطْلُعُ الشَّمْسُ " قَالَ: " يَعْدِلُ بَيْنَ اثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَيُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ، وَيَحْمِلُهُ عَلَيْهَا، أَوْ يَرْفَعُ لَهُ مَتَاعَهُ عَلَيْهَا صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ خَطْوَةٍ يَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَيُمِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ

3053- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İnsanlardan selamette olan her insanın güneşin doğduğu her gün için sadaka vermesi gerekir. İki kişi arasında adaletli olmak sadakadır. Bir insanın bineğine binmesine yardım etmek veya eşyasını yüklemek sadakadır. Güzel söz*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *edeb (97)*

[3] Müslim, *zekât* (704).

sadakadır. Namaz için attığı her adım sadakadır. Yolda rahatsız eden bir şeyi kaldırmak sadakadır."[1]

Buhârî[2] ve Müslim[3] bu hadisi *Sahîh*'te, Abdürrezzâk'tan naklettiler.

٣٠٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ "، قَالُوا: فَإِنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: " فَيَعْمَلْ بِيَدِهِ فَيَنْفَعْ نَفْسَهُ وَيَتَصَدَّقْ "، قَالُوا: فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ أَوْ لَمْ يَفْعَلْ؟ قَالَ: " فَيُعِينُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفَ " قَالُوا: فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ؟ قَالَ: " فَيَأْمُرُ بِالْخَيْرِ - أَوْ قَالَ: بِالْمَعْرُوفِ - "، قَالُوا: فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ؟ قَالَ: " فَيُمْسِكُ عَنِ الشَّرِّ، فَإِنَّهُ لَهُ صَدَقَةٌ " [ص:٣٢] رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ آدَمَ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ شُعْبَةَ

3054- Saîd b. Ebû Burde b. Ebî Mûsa el-Eş'arî'nin, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Her müslümanın sadaka vermesi gerekir"* buyurunca, sahabe: "Eğer bulamazsa?" dîye sordular. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Eliyle çalışıp hem kendine faydalı olur, hem de sadaka verir"* cevabını verdi. Sahabe: "Buna gücü yetmezse veya yapamazsa?" diye sorunca Resûlullah (sallallahu alayhi vasallem): *"İhtiyaç sahibi olan mazluma yardım eder"* cevabını verdi. Sahabe: "Bunu yapamazsa?" diye sorunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayrı veya iyiliği emreder"* buyurdu. Sahabe: "Bunu da yapamazsa?" diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kendini kötülük yapmaktan alıkoyar. Bu da onun için sadakadır"* buyurdu.[4]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *cihad* (224).

[3] Müslim, *zekât* (56).

[4] İsnâdı zayıftır, ancak hadis sahihtir.

Buhârî[1] bu hadisi *Sahîh*'te Âdem'den, Müslim[2] ise başka bir yolla Şu'be'den rivayet etti.

٣٠٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ السُّوسِيُّ، وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ السُّلَمِيُّ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ بْنِ مَزْيَدٍ الْبَيْرُوتِيُّ، أَخْبَرَنِي أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ الْأَوْزَاعِيَّ، حَدَّثَنِي أَبُو كَثِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ - وَكَانَ يُجَالِسُ أَبَا ذَرٍّ - قَالَ: فَجَمَعَ [ص:٣٣] حَدِيثًا فَلَقِيَ أَبَا ذَرٍّ وَهُوَ عِنْدَ الْجَمْرَةِ الْوُسْطَى وَحَوْلَهُ النَّاسُ، قَالَ: فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ حَتَّى مَسَّتْ رُكْبَتِي رُكْبَتَهُ فَنَسِيتُ ذَلِكَ الْحَدِيثَ، فَرَفَعْتُ رَأْسِي إِلَى السَّمَاءِ، أَتَذَكَّرُ فَقُلْتُ: يَا أَبَا ذَرٍّ، دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلَهُ الْعَبْدُ دَخَلَ الْجَنَّةَ، قَالَ أَبُو ذَرٍّ: سَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ رسولَ اللهِ ﷺ فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ، دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلَ بِهِ الْعَبْدُ دَخَلَ الْجَنَّةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يُؤْمِنُ بِاللهِ "، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ مَعَ الْإِيمَانِ عَمَلا، قَالَ: " يُرْضَخُ مِمَّا رَزَقَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ " قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَإِنْ كَانَ مُعْدَمًا لَا شَيْءَ له، قَالَ: " يَقُولُ مَعْرُوفًا بلسانه "، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَإِنْ كَانَ عَيِيًا لَا يَبْلُغُ عنْهُ لِسَانُهُ، قَالَ: " فَلْيُعِنْ مَغْلُوبًا "، قُلْتُ: فَإِنْ كَانَ ضَعِيفًا لَا قُوَّةَ له، قَالَ: " فَلْيَصْنَعْ لِأَخْرَقَ " قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَإِنْ كَانَ أَخْرَقَ، قَالَ: فَالْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ: " أَمَا تُرِيدُ أَنْ تَدَعَ لصَاحِبِكَ خَيْرًا فَلْيَدَعِ النَّاسَ مِنْ أَذَاهُ " قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ هَذَا كُلُّهُ يَسِيرٌ، قَالَ: " فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، مَا مِنْهَا مِنْ خَصْلَةٍ يَعْمَلُ بِهَا الْعَبْدُ يُرِيدُ بِهَا وجه اللهِ إِلَّا أَخَذَتْ بِيَدِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَمْ تُفَارِقْهُ حَتَّى تُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ "

3055- Ebû Zer ile beraber oturan Ebû Kesîr, babasından bildiriyor: Bir hadisle ilgili olarak Ebû Zer'e gittim ve onun Orta Şeytan'da oturduğunu, etrafında da insanlar olduğunu gördüm. Dizim dizine değecek şekilde oturdum; ancak ona zikredeceğim hadisi unuttum ve başımı semaya kaldırarak hatırlamaya çalıştım. Ona: "Ey Ebû Zer! Bana, bir kulun yaptığı

---

[1] Buhârî, *edeb* (79)

[2] Müslim, *zekât* (55).

takdirde cennete gireceği bir ameli söyle" dedim. Ebû Zer şöyle karşılık verdi:

Bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sordum ve: "Ey Allah'ın Peygamberi! Bana, bir kulun yaptığı takdirde cennete gireceği bir ameli söyle" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'a iman etsin"* karşılığını verince: "Ey Allah'ın Resûlü! İmanla beraber amel gerekir" dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'ın kendisine verdiği rızıktan başkasına versin"* buyurunca, ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Eğer hiçbir şeyi yoksa" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Diliyle iyi söz söylesin"* buyurdu. Ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Eğer bir şey anlatmaktan aciz biriyse?" diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Zor durumda kalana destek olsun"* cevabını verdi. Ben: "Eğer zayıfsa ve buna gücü yoksa?" diye sorunca: *"Aklı zayıf olan kişiye işinde yardım etsin"* buyurdu. Ben: "Eğer bu kişinin aklı da zayıfsa?" diye sorunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bana dönüp: *"Arkadaşına hiçbir hayır bırakmak istemiyor musun? O zaman insanlara eziyet etmesin"* buyurdu. Ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Bütün bu söylediklerin kolaydır" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Canım elinde olana yemin ederim ki; kul sadece Allah rızası için bu hasletlerden birini yaparsa, bu iyilik kıyamet günü onun elinden tutar ve cennete sokuncaya kadar bırakmaz."*[1]

٣٠٥٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا الْأَسْفَاطِيُّ وَهُوَ عَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا [ص:٣٤] أَبُو زُمَيْلٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، يَرْفَعُهُ قَالَ: لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا رَفَعَهُ: " وَإِفْرَاغُكَ مِنْ دَلْوِكَ فِي إِنَاءِ أَخِيكَ صَدَقَةٌ، وَأَمْرُكَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهْيُكَ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَإِمَاطَةُ الْحَجَرِ وَالشَّوْكِ وَالْعَظْمِ عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ صَدَقَةٌ، وَهِدَايَتُكَ الرَّجُلَ فِي أَرْضِ الضَّالَّةِ صَدَقَةٌ "

3056- Ebû Zer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kovandan, kardeşinin kovasına bir şey boşaltman sadakadır. İyiliği*

---

[1] Ebû Kesîr'in babası dışındaki raviler güvenilirdir. Onun hakkında bilgi vereni bulamadım. Hâkim, *Müstedrek* (1/63); İbn Hibbân (219/863) ve Hennâd, *Zühd* 2/515 (1061).

emredip kötülükten sakındırman sadakadır. İnsanların geçtiği yoldan taş, diken ve kemikleri kaldırman sadakadır. Yabancısı bulunduğu bir bölgedeki kimseye yol göstermek bir sadakadır."[1]

٣٠٥٧ - وَبِهِ عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ مَاذَا يُنَجِّي الْعَبْدَ مِنَ النَّارِ؟ قَالَ: " الْإِيمَانُ بِاللهِ " فقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ مَعَ الْإِيمَانِ عَمَلٌ، قَالَ: " أَنْ تَرْضَخَ مِمَّا خَوَّلَكَ اللهُ أَوْ تَرْضَخَ مِمَا رَزَقَكَ اللهُ " قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ، فَإِنْ كَانَ فَقِيرًا لَا يَجِدُ مَا يَرْضَخُ؟ قَالَ: " يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ " قُلْتُ: إِنْ كَانَ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَأْمُرَ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ؟ قَالَ: " فَلْيُعِنِ الْأَخْرَقَ " قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ لَا يُحْسِنُ أَنْ يَصْنَعَ؟ قَالَ: " فَلْيُعِنْ مَظْلُومًا " قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ ضَعِيفًا لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُعِينَ مَظْلُومًا؟ قَالَ: " مَا تُرِيدُ أَنْ تَتْرُكَ لِصَاحِبِكَ مِنْ خَيْرٍ لِيُمْسِكْ أَذَاهُ عَنِ النَّاسِ " قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ فَعَلَ هَذَا يَدْخُلِ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: " مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُصِيبُ خَصْلَةً مِنْ هَذِهِ الْخِصَالِ إِلَّا أَخَذَتْ بِيَدِهِ حَتَّى تُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ "

3057- Ebû Zer der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), kulu hangi şeyin cehennemden kurtaracağını sorduğumda: *"Allah'a iman etmesi"* cevabını verdi. Ben: "Ey Allah'ın Resûlü! İmanla beraber amel gerekir" dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'ın sana verdiği rızıktan başkasına vermendir"* buyurunca, ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Eğer bu kişi fakirse ve verecek hiçbir şeyi yoksa" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"İyiliği emredip kötülükten sakındırsın"* buyurdu. Ben: "Eğer iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya gücü yoksa?" diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aklı zayıf olan kişiye işinde yardım etsin"* buyurdu. Ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Eğer bunu güzel yapamazsa?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir mazluma yardım etsin"* buyurdu. Ben: "Ey Allah'ın Peygamberi! Bu kişi zayıfsa ve mazluma yardım edemezse?" diye sorunca: *"Arkadaşına hiçbir hayır bırakmak istemiyor musun? O zaman insanlara eziyet etmesin"* buyurdu. Ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Eğer bunları yaparsa cennete girer mi?" diye sorunca, Hz.

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/339-340 (1956).

Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu hasletlerden birine sahip olan mümini bu haslet elinden tutar ve cennete sokar"* buyurdu.[1]

٣٠٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْمَحْبُوبِيُّ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ [ص:٣٥] عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، عَنْ أَبِي قُرَّةَ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيِّبِ، يُحَدِّثُ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: " ذَكَرَ لِي أَنَّ الْأَعْمَالَ تَبَاهَى فَتَقُولُ الصَّدَقَةُ: أَنَا أَفْضَلُكُمْ "

3058- Ömer b. el-Hattâb dedi ki: "Ameller övünürler ve sadaka: «Ben sizin en üstününüzüm» der."[2]

٣٠٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ الْبَزَّارُ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا أَبُو مَالِكٍ الْأَشْجَعِيُّ، عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ، عَنْ حُذَيْفَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ، [ص:٣٦] وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ حَدِيثِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ

3059- Huzeyfe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her iyilik sadakadır"* buyurdu.[3]

Müslim[4] bu hadisi başka bir yolla Ebû Mâlik'ten, Buhârî[5] de Câbir b. Abdillah'tan rivayet etti.

٣٠٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " أَيُّكُمْ مَالُ وَارِثِهِ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ مَالِهِ؟ " قَالُوا: مَا مِنَّا أَحَدٌ إِلَّا مَالُهُ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ مَالِ وَارِثِهِ، قَالَ رَسُولُ

---

[1] Taberânî, *M. el-Kebîr* (1650).

[2] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (1/416).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Müslim, *zekât* (52).

[5] Buhârî, *edeb* (79).

اللهِ ﷺ: " اعْلَمُوا أَنْ لَيْسَ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا وَمَالُ وَارِثِهِ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ مَالِهِ، مَالُكَ مَا قَدَّمْتَ، وَمَالُ وَارِثِكَ مَا أَخَّرْتَ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ حَفْصٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْأَعْمَشِ

3060- Abdullah (b. Mes'ûd)'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim varisinin malını kendi malından daha çok sever?"* diye sorunca, sahabe: "Hepimiz kendi malımızı varisleriinizin malından daha çok severiz" cevabını verdiler. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bilin ki; hepiniz, varislerinizin malını kendi malınızdan daha çok seviyorsunuz. Senin malın önceden gönderdiğindir. Varisinin malı ise geriye bıraktığındır."*[1]

Buhârî[2] bu hadisi *Sahîh*'te Ömer b. Hafs kanalıyla babasından, o da A'meş'ten rivayet etti.

٣٠٦١ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ الْحَارِثِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ الدَّسْتُوَائِيُّ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ، أَنَّ أَبَاهُ، حَدَّثَهُ، قَالَ: انْتَهَيْتُ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَهُوَ يُقْرَأُ: أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ وَهُوَ يَقُولُ: " يَقُولُ ابْنُ آدَمَ: مَالِي مَالِي، وَهَلْ لَكَ مِنْ مَالِكَ إِلَّا مَا أَكَلْتَ فَأَفْنَيْتَ؟ أَوْ لَبِسْتَ فَأَبْلَيْتَ؟ أَوْ تَصَدَّقْتَ فَأَمْضَيْتَ؟ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّى، عَنْ مُعَاذِ بْنِ هِشَامٍ

3061- Mutarrif b. Abdillah b. eş-Şıhhîr, babasından bildiriyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gittiğimde Tekâsür Sûresini okuduğunu ve şöyle buyurduğunu gördüm: *"Âdemoğlu malım malım der. Oysa senin malından senin olan, yiyip tükettiğin veya giyip eskittiğin ya da sadaka vererek âhirete gönderdiğin şeydir."*[3]

---

[1] Ahmed b. Abdilcebbâr el-Utâridî sebebiyle senedi zayıf, hadis sahihtir.

[2] Buhârî, *rakâik* (176)

[3] İsnâdında gevşeklik vardır.

Müslim[1] bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. el-Müsennâ kanalıyla Muâz b. Hişâm'dan rivayet etti.

٣٠٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الشَّافِعِيُّ، حَدَّثَنَا [ص:٣٨] إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ مِينَاء، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنِ الْعَلَاءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " يَقُولُ الْعَبْدُ: مَالِي مالي إِنَّمَا لَهُ مِنْ مَالِهِ ثَلَاثٌ مَا أَكَلَ فَأَفْنَى، أَوْ لَبِسَ فَأَبْلَى، أَوْ أَعْطَى فَأَمْضَى وَمَا سِوَى ذَلِكَ فَهُوَ ذَاهِبٌ وَتَارِكُهُ لِلنَّاسِ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ الصَّغَانِيِّ، عَنْ ابن أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ

3062- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kul; malım der ancak malından ona şu üç şey vardır: yiyip tükettiği veya giyip eskittiği ya da sadaka vererek âhirete gönderdiği. Bunu dışındakiler, ölüp insanlara bırakacağı şeydir."*[2]

Müslim[3] bu hadisi *Sahîh*'te "es-Sağânî —İbn Ebî Meryem —Muhammed b. Câfer" kanalıyla rivayet etti.

٣٠٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ الْكِرْمَانِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عَامِرٍ الْعُقَيْلِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " [ص:٣٩] أَوَّلُ ثَلَاثَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: الشَّهِيدُ، وَرَجُلٌ فَقِيرٌ عَفِيفٌ مُتَعَفِّفٌ، ذُو عِيَالٍ، وَعَبْدٌ أَحْسَنَ عِبَادَةَ اللهِ وَأَدَّى حَقَّ مَوَالِيهِ، وَأَوَّلُ ثَلَاثَةٍ يَدْخُلُونَ النَّارَ: أَمِيرٌ مُسَلَّطٌ، وَذُو ثَرْوَةٍ لَا يُؤَدِّي حَقَّهُ، وَفَقِيرٌ فَخُورٌ " " وَرُوِّينَا مِنْ حَدِيثِ الطَّيَالِسِيِّ فِي بَابِ حَقِّ السَّادَّةِ عَلَى الْمَمَالِيكِ "

3063- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Cennete ilk önce girecekler şu üç kişidir: Şehit, çoluk çocuk sahibi olan*

---

[1] Müslim, *zühd* (2273)

[2] İsnâdında gevşeklik vardır.

[3] Müslim, *zühd* (2273)

(dilenmekten utanan) iffetli fakir, Allah'a kulluğunu güzelce yapıp efendilerinin hakkını ödeyen köle. İlk cehenneme girecek üç kişi de şunlardır: (Halkına) musallat olan idareci, malındaki Allah hakkını ödemeyen servet sahibi ve böbürlenen fakir."[1]

Bu hadis bize Tayâlisî'den, efendilerin köleler üzerindeki hakkı konusunda nakledilmiştir.

٣٠٦٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ الْفَضْلِ الْبَلْخِيُّ، وَجَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَاضِي، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو أَيُّوبَ سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ح -[٤٠]- وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو قُصَيٍّ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " يَا ابْنَ عَوْفٍ، إِنَّكَ مِنَ الْأَغْنِيَاءِ، وَلَنْ تَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا زَحْفًا، فَأَقْرِضِ اللهَ يُطْلِقْ لَكَ قَدَمَيْكَ " قَالَ: وَمَا الَّذِي أُقْرِضُ يَا رَسُولَ اللهِ ؟ قَالَ: " تَتَبَرَّأُ مِمَّا أَمْسَيْتَ فِيهِ " قَالَ: أَمِنْ كُلُّهُ أَجْمَعَ يَا رَسُولَ اللهِ ؟ قَالَ: " نَعَمْ "، فَخَرَجَ ابْنُ عَوْفٍ وَهُوَ يَهُمُّ بِذَلِكَ، فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ: مُرِ ابْنَ عَوْفٍ، وَفِي رِوَايَةِ الْمَالِينِيِّ: فَبَعَثَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ - فَقَالَ: " إِنَّ جِبْرِيلَ قَالَ: مُرِ ابْنَ عَوْفٍ فَلْيُضِفِ الضَّيْفَ، وَلْيُطْعِمِ الْمِسْكِينَ، وَلْيُعْطِ السَّائِلَ، وَلْيَبْدَأْ بِمَنْ يَعُولُ ، وَإِنَّهُ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ كَانَ تَزْكِيَةَ مَا هُوَ فِيهِ

3064- İbrâhîm b. Abdirrahman b. Avf'ın babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey İbn Avf! Sen zenginlerdensin ve cennete ancak sürünerek gireceksin. O halde Rabbine ödünç ver ki, ayaklarını çözsün."* İbn Avf: "Ey Allah'ın Resûlü! Ne ödünç vereyim?" diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sahip olduğun bütün malı elinden çıkar"* buyurdu. İbn Avf: "Ey Allah'ın Resûlü! Hepsinden mi?" diye sorunca Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Evet"* cevabını verdi. İbn Avf söyleneni yapmak için çıkınca Cibrîl gelip şöyle dedi: "İbn Avf'a, misafire ikram etmesini, miskini

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/176 (1642).

doyurmasını, dilenene vermesini ve buna yakınlarından başlamasını söyle. Eğer bunları yaparsa malik olduğu şeyi (malları) temizlemiş olur."[1]

٣٠٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرانَ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ [ص:٤١] بْنُ صَالِحِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَنْمَاطِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ عَارِمُ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا الصَّعْقُ بْنُ حَزْنٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ قَيْسِ بْنِ عَاصِمٍ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا الْمَالُ الَّذِي لَا تَبِعَةَ فِيهِ لِضَيْفٍ، وَلَا غَيْرِهِ قَالَ: " نِعْمَ الْمَالُ الْأَرْبَعُونَ، وَالْكَثْرَةُ السِّتُّونَ، وَوَيْلٌ لِأَصْحَابِ الْمِئتينَ، إِلَّا مَنْ نَحَرَ السَّمِينَة، فَأَكَلَ وَأَطْعَمَ وَأَعْطَى الْكَرِيمَةَ " قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّهُ لَا يَحِلُّ بِالْوَادِي الَّذِي أَنَا فِيهِ مِنْ كَثْرَةِ نَعَمِي، قَالَ: " كَيْفَ تَصْنَعُ فِي الْمَنِيحَةِ؟ " قَالَ: قُلْتُ: إِنِّي لَأَمْنَحُ الْمِائَةَ، قَالَ: " كَيْفَ تَصْنَعُ بالطَّرُوقَةِ؟ " قَالَ: يَغْدُو النَّاسُ بِحِبالِهِمْ فَلَا يُوزَعُ عَنْهَا رَجُلٌ عَنْ حَمَلٍ يَخْطِمُهُ فَيُمْسِكُهُ مَا بَدَا لَهُ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي يَرُدُّهُ، قَالَ: " فَمَالُكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَمْ مَالُ مَوَالِيكَ؟ " قَالَ قُلْتُ: مَالِي، قَالَ: " فَإِنَّ لَكَ مِنْ مَالِكَ مَا أَكَلْتَ فَأَفْنَيْتَ، وَأَعْطَيتَ فَأَمْضَيْتَ، وَسَائِرُهُ لِمَوَالِيكَ " قَالَ: قُلْتُ: وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ، لَئِنْ رَجَعْتُ إِلَيْهَا لَأُقِلَّنَّ عَدَّدَهَا قَالَ: فَلَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ جَمَعَ بَيْتَهُ، فَقَالَ: خُذُوا عَنِّي، فَإِنَّكُمْ لَنْ تَأْخُذُوا عَنْ أَحَدٍ أَنْصَحَ لَكُمْ مِنِّي، لَا تَنُوحُوا عَلَيَّ، " فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَنْهَى عَنِ النَّوْحِ "، وَإِيَّاكُمْ وَالْمَسْأَلَةَ، فَإِنَّها آخِرُ كَسْبِ الْمَرْءِ، وَسَوِّدُوا أَكْبَرَكُمْ لَا يَزَالُ لِأَبِيكُمْ فِيكُمْ خَلِيفَةً قِيلَ لِلصَّعْقِ: أَسَمِعْتَ مِنَ الْحَسَنِ؟ قَالَ: لَا، يُونُسُ بْنُ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، وقِيلَ لَهُ: أَسَمِعْتَهُ مِنْ يُونُسَ؟ قَالَ: لَا، حَدَّثَنِي الْقَاسِمُ بْنُ مُطَيَّبٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ قَيْسِ بْنِ عَاصِمٍ

3065- Kays b. Âsım der ki: Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem) gittim ve: "Ey Allah'ın Resûlü! ! Çok olsa bile misafirle veya başkasıyla paylaşılmayan mal hakkında ne dersin?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Malın en iyisi kırk tane olanıdır. Eğer daha çoksa altmış tane olanıdır. İki yüz tanesi olana yazıklar olsun. Ancak besili olanını kurban eden, yiyen, yediren ve güzelini veren bunun dışındadır."* Ben: "Benim hayvanlarımın bulunduğu vadiye, hayvanların çokluğundan dolayı inilemez bile" deyince Resûlullah

[1] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (3/311).

(sallallahu aleyhi vesellem): *"Ödünç olarak ne veriyorsun?"* diye sordu. Ben: "(Yününden ve sütünden faydalansınlar diye) yüz deve ödünç veriyorum" cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Damızlık olanları ne yapıyorsun?"* diye sordu. Adam: "İnsanlar yularları alıp geliyorlar ve damızlıklara yular takıp götürüyorlar. İşleri bitince de geri getiriyorlar" cevabını verince, Resûlullah (sallellahu aleyhi vesellem): *"Kendi malını mı, yoksa varislerinin malını mı daha çok seversin?"* diye sordu. Ben: "Kendi malımı" cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Malından, yiyip tükettiğin, verip gönderdiğin şeyler senindir. Diğeri ise varislerinindir"* buyurdu. Ben: "Ey Allah'm Resûlü! Vallahi eğer malımın yanına dönersem sayılarını azaltacağım" dedim.

Kâsım b. Âsım vefat edeceği zaman ev halkını topladı ve şöyle dedi: "Beni dinleyin, size benden daha iyi nasihat edecek yoktur. Ardımdan ağıt yakmayın. Çünkü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ağıt yakmayı yasaklamıştı. Sakın kimseden bir şey istemeyin. Çünkü bu, kişinin son kazancıdır. En büyüğünüzü başınıza geçirin. Hâlâ aranızda babanızın yerine geçecek biri vardır." [1]

Sa'k'a: "Sen bunu Hasan'dan işittin mi?" diye sorulunca şöyle cevap verdi: "Hayır, Yûnus b. Ubeyd kanalıyla Hasan'dan işittim." Ona: "Yûnus'tan işittin mi?" diye sorulunca da: "Hayır, Kâsım b. Mutayyib kanalıyla Yûnus'tan, o Hasan'dan, o da Kays b. Âsım'dan işittim" cevabını verdi.

٣٠٦٦ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرانَ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي هِنْدَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: رَأَى رَسُولُ اللهِ ﷺ رَجُلًا مُتَبايِسًا مِنَ الْعَرَبِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مِمَّنْ أَنْتَ؟ " قال: مِنْ بَنِي قُشَيْرٍ، قَالَ: " مَا مَالُكَ؟ " قَالَ: لَا يَسَعُهُ وَادٍ، قَالَ: " فَكَيْفَ تَصْنَعُ فِي مَنْيحَتِها؟ " قَالَ: أَمْنَحُ الْمِائَةَ نَاقَةٍ، قَالَ: " فَكَيْفَ

---

[1] Ravileri güvenilirdir ancak Sa'k b. Hazn, Hasan'dan hadis dinlememiştir. Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (245/246 (953); Hâkim, *Müstedrek* (3/612); Taberânî, *M. el-Kebîr* 18/339-340 (870); Bezzâr 2/137-138 (1378) ve İbn Sa'd, *Tabakât* (7/36-37).

تَصْنَعُ فِي طُرُوقتِها؟ " قَالَ: يَغْدُوا النَّاسُ بِخَطْمِهِمْ، فَيَخْطِمُون الْفُحُولَةَ، فَإِذَا قَضَوْا حَاجَتَهُمْ مِنْهَا أَعادُوها إِلَيَّ بَعْدَ، قَالَ: " فكَيْفَ تَصْنَعُ فِي أَكُولَتِها؟ " قَالَ: أَعْمَدُ إِلَى الضَّرْعِ الصَّغِيرِ، [ص:٤٢] وَالمسِنِّ الْفَانِيَةِ قَالَ: " مَالُكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَمْ مَالُ مَوَالِيكَ؟ " قَالَ: بل مَالِي، قَالَ: " إِنَّمَا لَكَ مِنْ مَالِكَ مَا أَكَلْتَ فَأَفْنَيْتَ، أَوْ لَبِسْتَ فَأَبْلَيْتَ، أَوْ أَعْطَيْتَ فَأَمْضَيْتَ، وَاعْلَمْ أَنَّ لَكَ فِي مَالِكَ ثَلَاثَةٌ: إِمَّا لَكَ، وَإِمَّا لِمَوَالِيكَ، وَإِمَّا للثَّرَى، فَلَا تَكُونَنَّ أَعْجَزَ الثَّلَاثةِ "

3066- Amr b. Şuayb, babası kanalıyla dedesinin şöyle dediğini bildirir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Bedevilerden güçlü bir adamı görünce: *"Kimlerdensin?"* diye sordu. Adam: "Benî Kuşeyr'den" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne kadar malın var?"* diye sordu. Adam: "Bir vadiye sığmaz" cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne kadarını (kendisinden faydalanılmak üzere) ödünç veriyorsun?"* diye sordu. Adam: "Yüze deve veriyorum" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Damızlık olanları ne yapıyorsun?"* diye sordu. Adam: *"İnsanlar yularları alıp geliyorlar ve damızlıklara yular takıp götürüyorlar. İşleri bitince de geri getiriyorlar"* cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hangisini yemek için kesiyorsun?"* diye sordu. Ben: "Sütü az olanları ve yaşlıları" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kendi malını mı, yoksa varislerinin malını mı daha çok seversin?"* diye sordu. Ben: "Kendi malımı" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Malından, yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin veya verip gönderdiğin şeyler senindir. Bil ki; malın ya senindir, ya varislerinindir veya düşmanlarınındır. Sen bu üçünden en acizini tercih etme"* buyurdu. [1]

٣٠٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ دَاوُدَ الضَّبِّيُّ، حَدَّثَنَا مُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَى بِلَالٍ وَعِنْدَهُ صُبْرَةٌ مِنْ تَمْرٍ، فَقَالَ: " مَا هَذَا يَا بِلَالُ؟ " قَالَ: شَيْءٌ ادَّخَرْتُهُ لِغَدٍ، فَقَالَ: " أَمَا تَخْشَى أَنْ تَرَى لَهُ غَدًا بُخَارًا فِي نَارِ جَهَنَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَنْفِقْ بِلَالُ وَلَا تَخْشَ مِنْ ذِي

[1] İsnâdı zayıftır.

الْعَرْشِ إِقْلَالًا " خَالَفَهُ بِشْرُ بْنُ الْفَضْلِ، وَيَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، فَرَوَيَاهُ عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ مُرْسَلًا دُونَ ذِكْرِ أَبِي هُرَيْرَةَ

3067- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yanında bir hurma yığını olan Bilâl'in yanına girdi ve: *"Bu nedir ey Bilâl?"* diye sordu. Bilâl: "Bunları yarın için kaldırmıştım" cevabını verince Resûlullah: *"Bunlardan dolayı Cehennem ateşinin dumanına maruz kalmaktan korkmuyor musun? Ey Bilâl! Bunları infak et ve Arş sahibi varken kıtlıktan yana bir korkun olmasın"* buyurdu.[1]

Bişr b. el-Fadl ve Yezîd b. Zurey' bu hadisi Yûnus b. Ubeyd'den, Ebû Hureyre'yi zikretmeden mürsel olarak naklettiler.

٣٠٦٨ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دَاوُدَ الْعَلَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ، حَدَّثَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ الشَّرْقِيِّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بِشْرِ بْنِ الْحَكَمِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " يَتْبَعُ الْمُؤْمِنَ بَعْدَ مَوْتِهِ ثَلَاثٌ: أَهْلُهُ، وَمَالُهُ، وَعَمَلُهُ، فَيَرْجِعُ اثْنَانِ وَيَبْقَى وَاحِدٌ، يَرْجِعُ أَهْلُهُ وَمَالُهُ، وَيَبْقَى عَمَلُهُ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنِ الْحُمَيْدِيِّ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى، وَغَيْرِهِ كُلُّهُمْ عَنْ سُفْيَانَ [ص:٤٣]

3068- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Üç şey mümini ölümünden sonra takib eder: Ailesi, malı ve ameli. Bunlardan ikisi geri döner, biri kalır. Ailesi ve malı geri döner, ameli kendisiyle kalır."*[2]

Buhârî[3] bu hadisi Humeydî; Müslim[4] de Yahyâ b. Yahyâ kanalıyla Süfyân'dan rivayet etti.

---

[1] İsnâdı hasendir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 1/342 (1026).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *rakâik* (192/193).

[4] Müslim, *zühd* (5).

٣٠٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْإِسْفَرَائِينِيُّ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، حَدَّثَنَا عِمْرَانُ الْقَطَّانُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَلَهُ ثَلَاثَةُ أَخِلَّاءَ، فَأَمَّا خَلِيلٌ فَيَقُولُ: مَا أَنْفَقْتَ فَلَكَ، وَمَا أَمْسَكْتَ فَلَيْسَ لَكَ فَذَاكَ مَالُهُ، وَأَمَّا خَلِيلٌ فَيَقُولُ: أَنَا مَعَكَ فَإِذَا أَتَيْتَ بَابَ الْمَلِكِ رَجَعْتَ وَتَرَكْتُكَ، فَذَاكَ أَهْلُهُ وَخَدَمُهُ، وَأَمَّا خَلِيلٌ فَيَقُولُ: أَنَا مَعَكَ حَيْثُ دَخَلْتَ وَحَيْثُ خَرَجْتَ، فَذَاكَ عَمَلُهُ فَيَقُولُ: إِنْ كُنْتُ لَأَهْوَنَ الثَّلَاثَةِ عَلَيْكَ " [ص:٤٤] وَكَذَلِكَ بِمَعْنَاهُ رَوَاهُ إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنِ الْحَجَّاجِ بن الْحَجَّاجِ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ فِي الْمُسْتَدْرَكِ، وَرَوَاهُ سِمَاكُ بْنُ حَرْبٍ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، " وَرَوَيْنَاهُ فِي بَابِ قَصْرِ الْأَمَلِ وَالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ "

3069- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Her kulun üç dostu vardır. Bir dostu: «İnfak ettiğin senindir. Elinde tuttuğun ise senin değildir» der. Bu, malıdır. Diğer dostu ise: «Ben seninleyim, Melik'in kapısına geldiğin zaman ise seni bırakıp dönerim» der. Bu da, ailesi ve hizmetçileridir. Öbür dostu ise şöyle der: «Ben her girdiğin ve çıktığın yerde seninleyim.» Bu da, amelidir. Ameli bu kişiye: «Ben senin için üç dostunun en önemsiziydim» der."*[1]

İbrâhîm b. Tahmân, "Haccâc b. el-Haccâc —Katâde —Enes" kanalıyla Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) aynı mânâda bir rivayette bulunmuştur ve bu hadis *Müstedrek*'te geçmektedir. Simâk b. Harb, Nu'mân b. Beşîr kanalıyla Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) aynı rivayette bulundu. Bu hadisi kısa emelli olmak ve zühd konusunda Ebû Hureyre'den naklettik.

٣٠٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ الْمُقْرِئُ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ النِّجَادُ، [ص:٤٥] حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ،

---

[1] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (1/74, 75 371) Bak: Heysemî, *Mecma* (2/122, 10/252).

عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْجُعْفِيِّ، قَالَ: جَلَسْنَا إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ يُقَالُ: خَصَفَةُ، أَوْ ابْنُ خَصَفَةَ، فَجَعَلَ يَنْظُرُ إِلَى رَجُلٍ سَمِينٍ فَقُلْتُ لَهُ: مَا تَنْظُرُ إِلَيْهِ؟ قَالَ: ذَكَرْتُ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: " هَلْ تَدْرُونَ مَا الشَّدِيدُ؟ " قُلْنا: الرَّجُلُ يَصْرَعُ الرَّجُلَ، قَالَ: " إِنَّ الشَّدِيدَ كُلَّ الشَّدِيدِ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ، تَدْرُونَ مَا الرَّقُوبُ؟ " قُلْنَا: الرَّجُلُ لَا يُولَدُ لَهُ، قَالَ: " إِنَّ الرَّقُوبَ الرَّجُلُ لَهُ الْوَلَدُ لَمْ يُقَدِّمْ مِنْهُمْ شَيْئًا " قَالَ: " تَدْرونَ مَا الصُّعْلُوكُ؟ " قُلْنَا: الرَّجُلُ لَا مَالَ لَهُ، قَالَ: " إِنَّ الصُّعْلُوكَ كُلَّ الصُّعْلُوكِ الَّذِي لَهُ الْمَالُ لَمْ يُقَدِّمْ مِنْهُ شَيْئًا "

3070- Muğîre b. Abdillah el-Cu'fî der ki: Hasafa veya İbn Hasafa adında bir sahabinin yanında otururken şişman bir adama baktığını gördüm ve: "Neden ona bakıyorsun?" diye sordum. Sahabi şöyle cevap verdi.

Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğim bir hadisi hatırladım. Hz. Peygamber (sellellahu aleyhi vesellem): *"Kuvvetlinin kim olduğunu biliyor musunuz?"* diye sordu. Biz: "Birini yere çalan kişidir" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Asıl kuvvetli; kızgın olduğu zaman nefsine hâkim olandır"* buyurup: *"Rakûb'un kim olduğunu biliyor musunuz?"* diye sorunca, biz: "Çocuğu olmayan kişidir" cevabını verdik. Hz. Peygamber (sallellahu aleyhi vesellem): *"Rakûb, çocuğu olan, ancak bunlardan hiç birini kendinden önce âhirete göndermemiş biridir"* buyurdu ve: *"Fakirin kim olduğunu biliyor musunuz?"* diye sordu. "Malı olmayan kişidir" dediğimizde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Fakir kişi malı olup da ondan bir şey vermeyendir"* buyurdu.[1]

٣٠٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا عَوْفٌ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرْوِي ذَلِكَ عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنَّهُ يَقُولُ: " يَا ابْنَ آدَمَ، أَوْدِعْ مِنْ كَنْزِكَ عِنْدِي لَا حَرَقَ، وَلَا غَرَقَ، وَلَا سَرَقَ أُوفِيكَهُ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ " هَذَا مُرْسَلٌ

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir kişi vardır. Ahmed, *Müsned* (5/267) ve Heysemî, *Mecma* (3/11)

3071- Hasan(-ı Basrî)'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) buyurdu ki: *"Yüce Allah şöyle buyurur: "Ey Âdemoğlu! Senin malından yanımda emanet bırak. Bu mal yanmaz, batmaz ve çalınmaz. En fazla ihtiyacın olduğu zaman da onu sana geri ödeyeceğiyim."*[1] Hadis mürseldir.

٣٠٧٢ - وَقَدْ رُوِّينَاه عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " إِنَّ اللهَ إِذَا اسْتُودِعَ شَيْئًا حَفِظَهُ " أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا أَبُو زُرْعَةَ الدِّمَشْقِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ التَّنُوخِيُّ، حَدَّثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ حُمَيْدٍ، حَدَّثَنَا الْمُطْعِمُ بْنُ الْمِقْدَامِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ فَذَكَرَهُ

3072- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'a bir şey emanet bırakıldığında Allah onu muhafaza eder"* buyurmuştur.[2]

٣٠٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، وَأَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَاتِمٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ نَهْشَلٍ، عَنْ أَبِي غَالِبٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ لُقْمَانَ الْحَكِيمَ كَانَ يَقُولُ: إِنَّ اللهَ إِذَا اسْتُودِعَ شَيْئًا حَفِظَهُ "

3073- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Lokman Hekîm: «Allah'a bir şey emanet bırakıldığında Allah onu muhafaza eder" derdi."*[3]

٣٠٧٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ [ص:٤٧] بْنُ عِيسَى الْوَاسِطِيُّ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، وَيُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ صَعْصَعَةَ بْنِ مُعَاوِيَةَ، قَالَ: لَقِيتُ أَبَا ذَرٍّ، فَقُلْتُ: مَا بَالُكَ؟ فَقَالَ: مَا لِي عَمَلٌ، قُلْتُ: حَدِّثْنِي رَحِمَكَ اللهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَمُوتُ لَهُمَا ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْثَ إِلَّا أَدْخَلَهُمَا اللهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ

---

[1] İsnâdında gevşeklik vardır ve hadis mürseldir. Bak: İbnu'l-Münzir, *et-Terğîb* (2/16-17).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 3/76 (2600); Tirmizî 5/499 (3442) ve İbn Mâce 2/943 (2886).

[3] İsnâdı makbuldür. Nesâî (520).

إِيَّاهُمْ، وَمَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يُنْفِقُ مِنْ مَالِهِ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللهِ إِلَّا اسْتَقْبَلَتْهُ حَجَبَةُ الْجَنَّةِ كُلُّهُمْ يَدْعُوهُ إِلَى مَا قَبْلَهُ " قُلْتُ: كَيْفَ ذَاكَ؟ قَالَ: " إِنْ كَانَ رَجُلًا فَرَجُلَيْنِ، وَإِنْ كَانَ إِبِلًا فَبَعِيرَيْنِ، وَإِنْ كَانَتْ غَنَمًا فَشَاتَيْنِ "

3074- Sa'sa'a b. Muâviye der ki: Ebû Zer'i bulup: "Neyin var?" dedim. "Amelim yoktur" karşılığını verince: "Bana anlat, Allah sana merhamet etsin" dedim. Ebû Zer şöyle dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Henüz ergenlik çağına ulaşmamış üç çocuğu ölen her Müslüman anne babayı Allah, çocuklara olan rahmet ve şefkati sebebiyle cennete sokar. Müslüman olan bir kul, malından Allah yolunda bir çiftini infak ederse, cennetin kapıcıları onu karşılar ve her biri kendi beklediği kapıdan girmesi için davet eder."* Ben: "Bu nasıl olur?" diye sorunca ise: *"Diyelim ki malı deve cinsindendir, iki deve; davar cinsindendir, iki davar infak eder"* buyurdu.[1]

٣٠٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَا يَتَصَدَّقُ أَحَدٌ بِتَمْرَةٍ مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ إِلَّا أَخَذَهَا اللهُ بِيَمِينِهِ يُرَبِّيهَا كَمَا يُرَبِّي أَحَدُكُمْ فَلُوَّهُ، أَوْ قَلُوصَهُ، حَتَّى يَكُونَ لَهُ مِثْلُ الْجَبَلِ أَوْ أَعْظَمُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ في الصحيح، عَنْ قُتَيْبَةَ، [ص:٤٨] وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَفِيهِ الزِّيَادَةُ: " وَلَا يَقْبَلُ اللهُ إِلَّا الطَّيِّبَ "

3075- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir kimse helal bir kazançtan bir tek hurma sadaka olarak verirse, mutlaka Allah onu sağ eliyle alır ve sizden herhangi bir kimsenin tayını ya da deve yavrusunu büyütüp beslemesi gibi büyütür, ta ki bir dağ gibi veya ondan daha büyük miktara ulaşır."*[2]

Müslim[3] bu hadisî Kuteybe'den rivayet etti. Buhârî ile Müslim de Saîd

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (4/24).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *zekât* (63, 64, 702) ve Buhârî, *zekât* (113), *tevhid* (177-178).

b. Yesâr kanalıyla Ebû Hureyre'den: *"Allah ancak temiz olanı kabul eder"* ilavesiyle rivayet ettiler.

٣٠٧٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ بْنِ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ، كَاتِبُ اللَّيْثِ، حَدَّثَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، وَرِشْدِينُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ ثَوْبَانَ، وعَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّ الصَّدَقَةَ لَتُطْفِئُ عَلَى أَهْلِهَا حَرَّ الْقُبُورِ، وَإِنَّمَا يَسْتَظِلُّ الْمُؤْمِنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ "

3076- Ukbe b. Âmir'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadaka kendisini verenlerin kabir hararetini giderir. Mümin, Kıyamet günü sadakasının gölgesinde gölgelenir."*[1]

٣٠٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ فِرَاسٍ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجُمَحِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، حَدَّثَنَا عَارِمٌ، حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ عِمْرَانَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " كُلُّ امْرِئٍ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ - أَوْ يُحْكَمَ بَيْنَ النَّاسِ - " [ص:٥٠] قَالَ يَزِيدُ: فَكَانَ أَبُو الْخَيْرِ يَعْنِي لَا يَأْتِي عَلَيْهِ يَوْمٌ إِلَّا تَصَدَّقَ فِيهِ وَلَوْ بِكَعْكَةٍ أَوْ بِبَصَلَةٍ "

3077- Ukbe b. Âmir'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İnsanların hesaba çekilmesi bitinceye —veya insanlar arasında hüküm verilinceye— kadar herkes sadakasının gölgesinde kalacaktır."*[2]

Yezîd der ki: Ebu'l-Hayr, her gün mutlaka, bir çörek veya soğan da olsa sadaka verirdi.

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 17/286 (788, 787) ve Heysemî, *Mecma* (3/110).

[2] İsnâdında tanımadıklarım vardır. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (227/645), Ahmed, *Müsned* (4/147-148); İbn Huzeyme, *Sahih* 4/94 (2431); Ebû Ya'lâ, *Müsned* 3/301 (1766); İbn Hibbân, *Sahih* 5/131-132 (3299); Hâkim, *Müstedrek* (1/416); Ebû Nuaym, *Hilye* (8/181); Beğavî, *Şerhu's-Sünne* 6/136 (1637) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 17/280 (771).

٣٠٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي طَاهِرٍ الدَّقَّاقُ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو زَيْدٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ النَّزَّالِ، أَوْ النَّزَّالِ بْنِ عُرْوَةَ يُحَدِّثُ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ؟ قَالَ: " قَدْ سَأَلْتَ عَنْ عَظِيمٍ، وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ تَعْبُدُ اللهَ وَلَا تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، أَوَلَا أَدُلُّكَ عَلَى رَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ وَذِرْوَةِ سَنَامِهِ، أَمَّا رَأْسُ الْأَمْرِ فَالْإِسْلَامُ مَنْ أَسْلَمَ سَلِمَ وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ، أَوَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ: الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُكَفِّرُ الْخَطِيئَةَ، وَقِيَامُ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَتَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ [السجدة: ١٦] " ثُمَّ ذَكَرَ الْحَدِيثَ فِي حِفْظِ اللِّسَانِ كَمَا مَضَى فِي أَوَّلِ كِتَابِ الصَّلَاةِ "

3078- Muâz b. Cebel der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Bana, beni cennete sokacak bir amel söyle" dediğimde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bana çok büyük bir soru sordun, ama bu mesele, Allah'ın kolaylaştırdığı kimseler için çok kolaydır. Farz namazları kıl ve farz olan zekâtı ver. Sana işin başını, direğini ve zirvesini bildireyim mi? İşin başı İslam'dır. Müslüman olan kurtulur. Direği namazdır. Zirvesi ise Allah yolunda cihaddır. Sana hayır kapılarını bildireyim mi? Oruç kalkandır. Sadaka günahları bağışlatır. Kulun gece yarısı kalkıp ibadet etmesi günahları bağışlatır."* Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "***Korkuyla ve umutla Rablerine yalvarmak üzere (ibadet ettikleri için), vücutları yataklardan uzak kalır ve kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar***"[1] âyetini okudu.[2]

٣٠٧٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا [ص:٥١] يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ ثَوْرٍ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ أَبِي النَّجُودِ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي سَفَرٍ، فَأَصْبَحْتُ يَوْمًا قَرِيبًا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرُ، فَقَالَ: " أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ:

---

[1] Secde Sur. 16

[2] İsnâdında sakınca yoktur. 2549 da geçmiştir.

الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةِ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ، وَصَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ " ثُمَّ تَلَا: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ [السجدة: ١٦]

3079- Muâz b. Cebel der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber bir yolculukta beraberken bir sabah yakınında yürüyordum. Bana şöyle buyurdu: *"Sana hayır kapılarını bildireyim mi? Oruç kalkandır. Sadaka, suyun ateşi söndürdüğü gibi günahları söndürür. Kulun gece yarısı kalkıp ibadet etmesi günahları bağışlatır."* Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem):"***Korkuyla ve umutla Rablerine yalvarmak üzere (ibadet ettikleri için), vücutları yataklardan uzak kalır ve kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar***"[1] âyetini okudu.[2]

٣٠٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبِ بْنِ حَرْبٍ حَدَّثَنَا عُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الصَّدَقَةُ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ، وَتَدْفَعُ مِيْتَةَ السُّوءِ "

3080- Enes'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sadaka, Rabbin gazabını söndürür ve kötü ölüme engel olur"* buyurdu.[3]

٣٠٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا [ص:٥٢] أَبُو النَّضْرِ، حَدَّثَنَا الْأَشْجَعِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: " كَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ الرَّجُلَ الْمَظْلُومَ إِذَا تَصَدَّقَ بِشَيْءٍ دَفَعَ عَنْهُ "

3081- İbrâhîm(-i Nehaî) der ki: "Onlar (Sahabe ve Tâbiûn) mazlum olan sadaka verince bu zulmün kendisinden giderildiğine inanırdı."[4]

---

[1] Secde Sur. 16

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Vâil'in, Muâz'dan hadis dinleyip dinlemediği konusunda ihtilaf vardır. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/194 (20303); Abd b. Humeyd, *Muntehab* 1/60 (112) ve Ahmed, *Müsned* (5/231).

[3] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 3/52 (664).

[4] Ravileri güvenilirdir.

٣٠٨٢ - حَدَّثَنَا الْإِمَامُ أَبُو الطَّيِّبِ سَهْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدٍ الشَّهْرَزُورِيُّ، بِحُلْوَانَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُؤَمَّلٍ الْقَيْسِيُّ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو يُوسُفَ الْقَاضِي، عَنِ الْمُخْتَارِ بْنِ فُلْفُلٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ [ص:٥٣] مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " بَاكِرُوا بِالصَّدَقَةِ، فَإِنَّ الْبَلَاءَ لَا يَتَخَطَّى الصَّدَقَةَ "

3082- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadaka vermekte erken davranın. Çünkü bela sadakayı aşamaz."*[1]

٣٠٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَوْفٍ الطَّائِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُصَفَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنِ الْمُخْتَارِ بْنِ فُلْفُلٍ، عَنْ أَنَسٍ، فَذَكَرَهُ مَوْقُوفًا

3083- Bu hadis başka bir kanalla Enes'in sözü olarak nakledilmiştir.[2]

٣٠٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ الْفَلَكِيُّ الْحَافِظُ بِالدَّامِغَانِ وَهُوَ [ص:٥٤] مَعَنَا فِي الطَّرِيقِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْعَطَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ مُحَمَّدُ بْنُ زُنْبُورٍ الْمَكِّيُّ، حَدَّثَنَا الْحَارِثُ بْنُ عُمَيْرٍ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَصَدَّقُوا، فَإِنَّ الصَّدَقَةَ فِكَاكُكُمْ مِنَ النَّارِ "

3084- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadaka veriniz. Çünkü sadaka sizin cehennemden kurtuluş vesilenizdir."*[3]

٣٠٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ أَبِي هَاشِمٍ الْعَلَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرِ بْنِ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَجُلًا، قَالَ: أَظُنُّهُ طَلْحَةَ

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/448) ve Hatîb, *Tarih* (9/340).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır.

يُحَدِّثُ، عَنِ امْرَأَةٍ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا ذَبَحَتْ شَاةً فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ تَصَدَّقْنَا بِهَا إِلَّا كَتِفَهَا، قَالَ: " كُلُّهَا لَكُمْ إِلَّا كَتِفَهَا "

3085- Talha'nın, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hanımlarından birinden bildirdiğine göre, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) bu hanımı bir oğlak kesti ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Omuzu dışında hepsini tasadduk ettik" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Omuzu dışında (oğlağın) hepsi sizindir"* buyurdu.[1]

٣٠٨٦ - حَدَّثَنَا الْإِمَامُ أَبُو الطَّيِّبِ سَهْلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، [ص:٥٥] حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي سُوَيْدٍ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُرَحْبِيلَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَتْ لَنَا شَاةٌ أَرَادَتْ أَنْ تَمُوتَ فَذَبَحْنَاهَا فَقَسَمْنَاهَا، فَجَاءَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: " يَا عَائِشَةُ، مَا فَعَلَتْ شَاتُكُمْ؟ " قَالَتْ: أَرَادَتْ أَنْ تَمُوتَ فَذَبَحْنَاهَا، فَقَسَمْنَاهَا وَلَمْ يَبْقَ عِنْدَنَا مِنْهَا إِلَّا كَتِفُ الشَّاةِ، قَالَ: " كُلُّهَا لَكُمْ إِلَّا الْكَتِفَ " وَكَذَلِكَ رَوَاهُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي مَيْسَرَةَ وَهُوَ عَمْرُو بْنُ شُرَحْبِيلَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا

3086- Hz. Âişe der ki: Ölmek üzere olan bir oğlağımızı kesip dağıttık. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: *"Ey Âişe! Oğlağınızı ne yaptınız?"* diye sorunca: "Ölmek üzere olduğu için onu kestik ve dağıttık. Yanımızda sadece bir omuz kaldı" cevabını verdim. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Omuzu dışında oğlağın hepsi sizindir"* buyurdu.[2]

Sevrî hadisi Ebû İshâk kanalıyla Amr b. Şurahbîl'den, o da Hz. Âişe'den bu şekilde nakletmiştir.

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Hadisin senedinde kopukluk vardır.

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/644 (2470).

مَا جَاءَ فِي إِطْعَامِ الطَّعَامِ وَسَقْيِ الْمَاءِ

Yemek Yedirmek ve Su İçirmek

٣٠٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " أَطْعِمُوا الْجَائِعَ، وَعُودُوا الْمَرِيضَ، وَفُكُّوا الْعَانِيَ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ سُفْيَانَ

3087- Ebû Mûsa'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aç olanı doyurun, hasta olanı ziyaret edin ve esir olanı kurtarın"* buyurdu.[1]

Buhârî[2] bu hadisi Muhammed b. Kesîr kanalıyla Süfyân'dan rivayet etti.

٣٠٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، وَأَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مِلْحَانَ، قَالَا: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ: أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: " تُطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتُقْرِئُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ، وَغَيْرِهِ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ قُتَيْبَةَ كُلُّهُمْ، عَنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ

3088- Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın bildirdiğine göre bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "İslâm'ın hangi hasletleri daha hayırlıdır?" diye sorunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yemek yedirmen ve tanıdığın ve tanımadığın herkese selâm vermendir"* cevabını verdi.[3]

Buhârî[4] bu hadisi *Sahîh*'te Amr b. Hâlid ile başkasından, Müslim[1] ise

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *at'ime* (195).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Buhârî, *îmân* (9, 12-13), *istizân* (128).

Kuteybe kanalıyla Leys b. Sa'd'dan rivayet etti.

٣٠٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ عَلِيٍّ، رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ فِي الْجَنَّةِ غُرَفًا يُرَى ظُهُورُهَا مِنْ بُطُونِهَا وَبُطُونُهَا مِنْ ظُهُورِهَا "، فَقَامَ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ: لِمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لِمَنْ قَالَ: طَيِّبُ الْكَلَامِ، وَأَفْشَى السَّلَامَ، وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ، وَصَلَّى بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ "

3089- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Cennette, dışı içinden, içi dışından görünen odalar vardır."* Bir bedevi: "Bunlar kimindir, ey Allah'ın Resûlü?" diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle cevap verdi: *"Güzel söz söyleyen, selamı yayan, yemek yediren ve gece insanlar uyurken namaz kılan kişilerindir."*[2]

٣٠٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هانِئٍ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ [ص:٥٨] الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا هَوْذَةُ بْنُ خَلِيفَةَ، حَدَّثَنَا عَوْفُ بْنُ أَبِي جَمِيلَةَ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَوْفَى، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَامٍ، قَالَ: لَمَّا وَرَدَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمَدِينَةَ، انْجَفَلَ النَّاسُ إِلَيْهِ، وَقِيلَ: قَدِمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، قَالَ: فَجِئْتُ فِي النَّاسِ لِأَنْظُرَ، فَلَمَّا تَبَيَّنْتُ وَجْهَهُ عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ، فَكَانَ أَوَّلُ شَيْءٍ سَمِعْتُهُ يَتَكَلَّمُ أَنْ قَالَ: " يَا أَيُّهَا النَّاسُ، أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصِلُوا الْأَرْحَامَ، وَصَلُّوا وَالنَّاسُ نِيَامٌ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِالسَّلَامِ "

3090- Abdullah b. Selâm der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) Medine'ye varınca halk ona doğru koşuştu ve: "Resûlullah geldi" denildi. Ben de halkla beraber ona bakmak için geldim. Yüzüne dikkatle baktığım zaman bu yüzün yalancı birinin yüzü olmadığını anladım. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) söylediğini işittiğim ilk şey şu sözüydü: *"Ey insanlar! Selamı yayın, yemek yedirin, akrabalarınızı gözetin ve insanlar uykudayken namaz kılın.*

---

[1] Müslim, *îmân* (63).

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/354 (2194), 4/673 (2527).

Böyle yaparsanız cennete girersiniz."[1]

٣٠٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْعَلَاءِ الزُّبَيْدِيُّ، حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ بْنِ الضَّحَّاكِ الزُّبَيْدِيُّ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ سَالِمٍ، عَنِ الزُّبَيْدِيِّ وَهُوَ مُحَمَّدُ [ص:٥٩] بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوْنِ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللهِ، أَنَّ قَيْسَ بْنَ الْحَارِثِ الْغَامِدِي حَدَّثَهُ، أَنَّ الصُّنَابِحِيّ قَالَ: إِنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، الْعَنْ حِمْيَرَ، فَقَالَ: " يَرْحَمُ اللهُ حِمْيَرَ " فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّمَا قُلْنا الْعَنْ حِمْيَرَ، فَقَالَ: " نِعْمَ الْقَوْمُ حِمْيَرُ بِأَفْوَاهِهِمُ السَّلَامُ، وَبِأَيْدِيهِمُ الطَّعَامُ "

3091- Sunâbihî der ki: Bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Himyerlileri lanetle" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah Himyerlilere merhamet etsin"* karşılığını verdi. Adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Biz Himyerlileri lanetle demiştik" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Himyerliler ne güzel bir topluluktur. Ağızlarında selam, ellerinde de (dağıttıkları) yemek vardır"* buyurdu.[2]

٣٠٩٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الْمُنْكَدِرِ، كَانَ يَقُولُ: " مِنْ مُوجِبَاتِ الْمَغْفِرَةِ إِطْعَامُ الْمُسْلِمِ السَّغْبَانِ هَكَذَا قَالَهُ ابْنُ عُيَيْنَةَ مِنْ قَوْلِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ، وَرَوَاهُ غَيْرُهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا

3092- İbnu'l-Münkedir der ki: "Aç olan müslümanı doyurmak, bağışlanmayı gerektiren şeylerdendir."[3]

İbn Uyeyne bu hadisi İbnu'l-Münkedir'in sözü olarak nakletmiştir. Başkası ise Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) mürsel olarak nakletmiştir.↓

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 4/652 (2485) ve İbn Mâce 1/423 (1334), 2/1083 (3251).

[2] İsnâdında sakınca yoktur, ancak hadis mürseldir. Tirmizî 5/728 (3939).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/149) ve Hennâd, *Zühd* 1/343 (634).

٣٠٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ هُوَ ابْنُ عَطَاءٍ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " مِنْ مُوجِبَاتِ الْمَغْفِرَةِ إِطْعَامُ الْمُسْلِمِ السَّغْبَانِ " قَالَ عَبْدُ الْوَهَّابِ: " يَعْنِي الْجَائِعَ " هَذَا مُرْسَلٌ، وَقَدْ وَصَلَهُ طَلْحَةُ بْنُ عَمْرٍو

3093- Muhammed b. el-Münkedir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aç olan müslümanı doyurmak, rahmeti gerektiren şeylerdendir"* buyurmuştur.[1]

Abdulvehhab, *seğbân* kelimesinin aç mânâsında olduğunu söylemiştir. Hadis mürseldir. Talha b. Amr ise bunu mevsul olarak nakletmiştir.↓

٣٠٩٤ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا [ص:٦٠] حَامِدُ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ الرَّازِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ طَلْحَةَ بْنَ عَمْرٍو، " وَسُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ﴾ [البلد: ١٤] " فَقَالَ: حدثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ مِنْ مُوجِبَاتِ الْمَغْفِرَةِ إِطْعَامُ الْمُسْلِمِ السَّغْبَانِ "

3094- İshâk b. Süleymân er-Râzî der ki: Talha b. Amr'a: ***"Yahut, açlığın çok olduğu bir günde yemek yedirmektir"***[2] âyeti sorulunca şöyle dedi: Muhammed b. el-Münkedir'in, Câbir b. Abdillah'tan bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aç olan müslümanı doyurmak, rahmeti gerektiren şeylerdendir"* buyurmuştur.[3]

٣٠٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ دَاوُدَ الرَّزَّازُ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ الدَّقَّاقُ، حَدَّثَنَا أَبُو قِلَابَةَ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْمُحَمَّدُآبَاذِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو قِلَابَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا زُرْبِيٌّ،

---

[1] İsnâdı zayıftır ve hadis mürseldir. Münzirî, *et-Terğîb* (2/64).

[2] Beled Sur. 14

[3] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (2/524), Ebû Nuaym, *Hilye* (7/90).

مُؤَذِّنُ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ أَنْ تُشْبِعَ كَبِدًا جَائِعًا "

3095- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"En faziletli sadaka, aç olan bir canlıyı doyurmandır"* buyurdu.[1]

٣٠٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ [ص:٦١] سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عِمْرَانَ، حَدَّثَنَا إِدْرِيسُ بْنُ يَحْيَى أَبُو عَمْرٍو السَّاكِنُ بِخوْلَانَ، حَدَّثَنَا رَجَاءُ بْنُ أَبِي عَطَاءٍ الْمُعافِرِيُّ، عَنْ وَاهِبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَطْعَمَ أَخَاهُ خُبْزًا حَتَّى يُشْبِعَهُ وَسَقَاهُ مِنَ الْمَاءِ حَتَّى يَرْوِيَهِ، بَعَّدَهُ اللهُ مِنَ النَّارِ سَبْعَ خَنَادِقَ، كُلُّ خَنْدَقٍ مَسِيرَةُ خَمْسِمائَةِ عَامٍ "

3096- Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim kardeşine doyuncaya kadar ekmek yedirirse ve kanıncaya kadar su içirirse, Allah onu cehennemden yedi hendek uzaklaştırır. Bu hendeklerin her biri beş yıllık mesafedir."*[2]

٣٠٩٧ - وأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ بْنُ شَاذَانَ، حدثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ السَّرْحِ، حَدَّثَنَا إِدْرِيسُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَبِي الْأَشْيَمِ، مُؤَذِّنُ دِمْيَاطَ، وَكَانَ شَيْخًا صَالِحًا، عَنْ وَاهِبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْكَعْبِيِّ، فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ انْتَهَى بِالْحَدِيثِ عِنْدَ قَوْلِهِ: " سَبْعَ خَنَادِقَ "

3097- Bu hadis başka bir kanalla: *"Bu hendeklerin her biri, beş yıllık mesafedir"* sözü olmadan nakledilmiştir.[3]

٣٠٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، وَأَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، [ص:٦٢] قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمٍ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1094); İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (1/310).

[2] İsnâdı zayıftır. Fesevî, *Ma'rife* (2/527); İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (1/299) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/129).

[3] İsnâdı zayıftır.

بْنِ أَبِي غَرَزَةَ الْغِفَارِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ سَعْدٍ الطَّائِيِّ، عَنْ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَعَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَيُّمَا مُؤْمِنٍ أَطْعَمَ مُؤْمِنًا عَلَى جُوعٍ أَطْعَمَهُ اللهُ مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ، وَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ كَسَا مُؤْمِنًا عَلَى عُرْيٍ كَسَاهُ اللهُ مِنْ خُضْرِ الْجَنَّةِ، وَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ سَقَى مُؤْمِنًا عَلَى ظَمَأٍ سَقَاهُ اللهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ "

3098- Şa'bî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir mümin, aç bir mümini doyurursa Allah o kimseyi Cennet meyveleriyle doyuracaktır. Yine bir mümin, elbiseye ihtiyacı olan bir mümini giydirirse Allah ta ona Cennetin yemyeşil elbiselerinden giydirecektir. Yine bir mümin, susuz kalan bir mümine bir şeyler içirip susuzluğunu giderirse Allah kıyamette ona Rahîk-ı Mahtûm'dan içirecektir."*[1]

٣٠٩٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، حَدَّثَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ، حَدَّثَنَا سَعْدٌ الطَّائِيُّ وَهُوَ أَبُو مُجَاهِدٍ، عَنْ عَطِيَّةَ الْعَوْفِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: " أَيُّمَا مُؤْمِنٍ سَقَى مُؤْمِنًا شَرْبَةً عَلَى ظَمَا سَقَاهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ "، ثُمَّ ذَكَرَ الْإِطْعَامَ وَالْكُسْوَةَ مِثْلَهُ مَوْقُوفًا عَلَى أَبِي سَعِيدٍ، وَقَدْ رُوِّيناهُ مِنْ حَدِيثِ نُبَيْحٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

3099- Bu hadis Ebû Saîd el-Hudrî'den: *"Bir mümin, susuz kalan bir mümine bir şeyler içirip susuzluğunu giderirse Allah kıyamette ona Rahîk-ı Mahtûm'dan içirecektir"* şeklinde nakledilip yemek yedirmek ve elbise giydirmek zikredilerek mevkûf olarak nakledilmiştir.[2]

Bu hadis bize Nubeyh kanalıyla Ebû Saîd el-Hudrî'den, Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) nakledilmiştir.

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/633 (2449) ve Ebû Dâvud 2/314 (1628).

[2] İsnâdı zayıftır.

٣١٠٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ، عَنْ مَالِكٍ، [ص:٦٣] وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ سُمَيٍّ، مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ، ثُمَّ خَرَجَ فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ، فَقَالَ الرَّجُلُ: لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبَ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلُ الَّذِي كَانَ بَلَغَنِي فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ، ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِفِيهِ حَتَّى ارْتَقَى فَسَقَى الْكَلْبَ فَشَكَرَ اللهُ لَهُ فَغَفَرَ لَهُ " فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ وَإِنَّ لَنَا فِي الْبَهَائِمِ لَأَجْرًا، فَقَالَ: " فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْلَمَةَ الْقَعْنَبِيِّ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ قُتَيْبَةَ، عَنْ مَالِكٍ

3100- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir adam yolda giderken çok susamıştı. Bir kuyu bulunca inip su içti. Kuyudan çıkınca da susuzluktan ıslak toprağı yalayan bir köpek görerek: «Gerçekten bana gelen susuzluğun aynısı bu köpeğe de gelmiş» deyip kuyuya indi ve mestini suyla doldurdu. Mesti ağzıyla tutup çıktı ve köpeği suladı. Allah onun bu iyiliğini kabul etti ve onu bağışladı."* Sahabe: "Ey Allah'ın Resûlü! Hayvanlarda olan davranışlarımızdan dolayı bizim için sevap var mıdır?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her canlı için bizim için sevap vardır"* buyurdu.[1]

Buhârî[2] bu hadisi *Sahîh*'te Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebî'den ve Müslim[3] de Kuteybe kanalıyla Mâlik'ten rivayet etti.

٣١٠١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ [ص:٦٤] عُبَيْدِ اللهِ النَّرْسِيُّ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَالِكِ بْنِ جُعْشُمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَمِّهِ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكِ بْنِ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *mezâlim* (103, 77)

[3] Müslim, *selam* (153).

جُعْشُمٍ، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَنِ الضَّالَّةِ مِنَ الْإِبِلِ تَرِدُ حِيَاضًا لِي قَدْ لُطْتُهَا لِإِبِلِي، هَلْ لِي فِيهَا مِنْ أَجْرٍ فِيمَا أَسْقِيهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ حَرَّى أَجْرٌ "

3101- Surâka b. Mâlik b. Cuş'um der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), kayıp devenin, kendi develerim için yaptığım havuzlarımdan birine gelmesi halinde onu sularsam sevap alır mıyım?" diye sordum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Susamış olan her canlıyı sulamada sevap vardır"* buyurdu.[1]

٣١٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا [ص:٦٥] عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ الضَّبِّيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ كُدَيْرٍ الضَّبِّيِّ، قَالَ: أَتَى أَعْرَابِيٌّ النَّبِيَّ ﷺ، فَقَالَ: نَبِّئْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي مِنَ النَّارِ؟ قَالَ: " تَقُولُ الْعَدْلَ وَتُعْطِي الْفَضْلَ " قَالَ: هَذَا شَدِيدٌ لَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقُولَ الْعَدْلَ كُلَّ سَاعَةٍ، وَلَا أَنْ أُعْطِيَ فَضْلَ مَالِي، قَالَ: " فَأَطْعِمِ الطَّعَامَ وَأَفْشِ السَّلَامَ "، قَالَ: وَهَذَا شَدِيدٌ وَاللهِ، قَالَ: " هَلْ لَكَ إِبِلٌ؟ " قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: " انْظُرْ بَعِيرًا مِنْ إِبِلِكَ، وَسِقَاءً فَاسِقِ أَهْلَ بَيْتٍ لَا يَشْرَبُونَ الْمَاءَ إِلَّا غِبًّا فَلَعَلَّكَ أَنْ لَا يَهْلِكَ بَعِيرُكَ، وَلَا أَنْ يَنْخَرِقَ سِقَاؤُكَ حَتَّى تَجِبَ لَكَ الْجَنَّةُ "، قَالَ: فَانْطَلَقَ يُكَبِّرُ ثُمَّ أَنَّهُ بَعْدُ اسْتُشْهِدَ

3102- Kudeyr ed-Dabbî der ki: Bir bedevi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: "Bana, beni cennete sokacak ve cehennemden uzaklaştıracak bir amel söyle" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Adaletli konuşman ve (malının) fazlasını vermendir"* karşılığını verdi. Bedevi: "Bu zordur, adaletli konuşmaya ve malımın fazlasını vermeye her zaman gücüm yetmez" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yemek yedir, selamı yay"* buyurdu. Bedevi: "Vallahi, bu da zordur" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Develerin var mı?"* diye sordu. Bedevi: "Evet" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Develerinden birini ve su kabını al ve su sıkıntısı olan bir ev halkını bulup onlara içir. Umulur ki; develerin ölmeden ve su kabı*

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Mâce 2/1215 (3686)

delinmeden cenneti hak edersin." Bunun üzerine bedevi tekbir getirerek gitti ve daha sonra şehid oldu.[1]

٣١٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، قَالَ: وَذَكَرَ عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ كُلَيْبٍ أَخْبَرَنِي، قَالَ: سَمِعْتُ عِيَاضَ بْنَ مَرْثَدٍ أَوْ مَرْثَدَ بْنَ عِيَاضٍ يُحَدِّثُ، عَنْ رَجُلٍ مِنْهُمْ سَأَلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ، عَنْ عَمَلٍ يُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: " هَلْ مِنْ وَالِدَيْكَ أَحَدٌ حَيٌّ؟ " قَالَ: لَا، قَالَ: " اسْقِ الْمَاءَ " قَالَ: كَيْفَ أَسْقِيهِ؟ قَالَ: " تَكْفِيهِمْ الْآلَةُ إِذَا حَفَرُوا وَتَحْمِلُ إِلَيْهِمْ إِذَا غَابُوا عَنْهُ "

3103- İyâd b. Mersed veya Mersed b. İyâd'ın, kendilerinden olan bir adamdan bildirdiğine göre bu kişi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) kendisini cennete sokacak bir ameli sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Anne babandan herhangi biri yaşıyor mu?"* diye sordu. Adam: "Hayır" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlara su içir"* buyurdu. Adam: "Nasıl içireyim?" diye sorunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kuyu kazacakları zaman onlara (gerekli) âletleri ver, suyu olmayanlara da su götür"* buyurdu.[2]

٣١٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّقَاشِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " يَا أَبَا ذَرٍّ، لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهٍ مُنْبَسِطٍ، وَلَوْ أَنْ تُفْرِغَ مِنْ دَلْوِكَ فِي إِنَاءِ الْمُسْتَسْقِي "

3104- Ebû Zer'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona şöyle buyurdu: *"Ey Ebû Zer! Kardeşini tebessümle karşılamak veya kendi*

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tayâlisî, *Müsned* (194); İbn Huzeyme 4/125-126 (2503); Abdürrezzâk, *Musannef* 10/456-457 (1969); Taberânî, *M. el-Kebîr* 19/187 (422) ve Hennâd, *Zühd* 1/349 (655), 2/515 (186).

[2] İsnâdında tanımadığım bir kişi vardır. Ahmed, *Müsned* (5/368); Taberânî, *M. el-Kebîr* 17/370 (1014) ve Heysemî, *Mecma* (3/131).

kovandan hayvan sulayan kardeşinin kovasına bir su boşaltman bile olsa, hiçbir iyiliği küçük görme."[1]

٣١٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَحَّامُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الذُّهْلِيُّ، [ص:٦٧] وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ الْقَاضِي، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، عَنْ أَبِي زُمَيْلٍ وَهُوَ سِمَاكٌ الْحَنَفِيُّ، عَنْ مَالِكِ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، يَرْفَعُهُ - ثُمَّ قَالَ بَعْدَ ذَلِكَ: لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا رَفَعَهُ - قَالَ: " إِفْرَاغُكَ مِنْ دَلْوِكَ فِي دَلْوِ أَخِيكَ صَدَقَةٌ، وَأَمْرُكَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهْيُكَ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ "، قَالَ الْبَيْهَقِيُّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: زَادَ الْقَاضِي فِي رِوَايَتِهِ: " وَتَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أَخِيكَ صَدَقَةٌ، وَإِمَاطَتُكَ الْحَجَرَ، وَالشَّوْكَةَ وَالْعَظْمَ عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ صَدَقَةٌ، وَهَدْيُكَ الرَّجُلَ فِي أَرْضِ الضَّالَّةِ صَدَقَةٌ "

3105- Ebû Zer'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona şöyle buyurdu: *"Kovandan, kardeşinin kovasına bir şey boşaltman sadakadır. İyiliği emredip kötülükten sakındırman sadakadır."*[2]

Beyhakî der ki: (Ravi) Kâdı, rivayetinde şu ilaveyi yapmıştır: *"Kardeşinin yüzüne tebessüm etmen sadakadır. İnsanların geçtiği yoldan taş, diken ve kemikleri kaldırman sadakadır. Yabancısı bulunduğu bir bölgedeki kimseye yol göstermek bir sadakadır."*

٣١٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا [ص:٦٨] مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْعَوَّامِ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ عَطَاءٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ الْمُغِيرَةِ النَّوْفَلِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ، وَعَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " لَيْسَ صَدَقَةٌ أَعْظَمَ أَجْرًا مِنْ مَاءٍ "

3106- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Su vermekten büyük sevabı olan bir sadaka yoktur"* buyurmuştur.[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Ravileri güvenilirdir. Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (891).

[3] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *Tarih* (5/227) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/433).

٣١٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنِ الْحَسَنِ، وَسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، أَنَّ سَعْدَ بْنَ عِبَادَةَ سَأَلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ: إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ أَفَأَتَصَدَّقُ عَنْهَا؟ قَالَ: " نَعَمْ " قَالَ: فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " سَقْيُ الْمَاءِ "، أَوْ قَالَ: " اسْقِ الْمَاءَ " قال فَسِقَايَةُ أُمِّ سَعْدٍ بِالْمَدِينَةِ الْيَوْمَ، [ص:٦٩] قَالَ شُعْبَةُ: فَقُلْتُ لِقَتَادَةَ: مَنِ الَّذِي قَالَ: سِقَايَةُ أُمِّ سَعْدٍ؟ قَالَ: الْحَسَنُ

3107- Hasan ile Saîd b. el-Müseyyeb'in bildirdiğine göre Sa'd b. Ubâde Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Annem vefat etti, onun için sadaka verebilir miyim?" diye sorunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet"* cevabını verdi. Sa'd: "Hangi sadaka daha üstündür?" diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Su içirmek –veya- su içir"* cevabını verdi. Bu zamana kadar Sa'd'ın annesinin Medine'de su hayratı vardır. Şu'be der ki: Katâde'ye: "Sa'd'ın annesinin su hayratı olduğunu söyleyen kim?" diye sorduğumda: "Hasan" cevabını verdi.[1]

٣١٠٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا تَمْتَامٌ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ الْمُغِيرَةِ، حَدَّثَنَا أَبُو مُوسَى، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ: أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ لِي: " اسْقِ الْمَاءَ "، قَالَ: ثُمَّ قَالَ: " أَلَمْ تَرَ إِلَى أَهْلِ النَّارِ إِذَا اسْتَغَاثُوا بِأَهْلِ الْجَنَّةِ، قَالُوا: " ﴿أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللهُ﴾ [الأعراف: ٥٠] "

3108- Ebû Musa der ki: İbn Abbâs'a "Hangi sadaka daha üstündür?" diye sorunca şöyle cevap verdi. Bu soruyu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sorduğumda: *"Su içir"* cevabını verdi. Sonra: *"Cehennemliklerin, cennetliklerden yardım isterken Cehennem ahalisi, Cennet ahalisine: «**Suyunuzdan veya Allah'ın size verdiği rızıktan biraz da bize verin**»*[2] *dediklerini görmüyor musun?"*[1]

---

[1] Ravileri güvenilirdir ancak Hasan ve Saîd b. el-Müseyyeb, Sa'd b. Ubâde'ye yetişmemiştir. Ebû Dâvud 2/313 (1680).

[2] A'râf Sur. 50

٣١٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُعَدِّلُ الْمَرْوَزِيُّ، حَدَّثَنَا مَكِّيُّ بْنُ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا حَاتِمُ بْنُ الْجَرَّاحِ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ، وَسَأَلَهُ رَجُلٌ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قُرْحَةٌ خَرَجَتْ فِي رُكْبَتِي مُنْذُ سَبْعِ سِنِينَ، وَقَدْ عَالَجْتُ بِأَنْوَاعِ الْعِلَاجِ، وَسَأَلْتُ الْأَطِبَّاءَ فَلَمْ أَنْتَفِعْ بِهِ، قَالَ: " اذْهَبْ [ص:٧٠] فَانْظُرْ مَوْضِعًا يَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَى الْمَاءِ فاحْفُرْ هُنَاكَ بِئْرًا، فَإِنِّي أَرْجُو أَنْ تَنْبُعَ هُنَاكَ عَيْنٌ، وَيُمْسِكُ عَنْكَ الدَّمُ " فَفَعَلَ الرَّجُلُ فَبَرِئَ قَالَ الْبَيْهَقِيُّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ " وَفِي هَذَا الْمَعْنَى حِكَايَةُ قُرْحَةِ شَيْخِنَا الْحَاكِمِ أَبِي عَبْدِ اللهِ رَحِمَهُ اللهُ، فَإِنَّهُ قَرِحَ وَجْهُهُ وَعَالَجَهُ بِأَنْوَاعِ الْمُعَالَجَةِ فَلَمْ يَذْهَبْ وَبَقِيَ فِيهِ قَرِيبًا مِنْ سَنَةٍ، فَسَأَلَ الْأُسْتَاذَ الْإِمَامَ أَبَا عُثْمَانَ الصَّابُونِيَّ أَنْ يَدْعُو لَهُ فِي مَجْلِسِهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَدَعَا لَهُ، وَأَكْثَرَ النَّاسُ فِي التَّأْمِينِ، فَلَمَّا كَانَتِ الْجُمُعَةُ الْأُخْرَى أَلْقَتِ امْرَأَةٌ فِي الْمَجْلِسِ رُقْعَةً بِأَنَّهَا عَادَتْ إِلَى بَيْتِهَا، وَاجْتَهَدَتْ فِي الدُّعَاءِ لِلْحَاكِمِ أَبِي عَبْدِ اللهِ تِلْكَ اللَّيْلَةَ، فَرَأَتْ فِي مَنَامِهَا رَسُولَ اللهِ ﷺ كَأَنَّهُ يَقُولُ لَهَا: قُولُوا لِأَبِي عَبْدِ اللهِ: يُوسِّعُ الْمَاءَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، فَجِئْتُ بِالرُّقْعَةِ إِلَى الْحَاكِمِ أَبِي عَبْدِ اللهِ فَأَمَرَ بِسِقَايَةِ الْمَاءِ بُنِيَتْ عَلَى بَابِ دَارِهِ وَحِينَ فَرَغُوا مِنَ الْبِنَاءِ أَمَرَ بِصَبِّ الْمَاءِ فِيهَا وَطُرِحَ الْجَمَدَ فِي الْمَاءِ، وَأَخَذَ النَّاسُ فِي الشُّرْبِ فَمَا مَرَّ عَلَيْهِ أُسْبُوعٌ حَتَّى ظَهَرَ الشِّفَاءُ، وَزَالَتْ تِلْكَ الْقُرُوحُ، وَعَادَ وَجْهُهُ إِلَى أَحْسَنِ مَا كَانَ، وَعَاشَ بَعْدَ ذَلِكَ سِنِينَ "

3109- Ali b. el-Hasan b. Şakîk der ki: Bir adam İbnu'l-Mübârek'e: "Ey Ebû Abdirrahman! Yedi yıldır dizimde olan bir yara var. Değişik ilaçlarla tedavi ettim, tabiplere sordum; ancak bir faydasını göremedim" deyince, İbnu'l-Mübârek ona şöyle karşılık verdi: "Git ve insanların su ihtiyacı olan bir yere kuyu kaz. Orada bir kaynak çıkmasını ve yarandaki kanın durmasını temenni ederim. Adam söyleneni yapınca iyileşti.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 5/77 (2673); Heysemî, *Mecma* (3/131-132); Zehebî, *Mizân* (4/224) ve İbn Kesîr, *Tefsir* (2/219).

[2] İsnâdında tanımadığım bir kişi vardır. Diğer ravileri güvenilirdir. Münzirî, Terğîb (2/74-75).

Beyhakî der ki: Hocamız Hâkim Ebû Abdillah'ın böyle bir çıbanla ilgili bir kıssası vardır. Hâkim'in yüzünde yara çıkınca değişik tedavi yöntemleri denedi; ancak bir yıla yakın bu çıban iyileşmedi. Ebû Osmân es-Sâbûnî'den, cuma günü meclisinde kendisi için dua etmesini isteyince, Ebû Osmân dua etti ve birçok kişi âmin dedi. Ertesi cuma bir kadın bir bez parçasıyla geldi ve eve gidip Hâkim Ebû Abdillah için o gece çok dua ettiğini ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) rüyasında gördüğünü, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) de ona: "Ebû Abdillah'a, insanlara su için genişlik tanısın" dediğini söyledi. Bu bezi Hâkim'e götürdüğümde evinin kapısının önünde yapılan hayrata su doldurulmasını ve içine kar konulmasını emretti. İnsanlar ondan su içmeye başladılar ve bir hafta geçmeden Hâkim iyileşip yüzündeki yara gitti, yüzü eskisinden daha güzel oldu. Bundan sonra da uzun yıllar yaşadı.

٣١١٠ - وَرَوَى عَبْدُ اللهِ بْنُ مَخْلَدِ بْنِ خَالِدٍ، صَاحِبُ أَبِي عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَطْعَمَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ شَهْوَتَهُ حَرَّمَهُ اللهُ عَلَى النَّارِ " أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ فِي التَّارِيخِ، حَدَّثَنَا أَبُو زَكَرِيَّا الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَخْلَدِ بْنِ خَالِدٍ التَّمِيمِيُّ، فَذَكَرَهُ وَهُوَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مُنْكَرٌ، وَاللهُ أَعْلَمُ

3110- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Müslüman kardeşine canının çektiği şeyi yedirene Allah cehennemi haram kılar"* buyurdu. Hadis münkerdir. Allah en doğrusunu bilir.[1]

مَا جَاءَ فِي فَضْلِ الْمَنِيحَةِ

Ödünç Vermenin Fazileti

٣١١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ عَبْدُ اللهِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *el-Leâliu'l-Masnûa* (2/82); Ukaylî, *ed-Duafâ* (4/296); İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdûât* (2/171-172) Bak: Heysemî, *Mecma* (5/18)

بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْمُهَرِّجانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا ابْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " نِعْمَتِ " وَفِي رِوَايَةِ الْقَعْنَبِيِّ: " نِعْمَ الصَّدَقَةُ اللِّقْحَةُ الصَّفِيُّ مِنْحَةٌ، وَالشَّاةُ الصَّفِيُّ تَغْدُو بِإِنَاءٍ وَتَرُوحُ بِإِنَاءٍ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ بُكَيْرٍ، وَغَيْرِهِ، عَنْ مَالِكٍ، [ص:٧٢] وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ

3111- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Sütü bol olan deve ve sütü bol olan koyun ne güzel sadakadır. Bu hayvanlardan her biri bir kap sabahleyin, bir kap akşamleyin süt getirir.*"[1]

Buhârî[2] bu hadisi *Sahîh*'te Yahyâ b. Bukeyr'den ve başkası kanalıyla Mâlik'ten; Müslim[3] de İbn Uyeyne kanalıyla Ebu'z-Zinâd'dan rivayet etti.

٣١١٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْفَضْلِ الْعَسْقَلَانِيُّ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا عِيسَى يَعْنِي ابْنَ يُونُسَ، قَالَ: وَحَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عِيسَى - وَهَذَا حَدِيثُ مُسَدَّدٍ وَهُوَ أَتَمُّ - عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ حَسَّانَ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِي كَبْشَةَ السَّلُولِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَرْبَعُونَ خَصْلَةً أَعْلَاهُنَّ: مَنِيحَةُ الْعَنْزِ مَا يَعْمَلُ عَبْدٌ بِخَصْلَةٍ مِنْهَا رَجَاءَ ثَوَابِهَا وَتَصْدِيقَ مَوْعُودِهَا إِلَّا أَدْخَلَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا الْجَنَّةَ " وَفِي حَدِيثِ مُسَدَّدٍ، قَالَ حَسَّانُ: فَعَدَدْنَا مَا دُونَ مَنِيحَةِ الْعَنْزِ مِنْ " رَدِّ السَّلَامِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَإِمَاطَةِ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ " وَنَحْوِهِ فَمَا اسْتَطَعْنَا أَنْ نَبْلُغَ خَمْسَ عَشْرَةَ خَصْلَةً، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُسَدَّدٍ

3112- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"En yücesi ödünç olarak verilen keçi olan kırk hasletten biriyle*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *hibe* (144).

[3] Müslim, *zekât* (73).

sevabını umarak ve kendisine vaad edileni tasdik ederek amel eden kulu Allah o hasleti sebebiyle cennete sokar."[1]

Müsedded'in hadisinde Hassân şöyle demiştir: Meniha (yararlanılması için verilen ödünç) dışında, selamı almak, aksıranı teşmît etmek, eziyet veren şeyleri yoldan kaldırmak ve benzeri şeyleri saydık; ancak sadece yirmi beş haslet sayabildik."

Buhârî[2] bu hadisi *Sahîh*'te Müsedded'den rivayet etti.

٣١١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، [ص:٧٤] حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: سَأَلْتُ طَلْحَةَ بْنَ مُصَرِّفٍ، عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَكْثَرَ مِنْ عِشْرِينَ مَرَّةً، وَلَوْ كَانَ غَيْرِي قَالَ: ثَلَاثِينَ مَرَّةً، قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْسَجَةَ يُحَدِّثُ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ مَنَحَ مَنِيحَةَ وَرِقٍ، أَوْ قَالَ: مَنْ مَنَحَ وَرِقًا أَوْ هَدَى زُقَاقًا، أَوْ سَقَى لَبَنًا كَانَ لَهُ كَعِدْلِ نَسَمَةٍ - أَوْ قَالَ: رَقَبَةٍ -، وَمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، عَشَرَ مَرَّاتٍ، كَانَ لَهُ كَعِدْلِ نَسَمَةٍ - أَوْ رَقَبَةٍ - "

3113- Berâ b. Âzib'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Borç para veren veya yolunu şaşırmış birine yol gösteren veya birine süt içirene bir kişiyi hürriyetine kavuşturmuş gibi sevap yazılır. Kim on defa; «Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâ şerîke leh, Lehü'l-mülkü ve lehu'l-hamdu ve huve alâ külli şey'in kadîr» derse bir kişiyi hürriyetine kavuşturmuş gibi sevap kazanır."*[3]

مَا جَاءَ فِي كَرَاهِيَةِ إِمْسَاكِ الْفَضْلِ، وَغَيْرُهُ مُحْتَاجٌ إِلَيْهِ

Başkasının İhtiyacı Varken Fazla Olan Şeyi Elde Tutmak

٣١١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ الْعَبْدِيُّ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ الْحَنَفِيُّ، حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بْنِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *hibe* (144-145).

[3] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 4/340 (1957).

عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا شَدَّادُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ إِنْ تَبْذُلَ الْفَضْلَ خَيْرٌ لَكَ، وَإِنْ تُمْسِكَهُ شَرٌّ لَكَ، وَلَا تُلَامُ عَلَى كَفَافٍ، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارٍ، وَغَيْرِهِ

3114- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Âdemoğlu! Sen ihtiyaçtan fazlasını infak edip dağıtırsan senin için bu hayırlıdır. Eğer biriktirir ve elinde tutarsan senin için bu zararlıdır. Geçinecek kadarını elinde tutmandan dolayı kınanmazsın. Sen harcamaya önce geçimini üzerine aldığın kimselerden başla. Veren el alan elden daha hayırlıdır."*[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Beşşâr'dan ve başkasından rivayet etti.

٣١١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي سَفَرٍ، إِذْ جَاءَ رَجُلٌ عَلَى رَاحِلَةٍ، فَجَعَلَ يَصْرِفُهَا يَمِينًا وَشِمَالًا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ كَانَ عِنْدَهُ فَضْلُ ظَهْرٍ فَلْيَعُدْ بِهِ عَلَى مَنْ لَا ظَهْرَ لَهُ، وَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ فَضْلٌ مِنْ زَادٍ فَلْيَعُدْ بِهِ عَلَى مَنْ لَا زَادَ لَهُ "، وَذَكَرَ أَصْنَافَ الْأَمْوَالِ حَتَّى رَأَيْنَا أَنَّهُ لَا حَقَّ لِأَحَدٍ مِنَّا فِي فَضْلٍ عِنْدَهُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ شَيْبَانَ، عَنْ أَبِي الْأَشْهَبِ

3115- Ebû Saîd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber bir yolculuktayken bir adam devesiyle gelip onu sağa sola çevirmeye başladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kimin yanında fazla binek varsa onu bineği olmayana versin. Kimin yanında fazla azık varsa onu azığı olmayana versin"* buyurdu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) o kadar çeşitli mallar saydı ki hiç birimizin sahip olduğu fazla malda bir hakkının olmadığını düşündük.[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *zekât* (97).

[3] Ravileri güvenilirdir.

Müslim[1] bu hadisi *Sahîh*'te Şeybân kanalıyla Ebu'l-Eşheb'den rivayet etti.

٣١١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ السُّوسِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ [ص:٧٦] عُمَرَ اللَّبَقِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ مُطْعِمِ بْنِ الْمِقْدَامِ الصَّنْعَانِيِّ، وَعَنْبَسَةَ بْنِ سَعِيدٍ الْكَلَاعِيِّ، عَنْ نَصِيحٍ الْعَنْسِيِّ، عَنْ رَكْبٍ الْمِصْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " طُوبَى لِمَنْ تَوَاضَعَ مِنْ غَيْرِ مَنْقَصَةٍ، وَذَلَّ فِي نَفْسِهِ مِنْ غَيْرِ مَسْكَنَةٍ، وَأَنْفَقَ مَالًا جَمَعَهُ مِنْ غَيْرِ مَعْصِيَةٍ، وَرَحِمَ أَهْلَ الذُّلِّ وَالْمَسْكَنَةِ، وَخَالَطَ أَهْلَ الْفِقْهِ وَالْحِكْمَةِ، طُوبَى لِمَنْ ذَلَّ فِي نَفْسِهِ، وَطَابَ كَسْبُهُ، وَصَلُحَتْ سَرِيرَتُهُ، وَكَرُمَتْ عَلَانِيَتُهُ، وَعُزِلَ عَنِ النَّاسِ شَرُّهُ، طُوبَى لِمَنْ عَمِلَ بِعِلْمِهِ، وَأَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ، وَأَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ قَوْلِهِ "

3116- Rekb el-Mısrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Onurundan bir şey kaybetmeden mütevazı olana, miskinliğe düşmeden nefsini zelil edene, kazandığı maldan masiyet olmayan yerlere harcayana, miskin ve düşkünlere merhamet edene, fıkıh ve hikmet ehliyle beraber olana ne mutlu. Kazancı temiz olana, gizli halleri temiz, açık halleri güzel olana, insanların kötülüklerinden emin olduğu kişiye ne mutlu. Bildiğiyle amel edene, malının fazlasını infak edene, sözünün fazlasını tutana (gereğinden fazla konuşmayana) ne mutlu."*[2]

٣١١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ [ص:٧٧] أَيُّوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُسَاوِرِ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " لَيْسَ الْمُؤْمِنُ الَّذِي يَشْبَعُ وَجَارُهُ جَائِعٌ إِلَى جَنْبِهِ "

3117- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Mümin, kendisi tok iken yanındaki komşusu aç olan değildir."*[3]

---

[1] Müslim, *lukata* (18).

[2] İsnâdı zayıftır. Buhârî, *Tarih* 2/1 (338-339); İbn Ebî Âsım, *Zühd* (108); Taberânî, *M. el-Kebîr* 5/96 (4616) ve Heysemî, *Mecma* (10/2290).

[3] İsnâdı hasendir. Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (39/112), *Tarih* 3/2 (195-196); Hennâd, *Zühd* 2/507 (1044); Abd b. Humeyd, *Muntehab* 1/589 (693); Ebû Ya'lâ, *Müsned* 5/92 (2699);

٣١١٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ، حَدَّثَنَا السَّهْمِيُّ يَعْنِي عَبْدَ اللهِ بْنَ بَكْرٍ، حَدَّثَنَا بَهْزُ بْنُ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " لَا يَأْتِي رَجُلٌ مَوْلَاهُ فَيَسْأَلُهُ مِنْ فَضْلٍ هُوَ عِنْدَهُ فَيَمْنَعَهُ إِيَّاهُ إِلَّا دُعِيَ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعٌ أَقْرَعُ يَتَلَمَّظُ فَضَّلَهُ الَّذِي مَنَعَ "

3118- Behz b. Hakîm, babası kanalıyla dedesinden Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu nakleder: *"Kendisinden bir şey isteyen azatlısına malı olduğu halde bir şey vermeyen kişiye kıyamet gününde vermediği bu mal, kel bir yılan suretinde çıkarılır ve kendisini ısırır."*[1]

٣١١٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا [ص:٧٨] يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ غِيَاثٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو قَزْعَةَ الْبَاهِلِيُّ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَا مِنْ مَوْلًى يَأْتِي مَوْلًى لَهُ فَيَسْأَلُهُ مِنْ فَضْلٍ عِنْدَهُ فَيَتَجَهَّمَهُ إِلَّا جَعَلَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ شُجَاعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَنْهَشُهُ قَبْلَ الْقَضَاءِ "

3119- Hakîm b. Muâviye'nin babası kanalıyla bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kendisinden bir şey isteyen azatlısına malı olduğu halde bir şey vermeyen efendiye kıyamet gününde vermediği bu malı, Allah kıyamet gününde bir yılan suretinde çıkarır ve insanlar hakkında hüküm verilmeden önce kendisini ısırır."*[2]

٣١٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنُ شَاذَانَ الْبَغْدَادِيُّ بِهَا، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو الضَّرِيرُ حَفْصُ بْنُ عُمَرَ بْنِ الْحَارِثِ بن سخبرة النَّمِرِيِّ، حَدَّثَنَا الْأَزْوَرُ بْنُ عِيَاضٍ، حَدَّثَنَا مِرْوَحُ بْنُ سَبْرَةَ، قَالَ: أَتَيْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، مَا حَقُّ إِبِلٍ مِائَةٍ،

Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/154 (12741); Hâkim, *Müstedrek* (4/167); Hatîb, *Tarih* (10/391-392) ve İbn Ebî Şeybe, *İman* (33/100).

[1] İsnâdı hasendir. Nesâî, *zekât* (5/82); Ahmed, *Müsned* (5/2, 3, 5); Abdürrezzâk, *Musannef* 4/29 (6864) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 19/409-410 (978-982)

[2] Ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 19/420466 (1035).

قَالَ: أَنْبَأَنِي خَلِيلِي أَبُو الْقَاسِمِ ﷺ: " إِنَّ خَيْرَ إِبِلٍ ثَلَاثُونَ زَكَّى أَهْلُهَا بِبَعِيرٍ وَاسْتَبْقُوا بَعِيرًا، وَأَعْطُوا السَّائِلَ بَعِيرًا، أَدُّوا حَقَّهَا تَسْأَلُنِي عَنْ حَقِّ إِبِلٍ مِائَةٍ، وَاللهِ إِنَّ لَنَا لَجَمَلًا تَسْتَقِي عَلَيْهِ جِيرَانُنَا، وَنَحْتَطِبُ عَلَيْهِ وَيَحْتَطِبُ جِيرَانُنَا، وَاللهِ إِنِّي لَأَرَى أَنَّ فِيهِ حَقًّا مَا أُؤَدِّيهِ، فَاتَّقِ رَبَّكَ فَأَدِّ زَكَاتَهَا، وَأَطْرِقْ فَحْلَهَا، وَامْنَحْ غَزِيرَتَهَا، وَأَفْقِرْ شَدِيدَتَهَا، وَاتَّقِ رَبَّكَ "

3120- Mirveh b. Sebre der ki: Ömer b. el-Hattâb'ın yanına gidip: "Ey müminlerin emiri! Yüz devenin hakkı nedir?" diye sordum. Ömer şöyle cevap verdi: "Dostum Ebu'l-Kâsım (sallallahu aleyhi vesellem) bana şöyle dedi: *"Develerin en hayırlısı, sahiplerinin bir deve verip bir deve bırakarak onu (ödünç) isteyen birine vererek hakkını ödedikleri otuz devedir."* Sen bana yüz deveyi soruyorsun. Vallahi yanımızda bir deve vardır ve onunla komşularımıza su taşıyoruz, hem kendimize, hem komşularımıza odun taşıyoruz. Buna rağmen vallahi daha bu devenin hakkını veremediğimi düşünüyorum. Allah'tan kork ve develerinin zekâtını ver, damızlıklarını ödünç ver, sütünü sağmak üzere ödünç ver ve kuvvetli olanını da binilmek üzere ödünç vererek Rabbinden kork."[1]

٣١٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مُعَاوِيَةَ النَّيْسَابُورِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا خَارِجَةُ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: ذَكَرَ لَنَا أَنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَقُولُ: " اذْكُرِ الْجَائِعَ إِذَا شَبِعْتَ وَاذْكُرِ الْفَقِيرَ إِذَا اسْتَغْنَيْتَ "

3121- Katâde der ki: Hz. Süleymân b. Dâvud şöyle derdi: "Doyduğun zaman açı hatırla. Zengin olduğun zaman da fakiri hatırla."[2]

٣١٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا حَفْصٌ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ سَوَّارٍ، عَنِ الْحَسَنِ، ﴿وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ، وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا﴾ [القصص: ٧٧] قَالَ: " أَمَرَ أَنْ تُقَدِّمَ الْفَضْلَ، وَأَنْ تُمْسِكَ مَا يُغْنِيكَ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı zayıftır.

3122- Eş'as b. Sevvâr'ın bildirdiğine göre Hasan(-ı Basrî): *"Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harcayarak) âhiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma"*[1] âyetini açıklarken: "Malının fazlasını infak etmen, ihtiyacın olanı ise elinde tutman emredilmiştir" dedi.[2]

٣١٢٣ - قَالَ وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، ﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ﴾ [البقرة: ٢١٩] قَالَ: " مَا يَفْضُلُ مِنْ أَهْلِكَ "

3123- İbn Abbâs: *"Ne sarf edeceklerini sana sorarlar"*[3] âyetini: "Ailenin ihtiyacından artakalanı" şeklinde açıklamıştır.[4]

مَا جَاءَ فِي كَرَاهِيَةِ رَدِّ مَنْ جَاءَ سَائِلًا، وَأَنَّهُ لَا يَهْلِكُ عَلَى اللهِ إِلَّا هَالِكٌ

İsteyeni Geri Çevirmek ve Allah'a Karşı (İsyana) Düşkün Olandan Başka Kimsenin Helak Olamayacağı

٣١٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا مُصْعَبُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شُرَحْبِيلَ، حَدَّثَنِي يَعْلَى بْنُ أَبِي يَحْيَى، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْحُسَيْنِ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لِلسَّائِلِ حَقٌّ وَإِنْ جَاءَ عَلَى فَرَسٍ "

3124- Hüseyin b. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"At üzerinde gelse bile, dilenenin hakkı vardır"* buyurdu.[5]

---

[1] Kasas Sur. 77

[2] Ahmed b. Abdilcebbâr el-Utâridî ve Eş'as b. Sevvâr sebebiyle senedi zayıftır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/530) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/439).

[3] Bakara Sur. 219

[4] İsnâdı zayıftır. İbn Cerîr, *Tefsir* (2/364); Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/386 (12075) ve Suyûti, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (1/607).

[5] Sendi zayıftır. Ebû Dâvud 2/307 (1665).

٣١٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا ابْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ شَيْخٍ، قَالَ: رَأَيْتُ سُفْيَانَ عِنْدَهُ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ حُسَيْنٍ، عَنْ أَبِيهَا، عَنْ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ

3125- Bu hadis başka bir kanalla Hz. Ali'den nakledilmiştir.[1]

٣١٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، وَأَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ [ص:٨١] عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدَانَ الشَّرُوطِيُّ النَّيْسَابُورِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الْقُرَشِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " لَوْلَا أَنَّ السُّؤَّالَ يَكْذِبُونَ مَا قُدِّسَ مَنْ رَدَّهُمْ "

وَعَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " لَا تَرُدُّوا السَّائِلَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ "

3126- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) *"Eğer dilenciler yalan söylemeselerdi onları reddedenler temize çıkamazlardı"* buyurdu.[2]

Yine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yarım hurma verecek olsanız bile dilenciyi boş çevirmeyiniz"* buyurdu.

٣١٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، [ص:٨٢] وَأَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ الْمُهَرِّجَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُوشَنْجِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بُجَيْدٍ الْأَنْصَارِيِّ ثُمَّ الْحَارِثِيِّ، عَنْ جَدَّتِهِ حَوَّاءَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " رُدُّوا الْمِسْكِينَ وَلَوْ بِظِلْفٍ مُحْرَقٍ " لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ بُكَيْرٍ، وَفِي رِوَايَةِ الْقَعْنَبِيِّ، عَنِ ابْنِ بُجَيْدٍ، عَنْ جَدَّتِهِ، وَقَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ: " رُدُّوا السَّائِلَ وَلَوْ بِظِلْفٍ مُحْرَقٍ "

---

[1] İsnâdında meçhuller vardır. Ebû Dâvud 2/307 (1666).

[2] İsnâdı zayıftır. Ukaylî, *ed-Duafâ* (2/156); İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1670); ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/294 (7967, 7968).

3127- Muhammed b. Buceyd el-Ensârî el-Hârisî'nin, ninesi Havvâ'dan bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yanmış bir paça verecek olsanız dahi sizden bir şey isteyeni geri çevirmeyin"* buyurdu. Bu hadis başka bir yerde: *"Yanmış bir paça verecek olsanız dahi sizden bir şey isteyen dilenciyi geri çevirmeyin"* şeklindedir.[1]

٣١٢٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ عَمْرٍو [ص:٨٣] الْعُكْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ الْعُقَيْلِيُّ، حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُعَاذٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ جَدَّتِهِ حَوَّاءَ، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَا تَرُدُّوا السَّائِلَ وَلَوْ بِظِلْفٍ مُحْرَقٍ "

3128- Amr b. Muâz el-Ensârî'nin, ninesi Havvâ'dan bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yanmış bir paça verecek olsanız dahi sizden bir şey isteyen dilenciyi geri çevirmeyin"* buyurdu.[2]

٣١٢٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ الْمَرْوَزِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ حَمْزَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ، اشْتَرِي نَفْسَكِ مِنَ النَّارِ فَإِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكِ شَيْئًا، يَا صَفِيَّةُ بِنْتَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، يَا صَفِيَّةُ عَمَّةُ رَسُولِ اللهِ اشْتَرِي نَفْسَكِ مِنَ النَّارِ، فَإِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكِ شَيْئًا، يَا عَائِشَةُ، اشْتَرِي نَفْسَكِ مِنَ النَّارِ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، يَا عَائِشَةُ لَا يَرْجِعُ مِنْ عِنْدِكَ سَائِلٌ وَلَوْ بِظِلْفٍ مُحْرَقٍ "

3129- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Nefsini Cehennemden satın al. Çünkü ben senin için bir şey yapamam. Ey Abdulmuttalib'in kızı Safiyye! Ey Resûlullah'ın halası Safiyye! Nefsini Cehennemden satın al. Çünkü ben senin için bir şey yapamam. Ey Âişe! Yarım hurmayla da olsa nefsini cehennemden satın al. Ey Âişe! Dilenene bir paça verecek olsan dahi boş çevirme."*[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (5/81).

[2] Ravileri güvenilirdir. Buhârî, *Tarih* 3/2 (262-263), *el-Edebu'l-Müfred* (42/122); Ahmed, *Müsned* (6/435); Taberânî, *M. el-Kebîr* 24/220 (557, 558) ve Mâlik, *Muvattâ* (931).

[3] İsnâdmda sakınca yoktur. Bezzâr, *Müsned* 1/444 (938) ve Heysemî, *Mecma* (3/106).

٣١٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، وَأَبُو الْفَضْلِ الْحَسَنُ بْنُ يَعْقُوبَ الْعَدْلُ، وَأَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْمُزَكِّي، قَالُوا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُوشَنْجِيُّ، حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي عَمْرَةَ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ حَدَّثَهُ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ أَبْرَصَ، وَأَعْمَى، وَأَقْرَعَ، فَأَرَادَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَبْتَلِيَهُمْ فَبَعَثَ اللهُ مَلَكًا فَأَتَى [ص:٨٤] الْأَبْرَصَ فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: لَوْنٌ حَسَنٌ، وَجِلْدٌ حَسَنٌ، فَقَدْ قَذَّرَنِي النَّاسُ، قَالَ: فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ وَأُعْطِيَ لَوْنًا حَسَنًا، وَجِلْدًا حَسَنًا، قَالَ: فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْإِبِلُ - أَوْ قَالَ: الْبَقَرُ شَكَّ إِسْحَاقُ، إِلَّا أَنَّ الْأَبْرَصَ، وَالْأَقْرَعَ قَالَ أَحَدُهُمَا: الْإِبِلُ، وَقَالَ الْآخَرُ: الْبَقَرُ - قَالَ: فَأُعْطِيَ نَاقَةً عُشَرَاءَ، فَقَالَ: بَارَكَ اللهُ لَكَ فِيهَا، قَالَ: وَأَتَى الْأَقْرَعَ، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: شَعْرٌ حَسَنٌ وَيَذْهَبُ عَنِّي هَذَا الَّذِي قَدْ قَذَّرَنِي النَّاسُ، فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ وَأُعْطِيَ شَعْرًا حَسَنًا، فَقَالَ: أَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْبَقَرُ، فَأُعْطِيَ بَقَرَةً حَامِلًا، فَقَالَ: بَارَكَ اللهُ لَكَ فِيهَا، قَالَ: فَأَتَى الْأَعْمَى فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: أَنْ يَرُدَّ اللهُ عَلَيَّ بَصَرِي، فَأُبْصِرُ بِهِ، قَالَ: فمسحه فَرَدَّ اللهُ إِلَيْهِ بَصَرَهُ، قَالَ: فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْغَنَمُ، فَأُعْطِيَ شَاةً وَالِدًا، فَأَنْتَجَ هَذَانِ وَوَلَّدَ هَذَا، قَالَ: فَكَانَ لِهَذَا وَادٍ مِنَ الْإِبِلِ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنَ الْبَقَرِ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنَ الْغَنَمِ، قَالَ: ثُمَّ أَتَى الْأَبْرَصَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ، فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكِينٌ قَدِ انْقَطَعَ بِيَ فِي سَفَرِي فَلَا بَلَاغَ لِي الْيَوْمَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ بِكَ أَسْأَلُكَ بِالَّذِي أَعْطَاكَ اللَّوْنَ الْحَسَنَ، وَالْجِلْدَ الْحَسَنَ، وَالْمَالَ بَعِيرًا، أَتَبَلَّغُ عَلَيْهِ فِي سَفَرِي، فَقَالَ: الْحُقُوقُ كَثِيرَةٌ، فَقَالَ لَهُ: كَأَنِّي أَعْرِفُكَ أَلَمْ تَكُنْ أَبْرَصَ يُقَذِّرُكَ النَّاسُ، وَفَقِيرًا فَأَعْطَاكَ اللهُ، فَقَالَ: لَقَدْ وَرِثْتُ هَذَا الْمَالَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ، فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللهُ إِلَى مَا كُنْتَ، قَالَ: فَأَتَى الْأَقْرَعَ فِي صُورَتِهِ فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذَا، وَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ عَلَيْهِ هَذَا، فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللهُ إِلَى مَا كُنْتَ، قَالَ: وَأَتَى الْأَعْمَى فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكِينٌ وَابْنُ سَبِيلٍ قَدْ قُطِعَ بِي فِي سَفَرِي فَلَا بَلَاغَ لِيَ الْيَوْمَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ بِكَ أَسْأَلُكَ بِالَّذِي رَدَّ عَلَيْكَ بَصَرَكَ شَاةً أَتَبَلَّغُ بِهَا فِي سَفَرِي، فَقَالَ: لَقَدْ كُنْتُ أَعْمَى فَرَدَّ اللهُ إِلَيَّ بَصَرِي، فَخُذْ مَا شِئْتَ، وَدَعْ مَا شِئْتَ فَوَاللهِ لَا أَجْهَدُكَ الْيَوْمَ بِشَيْءٍ أَخَذْتَهُ، فَقَالَ: أَمْسِكْ مَالَكَ فَإِنَّمَا

ابْتُلِيتُمْ وَقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنْكَ وَسَخِطَ عَلَى صَاحِبَيْكَ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ شَيْبَانَ بْنِ فَرُّوخٍ، [ص:٨٥] وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ هَمَّامٍ

3130- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah İsrail oğullarından, biri alaca hastalığı, diğeri kör üçüncüsü kel olan üç kişiyi sınamak istedi ve bir melek gönderdi. Melek alaca hastası olana gelip: «En çok sevdiğin şey nedir?» diye sordu. Adam: «Güzel bir renk ve güzel bir ten ve benden tiksinmelerine sebep olan bu halimin giderilmesi isterim» deyince melek onu sıvazladı ve adamın hastalığı gitti, kendisine güzel bir renk ve ten verildi. Sonra melek: «Hangi malı daha çok seversin?» diye sorunca, adam: «Develeri veya sığırları* —emin olmayan Ebû İshâk'tır; alacalı ve kel olanlardan biri deve, diğeri sığır demiştir— *severim» cevabını verdi. Adama gebe bir deve verildi ve melek ona: «Allah bu devene bereket versin» dedi. Sonra kel olan adamı yanına gidip: «Kendin için ne istersin?» diye sordu. Kel: «Güzel bir saçımın olmasını ve insanların benden tiksinmelerine sebep olan bu halimin benden gitmesini isterim» cevabını verdi. Melek onu sıvazladı ve adamın hastalığı gitti, kendisine güzel saç verildi. Melek: «En çok hangi malı seversin?» diye sorunca, adam: «İneği» cevabını verdi. Adama gebe bir inek verildi ve melek: «Allah bunu sana mübarek kılsın» dedi. Sonra melek kör olan adama gidip: «En çok sevdiğin şey nedir?» diye sordu. Kel: «Allah'ın gözlerimi açmasını ve tekrar görmeyi isterim» cevabını verdi. Melek onu sıvazladı ve Allah adamın gözlerini açtı. Melek: «En çok hangi malı seversin?» diye sorunca, adam: «Koyun» cevabını verdi. Bunun üzerine ona doğumu yakın bir koyun verildi.*

Önceki iki kişinin deve ve ineği yavruladı, berikinin koyunu da doğurdu. Birinin bir vadi dolusu devesi, diğerinin bir vadi dolusu ineği, diğerinin de bir vadi dolusu koyunları oldu. Daha sonra o melek alaca hastası olan kişinin eski suret ve kılığında yanına gelerek: «Ben yoksul bir adamım. Yolculuğum esnasında bütün çarelerim tükendi. Artık bugün ancak Allah sayesinde ve senin yardımın ile yerime ulaşabilirim. Senden, sana şu güzel rengi, şu güzel teni ve şu malı verenin hakkı için bu yolculuğumda üzerine binerek yerime ulaştıracak bir deve istiyorum» dedi. Adam: «Haklar çoktur» diye cevap verdi. Melek: "Ben seni tanıyor gibiyim. Sen daha önce insanların kendisinden tiksindiği alaca hastası ve fakir bir kişi iken Allah sana daha sonra bunca malı vermişti değil mi» diye sorunca, adam: «Hayır, ben bu malı babadan, atadan miras aldım» cevabını verdi. Bu sefer melek: «Eğer yalan söylüyorsan, Allah seni önceki haline döndürsün» dedi.

Sonra melek kel adamın yanına gitti ve önceki adama söylediklerinin aynısını ona da söyledi. O da aynı cevabı verdi. Bunun üzerine melek ona da: «Eğer yalan söylüyorsan, Allah seni önceki haline döndürsün» dedi. Sonra kör olan adamın yanına, onun eski suretinde gitti ve: «Ben yoksul bir adamım. Yolda kaldım. Bu yolculuğumda bütün çarelerim tükendi. Bugün yerime ancak Allah'ın lütfuyla, ondan sonra da senin yardımınla ulaşabilirim. Sana görmeni geri verenin hakkı için senden bu yolculuğumda beni yerime ulaştıracak bir koyun istiyorum» dedi. Adam: «Ben de önceleri kördüm. Allah bana görmemi geri verdi. İstediğini al, istediğini bırak. Allah'a yemin ederim, bugün ne alırsan Allah için ondan dolayı sana zorluk çıkarmayacağım» karşılığını verdi. Bunun üzerine melek: «Malını tut. Sizler sınandınız. Senden razı olundu, iki arkadaşına ise gazap edildi» dedi."[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Şeybân b. Ferrûh'tan, Buhârî[3] de başka bir yolla Hemmâm'dan rivayet etti.

٣١٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ حَمْزَةَ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ بِسَامِرَّةَ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي غَنِيَّةَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا خَشْنَامُ بْنُ بِشْرٍ، حَدَّثَنَا [ص:٨٦] أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي غَنِيَّةَ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الزُّبَيْرِ، وَفِي رِوَايَةِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كَانَ لِيَعْقُوبَ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَخٌ مُؤَاخٍ فِي اللهِ، فَقَالَ ذَاتَ يَوْمٍ: يَا يَعْقُوبُ مَا الَّذِي أَذْهَبَ بَصَرَكَ؟ وَمَا الَّذِي قَوَّسَ ظَهْرَكَ؟ فَقَالَ: أَمَّا الَّذِي أَذْهَبَ بَصَرِي فَالْبُكَاءُ عَلَى يُوسُفَ، وَأَمَّا الَّذِي قَوَّسَ ظَهْرِي فَالْحُزْنُ عَلَى ابْنِ يَامِينَ، قَالَ: فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَقَالَ: يَا يَعْقُوبُ، إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ: أَمَّا تَسْتَحْيِي تَشْكُونِي إِلَى غَيْرِي؟ قَالَ: فَقَالَ يَعْقُوبُ: إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللهِ، قَالَ: فَقَالَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: اللهُ أَعْلَمُ بِمَا تَشْكُو يَا يَعْقُوبُ، قَالَ: ثُمَّ قَالَ يَعْقُوبُ: أَيْ رَبِّ، أَمَا تَرْحَمُ الشَّيْخَ الْكَبِيرَ؟ أَذْهَبْتَ بَصَرِي، وَقَوَّسْتَ ظَهْرِي، فَارْدُدْ عَلَيَّ رَيْحَانَتِي أَشُمُّهُ شَمًّا قَبْلَ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zühd* (10)

[3] Buhârî, *enbiyâ* (146-147).

الْمَوْتِ، ثُمَّ اصْنَعْ بِي مَا أَرَدْتَ، قَالَ: فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ، فَقَالَ: إِنَّ اللهَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ، وَيَقُولُ لَكَ: أَبْشِرْ وَلْيَفْرَحْ قَلْبُكَ، فَوَعِزَّتِي لَوْ كَانَا مَيِّتَيْنِ لَنَشَرْتُهُما لَكَ، فَاصْنَعْ طَعَامًا لِلْمَسَاكِينِ فَإِنَّ أَحَبَّ عِبَادِي إِلَيَّ الْأَنْبِيَاءُ وَالْمَسَاكِينُ، وَتَدْرِي لِمَ أَذْهَبْتُ بَصَرَكَ، وَقَوَّسْتُ ظَهْرَكَ، وَصَنَعَ إِخْوَةُ يُوسُفَ بِهِ مَا صَنَعُوا؟ إِنَّكُمْ ذَبَحْتُمْ شَاةً فَأَتَاكُمْ مِسْكِينٌ يَتِيمٌ وَهُوَ صَائِمٌ فَلَمْ تُطْعِمُوهُ مِنْهَا شَيْئًا، قَالَ: فَكَانَ يَعْقُوبُ بَعْدَ ذَلِكَ إِذَا أَرَادَ الْغَدَاءَ أَمَرَ مُنَادِيًا يُنَادِي أَلَا مَنْ أَرَادَ الْغَدَاءَ مِنَ الْمَسَاكِينِ فَلْيَتَغَدَّ مَعَ يَعْقُوبَ، وَإِذَا كَانَ صَائِمًا أَمَرَ مُنَادِيًا يُنَادِي أَلَا مَنْ كَانَ صَائِمًا مِنَ الْمَسَاكِينِ فَلْيُفْطِرْ مَعَ يَعْقُوبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ "

3131- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Hz. Yâkûb'un bir kardeşliği vardı ve bu kardeşliği bir gün: «Ey Yâkûb! Gözlerini kör eden ve belini büken şey nedir?» diye sordu. Hz. Yâkûb: «Gözlerimin kör olmasının sebebi Yûsuf'a ağlamamdır. Belimi büken şey ise Bünyamin için üzülmemdir» cevabını verince Cibrîl gelip: «Ey Yâkûb! Allah sana selam söylüyor ve: "Beni başkasına şikâyet etmeye utanmıyor musun" diyor» dedi. Hz. Yâkûb: «**Ben gam ve kederimi sadece Allah'a arzediyorum**» karşılığını verince, Cibrîl: «Şikâyet ettiğin şeyi Allah daha iyi biliyor, ey Yâkûb» dedi. Sonra Hz. Yâkûb şöyle dedi: «Ey Rabbim! Şu yaşlı adama merhamet etmeyecek misin? Gözlerimi aldın ve belimi büktün. Bana, ölmeden önce onu bir defa koklamam için reyhanımı (Yûsuf) geri ver. Sonra bana dilediğini yap.» Cibrîl gelip şöyle dedi: «Ey Yâkûb! Allah sana selam söylüyor ve: "Sevin, kalbin mutlu olsun. İzzetime yemin ederim ki, eğer oğulların ölü olsalar bile onları senin için diriltirim. Miskinler için yemek yap. Çünkü kullarım içinde en çok sevdiklerim peygamberler ve miskinlerdir. Gözlerini neden kör ettiğimi, belini neden büktüğümü, Yûsuf'un kardeşlerinin ona neden böyle yaptığını biliyor musun? Bir oğlak kestiniz ve size oruç olan bir miskin gelince ona oğlaktan bir şey yedirmediniz" buyuruyor.» Hz. Yâkûb, yemek yiyeceği zaman bir münadinin: «Yemek yemek isteyen miskinler Yâkûb ile yesinler» diye seslenmesini emrederdi. Oruçlu olduğu zaman ise bir münadiye: «Oruçlu olan miskinler Yâkûb ile iftar etsin» diye seslenmesini emrederdi."*[1]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. es-Sağîr* (2/33); Heysemî, *Mecma* (7/40) Bak: Suyûti, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/574) ve İbn Kesîr, *Tefsir* (2/488).

٣١٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو زَكَرِيَّا الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ، حدثنا زَافِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " كَانَ لِيَعْقُوبَ أَخٌ مُؤَاخٍ " وَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِنَحْوِهِ، [ص:٨٧] قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: وَرَوَاهُ الْحُسَيْنُ بْنُ عَمْرِو بْنِ مُحَمَّدٍ الْقُرَشِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ زَافِرٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

3132- Bu hadis başka bir kanalla: *"Hz. Yâkûb'un bir kardeşliği vardı...."* şeklinde başlayıp nakledilmiştir.[1]

Beyhakî der ki: Hüseyin b. Amr b. Muhammed el-Kureşî bu hadisi babasından, "Zâfir —Yahyâ b. Abdulmelik —bir adam —Enes b. Mâlik" kanalıyla Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) nakletmiştir.

٣١٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ كَيْسَانَ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " بَيْنَمَا رَجُلٌ فِي فَلَاةٍ إِذْ سَمِعَ رَعْدًا فِي سَحَابٍ فَسَمِعَ فِيهِ كَلَامًا، اسْقِ حَدِيقَةَ فُلَانٍ بِاسْمِهِ، فَجَاءَ ذَلِكَ السَّحَابُ إِلَى حَرَّةٍ فَأَفْرَغَ مَا فِيهِ مِنَ الْمَاءِ، ثُمَّ جَاءَ إِلَى ذَنَابِ شَرْجٍ فَانْتَهَى إِلَى شَرْجَةٍ فَاسْتَوْعَبَتِ الْمَاءَ، وَمَشَى الرَّجُلُ مَعَ السَّحَابَةِ حَتَّى انْتَهَى إِلَى رَجُلٍ قَائِمٍ فِي حَدِيقَتِهِ يَسْقِيهَا، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللهِ مَا اسْمُكَ؟ قَالَ: وَلِمَ تَسْأَلُ؟ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ فِي سَحَابٍ هَذَا مَاؤُهُ اسْقِ حَدِيقَةَ فُلَانٍ بِاسْمِكَ، وَمَا تَصْنَعُ فِيهَا إِذَا صَرَمْتَهَا، قَالَ: أَمَّا إِذْ قُلْتَ ذَلِكَ فَإِنِّي أَجْعَلُهَا ثَلَاثَةَ أَثْلَاثٍ: أَجْعَلُ ثُلُثًا لِي وَلِأَهْلِي، وَأَرُدُّ ثُلُثًا فِيهَا، وَاجْعَلُ ثُلُثًا فِي الْمَسَاكِينِ وَالسَّائِلِينَ وَابْنِ السَّبِيلِ "

3133- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir keresinde adamın birisi düzlük bir yerde bulunurken bir buluttan: «Filanın bahçesini sula» diye bir ses işitti. O bulut bir kenara ayrıldı ve suyunu kara taşlık bir arazi üzerinde akıttı. Orada bulunan bir su yoluna yağan*

---

[1] İsnâdı zayıftır ve Yahya ile Enes arasında kopukluk vardır. Hâkim, *Müstedrek* (2/348).

bütün yağmurlar toplandı. Adam o suyu takib etti. Bahçesinde ayakta duran ve elindeki kazmasıyla suyun yönünü değiştiren bir adam gördü. Ona: «Ey Allah'ın kulu, adın nedir?» diye sorunca, O: «Ey Allah'ın kulu, sen bana adımı ne diye soruyorsun?» karşılığını verdi. Adam: «Ben şu suyu yağdıran bulutta senin adını söyleyerek: "Filanın bahçesini sula" diyen bir ses işittim. Sen bunu ne yapıyorsun?» diye sordu. O da şu cevabı verdi: «Madem sen bunu söylüyorsun (ben de sana anlatayım): Ben buradan aldığım mahsulü üçe ayırıyorum. Onun üçte bana ve aileme, geri kalan üçte birini ise tekrar buraya (tohum olarak) iade ediyorum, üçte birini de fakirlere, dilencilere ve yolculara veriyorum»."[1]

٣١٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " بَيْنَمَا رَجُلٌ بِفَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ فَسَمِعَ صَوْتًا فِي سَحَابَةٍ: اسْقِ حَدِيقَةَ فُلَانٍ، فَتَنَحَّى ذَلِكَ السَّحَابُ فَأَفْرَغَ مَاءَهُ فِي حَرَّةٍ، فَإِذَا شَرْجَةٌ مِنْ تِلْكَ الشِّرَاجِ قَدِ اسْتَوْعَبَتْ ذَلِكَ الْمَاءَ كُلَّهُ، فَتَتَبَّعَ الْمَاءَ فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ فِي حَدِيقَتِهِ يُحَوِّلُ الْمَاءَ بِمِسْحَاتِهِ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَبْدَ اللهِ مَا اسْمُكَ؟ قَالَ: فُلَانٌ، لِلِاسْمِ الَّذِي سَمِعَ فِي السَّحَابَةِ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَبْدَ اللهِ لِمَ سَأَلْتَنِي عَنِ اسْمِي؟ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ صَوْتًا فِي السَّحَابِ الَّذِي هَذَا مَاؤُهُ يَقُولُ: اسْقِ حَدِيقَةَ فُلَانٍ لِاسْمِكَ فَمَا تَصْنَعُ فِيهَا، قَالَ: أَمَّا إِذْ قُلْتَ هَذَا فَإِنِّي أَنْظُرُ إِلَى مَا يَخْرُجُ مِنْهَا فَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثِهِ، وَآكُلُ أَنَا وَعِيَالِي ثُلُثًا، وَأَرُدُّ فِيهَا ثُلُثَا " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَةَ، عَنْ أَبِي دَاوُدَ، وعَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ هَارُونَ

3134- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir keresinde adamın birisi düzlük bir yerde bulunurken bir buluttan: «Filanın bahçesini sula» diye bir ses işitti. O bulut bir kenara ayrıldı ve suyunu kara taşlık bir arazi üzerinde akıttı. Orada bulunan bir su yoluna yağan bütün yağmurlar toplandı. Adam o suyu takib etti. Bahçesinde ayakta duran ve elindeki kazmasıyla suyun yönünü değiştiren bir adam gördü. Ona: «Ey Allah'ın kulu, adın nedir?» diye sorunca, o da bulutta söylendiğini işittiği adı söyledi. Daha sonra adam sorana: «Ey Allah'ın kulu, sen bana adımı ne diye soruyorsun?» dedi.*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Müslim, *zühd* (2288).

Adam: «Ben şu suyu yağdıran bulutta senin adını söyleyerek: "Filanın bahçesini sula" diyen bir ses işittim. Sen bunu ne yapıyorsun?» diye sordu. O da cevabı verdi: «Madem sen bunu söylüyorsun (ben de sana anlatayım): Ben buradan aldığım mahsulün üçte birini tasadduk ediyorum, ben ve çocuklarım üçte birini yiyoruz, üçte birini de tekrar buraya (tohum olarak) iade ediyorum.»"[1]

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Ahmed b. Abde kanalıyla Ebû Dâvud'dan ve Ebû Bekr b. Şeybe kanalıyla Yezîd b. Harun'dan rivayet etti.

٣١٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو زَكَرِيَّا الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ عَثَّامٍ، يَقُولُ: " قَامَ سَائِلٌ فَقَالَ: نَقَصَ الْكَيْلُ، وَعَجَفَتِ الْخَيْلُ، وَقَلَّ النِّيلُ وَسَعَتْ، وُشَاةٌ بَيْنَنَا وَبَيْنَ بَنِي فُلَانٍ، فَلَا يَنْفُخُ فِي وَضَعٍ [ص:٨٩] وَنَحْنُ عِيَالٌ جَذْبَةٌ فَمَنْ يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا، فَإِنَّ اللهَ لَمْ يَسْئَلِ الْقَرْضَ مِنْ عَدَمٍ، وَلَكِنْ لِيَبْلُوَ الْأَخْيَارَ وَيُجْزِئَ بِالْأَعْمَالُ "

3135- Ali b. Assâm der ki: Bir dilenci kalkıp şöyle dedi: "Tartılar eksildi, atlar cılızlaştı, bolluğa ulaşanlar azaldı, aramızda falan oğullarıyla bir davar var. Biz ihtiyaç sahibi kimseler olduğumuz halde kimse bize bakmıyor. Kim Allah'a güzel bir ödünç verir. Allah olmayandan ödünç istemez; ancak hayırlı olan kişileri sınar ve amellerin karşılığını verir."[2]

٣١٣٦ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْعَبَّاسِ مُحَمَّدَ بْنَ يَعْقُوبَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الشَّافِعِيَّ، يَقُولُ: وَقَفَ أَعْرَابِيٌّ عَلَى عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ فَسَلَّمَ، ثُمَّ قَالَ: أَيْ رَحِمَكَ اللهُ إِنَّهُ مَرَّتْ بِنَا سِنُونَ ثَلَاثَةٌ، أَمَّا إِحْدَاهَا فَأَهْلَكَتِ الْمَوَاشِي، وَأَمَّا الثَّانِيَةُ فَأَنْضَتِ اللَّحْمَ، وَأَمَّا الثَّالِثَةُ فَخَلُصَتْ إِلَى الْعَظْمِ وَعِنْدَكَ مَالٌ، فَإِنْ يَكُ لِلَّهِ فَأَعْطِ عِبَادَ اللهِ، وَإِنْ يَكُ لَكَ فَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا إِنَّ اللهِ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ، قَالَ: فَأَعْطَاهُ عَشْرَةَ آلَافِ دِرْهَمٍ، وَقَالَ: " لَوْ أَنَّ النَّاسَ يُحْسِنُونَ أَنْ يَسْأَلُوا هَكَذَا مَا حَرَمْنَا أَحَدًا "

3136- Şâfiî der ki: Bir bedevi Abdulmelik b. Mervân'ın yanında durup

---

[1] İsnâdı sahihtir. Müslim, *zühd* (45).

[2] Ravileri güvenilirdir.

selam verdikten sonra: "Allah sana merhamet etsin. Üç yıl geçti, bunlardan biri hayvanlarımızı telef etti, ikincisi et bırakmadı, üçüncüsü ise bir kemik bir deri bıraktı. Sende ise mal var. Eğer bu mal Allah'ın ise onu Allah'ın kullarına ver. Eğer seninse bize tasadduk et. Şüphesiz ki Allah tasadduk edenleri ödüllendirir." Bunun üzerine Abdulmelik ona on bin dirhem verdi ve: "İnsanlar böyle güzel isteyebilselerdi, kimseyi mahrum bırakmazdık" dedi.[1]

٣١٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى بْنِ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ، أَنْفِقْ أُنْفِقْ عَلَيْكَ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، وَابْنِ نُمَيْرٍ، عَنْ سُفْيَانَ

3137- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *Yüce Allah: «Ey Âdemoğlu! İnfak et ki sana infakta bulunayım» buyurur."*[2]

Müslim[3] bu hadisi *Sahîh*'te Züheyr b. Harb ile İbn Numayr kanalıyla Süfyân'dan rivayet etti.

٣١٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا الْعَلَاءُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللهُ بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ قُتَيْبَةَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ

3138- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadaka hiçbir zaman malı eksiltmez, Allah affetmesiyle kişinin*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/136).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *zekât* (36).

şerefini artırır. Allah için tevazu gösteren bir kimsenin derecesini Allah yükseltir."[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Kuteybe b. İsmâîl'den rivayet etti.

٣١٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ إِسْحَاقَ [ص:٩١] الْبَزَّارُ، بِبَغْدَادَ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْفَاكِهِيُّ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، حَدَّثَنَا بَدَلُ بْنُ الْمُحَبَّرِ، حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ رَاشِدٍ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ خُلَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْعَصَرِيِّ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ يَوْمٍ طَلَعَتْ شَمْسُهُ إِلَّا وَكَانَ بِجَنْبَتَيْهَا مَلَكَانِ يُنَادِيَانِ نِدَاءً يَسْمَعُهُ مَا خَلَقَ اللهُ كُلُّهُمْ غَيْرُ الثَّقَلَيْنِ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، هَلُمُّوا إِلَى رَبِّكُمْ، إِنَّ مَا قَلَّ وَكَفَى خَيْرٌ مِمَّا كَثُرَ وَأَلْهَى، وَلَا آبَتِ الشَّمْسُ إِلَّا وَكَانَ بِجَنْبَتَيْهَا مَلَكَانِ يُنَادِيَانِ نِدَاءً يَسْمَعُهُ خَلْقُ اللهِ كُلُّهُمْ غَيْرَ الثَّقَلَيْنِ: اللهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا، وَأَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا، وَأَنْزَلَ اللهُ فِي ذَلِكَ قُرْآنًا فِي قَوْلِ الْمَلَكَيْنِ: ﴿هَلُمُّوا إِلَى رَبِّكُمْ﴾ فِي سُورَةِ يُونُسَ: ﴿وَاللهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ [يونس: ٢٥]، وَأَنْزَلَ فِي قَوْلِهِمَا: اللهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا، وَأَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا: ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى﴾ [الليل: ٢] إِلَى قَوْلِهِ ﴿لِلْعُسْرَى﴾ [الليل: ١٠] "

3139- Ebu'd-Derdâ'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Güneşin doğduğu her bir günde yanında görevli iki melek, insan ve cinler dışında Allah'ın yarattığı tüm mahlukatın duyacağı bir şekilde: «Ey insanlar! Rabbinize yönelin! Az ve yeterli olan çok olup oyalayandan daha hayırlıdır!» diye seslenir. Yine her bir gün güneş batarken yanında görevli iki melek, insan ve cinler dışında Allah'ın yarattığı tüm mahlukatın duyacağı bir şekilde: «Allahım! İnfak edene infak ettiğini telafi et! Vermeyip elinde tutanın da malını telef et» diye seslenir."* Yüce Allah da bunlar hakkında âyet indirmiştir. Meleklerin: "Ey insanlar! Rabbinize yönelin!" demesi konusunda: ***"Allah, esenlik yurduna çağırır ve dilediğini doğru yola iletir"***[3] buyurmuştur. "Allahım! İnfak edene

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *birr* (69).

[3] Yûnus Sur. 25

infak ettiğini telafi et! Vermeyip elinde tutanın da malını telef et" demeleri konusunda da: *"Bürüyüp örttüğü zaman geceye, açılıp ağardığı vakit gündüze, erkeği ve dişiyi yaratana yemin ederim ki işleriniz başka başkadır. Elinde bulunandan verenin, Allah'a karşı gelmekten sakınanın, en güzel söz olan Allah'ın birliğini doğrulayanın işlerini kolaylaştırırız. Ama, cimrilik eden, kendini Allah'tan müstağni sayan, en güzel sözü yalanlayan kimsenin güçlüğe uğramasını kolaylaştırırız"*[1] buyurmuştur.[2]

٣١٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حدثني يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " مَا فَتَحَ رَجُلٌ بَابَ عَطِيَّةٍ لِصَدَقَةٍ أَوْ صِلَةٍ إِلَّا زَادَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا كَثْرَةً، وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ بَابَ مَسْأَلَةٍ يُرِيدُ بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللهُ بِهَا قِلَّةً "

3140- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kişi, sadaka veya akrabayı gözetme niyetiyle bir şey verirse, Allah onun malını çoğaltır. Kişi malını çoğaltmak maksadıyla insanlardan bir şeyler isterse Allah onun malını azaltır."*[3]

٣١٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا دِعْلِجُ بْنُ أَحْمَدَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ السَّدُوسِيُّ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ، حَدَّثَنَا أَبُو هِلَالٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بُرَيْدَةَ، قَالَ: قَالَ كَعْبٌ: " مَا كَرُمَ عَبْدٌ عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا ازْدَادَ الْبَلَاءُ عَلَيْهِ شِدَّةً، وَمَا أَعْطَى رَجُلٌ زَكَاةَ مَالِهِ فَنَقَصَتْ مِنْ مَالِهِ، وَلَا حَبَسَهَا فَزَادَتْهُ فِي مَالِهِ، وَلَا سَرَقَ سَارِقٌ - يَعْنِي - سَرِقَةً إِلَّا حُسِبَتْ لَهُ مِنْ رِزْقِهِ "

3141- Ka'b(ul-ahbâr) der ki: "Kul Allah katında değerlendiği zaman mutlaka başındaki musibetin şiddeti artar. Kişinin malmın zekâtını vermesiyle, bu malı eksilmez, vermeyince de artmaz. Hırsız bir şey çalınca,

---

[1] Leyl Sur. 1-10

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsir* (11/104, 30/221); Ahmed, *Müsned* (5/197), Zühd (18); Tayâlisi, *Müsned* (131); Hâkim, *Müstedrek* (2/445) ve İbn Hibbân, *Sahih* 2/38 (685).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/436) ve Heysemî, *Mecma* (8/189-190).

çaldığı bu şey rızkından düşülür."[1]

الاِخْتِيَارُ فِي صَدَقَةِ التَّطَوُّعِ

Nafile Sadakada Tercih

Halîmî der ki: Nafile sadakanın şartları vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: Malın fazlasından vermek. Eğer malı ancak ihtiyacını karşılıyorsa, başkasına tasaddukta bulunup kendini mahrum etmemesi gerekir. Çocukları varsa, çocuklarını muhtaç bırakıp malını tasadduk etmemesi gerekir. Malının tamamını tasadduk edip kendini muhtaç duruma düşürmek de caiz değildir. Yüce Allah bu konuda: *"Ne sarf edeceklerini sana sorarlar de ki: Artanı"*[2] buyurmuştur.[3]

٣١٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو مَنْصُورٍ النَّضْرَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي هَذِهِ الْآيَةِ قَالَ: الْفَضْلُ عَنِ الْعِيَالِ، [ص:٩٣] وَرُوِّينا فِيمَا مَضَى عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ إِنْ تَبْذُلِ الْفَضْلَ خَيْرٌ لَكَ، وَإِنْ تُمْسِكْهُ شَرٌّ لَكَ "

3142- İbn Abbâs: *"Ne sarf edeceklerini sana sorarlar"*[4] âyetini: "Ailenin ihtiyacından artakalanı" şeklinde açıklamıştır.[5]

Daha önce geçtiği üzere Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) bize bildirildiğine göre: *"Ey Âdemoğlu! Sen ihtiyaçtan fazlasını infak edip dağıtırsan senin için bu hayırlıdır. Eğer biriktirir ve elinde tutarsan senin için bu zararlıdır"* buyurdu.

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/365).

[2] Bakara Sur. 219

[3] *Minhâc* (2/353).

[4] Bakara Sur. 219

[5] İsnâdı zayıftır.

٣١٤٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا شَدَّادٌ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: يَا ابْنَ آدَمَ إِنْ تَبْذُلِ الْفَضْلَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ، وَإِنْ تُمْسِكْهُ فَهُوَ شَرٌّ لَكَ، وَلَا تُلَامُ عَلَى كَفَافٍ، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ كَمَا مَضَى

3143- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Âdemoğlu! Sen ihtiyaçtan fazlasını infak edip dağıtırsan senin için bu hayırlıdır. Eğer biriktirir ve elinde tutarsan senin için bu zararlıdır. Geçinecek kadarını elinde tutmandan dolayı kınanmazsın. Sen harcamaya önce geçimini üzerine aldığın kimselerden başla. Veren el alan elden daha hayırlıdır."*[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Beşşâr'dan ve başkasından rivayet etti.

٣١٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ، عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ بِمِثْلِ الْبَيْضَةِ مِنَ الذَّهَبِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، هَذِهِ صَدَقَةٌ وَمَا تَرَكْتُ بَعْدِي لِأَهْلِي غَيْرَهَا، قَالَ: فَحَذَفَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِهَا، وَلَوْ أَصَابَهُ لَأَوْجَعَهُ، ثُمَّ قَالَ: " يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ فَيَنْخَلِعُ مِنْ مَالِهِ ثُمَّ يَصِيرُ عِيَالًا عَلَى النَّاسِ "

3144- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) yumurta büyüklüğünde bir altınla bir adam geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu sadakadır. Aileme ise bir şey bırakmadım" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) altın parçasını adama atıp: *"Biriniz, bütün malını dağıtıyor, sonra da ailesini insanlara muhtaç oluyor"* buyurdu.[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *zekât* (97).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ancak İbn İshâk müdellistir. Ebû Dâvud 2/310-311 (1673).

٣١٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ، حَدَّثَنَا جَدِّي، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أخبرني أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ الْعَبْدِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُوسَى بْنَ طَلْحَةَ يُحَدِّثُ، أَنَّ حَكِيمَ بْنَ حِزَامٍ، حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ - أَوْ خَيْرُ الصَّدَقَةِ - عَنْ ظَهْرِ غِنًى، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارٍ، وَأَحْمَدَ بْنِ عَبْدَةَ

3145- Hakîm b. Hizâm'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadakanın en faziletlisi veya hayırlısı ihtiyaç fazlasından verilendir. Veren el, alan elden daha hayırlıdır. Sen harcamaya önce geçimini üzerine aldığın kimselerden başla."*[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te, Muhammed b. Beşşâr ile Ahmed b. Abde'den rivayet etti.

٣١٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، [ص:٩٦] حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا أَبْقَتْ غِنًى، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ، تَقُولُ امْرَأَتُكَ: أَنْفِقْ عَلَيَّ أَوْ طَلِّقْنِي، وَيَقُولُ خَادِمُكَ: أَنْفِقْ عَلَيَّ أَوْ بِعْنِي، وَيَقُولُ وَلَدُكَ: إِلَى مَنْ تَكِلُنِي "

3146- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadakanın en hayırlısı, malın fazlasından verilendir. Veren el alan elden daha hayırlıdır. Sen harcamaya önce geçimini üzerine aldığın kimselerden başla. (Eğer böyle yapmazsan) hanımın: «Ya bana harca ya da boşa» der, hizmetçin: «Ya bana harca ya da beni sat» der. Çocuğun: «Beni kime bırakıyorsun?» der."*[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *zekât* (195).

[3] Ravileri güvenilirdir. Buhârî, *nafaka* (189-190), *zekât* (117)

٣١٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا الْحَارِثُ بْنُ أَبِي أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شَاذَانَ، وَأَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَا: حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، أَنَّهُ قَالَ: أَعْتَقَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي عُذْرَةَ عَبْدًا لَهُ عَنْ دُبُرٍ، فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ: " أَلَكَ مَالٌ غَيْرُهُ؟ " فَقَالَ: لَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ يَشْتَرِيهِ مِنِّي؟ " فَاشْتَرَاهُ نُعَيْمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْعَدَوِيُّ بِثَمَانِمِائَةِ دِرْهَمٍ، فَجَاءَ بِهَا إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَدَفَعَهَا إِلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: " ابْدَأْ بِنَفْسِكَ فَتَصَدَّقْ عَلَيْهَا، فَإِنْ فَضُلَ شَيْءٌ فَلِأَهْلِكَ، فَإِنْ فَضُلَ عَنْ أَهْلِكَ فَلِذِي قَرَابَتِكَ، فَإِنْ فَضُلَ عَنْ ذِي قَرَابَتِكَ فَهَكَذَا، وَهَكَذَا " يَقُولُ: " فَبَيْنَ يَدَيْكَ وَعَنْ يَمِينِكَ وَعَنْ شِمَالِكَ " [ص:٩٧] رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ قُتَيْبَةَ

3147- Câbir anlatıyor: Uzre kabilesinden bir adam, vefatından sonra olmak şartıyla bir kölesini azad edince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bundan haberdar oldu ve: *"Bundan başka malın var mı?"* diye sordu. Adam: "Hayır" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu köleyi benden kim satın alır?"* diye sordu. Nuaym b. Abdillah el-Adevî köleyi sekiz yüz dirheme satın aldı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bu paraları alıp adama verdi ve: *"Sadaka vereceksen önce kendinden başla. Bir şey artarsa bunu ailene harca. Ailene harcadıktan sonra bir şey artarsa akrabalarına harca. Onlara harcadıktan sonra yine artarsa o zaman şuraya, buraya (etrafındakilere) dağıtmaya başlarsın."* Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunu söylerken önündekilere, sağında ve solundakilere dağıt der gibi işaret etti.[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Kuteybe'den rivayet etti.

٣١٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ،

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *zekât* (41)

قَالَ: [ص:٩٨] أَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ بِالصَّدَقَةِ، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، عِنْدِي دِينَارٌ، قَالَ: " تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى نَفْسِكَ " قَالَ: عِنْدِي آخَرُ، قَالَ: " تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى وَلَدِكَ "، قَالَ: عِنْدِي آخَرُ، قَالَ: " تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى زَوْجَتِكَ - أَوْ زَوْجُكِ - " قَالَ: عِنْدِي آخَرُ، قَالَ: " تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى خَادِمِكَ "، قَالَ: عِنْدِي آخَرُ، قَالَ: " أَنْتَ أَبْصَرُ "

3148- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sadaka vermeyi emredince bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Bende bir dinar var" dedi. Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Onu kendin için harca"* buyurunca adam: "Yanımda bir dinar daha var" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onu da çocuklarına harca"* buyurunca adam: "Yanımda bir dinar daha var" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onu hanımına harca"* buyurunca adam: "Yanımda bir dinar daha var" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onu hizmetçine harca"* deyince adam: "Yanımda bir dinar daha var" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onu nereye harcayacağını sen daha iyi bilirsin"* buyurdu.[1]

٣١٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ، عَنْ ثَوْبَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " أَفْضَلُ الدِّينَارِ دِينَارٌ أَنْفَقَهُ الرَّجُلُ عَلَى عِيَالِهِ، ثُمَّ دِينَارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى دَابَّتِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَدِينَارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ " قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: بَدَأَ بِالْعِيَالِ، فَأَيُّ رَجُلٍ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنْ رَجُلٍ يَسْعَى عَلَى عِيَالٍ لَهُ صِغَارٍ يُغْنِيهِمُ اللهُ بِهِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ، عَنْ حَمَّادٍ، [ص:٩٩]

3149- Sevbân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vasellem) şöyle buyurdu: *"En değerli para, kişinin kendi çoluk çocuğuna harcadığı, sonra Allah yolunda savaş atı için harcadığı, sonra Allah yolunda arkadaşları için harcadığı paradır."*[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (5/62).

[2] Ravileri güvenilirdir.

Ebû Kılâbe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) harcamaya çoluk çocukla başlanmasını emretti. Küçük yaştaki çoluk çocuğuna nafaka temin eden kişiden sevap bakımından daha büyük kim vardır."

Müslim[1] bu hadisi Ebu'r-Rabî kanalıyla Hammâd'dan rivayet etti.

Sadaka vermede öncelik tanınacak sınıflardan biri de yakın akrabalardır. Bunu yaparken de kendisiyle alakayı kesenle kesmeyen arasında ayrım yapmamalıdır. Hatta kendisine düşmanlık besleyen akrabasından başlaması daha uygundur.

٣١٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سِخْتَوَيْهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ الْمُنْذِرِ الْقَزَّازُ، حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ غِيَاثٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ [آل عمران: ٩٢] قَالَ أَبُو طَلْحَةَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَى رَبَّنَا يَسْأَلُنَا مِنْ أَمْوَالِنَا، فَإِنِّي أُشْهِدُكَ أَنِّي جَعَلْتُ أَرْضِي بِأَرِيحَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اجْعَلْهَا فِي قَرَابَتِكَ " فَقَسَمَهَا بَيْنَ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، وَحَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ حَمَّادٍ

3150- Enes der ki: *"Sevdiğiniz şeylerden sarf etmedikçe iyiliğe erişemezsiniz"*[2] âyeti nazil olduğu zaman Ebû Talha: "Ey Allah'ın Resûlü! Gördüğüm kadarıyla Rabbimiz mallarımızdan istiyor. Eriha'daki arazimi Allah rızası için verdiğime seni şahit tutuyorum" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onu akrabalarına taksim et"* buyurunca o araziyi Ubey b. Ka'b ve Hassân b. Sâbit arasında taksim etti.[3]

---

[1] Müslim, *zekât* (38).

[2] Âl-i İmrân Sur. 92

[3] Ravileri güvenilirdir.

Müslim[1] bu hadisi *Sahîh*'te Hammâd'dan rivayet etti.

٣١٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرٍ، عَنْ كُرَيْبٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ، أَنَّهَا أَعْتَقَتْ وَلِيدَةً فِي زَمَانِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ: " لَوْ أَعْطَيْتِهَا أَخْوَالَكِ كَانَ أَعْظَمَ لِأَجْرِكِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ هَارُونَ الْأَيْلِيِّ، عَنِ ابْنِ وَهْبٍ

3151- Kureyb'in bildirdiğine göre Meymûne binti'l-Hâris, Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) zamanında küçük bir cariyeyi azad etmişti. Bu durumu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) zikrettiğinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesallem): *"Onu dayılarına verseydin daha büyük sevabın olurdu"* buyurdu.[2]

Müslim[3] bu hadisi *Sahîh*'te Hârun el-Eylî kanalıyla İbn Vehb'den rivayet etti.

٣١٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بَالَوَيْهِ الْمُزَكِّي، حدثنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا قَطَنُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حدثنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنِي أَبِي، وَمُحَمَّدُ بْنُ النَّضْرِ الْجَارُودِيُّ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْدَلَانِيُّ، وَأَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، وَابْنُ شِيرَوَيْهِ - قَالَ أَبِي: حَدَّثَنَا، وَقَالُوا: أخبرنا - هَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ زَيْنَبَ، امْرَأَةِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَصَدَّقْنَ يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ وَلَوْ مِنْ حُلِيِّكُنَّ "، قَالَتْ: فَرَجَعْتُ إِلَى عَبْدِ اللهِ فَقُلْتُ: إِنَّكَ رَجُلٌ خَفِيفُ ذَاتِ الْيَدِ، وَإِنِّي أُنْفِقُ عَلَيْكَ وَعَلَى أَيْتَامٍ فِي حِجْرِي، وَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَدْ أَمَرَ بِالصَّدَقَةِ فَأْتِهِ فَاسْأَلْهُ، فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ يُجْزِينِي وَإِلَّا صَرَفْتُهَا إِلَى غَيْرِكُمْ، قَالَتْ: فَقَالَ لِي عَبْدُ اللهِ: بَلِ

---

[1] Müslim, *zekât* (43).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim, *zekât* (44) ve Buhârî, *hibe* (135).

ائْتِيهِ أَنْتِ، قَالَتْ: فَانْطَلَقْتُ وَإِذَا امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ بِبَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ حَاجَتُهَا حَاجَتِي، قَالَتْ: وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ قَدْ أُلْقِيَتْ عَلَيْهِ الْمَهَابَةُ، قَالَتْ: فَخَرَجَ عَلَيْنَا بِلَالٌ، فَقُلْنَا لَهُ: ائْتِ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَأَخْبِرْهُ أَنَّ امْرَأَتَيْنِ بِالْبَابِ تَسْأَلَانِكَ أَتُجْزِئُ الصَّدَقَةُ عَنْهُمَا عَلَى أَزْوَاجِهِمَا وَلِأَيْتَامٍ فِي حُجُورِهِمَا؟ وَلَا تُخْبِرْهُ مَنْ نَحْنُ، قَالَتْ: فَدَخَلَ بِلَالٌ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَسَأَلَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ هُمَا؟ " قَالَ: امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، وَزَيْنَبُ، قَالَ: " أَيُّ الزَّيَانِبِ؟ " قَالَ: امْرَأَةُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: " لَهُمَا أَجْرَانِ، أَجْرُ الْقَرَابَةِ وَأَجْرُ الصَّدَقَةِ " هَذَا لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي الْأَحْوَصِ، وَحَدِيثِ ابْنِ طَهْمَانَ بِمَعْنَاهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: تَسْأَلَانِ عَنِ النَّفَقَةِ عَلَى أَزْوَاجِهِمَا، وَعَلَى أَيْتَامٍ فِي حُجُورِهِمَا، هَلْ تُجْزِئُ ذَلِكَ عَنْهُمَا مِنَ الصَّدَقَةِ؟ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الرَّبِيعِ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنِ الْأَعْمَشِ

3152- Abdullah b. Mes'ûd'un hanımı Zeyneb anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey kadınlar! Süs eşyalarınız bile olsa tasaddukta bulunun"* buyurunca, Abdullah b. Mes'ûd'a döndüm ve şöyle dedim: "Sen fakir birisin. Bense hem sana, hem de evdeki yetimlere harcıyorum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ise sadaka vermeyi emretti. Ona git ve sor. Eğer bu harcamalarım sadaka yerine geçerse iyi, yoksa bunları sizden başkasına harcayayım." Abdullah bana: "Hayır, sen git sor" deyince Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gittim ve Ensâr'dan bir kadının Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kapısında olduğunu ve benimle aynı sebepten dolayı geldiğini gördüm. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) heybetli biriydi. Bu sırada yanımıza Bilâl geldi ve biz ona şöyle dedik: "Resûlullah'a, kapıda iki kadın, «Kocalarımıza ve yanımızdaki yetimlere yaptığımız harcamalar sadaka yerine geçer mi?» diye soruyorlar de. Ancak kim olduğumuzu söyleme." Bilâl, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdi ve sorumuzu ona sordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kadınlar kim?"* diye sorunca, Bilâl: "Ensâr'dan bir kadın ve Zeyneb" cevabını verdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hangi Zeyneb?"* diye sorunca, Bilâl: "Abdullah'ın hanımı Zeyneb" cevabını verdi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallehu aleyhi vesellem): *"Evet! Sadaka verilmesi ve sadakanın akrabaya*

verilmesi sebebiyle onlara iki sevap vardır" buyurdu.[1]

Bu hadisin lafzı Ebu'l-Ahvas'a aittir. İbn Tahmân da aynı mânâda bir rivayette bulunmuş; ancak farklı olarak: "Kocalarına ve evlerindeki yetimlere yaptıkları harcamayı soruyorlar. Bu, onlar için sadaka yerine geçer mi? diye soruyorlar" ibaresi vardır.

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Hasan b. er-Rabî kanalıyla Ebu'l-Ahvas'tan ve Buhârî[3] de başka bir yolla A'meş'ten rivayet etti.

٣١٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ الْبَزَّارُ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ سِيرِينَ، عَنْ أُمِّ الرَّايِحِ، عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّ الصَّدَقَةَ عَلَى الْمِسْكِينِ صَدَقَةٌ، وَإِنَّهَا عَلَى ذِي الرَّحِمِ اثْنَتَانِ صَدَقَةٌ، وَصِلَةٌ "

3153- Selmân b. Âmir'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Miskine verilen sadakaya sadece sadaka sevabı vardır. Yakın akrabaya verilen sadakaya ise hem sadaka, hem akrabayı gözetme sevabı vardır."*[4]

٣١٥٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّنْعَانِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الصَّنْعَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حدثنا مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أُمِّ كُلْثُومٍ بِنْتِ عُقْبَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ عَلَى ذِي الرَّحِمِ الْكَاشِحِ "

3154- Ümmü Gülsüm binti Ukbe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadakanın en üstünü, sana düşmanlık besleyen yakın akrabaya verilen sadakadır."*[5]

---

[1] Bütün versiyonlarıyla senedi sahihtir.

[2] Müslim, *zekât* (45).

[3] Buhârî, *zekât* (128).

[4] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (5/92); İbn Mâce 1/591 (1844) ve Tirmizî 3/46-47 (658).

[5] Ravileri güvenilirdir. Ancak Hâkim'in hocası hakkında bilgi bulamadım. Hâkim, *Müstedrek* (1/401); Ahmed, *Müsned* (5/416); Humeydî, *Müsned* 1/157 (328); Taberânî, *M.*

٣١٥٥ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَنْجِذَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا ابْنُ كَثِيرٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، وَالْحَسَنِ بْنِ عَمْرٍو، وَفِطْرٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ سُفْيَانُ: وَلَمْ يَرْفَعْهُ سُلَيْمَانُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ ورَفَعَهُ فِطْرٌ، وَالْحَسَنُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِئِ، وَلَكِنَّ الْوَاصِلَ الَّذِي إِذَا قُطِعَتْ رَحِمُهُ وَصَلَهَا " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَثِيرٍ

3155- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Alakayı kesmeyen; kendisine yapılan ziyaretin karşılığını yapan demek değildir. Gerçekten alakayı kesmeyen, kendisiyle ilgiyi kesenlerle ilgiyi kesmeyip devam ettirendir."*[1]

Süfyân der ki: Süleymân hadisi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) dayandırmamıştır. Fıtr ve Hasan ise Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) dayandırmışlardır.

Buhârî[2] bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Kesîr'den rivayet etti.

٣١٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْمُحَمَّدْآبَاذِيُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ جَنْزَةَ الْمَدَائِنِيُّ، حَدَّثَنَا سَلَامٌ أَبُو الْمُنْذِرِ الْمُقْرِئُ الْبَصْرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ أَوْصَانِي خَلِيلِي ﷺ بِسَبْعٍ: " أَمَرَنِي أَنْ أَنْظُرَ إِلَى مَنْ هُوَ دُونِي، وَلَا أَنْظُرُ إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقِي، وَأَمَرَنِي بِحُبِّ الْمَسَاكِينِ وَالدُّنُوِّ مِنْهُمْ، وَأَمَرَنِي أَنْ لَا أَسْأَلَ أَحَدًا شَيْئًا، وَأَمَرَنِي أَنْ أَصِلَ الرَّحِمَ وَإِنْ أَدْبَرَتْ، وَأَمَرَنِي أَنْ أَقُولَ الْحَقَّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا، وَأَمَرَنِي أَنْ لَا يَأْخُذَنِي فِي اللهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ، وَأَمَرَنِي أَنْ أُكْثِرَ مِنْ قَوْلِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ فَإِنَّهَا مِنْ كَنْزِ الْجَنَّةِ "

3156- Ebû Zer der ki: Dostum (sallallahu aleyhi vesellem) bana yedi şeyi vasiyet etti:

---

el-Kebîr 4/226 (3923) ve Dârimî (397).

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *edeb* (73).

Benden daha yukarıda değil, daha aşağıda olana bakmamı emretti. Miskinleri sevip onlara yakın olmamı emretti. Kimseden bir şey istemememi emretti. Akrabam bana sırtını dönse bile onunla alakamı kesmememi emretti. Acı da olsa doğruyu söylememi emretti. Allah yolunda, kınayanın kınamasından çekinmememi emretti. "Lâ havle velâ kuvvete illa billah" sözünü çokça dememi emretti ve bunun Cennet hazinelerinden olduğunu söyledi.[1]

٣١٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُعَاوِيَةَ النَّيْسَابُورِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمِ بْنِ وَارَةَ، حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ نُصَيْرٍ، حَدَّثَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ شَيْبَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ - قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: هُوَ عِنْدِي ابْنُ الصَّامِتِ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي بِسِتٍّ مِنَ الْخَيْرِ: " حُبِّ الْمَسَاكِينِ وَالدُّنُوِّ مِنْهُمْ، وَصِلْ رَحِمَكَ وَإِنْ أَدْبَرَتْ، وَقُلِ الْحَقَّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا، وَاسْتَكْثِرْ مِنْ قَوْلِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، فَإِنَّهَا كَنْزٌ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ، وَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا فَلَا تَسْأَلْهُمْ " قَالَ: وحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ شَيْبَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ، قَالَ: قَالَ أَبُو ذَرٍّ: أَوْصَانِي رَسُولُ اللهِ ﷺ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ، وَلَمْ يَذْكُرْ عَبْدَ اللهِ بْنَ الصَّامِتِ

3157- Ebû Zer der ki: Dostum (sallallahu aleyhi vesellem) bana altı hayrı vasiyet etti: Miskinleri sevip onlara yakın olmamı, akrabam bana sırtını dönse bile onunla alakamı kesmememi, acı da olsa doğruyu söylememi, cennet hazinelerinden bir hazine olan "Lâ havle velâ kuvvete illa billah" sözünü çokça dememi emretti ve: *"Eğer yapabilirsen, insanlardan bir şey isteme"* buyurdu.[2]

Muhammed b. Müslim bu hadisi Süleymân b. Harb, Esved b. Şeybân kanalıyla Muhammed b. Vâsi'den: "Ebû Zer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana altı hayrı vasiyet etti..." şeklinde başlayarak nakletti; ancak

---

[1] İsnâdında durumu bilinmeyenler vardır. Ahmed, *Müsned* (5/159) ve Taberânî, *M. es-Sağîr* (1/268).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Hibbân, *Sahih* 1/337 (450).

Abdullah b. es-Sâmit'i zikretmedi.

Sadakanın âdâblarından biri de; akrabalara verdikten sonra bir şey artarsa komşularına vermeyi tercih etmek, onlardan da artarsa istemekten çekinen ihtiyaç sahiplerine vermektir. Yüce Allah şöyle buyurur: *"... yakın komşuya, uzak komşuya...iyilik edin."*[1] ve *"Sadakalarınızı, kendilerini Allah yoluna adayıp yeryüzünde dolaşamayanlara, hayalarından dolayı, kendilerini tanımayanların zengin saydıkları yoksullara verin. Onları yüzlerinden tanırsın, insanlardan yüzsüzlük ederek bir şey istemezler."*[2]

٣١٥٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعَتَكِيُّ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الشَّعْرَانِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ، أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَازَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ لَيُوَرِّثُهُ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي أُوَيْسٍ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ قُتَيْبَةَ، عَنْ مَالِكٍ

3158- Müminlerin annesi Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Cibril bana komşuyu o kadar vasiyet etti ki; onu mirasçı kılacağını zannettim."*[3]

Buhârî[4] bu hadisi *Sahîh*'te İsmâîl b. Ebî Uveys'ten; Müslim[5] de Kuteybe kanalıyla Mâlik'ten rivayet etti.

٣١٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي أَبُو عِمْرَانَ، أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللهِ بْنَ الصَّامِتِ يُحَدِّثُ،

---

[1] Nisa Sur. 36

[2] Bakara Sur. 273

[3] Ravileri güvenilirdir.

[4] Buhârî, *edeb* (78).

[5] Müslim, *sıla* (140).

عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا صَنَعْتَ مَرَقَةً فَأَكْثِرْ مَاءَهَا، ثُمَّ انْظُرْ أَهْلَ بَيْتٍ مِنْ جِيرَانِكَ فَأَصِبْهُمْ مِنْهَا بِمَعْرُوفٍ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ

3159- Ebû Zer der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Çorba yaptığın zaman suyunu çok koy, sonra komşularına bak ve onlara da bu çorbadan nezaketle ver"* dedi.[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Şu'be'den rivayet etti.

٣١٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْوَرَّاقُ حَمْدَانَ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ، لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةٌ لِجَارَتِهَا وَلَوْ فِرْسَنِ شَاةٍ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ لَيْثٍ

3160- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Müslüman kadınlar! Bir komşu kadın; komşusu olan kadına koyun paçasından bir parça bile olsa hediye olarak vermeyi küçük görmesin."*[3]

٣١٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، حَدَّثَنِي شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي نَمِرٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ، أَنَّهُمَا سَمِعَا أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَيْسَ الْمِسْكِينُ الَّذِي تَرُدُّهُ التَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ، وَلَا اللُّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ، إِنَّمَا الْمِسْكِينُ الَّذِي يَتَعَفَّفُ، اقْرَأُوا إِنْ شِئْتُمْ: ﴿لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا﴾ [البقرة: ٢٧٣] " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ ابْنِ أَبِي مَرْيَمَ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنِ الصَّغَانِيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي مَرْيَمَ

3161- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Miskin, bir veya iki hurma, bir veya iki lokmaya muhtaç olan kişi değildir. Miskin iffetli davranandır. İsterseniz: «**Yüzsüzlük edip hiç kimseden bir***

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *sıla* (143, 142).

[3] Ravileri güvenilirdir.

şey istemezler»[1] *âyetini okuyunuz.* [2]

Buhârî[3] bu hadisi *Sahîh*'te İbn Ebî Meryem'den; Müslim[4] de es-Sağânî kanalıyla İbn Ebî Meryem'den rivayet etti.

Halîmî der ki: Sadaka verenin, verdiği sadakayı sayıp durmaması, aklında tutmaması, ticaret malının hesabını tuttuğu gibi hesaplamaması gerekir.[5]

٣١٦٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو أَحْمَدَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُهَرِّجَانِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْفَرَّاءُ، حَدَّثَنَا مُحَاضِرٌ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ يَعْنِي ابْنَ نُمَيْرٍ، حَدَّثَنِي هِشَامٌ، عَنْ فَاطِمَةَ يَعْنِي بِنْتَ الْمُنْذِرِ، عَنْ أَسْمَاءَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَهَا: " أَنْفِقِي وَانْضَحِي، وَلَا تُحْصِي فَيُحْصِيَ اللهُ عَلَيْكِ " وَفِي رِوَايَةِ مُحَاضِرٍ قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَنْفِقِي وَانْضَحِي، هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا، وَلَا تُحْصِي فَيُحْصِيَ اللهُ عَلَيْكِ، وَلَا تُوعِي فَيُوعِيَ اللهُ عَلَيْكِ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ

3162- Esmâ'nın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine: *"Bol bol infak et ve verdiklerini sayarak verme ki Allah ta sana (karşılığını verirken) sayarak vermesin. Cimri davranma ki sana da cimri davranılmasın"* buyurdu.[6]

Bu hadis Muhâdir'in rivayetinde şu şekildedir: Esmâ dedi ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) bana şöyle buyurdu: *"Şöyle şöyle infak et ve verdiklerini sayarak verme ki Allah ta sana (karşılığını verirken) sayarak vermesin. Cimri davranma ki*

---

[1] Bakara Sur. 273

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Buhârî, *tefsir* (165).

[4] Müslim, *zekât* (720).

[5] Minhâc (2/353).

[6] Ravileri güvenilirdir.

sana da cimri davranılmasın. "

Buhârî[1] ve Müslim, bu hadisi *Sahîh*'te Hişâm b. Urve'den naklettiler.

٣١٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعْدٍ، وَكَتَبَهُ لِي بِخَطِّهِ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، أَظُنُّهُ عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: جَاءَ سَائِلٌ فَأَخْرَجَتْ لَهُ الْخَادِمَةُ شَيْئًا فَقُلْتُ لَهَا: لَا تُخْرِجِي الشَّيْءَ إِلَّا بِعِلْمِي، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تُحْصِي فَيُحْصِيَ اللهُ عَلَيْكِ "

3163- Urve b. ez-Zübeyr (zannedersem) Hz. Âişe'nin şöyle dediğini bildirir: Bir dilenci gelince bir hizmetçim ona bir şey çıkardı. Ben: "Benim bilgim olmadan bir şey çıkarma" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Verdiklerini sayarak verme ki Allah ta sana (karşılığını verirken) sayarak vermesin"* buyurdu.[2]

٣١٦٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا ابْنُ مِلْحَانَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ أُمَيَّةَ بْنِ هِنْدَ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ، قَالَ: كُنَّا يَوْمًا فِي الْمَسْجِدِ جُلُوسًا وَنَفَرٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ، قَالَ: فَأَرْسَلْنَا إِلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا يُسْتَأْذَنُ لَنَا عَلَيْهَا، فَدَخَلْنَا عَلَيْهَا، فَحَدَّثَتْنَا ثُمَّ قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ سَائِلٌ مَرَّةً وَعِنْدِي رَسُولُ اللهِ ﷺ فَأَمَرْتُ لَهُ بِشَيْءٍ، ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُ بِهِ فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تُرِيدِينَ أَنْ لَا يَخْرُجَ مِنْ بَيْتِكِ شَيْءٌ، وَلَا يَدْخُلُ إِلَّا بِعِلْمِكِ؟ " فَقُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ، فَقَالَ: " مَهْلًا يَا عَائِشَةُ، لَا تُحْصِي فَيُحْصِيَ اللهُ عَلَيْكِ "

3164- Ebü Umâme b. Sehl der ki: Bir gün Muhacir ve Ensâr'dan bir grupla Mescid'de otururken, Hz. Âişe'ye haber gönderip yanına girmek için izin istedik. Yanma girdiğimizde bizimle konuştuktan sonra şöyle dedi:

Bir defasında Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yanımdayken bir dilenci

---

[1] Buhârî, *zekât* (118), *hibe* (135) ve Müslim, *zekât* (88).

[2] İsnâdında sakınca yoktur. Ebû Dâvud 2/325 (1700).

girdi. Ona bir şeyler verilmesini emrettim. Sonra verecekleri şeyi getirmelerini istedim ve ona baktım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bilgin olmadan evinden bir şey çıkmamasını ve girmemesini mi istiyorsun?"* buyurdu. Ben: "Evet ey Allah'ın Resûlü!" karşılığını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yavaş ol ey Âişe! Verdiklerini sayarak verme ki Allah ta sana (karşılığını verirken) sayarak vermesin"* buyurdu.[1]

Halîmî der ki: İmkan dâhilinde verdiği sadakayı gizlemek ve ondan bahsetmemek gerekir. Yüce Allah: ***"Sadakaları açıkça verirseniz o ne güzel! Eğer onları yoksullara gizlice verirseniz sizin için daha iyidir. Allah onları kötülüklerinizden bir kısmına karşı tutar"***[2] buyurmaktadır.[3]

٣١٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ خُبَيْبِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَوْ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهِ: إِمَامٌ عَادِلٌ، وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللهِ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ، وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ حَسَبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ: إِنِّي أَخَافُ اللهَ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا أَنْفَقَتْ يَمِينُهُ، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ بِالْمَسْجِدِ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ حَتَّى يَعُودَ إِلَيْهِ، وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللهِ اجْتَمَعَا عَلَى ذَلِكَ وَتَفَرَّقَا " رَوَاهُ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ خُبَيْبٍ، عَنْ حَفْصٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ مِنْ غَيْرِ شَكٍّ وَهُوَ مُخَرَّجٌ فِي الصَّحِيحَيْنِ، قَالَ الْحَلِيمِيُّ رَحِمَهُ اللهُ: "

3165- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Yüce Allah kıyamet gününde yedi kişiyi hiçbir gölgenin bulunmadığı bir günde kendi (Arş'ının) gölgesinde gölgelendirir. Bunlardan birincisi, adil olan yöneticidir. İkincisi, Allah'a ibadet içinde yetişen gençtir. Üçüncüsü, yalnızken Allah'ı anınca gözlerinden yaş dökülen kişidir. Dördüncüsü, birlikte olmak için*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (5/73).

[2] Bakara Sur. 271

[3] Minhâc (2/353).

kendisini çağıran saygın ve güzel bir kadını «Allah'tan korkarım» diyerek reddeden kişidir. Beşincisi, sağ elinin verdiğinden sol elinin haberi olmayacak şekilde gizlice sadaka veren kişidir. Altıncısı, mescidden çıktıktan sonra oraya dönünceye kadar kalbi mescide bağlı olan kişidir. Yedincisi ise birbirlerini Allah için seven, Allah için birleşen ve Allah için ayrılan iki kişidir."[1]

Ubeydullah b. Ömer bu hadisi Hubeyb kanalıyla Hafs'tan, o da Ebû Hureyre'den nakletmiştir ve bu rivayet Buhârî ve Müslim'de mevcuttur.

Halîmî der ki: Bunun mânâsı, verilen sadakanın vacip olmaması durumunda gösteriş için verilmiş olma tehlikesidir. Gizli verildiği zaman gösterişten uzak durulmuş olur.

٣١٦٦ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزَّعْفَرَانِيُّ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ [آل عمران: ٩٢] وَ ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ [البقرة: ٢٤٥] قَالَ أَبُو طَلْحَةَ: يَا رَسُولَ اللهِ، حَائِطِي بِمَكَانِ كَذَا وَكَذَا صَدَقَةٌ لَوِ اسْتَطَعْتُ أَنْ أُسِرَّهُ لَمْ أُعْلِنْهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اجْعَلْهُ فِي أَقَارِبِكَ "

3166- Enes der ki: *"Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe hayra ulaşamazsınız"*[2] âyeti ve *"Kimdir Allah'a güzel bir borç verecek o kimse"*[3] âyetleri nazil olunca Ebû Talha: "Ey Allah'ın Resûlü! Falan yerdeki bahçem sadakadır. Eğer bunu gizleyebilseydim, açıklamazdım" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi veselleм): *"Onu akrabaların arasında taksim et"* buyurdu.[4]

٣١٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا الْعَوَّامُ بْنُ حَوْشَبٍ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ

---

[1] İsnâdı sahihtir ve ravileri güvenilirdir. Müslim, *zekât* (716).

[2] Âli-İmrân Sur. 92

[3] Bakara Sur. 245

[4] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 5/224-225 (2997).

ﷺ قَالَ: " لَمَّا خَلَقَ اللهُ الْأَرْضَ جَعَلَتْ تَمِيدُ، فَخَلَقَ الْجِبَالَ فَأَلْقَاهَا عَلَيْهَا فَاسْتَقَرَّتْ، فَعَجِبَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ شِدَّةِ الْجِبَالِ، فَقَالَتْ: يَا رَبِّ، هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الْجِبَالِ؟ قَالَ: نَعَمِ الْحَدِيدُ، قَالَتْ: يَا رَبِّ، هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الْحَدِيدِ؟ قَالَ: نَعَمِ النَّارُ، قَالَتْ: يَا رَبِّ، هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ النَّارِ؟ قَالَ: نَعَمِ الْمَاءُ، قَالَتْ: يَا رَبِّ، هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الْمَاءِ؟ قَالَ: نَعَمِ الرِّيحُ، قَالَتْ: يَا رَبِّ، هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الرِّيحِ؟ قَالَ: نَعَمِ ابْنُ آدَمَ، يَتَصَدَّقُ بِيَمِينِهِ فَيُخْفِيهَا مِنْ شِمَالِهِ " وَكَذَلِكَ رَوَاهُ النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، عَنِ الْعَوَّامِ بْنِ حَوْشَبٍ

3167- Enes b. Mâlik'in bildîrdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah yeryüzünü yarattığı zaman yeryüzü sallanmaya başladı. Bunun üzerine Allah dağları yarattı. Onları yeryüzüne yerleştirdi de yeryüzünün sarsıntısı durdu. Melekler dağların ağırlığına şaştılar ve: «Ya Rabbi! Yarattıklarının içinde dağlardan daha kuvvetli bir şey var mıdır?» diye sordular. Allah: «Evet, demir vardır» cevabını verince melekler: «Ya Rabbi! Demirden daha kuvvetli bir şey var mıdır?» diye sordular. Allah: «Evet, ateş vardır» cevabını verince melekler: «Ya Rabbi! Yarattıkların içinde ateşten daha kuvvetli bir şey var mıdır?» diye sordular. Allah: «Evet, su vardır» cevabını verince melekler: «Sudan daha güçlü bir şey var mıdır?» diye sordular. Allah: «Evet, rüzgar vardır» cevabını verince melekler: «Yarattıkların içersinde rüzgardan da daha güçlü bir şey var mıdır?» diye sordular. Allah: «Evet, sağ eliyle verdiğini sol elinden gizleyen Âdemoğludur» buyurdu."*[1]

Nadr b. Şumeyl bu hadisi Avvâm b. Havşeb'den bu şekilde nakletmiştir.

٣١٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْخَلِيلِ، حَدَّثَنَا الْوَاقِدِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَرْمَلَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " صَدَقَةُ السِّرِّ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ، وَصِلَةُ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمُرِ، وَفِعْلُ الْمَعْرُوفِ يَقِي مَصَارِعَ السُّوءِ "

3168- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Gizli verilen sadaka, Rabb'in gazabını söndürür. Akrabaları gözetmek, ömrü uzatır. İyilikler yapmak, kişiyi musibetlere düşmekten*

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 5/454-455 (3369).

korur."[1]

٣١٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عِيسَى، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَيْهَقِيُّ، حَدَّثَنَا هَارُونُ يَعْنِي ابْنَ الْفَضْلِ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ عَمْرِو بْنِ ثَابِتٍ، قَالَ: لَمَّا مَاتَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ وَجَدُوا بِظَهْرِهِ أَثَرًا، فَسَأَلُوا عَنْهُ فَقَالُوا: " هَذَا مِمَّا كَانَ يَنْقُلُ الْجِرَبَ بِاللَّيْلِ عَلَى ظَهْرِهِ إِلَى مَنَازِلِ الْأَرَامِلِ

3169- Amr b. Sâbit der ki: (Zeyne'l-âbidîn) Ali b. el-Hüseyin vefat edince sırtında bir iz gördüler ve bunun ne olduğunu sordular. Onlara: "Sırtında dul kadınlara tulumla su taşımaktan dolayı bu izler oluşmuştur" cevabını verdiler.[2]

Beyhakî der ki: Sadaka vermenin âdâblarından biri de isteyeni minnet altında bırakmamak ve kınamamaktır. Yüce Allah: *"Ey iman edenler! ...insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın"*[3], *"Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır"*[4] buyurmaktadır. Allah en doğrusunu bilir; ancak bunun mânâsı şudur: Sadaka, isteyeni memnun eder, verenin de sevap kazanmasına vesile olur. Başa kalkmak ve eziyet etmek ise isteyeni üzer ve verenin de günah kazanmasına sebep olur. Bu durumda da sadaka vermemiş gibi olur. Sadece Allah'ın rızası gözetilerek yapılan iyiliğe on kat sevap verilir. Ancak iyilik eden başa kakarsa yaptığı iyilik Allah rızası için olmaktan çıkar. Veren kendisi için vermiş olur. Eğer böyle olmasaydı, veren kişi yaptığını başa kakmazdı. Verdiği şey Allah rızası için olmaktan çıkınca da kat kat sevap almaktan mahrum olur, fakirin kalbine de mutluluk girmez.

٣١٧٠ - أَخْبَرَنَا الشَّيْخُ أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُدْرِكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا زُرْعَةَ بْنَ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/163) ve Zehebî, *Siyer* (4/393).

[3] Bakara Sur. 264

[4] Bakara Sur. 263

عَمْرِو بْنِ جَرِيرٍ يُحَدِّثُ، عَنْ خَرَشَةَ بْنِ الْحَرِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ "، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَمَنْ هَؤُلَاءِ فَقَدْ خَابُوا وَخَسِرُوا؟ فَقَالَ: " الْمَنَّانُ، وَالْمُسْبِلُ إِزَارَهُ، وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْكَاذِبِ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ

3170- Ebû Zer der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kıyamet günü Allah şu üç kişiye bakmaz, onlarla konuşmaz ve onlar için acıklı bir azap vardır"* buyurunca, ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Mahrumiyet ve hüsrana uğrayan bu kimseler kimlerdir?" diye sordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yaptığı iyiliği başa kakan, elbisesinin eteğini kibrinden dolayı topuklarının altına kadar sarkıtan ve yalan yere yemin ederek malını satan kişidir"* cevabını verdi.[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Şu'be'den rivayet etti.

٣١٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ الْفَضْلِ الْبَجَلِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا الْفَرَجُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زِيَادِ بْنِ أَنْعُمَ، قَالَ: " بَيْنَمَا مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ جَالِسٌ فِي بَعْضِ مَجَالِسِهِ، إِذْ جَاءَهُ إِبْلِيسُ وَهُوَ فِي بُرْنُسٍ يَتَلَوَّنُ عَلَيْهِ أَلْوَانًا، فَلَمَّا دَنَا مِنْهُ خَلَعَ الْبُرْنُسَ، ثُمَّ أَقْبَلَ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: أَنَا إِبْلِيسُ، قَالَ: أَنْتَ، فَلَا مَرْحَبًا بِكَ، وَمَا جَاءَ بِكَ؟ قَالَ: جِئْتُ لِأُسَلِّمَ عَلَيْكَ لِمَكَانِكَ مِنَ اللهِ وَمَنْزِلَتِكَ مِنْهُ، قَالَ: فَمَا هَذَا الْبُرْنُسُ؟ قَالَ: بِهِ أَخْتَطِفُ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي مَا الذَّنْبُ الَّذِي إِذَا أَذْنَبَ ابْنُ آدَمَ اسْتَحْوَذْتَ عَلَيْهِ؟ قَالَ: إِذَا أَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ، وَاسْتَكْثَرَ عَمَلَهُ، وَنَسِيَ ذَنْبَهُ اسْتَحْوَذْتُ عَلَيْهِ، وَأُوصِيكَ بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ قَالَ: وَمَا هِيَ؟ قَالَ: لَا تَخْلُ بِامْرَأَةٍ لَا تَحِلُّ لَكَ، فَإِنَّهُ مَا خَلَا الرَّجُلُ بِامْرَأَةٍ لَا تَحِلُّ لَهُ إِلَّا كُنْتُ أَنَا صَاحِبَهُ دُونَ أَصْحَابِي، حَتَّى أَفْتِنَهُ بِهَا، وَلَا تُعَاهِدِ اللهَ عَهْدًا إِلَّا وَفَّيْتَ بِهِ , فَإِنَّهُ مَا عَاهَدَ أَحَدٌ عَهْدًا إِلَّا كُنْتُ صَاحِبَهُ دُونَ أَصْحَابِي حَتَّى أَحُولَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْوَفَاءِ بِهِ، وَلَا تَهِمَّ بِصَدَقَةٍ إِلَّا أَمْضَيْتَهَا، فَوَاللهِ مَا هَمَّ أَحَدٌ بِصَدَقَةٍ إِلَّا كُنْتُ أَنَا

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *îmân* (171).

صَاحِبَهُ دُونَ أَصْحَابِهِ حَتَّى أَحُولَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْوَفَاءِ بِهَا، ثُمَّ وَلَّى، وَهُوَ يَقُولُ: يَا وَيْلَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، عَلِمَ مُوسَى مَا يَحْذَرُهُ ابْنُ آدَمَ "

3171- Abdurrahman b. Ziyâd b. En'um der ki: Hz. Musa meclislerinden birinde otururken İblis rengârenk bir paltoyla geldi ve yaklaşınca paltoyu çıkarıp Hz. Mûsa'ya selam verdi. Hz. Mûsa: "Sen kimsin?" diye sorunca da: "Ben İblis'im" cevabını verdi. Hz. Mûsa: "Sana merhaba yok. Neden geldin?" deyince, İblis: "Allah katında olan yerinden ve değerinden dolayı sana selam vermek için geldim" cevabını verdi. Hz. Mûsa: "Bu palto nedir?" diye sorunca, İblis: "Bununla Âdemoğullarının kalbini çalarım" cevabını verdi. Hz. Mûsa: "Söyle bakalım; Âdemoğlu hangi günahı işlerse ona hâkim olursun?" diye sorunca, İblis şöyle cevap verdi: "Kendini beğenirse, amelini çok görürse ve günahını unutursa ona hâkim olurum. Sana da üç şeyi tavsiye ederim." Hz. Mûsa: "Onlar nedir?" diye sorunca, İblis şöyle dedi: "Sana helal olmayan bir kadınla baş başa kalma. Eğer bir erkek, kendisine helal olmayan bir kadınla baş başa kalırsa, ben onun yanında olurum ve bu kadınla kendisini fitneye düşürürüm. Allah'a verdiğin her sözü yerine getir. Kişi Allah'a söz verince ben onun yanında olurum ve sözünden döndürmeye çalışırım. Bir sadaka vermeye niyet ettiğin zaman onu hemen ver. Vallahi; kişi bir sadaka vermek isteyince ben onun yanında olurum ve sadakayı vermesine engel olmaya çalışırım." Sonra İblis üç defa: "Vah bana, Musa, Âdemoğlunun sakınması gereken şeyleri öğrendi" deyip gitti.[1]

Beyhakî der ki: Sadakanın âdâbından biri de sadaka verecek olan kişinin, anamalı elinde tutması, gelirini vermesidir.

٣١٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ بْنِ خَلَّادٍ الْعَطَّارُ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا الْحَارِثُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي أُسَامَةَ التَّمِيمِيُّ، حَدَّثَنَا أَشْهَلُ، حَدَّثَنَا ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: أَصَابَ عُمَرُ أَرْضًا بِخَيْبَرَ، فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَاسْتَأْمَرَهُ فِيهَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي أَصَبْتُ أَرْضًا بِخَيْبَرَ لَمْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Zehebî, *el-Mîzan* (1/580).

أُصِبْ مَالًا قَطُّ أَنْفَسَ عِنْدِي مِنْهُ فَمَا تَأْمُرُنِي بِهِ؟ فَقَالَ: " إِنْ شِئْتَ حَبَسْتَ أَصْلَهَا وَتَصَدَّقْتَ بِهَا " قَالَ: فَتَصَدَّقَ بِهَا عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَلَى أَنَّهُ لَا يُبَاعَ أَصْلُهَا، وَلَا يُوهَبُ، وَلَا يُورَثُ " فَتَصَدَّقْ بِهَا فِي الْفُقَرَاءِ، وَذَوِي الْقُرْبَى وفِي وَالرِّقَابِ، وَفِي سَبِيلِ اللهِ، وَابْنِ السَّبِيلِ وَالضَّيْفِ، لَا جُنَاحَ عَلَى مَنْ وَلِيَهَا أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا بِالْمَعْرُوفِ، ويُطْعِمَ صَدِيقًا غَيْرَ مُتَمَوِّلٍ فِيهِ " قَالَ: وَقَالَ مُحَمَّدٌ: " غَيْرَ مُتَمَوِّلٍ فِيهِ " قَالَ: وَأَنْبَأَنِي مَنْ قَرَأَهُ فِي الْكِتَابِ: " غَيْرَ مُتَأَثِّلٍ مَالًا " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عَوْنٍ، وَرَوَاهُ عَبْدُ اللهِ الْعُمَرِيُّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، وَفِيهِ مِنَ الزِّيَادَةِ: وَقَدْ أَرَدْتُ أَنْ أَتَقَرَّبَ بِهَا إِلَى اللهِ، فَقَالَ: " حَبِّسِ الْأَصْلَ، وَسَبِّلِ الثَّمَرَةَ "

3172- İbn Ömer der ki: Hz. Ömer, Hayber'den bir tarla aldığında, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gidip: "Hayber'den bir tarla aldım ve bu güne kadar böyle güzel bir mal elime geçmedi, bu konuda bana ne emredersin?" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dilersen tarlayı vakfedip meyvesini de tasadduk edersin"* buyurdu. Hz. Ömer, tarlayı satılmama, hibe edilmeme ve miras olmaması üzere vakfetti. Meyvesini de fakirlere, akrabalara, kölelerin azad edilmesine, Allah yolunda olanlara, yolculara ve misafirlere tasadduk edilmesini şart koştu. Tarlaya bakan kişinin de ihtiyacından fazla almamak şartıyla yemesinde ve satmaksızın dostuna yedirmesinde sakınca olmadığını söyledi.[1]

Buhârî[2] ve Müslim[3] bu hadisi *Sahîh*'te İbn Avn'dan naklettiler. Abdullah el-Ömerî[4] de Nafi kanalıyla İbn Ömer'den nakletti; ancak şu ilaveyi yaptı: "Bununla Allah'a yaklaşmak istedim" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Tarlanın aslını elinde tut, meyvesini infak et"* buyurdu.

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *şurût* (185, 196)

[3] Müslim, *vasiyet* (1256).

[4] Nesâî (6/232) ve İbn Mâce 2/801 (2397).

٣١٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا الْعَلَاءُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ: إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٌ صَالِحٌ يَدْعُو لَهُ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَيُّوبَ، وَغَيْرِهِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ

3173- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*İnsan öldüğü zaman bütün amellerinden sevabı kesilir. Ancak şu üç şeyin sevabı devam eder. Sadaka-i cariye veya ondan istifade edilen ilim veya arkasından ona dua edecek salih bir evlat.*"[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Yahyâ b. Eyyûb ve başkası kanalıyla İsmâîl'den rivayet etti.

٣١٧٤ - أَخْبَرَنَا الْإِمَامُ أَبُو عُثْمَانَ، وَأَبُو بَكْرٍ الْإِسْفَرَائِينِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، حَدَّثَنَا جَدِّي، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ وَهْبِ بْنِ عَطِيَّةَ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا مَرْزُوقُ بْنُ أَبِي الْهُذَيْلِ، حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ الْأَغَرُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ، أَوْ وَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ، أَوْ مَسْجِدًا بَنَاهُ، أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ، أَوْ نَهَرًا كَرَاهُ، أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ تَلْحَقُهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ "

3174- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Müminin ölümünden sonra kendisine ulaşan amelinden ve sevaplarından bazıları şunlardır: Öğretip yaydığı ilim veya geriye bıraktığı sâlih evlat ya da inşa ettiği bir mescid veya yolcular için yaptığı bir ev veya (halkın istifadesi için) kiraladığı bir nehir veya hayattayken ve sağlıklıyken malından verdiği sadaka, ölümünden sonra onun sevabı kendisine ulaşır.*"[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *vasiyet* (14).

[3] İsnâdında sakınca yoktur. İbn Mâce 1/88-89 (242).

٣١٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَيْبَانَ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سَلَامٍ السَّوَّاقُ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ النَّخَعِيُّ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ هَانِئٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " سَبْعَةٌ يَجْرِي لِلْعَبْدِ أَجْرُهُنَّ وَهُوَ فِي قَبْرِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ: مَنْ عَلَّمَ عِلْمًا، أَوْ كَرَى نَهَرًا، أَوْ حَفَرَ بِئْرًا، أَوْ غَرَسَ نَخْلًا، أَوْ بَنَى مَسْجِدًا، أَوْ وَرَّثَ مُصْحَفًا، أَوْ تَرَكَ وَلَدًا يَسْتَغْفِرُ لَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ "

3175- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şu yedi şeyin sevabı kişiye, öldükten sonra ve kabirdeyken bile kendisine ulaşır: İlim öğreten kişiye, (halkın istifadesi için) akarsu kiralayan veya kuyu açan kişiye, Ağaç diken kişiye, mescid inşa edene, miras olarak Mushaf bırakana, ölümünden sonra kendisi için bağışlanma dileyen evlat bırakan kişiye."*[1]

Muhammed b. Ubeydillah el-Arzemî zayıftır; ancak hadisin şahitleri daha önce geçmiştir. Allah en doğrusunu bilir. Bu hadiste sayılanlar, sahih olan hadise muhalefet etmemektedir. Sahîh olan rivayetteki sadaka-i cariye, bu hadiste geçen fazla maddeleri içine almaktadır.

Beyhakî der ki: Sadakanın âdâbından biri de en sevdiği ve değer verdiği malından sadaka vermesidir.

٣١٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدُوسٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَقُولُ: كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَكْثَرُ أَنْصَارِيٍّ بِالْمَدِينَةِ مَالًا مِنْ نَخْلٍ، وَكَانَ أَحَبُّ أَمْوَالِهِ إِلَيْهِ بَيْرَحَاءَ، وَكَانَتْ مُسْتَقْبِلَةَ الْمَسْجِدِ، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَدْخُلُهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَاءٍ فِيهَا طَيِّبٍ، قَالَ أَنَسٌ: فَلَمَّا أَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ [آل عمران: ٩٢] قَامَ أَبُو طَلْحَةَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ اللهَ يَقُولُ: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ [آل عمران: ٩٢] وَإِنَّ أَحَبَّ أَمْوَالِي إِلَيَّ بَيْرَحَاءَ، وَإِنَّهَا صَدَقَةٌ لِلَّهِ أَرْجُو بِرَّهَا، وَذُخْرَهَا عِنْدَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَضَعْهَا يَا رَسُولَ اللهِ حَيْثُ أَرَاكَ اللهُ، فَقَالَ رَسُولُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* /2/344) ve Heysemî, *Mecma* (1/167).

اللهِ ﷺ: " بَخٍ، لَكَ مَالٌ رَابِحٌ - أَوْ رَايِحٌ، شَكَّ الْقَعْنَبِيُّ - وَقَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتُ، وَإِنِّي أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا فِي الْأَقْرَبِينَ " فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: افْعَلْ يَا رَسُولَ اللهِ، فَقَسَمَهَا أَبُو طَلْحَةَ فِي أَقَارِبِهِ وَبَنِي عَمِّهِ أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ مَالِكٍ

3176- Enes b. Mâlik der ki: Ensâr'ın içinde en fazla hurma ağacı olan Ebû Talha idi. En fazla hoşlandığı bahçesi de Mescid'in karşısında bulunan Beyruhâ bahçesiydi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) o bahçeye girer ve temiz suyundan içerdi. "*Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça iyiliğe erişemezsiniz*"[1] âyeti inince, Ebû Talha: "Ey Allah'ın Resûlü! Yüce Allah: «*Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça iyiliğe erişemezsiniz*»[2] buyurmaktadır. Benimde en fazla hoşlandığım bahçem Beyruhâ bahçesidir. Onu Allah yolunda tasadduk ediyorum. Ben bu bahçenin sevabını diliyor ve Allah katında benim için saklanmasını temenni ediyorum. Ey Allah'ın Resûlü! Onu Allah'ın sana göstermiş olduğu yerlerde harca" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Çok güzel, bu mal kazanç bırakan bir maldır, bu mal kazanç bırakan bir maldır. Ben senin ne dediğini işittim. Ben onu akrabalarına bırakmanı uygun görüyorum"* buyurdu. Ebû Talha: "Ey Allah'ın Resûlü! Öyle yapacağım" deyip onu akrabaları ve amca çocukları arasmda taksim etti.[3]

Buhârî[4] ve Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Mâlik'ten naklettiler.

٣١٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، وَصَالِحُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَبِيبٍ الْحَافِظُ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو نَصْرٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ التَّمَّارُ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ لِفُلَانٍ نَخْلَةً وَأَنَا أُقِيمُ حَائِطِي

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 92

[2] Âl-i İmrân Sur. 92

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Buhârî, *zekât* (126), *vasiyet* (190- 196), *eşribe* (247), *tefsir* (169), *vekalet* (65); Müslim, *zekât* (42).

بِهَا، فَمُرْهُ أَنْ يُعْطِيَنِي حَتَّى أُقِيمَ حَائِطِي بِهَا، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: " أَعْطِهَا إِيَّاهُ بِنَخْلَةٍ فِي الْجَنَّةِ " فَأَبَى وَأَتَاهُ أَبُو الدَّحْدَاحِ، فَقَالَ: بِعْنِي نَخْلَتَكَ بِحَائِطِي، قَالَ: فَفَعَلَ، قَالَ: فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي قَدِ ابْتَعْتُ النَّخْلَةَ بِحَائِطِي فَاجْعَلْهَا لَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كَمْ مِنْ عِذْقٍ رَدَاحٍ لِأَبِي الدَّحْدَاحِ فِي الْجَنَّةِ " مِرَارًا فَأَتَى امْرَأَتَهُ فَقَالَ: يَا أُمَّ الدَّحْدَاحِ، اخْرُجِي مِنَ الْحَائِطِ فَإِنِّي بِعْتُهُ بِنَخْلَةٍ فِي الْجَنَّةِ، فَقَالَتْ: " قَدْ رَبِحْتَ " - أَوْ كَلِمَةٍ نَحْوَهَا -

3177- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü!! Falanın bir hurma bahçesi var. Ben de bahçemi onun ağaçlarından aşılamak istiyorum. O ağacı bana vermesi için emir buyur" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) o adama: *"Cennette bir hurma ağacı karşılığında bu ağacı ona ver"* buyurdu. Ağaç sahibi ağacını vermek istemediğini söyledi. Durumu öğrenen Ebu'd-Dahdâh hemen ağaç sahibinin yanına giderek: "Ağacını benim hurma bahçeme karşılık bana satar mısın?" diye ona bir teklifte bulundu. Sahabi bu teklifi kabul etti. Ebu'd-Dahdâh da Resûlullah'ın (sallellahu aleyhi vesellam) yanına giderek, Ona: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben bahsedilen hurma ağacını, hurma bahçeme karşılık satın aldım. O ağacı sana veriyorum. Onu adama verebilirsin" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) defalarca: *"Cennette Ebu'd-Dahdâh için dikilmiş nice ağaçlar vardır"* buyurdu. Ebu'd-Dahdâh hanımının yanına giderek: "Ey Ümmü'd-Dahdâh! Bahçeden çık! Ben bu bahçeyi, cennette bir ağaç karşılığı sattım" dedi. Hanımı: "Kârlı bir alışveriş yapmışsın" veya buna benzer bir söz söyledi.[1]

٣١٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ عُمَرَ بْنِ بُرْهَانَ الْغَزَّالُ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، وَأَبُو مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ، قَالُوا: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ خَلِيفَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ الْأَعْرَجِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ [البقرة: ٢٤٥] قَالَ أَبُو الدَّحْدَاحِ الْأَنْصَارِيُّ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَإِنَّ اللهَ لَيُرِيدُ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Hibbân, *Sahih* 9/144 (7115) ve Ahmed, *Müsned* (3/146).

مِنَّا الْقَرْضَ؟ قَالَ: " نَعَمْ يَا أَبَا الدَّحْدَاحِ " قَالَ: أَرِنِي يَدَكَ يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: فَتَنَاوَلَ يَدَهُ، قَالَ: فَإِنِّي قَدْ أَقْرَضْتُ رَبِّي حَائِطِي قَالَ: وَحَائِطُهُ فِيهَا سِتَّمِائَةِ نَخْلَةٍ، وَأُمُّ الدَّحْدَاحِ فِيهِ وَعِيَالُهَا، قَالَ: فَجَاءَهَا أَبُو الدَّحْدَاحِ فَنَادَاهَا: يَا أُمَّ الدَّحْدَاحِ، فَقَالَتْ: لَبَّيْكَ، فَقَالَ: اخْرُجِي فَقَدْ أَقْرَضْتُهُ رَبِّي

3178- Abdullah b. Mes'ûd der ki: ***"Allah'a, kat kat karşılığını arttıracağı güzel bir ödünç takdiminde kim bulunur?"***[1]âyeti inince Ebu'd-Dahdâh el-Ensârî: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah bizden ödünç mü istiyor?" diye sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet ey Ebu'd-Dahdâh"* cevabını verince Ebu'd-Dahdâh: "Bana elini göster, ey Allah'ın Resûlü!" deyip Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elinden tutarak: "Rabbime bahçemi ödünç verdim" dedi. Bahçesinde altı yüz hurma ağacı vardı ve Ümmü'd-Dahdâh çocuklarıyla beraber bahçedeydi. Ebu'd-Dahdâh hanımına gelip: "Ey Ümmü'd-Dahdâh!" diye seslendi. Hanımı: "Buyur!" karşılığını verince: "Bahçeden çık, onu Rabbime ödünç verdim" dedi.[2]

٣١٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الصبغِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ لِبَنِيهِ: " يَا بَنِيَّ لَا يُهْدِيَنَّ أَحَدُكُمْ لِلَّهِ شَيْئًا يَسْتَحِي أَنْ يُهْدِيَهُ لِكَرِيمِهِ، فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَكْرَمُ الْكُرَمَاءِ، وَأَحَقُّ مَا اخْتِيرَ "

3179- Hişâm b. Urve'nin bildirdiğine göre babası oğullarına şöyle derdi: "Oğullarım! Sizden biri, değer verdiği birine vermeye utandığı bir şeyi Allah'a hediye etmesin. Çünkü Allah daha çok saygı duyulacak bir varlıktır ve kendisi için seçilecek şeylerin en iyisini ister."[3]

Beyhakî der ki: Sadakanın âdâblarından biri de verdiğini az görmesi, daha çok veremediği için helallik istemesidir.

---

[1] Bakara Sur. 245

[2] İsnâdı zayıftır. Bezzâr 1/447 (944); İbn Cerîr, *Tefsir* (2/593)Bak: Suyûti, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (1/746) ve Heysemî, *Mecma* (3/113).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ebû Nuaym, *Hilye* (2/177).

٣١٨٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الدَّيْنُورِيُّ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْهَيْثَمِ بْنِ خَالِدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ جَعْدَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " جُهْدُ الْمُقِلِّ، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ "

3180- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Hangi sadaka daha faziletlidir?" diye sorunca: "*Malı az olup gücü yettiği kadar verenin sadakasıdır. Sen bakmakla yükümlü olduğun kimselerden başla*" cevabını verdi.[1]

٣١٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْمُحَمَّدْأَبَاذِيُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: جَاءَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ أَحَدُهُمْ: كَانَتْ لِي مِائَةُ أُوقِيَّةٍ فَتَصَدَّقْتُ مِنْهَا بِعَشَرَةِ أَوَاقٍ، وَقَالَ الْآخَرُ: كَانَتْ لِي مِائَةُ دِينَارٍ فَتَصَدَّقْتُ مِنْهَا بِعَشَرَةِ دَنَانِيرَ، وَقَالَ الْآخَرُ: كَانَتْ لِي عَشْرَةُ دَنَانِيرَ فَتَصَدَّقْتُ مِنْهَا بِدِينَارٍ، فَقَالَ: " كُلُّكُمْ فِي الْأَجْرِ سَوَاءٌ كُلُّكُمْ قَدْ تَصَدَّقَ بِعُشْرِ مَالِهِ "

3181- Hz. Ali der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına üç adam geldi. Biri: "Yüz ûkiyye gümüşüm vardı. Bunun on ûkiyyesini sadaka olarak verdim" dedi. İkincisi: "Benim yüz dinarım vardı. Bunun on dinarını sadaka olarak verdim" dedi. Üçüncüsü: "Benim de on dinarım vardı. Bunun bir dinarını sadaka olarak verdim" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Alacağınız sevap eşit olacaktır. Zira her biriniz malının onda birini sadaka olarak vermiştir"* buyurdu.[2]

٣١٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي الْعَوَّامِ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِعُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ: ذَهَبْتُمْ يَا أَصْحَابَ الْأَمْوَالِ بِالْخَيْرِ تَتَصَدَّقُونَ، وَتُعْتِقُونَ، وَتَحُجُّونَ، وَتُنْفِقُونَ،

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/312 (1677).

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (1/96) ve Abdürrezzâk, *Musannef* 11/106-107 (20051).

فَقَالَ عُثْمَانُ: " وَإِنَّكُمْ لَتَغْبِطُونَنَا "، قَالَ: " إِنَّا لَنَغْبِطُكُمْ "، قَالَ: " فَوَاللهِ لَدِرْهَمٌ يُنْفِقُهُ أَحَدٌ مِنْ جَهْدِهِ خَيْرٌ مِنْ عَشْرَةِ آلَافِ دِرْهَمٍ غَيْضٍ مِنْ فَيْضٍ "

وَرُوِّينَا فِي الْحَدِيثِ عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ " قَالُوا: فَإِنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: فَلْيَعْمَلْ بِيَدِهِ فَيَنْفَعُ نَفْسَهُ وَيَتَصَدَّقُ "

3182- Hasan(-ı Basrî) der ki: Bir adam Osmân b. Affân'a: "Ey mal sahipleri! Siz hayrı alıp gittiniz. Sadaka veriyorsunuz, köle azad ediyorsunuz, hac yapıyorsunuz ve infakta bulunuyorsunuz" dedi. Hz. Osmân: "Siz de bize gıpta ediyorsunuz" deyince, adam: "Biz size gıpta ediyoruz" karşılığını verdi. Osmân ona şöyle dedi: "Vallahi; kişinin zorlanarak infak ettiği bir dirhem, bolluk içinde infak edilen on bin dirhemden daha hayırlıdır."[1]

Beyhakî der ki: Sadakanın âdâblarından biri de kişinin kendi kazancından infakta bulunması, verdiğini dilencinin eline koyarken onu hakir görmemesidir.

Ebû Mûsa'dan bize bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her müslümanın sadaka vermesi gerekir"* buyurunca, "Eğer bulamazsa?" diye sordular. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kendi el emeğiyle çalışıp kazansın ve hem kendine faydası olsun hem sadaka versin"* buyurdu.

٣١٨٣ - وأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ، قَالَ: " كُنَّا نَتَحَامَلُ، وَكَانَ الرَّجُلُ يَتَصَدَّقُ بِنِصْفِ صَاعٍ، فَيُقَالُ: إِنَّ اللهَ لَغَنِيٌّ عَنْ صَدَقَةِ هَذَا، أَوْ يَتَصَدَّقُ الرَّجُلُ بِصَدَقَةٍ كَثِيرَةٍ، فَيُقَالُ: هَذَا مُرَاءٍ، فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ﴾ [التوبة: ٧٩] الْآيَةُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي دَاوُدَ، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ

---

[1] Ravileri güvenilirdir; ancak Hasan, Osman'dan hadis dinlememiştir. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (266/770).

وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ شُعْبَةَ، وَرَوَاهُ غُنْدَرٌ، عَنْ شُعْبَةَ، وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ: لَمَّا أُمِرْنَا بِالصَّدَقَةِ كُنَّا نَتَحَامَلُ فَنَتَصَدَّقُ فَتَصَدَّقَ أَبُو عُقَيْلٍ بِنِصْفِ صَاعٍ، وَجَاءَ إِنْسَانٌ بِأَكْثَرَ مِنْهُ

3183- Ebû Mes'ûd der ki: Sadakayı emreden âyet nazil olduğunda bizler sırtımızda yük taşırdık. Adamın biri sadaka olarak yarım sâ sadaka verince onun hakkında: "Bunun sadaka vermesine gerek yok" diyorlardı. Çok sadaka veren için de: "Gösteriş yapıyor" diyorlardı. Bunun üzerine: "***Sadaka vermekte gönülden davranan müminlere dil uzatan ve ancak ellerinden geldiği kadar verebilenlerle alay eden kimseleri Allah maskaraya çevirmiştir. Onlar için can yakıcı azap vardır***"[1] nazil oldu.[2]

Müslim[3] bu hadisi *Sahîh*'te İshâk b. Mansûr kanalıyla Ebû Dâvud'dan; Buhârî[4] de başka bir yolla Şu'be'den rivayet etti. Gundar[5] bunu Şu'be'den şu şekilde nakletmiştir: "Sadakayı emreden âyet nazil olduğunda bizler sırtımızda yük taşırdık ve sadaka verirdik. Ebû Ukayl yarım sâ' sadaka verdi, bir başkası daha çok sadaka verdi..."

٣١٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ الْعَبْدِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سُلَيْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ، قَالَ: " كُنَّا نَتَحَامَلُ عَلَى ظُهُورِنَا فَيَجِيءُ الرَّجُلُ بِالشَّيْءِ، فَيَتَصَدَّقُ بِهِ فَجَاءَ رَجُلٌ بِنِصْفِ صَاعٍ، وَجَاءَ إِنْسَانٌ بِشَيْءٍ كَثِيرٍ، فَقَالُوا: إِنَّ اللهَ غَنِيٌّ عَنْ صَدَقَةِ هَذَا، وَقَالُوا: هَذَا مُرَاءٍ، فَنَزَلَتْ: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ﴾ [التوبة: ٧٩] " الْآيَةُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارٍ

---

[1] Tevbe Sur. 79

[2] İsnâdında Yahya b. Ebî Tâlib vardır ve Ebû Ahmed el-Hâkim onu eleştirmiştir.

[3] Müslim, *zekât* (707)

[4] Buhârî, *zekât* (114)

[5] Buhârî, *tefsir* (205) ve Müslim, *zekât* (72).

3184- Ebû Mes'ûd der ki: Bizler sırtımızda yük taşırdık ve kişi bu kazancından sadaka verirdi. Bir adam sadaka olarak yarım sâ' başka bir adam da büyük miktarda malı sadaka olarak getirince: "Allah'ın (az veren) şu kişinin sadakasına ihtiyacı yoktur." Çok getiren içinse: "Gösteriş yapıyor" dediler. Bunun üzerine: ***"Sadaka vermekte gönülden davranan müminlere dil uzatan ve ancak ellerinden geldiği kadar verebilenlerle alay eden kimseleri Allah maskaraya çevirmiştir. Onlar için can yakıcı azap vardır"***[1] âyeti nazil oldu.[2]

Müslim[3] bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Beşşâr'dan rivayet etti.

٣١٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْخَزَّازُ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ: " لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهٍ طَلْقٍ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي غَسَّانَ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عُمَرَ

3185- Ebû Zer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana şöyle buyurdu: *"Kardeşini güler yüzle karşılamak olsa bile hiçbir iyiliği küçük görme."*[4]

Müslim[5] bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Ğassân'dan, Osmân b. Ömer'den rivayet etti.

٣١٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ حَمْدَوَيْهِ الْفَقِيهُ، بِبُخَارَى، حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَبِيبٍ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَا: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ بُجَيْدٍ، أَخِي ابْنِ حَارِثَةَ، أَنَّ

---

[1] Tevbe Sur. 79

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim, *zekât* (707).

[4] Ravileri güvenilirdir.

[5] Müslim, *sıla* (144).

جَدَّتَهُ، حَدَّثَتْهُ وَهِيَ أُمُّ بُجَيْدٍ - وَكَانَتْ زَعَمَتْ أَنَّهَا مِمَّنْ بَايَعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ - أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَاللهِ إِنَّ الْمِسْكِينَ لَيَقُومُ عَلَى بَابِي فَمَا أَجِدُ لَهُ شَيْئًا أُعْطِيَهُ إِيَّاهُ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ: " فَإِنْ لَمْ تَجِدِي شَيْئًا تُعْطِينَهُ إِيَّاهُ إِلَّا ظِلْفًا مُحْرَقًا فَادْفَعِيهِ إِلَيْهِ فِي يَدِهِ " لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي عَبْدِ اللهِ، وَفِي رِوَايَةِ الرُّوذْبَارِيُّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ بُجَيْدٍ، عَنْ جَدَّتِهِ أُمِّ بُجَيْدٍ

3186- İbn Hârise'nin kardeşliği Abdurrahman b. Nuceyd, Nuceyd'in annesi olan ninesinden bildiriyor. Ümmü Nuceyd Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) biat ettiğini söylemiştir. Ümmü Nuceyd şöyle dedi: Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Yoksul gelip kapımda duruyor ve ona verecek bir şey bulamıyorum" dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ona verecek, yanmış bir paçadan başka bir şey bulamasan bile onu eline ver."*

Hadisin lafzı Ebû Abdullah'ındır. Rûzbârî'nin Abdurrahman b. Nuceyd'den olan rivayetinde ise hadis, "ninesi Ümmü Nuceyd'den..." şeklindedir.

٣١٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ الْمُهَرِّجَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُوشَنْجِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُعَاذٍ الْأَشْهَلِيِّ، عَنْ جَدَّتِهِ، أَنَّهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا نِسَاءَ الْمُؤْمِنَاتِ، لَا تَحْقِرَنَّ إِحْدَاكُنَّ لِجَارَتِهَا وَلَوْ كُرَاعُ شَاةٍ مُحْرَقًا "

3187- Amr b. Muâz el-Eşhelî'nin, ninesinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Ey mümin kadınlar! Bir komşu kadın; komşusu olan kadına koyun paçasından bir parça bile olsa hediye olarak vermeyi küçük görmesin.*"[1]

٣١٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيِّ بْنُ شَاذَانَ الْبَغْدَادِيُّ، بِهَا، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ

[1] Ravileri güvenilirdir. Dârimî (395).

بْنُ عُثْمَانَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ حَارِثَةَ بْنَ النُّعْمَانِ، كَانَ قَدْ ذَهَبَ بَصَرُهُ فَجَعَلَ خَيْطًا مِنْ مُصَلَّاهُ إِلَى بَابِ حُجْرَتِهِ، وَوَضَعَ عِنْدَهُ مِكْتَلًا فِيهِ تَمْرٌ وَغَيْرُ ذَلِكَ، وَكَانَ إِذَا سَلَّمَ الْمِسْكِينُ أَخَذَ مِنْ ذَلِكَ الْمِكْتَلِ، ثُمَّ أَخَذَ بِالْخَيْطِ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى بَابِ الْحُجْرَةِ، حَتَّى يُنَاوِلَهُ الْمِسْكِينَ وَكَانَ أَهْلُهُ يَقُولُونَ لَهُ: نَحْنُ نَكْفِيكَ فَيَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مُنَاوَلَةُ الْمِسْكِينِ تَقِي مِيتَةَ السُّوءِ "

3188- Muhammed b. Osmân, babasından bildiriyor: Hârise b. Osmân'ın gözleri kör olunca, namazgâhından odasının kapısına bir ip çekti. Yanına da içinde hurma ve başka şey olan bir kap koydu. Bir yoksul kendisine selam verince o kaptan biraz alıp ipten tutarak odanın kapısına gidip yoksula veriyordu. Ailesi kendisine: "Bunu biz senin yerine yaparız" deyince, o diyordu ki: Resûlullah'ın (sallellahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Yoksula bir şey vermek, kötü ölümden korur."*[1]

٣١٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْكَارِزِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ خُلَيْدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّ مَسَاكِينَ سَأَلُوها فَقَالَتْ: " يَا جَارِيَةُ، أَبْدِيهِمْ تَمْرَةً تَمْرَةً "، قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: قَوْلُهَا: " أَبْدِيهِمْ " تقُولُ: فَرِّقِي فِيهِمْ، وَهُوَ مِنْ بَدَدْتُ الشَّيْءَ تَبْدِيدًا

3189- Huleyd b. Câfer der ki: Bazı miskinler Ümmü Seleme'den bir şey isteyince: "Ey cariye! Onlara birer hurma ver" dedi.[2]

٣١٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرَ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ الْفَارِسِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، وَعَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا قَالَتْ: جَاءَ سَائِلٌ إِلَى بَابِ عَائِشَةَ، فَقَالَتْ لِجَارِيَتِهَا: " أَطْعِمِيهِ "، فَذَهَبَتْ ثُمَّ رَجَعَتْ،

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/356); Buhârî, *Tarih* (1/160); İbn Sa'd, *Tabakât* (3/488); Taberânî, *M. el-Kebîr* 3/258 (3228, 260/3233) Bak: Heysemî, *Mecma* (3/112).

[2] Ravileri güvenilirdir; ancak Huleyd ve Ümmü Seleme arasında kopukluk vardır.

فَقَالَتْ لَهَا: مَا وَجَدْتُ شَيْئًا أُطْعِمُهُ، قَالَتْ: " ارْجِعِي فَابْتَغِي لَهُ "، فَرَجَعْتُ فَوَجَدْتُ تَمْرَةً فَأَتَتْ بِهَا، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: " أَعْطِيهِ إِيَّاهَا فَإِنَّ فِيهَا مَثَاقِيلَ ذَرَّةٍ إِنْ تُقُبِّلَتْ "

3190- Amra'nın, Hz. Âişe'den bildirdiğine göre bir cariye Hz. Âişe'nin kapısına gelince cariyesine: "Onu doyur!" dedi. Cariye gidip geri geldi ve: "Ona yedirecek bir şey bulamadım" dedi. Hz. Âişe: "Git ve iyice ara" deyince cariye tekrar gitti ve bir hurma bulup geldi. Hz. Âişe: "Bunu ona ver. Eğer kabul edilirse birçok zerre ağırlığı vardır" dedi.[1]

٣١٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ مِسْكِينًا اسْتَطْعَمَ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ وَبَيْنَ يَدَيْهَا عِنَبٌ، فَقَالَتْ لِإِنْسَانٍ: " خُذْ حَبَّةً " فَأَعْطِهَا إِيَّاهُ، فَجَعَلَ يَنْظُرُ إِلَيْهَا وَيَتَعَجَّبُ، فَقَالَتْ: " أَتَعْجَبُ كَمْ تَرَى فِي هَذِهِ الْحَبَّةِ مِنْ مَثَاقِيلِ ذَرَّةٍ "

3191- Mâlik'e bildirildiğine göre bir yoksul, önünde üzüm olan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hanımı Hz. Âişe'den yiyecek isteyince, Hz. Âişe birine: "Bir üzüm tanesi alıp ona ver" dedi. Adam şaşkın bir şekilde Hz. Âişe'ye bakınca, Âişe: "Şaşıyor musun? Bu tanede kaç zerre ağırlığı görüyorsun" dedi.[2]

٣١٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَارِثِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، عَنِ الدَّارِمِيِّ، أَنَّ سَائِلًا أَتَى عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ وَبَيْنَ يَدَيْهِ طَبَقٌ مِنْ عِنَبٍ فَنَاوَلَهُ حَبَّةً، فَكَفَّ السَّائِلُ يَدَهُ، فَقِيلَ لَهُ: وَأَيْنَ تَقَعُ هَذِهِ مِنْهُ؟ قَالَ: " تَقَبَّلَ اللهُ مِنَّا مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَخَرْدَلَةٍ، وَكَانَ فِيهَا مَثَاقِيلُ ذَرَّةٍ "

3192- Dârimî der ki: Bir dilenci, önünde bir tabak üzüm olan Abdurrahman b. Avf'ın yanına gelince ona bir üzüm tanesi verdi; ancak dilenci üzümü almadı. Abdurrahman'a: "Bu tane adamın neyine yetecek?" denilince Abdurrahman şöyle karşılık verdi: "Allah bizden zerre ve hardal

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Mâlik'e kadar olan senedi sahihtir. Mâlik, *Muvattâ* (997) Bak: Münzir, *et-Terğîb* (2/15).

tanesi kadar olanını bile kabul etti. Bu üzüm tanesinde de (karşılık olarak) zerreler ağırlığı vardır."[1]

Beyhakî der ki: Sadakanın âdâlarından biri de sadaka verenin bunu çifter çifter yapmasıdır.

٣١٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ الصَّنْعَانِيُّ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبَّادٍ، أخبرنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، ح وَحَدَّثَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ مِنْ مَالِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ دُعِيَ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، وَلِلْجَنَّةِ أَبْوَابٌ فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّلَاةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرَّيَّانِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ " فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا عَلَى أَحَدٍ مِنْ ضَرُورَةٍ مِنْ أَيُّهَا دُعِيَ فَهَلْ يُدْعَى أَحَدٌ مِنْهَا كُلِّهَا فَقَالَ: " نَعَمْ، وَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ " وَفِي رِوَايَةِ الدَّبَرِيِّ قَالَ: فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ، مَا عَلَى أَحَدٍ مِنْ ضَرُورَةٍ مِنْ أَيُّهَا دُعِيَ فَهَلْ يُدْعَى مِنْهَا كُلِّهَا أَحَدٌ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " نَعَمْ، وَإِنِّي أَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ وَالْبَاقِي سَوَاءٌ "، غَيْرَ أَنَّهُ قَدَّمَ ذِكْرَ الصَّدَقَةِ عَلَى الْجِهَادِ وَالصِّيَامِ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ بْنِ حُمَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ

3193- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim Allah yolunda bir maldan çift çift verirse, cennet kapılarından çağrılır. Cennetin kapıları vardır. Namaz ehli namaz kapısından çağrılır, oruç ehlinden olan Reyyân kapısından çağrılır. Sadaka ehli sadaka kapısından çağrılır. Cihad ehli cihad kapısından çağrılır."* Hz. Ebû Bekr: "Ey Allah'ın Resûlü! Kişinin tüm bu kapılardan ayrı ayrı çağrılmasına zaruret yoktur. Fakat bir kişi tüm bu kapılardan çağrılabilir mi?" diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet. Senin de onlardan olmanı umarım"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdında meçhuller vardır.

[2] İsnâdı sahihtir.

Deberî'nin rivayetinde ise hadis şu şekildedir: Hz. Ebû Bekr: "Vallahi ey Allah'ın Resûlü! Kişinin tüm bu kapılardan ayrı ayrı çağrılmasına zaruret yoktur. Fakat bir kişi tüm bu kapılardan çağrılabilir mi ey Allah'ın Resûlü?" diye sorunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet. Senin de onlardan olmanı umarım"* buyurdu. Hadisin devamı ise diğeriyle aynıdır ancak, sadaka cihaddan ve oruçtan önce zikredilmiştir."

Müslim[1] bu hadisi *Sahîh*'te Abd b. Humeyd kanalıyla Abdürrezzâk'tan nakletmiş

Beyhakî der ki: Sadakanın âdâblarından biri de güçlü ve sıhhatliyken tasaddukta bulunmasıdır. Bu, hastalanınca veya öldükten sonra verilen sadakadan daha üstündür.

٣١٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ عُمَرَ بْنِ بُرْهَانَ الْغَزَّالُ، فِي آخَرِينَ بِبَغْدَادَ، قَالُوا: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " لَتُنَبَّأَنَّ: أَنْ تَصَدَّقَ وَأَنْتَ صَحِيحٌ شَحِيحٌ تَأْمُلُ الْبَقَاءَ وَتَخْشَى الْفَقْرَ، وَلَا تُمْهِلُ حَتَّى إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ، قُلْتَ لِفُلَانٍ كَذَا، وَلِفُلَانٍ كَذَا أَلَا وَقَدْ كَانَ لِفُلَانٍ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَرِيرٍ

3194- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Hangi sadaka daha faziletlidir?" diye sorulunca: *"Bunu sana bildireceğim. Sadakanın en faziletlisi; sıhhatin yerinde ve cimri iken, zenginliği umup fakirlikten korkarken verdiğin sadakadır. Sadakanı can boğaza gelip de: «Şu şey filancanın olsun. Bu şey de filanın olsun» deyinceye kadar geciktirme. Dikkat et. O şeyler zaten onların olmuştur."*[2]

Müslim[3] bu hadisi *Sahîh*'te Züheyr b. Harb kanalıyla Cerîr'den rivayet etti.

---

[1] Müslim, *zekât* (712).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *zekât* (92).

٣١٩٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ الْجَحْدَرِيُّ، وَأَخْبَرَنَا زَيْدُ بْنُ أَبِي هَاشِمٍ الْعَلَوِيُّ، بِالْكُوفَةِ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مُوسَى الْخَزَّازُ، حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا عُمَارَةُ بْنُ الْقَعْقَاعِ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ ﷺ وَفِي رِوَايَةِ مُسَدَّدٍ، قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ لَتُنَبَّأَنَّ، وَلَا قَوْلُهُ أَلَا، وَقَالَ مُسَدَّدٌ: حَرِيصٌ بَدَلَ شَحِيحٌ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي كَامِلٍ، وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مُوسَى، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ

3195- Umâra b. el-Ka'kâ hadisi aynı isnâdla: "Bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle dedi" şeklinde nakletmiştir. Müsedded'in rivayetinde ise hadis: "Ey Allah'ın Resûlü!..." şeklinde başlamış ancak: *"Bunu sana bildireceğim"* ve *"Dikkat et"* sözü yoktur. Müsedded: *"cimri iken"* yerine *"hırslıyken"* demiştir.[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Kâmil; Buhârî[3] de Mûsa kanalıyla Abdulvâhid'den rivayet etti.

٣١٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ الْمُطَّلِبِ، أَنَّهُ قَالَ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ مَا ﴿آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ﴾ [البقرة: ١٧٧]، وَكُلُّنَا نُحِبُّهُ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تُؤْتِيهِ حِينَ تُؤْتِيهِ وَنَفْسُكَ تُحَدِّثُكَ بِطُولِ الْعُمُرِ وَالْفَقْرِ "

3196- Muttalib der ki: Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! ***«O'nun sevgisiyle, yakınlarına, yetimlere, düşkünlere, yolculara, yoksullara ve köleler uğrunda mal veren»***[4] âyetinden kastedilen nedir? Hepimiz Allah'ı seviyoruz" denildi. Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"İçinden uzun yaşamayı geçirip*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zekât* (716)

[3] Buhârî (115).

[4] Bakara Sur. 177

fakirlikten korktuğun halde vermendir" cevabını verdi.[1]

٣١٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ زُبَيْدٍ، عَنْ مُرَّةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، فِي قَوْلِهِ: ﴿وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ﴾ [البقرة: ١٧٧] قَالَ: " تَصَدَّقْ وَأَنْتَ صَحِيحٌ شَحِيحٌ تَأْمُلُ الْغِنَى وَتَخْشَى الْفَقْرَ " وَفِي رِوَايَةِ وَهْبٍ: " تُؤْتِيهِ وَأَنْتَ حَرِيصٌ شَحِيحٌ تَأْمُلُ الْعَيْشَ، وَتَخْشَى الْفَقْرَ " وَرَوَاهُ سَلَامُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمَدَايِنِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ زُبَيْدٍ وَهُوَ ضَعِيفٌ

3197- Abdullah (b. Mes'ûd), ***"O'nun sevgisiyle, yakınlarına, yetimlere, düşkünlere, yolculara, yoksullara ve köleler uğrunda mal veren"***[2] âyetiyle ilgili olarak: "Sıhhatin yerinde iken, cimri iken, yaşamayı umup fakirlikten korkarken sadaka ver" dedi.[3]

Vehb'in rivayeti: "Mala karşı hırslı, cimri iken ve uzun yaşamayı umup fakirlikten korktuğun halde vermendir" şeklindedir.

Selam b. Süleymân el-Medâinî bu hadisi Muhammed b. Talha kanalıyla Zübeyd'den nakletmiştir ve bu kişi de zayıftır.

٣١٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْفَضْلِ الصَّائِغُ بِعَسْقَلَانَ، حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا حَرِيزُ بْنُ عُثْمَانَ، وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفِرْيَابِيُّ، حَدَّثَنَا صَفْوَانُ بْنُ صَالِحٍ الدِّمَشْقِيُّ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا حَرِيزُ بْنُ عُثْمَانَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ بِشْرِ بْنِ جَحَّاشٍ، قَالَ: قَرَأَ

---

[1] Ravileri güvenilirdir ve hadis mürseldir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (1/414).

[2] Bakara Sur. 177

[3] Ravileri güvenilirdir. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (8/24); İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/297-298); İbn Cerîr, *Tefsir* (2/95, 96, 97); Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/93 (5803) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/272).

رَسُولُ اللهِ ﷺ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قَبْلَكَ مُهْطِعِينَ﴾ [المعارج: ٣٦] إِلَى قَوْلِهِ ﴿كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ﴾ [المعارج: ٣٩] ثُمَّ بَزَقَ رَسُولُ اللهِ ﷺ - فَقَالَ: وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ عَبْدَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَبَصَقَ - يَوْمًا فِي كَفِّهِ وَوَضَعَ عَلَيْهَا إِصْبَعَهُ وَقَالَ: " يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ابْنَ آدَمَ، أَنَّى تُعْجِزُنِي وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ مِثْلِ هَذِهِ، حَتَّى إِذَا سَوَّيْتُكَ وَعَدَلْتُكَ مَشَيْتَ بَيْنَ بُرْدَيْنِ وَلِلْأَرْضِ مِنْكَ وَئِيدٌ، فَجَمَعْتَ وَمَنَعْتَ، حَتَّى إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ قُلْتُ: أَتَصَدَّقُ، وَأَنَّى أَوَانُ الصَّدَقَةِ " لَفْظُ حَدِيثِ آدَمَ، وَلَمْ يَذْكُرِ ابْنَ عَبْدَانَ، تِلَاوَةَ الْآيَةِ، وَبِشْرُ بْنُ جَحَّاشٍ كَانَ فِي كِتَابِي مُقَيَّدًا بالشِّينِ، وَاخْتَلَفُوا فِيهِ، فَمِنْهُمْ مَنْ قَالَ هَكَذَا، وَمِنْهُمْ مَنْ قَالَ: بُسْرٍ، بالسِّينِ غَيْرِ مُعْجَمَةٍ

3198- Bişr b. Cahhâş der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"İnkar edenlere ne oluyor, sana doğru sağdan soldan topluluklar halinde koşuşuyorlar. Hayır; doğrusu onları kendilerinin de bildikleri şeyden yaratmışızdır"***[1] âyetlerini okuduktan sonra avucunun içine tükürdü. Parmağını da tükürüğün üzerine koyduktan sonra şöyle buyurdu: *"Yüce Allah buyurur ki: Ey insanoğlu! Seni böylesi bir şeyden yaratmışken beni nasıl aciz bırakabilirsin. Sonra sana düzgün bir şekil verdim. Sonrasında giysiler giyip ayaklarının altındaki toprağı eze eze yürümeye başladın. Servet yığıp alabildiğince cimri davrandın. Can boğaza dayanınca da: «Sadaka veriyorum» demeye başladın. Sadaka vermenin zamanı bu mudur?"*[2]

Hadisin lafzı Âdem'e aittir. (Ravi) İbn Abdân, âyeti zikretmemiştir. Bişr b. Cahhâş kitabımda "Şin" harfiyle yazılıdır. Bazıları isminin "Bişr" olduğunu söylerken, bazıları "Bisr" olduğunu söylemiştir.

٣١٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، وَأَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يُخْرِجُ

---

[1] Meâric Sur. 36-39

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (4/210) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/286).

الرَّجُلُ شَيْئًا مِنَ الصَّدَقَةِ حَتَّى يَفُكَّ عَنْ لِحْيَيْ سَبْعِينَ شَيْطَانًا " لَيْسَ فِي رِوَايَةِ ابْنِ بِشْرَانَ عَنْ

3199- İbn Bureyde'nin, babasından bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kişi yetmiş şeytanın çene kemiğinden (vesvesesinden) kurtulduktan sonra ancak sadaka verebilir."*[1]

٣٢٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا الثَّوْرِيُّ، عَنْ عَمَّارٍ الدُّهْنِيِّ، عَنْ رَاشِدِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: " مَا خَرَجَتْ صَدَقَةٌ يَعْنِي يَفُكَّ عَنْهَا لِحْيَيْ سَبْعِينَ شَيْطَانًا كُلُّهُمْ يَنْهَى عَنْهَا "، هَكَذَا مَوْقُوفًا

3200- Ebû Zer der ki: "Kişi kendisine engel olmaya çalışan yetmiş şeytanın çene kemiğinden (vesvesesinden) kurtulduktan sonra ancak sadaka verebilir."[2]

Hadis bu şekilde mevkûf olarak nakledilmiştir

التَّصَدُّقُ مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ

Helal Olan Şeylerden Sadaka Vermek

٣٢٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دَاوُدَ الْعَلَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الشَّرْقِيِّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ عُبَيْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ يُحَدِّثُ، عَنْ خُبَيْبِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِذَا تَصَدَّقَ الرَّجُلُ بِصَدَقَةٍ مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ وَلَا يَقْبَلُ اللهُ إِلَّا طَيِّبًا أَخَذَهَا اللهُ بِيَمِينِهِ فَيُرَبِّيهَا لِأَحَدِكُمْ كَمَا يُرَبِّي أَحَدُكُمْ فَلُوَّهُ أَوْ فَصِيلَهُ، حَتَّى إِنَّ التَّمْرَةَ أَوِ اللُّقْمَةَ لَتَكُونَ أَعْظَمَ مِنْ أُحُدٍ " رَوَاهُ سَعِيدُ بْنُ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَهُوَ مِنْ ذَلِكَ الْوَجْهِ مُخَرَّجٌ فِي الصَّحِيحَيْنِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (5/350); Bezzâr, *Müsned* 1/447 (943); İbn Huzeyme, *Sahih* 4/105 (2457); Hâkim, *Müstedrek* (1/417) Bak: Heysemî, *Mecma* (3/109).

[2] İsnâdında sakınca yoktur. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/111).

3201- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim helal kazancından bir sadaka verirse ki —ki Allah, helal maldan verilen sadakadan başkasını asla kabul etmez— Allah o sadakayı sağ eliyle kabul eder, bir hurma değerinde olsa bile o sadakayı sizden birinizin atının yavrusunu veya sütten kesilmiş deve yavrusunu büyüttüğü gibi büyütür. O hurma değerindeki sadakanın sevabı, Uhud dağından daha büyük olur."*[1]

Saîd b. Yesâr bu hadisi Ebû Hureyre'den rivayet etti. Buhârî ve Müslim de *Sahîh*'te bu yolla nakletmişlerdir.[2]

٣٢٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ أَعْيَنَ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ دَرَّاجٍ، عَنِ ابْنِ حُجَيْرَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا أَدَّيْتَ زَكَاةَ مَالِكَ فَقَدْ قَضَيْتَ مَا عَلَيْكَ، وَمَنْ جَمَعَ مَالًا حَرَامًا ثُمَّ تَصَدَّقَ مِنْهُ لَمْ يَكُنْ لَهُ فِيهِ أَجْرٌ وَكَانَ إِصْرُهُ عَلَيْهِ "

3202- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Malının zekâtını verdiğin zaman, üzerine düşen borcu ödemiş olursun. Haram mal toplayıp bundan sadaka verenin bu sadakadan sevabı olmaz, bu malı toplamanın sorumluluğu da ona ait olur."*[3]

مَا جَاءَ فِي الْإِيثَارِ

Başkasını Kendine Tercih Etmek

٣٢٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو الْأَدِيبُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا فُضَيْلُ بْنُ غَزْوَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ الْأَشْجَعِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَصَابَنِي جَهْدٌ، فَأَرْسَلَ إِلَى نِسَائِهِ فَلَمْ يَجِدْ عِنْدَهُنَّ شَيْئًا، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا رَجُلٌ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *zekât* (113), *tevhid* (177) ve Müslim, *zekât* (63).

[3] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 3/13-14 (618) ve İbn Mâce 1/570 (1788).

يُضَيِّفُهُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ رَحِمَهُ اللهُ "، فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَالَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللهِ، فَذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ، فَقَالَ لِامْرَأَتِهِ: ضَيْفُ رَسُولِ اللهِ ﷺ لَا تَدَّخِرِيهِ شَيْئًا، قَالَتْ: وَاللهِ مَا عِنْدِي إِلَّا قُوتُ الصِّبْيَةِ، قَالَ: فَإِذَا أَرَادَ الصِّبْيَةُ الْعَشَاءَ فَنَوِّمِيهِمْ وَتَعَالَيْ، فَأَطْفِئِي السِّرَاجَ، وَنَطْوِي بُطُونَنَا اللَّيْلَةَ، فَفَعَلَتْ ثُمَّ غَدَا الرَّجُلُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ: " لَقَدْ عَجِبَ اللهُ - أَوْ ضَحِكَ اللهُ - مِنْ فُلَانٍ وَفُلَانَةٍ، فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ [الحشر: ٩] " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ فِي الْحَدِيثِ: ثُمَّ قَامَتْ كَأَنَّهَا تُصْلِحُ سِرَاجَهَا فَأَطْفَأَتْهُ، وَجَعَلَا يُرِيَانِهِ أَنَّهُمَا يَأْكُلَانِ، وَبَاتَا طَاوِيَيْنِ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: يَعْنِي أَبَا طَلْحَةَ وَامْرَأَتَهُ

3203- Ebû Hureyre der ki: Bir kişi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellam) gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben şiddetli açlığa maruz kaldım" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) hanımlarına birini gönderdi. Ancak onların da yanında bir şey bulamayınca: *"Bu gece şu adamı misafir edecek bir kişi yok mudur ki, Allah ona merhamet etsin?"* buyurdu. Ensâr'dan bir kişi: "Ben (misafir eder)im, ey Allah'ın Resûlü!" dedi. Bu kişiyle beraber ailesinin yanına gidip eşine: "Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) misafirine ikramda bulun ve bir şeyi saklama" dedi. Bunun üzerine eşi: "Vallahi, yanımda çocukların azığından başka hiç bir şey yoktur" karşılığını verdi. Adam: "Çocuklar akşam yemeği yemek istediği zaman onları uyut gel, kandili de söndür. Biz bu gece Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) misafiri için aç kalırız" dedi. Kadın da öyle yaptı. Ertesi gün misafir Hz. Peygamber'în (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldiğinde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah bu gece filan adamdan ve filan kadından hoşlandı"* buyurdu. Bunun üzerine Allah onların hakkında: ***"...Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerinden önde tutarlar"***[1] buyruğunu indirdi.[2]

Buhârî[3] bu hadisi Yâkûb b. İbrâhîm'den nakletti. Buhârî ve Müslim[1] de

---

[1] Haşr Sur. 9

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Buhârî, *tefsir* (59)

Muhammed b. Fudayl kanalıyla babasından rivayet etti. Bazıları hadiste: "Kadın, kandili düzeltir gibi yaptı ve onu söndürdü. Sonra yer gibi yaptılar ve aç uyudular" demiştir. Bazıları bunların, Ebû Talha ve hanımı olduğunu söylemiştir.

٣٢٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ السُّكَّرِيُّ، بِهَمْدَانَ، حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ الْحَكَمِ الْعُرَنِيُّ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: " أُهْدِيَ لِرَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ رَأْسُ شَاةٍ فَقَالَ: إِنَّ أَخِي فُلَانًا وَعِيَالَهُ أَحْوَجُ إِلَى هَذَا مِنَّا، قَالَ: فَبَعَثَه إِلَيْهِ، فَلَمْ يَزَلْ يَبْعَثُ بِهِ وَاحِدٌ إِلَى آخَرَ حَتَّى تَدَاوَلَتْهَا سَبْعَةُ أَبْيَاتٍ حَتَّى رَجَعَتْ إِلَى الْأَوَّلِ، وَنَزَلَتْ: ﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ [الحشر: ٩] إِلَى آخِرِ الْآيَةِ "

3204- İbn Ömer der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından birine bir koyun kellesi hediye edilince: "Falan kardeşim ve çocuklarının buna bizden daha çok ihtiyacı var" deyip kelleyi ona gönderdi. Bu şekilde kelle birinden diğerine götürülüp yedi evi dolaştı ve sonunda ilk kişiye döndü. Bunun üzerine: "***Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerinden önde tutarlar***"[2] buyruğu nazil oldu.[3]

٣٢٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَحْمَدَ الْجُرْجَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ قُتَيْبَةَ الْعَسْقَلَانِيُّ، حَدَّثَنَا حَامِدُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِفَاطِمَةَ: " لَا أُعْطِيكُمْ وَأَدَعُ أَهْلَ الصُّفَّةِ تُطْوَى بُطُونُهُمْ مِنَ الْجُوعِ "

3205- Ali b. Ebî Tâlib'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Hz. Fatıma'ya: *"Size verip, Suffe halkını açlıktan iki büklüm bırakamam"* buyurdu.[4]

---

[1] Buhârî, *menâkib* (226) ve Müslim (1625).

[2] Haşr Sur. 9

[3] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (2/483-484).

[4] Ravilerden Atâ b. es-Sâib'in âhir ömründe ezberi bozulmuştur. Ebû Nuaym, *Hilye* (2/41).

٣٢٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، وَأَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، قَالَا حَدَّثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ نَافِعٍ، قَالَ: مَرِضَ ابْنُ عُمَرَ فَاشْتَهَى عِنَبًا أَوَّلَ مَا جَاءَ الْعِنَبُ، فَأَرْسَلَتْ صَفِيَّةُ امْرَأَتُهُ بِدِرْهَمٍ، فَاشْتَرَتْ عُنْقُودًا بِدِرْهَمٍ، فَاتَّبَعَ الرَّسُولَ سَائِلٌ، فَلَمَّا أَتَى الْبَابَ وَدَخَلَ قَالَ السَّائِلُ: السَّائِلُ، قَالَ ابْنُ عُمَرَ: " أَعْطُوهُ إِيَّاهُ " فَأَعْطُوهُ إِيَّاهُ، ثُمَّ أَرْسَلَتْ بِدِرْهَمٍ آخَرَ فَاشْتَرَتْ بِهِ عُنْقُودًا، فَاتَّبَعَ الرَّسُولَ السَّائِلُ، فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى الْبَابِ وَدَخَلَ فَقَالَ السَّائِلُ: السَّائِلُ، قَالَ ابْنُ عُمَرَ: " أَعْطُوهُ إِيَّاهُ " فَأَعْطُوهُ إِيَّاهُ، فَأَرْسَلَتْ صَفِيَّةُ إِلَى السَّائِلِ، فَقَالَتْ: وَاللهِ لَئِنْ عُدْتَ لَا تُصِيبُ مِنِّي خَيْرًا، ثُمَّ أَرْسَلَتْ بِدِرْهَمٍ آخَرَ فَاشْتَرَتْ بِهِ

3206- Nâfi anlatıyor: İbn Ömer hastalanınca canı üzüm çekti. (Medine'ye) üzüm gelince hanımı Safiyye birine bir dirhem verip bir salkım üzümü bir dirheme satın aldı. Bir dilenci üzüm almaya giden adamın peşine takıldı ve adam kapıya gelip eve girince dilenci: "Bir dilenci (geldi)" dedi. İbn Ömer: "Salkımı ona verin" deyince, üzümü dilenciye verdiler ve hanımı bir dirhem daha verip bir salkım daha üzüm aldırdı. Dilenci yine adamın peşinden gelip kapıda durup: "Bir dilenci (geldi)" dedi. İbn Ömer: "Salkımı ona verin" deyince, salkımı dilenciye verdiler. Sonra Safiyye dilenciyi çağırıp: "Vallahi; bir daha gelirsen benden iyi şeyler görmeyeceksin" dedi ve bir dirhem daha vererek bir salkım üzüm aldırdı.[1]

٣٢٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، أَنَّهُ بَلَغَهُ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، أَنَّ مِسْكِينًا سَأَلَهَا وَهِيَ صَائِمَةٌ وَلَيْسَ فِي بَيْتِهَا إِلَّا رَغِيفٌ، فَقَالَتْ لِمَوْلَاةٍ لَهَا: " أَعْطِيهِ إِيَّاهُ " فَقَالَتْ: لَيْسَ لَكِ مَا تُفْطِرِينَ عَلَيْهِ، قَالَتْ: " أَعْطِيهِ إِيَّاهُ " فَفَعَلَتْ، قَالَتْ: فَمَا أَمْسَيْنَا حَتَّى أَهْدَى لَنَا أَهْلُ بَيْتٍ - أَوْ إِنْسَانٌ - مِمَّنْ كَانَ يُهْدِي لَنَا شَاةً وَكَتِفَهَا، فَدَعَتْنِي عَائِشَةُ فَقَالَتْ: " كُلِي مِنْ هَذَا لهذا خَيْرٌ مِنْ قُرْصِكِ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/297) ve İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (270-782).

3207- Mâlik'e ulaştığına göre bir miskin Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hanımı Hz. Âişe'den yardım istedi. Hz. Âişe'nin yanında sadece bir ekmek vardı ve kendisi de oruçluydu. Hz. Âişe bir cariyesine: "Ekmeği ona ver" deyince, cariye: "İftar edeceğin başka bir şey yoktur" karşılığını verdi, ancak Hz. Âişe: "Ekmeği ona ver" dedi. Cariye der ki: Ekmeği dilenciye verdim ve akşam olunca bir ev halkı -veya bir kişi- bize koyun omuzu hediye etti. Hz. Âişe beni çağırıp: "Bundan ye. Bu, senin o ekmeğinden daha iyidir" dedi.[1]

٣٢٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُثْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ، حَدَّثَنِي ابْنُ سَابِطٍ، أَوْ غَيْرُهُ، عَنْ أَبِي جَهْمِ بْنِ حُذَيْفَةَ الْعَدَوِيِّ، قَالَ: " انْطَلَقْتُ يَوْمَ الْيَرْمُوكِ أَطْلُبُ ابْنَ عَمِيَ، وَمَعِي شَنَّةٌ مِنْ مَاءٍ، أَوْ إِنَاءٍ، فَقُلْتُ: إِنْ كَانَ بِهِ رَمَقٌ سَقَيْتُهُ مِنَ الْمَاءِ، وَمَسَحْتُ بِهِ وَجْهَهُ، فَإِذَا أَنَا بِهِ يَنْشَغُ، فَقُلْتُ: أَسْقِيكَ؟ فَأَشَارَ: أَيْ نَعَمْ، فَإِذَا رَجُلٌ يَقُولُ: آهٍ، فَأَشَارَ ابْنُ عَمِيَ أَنْ أَنْطَلِقَ بِهِ إِلَيْهِ، فَإِذَا هُوَ هِشَامُ بْنُ الْعَاصِ أَخُو عَمْرٍو، فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ: أَسْقِيكَ؟ فَسَمِعَ آخَرَ فَقَالَ: آهٍ، فَأَشَارَ هِشَامٌ: أَنْ أَنْطَلِقَ بِهِ إِلَيْهِ، فَجِئْتُهُ فَإِذَا هُوَ قَدْ مَاتَ، فَرَجَعْتُ إِلَى هِشَامٍ فَإِذَا هُوَ قَدْ مَاتَ، فَرَجَعْتُ إِلَى ابْنِ عَمِيَ فَإِذَا هُوَ قَدْ مَاتَ "

3208- Ebû Cehm b. Huzeyfe el-Adevî der ki: Yermuk günü bir kırba - veya bir kap- su olduğu halde amcam oğlunu aramaya koyuldum. Bu arada kendi kendime: Eğer henüz canı çıkmamış ise ona bu sudan içirip suyla yüzünü silerim" dedim. Bu sırada onun ölmek üzere olduğunu gördüm ve: "Su ister misin?" diye sordum. Bana: "Evet" diye işaret edince işaret etti. Tam bu sırada bir kişi: "Ah ah!" diye inliyordu. Amcam oğlu bana: "Ona git" diye işaret etti. Gittiğimde bu kişinin Hişâm b. el-Âs olduğunu gördüm ve: "Sana su vereyim mi?" dedim. Bu sırada birinin: "Ah ah!" demekte olduğunu işitince, Hişâm: "Suyu ona götür" diye işaret etti. Onun yanına vardığında ölmüş olduğunu gördüm. Tekrar Hişâm'a geri döndüğümde o da

---

[1] Mâlik'e kadar olan senedi sahihtir. Mâlik, *Muvattâ* (997).

ölmüştü. Amcamın oğlunun yanına döndüm, o da ölmüştü.[1]

٣٢٠٩ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْحَسَنِ الْعُمَرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حدثني مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو يُونُسَ الْقُشَيْرِيُّ، حَدَّثَنِي حَبِيبُ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ، " أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ، وَعِكْرِمَةَ بْنَ أَبِي جَهْلٍ، وَعَيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ، ارْتَثُوا يَوْمَ الْيَرْمُوكِ فَدَعَا الْحَارِثُ بِمَاءٍ يَشْرَبُهُ، فَنَظَرَ إِلَيْهِ عِكْرِمَةُ، فَقَالَ الْحَارِثُ: ادْفَعُوه إِلَى عِكْرِمَةَ فَنَظَرَ عَيَّاشُ بْنُ رَبِيعَةَ، فَقَالَ عِكْرِمَةُ: ادْفَعُوهُ إِلَى عَيَّاشٍ فَمَا وَصَلَ إِلَى عَيَّاشٍ وَلَا إِلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ حَتَّى مَاتُوا وَمَا ذَاقُوهُ "

3209- Habîb b. Ebî Sâbit der ki: Hâris b. Hişâm, İkrime b. Ebî Cehl ve Ayyâş b. Rabîa Yermuk savaşında yaralandılar. Hâris içmek için su isteyince, İkrime ona baktı. Bunun üzerine Hâris: "Suyu İkrime'ye verin" dedi. Ayyâş b. Rabîa İkrime'ye bakınca, İkrime: "Suyu Ayyâş'a verin" dedi. Su ne Ayyâş'a, ne de diğer iki kişiye yetişemeden ve üçü de suyu içemeden şehid oldular.[2]

٣٢١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ الْبُوشَنْجِيُّ، أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْفُتُوَّةِ؟ فَقَالَ: الْفُتُوَّةُ عِنْدِي فِي آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ وَخَبَرٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فَأَمَّا قَوْلُ اللهِ تَعَالَى: ﴿يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ [الحشر: ٩]، وَخَبَرٌ عَنِ رَسُولِ اللهِ ﷺ: " لَا يُؤْمِنُ الْعَبْدُ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ - يَعْنِي مِنَ الْخَيْرِ - وَيَكْرَهُ لِأَخِيهِ مَا يَكْرَهُ لِنَفْسِهِ "، فَمَنِ اجْتَمَعَ فِيهِ هَاتَانِ الْحَالَتَانِ فَلَهُ الْفُتُوَّةُ

3210- Ebû Abdillah el-Hâfız der ki: Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed el-Bûşencî'ye fütüvvet (delikanlılık, mertlik) sorulunca şöyle dedi: "Fütüvvetin mânâsını Allah'ın Kitab'ındaki bir âyetten ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sözlerinden biliyorum. Kitab'daki âyet: ***"Kendilerine hicret edip gelenleri severler; onlara verilenler karşısında içlerinde bir çekememezlik hissetmezler; kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları***

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (185/525) ve *Cihâd* (122/116).

[2] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Hâkim, *Müstedrek* (3/242).

kendilerinden önde tutarlar"[1] âyetidir. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sözü ise şudur: *"Kul, kendisi için sevdiği şeyi –hayrı- kardeşi için de sevmedikçe iman etmiş olamaz."* Bu âyet ve hadiste olanları kendinde bulunduran kişi fütüvvet sahibidir.

٣٢١١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ بْنَ مِقْسَمٍ، يَقُولُ: مَاتَ الْجُرَيْرِيُّ يَعْنِي أَبَا مُحَمَّدٍ سَنَةَ وَقْعَةِ الْهُبَيْرِ مَاتَ عَطَشًا، بَلَغَنِي أَنَّ بَعْضَ الصُّوفِيَّةِ حُمِلَ إِلَيْهِ قَدَحًا مِنْ مَاءٍ يَشْرَبُهُ، فَنَظَرَ إِلَى مَنْ حَوْلَهُ فَقَالَ لِلَّذِي جَاءَ بِهِ: " وَيْحَكَ كَيْفَ أَشْرَبُ أَنَا وَهَؤُلَاءِ يَلْتَفُّونَ حَوْلِي، أَعْطِهِ مَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ فَإِنْ كَانَ يَصِحُّ فِي وَقْتٍ إِيثَارٌ فَفِي مِثْلِ هَذَا الْوَقْتِ "، وَمَاتَ عَطَشًا

3211- Ebu'l-Hasan b. Miksem der ki: "Cerîr (Ebû Muhammed) Hubeyr vakasının olduğu sene susuz olarak vefat etmişti. Öğrendiğime göre bazı sufiler ona içmesi için bir bardak su götürdüler, ancak o, etrafındakilere baktı ve suyu getirene şöyle dedi: "Yazık sana! Şunlar etrafımı sarmışken ben nasıl içerim. Bu suyu onlardan dilediğine ver. Eğer herhangi bir zamanda başkasını kendine tercih etmek gerekiyorsa, işte o zaman bu zamandır." Böylece Cerîr susuz olarak vefat etti.

٣٢١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الْوَاحِدِ بْنَ بَكْرٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ دَاوُدَ الدَّقِّيَّ، يَقُولُ: عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ بْنِ عَطَاءٍ، قَالَ: سَعَى سَاعٍ بِالصُّوفِيَّةِ إِلَى الْخَلِيفَةِ، فَقَالَ: إِنَّ هَهُنَا قَوْمًا مِنَ الزَّنَادِقَةِ يَرْفُضُونَ الشَّرِيعَةَ، فَأَخَذَ أَبُو الْحُسَيْنِ النَّوْرِيُّ، وَأَبُو حَمْزَةَ، وَالذَّقَّامَ، وَتَسَتَّرَ الْجُنَيْدُ بِالْفِقْهِ، فَكَانَ يَتَكَلَّمُ عَلَى مُذْهَبِ أَبِي ثَوْرٍ، فَأُدْخِلُوا عَلَى الْخَلِيفَةِ، فَأَمَرَ بِضَرْبِ أَعْنَاقِهِمْ فَبَدَرَ أَبُو الْحُسَيْنِ إِلَى السَّيَّافِ لِيَضْرِبَ عُنُقَهُ، فَقَالَ لَهُ السَّيَّافُ: مَا لَكَ بَدَرْتَ مِنْ بَيْنِ أَصْحَابِكَ؟ فَقَالَ: " أَحْبَبْتُ أَنْ أُوثِرَ أَصْحَابِي بِحَيَاةِ هَذِهِ اللَّحْظَةِ " فَتَعَجَّبَ السَّيَّافُ مِنْ ذَلِكَ، وَجَمِيعُ مَنْ حَضَرَ وَكَتَبَ بِهِ إِلَى الْخَلِيفَةِ، فَرَدَّ أَمْرَهُمْ إِلَى قَاضِي الْقُضَاةِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِسْحَاقَ، فَقَامَ إِلَيْهِ النَّوْرِيُّ فَسَأَلَهُ عَنْ أُصُولِ الْفَرَائِضِ فِي الطَّهَارَةِ وَالصَّلَاةِ فَأَجَابَهُ، ثُمَّ قَالَ: وَبَعْدَ هَذَا فَإِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا يَأْكُلُونَ

[1] Haşr Sur. 9

بِاللهِ، وَيَلْبِسُونَ بِاللهِ، وَيَسْمَعُونَ بِاللهِ، وَيَصْدُرُونَ بِاللهِ، وَيَرُدُّونَ بِاللهِ، فَلَمَّا سَمِعَ الْقَاضِي كَلَامَهُ بَكَى بُكَاءً شَدِيدًا، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى الْخَلِيفَةِ، فَقَالَ: إِنْ كَانَ هَؤُلَاءِ الْقَوْمُ الزَّنَادِقَةُ فَمَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مُوَحِّدٌ

3212- Ebu'l-Abbâs b. Atâ der ki: Bir kişi halifeye gidip sufileri şikâyet ederek şöyle dedi: "Şurada zındık bir topluluk var. Bunlar şeriatı reddediyorlar." Ebu'l-Hüseyin en-Nevrî, Ebû Hamza ve Zakkâm'ı yakaladı, Cüneyd ise fıkıhla uğraştığını söyleyerek kendini gizledi. Cüneyd, Ebu's-Sevr'in mezhebine göre fetva verirdi. Bunlar halifenin huzuruna getirilince, halife boyunlarının vurulmasını emretti. Ebu'l-Hüseyin boynunun vurulması için ilk önce cellada gelince, cellât: "Neden arkadaşlarından önce davrandın?" diye sordu. Ebu'l-Hüseyin: "Bir lahza da olsa arkadaşlarımı daha çok yaşamasını tercih ettim" cevabını verince cellât ve orada bulunan herkes buna hayret etti. Cellât halifeye mektup yazarak durumu bildirince, halife haklarında kadılar kadısı İsmâîl b. İshâk'ın hüküm vermesini söyledi. Nevrî kalkıp Ebu'l-Hüseyin'e abdest ve namazın farzlarını sorunca, o da cevap verdi. Sonra: "Allah'ın bazı kulları vardır ki; Allah rızası için yerler, Allah rızası için giyinirler, Allah rızası için işitirler, Allah rızası için geri dönerler, Allah rızası için geri döndürürler" dedi. Kadı onun bu sözlerini işitince hıçkırarak ağladı ve halifenin yanına girerek: "Eğer bunlar zındıksa yeryüzünde hiç muvahhid yoktur" dedi.[1]

٣٢١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْمُحَمَّدْآبَاذِيُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ أَبِي الزَّعْرَاءِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، " أَنَّ رَاهِبًا عَبَدَ اللهَ فِي صَوْمَعَتِهِ سِتِّينَ سَنَةً، فَجَاءَتِ امْرَأَةٌ فَنَزَلَتْ إِلَى جَنْبِهِ، وَنَزَلَ إِلَيْهَا فَوَاقَعَها سِتَّ لَيَالٍ، ثُمَّ سَقَطَ فِي يَدِهِ فَهَرَبَ، فَأَتَى مَسْجِدًا، فَأَوَى فِيهِ ثَلَاثًا لَا يَطْعَمُ شَيْئًا، فَأُتِيَ بِرَغِيفٍ فَكَسَرَهُ فَأَعْطَى رَجُلًا عَنْ يَمِينِهِ نِصْفَهُ، وَأَعْطَى آخَرَ عَنْ يَسَارِهِ نِصْفَهُ، فَبَعَثَ اللهُ إِلَيْهِ مَلِكَ الْمَوْتِ فَقَبَضَ رُوحَهُ فَوُضِعَتِ السِّتُّونَ فِي كَفَّةٍ

[1] Ebû Nuaym, *Hilye* (10) ve *Târih Bağdâd* (433/434).

وَوُضِعَتِ السِّتَّةُ فِي كَفَّةٍ فَرَجَحَتْ - يَعْنِي السِّتَّةَ - ثُمَّ وُضِعَ الرَّغِيفُ، فَأَرْجَحَ " يَعْنِي رَجَحَ السِّتَّةَ، هَكَذَا قَالَ أَبُو دَاوُدَ، أَوْ نَحْوَهُ مِنَ الْكَلَامِ

3213- Abdullah b. Mes'ûd der ki: Zamanında bir âbid manastırda altmış yıl boyunca ibadet etti. Kadının biri gelip yanında misafir oldu. Bu kişi kadınla altı gün beraber oldu. Sonra da pişmanlık duyup manastırdan kaçtı. Bir mescide geldi ve orada üç gün bir şey yemeden kaldı. Ona bir ekmek verildiğinde onu ikiye bölüp yarısını sağındaki adama, diğer yarısını da solundaki adama verdi. Bunun üzerine Yüce Allah ona ölüm meleğini gönderdi ve canını aldı. Altmış yıllık ameli bir kefeye, kadınla geçirdiği altı gün bir kefeye konuldu. Altı gün kefesi ağır bastı. Vermiş olduğu bir ekmeğin sevabı kefeye konulunca altı günden daha ağır bastı.[1]

Ebû Dâvud hadisi bu şekilde veya bu mânâda nakletmiştir.

٣٢١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: ذَكَرَ سُفْيَانُ، عَنْ ثَوْرٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: " مَنْ أَصَابَ مَالًا فَأَنْفَقَهُ فِي حَقٍّ كَانَ مِنَ الشَّاكِرِينَ، فَإِنْ آثَرَهُ عَلَى نَفْسِهِ كَانَ مِنَ الْخَاشِعِينَ "

3214- Muâz b. Cebel der ki: "Kim bir mal elde eder de onu doğru yolda harcarsa şükredenlerden olur. Eğer başkasını kendine tercih ederse, huşû sahiplerinden olur."[2]

٣٢١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ، أَخْبَرَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا ابْنُ جَابِرٍ، حَدَّثَنِي الْأَسْلَمِيُّ يَعْنِي عَبْدَ اللهِ بْنَ عَامِرٍ، عَنْ بَرِيرَةَ، أَنَّهَا كَانَتْ عِنْدَ أُمِّ سَلَمَةَ فَأَتَاهَا سَائِلٌ وَلَيْسَ عِنْدَهَا إِلَّا رَغِيفٌ وَاحِدٌ، فَقَالَتْ: " يَا بَرِيرَةُ أَعْطِيهِ السَّائِلَ "، فَتَثَاقَلَتْ، ثُمَّ تَكَلَّمَ السَّائِلُ، فَقُلْتُ: " يَا بَرِيرَةُ قُومِي فَأَعْطِيهِ "، فَتَثَاقَلَتْ ثُمَّ قَالَتْ لَهَا: " قُومِي فَأَعْطِيهِ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/111, 13/184) Bak: Suyûti, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/83).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ancak Hâlid'in Ebû Zer'den olan rivayeti mürseldir.

قَالَتْ: فَلَمَّا رَأَيْتُهَا قَدْ عَزَمَتْ قُمْتُ فَأَعْطَيْتُهُ وَلَيْسَ عِنْدَنَا طَعَامٌ غَيْرُهُ، فَلَمَّا أَمْسَيْنَا وَأَفْطَرْنَا دَعَتْ بِمَاءٍ فَشَرِبَتْ، ثُمَّ وَضَعَتْ رَأْسَهَا فَغَفَتْ، فَإِذَا إِنْسَانٌ يَسْتَأْذِنُ عَلَى الْبَابِ، فَقَالَتْ: " يَا بَرِيرَةُ انْظُرِي مَنْ هَذَا "، قَالَتْ: فَإِذَا إِنْسَانٌ يَحْمِلُ جَفْنَةً فِيهَا شَاةٌ مَصْلِيَّةٌ، وَفَوْقَهَا خُبْزٌ قَدْ مَلَأَ الْجَفْنَةَ، قَالَتْ بَرِيرَةُ: فَمِنَ السُّرُورِ مَا دَرَيْتُ كَيْفَ رَفَعْتُ؟ فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: " كَيْفَ رَأَيْتِ هَذَا خَيْرٌ أَمْ رَغِيفُكِ؟ " فَقَالَتْ: قُلْتُ: بَلْ هَذَا، فَقَالَتْ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مَعَ مَا ادَّخَرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَنَا إِنْ شَاءَ اللهُ، قَالَتْ: وَلَقَدْ كَانَ آلُ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَأْتِي عَلَيْهِمُ الْهِلَالُ ثُمَّ الْهِلَالُ مَا يُوقِدُونَ فِيهِ نَارَ سِرَاجٍ وَلَا غَيْرِهِ

3215- Abdullah b. Âmir, Berîre'den bildiriyor: Berîre, Ümmü Seleme'nin yanındayken bir dilenci geldi ve onun da yanında sadece bir ekmek vardı. Ümmü Seleme: "Ey Berîre! Ekmeği dilenciye ver" deyince, Berîre işi ağırdan aldı. Sonra dilenci bir daha isteyince Ümmü Seleme: "Ey Berîre! Kalk ve ekmeği ona ver" dedi; ancak Berîre yine işi ağırdan aldı. Ümmü Seleme bir daha: "Kalk ve ekmeği ona ver" dedi. Berîre der ki: Ümmü Seleme'nin ısrar ettiğini görünce kalkıp ekmeği dilenciye verdim. Yanımızda başka yiyecek te yoktu. Akşam olup iftar ettiğimiz zaman Ümmü Seleme su isteyip içti, sonra başını koyup yattı. Bu sırada bir kişi kapıyı çaldı. Ümmü Seleme: "Ey Berîre! Kapıda kimin olduğuna bak" dedi. Baktığımda bir kişinin elinde, içinde pişmiş koyun parçası olan bir tencere olduğunu gördüm. Tencerenin üzerinde ekmek te vardı ve tencere doluydu. Ben sevinçten tencereyi nasıl taşıdığımı bilemedim. Ümmü Seleme: "Sence bu mu, yoksa ekmeğin mi daha güzel?" deyince: "Bu daha güzel" karşılığını verdim. Ümmü Seleme: "Allah'a hamd olsun. İnşallah bu, Allah'ın bizim için sakladıklarındandır. Bir hilal, bir hilal daha (bir ay) geçerdi ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ailesinin evlerinde ne kandil, ne de başka şey için ateş yanmazdı" dedi.[1]

٣٢١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ زَيْدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَلَوِيُّ بِالْكُوفَةِ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنِ

[1] İsnâdı zayıftır.

الْأَعْمَشِ، عَنْ مُنْذِرٍ الثَّوْرِيِّ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ خَثْيَمٍ، أَنَّهُ قَالَ لِأَهْلِهِ: " اصْنَعُوا لَنَا خَبِيصًا " فَصَنَعَ، فَدَعَا رَجُلًا كَانَ بِهِ خَبَلٌ فَجَعَلَ يُلْقِمَهُ وَلُعَابُهُ يَسِيلُ، فَلَمَّا أَكَلَ وَخَرَجَ، قَالَ لَهُ أَهْلُهُ: تَكَلَّفْنا وَصَنَعْنَا ثُمَّ أَطْعَمْتَهُ، مَا يَدْرِي هَذَا مَا أَكَلَ، قَالَ الرَّبِيعُ: " لَكِنَّ اللهَ يَدْرِي "

3216- Münzir es-Sevrî'nin bildirdiğine göre Rabî b. Heysem ailesine: "Bize helva yapın" dedi. Helva yapılınca akli dengesi yerinde olmayan bir adamı çağırdı ve bu adamın salyaları akarken kendisi eliyle ona helvayı yedirdî. Adam yiyip çıkınca, ailesi Rabî'ye: "Zahmete girip helvayı yaptık, ancak sen onu başkasına yedirdin. Halbuki bu kişi ne yediğini bile bilmez" deyince, Rabî: "Ancak Allah bilir" karşılığını verdi.[1]

٣٢١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانَ، عَنْ مِسْعَرٍ، قَالَ: شَوَى لِنَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ دَجَاجَةً، فَجَاءَ سَائِلٌ فَأَعْطَاهَا إِيَّاهُ، فَقَالَ لَهُ إِنْسَانٌ فِي ذَلِكَ، فَقَالَ: " إِنِّي أَبْغِي مَا هُوَ خَيْرٌ مِنْهَا "

3217- Mis'ar der ki: Nâfi b. Cübeyr bize bir tavuk pişirdi. Bu sırada bir dilenci gelince tavuğu ona verdi. Bir kişi ona neden böyle yaptığını sorunca: "Ben, ondan (tavuktan) daha hayırlısını istiyorum" dedi.[2]

٣٢١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ سُلَيْمَانَ الْمُذَكِّرِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا زَكَرِيَّا يَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا الْمَقَابِرِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ مُعَاذٍ الرَّازِيَّ، يَقُولُ: " عَجِبْتُ مِنْ رَجُلٍ يُرَائِي بِعَمَلِهِ النَّاسَ وَهُمْ خَلْقٌ مِثْلَهُ، وَمِنْ رَجُلٍ بَقِيَ لَهُ مَالٌ وَرَبِّ الْعِزَّةِ يَسْتَقْرِضُهُ، وَرَجُلٌ رَغِبَ فِي مَحَبَّةِ مَخْلُوقٍ وَاللهُ يَدْعُو إِلَى مَحَبَّتِهِ "، ثُمَّ تَلَا: ﴿وَاللهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ﴾ [يونس: ٢٥]

3218- Yahyâ b. Muâz er-Râzî der ki: "İnsanlar kendisi gibi yaratılmış olduğu halde ameliyle onlara gösteriş yapana, Rabbi kendisinden ödünç istediği halde yanında mal olana ve Allah kendi sevgisine davet ederken yaratılmışın sevgisine rağbet edene şaşıyorum." Yahyâ sonra: *"Allah,*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/398); Hennâd, *Zühd* 1/343 (636) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (2/107).

[2] Ravileri güvenilirdir. Fesevî, *Ma'rife* (1/565).

cennete çağırır ve dilediğini doğru yola eriştirir"[1] âyetini okudu.

فَصْلٌ فِي الِاعْتِذَارِ إِذَا سُئِلَ وَلَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ مَا يُعْطِي مِنْهُ

İstenen Şey Olmadığından Dolayı Özür Dilemek

٣٢١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْأَصَمُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا زُرْعَةَ الدِّمَشْقِيَّ، يَقُولُ: مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ الرَّبَذِيُّ - رَوَى عَنْهُ شُعْبَةُ، وَسُفْيَانُ وَلَيْسَ بِذَلِكَ - وَمِنْ أَحْسَنِ حَدِيثِهِ حَدِيثٌ وَاحِدٌ، وَهُوَ مَا ذَكَرَهُ ابْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ سَهْلٍ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ الشِّفَاءِ بِنْتِ عَبْدِ اللهِ قَالَتْ: " دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَسَأَلْتُهُ وَشَكَوْتُ إِلَيْهِ، فَجَعَلَ يَعْتَذِرُ إِلَيَّ، وَجَعَلْتُ أَلُومُهُ "، قَالَتْ: ثُمَّ أَنَّهُ حَانَتْ صَلَاةُ الْأُولَى، فَدَخَلْتُ عَلَى ابْنَتِي وَهِيَ عِنْدَ شُرَحْبِيلَ بْنِ حَسَنَةَ، فَوَجَدْتُ زَوْجَهَا فِي الْبَيْتِ فَجَعَلْتُ أَلُومُهُ حَضَرَتِ الصَّلَاةُ وَأَنْتَ هَهُنَا، فَقَالَ: يَا عَمَّةُ، لَا تَلُومِينِي كَانَ لِي ثَوْبَانِ اسْتَعَارَ أَحَدَهُمَا رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَوَجَدْتُ فِي نَفْسِي مِنْ ذَلِكَ، فَقُلْتُ: وَمَنْ يَلُومُهُ وَهَذَا شَأْنُهُ، قَالَ شُرَحْبِيلُ: إِنَّمَا كَانَ أَحَدُهُمَا ثَوْبُ دِرْعٍ فَرَقَعْنَا جَيْبَهُ

3219- Şifâ binti Abdillah der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) yanıma girince ondan yardım isteyip şikâyette bulundum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) benden özür dilemeye başlayınca, ben de onu kınamaya başladım. Sonra namaz vakti yaklaşınca Şurahbîl b. Hasene'nin hanımı olan kızımın yanına girdim ve kocasının evde olduğunu görüp: "Namaz vakti geldiği halde sen hâlâ burada mısın?" diye kınamaya başladım. Şurahbîl: "Halacığım! Beni kınama. İki giysim vardı. Birini Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) benden ödünç aldı" deyince, ben kendimi kınamaya başladım ve: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hali buyken onu kim kınayabilir ki!" dedim. Şurahbîl: "İki giysimden biri kadın giysisiydi. Onun da kolunu yama yapmıştık" dedi.[2]

---

[1] Yunus Sur. 25

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 24/313 (789, 315, 795) ve Heysemî, *Mecma*

٣٢٢٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَزَّازُ، حَدَّثَنَا عَامِرُ بْنُ سَيَّارٍ، حَدَّثَنَا مِسْوَرِ بْنِ الصَّلْتِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ، وَمَا أَنْفَقَ عَلَى نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ كُتِبَتْ لَهُ صَدَقَةٌ، وَمَا وَقَى بِهِ عِرْضَهُ، وَمَا أَعْطَى فِي اللهِ فَهِيَ لَهُ صَدَقَةٌ "

3220- Câbir'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Her iyilik sadakadır. Kişinin kendisi ve ailesi için harcadığı sadakadır. Kişinin kendisiyle ırzını koruduğu ve Allah yolunda verdiği de sadakadır."*[1]

٣٢٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الزَّهْرَانِيُّ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ الْحَسَنِ الْهِلَالِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ مَا أَنْفَقَ الرَّجُلُ عَلَى أَهْلِهِ كُتِبَت لَهُ صَدَقَةً، وَكُلُّ مَا وَقَى بِهِ عِرْضَهُ كُتِبَتْ لَهُ صَدَقَةً " قَالَ: قُلْتُ: مَا مَعْنَى مَا وَقَى بِهِ عِرْضَهُ؟ قَالَ: " مَا أَعْطَى الشَّاعِرَ وَالْمُتَّقِيَ لِسَانَهُ "

3221- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Her iyilik sadakadır. Kişinin ailesine harcadığı her şey için kendisine sadaka sevabı yazılır. Kişinin onurunu korumak için harcadığı her şey için kendisine sevap yazılır."* Ben: "Onurunu korumak için yapılan harcamanın mânâsı nedir?" diye sorunca: "Şaire ve kendisinden (şerrinden) korunmak istediği kişiye verdiği şeydir" cevabını verdi.[2]

٣٢٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَقِيهُ الشِّيرَازِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أُمِّ مُبَشِّرٍ الْأَنْصَارِيَّةِ، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ

(10/423).

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 4/36 (2040) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2424).

[2] İsnâdı zayıftır. Tayâlisi, *Müsned* (237); İbn Ebi'd-Dünya, *Kadâu'l-Havâic* (27/9); İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1959) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/50).

اللهِ ﷺ وَأَنَا فِي نَخْلٍ لِي، فَقَالَ: " لِمَنْ هَذَا النَّخْلُ؟ " قُلْتُ: لِي، قَالَ: " مَنْ غَرَسَهُ مُسْلِمٌ أَوْ كَافِرٌ؟ " قُلْتُ: مُسْلِمٌ، قَالَ: " مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا أَوْ يَزْرَعُ زَرْعًا فَيَأْكُلَ مِنْهُ إِنْسَانٌ، أَوْ طَيْرٌ، أَوْ سَبُعٌ، إِلَّا كَانَ لَهُ صَدَقَةً " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ أَوْجُهٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، وَأَخْرَجاهُ مِنْ حَدِيثِ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ

3222- Ümmü Mübeşşir el-Ensâriyye der ki: Ben bir hurmalığımdayken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanıma girdi ve: *"Bu hurma ağaçları kimin?"* diye sordu. Ben: "Benim" cevabını verince: "Bunu eken Müslüman mı, yoksa kafir mi?" diye sordu. Ben: "Müslüman" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hurma diken veya ekin eken hiçbir Müslüman yoktur ki, ondan yiyen insan, kuş veya hayvan sebebiyle kendisi için sadaka olarak yazılmasın"* buyurdu.[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te değişik yollarla A'meş'ten; Buhârî[3] ve Müslim bu hadisi Katâde kanalıyla Enes'ten rivayet etti.

٣٢٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ قَيْسٍ الصَّنْعَانِيُّ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي فَنَجٌ ، قَالَ: كُنْتُ أَعْمَلُ فِي الدَّيْنَبَاذِ وأُعَالِجُ فِيهِ، فَقَدِمَ يَعْلَى بْنُ مُنَبِّهٍ أَمِيرًا عَلَى الْيَمَنِ، وَجَاءَ مَعَهُ رِجَالٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، فَجَاءَ رَجُلٌ مِمَّنْ قَدِمَ وَأَنَا فِي المزَّرْعِ أَصْرِفُ الْمَاءَ فِي المزَّرْعِ، وَمَعَهُ فِي كُمِّهِ جَوْزٌ، فَجَلَسَ عَلَى سَاقِيَةٍ مِنَ الْمَاءِ وَهُوَ يَكْسَرُ مِنْ ذَلِكَ الْجَوْزِ، وَيَأْكُلُهُ، ثُمَّ أَشَارَ إِلَى فَنج، فَقَالَ: يَا فَارِسِيُّ هَلُمَّ؟ قَالَ: فَدَنَوْتُ، فَقَالَ الرَّجُلُ لَفَنج: أَتَضْمَنُ لِي وأنا أغْرَسَ من هَذَا الْجَوْزِ عَلَى هَذَا الْمَاءِ؟ فَقَالَ لَهُ فَنج: وَمَا يَنْفَعُنِي ذَلِكَ؟ فَقَالَ الرَّجُلُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ بِأُذُنَيَّ هَاتَيْنِ يَقُولُ: " مَنْ نَصَبَ شَجَرَةً فَصَبَرَ عَلَى حَفِظِهَا وَالْقِيَامِ عَلَيْهَا حَتَّى يثْمِرَ كَانَ لَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ يُصَابُ مِنْ ثَمَرِهَا صَدَقَةٌ عِنْدَ اللهِ " فَقَالَ لَهُ فَنج: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: نَعَمْ، قَالَ فَنج: فَأَنَا أَضْمَنُهَا، قَالَ: فَمِنْهَا جَوْزُ الدَّيْنَبَاذِ أَخْبَرَنَا

---

[1] Müellifin hocasını tanımıyorum. Diğer ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *müsâkât* (10, 11, 12, 13).

[3] Buhârî, *muzâra*'a (66), *edeb* (8)

أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، مِنْ أَصْلِهِ، حدثنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ الْأَصْفَهَانِيُّ، حدثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: يَعْلَى بْنُ أُمَيَّةَ وَهُوَ يَعْلَى بْنُ مُنَبِّهٍ، وَقَالَ: فَجَاءَ رَجُلٌ مِمَّنْ قَدِمَ مَعَهُ وَأَنَا فِي الزَّرْعِ أَصْرِفُ الْمَاءَ فِي الزَّرْعِ. . والْبَاقِي سَوَاءً .

3223- Fennec anlatıyor: Deynebâz'da (Yemen'de ağaçları ve ekinleri olan bir yerde) çalışıyor, tedavi ile uğraşıyordum. Ya'lâ b. Umeyye Yemen'e vali olarak gelmişti. Onunla beraber Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bazıları da vardı. Ya'lâ ile beraber gelenlerden biri yanıma geldi. Ben tarlada ekinleri suluyordum. O adamın cebinde ceviz vardı. Su kanalının yanına oturarak cevizlerden bir kısmını kırıp yemeye başladı. Sonra bana işaret edip: "Ey Fârisî gel" dedi. Bunun üzerine ben de ona doğru yaklaştım. Adam Fennec'e: "Şu cevizi suyun olduğu yere eker misin?" diye sorunca, Fennec: "Bu bana ne yarar sağlayacak ki?" karşılığını verdi. Bunun üzerine adam şöyle dedi: "Ben, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) şu iki kulağımla işittim, şöyle buyurdu: *"Kim bir ağaç diker de meyve verinceye kadar muhafaza ve onun bakımı üzerine sabrederse, ağacın meyvesinden nasiplenen her şeyde onun için Allah katında sadaka sevabı vardır."* Bunun üzerine Fennec o adama "Sen, gerçekten bu hadisi Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işittin mi?" diye sorunca adam: "Evet" cevabını verdi. Fennec adama: "Öyleyse ben de bunu (toprağa ekmek üzere) koyuyorum" dedi. Fennec der ki: "İşte Deynebâz'daki ceviz ağaçları ondan kalmadır."[1]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur; ancak Ya'la b. Umeyye'nin, Ya'lâ b. Muneyye olduğunu söylemiş ve: "Onunla beraber gelenlerden bir kişi ben ekini sularken geldi..." deyip devamında aynısını nakletmiştir.

٣٢٢٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا الْحَجَبِيُّ وَهُوَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ سُوَيْدِ بْنِ عَامِرِ بْنِ يَزِيْدِ بْنِ جَارِيَةَ الْأَنْصَارِيُّ، أَحَدُ بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ، إِمَامُ مَسْجِدِ قِبَاءَ، قَالَ: حَدَّثَنِي

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur. Ahmed, *Müsned* (4/61, 5/374).

مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ السُّلَمِيِّ، قَالَ: أَتَى رَسُولُ اللهِ ﷺ دَارَ بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ، فَرَأَى جَفْنَةً مِنَ الْأَمْوَالِ لَمْ يَكُنْ رَآهَا قَبْلَ ذَلِكَ، فَقَالَ لَهُمْ: " مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ " فَقَالُوا: لَبَّيْكَ رَسُولَ اللهِ بِآبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا، قَالَ: " لَوْ أَنَّكُمْ إِذَا هَبَطْتُمْ لِعِيدِكُمْ - يَعْنِي يَوْمَ الْجُمُعَةِ - مَكَثْتُمْ حَتَّى تَسْمَعُوا مِنْ قَوْلِي " قَالُوا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ، بِآبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا، قَالَ: فَلَمَّا كَانَ الْجُمُعَةُ حَضَرُوا وَصَلَّى رَسُولُ اللهِ ﷺ وَانْصَرَفَ وَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، وَكَانَ قَبْلَ ذَلِكَ إِذَا صَلَّى الْجُمُعَةَ رَجَعَ إِلَى بَيْتِهِ فَصَلَّاهُمَا فِي بَيْتِهِ حَيْثُ كَانَ يَوْمَئِذٍ فَإِنَّهُ تَنْفِلُهُما فِي الْمَسْجِدِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ اسْتَقْبَلَهُمْ بِوَجْهِهِ قَالَ: فَتَقَلَّبَ الْأَنْصَارُ إِلَى الْمَسْجِدِ حَتَّى أَتَوْا رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ " قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ بِآبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا أَنْتَ، قَالَ: " كُنْتُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذْ لَا تَعْبُدُونَ اللهَ، تَحْمِلُونَ الْكَلَّ فِي أَمْوَالِكُمْ، وَتَفْعَلُونَ الْمَعْرُوفَ، وَتَصِلُونَ الرَّحِمَ حَتَّى إِذَا مَنَّ اللهُ عَلَيْكُمْ بِالْإِسْلَامِ وَأَتَاكُمْ بِمُحَمَّدٍ إِذَا أَنْتُمْ تُحْصِنُونَ أَمْوَالَكُمْ، فِيمَا يَأْكُلُ ابْنُ آدَمَ أَجْرٌ، وَفِيمَا يَأْكُلُ الطَّيْرُ أَجْرٌ " قَالَ: فَانْصَرَفَ وَمَا بَقِيَ أَحَدٌ إِلَّا هَدَمَ فِي مَالِهِ ثَلَاثِينَ بَابًا

3224- Câbir b. Abdillah es-Sülemî anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Çarşamba günü Benî Amr b. Avf'ın evlerine gitti ve mallar arasında daha önce görmediği bir asma ağacı gördü ve: *"Ey Ensâr topluluğu!"* diye seslendi. Ensâr: "Buyur ey Allah'ın Resûlü! Annemiz babamız sana feda olsun" karşılığını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bayramınız –Cuma- için inseniz ve sözlerimi dinleyinceye kadar bekleseniz"* buyurdu. Ensâr: "Olur ey Allah'ın Resûlü! Annemiz babamız sana feda olsun" karşılığını verdiler. Cuma günü olunca Medine'ye geldiler ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onlara namaz kıldırıp çekildikten sonra iki rekat namaz kıldı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) daha önce cuma namazını kılınca evine döner ve (o iki rekatı) evde kılardı. Ancak o gün bu iki rekatı Mescid'de kıldı. Bu namazı bitirdikten sonra da onlara dönünce (namazı bitirip çıkan) Ensâr Mescid'e döndüler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara: *"Ey Ensâr topluluğu!"* diye seslenince, "Annemiz babamız sana feda olsun ey Allah'ın Resûlü!" karşılığını verdiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cahiliye döneminde Allah'a ibadet etmiyorken zayıf olanlara mallarınızla yardım ediyordunuz. İyilik yapıyordunuz, akrabayı gözetiyordunuz. Allah sizlere İslam'ı nasib ettikten ve size*

Muhammed'i gönderdikten sonra, mallarınızı biriktiriyorsunuz. İnsanoğlunun (sizin malınızdan) yediğinde sevap vardır. Kuşların yediklerinde sevap vardır." Sonra Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) gitti. Bundan sonra sahabeden herkes malına (bahçesine) otuz kapı açtı.[1]

٣٢٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ شَاذَانَ الْبَغْدَادِيُّ، بِهَا، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ حَسَّانَ بْنِ عَطِيَّةَ، قَالَ: شَكَا أَهْلُ دِمَشْقَ إِلَى أَبِي الدَّرْدَاءِ أَثْمَارَهَا، قَالَ: " إِنَّكُمْ أَطَلْتُمْ حِيطَانَهَا، وَأَكْثَرْتُمْ حُرَّاسَهَا فَجَاءَهَا الْوَيْلُ مِنْ فَوْقِهَا "

3225- Hassân b. Atiyye der ki: Dımaşk (Şam) halkı Ebu'd-Derdâ'ya, ürünlerinin halinden şikâyet edince: "Bahçelerinizin duvarlarını yükselttiniz, bekçilerini çoğalttınız. Bunun üzerine afet ona üzerinden geldi" dedi.

٣٢٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّنْعَانِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، حَدَّثَنِي شَيْخٌ لَنَا، " أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَتْ لَهَا: ادْعِي اللهَ لِي أَنْ يُطَلِّقَ يَدِي، قَالَتْ: وَمَا شَأْنُ يَدِكِ؟ قَالَتْ: كَانَ لِي أَبَوَانِ وَكَانَ أَبِي كَثِيرَ الْمَالِ، كَثِيرَ الْمَعْرُوفِ، كَثِيرَ الْفَضْلِ - أَوْ قَالَتْ: كَثِيرَ الصَّدَقَةِ - وَلَمْ يَكُنْ عِنْدَ أُمِّي مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ، لَمْ أَرَهَا تَصَدَّقَتْ بِشَيْءٍ قَطُّ غَيْرَ أَنَّا نَحَرْنَا بَقَرَةً، فَأَعْطَتْ مِسْكِينًا شَحْمَةً فِي يَدِهِ، وَكَسَتْهُ خِرْقَةً، فَمَاتَتْ أُمِّي، وَمَاتَ أَبِي، فَرَأَيْتُ أَبِي عَلَى نَهَرٍ يَسْقِي النَّاسَ، فَقُلْتُ: يَا أَبَتَاهُ هَلْ رَأَيْتَ أُمِّي؟ فَقَالَ: لَا، أَوَ مَاتَتْ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَذَهَبْتُ أَلْتَمِسُهَا فَوَجَدْتُهَا قَائِمَةً عُرْيَانَةً لَيْسَ عَلَيْهَا إِلَّا تِلْكَ الْخِرْقَةُ، وَتِلْكَ الشَّحْمَةُ فِي يَدِهَا، وَهِيَ تَضْرِبُ بِهَا عَلَى يَدِهَا الْأُخْرَى، ثُمَّ تَمُصُّ أَثَرَهَا، وَتَقُولُ: يا عَطَشَاهُ، فَقُلْتُ: يَا أُمَّهْ أَلَا أَسْقِيكِ؟ قَالَتْ: بَلَى، فَذَهَبْتُ إِلَى أَبِي فَأَخَذْتُ إِنَاءً مِنْ عِنْدِهِ فَسَقَيْتُهَا

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur. İbn Huzeyme, *Sahih* 3/183 (1872) ve İbn Hibbân, *Sahih* 4/86 (2475).

فِيهِ، فَنَبَّهَ بِي بَعْضُ مَنْ كَانَ عِنْدَهَا قَائِمًا، فَقَالَ: مَنْ سَقَاهَا أَشَلَّ اللهُ يَدَهُ، قَالَتْ: فَاسْتَيْقَظْتُ وَقَدْ شَلَّتْ يَدِي "

3226- Ma'mer der ki: Hocalarımızdan biri şöyle anlattı: Bir kadın Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hanımlarından birinin yanına gelip: "Allah'ın, elimi iyileştirmesi için dua et" deyince, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hanımı: "Elinin neyi var?" diye sordu. Kadın şöyle karşılık verdi: Benim anne babam vardı. Babamın çok malı vardı ve çok iyilik yapardı ve başkalarına çok iyilik yapan -veya sadaka veren- biriydi. Annemde ise bu özelliklerden hiç biri yoktu. Onun sadaka verdiğini hiç görmedim. Sadece bir defa bir inek kestiğimiz zaman, bir miskinin eline bir parça iç yağı verdi, ona giysi parçası verdi. Annem ve babam vefat edince, babamın bir nehirde insanlara su verdiğini gördüm. Kendisine: "Babacığım! Annemi gördün mü?" diye sorunca, bana: "Hayır, niye öldü mü ki?" karşılığını verdi. Ben: "Evet" dedim ve onu aramaya çıktım. Annemi çıplak olarak gördüm. Üzerinde sadece verdiği bez parçası ve elinde o iç yağı vardı. Annem iç yağını bir eliyle öbür eline vurup yağ izini emiyor ve: "Vah susuzluğum!" diyordu. Ben: "Anneciğim! Sana su vereyim mi?" deyince, annem: "Olur ver" karşılığını verdi. Babamın yanına gittim ve yanından bir kap alıp anneme su verdim. Yanında ayakta duran bir kişi: "Yüce Allah buna su verenin elini çolak yapar" dedi. Uyandığımda elimin çolak olduğunu gördüm.[1]

فَصْلٌ فِي الِاسْتِعْفَافِ عَنِ الْمَسْأَلَةِ

Dilenmekten Kaçınmak

٣٢٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ نَاسًا مِنَ الْأَنْصَارِ سَأَلُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ

---

[1] İsnâdında meçhuller vardır. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/370-371 (2068) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/472)

فَأَعْطَاهُمْ، ثُمَّ سَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ، حَتَّى نَفِدَ مَا عِنْدَهُ، فَقَالَ: " مَا يَكُونُ عِنْدِي مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ أَدَّخِرَهُ عَنْكُمْ، وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللهُ، وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ اللهُ، وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ مِنْ عَطَاءٍ خَيْرًا وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ مَالِكٍ

3227- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Ensâr'dan bazıları Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) bir şeyler isteyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onlara istediklerini verdi. Sonra tekrar istediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara istedikleri şeyi tekrar verdi ve sonunda yanında bir şey kalmayınca şöyle buyurdu: *"Yanımda bulunan herhangi bir şeyi sizden gizleyecek değilim, mutlaka verme yoluna giderim. Utanarak dilenmekten kaçınan kimseyi Allah iffetli kılar. Kanaat ederek dilenmekten kaçınan kimseyi Allah kimseye muhtaç etmez. Kim de sabretmek için sabır ve tahammül gösterirse Allah ta onu sabırlı kılar. Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve faydası geniş olan bir şey verilmemiştir."*[1]

Buhârî ve Müslim bu hadisi *Sahîh*'te[2] Mâlik'ten rivayet etti.

٣٢٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةَ، أَخْبَرَنِي أَبُو جَمْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ هِلَالَ بْنَ حُصَيْنٍ، يَقُولُ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَنَزَلْتُ عَلَى أَبِي سَعِيدٍ فِي دَارِهِ، فَضَمَّنِي وَإِيَّاهُ الْمَجْلِسُ، فَسَمِعْتُهُ يُحَدِّثُ، قَالَ: أَصَابَنِي جُوعٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ حَتَّى شَدَدْتُ عَلَى بَطْنِي حَجَرًا، فَقَالَتْ امْرَأَتِي: لَوْ أَتَيْتَ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَسَأَلْتَهُ، فَقَدْ أَتَاهُ فُلَانٌ فَسَأَلَهُ فَأَعْطَاهُ، وَأَتَاهُ فُلَانٌ فَسَأَلَهُ فَأَعْطَاهُ، فَقُلْتُ: لَا أَسْأَلُهُ حَتَّى لَا أَجِدَ شَيْئًا، فَالْتَمَسْتُ فَلَمْ أَجِدْ شَيْئًا فَانْطَلَقْتُ إِلَيْهِ فَوَافَقْتُهُ يَخْطُبُ فَأَدْرَكْتُ مِنْ قَوْلِهِ: " وَمَنْ يَسْتَعِفَّ يُعِفَّهُ اللهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللهُ، وَمَنْ سَأَلَنَا فَإِمَّا أَنْ نَبْذُلَ لَهُ، وَإِمَّا أَنْ نُوَاسِيَهُ، وَمَنِ اسْتَغْنَى عَنَّا أَحَبُّ إِلَيْنَا مِمَّنْ سَأَلَنَا "، فَرَجَعْتُ فَمَا سَأَلْتُ أَحَدًا بَعْدَهُ شَيْئًا، فَجَاءَتِ الدُّنْيَا فَمَا مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ مِنَ الْأَنْصَارِ أَكْثَرَ أَمْوَالًا مِنَّا

3228- Hilal b. Husayn anlatıyor: Ebû Saîd el-Hudrî'nin yanında misafir oldum. Bir defasında denk gelip aynı mecliste oturduğumuzda şöyle anlattı:

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *zekât* (129), *rakâik* (183) ve Müslim, *zekât* (124).

Bir gün açlıktan karnıma taş bağlamıştım. Hanımım -veya annem- bana: "Resûlullah'a git ve ondan bir şeyler iste. Falan gidip istedi, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona verdi. Falan da gidip istedi, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona da verdi" dedi. Ben: "Eğer ihtiyacım olan şeyi bulamazsam giderim" dedim. (Açlığımızı giderecek) bir şey bulamayınca Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) gittim ve hutbe verdiğini gördüm. Hutbesinden şu sözlere yetiştim: *"Hayâ ederek dilenmekten kaçınan kimseyi Allah iffetli kılar. Kanaat ederek dilenmekten kaçınan kimseyi Allah kimseye muhtaç etmez. Bizden bir şey isteyene varsa yardım eder, yoksa da teselli ederiz. Ancak iffetli kalıp bizden bir şey istemeyen, bizim için isteyenden daha sevgilidir."* Bunun üzerine ben bir şey istemeden geri döndüm. Ondan sonra Yüce Allah hâlâ bize rızık verir. Hatta Ensâr arasında rızkı bizden çok olan bir aile bilmiyorum.[1]

٣٢٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ، وَهُوَ يَذْكُرُ الصَّدَقَةَ، وَالتَّعَفُّفَ عَنِ الْمَسْأَلَةِ: " الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَالْيَدُ الْعُلْيَا الْمُنْفِقَةُ، وَالْيَدُ السُّفْلَى السَّائِلَةُ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْلَمَةَ الْقَعْنَبِيِّ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ قُتَيْبَةَ، عَنْ مَالِكٍ

3229- Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) minberdeyken sadakadan ve insanlardan bir şey istemekten kaçınmaktan bahsederek şöyle buyurdu: *"Veren el, alan elden daha hayırlıdır. Veren el infak eden eldir. Alan el ise dilenendir."*[2]

Buhârî[3] bu hadisi *Sahîh*'te Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebî'den, Müslim[4] ise Kuteybe kanalıyla Mâlik'ten rivayet etti.

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/367-368 (1129), 2/355-356 (1267).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *zekât* (118)

[4] Müslim, *zekât* (94).

٣٢٣٠ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا قَطَنُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْهَجَرِيِّ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْأَيْدِي ثَلَاثَةٌ: يَدُ اللهِ هِيَ الْعُلْيَا، وَيَدُ الْمُعْطِي الَّتِي تَلِيهَا، وَيَدُ السَّائِلِ السُّفْلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فاسْتَعْفِفْ مِنَ السُّؤَالِ مَا اسْتَطَعْتَ " قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَعْطَاهُ اللهُ خَيْرًا فَيَرَى عَلَيْهِ فَلْيَشْكُرْ، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ، وَارْتَضِخْ مِنَ الْفَضْلِ، وَلَا تُلَامُ عَلَى كَفَافٍ، وَلَا تَعْجِزُ عَلَى نَفْسِكَ "

3230- Abdullah (b. Mes'ûd)'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Üç el vardır: En üstün el Allah'ın elidir. Ondan sonra gelen el, veren kişinin elidir. Kıyamet günü alçak el ise isteyenin elidir. Elinden geldiği kadar istemekten sakın."* Yine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah kime bir hayır verirse, o hayrı görüp şükretsin. İnfak etmeye geçiminden sorumlu olduğun kişilerden başla ve malının fazlasından dağıt. Sana yetecek kadar olan malından vermemen sebebiyle kınanmazsın. (Bütün malını dağıtarak) kendini de aciz durumda bırakma."*[1]

٣٢٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ الْهَجَرِيُّ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مَرْفُوعًا، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " فَاسْتَعِفُّوا مِنَ السُّؤَالِ مَا اسْتَطَعْتُمْ " وَكَذَا رَوَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ دِينَارٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْهَجَرِيِّ، وَرَوَاهُ أَبُو الزَّعْرَاءِ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِيهِ مَالِكِ بْنِ نَضْلَةَ

3231- İbrâhîm el-Hecerî bu hadisi merfu olarak aynı isnâdla nakletmiş ancak farklı olarak: *"Gücünün yettiğince istemekten sakının"* ibaresi geçmiştir.[2]

Muhammed b. Dînâr hadisi İbrâhîm el-Hecerî'den bu şekilde nakletmiştir.

---

[1] İbrahim el-Hecerî sebebiyle senedi zayıftır. Tayâlisi, *Müsned* (40); Hâkim, *Müstedrek* (1/408) ve Beğavî, *Şerhu's-Sünne* 6/114 (1618).

[2] İsnâdı zayıftır.

Ebu'z-Za'r'â bu hadisi Ebu'l-Ahvas kanalıyla babası Mâlik b. Nadla'dan rivayet etti.[1]

٣٢٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَحْتَطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا قَدْ أَعْطَاهُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ فَيَسْأَلَهُ أَعْطَاهُ أَوْ مَنَعَهُ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُوسُفَ، عَنْ مَالِكٍ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ وَغَيْرِهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

3232- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Canım elinde olana yemin ederim ki; kişinin bir ip alıp da topladığı odunları sırtında taşıyıp satması, verip vermeyeceği belli olmayan birine el açmasından daha hayırlıdır."*[2]

Buhârî[3] bu hadisi *Sahîh*'te Abdullah b. Yûsuf kanalıyla Mâlik'ten; Müslim[4] de Kays b. Ebî Hâzım ve başkası kanalıyla Ebû Hureyre'den rivayet etti.

٣٢٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بَكْرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْدَانَ الصَّيْرَفِيُّ بِمَرْوَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ مُحَمَّدُ بْنُ الْهَيْثَمِ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا ابْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ حَمْزَةَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَسْأَلُ النَّاسَ حَتَّى يَأْتِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَيْسَ فِي وَجْهِهِ مُزْعَةُ لَحْمٍ "

[1] Ebû Dâvud 2/298 (1649).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *zekât* (129).

[4] Müslim, *zekât* (106).

وَقَالَ: " إِنَّ الشَّمْسَ تَدْنُو حَتَّى يَبْلُغَ الْعَرَقُ نِصْفَ الْأُذُنِ فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ اسْتَغَاثُوا بِآدَمَ، فَيَقُولُ: لَسْتُ صَاحِبَكُمْ - يَعْنِي - ثُمَّ بِمُوسَى، ثُمَّ بِمُحَمَّدٍ ﷺ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ

3233- Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kişi insanlardan dilenip durur da kıyamet günü geldiğinde yüzünde bir parça et dahi bulunmaz."*[1]

Yine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Güneş yaklaşır ve insanların teri kulaklarına kadar ulaşınca Hz. Âdem'e gidip yardım isterler. Hz. Âdem: «Ben bunu yapabilecek kişi değilim» der. Sonra Hz. Mûsa'ya, sonra Hz. Muhammed'e giderler..."*

Buhârî[2] bu hadisi *Sahîh*'te İbn Bukeyr'den rivayet etti.

٣٢٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْعَطَّارُ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدٍ وَهُوَ ابْنُ عَمْرِو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الْمَسْأَلَةُ كُدُوحٌ فِي وَجْهِ صَاحِبِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَمَنْ شَاءَ فَلْيَسْتَبْقِ وَجْهَهُ، وَأَهْوَنُ الْمَسْأَلَةِ مَسْأَلَةُ ذِي رَحِمٍ يَسْأَلُ فِي حَاجَةٍ، وَخَيْرُ الْمَسْأَلَةِ الْمَسْأَلَةُ عَنْ ظَهْرِ غِنًى، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ "

3234- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kişinin başkalarına el açması, kıyamet gününde yüzünde yara olarak yer alacaktır. Artık dileyen böylesi bir yara edinmek için acele etsin. Vebali en az olan isteme şekli, ihtiyaç anında akrabalarından birinden istemendir. En hayırlı isteme şekli de ihtiyaç dışı maldan yapılan istemedir. Kişi de ihtiyaç dışı malından bir şeyler verecekse önce bakımından sorumlu olduğu kişilerden vermeye başlamalıdır."*[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *zekât* (130) ve Müslim, *zekât* (103).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/94) ve Heysemî, *Mecma* (3/96).

٣٢٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِنَّمَا الْمَسَائِلُ كُدُوحٌ يَكْدَحُ بِهَا الرَّجُلُ وَجْهَهُ، فَمَنْ شَاءَ أَبْقَى عَلَى وَجْهِهِ وَمَنْ شَاءَ تَرَكَ إِلَّا أَنْ يَسْأَلَ الرَّجُلُ ذَا سُلْطَانٍ أَوْ فِي أَمْرٍ لَا يَجِدُ مِنْهُ بُدًّا "، قَالَ: فَحَدَّثْتُ بِهِ الْحَجَّاجَ فَقَالَ: أَنَا ذُو سُلْطَانٍ فَسَلْنِي

3235- Semure b. Cundub'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Dilenmek yüzü tırmalatmak demektir. Artık dileyen (dilenmeye) devam etsin, dileyen bırakın. Fakat idareciden istemek veya kaçınılmaz bir iş için istemek bunun dışındadır.*" (Zeyd der ki) Bunu (Zâlim lakaplı vali) Haccâc'a anlattığımda: "Benden iste, ben idareciyim" dedi.[1]

٣٢٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، عَنْ قُتَيْبَةَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ بَكْرِ بْنِ سَوَادَةَ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ مَخْشِيٍّ، عَنِ ابْنِ الْفِرَاسِيِّ، أَنَّ الْفِرَاسِيَّ قَالَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ: أَنَسْأَلُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " لَا، وَإِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ سَائِلًا فَسَلِ الصَّالِحِينَ "

3236- İbnu'l-Fârisî'nin bildirdiğine göre Fârisî, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Dilenebilir miyiz?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır. Eğer mutlaka istemek zorundaysan sâlihlerden iste"* cevabını verdi.[2]

٣٢٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ مُحَمَّدُ بْنُ الْهَيْثَمِ، حَدَّثَنَا أَبُو تَوْبَةَ الرَّبِيعُ بْنُ نَافِعٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ ثَوْبَانَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " تَحِلُّ الصَّدَقَةُ مِنْ ثَلَاثٍ: مِنَ الْإِمَامِ الْجَامِعِ، وَمِنْ ذِي الرَّحِمِ لِرَحِمِهِ، وَمِنَ التَّاجِرِ الْمُكْثِرِ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/289-290 (1639) ve Nesâî (5/100).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/296 (1646) ve Nesâî (5/95).

3237- Sevbân'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Üç kişiden sadaka almak helaldir: Halkın tamamının liderinden alman sadaka, yakın akrabanın akrabadan aldığı sadaka ve çok malı olan tacirden aldığı sadaka."*[1]

٣٢٣٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ مَحْمَوَيْهِ الْعَسْكَرِيُّ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَلَانِسِيُّ، حَدَّثَنَا آدَمُ، عَنْ شُعْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَدَّاءٍ الْكِنْدِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ الْبَاهِلِيَّ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي رَجُلٍ مَاتَ وَتَرَكَ دِينَارًا أَوْ دِينَارَيْنِ، قَالَ: " كَيَّةٌ أَوْ كَيَّتَانِ "

3238- Ebû Umâme el-Bâhilî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vefat edip bir veya iki dinar bırakan bir adamla ilgili olarak: *"Bununla* veya *bu ikisiyle (kıyamet gününde) dağlanacaktır"* buyurdu.[2]

٣٢٣٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، حَدَّثَنَا ابْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ أُتِيَ بِرَجُلٍ يُصَلِّي عَلَيْهِ قَالَ: " كَمْ تَرَكَ؟ " قَالُوا: دِينَارَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةً، قَالَ: " تَرَكَ كَيَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَ كَيَّاتٍ " فَلَقِيتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الْقَاسِمِ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: " ذَاكَ رَجُلٌ كَانَ يَسْأَلُ النَّاسَ تَكَثُّرًا "

3239- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) cenaze namazını kıldırması için bir adam getirilince: *"Ne kadar mal bıraktı?"* diye sordu. Sahabe: "İki veya üç dinar" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Geriye, dağlanacak iki veya üç şey bırakmış"* buyurdu. Ebû Bekr'in azatlısı Abdullah b. el-Kâsım'ı bulup kendisine bu hadisi anlattığımda: "Bu adam insanlardan malını çoğaltmak için dilenen biriydi" dedi.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (5/253-258); Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/311 (8011), 8/149 (7574), 8/124 (7506, 7573).

[3] İsnâdı zayıftır. Başka bir yolla sahih senetle nakledilmiştir. Ahmed, *Müsned* (2/429, 493, 356).

٣٢٤٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ الْخَلِيلِ، حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا عُتَيْبَةُ، عَنْ بُرَيدَ بْنِ أَصْرَمَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا، يَقُولُ: مَاتَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، تَرَكَ دِينَارًا أَوْ دِرْهَمًا، فَقَالَ: " كَيَّتَانِ، صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ "

3240- Hz. Ali der ki: Suffe halkından bir adam vefat edince: "Ey Allah'ın Resûlü Bir dinar veya dirhem bıraktı" denildi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu ikisiyle (kıyamet gününde) dağlanacaktır. Arkadaşınızın namazını Kendiniz kılın"* buyurdu.[1]

٣٢٤١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ حُبْشِي بْنِ جُنَادَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الَّذِي يَسْأَلُ مِنْ غَيْرِ حَاجَةٍ كَمَثَلِ الَّذِي يَلْتَقِطُ الْجَمْرَ "

3241- Hubşî b. Cunâde der ki: Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"İhtiyacı olmadığı halde dilenen, kor ateşi yutan gibidir."*[2]

٣٢٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، أخبرنا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شَرِيكُ بْنُ أَبِي نَمِرٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَيْسَ الْمِسْكِينُ الَّذِي تَرُدُّهُ التَّمْرَةَ وَالتَّمْرَتَانِ، وَاللُّقْمَةَ وَاللُّقْمَتَانِ، إِنَّ الْمِسْكِينَ الْمُتَعَفِّفُ " اقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ: ﴿لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا﴾ [البقرة: ٢٧٣] رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَيُّوبَ، وَغَيْرِهِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ

3241- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Miskin, bir veya iki hurma, bir veya iki lokmaya muhtaç olan kişi değildir. Miskin (el avuç açmayıp) iffetli davranandır. İsterseniz: «**Yüzsüzlük edip***

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (1/101) ve Buhârî, *Tarih* 2/1 (140).

[2] İsnâdında sakınca yoktur. Ahmed, *Müsned* (4/165); İbn Huzeyme, *Sahih* 4/100 (2446); Taberânî, *M. el-Kebîr* 4/17 (3506), 4/18 (3508, 3507, 3505); İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/20) Bak: Heysemî, *Mecma* (3/96).

hiç kimseden bir şey istemezler»[1] *âyetini okuyun.* [2]

Müslim[3] bu hadisi *Sahîh*'te Yahyâ b. Eyyûb ve başkası kanalıyla İsmâîl'den rivayet etti.

٣٢٤٣ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ الْمِصْرِيُّ بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ عَطِيَّةَ الْبَغْدَادِيُّ إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَمْزَةَ، وَأَبُو بَكْرٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْقَاسِمِ الرَّوَّاسِ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو مُسْهِرٍ عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ مُسْهِرٍ الْغَسَّالِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ الْخَوْلَانِيِّ، حَدَّثَنِي الْحَبِيبُ الْأَمِينُ، أَمَّا هُوَ فَحَبِيبٌ إِلَيَّ، وَأَمَّا هُوَ عِنْدِي فَأَمِينٌ عَوْفُ بْنُ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيُّ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ تِسْعَةً أَوْ ثَمَانِيَةً - وَفِي حَدِيثِ ابْنِ الرَّوَّاسِ: سَبْعَةً، أَوْ ثَمَانِيَةً، أَوْ تِسْعَةً - فَقَالَ: أَلَا تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَرَدَّدَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَدَّمْنَا أَيْدِينَا فَبَايَعْنَاهُ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، قَدْ بَايَعْنَاكَ فَعَلَى مَا بَايِعْنَاكَ؟ قَالَ: " أَنْ تَعْبُدُوا اللهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَالصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ، وَتُطِيعُوا وَأَسَرَّ كَلِمَةً خَفِيَّةً، لَا تَسْأَلُوا النَّاسَ شَيْئًا " قَالَ: " فَلَقَدْ رَأَيْتُ بَعْضَ أُولَئِكَ النَّفَرِ يَسْقُطُ سَوْطُهُ فَلَا يَسْأَلُ أَحَدًا يُنَاوِلُهُ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ

3243- Avf b. Mâlik el-Eşcaî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında dokuz veya sekiz kişiydik. -İbnu'r-Revvâs'ın rivayetinde ise "Yedi veya sekiz ya da dokuz kişiydik" şeklindedir- Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Resûlullah'a biat etmeyecek misiniz?"* diye sorup bunu üç defa tekrar etti. Bunun üzerine ellerimizi uzatıp biat ettik ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Sana biat ettik, ancak ne üzere biat ettik?" diye sorduk. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'a kulluk etmeniz ve Ona hiçbir şeyi ortak koşmamanız, beş vakit namazı kılmanız, itaat etmeniz* —ki burada bir kelimeyi sessizce söyledi— *ve insanlardan bir şey istememeniz"* buyurdu. Orada bulunan kişilerden birinin

---

[1] Bakara Sur. 273

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim, *zekât* (102).

kamçısı düşünce bile kimseye onu vermesini söylemediğini gördüm."[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te başka bir yolla Saîd b. Abdilazîz'den rivayet etti.

٣٢٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ ثَوْبَانَ، مَوْلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ يَتَقَبَّلُ لِي بِوَاحِدَةٍ تُقُبِّلَتْ لَهُ بِالْجَنَّةِ " قَالَ ثَوْبَانُ: أَنَا يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " لَا تَسْأَلِ النَّاسَ شَيْئًا " قَالَ: " فَرُبَّمَا كَانَ يَسْقُطُ سَوْطُهُ وَهُوَ عَلَى الْبَعِيرِ فَلَا يَقُولُ لِأَحَدٍ نَاوِلْنِيهِ حَتَّى يَنْزِلَ فَيَأْخُذُهُ "

3244- Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) azatlısı Sevbân der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim bana bir haslet (sahibi olmak) için garanti verir? Ben de ona cennet garantisini vereyim"* buyurunca ben: "Ben ey Allah'ın Resûlü!" karşılığını verdim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlardan bir şey isteme"* buyurdu. (Abdurrahman b. Yezîd b. Muâviye) der ki: Bazen Sevbân devenin üzerindeyken kamçısı düşerdi, kimseye: "Onu bana ver" demez, kendisi inip alırdı.[3]

٣٢٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّنْعَانِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، عَنْ ثَوْبَانَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ:" مَنْ يَتَكَفَّلُ لِي أَنْ لَا يَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا وَأَتَكَفَّلُ لَهُ بِالْجَنَّةِ"، قَالَ ثَوْبَانُ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ: أَنَا قَالَ:" فَكَانَ يَعْلَمُ أَنَّ ثَوْبَانَ لَا يَسْأَلُ أَحَدًا شَيْئًا" قَالَ مَعْمَرٌ: وَبَلَغَنِي أَنَّ عَائِشَةَ كَانَتْ تَقُولُ:" تَعَاهَدُوا ثَوْبَانَ فَإِنَّهُ لَا يَسْأَلُ أَحَدًا شَيْئًا، فَكَانَ يَسْقُطُ مِنْهُ الْعَصَا وَالسَّوْطُ فَمَا يَسْأَلُ أَحَدًا أَنْ يُنَاوِلَهُ إِيَّاهُ حَتَّى يَنْزِلَ فَيَأْخُذُهُ"

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Müslim, *zekât* (108).

[3] Ravileri güvenilirdir. İbn Mâce 1/588 (1837) ve Nesâî (5/96).

3245- Ebu'l-Âliye bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kimseden bir şey istemeceğine dair bana güvence veren kişiye ben de cennete gireceğine dair güvence veririm"* buyurunca, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) azatlısı Sevbân: "Ben güvence veririm" dedi. Bundan dolayı Sevbân hiç kimseden bir şey istememekle bilinirdi.[1]

Ma'mer der ki: Bana bildirilene göre Hz. Âişe: "Sevbân'ı sık sık ziyaret edin, zira o hiç kimseden bir şey istemez" derdi. Bazen Sevbân'ın sopası veya kamçısı düşerdi, ancak kendisi bineğinden inip onu alır ve kimseden onu vermesini istemezdi.

٣٢٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ صَفْوَانَ بْنِ أُمَيَّةَ الْجُمَحِيُّ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَا خَالَطَتِ الصَّدَقَةُ مَالًا إِلَّا أَهْلَكَتْهُ " قَالَ عَبْدُ اللهِ: قَالَ أُبَيٌّ: " تَفْسِيرُهُ أَنَّ الرَّجُلَ يَأْخُذُ الصَّدَقَةَ وَهِيَ الزَّكَاةَ وَهُوَ مُوسِرٌ أَوْ غَنِيٌّ، وَإِنَّمَا هِيَ لِلْفُقَرَاءِ "

3246- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadaka, karıştığı malı helak eder."*[2]

Abdullah der ki: Ubey bunun mânâsının, kişinin maddi durumu iyi veya zengin olduğu halde zekâtı alması olduğunu ve zekâtın fakirleri hakkı olduğunu söyledi.

٣٢٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ وَهْبٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ مَرْوَانُ بْنُ الْحَكَمِ يَسْتَعْمِلُ أَبَا أُسَيْدٍ السَّاعِدِيَّ عَلَى الصَّدَقَةِ، وَكَانَ إِذَا قَدِمَ أَنَاخَ عَلَى بَابِهِ فَدَفَعَ إِلَيْهِمْ، حَتَّى آخِرَ مَا يُدْفَعُ إِلَيْهِمُ السَّوْطَ فَيَقُولُ: " هُوَ مِنْ مَالِكُمْ " قَالَ: فَقَدِمَ مَرَّةً فَدَفَعَ إِلَيْهِ كُلَّ شَيْءٍ فَرَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ فَنَامَ فَإِذَا حَيَّةٌ تَأْخُذُ بِعُنُقِهِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/295 (1643).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2214); Humeydî, *Müsned* 1/115 (237) ve Bezzâr, *Müsned* (1/418).

فَاسْتَيْقَظَ، فَقَالَ: " يَا فُلَانَةُ هَلْ بَقِيَ شَيْءٌ؟ " قَالَتْ: لَا، قَالَ: " فَمَا شَأْنُ حَيَّةٍ تَأْخُذُ بِعُنُقِي؟ انْظُرِي "، فَقَالَتْ: بَلَى، قَدْ بَقِيَ عِقَالٌ مُوكَى بِهِ جِرَابٌ، قَالَ: فَرَدَّهُ إِلَيْهِمْ

3247- Câfer b. Muhammed, babasından bildiriyor: Mervân b. el-Hakem; Ebû Useyd es-Sâidî'yi zekât memuru olarak tayin etmişti. Ebû Useyd görevden gelince kapısının önünde durur ve bütün haklarını hatta bir kamçıyı bile verir ve: "Bu sizin malınızdandır" derdi. Bir defasında görevden gelip topladığı her şeyi onlara vererek evine dönünce uyudu ve rüyasında bir yılanın boynuna dolandığını görüp uyandı. Sonra: "Ey falan! (topladığımız zekâttan) bir şey kaldı mı?" diye sordu. "Hayır" cevabını alınca: "O zaman boynuma dolanan yılan da ne oluyor? Bir daha bak" dedi. Kadın baktığında: "Evet; bir torbanın ağzının bağlandığı bir ip kalmış" dedi. Ebû Useyd bunu Mervân'a verdi.[1]

٣٢٤٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ الْحَرْبِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَنْبَسِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَيَأْتِيَنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَوْمٌ لَيْسَ عَلَى وُجُوهِهِمْ لَحْمٌ أَخْلَقُوها فِي الدُّنْيَا بِالْمسأَلَةِ، فَمَنْ فَتَحَ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ وَهُوَ غَنِيٌّ عَنْهَا، فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ "

3248- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kıyamet günü yüzlerinde hiç et olmayan, dilenmeleri sebebiyle onu yok ettikleri bir topluluk gelecektir. Kim ihtiyacı olmadığı halde kendine dilenme kapısını açarsa, Allah ona fakirlik kapısını açar."*[2]

٣٢٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، رَفَعَهُ قَالَ: " مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ شَيْئًا قَطُّ، وَلَا

---

[1] Ravileri güvenilirdir; ancak Muhammed el-Bâkır Ebû Câfer b. Ali b. el-Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib, Ebû Useyd'e yetişmemiştir.

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Âsım, *Zühd* (254).

مَدَّ عَبْدٌ يَدَهُ بِصَدَقَةٍ قَطُّ إِلَّا وَقَعَتْ فِي يَدَيِ اللهِ قَبْلَ أَنْ تَقَعَ فِي يَدِ السَّائِلِ، وَلَا فَتَحَ عَبْدٌ عَلَيْهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ لَهُ عَنْهَا غِنًى إِلَّا فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ "

3249- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadaka kesinlikle maldan bir şey eksiltmez. Bir kul sadaka vermek için elini uzatınca, bu sadaka dilencinin eline düşmeden önce Allah'ın eline düşer. Bir kul, ihtiyacı olmadığı halde kendine dilenme kapısını açarsa, Allah ona fakirlik kapısını açar."*[1]

٣٢٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا ثَابِتُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَابِدُ، حَدَّثَنَا الْحَارِثُ بْنُ النُّعْمَانِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ سَأَلَ النَّاسَ فِي غَيْرِ فَاقَةٍ نَزَلَتْ بِهِ أَوْ عِيَالٍ لَا يُطِيقُهُمْ، جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِوَجْهٍ لَيْسَ عَلَيْهِ لَحْمٌ "

وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ فَتَحَ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ مِنْ غَيْرِ فَاقَةٍ نَزَلَتْ بِهِ، أَوْ عِيَالٍ لَا يُطِيقُهُمْ فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِ بَابَ الْفَاقَةِ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ "

3250- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim ihtiyacı olmadığı halde veya muhtaç çocukları olmadığı halde kendine dilenme kapısını açarsa, kıyamet günü yüzünde hiç et olmaksızın gelir."*

Yine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim ihtiyacı olmadığı veya muhtaç çocukları olmadığı halde kendine dilenme kapısını açarsa, Allah ona hesap etmediği yerden bir ihtiyaç kapısı kapısını açar."*[2]

٣٢٥١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اسْتَغْنُوا عَنِ النَّاسِ وَلَوْ بِشَوْصِ سِوَاكٍ " قَالَ الْقَاضِي: هَكَذَا رَوَاهُ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، وَقَدْ خَالَفَهُ غَيْرُ وَاحِدٍ، رَوَاهُ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: هكَذَا وَجَدْتُهُ، عَنِ

---

[1] İsnâdı zayıftır Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/405-406 (1215) Bak: Heysemî, *Mecma* (3/110).

[2] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/91).

ابْنِ أَبِي لَيْلَى وَالْحَدِيثُ عِنْدَنَا، عَنِ الْأَعْمَشِ وَغَيْرِهِ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ أَبِي شَبِيبٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا

3251- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir misvak parçası bile olsa insanlardan bir şey istemeyin"* buyurmuştur.[1]

Kâdı der ki: Abdulazîz b. Müslim hadisi bu şekilde nakletmiştir; ancak birden çok kişi ona muhalefet etmiş ve A'meş kanalıyla Hakem'den, o da İbn Ebî Leylâ'dan rivayet etmiştir. Beyhakî der ki: Hadis bu şekilde, İbn Ebî Leylâ'dan buldum. Ancak bizde mevcut olan rivayet mürsel olarak "A'meş ve başkası —Meymûn b. Ebî Şebîb —Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem)" şeklindedir.↓

٣٢٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ الْأَعْمَشَ، وَمَنْصُورَ بْنَ زَاذَانَ، يُحَدِّثَانِ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ أَبِي شَبِيبٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي سَفَرٍ، فَنَزَلَ لِلصَّلَاةِ فَلَمَّا تَوَجَّهَ إِلَى الصَّلَاةِ رَجَعَ إِلَى رَاحِلَتِهِ لِيَعْقِلَهَا، فَقَالَ النَّاسُ: نَكْفِيكَ يَا رَسُولَ اللهِ، فَأَبَى فَقَالَ: لِيَسْتَغْنِ أَحَدُكُمْ عَنِ النَّاسِ بِقَضِيبِ سِوَاكٍ " قَالَ: فَعَقَلَهَا

3252- Meymûn b. Ebî Şebîb der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir yolculuktayken namaz için konakladı. Namaza başlayacağı zaman da bineğini bağlamak için geri döndü. Halk: "Biz bunu senin yerine yapardık ey Allah'ın Resûlü!" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir misvak çubuğu bile olsa insanlardan bir şey istemesin"* buyurup bineğini kendisi bağladı.[2]

٣٢٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ قَيْسٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي الطَّوَافِ، فَانْقَطَعَتْ شِسْعُهُ،

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/444 (12257); Bezzâr 1/432 (913) Bak: Heysemî, *Mecma* (3/94).

[2] Ravileri güvenilirdir ancak hadis mürseldir.

فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، نَاوِلْنِي أُصْلِحُهُ، فَقَالَ: " هَذِهِ أَثَرَةٌ، وَلَا أَحَبُّ الْأَثَرَةَ " أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا أَبُو خُرَاسَانَ مُحَمَّدُ بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ الْمُقَدَّمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ، مَوْلَى آلِ مَنْظُورٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَاصِمَ بْنَ عُبَيْدِ اللهِ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ وَمَعْنَاهُ، وَعُمَرُ مَوْلَى آلِ مَنْظُورٍ هُوَ عُمَرُ بْنُ قَيْسٍ

3253- Abdullah b. Âmir b. Rabîa, babasmdan bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile tavaf ederken pabucunun bağı koptu. Ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Onu bana ver de tamir edeyim" deyince: *"Bu, kendini başkasından üstün tutmak mânâsına gelir ki ben kendimi başkasından üstün tutmayı sevmem"* karşılığını verdi.[1]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur. Manzûr oğullarının azatlısı Ömer, Ömer b. Kays'tır.

٣٢٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ فِهْرٍ الْمِصْرِيُّ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا أَبُو الطَاهِرِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى الْمِصْرِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، قَالَ: " الْمَسْأَلَةُ لِلْمُضْطَرِّ، أَلَا تَرَى أَنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَصَاحِبَهُ اسْتَطْعَمَا "

3254- Eyyûb b. Musa der ki: "İstemek mecbur kalana aittir. Görmüyor musun? Hz. Musa ve arkadaşı (şehir halkından) kendilerine yemek verilmesini istemişlerdi."[2]

٣٢٥٥ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ الْفَرَّاءَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرِ بْنَ طَاهِرٍ، يَقُولُ: " مِنْ حُكْمِ الْفَقِيرِ أَنْ لَا يَكُونَ لَهُ رَغْبَةٌ، فَإِنْ كَانَ وَلَا بُدَّ فَلَا تُجَاوِزُ رَغْبَتُهُ كِفَايَتَهُ "

3255- Ebû Bekr b. Tâhir der ki: "Fakirin, dilenmeye istekli olmaması gerekir. Eğer mutlaka isteyecekse, istediği ihtiyacından fazla olmamalıdır."[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tayâlisi, *Müsned* (156).

[2] Müellifin hocası hakkında bilgi vereni bulamadım.

[3] Ebû Bekr b. Tâhir, Abdullah b. Tâhir b. Hâtim et-Tâî'dir.

٣٢٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: سَمِعْتُ الْمُظَفَّرَ بْنَ سَهْلٍ الْخَلِيلِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ نَصْرٍ الصَّائِغَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ بِشْرَ بْنَ الْحَارِثِ، يَقُولُ: " الْفُقَرَاءُ ثَلَاثَةٌ: فَقِيرٌ لَا يَسْأَلُ النَّاسَ وَإِنْ أُعْطِيَ لَمْ يَأْخُذْ فَذَاكَ مَعَ الرَّوْحَانِيِّينَ، وَفَقِيرٌ لَا يَسْأَلُ وَإِذَا أُعْطِيَ أَخَذَ فَذَاكَ فِي رِيَاضِ الْقُدُسِ، وَفَقِيرٌ يَسْأَلُ كَفَّارَتَهُ صَدِّقْهُ فِي سُؤَالِهِ "

3256- Bişr b. el-Hâris der ki: "Üç türlü fakir vardır: İnsanlardan bir şey istemeyen, verdikleri zaman da almayan fakir. Bu fakir ruhanilerle beraberdir. Diğer fakir, kimseden bir şey istemeyen, ancak verdiklerinde alan fakirdir ki, bu da cennet bahçelerindendir. Üçüncüsü ise isteyen fakirdir ki, bu fakirin günahının kefareti, istediği şeye gerçekten muhtaç olmasıdır."[1]

٣٢٥٧ - أخبرنا أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ حَبِيبٍ الْمُفَسِّرُ، أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، أَنْشَدَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، أَنْشَدَنِي الْحُسَيْنُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الشَّافِعِيُّ:"

أُقْسِمُ بِاللهِ لَرَضْخُ النَّوَى ... وَشُرْبُ مَاءِ الْقُلُبِ الْمَالِحَةْ

أَعَزُّ لِلْإِنْسَانِ مِنْ حِرْصِهِ ... وَمِنْ سُؤَالِ الْأَوْجُهِ الْكَالِحَةْ"

3257- Hüseyin b. Abdirrahman eş-Şâfiî şu şiiri okumuştur:

Yemin ederim ki çekirdek kırmak,
Sonra kuyuların tuzlu suyunu içmek,
Daha şereflidir hırslı olmaktan,
Asık suratlardan bir şey istemekten.[2]

٣٢٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمَحْمُودِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو مُوسَى مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرِ بْنِ حَبِيبٍ السَّهْمِيُّ، حَدَّثَنِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ إِلَى مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ، أَنَّهُ قَالَ لِبَعْضِ أَصْحَابِهِ:" إِذَا كَانَتْ لَكَ حَاجَةٌ فَلَا تُكَلِّمْنِي فِيهَا، وَلَكِنِ اكْتُبْهَا فِي رُقْعَةٍ، ثُمَّ

---

[1] Ebû Abdurrahman es-Sülemî, *Tabakâtu's-Sûfiyye* (47).

[2] Ebû Nuaym, *Hilye* (8/345-346).

ارْفَعْهَا إِلَيَّ فَإِنِّي أَكْرَهُ أَنْ أَرَى فِي وَجْهِكَ ذُلَّ السُّؤَالِ" قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ:" قَالَ بَعْضُ الشُّعَرَاءِ:

لَا تَحْسَبَنَّ الْمَوْتَ مَوْتَ الْبِلَى ... فَإِنَّمَا الْمَوْتُ سُؤَالُ الرِّجَالِ

كِلَاهُمَا مَوْتٌ وَلَكِنَّ ذَا ... أَشَدُّ مِنْ ذَاكَ لِذُلِّ السُّؤَالِ

وَلِقَائِلٍ:

مَنْ عَفَّ خَفَّ عَلَى الصَّدِيقِ لِقَاؤُهُ ... وَأَخُو الْحَوَائِجِ وَجْهُهُ مَمْلُولُ"

3258- Abdullah b. Bekr b. Habîb es-Sehmî der ki: Hocalarımızdan birinin bildirdiğine göre Mutarrif b. Abdillah b. eş-Şıhhîr, öğrencilerinden birine: "Şayet (maddi) bir ihtiyacın olursa bunu bana söylemeyip bir deri parçasına yazıp bana getir. Çünkü ben senin yüzünde istemekten dolayı meydana gelen utancı görmek istemem" dedi.

Abdullah b. Bekr'in bildirdiğine göre şairlerden biri şöyle demiştir:

Sen ölümü ölüp yok olmak zannetme,
Asıl ölüm, birinden bir şey istemektir.
İkisi de ölümdür ancak,
Önceki isteme zilletinden dolayı diğerinden zordur.

Bir başkası ise şöyle demiştir:

İffetli davranan, dostuyla buluşmayı kolaylaştırır
İsteyip durandan ise usanılır.[1]

٣٢٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيِّ بْنُ شَاذَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمَّارٍ الْمُوصِلِيُّ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَضْرَمِيُّ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُعَاذٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يُسْأَلُ بِوَجْهِ اللهِ تَعَالَى إِلَّا الْجَنَّةَ "

3259- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellam): *"Allah'ın zâtı (rızası) için ancak cennet istenir"* buyurdu.[1]

---

[1] İsnâdında meçhuller vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (2/210).

Beyhakî der ki: İsteyenin, Allah'ın isimlerine saygı duyması ve bunları zikrederek dünyalık bir şey istememesi gerekir. Kendisinden istenenin de Allah'ı adı anılarak istenince, gücü yettiğince vermezlik etmemesi gerekir.

٣٢٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا الْأَحْوَصُ بْنُ جَوَابٍ، حَدَّثَنَا عَمَّارُ بْنُ رُزَيْقٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ سَأَلَكُمْ بِاللهِ فَأَعْطُوهُ، وَمَنِ اسْتَعَاذَكُمْ بِاللهِ فَأَعِيذُوهُ، وَمَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ، وَمَنْ أَهْدَى إِلَيْكُمْ فَكَافِئُوهُ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَا تُكَافِئُونَهُ فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تَرَوْا أَنْ قَدْ كَافَأْتُمُوهُ "

3260- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah için sizden isteyene verin. Allah için size sığınan kimseye yardım edin. Sizi davet edenin davetine icabet edin. Size hediye verenе karşılık verin. Eğer verecek bir şey bulamazsanız, karşılıkta bulunduğunuza kanaat getirinceye kadar ona dua edin."*[2]

٣٢٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ خَالِدٍ الْقُرَشِيُّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، ح وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ النَّرْسِيُّ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ ذُؤَيْبٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ خَرَجَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ: " أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ النَّاسِ مَنْزِلَةً؟ " قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " رَجُلٌ مُمْسِكٌ بِعَنَانِ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ حَتَّى يَمُوتَ أَوْ يُقْتَلُ، أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِالَّذِي يَلِيهِ؟ امْرِؤٌ مُعْتَزِلٌ فِي شِعْبٍ يُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَيُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَيَعْتَزِلُ شُرُورَ النَّاسِ، أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِشَرِّ النَّاسِ مَنْزِلَةً؟ الَّذِي يُسْأَلُ بِاللهِ وَلَا يُعْطِي " لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ عَبْدَانَ، وَكَذَلِكَ رَوَاهُ عَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ وَقَالَ: إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي ذُؤَيْبٍ قَالَ الْبُخَارِيُّ:

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/309-310 (1671).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/310 (1672), 5/334-335 (5109).

تَابَعَهُ عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، وَأَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: وَكَذَلِكَ رَوَاهُ بُكَيْرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بن الْأَشَجُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ

3261- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yanlarına çıktı ve: *"Size insanların içinde konumu en güzel olan kişiyi bildireyim mi?"* diye sordu. Sahabe: "Evet ey Allah'ın Resûlü!" karşılığını verince şöyle buyurdu: *"Allah yolunda ölene veya öldürülene kadar atını sürüp duran kişidir. Ondan sonra en hayırlı olanı bildireyim mi? Dağ başında yalnız kalan, namazını kılıp zekâtını veren ve insanların kötülüklerinden uzak duran kişidir. İnsanlar içinde en kötü kişinin kim olduğunu söyleyeyim mi? Allah adına kendisinden bir şey istendiği zaman vermeyen kişidir."*[1]

Lafız İbn Abdân'ın hadisine aittir. Âsım b. Ali bunu İbn Ebî Zi'b'den nakledip İsmâîl b. Abdirrahman b. Ebî Zueyb'in adını vermiştir. Onun hakkında Buhârî: "Osmân b. Ömer ve Esed b. Mûsa ona mutabaat ettiler" demiştir.

Beyhakî der ki: İbn Bukeyr b. Abdillah b. el-Eşacc hadisi babası kanalıyla Atâ b. Yesâr'dan bu şekilde nakletmiştir.

٣٢٦٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، حَدَّثَنَا سَعْدَوَيْهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ الطَّائِفِيِّ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا رَفَعَهُ، قَالَ: " مَنْ سُئِلَ بِاللهِ فَأَعْطَى كُتِبَ لَهُ سَبْعُونَ حَسَنَةً "

3262- Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kendisinden Allah rızası için bir şey istenince verene yetmiş sevap yazılır"* buyurdu.[2]

٣٢٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْأَهْوَازِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ جَبْرَةَ بِنْتِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (5/83-84).

[2] İsnâdı zayıftır.

مُحَمَّدِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِيهَا، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اطْلُبُوا الْخَيْرَ عِنْدَ حِسَانِ الْوُجُوهِ " قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " مُحَمَّدُ بْنُ ثَابِتٍ هَذَا هُوَ ابْنُ سِبَاعٍ "

3263- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayrı, güzel yüzlülerde arayınız"* buyurdu.[1]

Beyhakî der ki: Muhammed b. Sâbit, İbn Sibâ'dır.

٣٢٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بَكْرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْدَانَ الصَّيْرَفِيُّ بِمَرْوَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ الْفَضْلِ الْبَلْخِيُّ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَخْزُومِيُّ، حَدَّثَتْنَا جَبْرَةُ بِنْتُ مُحَمَّدِ بْنِ ثَابِتِ بْنِ سِبَاعٍ، عَنْ أَبِيهَا، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اطْلُبُوا الْخَيْرَ عِنْدَ حِسَانِ الْوُجُوهِ " وَرَوَاهُ أَيْضًا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ جَبْرَةَ

3264- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayrı, güzel yüzlülerde arayınız"* buyurdu.[2]

Bu hadisi Abdullah b. Abdilazîz, Cebre'den rivayet etti.

٣٢٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْمَحْبُوبِيُّ، بِمَرْوَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَابِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو أَنَسٍ كَثِيرُ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّمِيمِيُّ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ خَالِدٍ الْبَصْرِيُّ أَبُو مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمٌ وَهُوَ ابْنُ مُسْلِمٍ الْخَشَّابُ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَتَاهُ اللهُ وَجْهًا حَسَنًا، وَاسْمًا حَسَنًا، وَجَعَلَهُ فِي مَوْضِعٍ غَيْرِ شَائِنٍ لَهُ فَهُوَ مِنْ صَفْوَةِ اللهِ مِنْ خَلْقِهِ " قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " قَالَ الشَّاعِرُ:

أَنْتَ شَرْطُ النَّبِيِّ إِذْ قَالَ يَوْمًا اطْلُبُوا الْخَيْرَ مِنْ حِسَانِ الْوُجُوهِ " فِي هَذَا الْإِسْنَادِ ضَعْفٌ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Heysemî, *Mecma* (8/195), Buhârî, *Tarih* 1/1 (45-46); Ebû Ya'lâ, *Müsned* 8/199 (4759) ve Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (67).

[2] İsnâdı zayıftır.

3265- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah kime güzel bir yüz, güzel bir isim verir de bu kişi bunları kıymetten düşürecek bir şey yapmazsa, bu kişi Allah'ın seçilmiş kullarındandır demektir."*

İbn Abbâs der ki: Şair bu konuda der ki:

Hani bir gün: «Hayrı güzel yüzlülerde arayın»
Dediğinde sen Peygamber'in şartı olmuşsun.[1]

Hadis bu isnâdla zayıftır.

٣٢٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَبِيبٍ أَبُو عُقَيْلٍ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ الْعَبْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُلَيْمُ بْنُ مُسْلِمٍ الْمَكِّيُّ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ، وَقَالَ: ثُمَّ أَنْشَأَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَقُولُ: وَقَالَ عِنْدَ شَرْطِ النَّبِيِّ: " الصُّعْلُوكُ الَّذِي لَمْ يُقَدِّمْ شَيْئًا "

3266- Süleym b. Müslim el-Mekkî aynı isnâdla bu mânâda bir rivayette bulunmuş; ancak şöyle demiştir: Sonra İbn Abbâs şu şiiri söyledi:

Hani bir gün: «Zayıf olan, hiçbir şey veremeyendir»
Dediğinde sen Peygamber'in şartı olmuşsun.[2]

فَصْلٌ فِيمَنْ أَتَاهُ اللهُ مَالًا مِنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ

Kişi İstemeden, Yüce Allah'ın Ona Mal Vermesi

٣٢٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُعْطِينِي الْعَطَاءَ فَأَقُولُ: أَعْطِهِ أَفْقَرَ مِنِّي، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خُذْهُ وَمَا جَاءَكَ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (1/351) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1167).

مِنْ هَذَا الْمَالِ وَأَنْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ، وَلَا سَائِلٍ فَخُذْهُ وَمَا لَا فَلَا تُتْبِعْهُ نَفْسَكَ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ بُكَيْرٍ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ يُونُسَ

3267- Ömer b. el-Hattâb der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) de bana bağışta bulunur; ancak ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Onu benden daha fakirine ver" derdim. (Yine bir defasında bana bağışta bulununca: "Ey Allah'ın Resûlü! Benden başkasına ver" dedim.) Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Ömer! Beklenti içinde olmadan ve istemeden Yüce Allah'ın bu maldan sana gönderdiğini al. Bunun dışında başkasından gelecek malda gözün olmasın."*[1]

Buhârî[2] bu hadisi Yahyâ b. Bukeyr'den, Müslim[3] ise başka bir yolla Yûnus'tan rivayet etti.

٣٢٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْوَلِيدِ الْفَحَّامُ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: أَرْسَلَ إِلَيَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِمَالٍ فَرَدَدْتُهُ، قَالَ: " مَا حَمَلَكَ أَنْ تَرُدَّ مَا أَرْسَلنا بِهِ إِلَيْكَ؟ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلَيْسَ قُلْتَ لِي: " إِنَّ خَيْرًا لَكَ أَنْ لَا تَأْخُذَ مِنَ النَّاسِ شَيْئًا "؟ قَالَ: " إِنَّمَا ذَلِكَ أَنْ لَا تَسْأَلَ النَّاسَ، وَمَا جَاءَ مِنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ، فَإِنَّمَا هُوَ رِزْقٌ رَزَقَكَ اللهُ تَعَالَى "

3268- Ömer b. el-Hattâb der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem), bana bir şey gönderince onu geri çevirdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Neden sana gönderdiğim şeyi geri çevirdin?"* diye sorunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Sen bana: «Hiç kimseden bir şey almaman daha hayırlıdır» dememiş miydin?" karşılığını verdim. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Benim dediğim isteyerek almaktır. Ama istenmeden biri sana bir şey verdiği zaman o şey Yüce Allah'ın sana göndermiş olduğu bir rızıktır."*[4]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *zekât* (130)

[3] Müslim, *zekât* (110)

[4] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (6/552-553); Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/156

٣٢٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ الْمُخْتَارَ بْنَ أَبِي عُبَيْدٍ الثَّقَفِيَّ كَانَ يُرْسِلُ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ بِالْمَالِ فَيَقْبَلَهُ، وَيَقُولُ: " لَا أَسْأَلُ أَحَدًا شَيْئًا، وَلَا أَرُدُّ مَا رَزَقَنِي اللهُ "

3269- Nafi'nin bildirdiğine göre Muhtâr b. Ebî Ubeyd es-Sekafî, Abdullah b. Ömer'e mal gönderirdi ve o da kabul eder: "Kimseden bir şey istemem, Allah'ın bana verdiği rızkı da geri çevirmem" derdi.[1]

٣٢٧٠ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا دِعْلِجُ بْنُ أَحْمَدَ السِّجْزِيُّ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ، قَالَ: كَتَبَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ إِلَى ابْنِ عُمَرَ أَنْ سَلْنِي، فَكَتَبَ إِلَيْهِ ابْنُ عُمَرَ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ الْيَدَ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى "، وَلَا لَسْتُ بِسَائِلِكَ شَيْئًا، وَلَا أَرُدُّ رِزْقًا رَزَقَنِي اللهُ مِنْكَ، وَالسَّلَامُ

3270- Ka'kâ b. Hakîm der ki: Ömer b. Abdilazîz, İbn Ömer'e mektup yazıp: "Benden dilediğini iste" dedi. İbn Ömer de ona şöyle cevap yazdı: Ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Veren el alan elden üstündür*» buyurduğunu işittim. Bu sebeple senden bir şey istemem; ancak Allah'ın bana senden göndereceği rızkı da geri çevirmem. Vesselam."[2]

٣٢٧١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيٍّ الْمُؤَذِّنُ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بَكْرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْدَانَ الْمَرْوَزِيُّ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ سَهْلٍ الْوَشَّاءُ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، فَذَكَرَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: بَعَثَ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مَرْوَانَ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ: أَنِ ارْفَعْ إِلَيَّ حَاجَتَكَ، فَكَتَبَ إِلَيْهِ ابْنُ عُمَرَ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ، فَذَكَرَهُ، قَالَ: وَلَسْتُ أَسْأَلُكَ شَيْئًا، وَلَا أَرُدُّ رِزْقًا رَزَقَنِي اللهُ مِنْكَ وَهَذَا أَصَحُّ

---

(167); Abdürrezzâk, *Musannef* 11/103-104 (20044) ve Mâlik, *Muvattâ* (998).

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Sa'd, *Tabakât* (4/150).

[2] Ravileri güvenilirdir.

3271- Süfyân es-Sevrî bu hadisi aktarmış; ancak: Abdulazîz b. Mervân, Abdullah b. Ömer'e: "İhtiyacını bana bildir" diye haber gönderince, İbn Ömer şöyle cevap yazdı" deyip hadisi zikretmiş ve sonunda: "Senden bir şey istemem; ancak Allah'ın bana senden göndereceği rızkı da geri çevirmem" dediğini söylemiştir. Bu daha sahihtir.[1]

٣٢٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخُو إِسْمَاعِيلَ ابْنِ عُلَيَّةَ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عُمَرَ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: " نَحْنُ لَا نَسْأَلُ أَحَدًا شَيْئًا فَمَنْ أَعْطَانَا شَيْئًا قَبِلْنَاهُ "

3272- Ebû Hureyre der ki: "Biz kimseden bir şey istemeyiz; ancak kim bize bir şey verirse kabul ederiz."[2]

٣٢٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي دَاوُدَ الْمُنَادِي، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ، عَنْ بُكَيْرٍ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَدِيٍّ الْجُهَنِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ جَاءَهُ مِنْ أَخِيهِ مَعْرُوفٌ مِنْ غَيْرِ سُؤَالٍ، وَلَا إِشْرَافِ نَفْسٍ فَلْيَقْبَلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ رِزْقٌ سَاقَهُ اللهُ إِلَيْهِ "

3273- Hâlid b. Adiy el-Cühenî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kime kardeşinden istemeden ve beklenti içinde olmadan bir iyilik yapılırsa bunu kabul etsin. Çünkü bu, Allah'ın kendisine gönderdi bir rızıktır."*[3]

٣٢٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُثْمَانَ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ، حَدَّثَنِي ابْنُ جَابِرٍ، حَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ حَيَّانَ، مَوْلَى أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: سَمِعْتُ أُمَّ الدَّرْدَاءِ، تَقُولُ: " مَا بَالُ أَحَدِكُمْ يَقُولُ: اللهُمَّ ارْزُقْنِي، وَقَدْ عَلِمَ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Sa'd, *Tabakât* (4/150).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (4/220-221); Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/226 (925); İbn Hibbân 5/171 (3395); Hâkim, *Müstedrek* (2/62) ve Hatîb, *Tarih* (5/152).

أَنَّ اللهَ لَا يُمْطِرُ عَلَيْهِ مِنَ السَّمَاءِ دَنَانِيرَ وَدَرَاهِمَ، وَإِنَّمَا يَرْزُقُ بَعْضَكُمْ مِنْ بَعْضٍ، فَمَنْ أُعْطِيَ شَيْئًا فَلْيَقْبَلْهُ، وَإِنْ كَانَ عَنْهُ غَنِيًّا فَلْيَضَعْهُ فِي ذِي الْحَاجَةِ مِنْ إِخْوَانِهِ، وَإِنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَسْتَعِنْ بِهِ عَلَى حَاجَتِهِ، وَلَا يَرُدُّ عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ رِزْقَهُ الَّذِي رَزَقَهُ "

3274- Ümmü'd-Derdâ der ki: "Sizden bazılarına ne oluyor da, Allah'ın semadan dinar ve dirhem yağdırmadığını bildiği halde: «Allahım! Bana rızık ver» diyor. Allah bazılarını bazılarıyla rızıklandırır. Kendisine bir şey verilen bunu kabul etsin. Eğer bu şeye ihtiyacı yoksa ihtiyacı olan kardeşlerinden birine versin. Eğer ihtiyacı varsa onunla ihtiyacını gidersin ve Allah'ın gönderdiği rızkı geri çevirmesin."[1]

٣٢٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنِي أَيُّوبُ بْنُ سُوَيْدٍ، حَدَّثَنِي ابْنُ جَابِرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ قَالَ: " مَا يَزَالُ أَحَدُكُمْ يَقُولُ: اللهُمَّ ارْزُقْنِي وَقَدْ عَرَفَ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ " فَذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ بِعَيْنِهِ

3275- Ebû Saîd, Ebû Hureyre'den: "Sizden biri, Allah'ın semadan.... Bildiği halde: «Allahım! Bana rızık ver» der" deyip aynı hadisi nakletti.[2]

٣٢٧٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ أَبِي الْأَشْهَبِ، عَنْ عَامِرٍ الْأَحْوَلِ، وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْمُتَوَكِّلِ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ هُوَ ابْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ الْعُطَارِدِيُّ، عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ الْوَاحِدِ، عَنْ عَائِذِ بْنِ عَمْرٍو الْمُزَنِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ عُرِضَ عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ هَذَا الرِّزْقِ مِنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ، وَلَا إِشْرَافِ نَفْسٍ فَلْيُوَسِّعْ لَهُ فِي رِزْقِهِ، فَإِنْ كَانَ بِهِ عَنْهُ غِنًى فَلْيُوَجِّهْهُ إِلَى مَنْ هُوَ أَحْوَجُ إِلَيْهِ مِنْهُ " وَفِي رِوَايَةِ أَبِي أُسَامَةَ: " مَنْ وُجِّهَ إِلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ هَذَا الرِّزْقِ فِي غَيْرِ مَسْأَلَةٍ، وَلَا إِشْرَافٍ فَلْيَأْخُذْهُ فَلْيَتَّسِعْ بِهِ فِي رِزْقِهِ، فَإِنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَدْفَعْهُ إِلَى مَنْ هُوَ أَحْوَجُ إِلَيْهِ مِنْهُ"

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Zehebî, *Siyer* (4/278-279).

[2] İsnâdında belirsizlik vardır.

3276- Âiz b. Amr el-Müzenî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kime şu rızıktan istemeden ve beklenti içinde olmadan verilirse onunla rızkını genişletsin. Eğer bu rızka ihtiyacı yoksa onu kendisinden daha muhtaç olana versin."*[1]

Bu hadis, Ebû Usâme'nin rivayetinde şu şekildedir: *"Kime istemediği ve beklenti içinde olmadığı halde bir rızık gönderilirse, onu alıp rızkını genişletsin. Eğer bu rızka ihtiyacı yoksa onu kendisinden daha muhtaç olana versin."*

٣٢٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْأَهْوَازِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ مِلْحَانَ، حَدَّثَنَا ابْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، مَوْلَى الْمُطَّلِبِ، عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَامِرٍ، بَعَثَ إِلَى عَائِشَةَ بِنَفَقَةٍ وَكُسْوَةٍ، فَقَالَتْ: يَا بُنَيَّ، إِنِّي لَا أَقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ شَيْئًا، فَلَمَّا خَرَجَ قَالَتْ: رُدُّوهُ عَلَيَّ، قَالَ: فَرَدُّوهُ، فَقَالَتْ: إِنِّي ذَكَرْتُ شَيْئًا قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا عَائِشَةُ، مَنْ أَعْطَى عَطَاءً بِغَيْرِ مَسْأَلَةٍ فَاقْبَلِيهِ، فَإِنَّمَا هُوَ رِزْقٌ سَاقَهُ اللهُ إِلَيْكِ "

3277- Muttalib b. Abdillah der ki: Abdullah b. Âmir, Hz. Âişe'ye para ve giysi yollayınca: "Evladım! Ben kimseden bir şey kabul etmem" dedi. Adam çıkınca ise: "Onu geri çevirin" dedi. Adamı geri getirdiklerinde ise şöyle dedi: Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) bana şöyle buyurduğunu hatırladım: *"Ey Âişe! İstemediğin halde sana bir şey verenin verdiğini kabul et. Çünkü bu, Allah'ın sana gönderdiği bir rızıktır."*[2]

٣٢٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ بْنِ مُوسَى، حَدَّثَنَا بدل بن الْمُحَبَّرُ الْيَرْبُوعِيُّ، حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ مَالِكٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عُبَيْدٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَصَدَّقُوا وَدَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ، فَإِنَّ الصَّدَقَةَ تَدْفَعُ عَنِ الْأَعْرَاضِ وَالْأَمْرَاضِ، وَهِيَ زِيَادَةٌ فِي أَعْمَالِكُمْ وَحَسَنَاتِكُمْ "

هَذَا مُنْكَرٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir; ancak senedinde kopukluk vardır. Ahmed, *Müsned* (5/65); Taberânî, *M. el-Kebîr* 18/19 (30) ve Münzirî, *et-Terğîb* (1/599).

[2] Ravileri güvenilirdir ancak Buhârî, Muttalib b. Abdillah'ın, sahabeden bir şey dinlediğini kabul etmemiştir. Ahmed, *Müsned* (6/77, 259).

3278- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadaka verin ve hastalarınızı sadakayla tedavi edin. Çünkü sadaka, bela ve hastalıkları defeder. Amellerinizi ve sevaplarınızı arttırır."*[1]

Hadis bu isnâdla münkerdir.

٣٢٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ الْحُسَيْنِ الْعَمِّيُّ الْبَصْرِيُّ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا طَالُوتُ بْنُ عَبَّادٍ، حَدَّثَنَا فَضَالُ بْنُ جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " حَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ، وَدَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ، وَاسْتَقْبِلُوا أَمْوَاجَ الْبَلَاءِ بِالدُّعَاءِ " فَضَالُ بْنُ جُبَيْرٍ صَاحِبُ مَنَاكِيرَ

3279- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Mallarınızı zekâtla koruyun, hastalarınızı sadakayla tedavi edin ve dalga dalga gelen belaları duayla karşılayın."*[2]

Fadâl b. Cubeyr, münker hadisler rivayet eden biridir.

٣٢٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ السَّمْحِ، حَدَّثَنَا غِيَاثُ بْنُ كَلُّوبٍ الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُطَرِّفُ بْنُ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " حَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ، وَدَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ، وَرُدُّوا نَائِبَةَ الْبَلَاءِ بِالدُّعَاءِ " غِيَاثٌ هَذَا مَجْهُولٌ

3280- Mutarrif b. Semure b. Cundub'un, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Mallarınızı zekâtla koruyunuz, hastalarınızı sadakayla tedavi ediniz ve belaları duayla uzaklaştırınız."*[3]

Senedindeki Giyâs mechuldür.

---

[1] İsnâdı çok zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2340); Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/157-158 (10196), *M. el-Evsat* 2/574 (1984) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (2/104, 4/237).

٣٢٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ السَّمَّاكِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: " كَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ الصَّدَقَةَ تَدْفَعُ عَنِ الرَّجُلِ الْمَظْلُومِ "

3281- İbrâhîm(-i Nehaî) der ki: "Onlar (Sahabe ve Tâbiûn), sadakanın mazlumdan zulmü uzaklaştıracağına inanırdı."

فَصْلٌ فِي الْقَرْضِ

Borç Vermek

٣٢٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ الْجُرْجَانِيُّ، بِحَلَبَ، حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسِيرٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ رُومِيٍّ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ أُذُنَانٍ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَقْرَضَ وَرِقًا مَرَّتَيْنِ كَانَ كَعِدْلِ صَدَقَةٍ مَرَّةً " كَذَا رُوِيَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مَرْفُوعًا، وَرَوَاهُ الْحَكَمُ، وَأَبُو إِسْحَاقَ، أَنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ أُذُنَانِ النَّخَعِيَّ كَانَ لَهُ عَلَى عَلْقَمَةَ أَلْفَ دِرْهَمٍ، فَقَالَ عَلْقَمَةُ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: " لَأَنْ أُقْرِضَ مَرَّتَيْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِهِ مَرَّةً "، وَقِيلَ غَيْرُ ذَلِكَ، وَالْمَوْقُوفُ أَصَحُّ

3282- Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Kim iki defa borç gümüş (para) verirse, bir defa sadaka vermiş gibi sevap alır"* buyurdu.[1]

Hadis bu isnâdla bu şekilde merfu olarak nakledilmiştir. Hakem ve Ebû İshâk'ın bildirdiğine göre Süleymân b. Uzunân en-Nehaî'nin Alkame'den bin dirhem alacağı vardı. Alkame ona şöyle dedi: Abdullah der ki: "İki defa borç vermem, benim için aynı parayı bir defa sadaka olarak vermemden daha üstündür." Hadis başka şekilde de nakledilmiştir; ancak sahih olan mevkûf olmasıdır.

٣٢٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْمُؤَمَّلِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا الْمُقَدَّمِيُّ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يسِيرٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ رُومِيٍّ،

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1121).

عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ أَقْرَضَ رَجُلًا مُسْلِمًا دَرَاهِمَ - مَرَّتَيْنِ - كَانَ لَهُ أَجْرُ صَدَقَتِهَا مَرَّةً وَاحِدَةً "

3283- Abdullah b. Mes'ûd'un bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim bir müslümana iki defa borç para verirse, bir defa sadaka vermiş gibi sevap alır"* buyurdu.[1]

٣٢٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْأَهْوَازِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، أَنَا سَأَلْتُهُ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا أَبُو يَعْلَى، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى الْفُضَيْلِ أبي مُعَاذٍ، وَفِي رِوَايَةِ الْأَهْوَازِيُّ قَالَ: قَرَأْتُهُ عَلَى فُضَيْلِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ أَبِي حَرِيزٍ، أَنَّ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَهُ، أَنَّ الْأَسْوَدَ بْنَ يَزِيدَ كَانَ يَسْتَقْرِضُ مِنْ مَوْلَى للنَّخَعِ تَاجِرٍ، فَلَمَّا خَرَجَ عَطَاؤُهُ قَضَاهُ، وَأَنَّهُ خَرَجَ عَطَاؤُهُ، فَقَالَ لَهُ الْأَسْوَدُ: إِنْ شِئْتَ أَخَّرْتَ عَنَّا، فَإِنَّهُ قَدْ كَانَ عَلَيْنَا حُقُوقٌ فِي هَذَا الْعَطَاءِ، فقَالَ لَهُ التَّاجِرُ: لَسْتُ فَاعِلًا، فَنَقَدَهُ الْأَسْوَدُ خَمْسَ مِائَةَ دِرْهَمٍ حَتَّى إِذَا قَبَضَهَا التَّاجِرُ، قَالَ لَهُ التَّاجِرُ: دُونَكَ فَخُذْهَا، فَقَالَ لَهُ الْأَسْوَدُ: قَدْ سَأَلْتُكَ هَذَا فَأَبَيْتَ، فَقَالَ له التَّاجِرُ: إِنِّي سَمِعْتُكَ تُحَدِّثُنَا عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ: " مَنْ أَقْرَضَ شَيْئًا مَرَّتَيْنِ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ أَحَدُهُمَا لَوْ تَصَدَّقَ بِهِ "

3284- İbrâhîm(-i Nehaî)'nin bildirdiğine göre Esved b. Yezîd, Nehaî'lerin azatlılarından ticaretle uğraşan birinden borç alır, kendisine para geldiği zaman borcunu öderdi. Bir seferinde yine para geldi ve borç aldığı tüccara: "Borcu biraz ertelesen iyi olur. Çünkü yükümlülüğüm çok ve gelen para yeterli değil" dedi; ancak tüccar bunu kabul etmedi. Bunun üzerine Esved tüccara beş yüz dirhem ödedi; ancak tüccar paraları geri verdi. Esved: "Biraz önce borcumu ertelemeni istedim, fakat reddettin" deyince, tüccar şöyle karşılık verdi: Senin Abdullah b. Mes'ûd'dan bize

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/812 (2430).

anlattığına göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kim bir müslümana bir şeyi iki defa borç olarak verirse, bu şeyi bir defa sadaka vermiş gibi sevap alır*» buyurdu.[1]

٣٢٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّائِغُ، حَدَّثَنَا غَسَّانُ بْنُ الرَّبِيعِ بْنِ مَنْصُورٍ الْغَسَّانِيُّ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مَيْسَرَةَ الْأَشْجَعِيُّ، عَنْ هِلَالٍ أَبِي ضِيَاءٍ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كُلُّ قَرْضٍ صَدَقَةٌ "

3285- İbn Mes'ûd'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her borç bir sadakadır"* buyurdu.[2]

٣٢٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُسْتَفاضِ الْفِرْيَابِيُّ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا ابْنُ عَيَّاشٍ، حَدَّثَنِي عُتْبَةُ بْنُ حُمَيْدٍ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " دَخَلَ رَجُلٌ الْجَنَّةَ فَرَأَى عَلَى بَابِهَا مَكْتُوبًا الصَّدَقَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، وَالْقَرْضُ بِثَمَانِيَةَ عَشَرَ "

3286- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir adam cennete girdi ve kapısında: «Sadakaya on kat, borca ise on sekiz kat sevap verilir» yazılı olduğunu gördü."*

٣٢٨٧ - وَرَوَاهُ أَيْضًا جَعْفَرُ بْنُ الزُّبَيْرِ الْحَنَفِيُّ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " انْطَلَقَ بِرَجُلٍ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ، فَرَأَى عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ مَكْتُوبٌ الصَّدَقَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، وَالْقَرْضُ الْوَاحِدُ بِثَمَانِيَةَ عَشَرَ؛ لِأَنَّ صَاحِبَ الْقَرْضِ لَا يَأْتِيكَ إِلَّا وَهُوَ مُحْتَاجٌ، وَأَنَّ الصَّدَقَةَ رُبَّمَا وُضِعَتْ فِي غِنًى" أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرٌ فَذَكَرَهُ

3287- Aynı zamanda Câfer b. ez-Zübeyr el-Hanefî bu hadisi Kâsım kanalıyla Ebû Umâme'den şu şekilde nakletti: *"Bir adam cennetin kapısına götürülünce başını kaldırdı ve cennetin kapısında: «Sadakaya on kat, borca ise on*

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Hibbân, *Sahih* 7/249 (5018); İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1476, 1478) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/159 (10200).

[2] İsnâdı zayıftır. Taberâni, *M. es-Sağîr* (1/143); İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/567) Bak: Heysemî, *Mecma* (4/126).

sekiz kat sevap verilir» yazılı olduğunu gördü. Çünkü borç alacak olan sana ancak muhtaç olarak gelir. Sadaka ise muhtaç olmayana da verilmiş olabilir."[1]

٣٢٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْبَاغَنْدِيُّ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ خَالِدٍ، قَالَ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ أَبِي مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَأَيْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي مَكْتُوبًا عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ الصَّدَقَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، وَالْقَرْضُ بِثَمَانِيَةَ عَشَرَ" قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " قُلْتُ لِجِبْرِيلَ: مَا بَالُ الْقَرْضِ أَفْضَلُ مِنَ الصَّدَقَةِ؟ قَالَ: إِنَّ السَّائِلَ يَسْأَلُ وَعِنْدَهُ، وَالْمُسْتَقْرِضُ لَا يَسْتَقْرِضُ إِلَّا مِنْ حَاجَةٍ"

3288- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İsra'ya (Mirac'a) çıktığım gece cennetin kapısında: «Sadakaya on kat, borca ise on sekiz kat sevap verilir» yazılı olduğunu gördüm. Cibrîl'e: «Neden borç vermek sadaka vermekten daha faziletlidir?» diye sorduğumda: «Dilenci, yanında olduğu halde ister. Borç alan ise ancak ihtiyacı varsa borç ister» dedi."*[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tayâlisi, *Müsned* (1/406); Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/297 (7976) Bak: Heysemî, *Mecma* (4/126).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/812 (2431).

الثَّالِثُ وَالْعِشْرُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي الصِّيَامِ

23. Şube

Oruç

Yüce Allah: *"Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz"*[1] buyurmaktadır.

Ebû Abdillah el-Halîmî der ki: "Yüce Allah burada orucun insanı takvaya ulaştırıcı bir vesile olduğunu beyan etmiştir. Takvanın hakikati ise emredilen ve güzel olan şeyler ile amel etmek, yasaklanan, mekruh ve kötü olan şeylerden uzak durmaktır. Takva ile kişinin kendini cehennemden sakınması kastedilmektedir. Kişi kendini cehennemden ancak bu zikredilenlerle koruyabilir. Namaz da takvanın bir bölümüdür. Zira Yüce Allah bu konuda: *"Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar"*[2] buyurmaktadır. Kişinin hayâsızlıktan ve kötülükten sakınması takvadandır. Şüphesiz ki Allah kime namazı sevdirirse onu kılmaya muvaffak eder ve ona karşı uzuvlarını zelil kılarsa o kimse hayâsızlıktan ve kötülükten sakınır. Bu sebeple de oruç takvanın bir bölümüdür. Çünkü tok ve suya kanmış olmak, hayâsızlığa ve kötülüğe vesile olacak sebeplerin başıdır. Bilindiği gibi aç ve susuz olan kimsenin, tok ve suya kanmış kimse gibi şehvet duyguları uyanık olmaz. Böylece oruçla takva hasıl olur.

Bunun başka bir yönü de vardır. Yani umulur ki nimetler miktarınca küfürden, gafil olmaktan ve cahilce davranmaktan sakınırsınız. İnsanlar yıl boyunca tok olur ve susamazsa açlığı ve susuzluğu unuturlar. Böyle olunca da gafil davranıp Allah'ın vermiş olduğu nimetlerden dolayı şükretmeyi unuturlar. Böyle olmaması için Allah zamanın (yılın) bir kısmını oruçlu geçirmelerini farz kıldı ki, yemenin ve içmenin yemek ve su bulunmasından

---

[1] Bakara Sur. 183

[2] Ankebût Sur. 45

ibaret olmadığını, bunlarla birlikte Allah'ın izin vermesi ve onu mübah kılması gerektiğini anlasınlar. Böylece imana meyleder, Allah rızası için yeme ve içmeyi bırakırlar. Bu da kendileri için ibadettir. Yeme ve içmeyi bıraktıklarında (oruç tuttuklarında) canları yemek ve su ister. Ancak sabrederler ve ömürleri boyunca bu şekilde Allah'ın nimetlerini hatırlarlar. Yiyip içmeleri için izin verildiği zaman şükrederler ve onun hakkını edâ ederler. Şüphesiz ki bu da takvanın kapılarından bir kapıdır ve hastalıklara karşı da benzeri yoktur.

Başka bir yönü ise şöyledir: Umulur ki, cimrilikten dolayı ihtiyaç sahibi kimseleri ihmal edip *gaflete düşmekten* korunursunuz. İnsanlar açlık ve susuzluk olmak üzere iki şey ile yoğrulmuştur. Onlar arasında zenginler ve fakirler bulunmaktadır. Zenginler karınlarını doyurdukları zaman açlığı unuturlar. Bu sebeple Allah onlara orucu farz kıldı ki yemekten ve sudan uzak durdukları zaman, fakirliğinden dolayı oruç olmaksızın bir gün veya daha fazla aç ve susuz kalan kimseleri hatırlarlar. Bu da fakirlere karşı şefkatli olmalarına, onlara iyilikte bulunmalarına ve nimetlerden dolayı Allah'a şükretmelerine sebep olur. Muhakkak ki bağışta bulunup iyilikler yapmak takvanın kapılarından bir kapıdır."[1]

٣٢٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا حَامِدُ بْنُ أَبِي حَامِدٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ حَنْظَلَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عِكْرِمَةَ بْنَ خَالِدٍ، يُحَدِّثُ طَاوُوسًا أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ: أَلَا تَغْزُو؟ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ، وَحَجِّ الْبَيْتِ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ حَنْظَلَةَ

3289- Hanzala b. Ebî Süfyân der ki: İkrime b. Hâlid'in, Tâvus'a şöyle anlattığım işittim: Bir adam Abdullah b. Ömer'e: "Savaşa çıkmayacak mısın?" deyince, Abdullah b. Ömer şu karşılığı verdi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*İslam beş temel üzerine kurulmuştur. Allah'tan başka ilah olmadığına*

[1] Halîmî, *el-Minhâc* (2/367-369).

şahitlik etmek, namaz kılmak, zekat vermek, Ramazan orucunu tutmak ve (Beytullah'ı) haccetmektir» buyurduğunu işittim."[1]

Müslim bunu *Sahîh*'te Hanzala kanalıyla rivayet etti.[2]

Beyhakî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), oruca bazı isimler vermişti. O isimlerden biri de kalkandır.

٣٢٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ الْخَلَدِيُّ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْمُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الصِّيَامُ جُنَّةٌ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنِ الْقَعْنَبِيِّ، وَقُتَيْبَةَ، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ حَدِيثِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ

3290- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruç kalkandır"* buyurdu.

Müslim bunu el-Ka'nebî ve Kuteybe kanalıyla[3] ve Buhârî bunu Mâlik — Ebu'z-Zinâd kanalıyla rivayet etti.[4]

٣٢٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ الْمُنَادِيِّ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا شَيْبَانُ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: وَحَدَّثَ جُرَيُّ بْنُ كُلَيْبٍ عَنْ بَشِيرِ بْنِ الْخَصَاصِيَةِ، قَالَ: وحَدَّثَنَا أَصْحَابٌ لَنَا، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ نَبِيَّ اللهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ، يَرْوِي ذَلِكَ عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ: " قَالَ رَبُّكُمْ: الصَّوْمُ جُنَّةٌ يَجْتَنُّ بِهَا عَبْدِي مِنَ النَّارِ "

3291- Ebû Hureyre bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kutsî hadisinde şöyle buyururdu: *"Rabbiniz: «Oruç kalkandır. Kulum onunla cehennemden korunur» buyurdu."*[5]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî (1/8) ve Müslim 1/45 (22).

[3] Müslim 1/806 (162).

[4] Buhârî (2/226).

[5] İsnâdı hasendir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/45 (1235).

٣٢٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، أَنَّ أَبَا الزُّبَيْرِ حَدَّثَهُ، أَنَّ جَابِرًا أَخْبَرَهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " قَالَ رَبُّنَا عَزَّ وَجَلَّ: الصِّيَامُ جُنَّةٌ يَسْتَجِنُّ بِهَا الْعَبْدُ مِنَ النَّارِ وَهُوَ لِي، وَأَنَا أَجْزِي بِهِ "

وَسَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: " الصِّيَامُ جُنَّةٌ حَصِينَةٌ مِنَ النَّارِ

3292- Câbir'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Rabbimiz: «Oruç kalkandır. Kul onunla cehennemden korunur. Oruç benim içindir ve onun mükafatını bizzat ben vereceğim» buyurdu."*[1]

Ebû Hureyre der ki: Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruç cehennemden korunmak için bir kalkandır, bir kaledir"* buyurduğunu işittim.

٣٢٩٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي يُونُسَ، مَوْلَى أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الصِّيَامُ جُنَّةٌ وَحِصْنٌ حَصِينٌ مِنَ النَّارِ "

3293- Ebû Hureyre der ki: Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellam): *"Oruç, cehennemden korunmak için bir kalkandır müstahkem bir kaledir"* buyurduğunu işittim.[2]

٣٢٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ بَشَّارِ بْنِ أَبِي سَيْفٍ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ غُضَيْفِ بْنِ الْحَارِثِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عُبَيْدَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللهِ فَاضِلَةً فَالْحَسَنَةُ بِسَبْعِ مِائَةٍ، وَمَنْ أَنْفَقَ عَلَى نَفْسِهِ - أَوْ قَالَ: عَلَى أَهْلِهِ - أَوْ عَادَ مَرِيضًا، أَوْ أَمَاطَ أَذًى فَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، وَالصَّوْمُ جُنَّةٌ مَا لَمْ يَخْرِقْهَا، وَمَنِ ابْتَلَاهُ اللهُ بِبَلَاءٍ فِي جَسَدِهِ فَلَهُ حِطَّةٌ " كَذَا وَجَدْتُهُ، وَرَوَاهُ ابْنُ

---

[1] İsnâdı hasendir. İsnâdında hakkında eleştiri olan İbn Lehîa bulunmaktadır. Ancak Abdullah b. Vehb'in kendisinden rivayet etmiş olduğu hadisler sahihtir. Ahmed, *Müsned* (3/341) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/49 (8326).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (2/402).

وَهْبٍ وَغَيْرُهُ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ حَازِمٍ، وَقَالُوا: عَنْ عِيَاضِ بْنِ غُطَيْفٍ، وَكَذَلِكَ قَالَهُ وَاصِلٌ مَوْلَى أَبِي عُيَيْنَةَ، عَنْ بَشَّارٍ

3294- Ebû Ubeyde der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Kim Allah yolunda malının fazlasını infak ederse karşılığı yedi yüz katıyla verilir. Kim kendisi (veya ailesi) için harcamada bulunursa veya bir hastayı ziyaret ederse veya zarar veren bir şeyi yoldan kaldırırsa bu iyiliğinin karşılığı on katıyla verilir. Oruç onu (yalanla, gıybetle veya zarar verici başka bir şeyle) delmedikten sonra kişiyi (günaha bulaşmaktan) koruyan bir kalkandır. Allah kimin bedenine bir hastalık verirse, o musibet (günahlarının) kefareti olur."*[1]

Ben bunu bu şekilde buldum. İbn Vehb ve bir başkası bunu Cerîr b. Hâzım kanalıyla zikrederek: "İyâd b. Ğutayf kanalıyla" demişlerdir.[2] Ebû Uyeyne'nin azatlısı Vâsile bunu Beşşâr'dan rivayet etti.

٣٢٩٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، وَابْنُ مِلْحَانَ، قَالَا: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ مِلْحَانَ أَخْبَرَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدَ، أَنَّ مُطَرِّفًا، مِنْ بَنِي عَامِرِ بْنِ صَعْصَعَةَ حَدَّثَهُ، أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ أَبِي الْعَاصِ الثَّقَفِيَّ، دَعَا لَهُ بِلَبَنٍ يَسْقِيهِ، فَقَالَ مُطَرِّفٌ: إِنِّي صَائِمٌ، فَقَالَ عُثْمَانُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الصِّيَامُ جُنَّةٌ كَجُنَّةِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْقِتَالِ "

وَسَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " صِيَامُ حُسْنٌ صِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ "

3295- Saîd b. Ebî Hind, Âmir b. Sa'sa'a oğullarmdan olan Mutarrif'ten bildiriyor: Osmân b. Ebi'l-Âs es-Sekafî, kendisine içirmek için süt isteyince, Mutarrif: "Ben oruçluyum" demiş. Bunun üzerine Osmân şu karşılığı verdi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Oruç, sizden birinin savaşta kendisiyle korunduğu kalkan gibidir*» buyurduğunu işittim."[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Tayâlisî, *Müsned* (sh. 31) ve Beyhakî, *Sünen* (9/171).

[2] İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/194 (1891), Beyhakî, *Sünen* (4/270), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/6, 5/339, 9/107), Ahmed, *Müsned* (1/196) ve Hâkim, *Müstedrek* (3/265).

[3] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (4/167), İbn Mâce 1/525 (1639).

Yine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Güzel oruç, her aydan üç gün oruç tutmaktır"* buyurduğunu işittim.

(Hz. Peygamber) orucu sabır diye adlandırdı. Başka bir hadiste de "Sabır aydınlıktır" diye adlandırılmıştır.

٣٢٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، قَالَ: كُنَّا مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ فِي سَفَرٍ، فَحَضَرَ الطَّعَامُ فَبَعَثْنَا إِلَى أَبِي هُرَيْرَةَ وَهُوَ يُصَلِّي، فَجَاءَ الرَّسُولُ فَذَكَرَ أَنَّهُ صَائِمٌ، فَوَضَعَ الطَّعَامَ لِيُؤْكَلَ، فَجَاءَ أَبُو هُرَيْرَةَ وَقَدْ كَادُوا يَفْرُغُونَ مِنْهُ فَتَنَاوَلَهُ، فَجَعَلَ يَأْكُلُ، فَنَظَرُوا إِلَى الرَّجُلِ الَّذِي أَرْسَلُوهُ إِلَى أَبِي هُرَيْرَةَ، فَقَالَ: مَا تَنْظُرُونَ إِلَيَّ، قَدْ وَاللهِ أَخْبَرَنِي أَنَّهُ صَائِمٌ، قَالَ: صَدَقَ، ثُمَّ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " صَوْمُ شَهْرِ الصَّبْرِ، وَثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنَ الشَّهْرِ صَوْمُ الدَّهْرِ " فَأَنَا صَائِمٌ فِي تَضْعِيفِ اللهِ، وَمُفْطِرٌ فِي تَخْفِيفِهِ

3296- Ebû Osmân bildiriyor: Ebû Hureyre ile bir yolculuktayken yemek hazırlandı ve Ebû Hureyre'ye haber gönderdik. Kendisi namaz kılıyordu. Gönderdiğimiz kişi gelip Ebû Hureyre'nin oruçlu olduğunu söyleyince yemek konuldu ve bu sırada Ebû Hureyre gelip yemeye başladı. Oradakiler, çağırması için gönderdikleri adama bakınca, adam: "Neden bakıyorsunuz? Vallahi oruçlu olduğunu söyledi" dedi. Ebû Hureyre: "Doğru söyledi" deyip şöyle devam etti: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Ramazan ayında ve her aydan üç gün oruç tutmak, bütün seneyi oruçlu geçirmek gibidir*» buyurduğunu işittim. Ben Allah'ın sevabının kat kat olmasından dolayı oruç tuttum, verdiği ruhsat ile de orucumu bozdum" dedi.[1]

Beyhakî der ki: Bunun bir benzeri Ebû Zer kanalıyla bize rivayet olundu.[2]

Ebû Mâlik el-Eş'arî'nin rivayetinde bize bildirilene göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sabır aydınlıktır"* buyurmuştur. Oruç sabır diye adlandırılmıştır. Zira Arapların dilinde sabır demek hapis demektir. Oruçlu kimse de nefsini bazı şeylere karşı hapsetmektedir. Yüce Allah, kişinin bedeninin sıhhatini

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (4/218).

[2] Tirmizî 3/135 (762), Nesâî (4/219) ve İbn Mâce 1/545 (1708).

oruçta kılmıştır ve sabır: "Aydınlık" diye adlandırılmıştır. Şehvetler kalpten kaldırıldığı zaman kalbi kuşatan karanlıklar kaldırılır. İşte o zaman kalp Allah'a yapılan ibadetin kendisine olan faydalarını görmeye başlar. Bu şekilde faydalı şeyi tercih edip ona devam eder. Aynı şekilde Allab'a masiyetin kendisine olan zararını görmeye başlar ve ondan ictinab eder. Başka bir haberde ise oruç: "Sabrın yarısıdır" diye adlandırılmıştır.

٣٢٩٧ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ جُرَيٍّ، عَنْ رَجُلٍ، مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَخَذَ بِيَدِهِ، فَإِمَّا عَقَدَهُنَّ بِيَدِهِ، وَإِمَّا عَقَدَهُنَّ بَيْدِ السَّلْمِيِّ، فَقَالَ: " سُبْحَانَ اللهِ نِصْفُ الْمِيزَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَاللهُ أَكْبَرُ تَمْلَأُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَالْوُضُوءُ نِصْفُ الْإِيمَانِ، وَالصِّيَامُ نِصْفُ الصَّبْرِ "

3297- Curey', Süleym oğullarından bir adamdan bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) elinden tutup kendi parmaklarıyla veya Süleym oğullarından olan bu adamın parmaklarıyla sayarak: *"Sübhânallah demek Mizan'ın yarısını, Elhamdülillah demek ise tamamını doldurur. Allahu ekber, yeryüzü ve gökyüzü arasını doldurur. (Güzelce alınan) abdest imanın, oruç ise sabrın yarısıdır"* buyurdu.[1]

Halîmî der ki: "Bu da ibadetleri toplayandır, yani bazı şeyleri yapıp bazı şeyleri terk etmektir. Oruç ta şehvetleri giderip haram olan şeyleri terk etmeye vesile olandır. O da sabrın yarısıdır. Çünkü nefsin istediği şeyleri yapmayıp sabretmektir. Bunun dışında artık zor şeylere sabretmek kalır. Bu da emredilmiş olan ibadetlerdir. Sabır iki çeşittir. Bunlar bazı şeyleri yapmak, bazı şeyleri de terk etmektir. Oruç ta bunlardan birine yardımcı olandır. O zaman oruç sabrın yarısı demektir. Ayrıca mükafatlandırılan farz diye de adlandırılmıştır. Başka bir haberde de ona zekat denilmiştir. Çünkü bedeni zayıf düşürüp vücudu sağlıklı kılar. Böylece oruç tutan, Allah için bedeninden bir şey vermiş gibi olur. En doğrusunu Allah bilir."[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. Dârimî (167).

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (2/371).

٣٢٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أنبأنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ أَبِي عُمَرَ الشَّامِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ الْحسحاسِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ، فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: " يَا أَبَا ذَرٍّ "، فَقُلْتُ: لَبَّيْكَ، قَالَ: " صَلَّيْتَ؟ " قُلْتُ: لَا، قَالَ: " فَقُمْ فَصَلِّ "، فَصَلَّيْتُ، ثُمَّ أَتَيْتُهُ فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: " يَا أَبَا ذَرٍّ، اسْتَعَذْتَ بِاللهِ مِنْ شَيَاطِينِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ؟ " قُلْتُ: وَهَلْ لِلْإِنْسِ شَيَاطِينُ؟ قَالَ: " نَعَمْ يَا أَبَا ذَرٍّ "، ثُمَّ قَالَ لِي: " أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى كَنْزٍ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ؟ " قُلْتُ: بَلَى، يَا رَسُولَ اللهِ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، قَالَ: " لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، فَإِنَّهَا كَنْزٌ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ " قُلْتُ: فَالصَّلَاةُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " خَيْرٌ مَوْضُوعٌ، فَمَنْ شَاءَ أَقَلَّ وَمَنْ شَاءَ أَكْثَرَ " قُلْتُ: فَالصَّوْمُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " فَرْضٌ مُجْزِيٌ " قُلْتُ: فَالصَّدَقَةُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " أَضْعَافٌ مُضَاعَفَةٌ، وَعِنْدَ اللهِ مَزِيدٌ "، قُلْتُ: فَأَيُّهَا أَفْضَلُ؟ قَالَ: جَهْدٌ مِنْ مُقِلٍّ وَسِرٌّ إِلَى فَقِيرٍ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيُّمَا أُنْزِلَ عَلَيْكَ أَعْظَمُ؟ قَالَ: " اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ " قُلْتُ: فَأَيُّ الْأَنْبِيَاءِ كَانَ أَوَّلَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " آدَمُ "، قُلْتُ: أَوَ نَبِيٌّ كَانَ؟ قَالَ: " نَعَمْ، نَبِيٌّ مُكَلَّمٌ " قُلْتُ: كَمْ كَانَ الْمُرْسَلُونَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " ثَلَاثُمِائَةٍ وَخَمْسَةَ عَشَرَ جَمًّا غَفِيرًا "

3298- Ebû Zer anlatıyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'de iken yanına gittim ve yanında oturdum. Bana: *"Ey Ebû Zer!"* buyurunca: "Buyur emrindeyim" dedim. *"Namaz kıldın mı?"* diye sorunca: "Hayır" dedim. Bunun üzerine: *"Kalk ve kıl"* buyurdu. Namaz kıldıktan sonra tekrar yanına gelip oturduğumda: *"Cin ve insan şeytanlarının şerrinden Allah'a sığındın mı?"* diye sordu. "İnsanların da mı şeytanları vardır?" dediğimde: *"Evet ey Ebû Zer!"* buyurdu. Sonra: *"Sana Cennet hazinelerinden birini göstereyim mi?"* deyince: "Evet, ey Allah'ın Resûlü!" karşılığını verdim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh (=Güç ve kuvvet ancak Allah'a mahsustur) lafzı, Cennet hazinelerinden bir hazinedir"* buyurdu. O'na: "Ey Allah'ın Resûlü! Ya namaz?" dediğimde: *"O, ortaya konulan bir şeydir, isteyen çok alır, isteyen de az alır"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Ya oruç?" dediğimde ise: *"O, mükâfatı olan bir farzdır"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Ya sadaka?" diye sorduğumda: *"Onun karşılığı kat kat verilir. Yüce Allah çok verendir"* buyurdu. "Sadakanın hangisi daha üstündür?" dediğimde

ise: *"Maddi durumu zayıf olan birinin (az da olsa gücü nisbetinde) gizlice fakire verdiği sadakadır"* karşılığını verdi. Kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Sana indirilenin en büyüğü hangisidir?" dediğimde: *"Âyetu'l-Kürsî'dir"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Peygamberlerin ilki kimdi?" dediğimde: *"Âdem'dir"* buyurdu. "O nebî miydi?" dediğimde: *"Evet, Allah'ın kendisiyle konuştuğu (ona vahiy gelen) bir nebî idi"* buyurdu. "Gönderilen peygamberlerin sayısı kaçtır?" dediğimde ise *"Üç yüz on beş kişidir. Bu da büyük bir sayıdır"* buyurdu.[1]

٣٢٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: قَرَأَ عَلَيَّ عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، وَالْقَاسِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ جُمْهَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ - قَالَ: فَذَكَرَ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ - قَالَ: " وَالصِّيَامُ نِصْفُ الصَّبْرِ، وَعَلَى كُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ، وَزَكَاةُ الْجَسَدِ الصِّيَامُ "

3299- Cumhân bildiriyor: Ebû Hureyre: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu" dedi ve bir önceki hadisi aktardı. Ancak sadaka kısmına geldiğinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruç sabrın yarısıdır. Her şeyin bir zekatı vardır. Bedenin zekatı da oruçtur"* buyurduğunu söyledi.[2]

٣٣٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، حَدَّثَنَا أَبُو عُتْبَةَ، حَدَّثَنَا بَقِيَّةُ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عِيسَى الْأَسَدِيُّ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ جُمْهَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ - فَذَكَرَ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ - قَالَ: " وَالصَّوْمُ نِصْفُ الصَّبْرِ، وَإِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةً، وَزَكَاةُ الْجَسَدِ الصِّيَامُ "

3300- Cumhân bildiriyor: Ebû Hureyre: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu" dedi ve bir önceki hadisi aktardı. Ancak sadaka kısmına

---

[1] İsnâdı zayıftır. Nesâî (8/275).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 1/555 (1745).

geldiğinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruç sabrın yarısıdır. Her şeyin bir zekatı vardır. Bedenin zekatı da oruçtur"* buyurduğunu söyledi.[1]

٣٣٠١ - وَرَوَى حَمَّادُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ، وَزَكَاةُ الْجَسَدِ الصَّوْمُ "

أَخْبَرَنَاه ابْنُ عَبْدَانَ، أخبرنا أَبُو الْقَاسِمِ الطَّبَرَانِيُّ، أخبرنا أَحْمَدُ بْنُ زُهَيْرٍ التُّسْتَرِيُّ، أخبرنا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ الْوَلِيدِ حدثنا سُفْيَانُ. . . . . فَذَكَرَهُ،

3301- Sehl b. Sa'd, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her şeyin bir zekâtı vardır. Bedenin zekâtı da oruçtur"* buyurduğunu söylemiştir.[2]

٣٣٠٢ - وأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا النُّعْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ نُعَيْمٍ أَبُو بَشِيرٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُنِيرٍ الْمَطِيرِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، وَعَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ فَذَكَرَهُ

3302- Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur.[3]

٣٣٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى الْمُذَكِّرُ، حَدَّثَنَا جُنَيْدُ بْنُ حَكِيمٍ الدَّقَّاقُ، حَدَّثَنَا حَامِدُ بْنُ يَحْيَى الْبَلْخِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ السَّائِحِينَ، فَقَالَ: " هُمُ الصَّائِمُونَ " هَكَذَا رُوِيَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ، مَوْصُولًا، وَالْمَحْفُوظُ، عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرٍو عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا

3303- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'a (sallallehu aleyhi vesellem) seyyahlar hakkında sorulunca: *"Bunlar oruç tutanlardır"* buyurdu.[4]

---

[1] İçinde Mûsa b. Ubeyde'nin bulunmasından dolayı isnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 6/237, 238 (5973).

[3] İsnâdı Zayıftır. İbn Adiy, *El-Kâmil* (2/657) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (7/136).

[4] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (2/335), İbn Cerîr, *Tefsîr* (11/37) ve Beyhakî, *Sünen* (4/305).

Bize bu isnâdla mevsul olarak zikredilmiştir. Ancak bilineni "İbn Uyeyne —Amr —Ubeyde b. Umeyr" kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) mürsel olarak zikredilenidir.

فَضَائِلُ الصَّوْمِ

Orucun Fazileti

٣٣٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، أخبرنا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَتَّابٍ الْعَبْدِيُّ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ الْعَبْسِيُّ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ الْحَسَنَةُ عَشْرَةَ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةَ ضِعْفٍ، قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَدَعُ طَعَامَهُ وَشَهْوَتَهُ مِنْ أَجْلِي، لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ عِنْدَ فِطْرِهِ، وَفَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ، وَلَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أُطَيِّبُ عِنْدَ اللهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، الصَّوْمُ جُنَّةٌ الصَّوْمُ جُنَّةٌ " لَفْظُ حَدِيثِ وَكِيعٍ، وَقَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ فِي حَدِيثِهِ: " كُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا ابْنُ آدَمَ تُضَاعَفُ إِلَى عَشَرٍ إِلَى سَبْعِمِائَةٍ "، وَقَالَ: " فَرْحَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "، وَلَمْ يَذْكُرْ قَوْلَهُ: " الصَّوْمُ جُنَّةٌ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ، وَوَكِيعٍ وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ

3304- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Âdemoğlu işlediği iyiliğin karşılığını on katından yedi yüz katına kadar alır. Yüce Allah: «Ancak oruç bunun dışındadır. Zira oruç benim içindir ve onun mükâfatını bizzat ben vereceğim. Oruçlu kişi yemeğinden ve şehvetinden benim için uzak durur» buyurmaktadır. Oruçlu kimse için iki sevinç vardır. Biri iftar vaktindeki sevinci, diğeri de Rabbine kavuştuğu zamanki sevincidir. Oruçlu kimsenin ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha hoştur. Oruç kalkandır, oruç kalkandır."*[1]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Birinci isnâdında Ahmed b. Abdilcebbâr el-Utâridî bulunmaktadır. İkinci isnâdının bütün ravileri güvenilirdir.

Lafız Vekî'nin lafzıdır.

Ebû Muâviye rivayetinde: *"Âdemoğlu işlediği her bir iyiliğin karşılığını on katından yedi yüz katına kadar alır"* demiş ve: *"Bir diğer sevinci de kıyamet günündeki sevincidir"* ibaresi geçmiştir. Ancak: *"Oruç kalkandır"* ifadesini yer almamıştır.

Müslim bunu *Sahîh*'te Ebû Bekr b. Ebî Şeybe — Ebû Muâviye ve Ebu'l-Feth kanalıyla[1] ve Buhârî bunu Ebû Nuaym — A'meş kanalıyla bir sonraki hadiste geçtiği gibi rivayet ettiler.[2]

٣٣٠٥ - كَمَا أَخْبَرَنَاهُ أَبُو الْفَوَارِسِ الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْفَوَارِسِ، أَخُو الشَّيْخِ أَبِي الْفَتْحِ الْحَافِظِ، أخبرنا أَبُو عَلِيٍّ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الصَّوَّافُ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: الصَّوْمُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَدَعُ شَهْوَتَهُ وَأَكْلَهُ وَشُرْبَهُ مِنْ أَجْلِي، وَالصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ حِينَ يُفْطِرُ، وَفَرْحَةٌ حِينَ يَلْقَى اللهَ عَزَّ وَجَلَّ، وَلَخُلُوفُ فِيهِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ "

3305- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah: «Oruç benim içindir ve onun mükâfatını bizzat ben vereceğim. Oruçlu kişi şehvetinden, yemeğinden ve içeceğinden benim için uzak durur» buyurmaktadır. Oruç kalkandır. Oruçlu kimse için iki sevinç vardır. Biri iftar vaktindeki sevinci, diğeri de Rabbine kavuştuğu zamanki sevincidir. Oruçlu kimsenin ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha hoştur."*[3]

٣٣٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنبأنا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حدثنا مُعَاذُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَا: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عُمَرَ بْنِ سَلِيطٍ، أخبرنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا ضِرَارُ بْنُ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَأَبِي سَعِيدٍ، قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَقُولُ

---

[1] Müslim 1/807 (164).

[2] Buhârî (8/197).

[3] İsnâdı sahihtir. Buhârî (2/238) ve Müslim 1/807 (163).

اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: الصَّوْمُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ. وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ، وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَجَزَاهُ فَرِحَ، وَلَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أُطَيِّبُ عِنْدَ اللهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عُمَرَ بْنِ سَلِيطٍ

3306- Ebû Hureyre ile Ebû Saîd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah: «Oruç benim içindir ve onun mükâfatını bizzat ben vereceğim» buyurmaktadır. Oruçlu kimse için iki sevinç vardır. Biri iftar vaktindeki sevinci, diğeri de Rabbine kavuştuğu zamanki sevincidir. Oruçlu kimsenin ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha hoştur."*[1]

Müslim bunu *Sahîh*'te İshâk b. Ömer b. Salît kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٣٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ الْجُرَيْرِيُّ، عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ، عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ فَأَمَرَ لِي بِلَبَنِ لُقْحَةٍ، فَقُلْتُ: إِنِّي صَائِمٌ، قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنْ عَذَابِ اللهِ "

3307- Mutarrif b. Abdillah b. eş-Şıhhîr der ki: Osmân b. Ebi'l-Âs'ın yanına girdiğimde benim için sağmal bir deveden süt getirilmesini emretti. Kendisine: "Ben oruçluyum" dediğimde: "Ben, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Oruç, Allah'ın azabına karşı bir kalkandır»* buyurduğunu işittim" karşılığını verdi.[3]

٣٣٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، أَنَّ أَبَا الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُ، أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ أَخْبَرَهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " قَالَ رَبُّنَا: الصِّيَامُ جُنَّةٌ يُسْتَجَنُّ بِهَا الْعَبْدُ مِنَ النَّارِ، وَهُوَ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/807 (165).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (4/217).

3308- Câbir b. Abdillah der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Rabbimiz: «Oruç, kulumun kendisiyle cehenneme karşı korunacağı bir kalkandır. Oruç benim içindir ve onun mükâfatını bizzat ben vereceğim» buyurmaktadır."*[1]

Beyhakî der ki: Allah'ın: "Oruç benim içindir ve onun mükâfatını bizzat ben vereceğim" buyruğu şu anlamdadır: "Onun mükâfatını ancak ben bilirim. Hakkıyla oruç tutan kimsenin mükâfatı size haber verdiğim gibi bir iyiliğin karşılığının on katıyla verilmesi gibi veya Allah yolunda verilen sadakanın bir buğday tanesinin her birinde yüz buğday tanesi olan yedi başak vermesi gibi değildir. Orucun sevabı bunlardan daha büyüktür. Onu ancak ben bilirim. Onun mükâfatını da bizzat ben vereceğim. Çünkü Âdemoğlu bütün amellerini itaat olarak işler ve bu itaatle bedeninden bir şey eksilmez. Ancak oruçla kişi helak olabilecek kadar zayıf düşebilir. Oruçlu kimse orucuyla severek Rabbine yönelir ve ona teslim olur." Bu sebeple oruç Allah'a mahsustur. En doğrusunu Allah bilir.

"Oruçlu kimse için iki sevinç vardır. Biri iftar vaktindeki sevinci, diğeri de Rabbine kavuştuğu zamanki sevincidir" buyruğu ise şu mânâdadır: "Kişinin iftar edeceği zaman kendisine sadece Allah'ın bildiği sevabın vacip olması, iftar için kendisine izin vermesi, çabucak helakine sebep olacak oruca gecenin de eklenmesinin emredilmemesi ve: "Oruçlu kimsenin iftar vakti kabul olunmuş bir duası vardır" hadisinin olmasıdır. Kıyamet günündeki sevinci ise erişeceği sevap ve mükâfattan dolayıdır. En doğrusunu Allah bilir.

Ağız kokusunun miskten daha güzel olması ise insanlar arasında eziyet verici bir şey olmasına rağmen Allah katında o, razı olunandır. Onun kokusu, şehit kanının yıkamakla gitmemesi gibi misvakla veya başka bir şeyle gitmeyen bir şeydir. Yemeğe ve içmeye sabrettiği gibi onun da sevabını alır. En doğrusunu Allah bilir.

İbn Uyeyne kanalıyla: "Oruç benim içindir" buyruğu hakkında bir sonraki hadiste şöyle bahsedilmiştir.↓

٣٣٠٩ - كَمَا أَخْبَرَنَاه أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الطَّيِّبِ الْمُظَفَّرُ بْنُ سَهْلٍ الْخَلِيلِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ أَيُّوبَ بْنِ حَسَّانَ الْوَاسِطِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ:

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Vehb'in, İbn Lehîa'dan olan rivayeti sahihtir.

سَمِعْتُ رَجُلًا سَأَلَ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ فَقَالَ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ، مَا تَقُولُ فِيمَا يَرْوِيهِ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ: " كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصَّوْمَ، فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ "؟ فَقَالَ ابْنُ عُيَيْنَةَ: هَذَا مِنْ أَجْوَدِ الْأَحَادِيثِ وَأَحْكَمُها، إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يُحَاسِبُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدَهُ وَيُؤَدِّي مَا عَلَيْهِ مِنَ الْمَظَالِمِ مِنْ سَائِرِ عَمَلِهِ حَتَّى لَا يَبْقَى إِلَّا الصَّوْمُ، فَيَتَحَمَّلُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنَ الْمَظَالِمِ وَيُدْخِلُهُ بِالصَّوْمِ الْجَنَّةَ

3309- İshâk b. Eyyûb b. Hassân el-Vâsitî, babasından bildiriyor: Bir adam Süfyân b. Uyeyne'ye: "Ey Ebû Muhammed! Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kudsi hadisinde: «*Oruç dışında Âdemoğlunun bütün amelleri kendisi içindir. Zira oruç benim içindir ve onun mükâfatını bizzat ben vereceğim*» buyurması hakkında ne dersin?" dediğinde, İbn Uyeyne şu karşılığı verdi: "Bu, en güzel ve en sağlam olan hadislerden biridir. Kıyamet gününde Yüce Allah kulunu hesaba çeker ve zulmüne karşılık diğer amellerinden ödeme yapar. Ta ki sadece oruç kalıncaya kadar. Diğer borçlarını Allah yüklenir ve o kulunu orucundan dolayı cennete geçirir" karşılığını verdi.[1]

٣٣١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أخبرنا أَبُو الْحَسَنِ الْكَارِزِيُّ، أنبأنا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: قَدْ عَلِمْنَا أَنَّ أَعْمَالَ الْبِرِّ كُلَّهَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ يَجْزِي بِهَا، فَنَرَى وَاللهُ أَعْلَمُ أَنَّهُ إِنَّمَا خَصَّ الصَّوْمَ بِأَنْ يَكُونَ هُوَ الَّذِي يَتَوَلَّى جَزَاءَهُ؛ لِأَنَّ الصَّوْمَ لَيْسَ يَظْهَرُ مِن ابْنِ آدَمَ بِلِسَانٍ، وَلَا فِعْلٍ فَتَكْتُبُهُ الْحَفَظَةُ، إِنَّمَا هُوَ نِيَّةٌ فِي الْقَلْبِ، وَإِمْسَاكٌ عَنْ حَرَكَةِ الْمَطْعَمِ وَالْمَشْرَبِ، يَقُولُ: فَأَنَا أَتَوَلَّى جَزَاءَهُ عَلَى مَا أُحِبُّ مِنَ التَّضْعِيفِ، وَلَيْسَ عَلَى كِتَابٍ كُتِبَ لَهُ، وَمِمَّا يُبَيِّنُ ذَلِكَ قَوْلُهُ ﷺ: " لَيْسَ فِي الصَّوْمِ رِيَاءٌ " قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: حَدَّثَنِيهِ شبابة عَنْ لَيْثٍ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ رَفَعَهُ، قَالَ: " وَذَلِكَ لِأَنَّ الْأَعْمَالَ كُلَّهَا لَا يَكُونُ إِلَّا بِالْحَرَكَاتِ، إِلَّا الصَّوْمَ خَاصَّةً، فَإِنَّمَا هِيَ بِالنِّيَّةِ الَّتِي قَدْ خَفِيَتْ عَلَى النَّاسِ، فَإِذَا نَوَاها فَكَيْفَ يَكُونُ هَهُنَا رِيَاءٌ؟ هَذَا عِنْدِي وَجْهُ الْحَدِيثِ وَاللهُ أَعْلَمُ " قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: بَلَغَنِي، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، أَنَّهُ فَسَّرَ قَوْلَهُ فِي الصَّوْمِ، قَالَ: " لِأَنَّ الصَّوْمَ هُوَ الصَّبْرُ، يَصْبِرُ الْإِنْسَانُ عَنِ الْمَطْعَمِ وَالْمَشْرَبِ وَالنِّكَاحِ، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır. Beyhakî, *Sünen* (4/274, 305).

أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ [الزمر: ١٠] يَقُولُ: فثوابُ الصَّوْمِ لَيْسَ لَهُ حِسَابٌ يُعْلَمُ مِنْ كَثْرَتِهِ " قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: " وَمِمَّا يُقَوِّي قَوْلَ سُفْيَانَ الَّذِي يُرْوَى فِي التَّفْسِيرِ فِي قَوْلِهِ: السَّائِحُونَ هُمُ الصَّائِمُونَ، فالصَّائِمُ بِمَنْزِلَةِ السَّائِحِ "

3310- Ebû Ubeyd (Kâsım b. Selâm) der ki: Bütün iyi amellerin Allah için olduğunu ve sevabının Allah'ın vereceğini biliyoruz. Ancak orucun mükâfatını bizzat kendisinin vereceğini görüyoruz. Çünkü oruç insanın söz ve davranış olarak işlemiş olduğu bir hareket değildir ki hafaza melekleri onu yazsmlar. Zira o, sadece kalp ile olan bir niyet, yemeden ve içmeden kesilmektir. Yüce Allah: "Onun mükâfatını dilediğim kadar arttırarak bizzat ben vereceğim. Onun yazılmış belli bir mükâfatı yoktur" buyurmaktadır. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruçta riya yoktur"* buyruğu da bunu göstermektedir.

Ebû Ubeyd der ki: Şebâbe, Leys kanalıyla Akîl'den, o da İbn Şihâb'dan bildirerek Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): *"Çünkü bütün ameller belli bir hareket ile olmaktadır. Ancak oruçtaki hususiyet daha fazladır. Çünkü oruç gizli bir şeydir. Başkasına görünecek bir mahiyette değildir. Kişi içinden niyet edince nasıl riya olsun ki!"* buyurduğunu bildirmiştir. Hadisin mânâsı bence budur. En doğrusunu Allah bilir.

Bana ulaşan habere göre Süfyân b. Uyeyne oruç hakkındaki bu konuyu: "Oruç sabrın kendisidir. Kişi yemekten, içmekten ve cinsel ilişkiden kesilip sabretmektedir" şeklinde açıklamış ve: "***Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir***"[1] âyetini okumuştur. Yani orucun hesap edilemeyecek kadar çok sevabı vardır. Allah'ın "السَّائِحُونَ"[2] buyruğunun tefsiri de Ebû Süfyân'ın açıklamasını kuvvetli kılmaktadır. Zira oruç tutan da seyyah konumundadır.

٣٣١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أخبرنا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، ح وَأَخْبَرَنَا

---

[1] Zümer Sur. 10

[2] Tevbe Sur. 112

أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وأَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدَانَ النَّيْسَابُورِيُّ بِهَا، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، أخبرنا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، أخبرنا أَبُو غَسَّانَ، حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " فِي الْجَنَّةِ ثَمَانِيَةُ أَبْوَابٍ، فِيهَا بَابٌ يُسَمَّى الرَّيَّانَ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا الصَّائِمُونَ " وَفِي رِوَايَةِ الدَّارِمِيِّ: " لِلْجَنَّةِ "، وَقَالَ: " لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا الصَّائِمُونَ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ

3311- Sehl b. Sa'd bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cennette sekiz kapı vardır. Onlardan bir tanesi kendisine "Reyyân" denilen kapıdır. Ondan sadece oruçlu kimseler girer"* buyurdu.[1]

Dârimî'nin rivayetinde ise: *"Cennetin sekiz kapısı vardır"* şeklindedir. Ayrıca: "لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا الصَّائِمُونَ" *(cennete (ondan) ancak oruçlu kimseler girer"* ifadesi yerine: "لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا الصَّائِمُونَ" (*ondan ancak oruçlu kimseler girer*) ifadesini kullanmıştır.

Buhârî bunu *Sahîh*'te Saîd b. Ebî Meryem kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٣١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْفَامِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أخبرنا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ، حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّيَّانُ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَا يَدْخُلُ مَعَهُمْ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ، يُقَالُ: أَيْنَ الصَّائِمُونَ، فَيَدْخُلُونَ مِنْهُ، فَإِذَا دَخَلَ آخِرُهُمْ أُغْلِقَ فَلَمْ يَدْخُلْ مِنْهُ أَحَدٌ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ خَالِدِ بْنِ مَخْلَدٍ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ عَنْ خَالِدٍ

3312- Sehl b. Sa'd bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şüphesiz ki cennette kendisine «Reyyân» denilen kapı vardır. Kıyamet gününde ondan sadece oruçlu kimseler girer. Onlarla birlikte başka kimse girmez. O zaman:*

---

[1] Ebû Abdurrahman es-Sülemî dışındaki ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî (4/88).

«Oruçlu kimseler nerededir?» denilir ve ondan girerler. (Oruçlulardan) sonuncu kişi girdiği zaman da kapanır ve başka kimse giremez."[1]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Hâlid b. Mahled kanalıyla[2] ve Müslim bunu Ebû Bekr b. Ebî Şeybe — Hâlid kanalıyla rivayet etti.[3]

٣٣١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْمُقْرِئُ بْنِ الْحَمَامِيِّ بِبَغْدَادَ، أخبرنا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا رَوْحٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أخبرنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الْهِلَالِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْجُدِّيُّ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي حَبِيبٌ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ مَوْلَاةً، لَنَا يُقَالُ لَهَا لَيْلَى تُحَدِّثُ، عَنْ أُمِّ عُمَارَةَ بِنْتِ كَعْبٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَيْهَا، فَقَرَّبَتْ إِلَيْهِ طَعَامًا، فَقَالَ: " كُلِي "، فَقَالَتْ: إِنِّي صَائِمَةٌ، قَالَ: " إِنَّ الصَّائِمَ إِذَا أُكِلَ عِنْدَهُ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يَفْرُغُوا أَوْ يَقْضُوا " لَفْظُ حَدِيثِ الْفَقِيهِ، وَفِي رِوَايَةِ الْمُقْرِئِ، عَنْ جَدَّتِهِ أُمِّ عُمَارَةَ، ابْنَةِ كَعْبٍ امْرَأَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " الصَّائِمُ إِذَا أُكِلَ عِنْدَهُ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يَفْرُغُوا "

3313- Habîb el-Ensârî der ki: Leylâ adında bir azatlımızın şöyle dediğini işittim: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ümmü Umâre binti Ka'b'ın evine geldi. Ümmü Umâre, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) yemek ikram edince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Sende ye!"* buyurdu. Ümmü Umâre: "Ben oruçluyum" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Muhakkak ki oruçlu kimsenin yanında yemek yenildiği zaman onlar yemeği bırakıncaya kadar veya doyuncaya kadar melekler oruçlu için dua ve istiğfar ederler"* buyurdu.[4]

Lafız el-Fakîh'in lafzıdır.

el-Mukrî'nin, Ensâr'dan birinin hanımı, Ka'b'ın kızı ninesi Ümmü Umâre'den olan rivayetinde ise: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Oruçlu kimsenin*

---

[1] Biyografisini bulamadığım Beyhakî'nin hocası dışındaki ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî (2/226).

[3] Müslim 1/808 (166).

[4] İsnâdı hasendir.

yanında yemek yenildiği zaman onlar yemeği bırakıncaya kadar melekler oruçlu için dua ve istiğfar ederler» buyurdu" şeklindedir.

٣٣١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، وَأَبُو الْقَاسِمِ بْنُ حَبِيبٍ الْمُفَسِّرُ، مِنْ أَصْلِهِ، وَأَبُو صَادِقٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْعَطَّارُ، قَالُوا: أخبرنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو عُتْبَةَ، حَدَّثَنَا بَقِيَّةُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: دَخَلَ بِلَالٌ عَلَى رَسُولِ اللهِ وَهُوَ يَتَغَدَّى، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْغَدَاءَ يَا بِلَالُ "، قَالَ: إِنِّي صَائِمٌ يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " نَأْكُلُ رِزْقَنَا وَفَضَلَ رِزْقُ بِلَالٍ فِي الْجَنَّةِ، أَشَعَرْتَ يَا بِلَالُ ": " إِنَّ الصَّائِمَ يُسَبِّحُ عِظَامُهُ، ويسْتَغْفِرُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ مَا أَكَلَ عِنْدَهُ "

3314- Süleyman b. Bureyde, babasından bildiriyor: Bilâl, yemek yemekte olan Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) yanına girdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Bilâl! Yemeğe (otur)"* buyurunca, Bilâl: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben oruçluyum" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem): *"Biz rızkımızı yiyoruz. Bilâl'in rızkının fazlası ise cennettedir. Ey Bilâl! Oruçlu kimsenin kemiklerinin tesbih ettiğini, yanında yemek yenildiği zaman meleklerin ona dua ve istiğfar ettiğini biliyor musun?"* buyurdu.[1]

٣٣١٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أخبرنا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: قُرِئَ عَلَى عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مُحَمَّدٍ الرَّقَاشِيِّ وَأَنَا أَسْمَعُ، قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، حدثنا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا نَصْرٍ الْهِلَالِيَّ، يُحَدِّثُ عَنْ رَجَاءِ بْنِ حَيْوَةَ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ؟ قَالَ: " عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ لَا عِدْلَ لَهُ "

3315- Ebû Umâme der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Bana kendisiyle amel edebileceğim bir amel öğret" dediğimde: *"Oruç tutmaya bak. Çünkü ona eşit bir şey yoktur"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 1/556 1749).

[2] İsnâdında meçhul bir ravi vardır. Nesâî (4/165).

٣٣١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، قَالَا: حدثنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حدثنا بحر بْنُ نَصْرٍ، حدثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ الْعُمَرِيُّ، أَنَّ زَيْدًا حَدَّثَهُ، قَالَ: لَا أَعْلَمُ إِلَّا أَنَّهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " الْأَعْمَالُ عِنْدَ اللهِ سَبْعٌ: فَعَمَلٌ بِمِثْلِهِ، وَعَمَلٌ بِمِثْلِهِ، وَعَمَلٌ بِعَشَرَةٍ، وَعَمَلٌ بِسَبْعِ مِائَةٍ، وَعَمَلٌ مُوجِبٌ، وَعَمَلٌ مُوجِبٌ وَعَمَلٌ لَا يَعْلَمُ ثَوَابَ عَامِلِهِ إِلَّا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ، فَأَمَّا الْعَمَلُ الَّذِي بِمِثْلِهِ فَالرَّجُلُ يَعْمَلُ سَيِّئَةً فَتُكْتَبُ وَاحِدَةً، وَالرَّجُلُ يَهُمُّ بِحَسَنَةٍ فَلَا يَعْمَلُهَا فَتُكْتَبُ لَهُ حَسَنَةً، وَرَجُلٌ يَعْمَلُ حَسَنَةً فَتُكْتَبُ لَهُ عَشْرًا، وَرَجُلٌ يَعْمَلُ فِي سَبِيلِ اللهِ أَوْ يُنْفِقُ فِي سَبِيلِ اللهِ بِسَبْعِمِائَةٍ، وَالْعَمَلُ الْمُوجِبُ مَنْ لَقِيَ اللهَ لَا يُعْبَدُ إِلَّا هُوَ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَالْعَمَلُ الْمُوجِبُ مَنْ لَقِيَ اللهَ يُعْبَدُ غَيْرَهُ وَجَبَتْ لَهُ النَّارُ، وَالْعَمَلُ الَّذِي لَا يَعْلَمُ ثَوَابَ عَامِلِهِ إِلَّا اللهُ الصِّيَامُ " هَكَذَا رَوَاهُ ابْنُ وَهْبٍ مُنْقَطِعًا وَرَوَاهُ أَبُو عُقَيْلٍ، كما:

3316- Zeyd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah katında ameller yedidir. Birisi misliyle karşılığı olan amel, birisi yine misliyle karşılığı olan amel, birisi on katı karşılığı olan amel, birisi yedi yüz katı karşılığı olan amel, birisi vacip kılan amel, birisi yine vacip kılan amel, birisi öyle bir ameldir ki sevabını Allah'tan başka kimse bilmez. Mislince karşılığı olan amel kişinin bir kötülük yapması ve ona bir kötülük yazılmasıdır. Yine mislince karşılığı olan amel, kişinin bir iyi amel için niyet etmesi ve onu yapmamasıdır. Bu da ona bir iyilik olarak yazılır. Kişi bir iyilik edince ona on sevap yazılır. Kişi Allah yolunda bir iş yapar veya bir şey infak ederse ona yedi yüz sevap yazılır. Vacip kılan amel, kişinin Allah'a ortak koşmadan ihlâsla kulluk etmesidir ki cennet ona vacip olur. Yine vacip kılan amel kişinin Allah'a ortak koşarak ölmesidir ki cehennem ona vacip olur. Sevabını Allah'tan başka kimsenin bilmediği amel ise oruçtur."*[1]

İbn Vehb bunu bu şekilde munkatı' olarak rivayet etti. Ebû Ukayl ise bir sonraki hadiste geçtiği üzere rivayet etti.↓

٣٣١٧ - كَمَا أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو عُقَيْلٍ يَحْيَى بْنُ الْمُتَوَكِّلِ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ancak mürsel bir hadistir.

ﷺ : " الْأَعْمَالُ عِنْدَ اللهِ سَبْعَةٌ: عَمَلَانِ مُوجِبَانِ، وَعَمَلَانِ بِأَمْثَالِهِمَا، وَعَمَلٌ بِعَشْرِ أَمْثَالِهِ، وَعَمَلٌ بِسَبْعِمِائَةٍ، وَعَمَلٌ لَا يَعْلَمُ ثَوَابَ عَامِلِهِ إِلَّا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ، فَأَمَّا الْمُوجِبَانِ: فَمَنْ لَقِيَ اللهَ يَعْبُدُهُ مُخْلِصًا لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَمَنْ لَقِيَ اللهَ قَدْ أَشْرَكَ بِهِ وَجَبَتْ لَهُ النَّارُ، وَمَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً جُزِيَ بِمِثْلِهَا - أَظُنُّهُ وذَكَرَ مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ جُزِيَ بِمِثْلِهَا فَسَقَطَ مِنْ كِتَابِي - قَالَ: وَمَنْ عَمِلَ حَسَنَةً جُزِيَ عَشْرًا، وَمَنْ أَنْفَقَ مَالَهُ فِي سَبِيلِ اللهِ ضُعِّفَتْ لَهُ نَفَقَتُهُ الدِّرْهَمُ بِسَبْعِمِائَةٍ، وَالدِّينَارُ بِسَبْعِمِائَةِ دِينَارٍ، وَالصِّيَامُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، لَا يَعْلَمُ ثَوَابَ عَامِلِهِ إِلَّا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ "

3317- İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah katında ameller yedidir. İkisi vacip kılan amel, ikisi misliyle karşılığı olan amel, birisi on katı karşılığı olan amel, birisi yedi yüz katı karşılığı olan amel ve birisi öyle bir ameldir ki sevabını Allah'tan başka kimse bilmez. Vacip kılan iki amelden birisi, kişinin Allah'a ortak koşmadan ihlâsla kulluk etmesidir ki cennet ona vacip olur. Diğeri de kişinin Allah'a ortak koşarak ölmesidir ki cehennem ona vacip olur. Mislince karşılığı olan amel, kişinin bir kötülük yapması ve ona bir kötülük yazılmasıdır."* —Sanırım ravi: *"Mislince karşılığı olan amel, kişinin bir iyi amel için niyet etmesi ve onu yapmamasıdır. Bu da ona bir iyilik olarak yazılır"* demiştir. Ancak bu, kitabımdan düşmüştür.— *"Kişi bir iyilik edince ona on sevap yazılır. Kişi Allah yolunda bir şey infak ederse ona her bir dirhemi yedi yüz dirhem ve her bir dinarı yedi yüz dinar olarak arttırılır. Allah için oruç tutan kişinin sevabını da Allah'tan başka kimse bilmez."*[1]

٣٣١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، أخبرنا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ زَبَّانَ بْنِ فَائِدٍ، أَنَّ لَهِيعَةَ بْنَ عُقْبَةَ حَدَّثَهُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ قَيْصَرٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ صَامَ يَوْمًا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللهِ، بَعَّدَهُ اللهُ مِنْ جَهَنَّمَ كَبُعْدِ غُرَابٍ طَارَ وَهُوَ فَرْخٌ حَتَّى مَاتَ هَرِمًا "

3318- Seleme b. Kaysar bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Her kim Allah rızasını gözeterek bir gün oruç tutarsa, Allah onu*

---

[1] İsnâdı zayıftır.

cehennemden bir karganın yavruyken uçmaya başlayıp ihtiyarlayıp ölene kadar uçtuğu mesafe kadar uzaklaştırır."[1]

٣٣١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أخبرنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْوَاسِطِيُّ، حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ أَيُّوبَ الْبَجَلِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَا مِنْ عَبْدٍ أَصْبَحَ صَائِمًا إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ، وَسَبَّحَتْ أَعْضَاؤُهُ، وَاسْتَغْفَرَ لَهُ أَهْلُ السَّمَاءِ الدُّنْيَا، إِلَى أَنْ تُوَارَى بِالْحِجَابِ، فَإِنْ صَلَّى رَكْعَةً أَوْ رَكْعَتَيْنِ أَضَاءَتْ لَهُ السَّمَوَاتُ نُورًا، وَقُلْنَ أَزْوَاجُهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ: اللهُمَّ اقْبِضْهُ إِلَيْنَا فَقَدِ اشْتَقْنَا إِلَى رُؤْيَتِهِ، وَإِنْ هَلَّلَ وَسَبَّحَ وكَبَّرَ تَلَقَّاهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَكْتُبُونَ ثَوَابَهَا إِلَى أَنْ تُوَارَى بِالْحِجَابِ

3319- Hz. Âişe der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Oruçlu olarak sabahlayan hiçbir kul yoktur ki gökyüzü kapıları ona açılmasın. Onun bütün uzuvları tesbih eder ve dünya seması ehli güneş batıncaya kadar onun bağışlanması için dua ederler. Eğer bir veya iki rekat namaz kılarsa gökyüzü onun için nur saçar (ışıkla aydınlanır). Hûru'l-În'den olan eşleri: «Allahım! Onu bize kavuştur. Biz onu özledik» derler. Eğer tehlil veya tesbih ederse veya tekbir getirirse yetmiş bin melek onu karşılar ve güneş batıncaya kadar bu sözlerini yazarlar."*[2]

٣٣٢٠ - وَحَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أخبرنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا أَبُو مَيْسَرَةَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْهَمْدَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ الْحَكَمِ، ح وَحَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُثْمَانَ الزَّاهِدُ، أخبرنا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ جَمِيعٍ الْغَسَّانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَاهِمَرَدٍّ الْفَارِسِيُّ بِحَلَبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/222 (921), Taberânî, *M. el-Kebîr* 7/64 (6365), Ahmed, *Müsned* (2/521) ve Bezzâr (1/487).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/547, 548).

حَسَّانَ الْأَزْرَقُ، حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ الْحَكَمِ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ أَيُّوبَ الْبَجَلِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنِ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ. . . .، فَذَكَرَهُ بِمَعْنَاهُ مَرْفُوعًا

3320- Mesrûk bir önceki hadisi aynı mânâ ile Hz. Âişe kanalıyla merfû olarak rivayet etti.[1]

٣٣٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي حَيْوَةُ بْنُ شُرَيْحٍ، وَاللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، وَجَابِرُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ عُقَيْلِ بْنِ خَالِدٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَيْسَ فِي الصِّيَامِ رِيَاءٌ " هَكَذَا رُوِيَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مُنْقَطِعًا

3321- İbn Şihâb bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruçta riya yoktur"* buyurdu.[2]

Bu isnâd ile bu şekilde munkatı' olarak zikredilmiştir.

٣٣٢٢ - وَرَوَاهُ مَنْصُورُ بْنُ عَمَّارٍ، عَنْ سَهْلٍ، مَوْلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ أَبِي الصَّلْتِ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الصِّيَامُ لَا رِيَاءَ فِيهِ، قَالَ اللهُ: هُوَ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَدَعُ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ مِنْ أَجْلِي أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَمْشَاذَ الدَّقَّاقُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَهْوَازِيُّ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرَ الْبَغْدَادِيُّ، حدثنا مَنْصُورُ بْنُ عَمَّارٍ، حدثنا سَهْلٌ. . . . . فَذَكَرَهُ

3322- Mansûr b. Ammâr bunu Muğîre b. Ebî Salt'ın azatlısı olan Sehl kanalıyla İbn Şihâb'dan, o da Ebû Seleme'den naklederek şöyle demiştir: Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Oruçta riya yoktur. Allah: «Oruç benim içindir ve mükâfatını*

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Ravileri güvenilirdir. Ancak mürsel hadistir. Hennâd, *Zühd* 2/358 (680).

bizzat ben vereceğim. Çünkü kişi yemeğinden ve içeceğinden benim için uzak durur» buyurmaktadır."[1]

٣٣٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ الْحُسَيْنُ بْنُ عُلُوسَا الْأَسَدْآبَاذِيُّ بِهَا، حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ ماسِيٍّ، حَدَّثَنَا أَبُو مُسْلِمٍ إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ أَمْلَى سَنَةَ تِسْعِينَ وَمِائَتَيْنِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ الضَّحَّاكُ بْنُ مَخْلَدٍ، عَنِ الْحَجَّاجِ وهُوَ ابْنُ أَبِي عُثْمَانَ الصَّوَّافُ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٌ: دَعْوَةُ الصَّائِمِ، وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ، وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ "

3323- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Üç dua vardır ki kabul edilir. Bunlar oruçlunun duası, yolcunun duası ve mazlumun duasıdır"* buyurdu.[2]

٣٣٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ الظُّفُرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ زِيَادٍ الْعَلَوِيُّ، أخبرنا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى الْغَسَّانِيُّ أَبُو الْقَاسِمِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ قُدَامَةَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ حَاطِبٍ الْجُمَحِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ قُدَامَةَ بْنِ مَظْعُونٍ، عَنْ أَبِيهَا، عَنْ عَمِّهَا عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي رَجُلٌ يَشُقُّ عَلَيَّ هَذِهِ الْعُزْبَةُ فِي الْمَغَازِي أَفَأَخْتَصِي، قَالَ: " يَا ابْنَ مَظْعُونٍ، عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ يُخْصِي "

3324- Osmân b. Maz'ûn der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Gazvede bekarlık bana ağır gelmektedir. Kendimi hadım edeyim mi?" dediğimde: *"Ey İbn Maz'ûn! Oruç tutmaya bak. Zira oruç tutmak, hadım edilmek demektir"* buyurdu.[3]

٣٣٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ

---

[1] İsnâdmda meçhul bir ravi vardır. Ebû Abdillah'ı ve hocasını tanımıyorum.

[2] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. Diğer ravileri güvenilirdir. Taberânî (1286) ve Ukaylî (1/72).

[3] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/26 (8320) ve Hüseyn el-Mervezî, *Zevâid ez-Zühd* sh. 291 (1106).

أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الْمَسْجِدِ وَفِيهِ فَتِيَّةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: " مَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَوْلٌ فَلْيَنْكِحْ، وَإِلَّا فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ وَمَحْسَمَةٌ لِلْعِرْقِ "

3325- Enes b. Mâlik der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'de bulunan genç ashâbının yanına çıktı ve: *"Evlenmeye gücü yeten kimse evlensin. Buna gücü olmayan da oruç tutmaya baksın. Çünkü oruç şehvet kırıcıdır"* buyurdu.[1]

فَضَائِلُ شَهْرِ رَمَضَانَ

Ramazan Ayının Fazileti

٣٣٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أخبرنا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، قَالَا: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أنه قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي أَنَسٍ، مَوْلَى التَّيْمِيِّينَ، أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا دَخَلَ رَمَضَانُ فُتِحَتْ أَبْوَابُ الرَّحْمَةِ، وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ جَهَنَّمَ، وَسُلْسِلَتِ الشَّيَاطِينُ " وَفِي حَدِيثِ ابْنِ سَلْمَانَ: " فُتِحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ بُكَيْرٍ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِي سُهَيْلٍ نَافِعِ بْنِ مَالِكٍ وَهُوَ ابْنُ أَبِي أَنَسٍ عَمِّ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ

3326- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ramazan ayı geldiği zaman rahmet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar zincire vurulur"* buyurdu.[2]

İbn Selmân'ın rivayetinde: *"Cennet kapıları açılır"* seklindedir.

Buhârî bunu *Sahîh*'te Yahyâ b. Bukeyr kanalıyla[3]; Buhârî ve Müslim bunu İsmâîl b. Câfer kanalıyla Ebû Suheyl Nâfi' b. Mâlik yani Mâlik b. Enes'in amcası olan İbn Ebî Enes'den rivayet etti.[1]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Bezzâr, *Keşfu'l-Estâr* 2/148, 149).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Buhârî (2/227).

٣٣٢٧ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُثْمَانَ الزَّاهِدُ، أخبرنا أَبُو عَمْرِو بْنُ نُجَيْدٍ، أخبرنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ صُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ، وَمَرَدَةُ الْجِنِّ، وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ، فَلَمْ يُفْتَحْ مِنْهَا بَابٌ، وَفُتِحَ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ، فَلَمْ يُغْلَقْ مِنْهَا بَابٌ، وَيُنَادِي مُنَادٍ كُلَّ لَيْلَةٍ: يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ أَقْبِلْ، وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ، وَلِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عُتَقَاءُ مِنَ النَّارِ، وَذَلِكَ عِنْدَ كُلِّ لَيْلَةٍ " أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا وَالِدِي، أخبرنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الثَّقَفِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " صُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ مَرَدَةُ الْجِنِّ " ولَمْ يَذْكُرِ الْوَاوَ فِيهِ، وَقَالَ فِي آخِرِهِ: وَذَلِكَ كُلَّ لَيْلَةٍ

3327- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ramazan ayının ilk gecesi girince şeytanlar ve cinlerin azgınları zincire vurulur. Cehennem kapıları kapatılır ve hiçbiri açılmaz. Cennetin kapıları açılır ve hiçbiri kapanmaz. Her gece bir münadi: «Ey hayır isteyen kişi! Haydi, hayra gel. Ey kötülüğün peşinden koşan kişi! Bundan uzak dur! Zira Allah'ın cehennemden koruduğu kimseler vardır» diye seslenir. Ramazan ayı boyunca bu her gece tekrar edilir."*[2]

Ebû Zekeriya b. Ebî İshâk bunu babası kanalıyla Ebu'l-Abbâs Muhammed b. İshâk es-Sekafî'den, o da Ebû Kureyb'den bu isnâd ile zikretmiş ve rivayetinde: "صُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ، مَرَدَةُ الْجِنِّ" "Cinlerin azgınları olan şeytanlar" diyerek: "و" harfini zikretmemiştir. Rivâyetinin sonunda da: *"Bu, her gece tekrar edilir"* ibaresi geçmiştir.

٣٣٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أخبرنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، وَعَارِمٌ هُوَ ابْنُ الْفَضْلِ، قَالَا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لِأَصْحَابِهِ يُبَشِّرُهُمْ: " قَدْ جَاءَكُمْ رَمَضَانُ شَهْرٌ مُبَارَكٌ افْتَرَضَ اللهُ عَلَيْكُمْ صِيَامَهُ، يُفْتَحُ فِيهِ أَبْوَابُ

---

[1] Buhârî (2/227) ve Müslim 1/758 (1).

[2] İsnâdının bir zararı yoktur. Tirmizî 3/66 (682) ve İbn Mâce 1/526 (1642).

الْجَنَّةِ، وَيُغْلَقُ فِيهِ أَبْوَابُ الْجَحِيمِ، وَيُغَلُّ فِيهِ الشَّيَاطِينُ، فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ مِنْ حُرِمَ خَيْرَهَا فَقَدْ حُرِمَ "

3328- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbını müjdeleyerek şöyle buyurdu: *"Size Ramazan ayı geldi ki, bu ay Yüce Allah'ın size orucunu farz kıldığı bir aydır. Bu ayda cennet kapıları açılıp cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar zincire vurulur. Bu ayda bir gece vardır ki bin aydan daha hayırlıdır ve bu gecenin hayrından mahrum kalan kişi, bin ayın hayrından mahrum kalmış gibidir."*[1]

٣٣٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُقْرِئُ، أخبرنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ غِيَاثٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ عَرْفَجَةَ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ عُتْبَةَ بْنِ فَرْقَدٍ، وَهُوَ يُحَدِّثُنَا عَنْ رَمَضَانَ، إِذْ دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فَسَكَتَ عُتْبَةُ بْنُ فَرْقَدٍ، قَالَ: يَا أَبَا عَبْدَ اللهِ حَدِّثْنَا عَنْ رَمَضَانَ، كَيْفَ سَمِعْتَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ فِيهِ؟ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " رَمَضَانُ شَهْرٌ مُبَارَكٌ يُفْتَحُ فِيهِ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ، وَيُغْلَقُ فِيهِ أَبْوَابُ السَّعِيرِ، وَتُصَفَّدُ فِيهِ الشَّيَاطِينُ، وَيُنَادِي مُنَادٍ كُلَّ لَيْلَةٍ: يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ هَلُمَّ إِلَى الْخَيْرِ، وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ "

3329- Arfece der ki: Utbe b. Ferkad'ın yanında idik ve bize Ramazan ayından bahsediyordu. Bu sırada Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından olan bir adam içeri girince Utbe b. Ferkad sustu. Adam: "Ey Ebû Abdillah! Bize Ramazan aymdan bahset. Bu konuda Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) ne işittin?" deyince, Utbe şu karşılığı verdi: "Bu konuda Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Ramazan ayı mübarek bir aydır. Bu ayda cennet kapları açılıp cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar zincire vurulur. Her gece bir münadi: «Ey hayır arayan kişi! Haydi, hayra koş! Ey kötülüğün peşinden koşan kişi! Bundan uzak dur!» diye seslenir."*[2]

---

[1] İsnâdı sahihtir ve ravileri güvenilirdir. Ancak Ebû Kılâbe'nin, Ebû Hureyre'den hadis işitmesi hakkında eleştiri vardır. Nesâî (4/129).

[2] İsnâdında âhir ömründe ezberini karıştıran biri olan Atâ b. es-Sâib vardır. Nesâî, (4/129,

Beyhakî'nin bildirdiğine göre Halîmî şöyle demiştir: "Ramazan ayında şeytanların zincire vurulması, büyük bir ihtimalle sadece Ramazan ayının günlerindedir. Burada bu ayda Kur'ân'ı dinleyip çalmak (ve değiştirmek) isteyen şeytanlar kastedilmiştir. Şeytanların azgınları dediğini görmez misin! Zira Kur'ân dünya semasına Ramazan ayında indirilmiştir. Bu sırada koruyucular onları ateşlerle (akan yıldızlarla dünya semasından) düşürdü. *"Onu itaatten çıkan her şeytandan koruduk"*[1] âyetinde olduğu gibi Ramazan ayında onlardan korunmak için şeytanlar daha fazla zincire vurulmuştur. Ramazan ayında şeytanların zincire vurulması bir ihtimalle de insanlar oruç tutup şehvetlerini kırmışken, Kur'ân okurken ve başka ibadetlerle meşgul olurken onu ifsad etmemesi içindir. En doğrusunu Allah bilir."

٣٣٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ أَبِي هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أُعْطِيَتْ أُمَّتِي فِي شَهْرِ رَمَضَانَ خَمْسَ خِصَالٍ لَمْ تُعْطَ أُمَّةٌ قَبْلَهُمْ: خُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أُطَيِّبُ عِنْدَ اللهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، وَتَسْتَغْفِرُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُفْطِرُوا، وَيُزَيِّنُ اللهُ كُلَّ يَوْمٍ جَنَّتَهُ " ثُمَّ قَالَ: " يُوشِكُ عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ أَنْ يُلْقُوا عَنْهُمُ الْمُؤْنَةَ وَالْأَذَى، وَيَصِيرونَ إِلَيْكَ، وَتُصَفَّدُ فِيهِ الشَّيَاطِينُ، فَلَا يَخْلُصُونَ فِيهِ إِلَى مَا يَخْلُصُونَ فِي غَيْرِهِ، وَيَغْفِرُ لَهُمْ آخِرَ لَيْلَةٍ " قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ هِيَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ؟ قَالَ: " لَا، وَلَكِنَّ الْعَامِلَ إِنَّمَا يُوفَّى أَجْرُهُ إِذَا قَضَى عَمَلَهُ "

3330- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ümmetime, Ramazan ayında beş haslet verilmiştir ki bunlar kendilerinden önceki hiç bir ümmete verilmemiştir. Oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha hoştur. İftar edinceye kadar melekler onlar için istiğfar ederler. Yüce Allah her gün cennetini süsler ve (oruçluları kastederek): «Yakında salih kullarım kendilerinden sıkıntı ve eziyetleri atıp sana varacaklar» buyurur. O ayda azgın şeytanlar zincire vurulur ve başka ayda yaptıklarına o ayda erişemezler. Ramazanın son gecesinde (oruçlu kullar) affolunur."* Ashâb: "Ey Allah'ın

130).

[1] Sâffât Sur. 7

Resûlü! O gece Kadir gecesi midir?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır, lakin çalışan kişiye ücreti, işini bitirdiği zaman ödenir"* buyurdu.[1]

٣٣٣١ - حدثنا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، حدثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الصَّائِغُ، حدثنا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ الْخَفَّافُ، حدثنا الْهَيْثَمُ بْنُ الْحَوَارِيِّ، عَنْ زَيْدٍ الْعَمِّيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أُعْطِيَتْ أُمَّتِي فِي شَهْرِ رَمَضَانَ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي، أَمَّا وَاحِدَةٌ: فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ نَظَرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمْ، وَمَنْ نَظَرَ اللهُ إِلَيْهِ لَمْ يُعَذِّبْهُ أَبَدًا، وَأَمَّا الثَّانِيَةُ: فَإِنَّ خُلُوفَ أَفْوَاهِهِمْ حِينَ يُمْسُونَ أُطَيِّبُ عِنْدَ اللهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، وَأَمَّا الثَّالِثَةُ: فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، وَأَمَّا الرَّابِعَةُ: فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَأْمُرُ جَنَّتَهُ فَيَقُولُ لَهَا: اسْتَعِدِّي وَتَزَيَّنِي لِعِبَادِي أَوْشَكَ أَنْ يَسْتَرِيحُوا مِنْ تَعَبِ الدُّنْيَا إِلَى دَارِي وَكَرَامَتِي، وَأَمَّا الْخَامِسَةُ: فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ آخِرُ لَيْلَةٍ غَفَرَ لَهُمْ جَمِيعًا " فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَهِيَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ؟ فَقَالَ: " لَا، أَلَمْ تَرَ إِلَى الْعُمَّالِ يَعْمَلُونَ فَإِذَا فَرَغُوا مِنْ أَعْمَالِهِمْ وُفُّوا أُجُورَهُمْ "

3331- Câbir b. Abdillah der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ümmetime, Ramazan ayında beş haslet verilmiştir ki bunlar benden önceki hiç bir peygambere verilmemiştir. Birincisi, Ramazan ayının ilk gecesi olunca Allah onlara (rahmet bakışıyla) bakar. Allah her kime (rahmet bakışıyla) bakarsa, ona artık ebedî olarak azap etmez. İkincisi, akşamladıklarında ağızlarının kokusu, Allah katında misk kokusundan daha hoş olur. Üçüncüsü, melekler her gün ve her gece onlar için istiğfar ederler. Dördüncüsü, Allah cennetine emredip: «Kullarım için hazırlanıp süslen. Onların dünya meşakkatlerinden kurtulup, benim yurduma ve ihsanıma istirahat için gelmeleri yakındır» buyurur. Beşincisi, Ramazan ayının son gecesinde Allah hepsini bağışlar."* Orada bulunanlardan biri kalkıp: "O gece Kadir gecesi midir?" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır, çalışanları görmüyor musun? Onlar çalışıp işlerini bitirdikleri zaman kendilerine ücretleri ödenir"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (2/292), Bezzâr 1/458 (963) ve Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (4/142).

[2] İsnâdı zayıftır.

٣٣٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُضَارِبِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا مُبَشِّرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَزِينٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَشْهَبِ جَعْفَرُ بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي سَهْلٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ سِتَّمائَةَ أَلْفِ عَتِيقٍ مِنَ النَّارِ، فَإِذَا كَانَ آخِرُ لَيْلَةٍ أَعْتَقَ بِعَدَدِ مَنْ مَضَى " هَكَذَا جَاءَ مُرْسَلًا

3332- Hasan(-ı Basrî) der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah Ramazan ayında her gece altı yüz bin kişiyi cehennemden azad eder. Son gece geldiği zaman da daha önceki gecelerde ne kadar (kulu) azad ettiyse o kadar kişiyi daha (cehennemden) azad eder."*[1]

Bu şekilde mürsel olarak zikredilmiştir.

٣٣٣٣ - وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْفَقِيهُ بِالطَّابِرَانِ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الصَّوَّافُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنِ ابْنِ نُمَيْرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ وَاقِدٍ، عَنْ أَبِي غَالِبٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَ كُلِّ فِطْرَةٍ عُتَقَاءَ مِنَ النَّارِ " " وَهَذَا غَرِيبٌ وفِي رِوَايَةِ الْأَكَابِرِ عَنِ الْأَصَاغِرِ، وَهِيَ رِوَايَةُ الْأَعْمَشِ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ وَاقِدٍ "

3333- Ebû Umâme der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah'ın (Ramazan ayında) her iftar zamanında cehennemden azad ettiği kişiler vardır"* buyurdu.[2]

Bu hadis, büyükler tarafından küçüklerden rivayet edilmiş olmasıyla tek kanallı bir hadistir. Bu da A'meş'in, Hüseyn b. Vâkıd kanalıyla yaptığı bir rivayettir.

٣٣٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عِيسَى، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

[2] İsnâdının bir zararı yoktur. Ahmed, *Müsned* (5/256), Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/340 (8088) ve Taberî (8089).

الْجَبَّارِ النَّسَوِيُّ، حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ زَنْجَوَيْهِ، حَدَّثَنَا أَبُو أَيُّوبَ الدِّمَشْقِيُّ، أَخْبَرَنَا نَاشِبُ بْنُ عَمْرٍو الشَّيْبَانِيُّ، قَالَ: وَكَانَ ثِقَةً صَائِمًا وَقَائِمًا، قَالَ: حَدَّثَنَا مُقَاتِلُ بْنُ حَيَّانَ، عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ فُتِحَتْ أَبْوَابُ الْجِنَانِ فَلَمْ يُغْلَقْ مِنْهَا بَابٌ وَاحِدٌ الشَّهْرَ كُلَّهُ، وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ فَلَمْ يُفْتَحْ مِنْهَا بَابٌ وَاحِدٌ الشَّهْرَ كُلَّهُ، وَغُلَّتْ عُتاةُ الْجِنِّ، وَنَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى انْفِجارِ الصُّبْحِ، يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ يَمِّمْ وَأَبْشِرْ، وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ، وَأَبْصِرْ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ نَغْفِرُ لَهُ، هَلْ مِنْ تَائِبٍ نَتُوبُ عَلَيْهِ، هَلْ مِنْ دَاعٍ نَسْتَجِيبُ لَهُ، هَلْ مِنْ سَائِلٍ نُعْطِي سُؤْلَهُ، وَلِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَ كُلِّ فِطْرٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ كُلَّ لَيْلَةٍ عُتَقَاءَ مِنَ النَّارِ سِتُّونَ أَلْفًا، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْفِطْرِ أَعْتَقَ مِثْلَ مَا أَعْتَقَ فِي جَمِيعِ الشَّهْرِ ثَلَاثِينَ مَرَّةً سِتِّينَ أَلْفًا سِتِّينَ أَلْفًا "

3334- Abdullah b. Mes'ûd bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ramazan aymın ilk gecesi girince cennetin kapıları açılır ve ay sonuna kadar bu kapılardan hiçbiri kapanmaz. Cehennem kapıları kapatılır ve ay sonuna kadar bu kapılardan hiçbiri açılmaz. Cinlerin azgınları zincire vurulur. Her gece bir münadi sabaha kadar: «Ey hayır isteyen kişi! Buna devam et ve müjdelen. Ey kötülüğün peşinden koşan kişi! Bundan uzak dur ve kendine gel. Bağışlanma dileyen yok mu onu bağışlayalım? Tövbe eden kimse yok mu onun tövbesini kabul edelim? Dua eden yok mu duasını kabul edelim? Bir şey isteyen yok mu ona istediğini verelim?» diye seslenir. Yüce Allah Ramazan ayında her iftar zamanında altmış bin kişiyi cehennemden azad eder. Bayram günü geldiğinde ise bütün ay boyunca azad ettiği kadar, otuz kere altmış bin kişiyi daha azad eder."*[1]

٣٣٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، بِبَغْدَادَ، أخبرنا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْوَلِيدِ الْفَحَّامُ، أخبرنا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، حَدَّثَنَا كَثِيرُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ تَمِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَظَلَّكُمْ شَهْرُكُمْ هَذَا " بِمَحْلُوفِ رَسُولِ اللهِ ﷺ: " مَا مَرَّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ شَهْرٌ خَيْرٌ لَهُمْ مِنْهُ وَلَا يَأْتِي - أَظُنُّهُ قَالَ: - عَلَى الْمُنَافِقِينَ شَهْرٌ شَرٌّ لَهُمْ مِنْهُ " بِمَحْلُوفِ رَسُولِ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

يَكْتُبُ أَجْرَهُ وَثَوَابَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَدْخُلَ - زَادَ فِيهِ غَيْرُهُ - وَيَكْتُبُ وِزْرَهُ وَشَقَاءَهُ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ، وَذَلِكَ أَنَّ الْمُؤْمِنَ يُعِدُّ فِيهِ النَّفَقَةَ لِلْقُوَّةِ فِي الْعِبَادَةِ، وَيَعُدُّ فِيهِ الْمُنَافِقِينَ اغْتِيَابَ الْمُؤْمِنِينَ، وَاتِّبَاعَ عَوْرَاتِهِمْ، فَهُوَ غُنْمٌ لِلْمُؤْمِنِ، وَغُرْمٌ عَلَى الْفَاجِرِ " يَعْنِي شَهْرَ رَمَضَانَ

3335- Ebû Hureyre der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bu ayınız (Ramazan ayı) sizi gölgelendirdi. Resûlullah'a yeminiyle diyorum ki, Müslümanlar için bu aydan daha hayırlı bir ay yoktur ve olmayacaktır.* —Sanırım: *"Münafıklar içinde ondan daha şerlisi yoktur"* demiştir—*Resûlullah yeminiyle diyorum ki, Allah bu ayın ecrini ve sevabını* —bir başkası rivayetinde: *"Günahını ve meşakkatini"* demiştir— *ay girmeden önce yazar. Mümin bu ayda yaptığı ibadetlerden güç kazanır. Münafık ise müminlerin gafletini ve kusurunu arzular. Bu ay, mümin için ganimet, münafık için cezadır."*

٣٣٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الضَّرِيرُ بِالرَّيِّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ الْأَزْرَقُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ، حَدَّثَنَا إِيَاسُ بْنُ عَبْدِ الْغَفَّارِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدٍ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَوَّارٍ، أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ ح وحدثنا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الزَّاهِدُ، أخبرنا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مَطَرٍ، أخبرنا جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ نَصْرٍ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا وَالِدِي، قَالَ: قَرَئَ عَلَى مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، أَنَّ عَلِيَّ بْنَ حُجْرٍ السَّعْدِيَّ حَدَّثَهُمْ، حدثنا يُوسُفُ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ يَحْيَى، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي آخِرِ يَوْمٍ مِنْ شَعْبَانَ فَقَالَ: " يا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ أَظَلَّكُمْ شَهْرٌ عَظِيمٌ، شَهْرٌ مُبَارَكٌ، شَهْرٌ فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ، جَعَلَ اللهُ صِيَامَهُ فَرِيضَةً، وَقِيَامَ لَيْلِهِ تَطَوُّعًا، مَنْ تَقَرَّبَ فِيهِ بِخَصْلَةٍ مِنَ الْخَيْرِ كَانَ كَمَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ، وَمَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فِيهِ كَانَ كَمَنْ أَدَّى سَبْعِينَ فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ، وَهُوَ شَهْرُ الصَّبْرِ، وَالصَّبْرُ ثَوَابُهُ الْجَنَّةُ، وَشَهْرُ الْمُوَاسَاةِ، وَشَهْرٌ يُزَادُ فِي رِزْقِ الْمُؤْمِنِ، مَنْ فَطَّرَ فِيهِ صَائِمًا كَانَ لَهُ مَغْفِرَةً لِذُنُوبِهِ، وَعِتْقَ رَقَبَتِهِ مِنَ النَّارِ، وَكَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُنْقَصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ " قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، لَيْسَ كُلُّنَا يَجِدُ مَا يُفْطِرُ الصَّائِمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يُعْطِي اللهُ هَذَا الثَّوَابَ مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا عَلَى

مَذْقَةِ لَبَنٍ أَوْ تَمْرَةٍ أَوْ شَرْبَةٍ مِنْ مَاءٍ، وَمَنْ أَشْبَعَ صَائِمًا سَقَاهُ اللهُ مِنْ حَوْضِي شَرْبَةً لَا يَظْمَأُ حَتَّى يَدْخُلَ الْجَنَّةَ، وَهُوَ شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ، وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ، وَآخِرُهُ عِتْقٌ مِنَ النَّارِ مَنْ خَفَّفَ عَنْ مَمْلُوكِهِ فِيهِ غَفَرَ اللهُ لَهُ وَأَعْتَقَهُ مِنَ النَّارِ " زَادَ هَمَّامٌ فِي رِوَايَتِهِ: " فَاسْتَكْثِرُوا فِيهِ مِنْ أَرْبَعِ خِصَالٍ، خَصْلَتَانِ تُرْضُونَ بِهَا رَبَّكُمْ، وَخَصْلَتَانِ لَا غِنَى لَكُمْ عَنْهُمَا، فَأَمَّا الْخَصْلَتَانِ اللَّتَانِ تُرْضُونَ بِهَا رَبَّكُمْ: فَشَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَتَسْتَغْفِرُونَهُ، وَأَمَّا اللَّتَانِ لَا غِنَى لَكُمْ عَنْهُمَا فَتَسْأَلُونَ اللهَ الْجَنَّةَ، وَتَعُوذُونَ بِهِ مِنَ النَّارِ " لَفْظُ حَدِيثِ هَمَّامٍ وَهُوَ أَتَمُّ

3336- Selmân el-Fârisî der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Şaban ayının son gününde bize hutbe verip şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Büyük ve bereketli bir ay sizi gölgelendirdi. O öyle bir aydır ki, içinde bin aydan daha hayırlı bir gece vardır. Allah onun orucunu farz, gecesini ibadetle geçirmeyi ise nafile kıldı. Bu ayda Allah rızasına yaklaşma niyetiyle hayır işleyen kişi, onun dışındaki aylarda bir farzı eda eden kimse gibidir. Bu ayda bir farz eda eden kişi ise, yetmiş farzı eda etmiş sayılır. Bu ay sabır ayıdır ki sabrın karşılığı cennettir. Bu ay yardımlaşma ayıdır. Bu ayda müminin rızkı artırılır. Kim bu ayda bir oruçluyu iftar ettirirse bu, onun günahlarına kefâret ve cehennemden azad edilmesine vesile olur. Ayrıca (iftar ettirdiği) oruçlunun sevabından bir şey eksilmeksizin kendisine bir o kadar sevap verilir."*

Bunun üzerine: "Ey Allah'ın Resûlü! Hepimiz oruçluyu iftar ettirebilecek güce sahip değiliz" dediğimizde şöyle buyurdu: *"Allah bu sevabı, oruçlu kimseye bir yudum süt veya bir hurma veya su ikram ederek orucunu açmasını sağlayan kimseye de verir. Oruçlu kimseyi doyuran kişiye ise Allah Havz'ımdan içirecek ve o kimse cennete girene kadar bir daha asla susamayacaktır. Bu öyle bir aydır ki evveli rahmet, ortası bağışlanma ve sonu cehennemden kurtuluştur. Bu ayda idaresi altında olanlara kolaylık sağlayanları Allah bağışlar ve onu cehennemden azad eder."*[1]

Hemmâm rivayetinde şu ziyade yer almıştır: *"Bu ayda şu dört hasleti çokça yapmaya bakınız. Bunlardan ikisi ile Rabbinizi razı eder, diğer ikisinden ise müstağni olamazsınız. Rabbinizin rızasını kazandıracak iki haslet, Allah'tan başka*

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/191, 192 (1887), Ukaylî, *ed-Duafâ* (1/35) ve Hatîb, *Târih* (4/333).

ilah olmadığına şahitlik etmek ve bağışlanma dilemektir. Müstağni olamayacağınız diğer iki haslet ise, Allah'tan cenneti istemeniz ve cehennemden kendisine sığınmanızdır."

Hemmâm'ın rivayetinin lafzı daha detaylıdır.

٣٣٣٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، إِمْلَاءً، أخبرنا أَبُو سَعِيدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، أخبرنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّبَّاحِ الزَّعْفَرَانِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنْ سُفْيَانَ

3337- Ebû Hureyre bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim iman ederek ve sevabını (Allah'tan) ümid ederek Ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır"* buyurdu.[1]

Buhârî bunu Ali kanalıyla Süfyân'dan rivayet etti.[2]

٣٣٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْبَزَّارُ الطَّابَرَانِيُّ بِهَا، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مَنْصُورٍ الطُّوسِيُّ، سَنَةَ سِتٍّ وَعِشْرِينَ وَثَلَاثِمِائَةٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ النَّجَاحِيُّ بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ "

3338- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim iman ederek ve sevabını (Allah'tan) ümid ederek Ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır"* buyurdu.[3]

٣٣٣٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ أَتْقَنْتُهُ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî (2/253).

[3] Biyografisini bulamadığım Abdullah b. Ahmed b. Mansûr et-Tûsî dışındaki ravileri güvenilirdir.

لَكَ، أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ " وَرَوَاهُ عُقَيْلٌ، وَيُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ فِي قِيَامِ رَمَضَانَ دُونَ الصِّيَامِ، وَرَوَاهُ يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، كَمَا رَوَاهُ ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ

3339- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Her kim iman ederek ve sevabını (Allah'tan) ümid ederek Ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır. Her kim de iman ederek ve sevabını (Allah'tan) ümid ederek Kadir gecesini ihya ederse, geçmiş günahları bağışlanır."*[1]

Ukayl ve Yunus bunu Zührî kanalıyla Ramazan Gecelerini İhya Etmek bölümünde zikretmiştir.[2] İbn Uyeyne'nin bunu Zührî kanalıyla rivayet ettiği şekilde de Yahyâ b. Ebî Kesîr, Ebû Seleme kanalıyla rivayet etti.

٣٣٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، وَجَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ الْخَلَدِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ، وَمَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ

3340- Ebû Hureyre bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Her kim iman ederek ve sevabını (Allah'tan) ümid ederek Kadir gecesini ihya ederse, geçmiş günahları bağışlanır. Her kim de iman ederek ve sevabını (Allah'tan) ümid ederek Ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır."*[3]

Buhârî bunu Müslim b. İbrâhîm kanalıyla rivayet etti.[4]

٣٣٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud 2/103 (1372).

[2] Buhârî (2/251).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Buhârî (2/227, 228) ve Müslim 1/523, 524 (175).

عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " مَنْ صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ وَقَامَهُ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا مَضَى مِنْ ذَنْبِهِ، وَمَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا مَضَى مِنْ ذَنْبِهِ "

3341- Ebû Hureyre bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Her kim iman ederek ve sevabını (Allah'tan) ümid ederek Ramazan ayı orucunu tutar ve gecesini ibadetle geçirirse, geçmiş günahları bağışlanır. Her kim de iman ederek ve sevabını (Allah'tan) ümid ederek Kadir gecesini ihya ederse, geçmiş günahları bağışlanır."*[1]

٣٣٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبُو عُقَيْلٍ، حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ شَيْبَانَ الْحُدَّانِيُّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، عَنْ أبيه عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ صَوْمَ رَمَضَانَ وَسَنَنْتُ قِيَامَهُ، فَمَنْ صَامَهُ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا وَيَقِينًا، كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضَى أَوْ لِمَا سَلَفَ " أَوْ كَمَا قَالَ كَذَا، رَوَاهُ غَيْرُهُ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ شَيْبَانَ، فَقَالَ: عَنْ أَبِيهِ تَفَرَّدَ هُوَ بِهِ

3342- Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf'ın, babasından bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallellahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz ki Allah Ramazan orucunu farz kıldı. Ben de gece ibadetini sünnet kıldım. Her kim iman ederek ve sevabını kesin bir şekilde (Allah'tan) ümid ederek onun orucunu tutar ve gecesini ibadetle geçirirse, geçmiş günahları bağışlanır."*[2]

Bir başkası bunu Nadr b. Şeybân kanalıyla rivayet etti. Ancak Nadr b. Şeybân: "Babasından bildirdiğine göre" şekliyle (merfu olarak) rivayette tek kalmıştır.

٣٣٤٣ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، أخبرنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا نَضْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَحْدَرِيُّ، حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ شَيْبَانَ، قَالَ: لَقِيتُ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ فَقُلْتُ: حَدِّثْنِي حَدِيثًا، حَدَّثَكَ أَبُوكَ عَنِ

---

[1] İsnâdının bir zararı yoktur. Tirmizî 3/67 (683) ve İbn Mâce 1/420 (1326).

[2] İsnâdı zayıftır. Nesâî (4/158).

النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ رَمَضَانَ، فَقَالَ: " شَهْرٌ فَرَضَ اللهُ عَلَيْكُمْ صِيَامَهُ وَسَنَنْتُ أَنَا قِيَامَهُ، فَمَنْ صَامَهُ وَقَامَهُ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ "

3343- Nadr b. Şeybân der ki: Ebû Seleme b. Abdirrahman ile karşılaşıp: "Bana, babanın sana Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) anlatmış olduğu bir hadisi anlat" dediğimde, babasının şöyle dediğini söyledi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan ayını andı ve: "*Allah size bu ayın (Ramazanın) orucunu farz kıldı. Ben de gece ibadetini sünnet kıldım. Her kim iman ederek ve sevabını (Allah'tan) ümid ederek onun orucunu tutar ve gecesini ibadetle geçirirse, annesinden doğmuş olduğu gün gibi günahlarından arınmış olur*" buyurdu."[1]

٣٣٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أخبرنا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ أَبِي إِسْحَاقَ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ لِكَعْبٍ: تَجِدُونَ رَمَضَانَ عِنْدَكُمْ؟ قَالَ: نَجِدُهُ حِطَّةً، فَهَلْ سَأَلْتَ رَسُولَ اللهِ ﷺ؟ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: نَعَمْ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: " مَنْ صَامَ رَمَضَانَ " - قَالَ رَبِيعَةُ وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا قَالَ: - " وَقَامَهُ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ " قَالَ كَعْبٌ: أُخْبِرُكَ أَنَّهُ حِطَّةٌ

3344- İshâk b. Ebî İshâk bildiriyor: Ebû Hureyre, Ka'b'a: "Siz Ramazanı yanınızda ne olarak bulmaktasınız?" diye sorunca, Ka'b: "Biz onu (günahlara) kefâret olarak buluyoruz. Bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sordun mu?" dedi. Ebû Hureyre: "Evet, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Her kim iman ederek ve sevabını kesin bir şekilde (Allah'tan) ümid ederek onun orucunu tutarsa* —bildiğim kadarıyla Rabî'a rivayetinde: *"ve gecesini ibadetle geçirirse"* demiştir— *geçmiş günahları bağışlanır*» buyurduğunu işittim" deyince, Ka'b: "Sana şunu bildireyim ki o, günahlara kefârettir" karşılığını verdi.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Nesâî (4/158) ve İbn Mâce 1/421 (1328).

[2] İsnâdının bir zararı yoktur.

٣٣٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، حَدَّثَنَا شُعَيْبٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ، حَدَّثَنِي عِيسَى بْنُ طَلْحَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: جَاءَ رَسُولَ اللهِ ﷺ رَجُلٌ مِنْ قُضَاعَةَ، فَقَالَ: شَهِدْتُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّكَ رَسُولُ اللهِ، وَصَلَّيْتُ الصَّلَوَاتِ، وَصُمْتُ الشَّهْرَ، وَقُمْتُ رَمَضَانَ، وَآتَيْتَ الزَّكَاةَ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: " مَنْ كَانَ عَلَى هَذَا كَانَ مِنَ الصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ "

3345- Amr b. Murra el-Cuhenî bildiriyor: Kudâ'a'lı bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Allah'tan başka ilah olmadığına ve senin onun Resûlü olduğuna şahitlik ettim, namazları kıldım, bu ayı (Ramazan'ı) oruç tuttum ve zekâtı verdim" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim bu hal üzere (ölür) ise o kimse sıddîklerden ve şehitlerdendir"* buyurdu.[1]

٣٣٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أخبرنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ دَلَوَيْهِ الدَّقَّاقُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْأَزْهَرِ بْنِ مَنِيعٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ جَبَلَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْمُخْتَارِ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، حَدَّثَنَا بُكَيْرُ بْنُ مِسْمَارٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ خِرَاشٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَقَامَهُ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ "

3346- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim iman ederek ve sevabını (Allah'tan) ümid ederek onun orucunu tutar ve gecesini ibadetle geçirirse, geçmiş günahları bağışlanır"* buyurduğunu işittim.[2]

٣٣٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْوَلِيدِ الْفَقِيهُ، أنبأ الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حدثنا هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ، حدثنا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ أَبِي صَخْرٍ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ إِسْحَاقَ، مَوْلَى زَائِدَةَ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ: " الصَّلَوَاتُ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Fesevî, *el-Ma'rifetu ve't-Târih* (1/333), Bezzâr, *Keşfu'l-Estâr* 1/22, 23 (25) ve İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/340 (2212).

[2] İsnâdında durumu bilinmeyen bir ravi vardır.

الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مُكَفِّرَاتٌ مَا بَيْنَهُمَا، إِذَا اجْتُنِبَتِ الْكَبَائِرُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ هَارُونَ بْنِ سَعِيدٍ

3347- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyururdu: "*Büyük günahlardan kaçınıldığı müddetçe, beş vakit namazdan her biri, kendinden önceki vakitle kendisi arasında işlenen günahları, cuma namazı, daha önceki cuma ile kendisi arasında işlenen günahları, Ramazan orucu ise, önceki Ramazandan o âna kadar işlenen günahları affettirir.*"[1]

Müslim bunu Hârun b. Saîd kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٣٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، أخبرنا الْعَوَّامُ بْنُ حَوْشَبٍ، أخبرنا عَبْدُ اللهِ بْنُ السَّائِبِ الْكِنْدِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الصَّلَاةُ الْمَكْتُوبَةُ إِلَى الصَّلَاةِ الَّتِي قَبْلَهَا كَفَّارَةٌ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ الَّتِي قَبْلَهَا كَفَّارَةٌ مَا بَيْنَهُمَا، وَالشَّهْرُ إِلَى الشَّهْرِ يَعْنِي شَهْرَ رَمَضَانَ إِلَى شَهْرِ رَمَضَانَ كَفَّارَةُ مَا بَيْنَهُمَا إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: الْإِشْرَاكُ بِاللهِ، وَتَرْكُ السُّنَّةِ، وَنَكْثُ الصَّفْقَةِ " قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَعَلِمْتُ أَنَّ ذَلِكَ لِأَمْرٍ حَدَثَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَمَّا الْإِشْرَاكُ بِاللهِ فَقَدْ عَرَفْنَاهُ، فَمَا نَكْثُ الصَّفْقَةِ، وَتَرْكُ السُّنَّةِ؟ قَالَ: " أَمَّا نَكْثُ الصَّفْقَةِ: فَأَنْ تُبَايِعَ رَجُلًا بِيَمِينِكَ، ثُمَّ تُخَالِفُ إِلَيْهِ فَتُقَابِلُهُ بِسَيْفِكَ، وَأَمَّا تَرْكُ السُّنَّةِ: فَالْخُرُوجُ مِنَ الْجَمَاعَةِ "

3348- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Farz namazdan her biri, kendinden önceki vakitle kendisi arasında işlenen günahları, cuma namazı, daha önceki cuma ile kendisi arasında işlenen günahları, Ramazan ayı orucu ise, önceki Ramazan ayından o âna kadar işlenen günahları affettirir. Ancak üç şey bunun dışındadır. Bunlar Allah'a şirk koşmak, sünneti terk etmek ve anlaşmayı bozmaktır.*" Bu (üç) şeyin o zaman vuku bulduğunu anladım ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah'a şirk koşmayı bildim de anlaşmayı bozmak ve sünneti terk etmek nedir?" dediğimde: "*Anlaşmayı bozmak, bir*

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/209 (16).

kişiye sağ elinle tokalaşıp biat ettikten sonra (haksız yere) kılıcınla onunla savaşmandır. Sünneti terk etmek ise cemaatten ayrılmaktır" buyurdu.[1]

٣٣٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ حَمْزَةَ بْنِ أُسَيْدٍ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: لَمَّا أَقْبَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " سُبْحَانَ اللهِ مَا تَسْتَقْبِلُونَ وَمَاذَا يَسْتَقْبِلُكُمْ؟ " قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ، وَحْيٌ نَزَلَ أَوْ عَدُوٌّ حَضَرَ، قَالَ: " لَا، وَلَكِنْ شَهْرُ رَمَضَانَ يَغْفِرُ اللهُ فِي أَوَّلِ لَيْلَةٍ لِكُلِّ أَهْلِ هَذِهِ الْقِبْلَةِ " قَالَ: وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ يَهُزُّ رَأْسَهُ فَيَقُولُ: بَخٍ بَخٍ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: " كَأَنَّهُ ضَاقَ صَدْرُكَ بِمَا سَمِعْتَ "، قَالَ: لَا وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ، وَلَكِنْ ذَكَرْتُ الْمُنَافِقَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " الْمُنَافِقُ كَافِرٌ، وَلَيْسَ فِي ذَلِكَ شَيْءٌ " وَكَذَلِكَ رَوَاهُ إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، وَالْكَدِيمِيُّ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ

3349- Enes b. Mâlik der ki: Ramazan ayı gelince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sübhanallah! Siz neyi karşılamaktasınız ve sizi ne karşılamaktadır?"* buyurdu. Ömer b. el-Hattâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Annem babam sana feda olsun. Vahiy mi indi yoksa bir düşman mı geldi?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır, Ramazan ayı geldi. Bu ayın ilk gecesinde Allah kıble ahalisinin tümünü bağışlar"* buyurdu. Orada bir adam başını sallayarak: "Of, of" demeye başladı. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sanırım bu işittiğinden dolayı için daraldı"* buyurunca, adam: "Hayır vallahi ey Allah'ın Resûlü! Ancak münafıkları hatırladım" cevabını verdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Münafık kafirdir, bunda ona bir şey yoktur"* buyurdu.[2]

İshâk b. el-Hasan el-Harbî ve el-Kudeymî bunu Müslim b. İbrâhîm kanalıyla bu şekilde aktardılar.

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/229, 506) ve Hâkim, *Müstedrek* (1/119, 4/59).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/189 (1885) ve Ukaylî, *ed-Duafâ* (3/266).

٣٣٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنبأ أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْقَارِئُ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الدَّوْرَقِيُّ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ التَّبُوذَكِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو يَحْيَى، صَاحِبُ الطَّعَامِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: لَمَّا بَنَى رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمِنْبَرَ جَعَلَ لَهُ ثَلَاثَ عَتَبَاتٍ، فَلَمَّا صَعِدَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْعَتَبَةَ الْأُولَى، قَالَ: " آمِينَ "، ثُمَّ صَعِدَ الْعَتَبَةَ الثَّانِيَةَ، فَقَالَ: " آمِينَ "، حَتَّى إِذَا صَعِدَ الْعَتَبَةَ الثَّالِثَةَ، قَالَ: " آمِينَ " فَقَالَ الْمُسْلِمُونَ: يَا رَسُولَ اللهِ رَأَيْنَاكَ تَقُولُ آمِينَ آمِينَ آمِينَ وَلَا نَرَى أَحَدًا، فَقَالَ ﷺ: " إِنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ صَعِدَ قَبْلِي الْعَتَبَةَ الْأُولَى، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، فقُلْتُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، فقَالَ: مَنْ أَدْرَكَ أَبَوَيْهِ أَوْ أَحَدَهُمَا فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللهُ، قُلْ: آمِينَ، فَقُلْتُ: آمِينَ، فَلَمَّا صَعِدَ الْعَتَبَةَ الثَّانِيَةَ، قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، قُلْتُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، قَالَ: مَنْ أَدْرَكَ شَهْرَ رَمَضَانَ فَصَامَ نَهَارَهُ، وَقَامَ لَيْلَهُ ثُمَّ مَاتَ فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ فَدَخَلَ النَّارَ، فَأَبْعَدَهُ اللهُ، قُلْ: آمِينَ، قُلْتُ: أَمِينَ، فَلَمَّا صَعِدَ الْعَتَبَةَ الثَّالِثَةَ، قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، قُلْتُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، قَالَ: مَنْ ذُكِرْتَ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْكَ فَمَاتَ وَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ فَدَخَلَ النَّارَ، فَأَبْعَدَهُ اللهُ، قُلْ: آمِينَ، فَقُلْتُ: آمِينَ " قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: " أَبُو يَحْيَى صَاحِبُ الطَّعَامِ اسْمُهُ مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى الْعَبْدِيُّ سَمَّاهُ وَنَسَبَهُ أَبُو عَتَّابٍ سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ فِي رِوَايَتِهِ عَنْهُ "

3350- Câbir b. Abdillah der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) minberi inşa ettiği zaman ona üç basamak yaptı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) birinci basamağı çıktığında: *"Amîn"* dedi. Sonra ikinci basamağı çıktığında yine: *"Amîn"* dedi. Üçüncü basamağa da çıktığında yine: *"Amîn"* dedi. Müslümanlar: "Ey Allah'ın Resûlü! Üç defa: «Amîn» dediniz. Oysa biz kimseyi göremiyoruz (bunun sebebi nedir?)" dediğinde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Hz. Cibrîl basamağa benden önce çıktı ve: «Ey Muhammed!» diye seslendi. Ona: «Buyur, emrindeyim» dediğimde: «Kim anne babasına veya birine yetiştiği (ve yanında yaşlandıkları) halde cehenneme girerse Allah onu (rahmetinden) uzaklaştırsın: "Amin" de» dedi. Ben de: «Amîn» dedim. İkinci basamağa çıktığında: «Ey Muhammed!» diye seslendi. Ona: «Buyur, emrindeyim» dediğimde: «Kim Ramazan ayına ulaşır da gündüzünü oruçlu geçirip gecesini ibadetle ihya ederde bağışlanmayıp cehenneme girerse Allah onu (rahmetinden) uzaklaştırsın: "Amin" de» dedi. Ben de: «Amîn» dedim. Üçüncü basamağa çıktığında: «Ey Muhammed!» diye seslendi. Ona: «Buyur, emrindeyim»*

dediğimde: «Kim yanında anıldığın halde sana salavât getirmezse, bağışlanmaz ve ölüp cehenneme girerse Allah onu (rahmetinden) uzaklaştırsın: "Amin" de» dedi. Ben de: «Amîn» dedim."[1]

Ebû Abdillah el-Hâfız der ki: Yemek sahibi Ebû Yahyâ'nın adı Muhammed b. İsa el-Abdî'dir. Ancak Ebû Attâb Sehl b. Hammâd, rivayetinde onu Ebû Yahyâ diye adlandırmıştır.

٣٣٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَيُّوبَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُرَيْطٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، وَعَرَفَ حُدُودَهُ، وَتَحَفَّظَ مَا يَنْبَغِي أَنْ يَتَحَفَّظَ مِنْهُ، كَفَّرَ مَا قَبْلَهُ " وَرَوَاهُ غَيْرُهُ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، فَقَالَ: عَبْدُ اللهِ بْنُ قُرْطٍ

3351- Ebû Saîd el-Hudrî der kî: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Her kim Ramazan orucunu tutar ve bu ayda haram kılınan şeylere riâyet edip haddini aşmazsa bu, geçmiş günahları için kefâret olur."*[2]

Bir başkası bunu İbnu'l-Mübârek kanalıyla zikretmiş; ancak rivayetinde: "Abdullah b. Kurt" demiştir.

٣٣٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أخبرنا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرٌو، عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ عَائِشَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا، قَالَتْ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ شَدَّ مِئْزَرَهُ، ثُمَّ لَمْ يَأْتِ فِرَاشَهُ حَتَّى يَنْسَلِخَ "

3352- Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesallem) eşi Hz. Âişe der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan ayı girdiği zaman eşleriyle cinsel ilişkiden uzak dururdu. Ramazan ayı bitene kadar yatağına girmezdi."[1]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Buhârî sh. 167, 168 (644, 646).

[2] İsnâdında durumu bilinmeyen bir ravi vardır. Ahmed, *Müsned* (3/55), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/322, 323 (1058) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (8/180).

٣٣٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ يَحْيَى، قَالَا: أخبرنا أَبُو الْحُسَيْنِ عَبْدُ الْبَاقِي بْنُ قَانِعٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَرَّازُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ التَّمِيمِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا قُرَّةُ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا دَخَلَ رَمَضَانُ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ، وَكَثُرَتْ صَلَاتُهُ، وَابْتَهَلَ فِي الدُّعَاءِ، وَأَشْفَقَ مِنْهُ "

3353- Hz. Âişe der ki: "Ramazan ayı girdiği zaman Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) rengi değişir, çokça namaz kılar ve (Allah'a) dua edip her şeye daha fazla dikkat ederdi."[2]

٣٣٥٤ - وَرَوَاهُ خَلَفُ بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ عَوْفِ بْنِ أَبِي جَمِيلَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: كَانَ فَذَكَرَهُ أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ حَمْزَةَ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ أَيُّوبَ فَذَكَرَهُ

3354- Halef b. Eyyûb'un, Avf b. Ebî Cemile kanalıyla Muhammed b. Sîrîn'den bildirdiğine göre Ebû Hureyre: "(Ramazan ayı) girdiği zaman" demiş ve söz konusu hadisi zikretmiştir.[3]

٣٣٥٥ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الزَّاهِدُ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ الدَّيْنُورِيُّ، بِمَكَّةَ، أخبرنا عَبْدُ اللهِ بْنُ حَمْدَانَ بْنِ وَهْبٍ الدَّيْنُورِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ قَيْسٍ الضَّبِّيُّ، حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " ذَاكِرُ اللهِ فِي رَمَضَانَ يُغْفَرُ لَهُ، وَسَائِلُ اللهِ فِيهِ لَا يَخِيبُ "

---

[1] İsnâdında ravi düşmesi ve tedlîs bulunan, Muttalib b. Abdillah (İbn Hanteb el-Mahzûmî) dışındaki ravileri güvenilirdir. İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/342 (2216).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır.

3355- Ömer b. el-Hattâb der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ramazan ayında Allah'ı zikreden kimse bağışlanır ve o ayda Allah'tan isteyen kimse boş çevrilmez"* buyurduğunu işittim.[1]

٣٣٥٦ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أخبرنا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الشَّرْقِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ سِنَانٍ، حَدَّثَنِي أَبِي يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ أَبِي أُنَيْسَةَ، عَنْ طَارِقِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " إِنَّ فِي رَمَضَانَ يُنَادِي مُنَادٍ بَعْدَ ثُلُثِ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ أَوْ ثُلُثِ اللَّيْلِ الْآخِرِ أَلَا سَائِلٌ يَسْأَلُ فَيُعْطَى: أَلَا مُسْتَغْفِرٌ يَسْتَغْفِرُ فَيُغْفَرَ لَهُ، أَلَا تَائِبٌ يَتُوبُ فَيَتُوبَ اللهُ عَلَيْهِ "

3356- İbn Abbâs bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ramazan ayında bir münadi gecenin ilk üçte biri veya son üçte biri geçince: «Benden isteyen var mı? Ona istediği verilsin. Günahından dolayı bağışlanma dileyen var mı? Bağışlansın. Tövbe eden var mı? Allah tövbesini kabul buyursun» diye seslenir."*[2]

٣٣٥٧ - وَحَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ الزَّاهِدُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ جُبَيْرٍ النَّسَوِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَاسِينَ بْنِ النَّصْرِ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ الْحِمَّانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْهُذَلِيُّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ أَطْلَقَ كُلَّ أَسِيرٍ، وَأَعْطَى كُلَّ سَائِلٍ " وَأَخْبَرَنا أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ حَبِيبٍ الْمُفَسِّرُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، حَدَّثَنَا أَبِي فَذَكَرَهُ، كَذَا قَالَهُ أَبُو بَكْرٍ الْهُذَلِيُّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، وَالْحُفَّاظُ، إِنَّمَا رَوَوْهُ عَنِ الزُّهْرِيِّ كما

3357- İbn Abbâs der ki: "Ramazan ayı girdiği zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bütün esirleri serbest bırakır ve her isteyene istediğini verirdi."[3]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur.

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* 1/460 (968).

Hafızlar da bunu Zührî kanalıyla bir sonraki hadiste geçtiği üzere zikretmiştir.↓

٣٣٥٨ - كَمَا أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، حَدَّثَنَا أَبُو ثَابِتٍ مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْمَدَنِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَجْوَدَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ، وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَكَانَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ كُلَّ لَيْلَةٍ فِي رَمَضَانَ حَتَّى يَنْسَلِخَ، يَعْرِضُ النَّبِيُّ ﷺ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ، فَإِذَا لَقِيَهُ جِبْرِيلُ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَجْوَدَ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ، وَغَيْرِهِ، وَرَوَى صَدَقَةُ بْنُ مُوسَى، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ، أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " صَدَقَةٌ فِي رَمَضَانَ "

3358- İbn Abbâs der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hayır hususunda insanların en cömerdi idi. En cömert olduğu zaman da Ramazan ayı idi. Cibrîl, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile her sene Ramazan ayında buluşurdu. Bu buluşma, Ramazan ayı bitinceye kadar devam eder ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Cibrîl'e, Kur'ân'ı arz ederdi. Cibrîl, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile buluştuğunda Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) hayır hususunda sürekli esen rüzgardan daha cömert olurdu."[1]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde İbrâhîm b. Sa'd ile başkaları kanalıyla rivayet ettiler.[2]

Sadaka b. Mûsa'nın, Sâbit'ten bildirdiğine göre Enes şöyle demiştir: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Hangi sadaka en üstündür?" diye sorulunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ramazanda verilen sadakadır"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî (2/228) ve Müslim 2/1803 (50).

[3] Beyhakî, *Sünen* (4/305, 306).

٣٣٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أخبرنا الْإِمَامُ أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَيَّانَ، حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْعَلَاءِ الشَّامِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ ابْنِ أَخِي سَوَّارٍ الْقَاضِي، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّ الْجَنَّةَ لَتُزَيَّنُ مِنَ الْحَوْلِ إِلَى الْحَوْلِ لِشَهْرِ رَمَضَانَ، وَإِنَّ الْحُورَ لَيُزَيَّنُ مِنَ الْحَوْلِ إِلَى الْحَوْلِ لِصُوَّامِ رَمَضَانَ، فَإِذَا دَخَلَ رَمَضَانُ قَالَتِ الْجَنَّةُ: اللهُمَّ اجْعَلْ لِي فِي هَذَا الشَّهْرِ مِنْ عِبَادِكَ وَيَقُلْنَ الْحُورُ: اللهُمَّ اجْعَلْ لِي مِنْ عِبَادِكَ فِي هَذَا الشَّهْرِ أَزْوَاجًا، فَمَنْ لَمْ يَقْذِفْ مُسْلِمًا فِيهِ بِبُهْتَانٍ، وَلَمْ يَشْرَبْ مُسْكِرًا كَفَّرَ اللهُ عَنْهُ ذُنُوبَهُ، وَمَنْ قَذَفَ فِيهِ مُسْلِمًا، أَوْ شَرِبَ فِيهِ مُسْكِرًا أَحْبَطَ اللهُ عَمَلَهُ لِسَنَتِهِ، فَاتَّقُوا شَهْرَ رَمَضَانَ، فَإِنَّهِ شَهْرُ اللهِ جَعَلَ اللهُ لَكُمْ أَحَدَ عَشَرَ شَهْرًا تَأْكُلُونَ فِيهَا وَتَشْرَبُونَ وَتَتَلَذَّذُونَ وَجَعَلَ لِنَفْسِهِ شَهْرًا فَاتَّقُوا شَهْرَ رَمَضَانَ فَإِنَّهُ شَهْرُ اللهِ " قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: " لَمْ نَكْتُبْهُ مِنْ حَدِيثِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ إِلَّا بِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ: وَرَأَيْتُهُ بِإِسْنَادٍ آخَرَ مِنْ حَدِيثِ الشَّامِيِّينَ مِنْ غَيْرِ حَدِيثِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ عَطَاءٍ " قَالَ أَحْمَدُ: " فِي إِسْنَادِهِ ضِعْفٌ، وَكَذَلِكَ فِيمَا بَعْدَهُ "

3359- İbn Abbâs bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şüphesiz ki cennet, seneden seneye Ramazan ayı için süslenir. Şüphesiz ki huriler de seneden seneye Ramazan orucunu tutanlar için süslenirler. Ramazanı ayı girince cennet: «Allahım! Bu ayda kullarından bana nasip ayır» der. Huriler de: «Allahım! Bu ayda bizim için kullarından kocalar kıl» derler. Her kim o ayda, bir Müslümana iftira atmaz ve sarhoşluk verici bir şey içmezse, Allah onun günahlarını siler; ama her kim onda bir Müslümana iftira atar veya sarhoşluk verici bir şey içerse, Allah onun bir senelik amelini boşa çıkarır. Ramazan ayında günah işlemekten sakının. Zira o, Allah'ın ayıdır. Allah size, kendilerinde yiyip içip lezzetleneceğiniz on bir ay tayin etti. Kendisi için de bir ay ayırdı. O halde Ramazan ayında günah işlemekten sakının. Zira o, Allah'ın ayıdır."*[1]

Ebû Abdillah el-Hâfız der ki: Biz Evzaî'nin bu rivayetini sadece Atâ b. Ebî Rebâh kanalıyla bu isnâdla yazdık. Evzaî'nin, Atâ'dan rivayet etmiş

---

[1] İsnâdı zayıftır.

olduğu hadis dışında bunu Şamlıların başka bir isnâdla rivayet ettiğini gördük.

Beyhakî: "İsnadında zayıflık vardır. Bir sonraki hadiste bu yöndedir" dedi.

٣٣٦٠ - وأَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ تركانَ الْهَمَذَانِيُّ بِهَا، أخبرنا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ الْأَسَدِيُّ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى الْمَرْوَرُوذِيُّ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْوَزَّانُ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ الْوَلِيدِ الدِّمَشْقِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ ثَوْبَانَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِنَّ الْجَنَّةَ لَتَزَّخْرَفُ لِرَمَضَانَ مِنْ رَأْسِ الْحَوْلِ إِلَى حَوْلٍ قَابِلٍ "، قَالَ: " فَإِذَا كَانَ أَوَّلُ يَوْمٍ مِنْ رَمَضَانَ هَبَّتْ رِيحٌ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ فنَشَرَتْ مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ عَلَى الْحُورِ الْعِينِ، فَيَقُلْنَ: يَا رَبِّ، اجْعَلْ لَنَا مِنْ عِبَادِكَ أَزْوَاجًا تَقَرُّ بِهِمْ أَعْيُنُنَا وَتُقِرُّ أَعْيُنَهُمْ بِنَا "

3360- İbn Ömer bildiriyor: Allah Resûlû (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şüphesiz ki cennet, seneden seneye Ramazan ayı için süslenir. Ramazanın ilk günü Arş'ın altından bir yel (tatlı bir rüzgar) eser ve cennet yaprakları hurilerin üzerine yayılır. Huriler: «Ey Rabbim! Kullarından onlarla bizim gözlerimiz, bizimle onların gözlerinin aydın olacağı eşler lütfet» derler."*[1]

٣٣٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا الْمُزَكِّي، حدثنا وَالِدِي، قَالَ: قَرَأَ عَلَيَّ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، أَنَّ أَبَا الْخَطَّابِ زِيَادَ بْنَ يَحْيَى الْحَسَّانِيَّ أَخْبَرَهُمْ، قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: وَقَرَأْتُ عَلَى أَبِي الْعَبَّاسِ الْأَزْهَرِيِّ، فَقُلْتُ: حَدَّثَكُمْ أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْحَسَّانِيُّ، حدثنا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ أَبُو عَتَّابٍ، حدثنا جَرِيرُ بْنُ أَيُّوبَ الْبَجَلِيُّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ نَافِعِ بْنِ بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْغِفَارِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ وَأَهَلَّ رَمَضَانُ فَقَالَ: " لَوْ يَعْلَمُ الْعِبَادُ مَا رَمَضَانَ لَتَمَنَّتْ أُمَّتِي أَنْ تَكُونَ السَّنَةُ كُلُّهَا " فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ خُزَاعَةَ: يَا نَبِيَّ اللهِ، حَدِّثْنَا فقَالَ: " إِنَّ الْجَنَّةَ لَتُزَيَّنُ لِرَمَضَانَ مِنْ رَأْسِ الْحَوْلِ إِلَى الْحَوْلِ، فَإِذَا كَانَ أَوَّلُ يَوْمٍ مِنْ رَمَضَانَ هَبَّتْ رِيحٌ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ، فَصَفِقَتْ وَرَقَ الْجَنَّةِ فَتَنْظُرُ الْحُورُ الْعِينُ إِلَى ذَلِكَ، فَيَقُلْنَ: يَا رَبِّ اجْعَلْ لَنَا مِنْ عِبَادِكَ فِي هَذَا الشَّهْرِ أَزْوَاجًا تَقَرُّ أَعْيُنُنَا بِهِمْ وَتَقَرُّ أَعْيُنُهُمْ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

بِنَا "، قَالَ: " فَمَا مِنْ عَبْدٍ يَصُومُ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ إِلَّا زُوِّجَ زَوْجَةً مِنَ الْحُورِ الْعِينِ فِي خَيْمَةٍ مِنْ دُرَّةٍ مِمَّا نَعَتَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ﴾ [الرحمن: ٧٢] عَلَى كُلِّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ سَبْعُونَ حُلَّةً لَيْسَ مِنْهَا حُلَّةٌ عَلَى لَوْنِ أُخْرَى، وَيُعْطَى سَبْعِينَ لَوْنًا مِنَ الطِّيبِ لَيْسَ مِنْهُ لَوْنٌ عَلَى رِيحِ الْآخَرِ لِكُلِّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ سَبْعُونَ أَلْفَ وَصِيفَةٍ لِحَاجَتِهَا، وَسَبْعُونَ أَلْفَ وَصِيفَةٍ مَعَ كُلِّ وَصِيفَةٍ صَفحةٌ مِنْ ذَهَبٍ فِيهَا لَوْنُ طَعَامٍ يَجِدُ لَآخِرِ لُقْمَةٍ مِنْهَا لَذَّةً لَمْ يَجِدْهُ لِأَوَّلِهِ، لِكُلِّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ سَبْعُونَ سَرِيرًا مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ عَلَى كُلِّ سَرِيرٍ سَبْعُونَ فِرَاشًا بَطَائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ فَوْقَ كُلِّ فِرَاشٍ سَبْعُونَ أَرِيكَةٍ، وَيُعْطَى زَوْجُهَا مِثْلُ ذَلِكَ عَلَى سَرِيرٍ مِنْ يَاقُوتٍ أَحْمَرَ مُوَشَّحًا بِالدُّرِّ، عَلَيْهِ سِوَارَانِ مِنْ ذَهَبٍ هَذَا بِكُلِّ يَوْمٍ صَامَهُ مِنْ رَمَضَانَ سِوَى مَا عَمِلَ مِنَ الْحَسَنَاتِ " قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: " وَرَوَاهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ فِي كِتَابِهِ وَجْهَيْنِ، عَنْ جَرِيرٍ، وَمِنْ حَدِيثِ سَلْمٍ عَنْ قُتَيْبَةَ، عَنْ جَرِيرٍ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: عَنْ نَافِعِ بْنِ بُرْدَةَ الْهَمَدَانِيِّ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ غِفَارٍ ثُمَّ قَالَ: وَفِي الْقَلْبِ مِنْ جَرِيرِ بْنِ أَيُّوبَ: قُلْتُ وَجَرِيرُ بْنُ أَيُّوبَ ضَعِيفٌ عِنْدَ أَهْلِ النَّقْلِ، وَرَوَاهُ أَيْضًا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ أَيُّوبَ إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يَقُلِ الْغِفَارِيَّ "

3361- Ebû Mes'ûd el-Ğifârî anlatıyor: Bir gün Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan hilalini görüp: *"Eğer kullar Ramazan ayında neler olduğunu bilseydiler, elbette ümmetim bütün senenin Ramazan olmasını isterlerdi"* buyurduğunu işittim. Huzâ'a'dan bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Bize bir şeyler anlat" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Şüphesiz ki cennet, seneden seneye Ramazan ayı için süslenir. Ramazanın ilk günü Arş'ın altından bir yel (tatlı bir rüzgar) eser ve cennet ağaçlarının yapraklarını sallar. Huriler onlara bakar ve: «Ey Rabbim! Bu ayda kullarından onlarla bizim gözlerimiz, bizimle onların gözlerinin aydın olacağı eşler lütfet» derler. Ramazan ayından bir gün oruç tutan kimse Allah'ın: «**Onlar, otağlar içinde kapanmış hurilerdir**»*[1] *âyetinde buyurduğu gibi mutlaka inciden bir otağı içinde bir huri ile evlendirilir. Hurilerin her birinin üzerinde yetmiş hulle bulunmaktadır. Hiç birinin rengi diğerinin rengi gibi değildir. Ona yetmiş renkli misk verilir ve hiç birinin kokusu diğerinin kokusu gibi değildir. Her hurinin ihtiyaçlarını karşılamak için yetmiş bin*

[1] Rahmân Sur. 72

hizmetçisi vardır. Yetmiş bin hizmetçinin her birinin elinde içinde farklı yemekler bulunan altından tabaklar vardır. O tabaktan alınan her lokma, bir öncekinden daha lezzetlidir. Onlardan her biri, üzerinde yetmiş yatak bulunan, incilerle işlemeli kırmızı yakut karyolalar üzerindedir. Yatakların astarları kalın ipektendir. Kocasına da kırmızı yakuttan, incilerle süslenmiş, üstünde iki altın bileziği olan karyola üzerinde bunların aynısı verilir. İşte bunlar, Ramazan ayında tutulan her bir gün oruç içindir. Orucun dışındaki diğer amellerin mükâfatı bunlara dâhil değildir."[1]

Beyhakî der ki: İbn Huzeyme eserinde bunu iki kanaldan aktarmıştır. Biri Cerîr kanalıyladır. Diğeri de Selm - Kuteybe — Cerîr kanalıyladır. Ancak ikinci kanalla rivayet ederken "Nâfi' b. Burde el-Hemdânî, o da Ğifâr oğullarından bir adamdan" dedikten Ğifâr oğullarından olan bu kişinin Cerîr b. Eyyûb olması gerektiğini söyler.

Cerîr b. Eyyûb da hadisçilerin yanında zayıf biridir. Yine Abdullah b. Recâ da bunu Cerîr b. Eyyûb'ten rivayet etmiş, ancak onun için "el-Ğifârî" ifadesini kullanmamıştır.

٣٣٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَهْلٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْمِهْرَانِيُّ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، قَالُوا: أخبرنا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْبَغَوِيُّ، بِبَغْدَادَ، حدثنا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيلٍ الْعَنْزِيُّ، حدثنا هِشَامُ بْنُ يُونُسَ اللُّؤْلُؤِيُّ، حدثنا مُحَمَّدُ بْنُ مَرْوَانَ السُّدِّيُّ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدَ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ الْعَبْدِيِّ، وعَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فُتِحَتْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ فَلَا يُغْلَقُ مِنْهَا بَابٌ حَتَّى يَكُونَ آخِرُ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ، وَلَيْسَ مِنْ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ يُصَلِّي فِي لَيْلَةٍ إِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهُ أَلْفًا وَخَمْسَمِائَةِ حَسَنَةٍ بِكُلِّ سَجْدَةٍ، وَبَنَى لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ لَهَا سِتُّونَ أَلْفَ بَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهَا قَصْرٌ مِنْ ذَهَبٍ مُوَشَّحٍ بِيَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ، فَإِذَا صَامَ أَوَّلَ يَوْمٍ مِنْ رَمَضَانَ غَفَرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ إِلَى مِثْلِ ذَلِكَ الْيَوْمِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، وَاسْتَغْفَرَ لَهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ مِنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ إِلَى أَنْ تُوَارَى بِالْحِجَابِ، وَكَانَ لَهُ بِكُلِّ سَجْدَةٍ يَسْجُدُهَا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بِلَيْلٍ أَوْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/190, 191 (1886) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 22/388, 389 (967).

نَهَارٍ شَجَرَةٌ يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِي ظِلِّهَا خَمْسَ مِائَةَ عَامٍ " " قَدْ رَوَيْنَا فِي الْأَحَادِيثِ الْمَشْهُورَةِ مَا يَدُلُّ عَلَى هَذَا أَوْ بَعْضِ مَعْنَاهُ "

3362- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ramazanın ilk gecesi sema kapıları açılır ve Ramazanın son gecesine kadar bir daha kapanmaz. Mümin bir kul gece (nafile) namaz kıldığı zaman Yüce Allah her secdesi için bin beş yüz sevap yazar, cennette kendisi için altmış bin kapısı olan kırmızı yakuttan bir ev inşa eder. Her kapının kırmızı yakutlarla süslenmiş altından bir köşke çıkışı vardır. Kişi Ramazanın ilk gününü oruçlu geçirdiği zaman o güne kadar olan geçmiş bütün günahları bağışlanır. Her gün yetmiş bin melek sabah namazında başlayıp güneş batıncaya kadar onun bağışlanması için dua ederler. Onun, Ramazanda gece veya gündüz ettiği her secde için cennette binitli kişinin altında beş yüz yıl gidebileceği bir ağacı olur."*[1]

Meşhur hadislerde bunu ifade eden veya bu mânâda hadisler zikrettik.

٣٣٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَرْوَزِيُّ، بِالرَّمْلَةِ كَتَبْنَا عَنْهُ بِبَيْتِ الْمَقْدِسِ، حَدَّثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ كَعْبٍ قَالَ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ اخْتَارَ سَاعَاتِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، فَجَعَلَ مِنْهُنَّ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَةِ، وَاخْتَارَ الْأَيَّامَ فَجَعَلَ مِنْهُنَّ الْجُمُعَةَ، وَاخْتَارَ الشُّهُورَ فَجَعَلَ مِنْهُنَّ شَهْرَ رَمَضَانَ، وَاخْتَارَ اللَّيَالِي فَجَعَلَ مِنْهُنَّ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، وَاخْتَارَ الْبِقَاعَ فَجَعَلَ مِنْهَا الْمَسَاجِدَ "

3363- Ka'b(u(l-ahbâr) der ki: "Şüphesiz ki Yüce Allah gece ve gündüzün içinden farz namaz vakitlerini seçti. Günlerin içinden cuma gününü seçti. Ayların içinden Ramazan ayını seçti. Gecelerin içinden Kadir gecesini seçti. Yeryüzünden de mescidlerin yerini seçti."[2]

٣٣٦٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الْوَاعِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْوَلِيدِ الْعَدْلُ،

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Ravileri güvenilirdir. Hatîb, *el-Câmi'* 2/60 (1180) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (6/5).

حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " سَيِّدُ الشُّهُورِ شَهْرُ رَمَضَانَ " فِي إِسْنَادِهِ ضَعْفٌ

3364- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ayların efendisi Ramazan ayıdır"* buyurdu.[1]

İsnadında zayıflık vardır.

٣٣٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ حَمْدَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ هُبَيْرَةَ بْنِ يَرِيمَ، قَالَ: قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ: " سَيِّدُ الشُّهُورِ شَهْرُ رَمَضَانَ، وَسَيِّدُ الْأَيَّامِ الْجُمُعَةُ " وَهَذَا مَوْقُوفٌ

3365- İbn Mes'ûd der ki: "Ayların efendisi Ramazan ayıdır. Günlerin efendisi ise cuma günüdür."[2]

Bu, mevkûf bir hadistir.

الصَّائِمُ يُنَزِّهُ صِيَامَهُ، عَنِ اللَّغَطِ وَالْمُشَاتَمَةِ، وَمَا لَا يَلِيقُ بِهِ

Oruçlu Kimsenin Orucunu Gevezelik ve Sövme Gibi Ona Yakışmayan Şeylerden Arındırması

٣٣٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أخبرنا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " الصِّيَامُ جُنَّةٌ فَإِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ صَائِمًا فَلَا يَرْفُثْ، وَلَا يَجْهَلْ فَإِنِ امْرِؤٌ قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ فَلْيَقُلْ: إِنِّي صَائِمٌ إِنِّي صَائِمٌ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنِ الْقَعْنَبِيِّ

3366- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Oruç bir kalkandır. Sizden biri oruçlu ise kötü söz söylemesin ve cahilce*

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr 1/457 (960).

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (2/149) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/232 (9000).

davranmasın. Eğer biri ona sataşır veya kendisine söverse: «Ben oruçluyum, ben oruçluyum» desin."[1]

Buhârî bunu Ka'nebî kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٣٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو عَمْرِو بْنُ أَبِي جَعْفَرٍ، أخبرنا أَبُو يَعْلَى، حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، رِوَايَةً قَالَ: " إِذَا أَصْبَحَ أَحَدُكُمْ صَائِمًا فَلَا يَرْفُثْ، وَلَا يَجْهَلْ فَإِنِ امْرِؤٌ شَاتَمَهُ، أَوْ قَاتَلَهُ، فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ إِنِّي صَائِمٌ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ

3367- Ebû Hureyre der ki: "Sizden biri oruçlu ise kötü söz söylemesin ve cahilce davranmasın. Eğer biri ona sataşır veya kendisine söverse: «Ben oruçluyum, ben oruçluyum» desin."[3]

Müslim bunu Züheyr b. Harb kanalıyla rivayet etti.[4]

٣٣٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ يَحْيَى بْنِ مَالِكٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْقَاسِمُ بْنُ الْقَاسِمِ السَّيَّارِيُّ، بِمَرْوَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُوَجِّهِ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِذَا لَمْ يَدَعِ الصَّائِمُ قَوْلَ الزُّورِ، وَالْعَمَلَ بِهِ وَالْجَهْلَ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ " لَفْظُ حَدِيثِ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ، وَلَمْ يُذْكَرْ يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ فِي رِوَايَتِنا، عَنْ أَبِيهِ، وَقَالَ: " مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ " إِلَى آخِرِهِ، وَقَالَ: " فَلَيْسَ بِهِ حَاجَةٌ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ

3368- Ebû Hureyre bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Oruçlu bir kimse yalanı, yalanla iş yapmayı ve cahilce davranmayı terk etmezse, onun yemesini içmesini terk etmesine Allah'ın hiçbir ihtiyacı yoktur."*[1]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî (2/226).

[3] Ravileri güvenilirdir.

[4] Müslim 1/806 (160).

Lafız Ahmed b. Yunus'un lafzıdır.

Bizim rivayetimizde Yezîd b. Hârun: "Babasından naklen" ifadesini zikretmemiştir ve rivayetinde: *"Yalan konuşmayı terk etmezse..."* demiştir. Ayrıca "فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ" yerine "فَلَيْسَ بِهِ حَاجَةٌ" ibaresini kullanmıştır.

Buhârî bunu Ahmed b. Yunus kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٣٦٩ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ الزَّاهِدُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ قُدَامَةَ الْجَنْدَفَرْجِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْإِسْكَنْدَرَانِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " رُبَّ قَائِمٍ حَظُّهُ مِنَ الْقِيَامِ السَّهَرَ، وَرُبَّ صَائِمٍ حَظُّهُ مِنَ الصِّيَامِ الْجُوعُ وَالْعَطَشُ "

3369- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Nice gece ibadetine kalkan vardır ki, ondan nasibi sadece uykusuzluktur. Nice oruç tutan vardır ki, o orucundan nasibi sadece açlık ve susuzluktur."*[3]

٣٣٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ وَاصِلٍ، مَوْلَى ابْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ بَشَّارِ بْنِ أَبِي سَيْفٍ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ غُطَيْفٍ، قَالَ: مَرِضَ أَبُو عُبَيْدَةَ فَأَتَيْنَاهُ نَعُودُهُ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الصَّوْمُ جُنَّةٌ مَا لَمْ يَخْرِقْهَا "

3370- İyâd b. Ğutayf der ki: Ebû Ubeyde rahatsızlanınca onu ziyarete gittik. Bize: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Oruç, kişi onu (günahlarla) delmedikçe bir kalkandır»* buyurduğunu işittim" dedi.[4]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Buhârî (7/87).

[3] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır. Hadis başka bir yolla ceyyid bir şekilde zikredilmiştir. İbn Mâce 1/539 (1690).

[4] İsnâdının bir zararı yoktur. Nesâî (4/167).

٣٣٧١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ، بِبَغْدَادَ، أخبرنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عَبَّاسٌ التَّرْقُفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْأَزْدِيُّ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ الْمُحَبَّرِ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ أَعْيَنَ الْقُرَشِيُّ، عَنْ هَمَّامٍ، أَخِي وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: " الْغِيبَةُ تَخْرِقُ الصَّوْمَ، وَالِاسْتِغْفَارُ يُرَقِّعُهُ، فَمَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَجِيءَ غَدًا بِصَوْمِهِ مُرَقَّعًا فَلْيَفْعَلْ " " هَذَا مَوْقُوفٌ، وَإِسْنَادُهُ ضَعِيفٌ "

3371- Ebû Hureyre der ki: "Gıybet, orucu deler, istiğfar ise onu yamalar. İçinizden her kim, yarın âhirete orucunu yamalı olarak getirmeye gücü yeterse öyle yapsın (istiğfar etsin)."[1]

Bu mevkûf bir hadistir ve isnâdı zayıftır.

٣٣٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَتْحِ هِلَالُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْحَفَّارُ، أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَيَّاشٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مِجْشَرٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّهُ كَانَ يَخْطُبُ إِذَا حَضَرَ رَمَضَانُ، ثُمَّ يَقُولُ: " هَذَا الشَّهْرُ الْمُبَارَكُ الَّذِي فَرَضَ اللهُ صِيَامَهُ وَلَمْ يَفْرِضْ قِيَامَهُ، لِيَحْذَرِ الرَّجُلُ أَنْ يَقُولَ أَصُومُ إِذَا صَامَ فُلَانٌ، وَأُفْطِرُ إِذَا أَفْطَرَ فُلَانٌ، أَلَا إِنَّ الصِّيَامَ لَيْسَ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ، وَلَكِنْ مِنَ الْكَذِبِ وَالْبَاطِلِ وَاللَّغْوِ، أَلَا لَا تُقَدِّمُوا الشَّهْرَ إِذَا رَأَيْتُمُ الْهِلَالَ فَصُومُوا وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَأَتِمُّوا الْعِدَّةَ "، قَالَ: كَانَ يَقُولُ ذَلِكَ بَعْدَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ،

3372- Şa'bî der ki: Ramazan ayı geldiği zaman Hz. Ali hutbe verir ve şöyle derdi: "Bu, mübârek bir aydır. Allah bu ayda oruç tutmayı farz kıldı. Ancak onda gece ibadetini farz kılmadı. Kişi: «Filan kişi oruç tutarsa ben de tutacağım. Filan kişi tutmazsa ben de tutmayacağım» demekten sakınsın. Bilmiş olun ki oruç, yalnız yemekten ve içmekten kesilmek değildir. Ancak yalandan, batıldan ve boş sözlerden sakınmaktır. Bilmiş olun ki ayı erkene almayın. Ay'ı gördüğünüz zaman oruç tutun ve yine gördüğünüz zaman

[1] İsnâdı zayıftır.

iftar edin. Eğer hava bulutlu olursa ayı tamamlayın." Bunu sabah ve ikindi namazlarından sonra söylerdi.[1]

٣٣٧٣ - قَالَ: وَحَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنْ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ، أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ كَانَ يَقُولُ مِثْلَ ذَلِكَ

3373- Mesrûk'un bildirdiğine göre Hz. Ömer de aynı şeyleri söylerdi.[2]

٣٣٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، قَالَ: قَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ: " إِذَا صُمْتَ فَلْيَصُمْ سَمْعُكَ، وبَصَرُكَ، وَلِسَانُكَ، عَنِ الْكَذِبِ، وَالْمَحَارِمِ، وَدَعْ أَذَى الْخَادِمِ، وَلْيَكُنْ عَلَيْكَ وَقَارٌ وَسَكِينَةٌ يَوْمَ صِيَامِكَ، وَلَا تَجْعَلْ يَوْمَ فِطْرِكَ وَصَوْمِكَ سَوَاءً "، قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو هذا هُوَ الْيَافِعِيُّ

3374- Câbir b. Abdillah der ki: "Oruç tuttuğun zaman kulağın, gözün, dilin yalandan ve bütün haramlardan oruç tutsun (uzak dursun). Hizmetçilerine eziyet etmeyi de bırak, oruçlu gününde üzerinde vakâr ve sükunet olsun. Oruçlu gününle oruçsuz gününü bir tutma."[3]

Abdullah der ki: Muhammed b. Amr, el-Yâfi'î'nin kendisidir.

٣٣٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو يَعْلَى حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الصَّيْدَلَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُنَازِلٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قُتَيْبَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ، عَنْ أَبِي الْعُمَيْسِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ الْحَنَفِيِّ، عَنْ أَخِيهِ طَلِيقِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: قَالَ أَبُو ذَرٍّ: " إِذَا صُمْتَ فَتَحَفَّظْ مَا اسْتَطَعْتَ " " فَكَانَ طَلِيقٌ إِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِهِ دَخَلَ فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَّا لِلصَّلَاةِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Beyhakî, *Sünen* (4/209).

[2] İsnâdı zayıftır. Beyhakî, *Sünen* (4/209) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/4).

[3] İsnâdının bir zararı yoktur. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* sh. 156, 461 (469, 1308) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/3).

3375- Ebû Zer der ki: "Oruçlu olduğun zaman gücün yettiğince (günahlardan) korun."[1]

Ravi der ki: Talîk oruçlu olduğu gün evine çekilir (ibadetle meşgul olur ve) ancak namazlar için dışarı çıkardı.

٣٣٧٦ - قَالَ: وحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، أَخْبَرَنَا مُجَالِدٌ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: " إِنَّ الصِّيَامَ لَيْسَ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ، وَلَكِنْ مِنَ الْكَذِبِ، وَالْبَاطِلِ، وَاللَّغْوِ "

3376- Hz. Ali der ki: "Oruç, yemekten ve içmekten kesilmek değildîr. Ancak yalandan, batıldan ve boş sözlerden sakınmaktır."[2]

٣٣٧٧ - قَالَ: وحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، وَمُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، عَنْ مِسْعَرٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ، أَنَّ امْرَأَةً كَانَتْ تَصُومُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ فِي لِسَانِهَا ذَرَبٌ، فَقَالَ: " مَا صَامِتْ " فَتَحَفَّظَتْ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " الْآنَ "

3377- Ebu'l-Bahterî der ki: Keskin dilli bir kadın Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında oruç tutardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"O, oruç tutmadı"* buyurunca, kadın (kötü sözlerden) sakındı. O zaman Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"İşte şimdi (oruçludur)"* buyurdu.[3]

٣٣٧٨ - وَبِإِسْنَادِهِ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: " خَصْلَتَانِ مَنْ حَفِظَهُمَا يَسْلَمُ لَهُ صَوْمُهُ: الْغِيبَةُ، وَالْكَذِبُ "

3378- Aynı isnâdla Mücâhid der ki: "İki haslet vardır ki kim onlardan korunursa orucu sağlam olur. Bunlar gıybet ve yalandır."[4]

٣٣٧٩ - وَبِإِسْنَادِهِ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ حَفْصَةَ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، قَالَ: " الصَّائِمُ فِي عِبَادَةٍ مَا لَمْ يَغْتَبْ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/3).

[2] Daha önce tam bir metinle geçmiştir.

[3] Ravileri güvenilirdir.

[4] İsnâdında hakkında söz olan İbn Ebî Süleym bulunmaktadır.

3379- Aynı isnâd ile Ebu'l-Âliye der ki: "Oruçlu kimse gıybet etmediği sürece ibadet halinde sayılır."[1]

٣٣٨٠ - وَبِإِسْنَادِهِ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ حَدَّثَنَا كَثِيرُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ جَعْفَرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مَيْمُونَ بْنَ مِهْرَانَ، يَقُولُ: " إِنَّ أَهْوَنَ الصَّوْمِ تَرْكُ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ "

3380- Aynı isnâd ile Câfer der ki: Meymûn b. Mihrân'ın: "En kolay oruç, yemekten ve içmekten kesilmektir" dediğini işittim.[2]

٣٣٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي الْمُطَوِّسِ، أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْمَعْ مِنْهُ أَخْبَرَنِي عُمَارَةُ بْنُ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي الْمُطَوِّسِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ فِي غَيْرِ رُخْصَةٍ رَخَّصَهَا اللهُ لَمْ يَقْضِهِ عَنْهُ صِيَامُ الدَّهْرِ "

3381- Ebû Hureyre bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim Allah'ın vermiş olduğu ruhsat dışında bir gün Ramazan orucunu yerse, artık bütün ömrünü oruçla geçirse o günün orucunu kaza edemez"* buyurdu.[3]

٣٣٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، وَبِشْرُ بْنُ عَمَّارٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَارَةَ بْنَ عُمَيْرٍ يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِي الْمُطَوِّسِ، قَالَ حَبِيبٌ: فَقَدْ رَأَيْتُ أَبَا الْمُطَوِّسِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ فِي غَيْرِ رُخْصَةٍ رَخَّصَهَا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَقْضِهِ عَنْهُ وَلَوْ صَامَ الدَّهْرَ "

3382- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim Yüce Allah'ın vermiş olduğu ruhsat dışında bir gün Ramazan orucunu yerse, artık bütün ömrünü oruçla geçirse o günün orucunu kaza edemez"* buyurdu.[4]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Nuaym, *Hilye* (4/90).

[3] İsnâdı zayıftır. Buhârî (2/235).

[4] İsnâdı zayıftır. Tayâlisî, *Müsned* (sh. 331), Nesâî, *S. el-Kübrâ* (10/373), İbn Huzeyme,

٣٣٨٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ الضَّبِّيُّ، حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنِي الْمُهَلَّبُ بْنُ أَبِي حَبِيبَةَ، حَدَّثَنِي الْحَسَنُ، عَنْ أَبِي بَكْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ إِنِّي قُمْتُ رَمَضَانَ كُلَّهُ، وَصُمْتُهُ فَلَا أَدْرِي أَكَرِهَ التَّزْكِيَةَ "، أَوْ قَالَ: " لَا بُدَّ مِنْ نَوْمَةٍ أَوْ رَقْدَةٍ " تَابَعَهُ هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ

3383- Ebû Bekre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sizden biri: «Ben Ramazanın tamamını ibadetle ve oruçla geçirdim» demesin"* buyurdu. Ancak kişinin nefsini tezkiye etmesini hoş görmediği için mi, yoksa uykudan ve istirâhattan kaçış olmayacağı için mi böyle söyledi bilmiyorum.

Temmâm, bunu Katade kanalıyla Hasan'dan rivayet etti.[1]

الِاجْتِهَادُ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ

Ramazan Ayının Son On Gününde Daha Çok İbadet İçin Çaba Göstermek

٣٣٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْفَهَانِيُّ، أخبرنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي يَعْفُورَ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ، رَضِيَ اللهُ عَنْهَا تَقُولُ: " كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا دَخَلَتِ الْعَشْرُ الْأَوَاخِرُ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ أَحْيَا اللَّيْلَ، وَأَيْقَظَ أَهْلَهُ، وَشَدَّ الْمِئْزَرَ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عُيَيْنَةَ

3384- Hz. Âişe der ki: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan ayının son on gününde gecelerini ibadetle ihya eder, bunun için ailesini de uyandırır ve eşleriyle cinsel ilişkiden uzak dururdu."[2]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde İbn Uyeyne kanalıyla rivayet ettiler.[1]

Sahîh 3/238 (1988) ve Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (1/472).

[1] Ahmed, *Müsned* (5/40, 41).

[2] İsnâdı sahihtir.

٣٣٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سِخْتَوَيْهِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَارِمُ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، قَالَ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ يَزِيدَ، يُحَدِّثُ عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: " كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَجْتَهِدُ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ مَا لَا يَجْتَهِدُ فِي غَيْرِهَا " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ قُتَيْبَةَ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ

3385- Hz. Âişe der ki: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan'ın son on gününde ibadet ve kulluk için gösterdiği çabayı başka zamanlarda göstermezdi."[2]

Müslim bunu Kuteybe kanalıyla Abdulvâhid'den rivayet etti.[3]

فَصْلٌ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ

Kadir Gecesi

Yüce Allah: *"Biz onu (Kur'ân'ı) Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır. O gecede, Rablerinin izniyle melekler ve Ruh (Cebrail), her iş için iner dururlar. O gece, esenlik doludur. Ta fecrin doğuşuna kadar"*[4] buyurur.

Halîmî der ki: "Kadir gecesinden kasıt, Yüce Allah'ın melekler vasıtasıyla insanların diğer yıl aynı geceye kadar yaşam ve ölümlerine yönelik gerçekleştireceği şeyleri takdir ettiği gece olmasıdır. Buna Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) bu geceden diğer yılın Kadir gecesine kadar Kur'ân'dan indireceği vahiyler de dahildir.

"Del" harfi sakin olacak şekilde *"Leyletu'l-Kadr"* olarak isimlendirilmesi bunun kadere yönelik olmayışındandır. Zira kader başından sonuna kadar en baştan takdir edilmiştir. Burada kasıt, kaderce belirlenen şeylerin o yıl

---

[1] Buhârî (2/255) ve Müslim 1/832 (7).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim 1/832 (8).

[4] Kadir Sur. 1- 5

içerisinde meleklerin de ilminin kaldırabileceği şekilde parça parça uygulamaya geçirilmesi ve bilgisinin meleklerde yenilenmesidir.

Yüce Allah bu geceyi vasfederken: *"Biz onu (Kur'ân'ı) mübarek bir gecede indirdik"*[1] buyurmuş ve bu gecenin Allah dostları için bereketli bir gece olduğunu belirtmiştir. Onlar da bu geceyi eğlenceden, boş konuşmalardan uzak namaz kılarak, Kur'ân okuyarak ve Allah'ı zikrederek ihya ettikleri ve değerini bildikleri sürece onlar için bin geceden daha hayırlı olacaktır.

Sonra: *"Katımızdan bir emirle her hikmetli işe o gecede hükmedilir"*[2] buyurmuştur. Bundan kasıt, istikamet ve hikmete dayalı olan her bir şeyin hükme bağlanmasıdır. "Hakîm" ifadesi "Muhkem" anlamındadır. Bundan kastın Kur'ân'dan o yıl içerisinde nazil olacak bölümlerinin belirlenmesi, bu belirlemenin de belli bir hikmete bağlı olarak yapılması anlamında olduğunu da söyleyenler vardır. Diğer yılın Kadir gecesine kadar Kur'ân'dan nazil olacak bölümlerin takdir edilmesinden dolayı bu geceye Kadir gecesi dendiğini, melekler vasıtasıyla yeryüzüne yönelik gerçekleştirilecek diğer şeylerin ise Şaban ayının ortasındaki gecede belirlendiğini söyleyenler de olmuştur."[3]

٣٣٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أخبرنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ: إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ قَالَ: " أَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ الْقُرْآنَ جُمْلَةً وَاحِدَةً إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَكَانَ بِمَوْقِعِ النُّجُومِ، وَكَانَ اللهُ يُنَزِّلُهُ عَلَى رَسُولِهِ ﷺ بَعْضُهُ فِي أَثَرِ بَعْضٍ "، ثُمَّ قَرَأَ: وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً، كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا

3386- Saîd b. Cübeyr bildiriyor: İbn Abbâs: *"Biz onu (Kur'ân'ı) Kadir gecesinde indirdik"*[4] âyetini açıklarken: "Yüce Allah, Kur'ân'ı toplu olarak

---

[1] Duhân Sur. 3

[2] Duhân Sur. 4

[3] Halîmî, *el-Minhâc* (2/382).

[4] Kadir Sur. 1

dünya semasına indirdi. Kurân yıldızların yerindeydi. Sonra Allah, onu parça parça bir biri ardından Resûl'üne indirmiştir" dedi ve: *"İnkâr edenler: «Kur'ân ona bir defada topluca indirilmeli değil miydi?» dediler. Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık (parça parça indirdik) ve onu tane tane (ayırarak) okuduk"*[1] âyetini okudu.[2]

٣٣٨٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ [القدر: ١] قَالَ: " فِي لَيْلَةِ الْحُكْمِ "

3387- İbn Ebî Necîh bildiriyor: Mücâhid: *"Biz onu (Kur'ân'ı) Kadir gecesinde indirdik"*[3] âyetini açıklarken: "Biz onu hüküm gecesinde indirdik, anlamındadır" demiştir.[4]

٣٣٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْقَبَّانِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْأُمَوِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ حَكِيمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " إِنَّكَ لَتَرَى الرَّجُلَ يَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ وَقَدْ سُمِعَ اسْمُهُ فِي الْمَوْتَى "، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾ [الدخان: ٤] " يَعْنِي لَيْلَةَ الْقَدْرِ "، قَالَ: " فَفِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ يُفْرَقُ أَمْرُ الدُّنْيَا إِلَى مِثْلِهَا مِنْ قَابِلٍ "

3388- Saîd b. Cübeyr bildiriyor: İbn Abbâs: "Birinin çarşıda dolaştığını görürsün, oysa ismi o yıl içinde öleceklerin arasına düşmüştür" dedi ve: *"Apaçık olan Kitab'a andolsun ki, biz onu mübarek bir gecede indirdik. Doğrusu biz insanları uyarmaktayız. Her hikmetli işe o gecede hükmedilir"*[5]

---

[1] Furkân Sur. 32

[2] Ravileri güvenilirdir. Hâkim, *Müstedrek* (2/222), Beyhakî, *Sünen* (4/306) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (30/259).

[3] Kadir Sur. 1

[4] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (2/515) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (30/259).

[5] Duhân Sur. 1-4

âyetini okudu. Burada bahsedilen gece de Kadir gecesidir. Bu gecede diğer yılın Kadir gecesine kadar gerçekleşecek olan (ölüm, hayat, rızık gibi) bütün dünya işleri belirlenip hükme bağlanır.[1]

٣٣٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾ [الدخان: ٤] قَالَ: " عَمَلُ السَّنَةِ إِلَى السَّنَةِ "

3389- Seleme b. Kuheyl bildiriyor: Ebû Mâlik: ***"Her hikmetli işe o gecede hükmedilir"***[2] buyruğunu açıklarken: "Bu gecede diğer yılın aynı gecesine kadar yapılacak tüm işler belirlenip hükme bağlanır" demiştir.[3]

٣٣٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا ابْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ حَصِينٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، فِي قَوْلِهِ: ﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾ [الدخان: ٤] قَالَ: " يُدَبَّرُ أَمْرَ السَّنَةِ إِلَى السَّنَةِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ "

3390- Sa'd b. Ubeyde bildiriyor: Ebû Abdirrahman: ***"Her hikmetli işe o gecede hükmedilir"***[4] buyruğunu açıklarken: "Kadir gecesinde diğer yılın aynı gecesine kadar yapılacak tüm işler tayin edilip hükme bağlanır" demiştir.[5]

٣٣٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ عَمْرٍو

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Hâkim, *Müstedrek* (2/449) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (25/109).

[2] Duhân Sur. 1-4

[3] Ravileri güvenilirdir. Muhammed b. Nasr, *Kıyâmü'l-Leyl* (sh. 181) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (25/108).

[4] Duhân Sur. 1-4

[5] İçinde Ahmed b. Abdilcebbâr'ın bulunmasından dolayı isnâdı zayıftır. İbn Cerîr, *Tefsîr* (25/108).

بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الْجَوْزَاءِ، ﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾ [الدخان: ٤] قَالَ: " هِيَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ يُجَاءُ بِالدِّيوَانِ الْأَعْظَمِ السَّنَةَ إِلَى السَّنَةِ، فَيَغْفِرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمَنْ شَاءَ أَلَا تَرَى "، أَنَّهُ قَالَ: ﴿رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ﴾ [الدخان: ٦]

3391- Amr b. Mâlik bildiriyor: Ebu'l-Cevzâ: *"Her hikmetli işe o gecede hükmedilir"*[1] buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: "Bu geceden kasıt, Kadir gecesidir. Bu gecede insanların amellerine yönelik bir yıllık büyük divan getirilir ve Yüce Allah dilediği kişinin günahlarını bağışlar. *«Rabbinden bir rahmet olarak»*[2] buyrulduğunu işitmez misin?"[3]

٣٣٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، أَخْبَرَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾ [الدخان: ٤] قَالَ: " يُفْرَقُ فِيهَا أَمْرُ السَّنَةِ إِلَى السَّنَةِ "

3392- Saîd bildiriyor: Katâde: *"Her hikmetli işe o gecede hükmedilir"*[4] buyruğunu açıklarken: "Bu gecede diğer yılın aynı gecesine kadar yapılacak tüm işler belirlenip hükme bağlanır" demiştir.[5]

٣٣٩٣ - قَالَ: وأَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، أَخْبَرَنَا أَبُو مَسْعُودٍ الْجُرَيْرِيُّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ قَالَ: " يُفْرَقُ أَمْرُ السَّنَةِ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ بَلَاؤُهَا وَرَخَاؤُهَا وَمَعَاشُهَا إِلَى مِثْلِهَا مِنَ السَّنَةِ "

3393- Ebû Nadra der ki: "Kadir gecesinden diğer yılın aynı gecesine kadar hayır, şer, rızık, ecel, sıkıntı, rahatlık ve geçim ile ilgili hususlar tayin edilip hükme bağlanır."[6]

---

[1] Duhân Sur. 1-4

[2] Duhân Sur. 6

[3] İsnâdı güçlü değildir.

[4] Duhân Sur. 1-4

[5] İsnâdının bir zararı yoktur. İbn Cerîr, *Tefsîr* (25/109).

[6] İsnâdının bir zararı yoktur.

٣٣٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الْمِنْهَالِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: يَمْحُو اللهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ قَالَ: " يَنْزِلُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَيُدَبِّرُ أَمْرَ السَّنَةِ، فَيَمْحُوَ مَا يَشَاءُ غَيْرَ الشَّقَاءِ وَالسَّعَادَةِ، وَالْمَوْتِ وَالْحَيَاةِ "

3394- Saîd b. Cübeyr bildiriyor: İbn Abbâs: *"Allah, dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır"*[1] buyruğunu açıklarken şöyle dedi: "Yüce Allah, her Ramazanda dünya semasına iner ve Kadir gecesi bir yıldan diğer yıla kadar olacak şeyleri meydana getirir. Bedbahtlık, saadet, hayat ve ölüm dışındakilerden dilediğini siler, dilediğini bırakır."[2]

٣٣٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، أَنَّهُ بَلَغَهُ " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أُرِيَ أَعْمَالَ النَّاسِ قَبْلَهُ أَوْ مَا شَاءَ اللهُ مِنْ ذَلِكَ فَكَأَنَّهُ تَقَاصَرَ أَعْمَالَ أُمَّتِهِ أَنْ لَا يَبْلُغُوا مِنَ الْعَمَلِ مِثْلَ مَا بَلَغَ غَيْرُهُمْ فِي طُولِ الْعُمُرِ فَأَعْطَاهُ اللهُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ "

وَرَوَيْنَا فِي كِتَابِ السُّنَنِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، " أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ ذَكَرَ رَجُلًا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَبِسَ السِّلَاحَ فِي سَبِيلِ اللهِ أَلْفَ شَهْرٍ فَتَعَجَّبَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ ذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ السُّورَةِ "

3395- Mâlik'e ulaştığına göre Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinden önceki ümmetlerden olan insanların ömürleri ve bu yönde Yüce Allah'ın dilediği şeyler gösterildi. Diğer ümmetlere nazaran kendi ümmetinin yaş ortalamasını, öncekiler gibi amellere yetişememe açısından kısa buldu. Bunun üzerine Yüce Allah ona bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesini verdi."[3]

---

[1] Ra'd Sur. 39

[2] İsnâdında hakkında söz olan İbn Ebî Leyla bulunmaktadır. İbn Ebî Leylâ, Muhammed b. Abdirrahman'ın kendisidir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (13/66).

[3] İsnâdı sahihtir. Muhammed b. Nasr, *Kıyâmu'l-Leyl* (sh. 179).

es-Sünenü'l-Kübrâ'da Mücâhid kanalıyla şu rivayette bulunduk: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), İsrâil oğullarından, Allah yolunda bin ay boyunca cihad eden bir adamdan bahsetti. Müslümanlar bu adamın durumuna hayran kalınca Yüce Allah bu sûreyi indirdi.[1]

٣٣٩٦ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرَوَيْهِ الصَّفَّارُ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ الْفَضْلِ الْحُدَّانِيُّ، ح قَالَ: أَبُو عَبْدِ اللهِ، وَأَخْبَرَنِي أَبُو الْحَسَنِ الْعُمَرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْإِمَامُ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ أَخْزَمَ أَبُو طَالِبٍ الطَّائِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مَازِنٍ الرَّاسِبِيُّ، قَالَ: قَامَ رَجُلٌ إِلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ: يَا مُسَوِّدَ وَجْهِ الْمُؤْمِنِينَ، فَقَالَ الْحَسَنُ: " لَا، لَا تُؤَنِّبْنِي رَحِمَكَ اللهُ، فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَدْ رَأَى بَنِي أُمَيَّةَ يَخْطُبُونَ عَلَى مِنْبَرِهِ رَجُلًا فَرَجُلًا فَسَاءَهُ ذَلِكَ "، فَنَزَلَتْ: ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ [الكوثر: ١] " نَهَرٌ فِي الْجَنَّةِ "، وَنَزَلَتْ: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ [القدر: ٢] يَمْلِكُهُ بَنُو أُمَيَّةَ فَحَسَبْنَا فَإِذَا هُوَ لَا يَزِيدُ وَلَا يَنْقُصُ "

3396- Yûsuf b. Mâzin er-Râsibî der ki: Bir adam kalkıp Hasan b. Ali'ye: "Ey Müslümanların yüzünü kara çıkaran!" deyince, Hasan da şu karşılığı verdi: "Allah merhametini üzerinden eksik etmesin, ama beni bu konuda kınama! Peygamberimize (sallallahu aleyhi vesellem) de Umeyye oğullarının, minberi üzerine çıktıkları gösterilince bu durum ağırına gitmişti. Bunun üzerine Yüce Allah ona Kevser Sûresi'ni indirdi ki Kevser, Cennette bir ırmaktır. Aynı şekilde: *"Biz onu Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır"*[2] âyetlerini indirdi ve Kadir gecesinin Umeyye oğullarının hakim olacağı bin aydan daha hayırlı olduğu kendisine bildirildi."[3]

---

[1] İbn Cerîr, *Tefsîr* (30/359, 360) ve Vâhidî, *Esbâbu'n-Nüzûl* (sh. 495).

[2] Kadir Sur. 1-3

[3] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî, *Tefsîr* 5/444, 445 (3350).

Ravi Kâsım der ki: "Umeyye oğullarının hükümdarlık süresini saydığımızda ne bir gün fazla, ne de bir gün eksik, tam bin ay çıktığını gördük.

٣٣٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أخبرنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ هِشَامٍ

3397- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "*İman ederek ve karşılığını Allah'tan bekleyerek Kadir gecesini ibadetle ihya eden kişinin geçmiş günahları bağışlanır*" buyurmuştur.[1]

Buhârî bunu Müslim b. İbrâhîm kanalıyla[2] ve Müslim ise bunu başka bir yolla Hişâm kanalıyla rivayet etti.[3]

الْتِمَاسُ لَيْلَةِ الْقَدْرِ مِنْ لَيَالِي شَهْرِ رَمَضَانَ

Ramazan Ayı Gecelerinde Kadir Gecesini Aramak

٣٣٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَبَّادٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ غَالِبِ بْنِ حَرْبٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْحُسَيْنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ السَّمَرْقَنْدِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، عَنْ سِمَاكٍ الْحَنَفِيِّ وَهُوَ أَبُو زُمَيْلٍ، حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ مَرْثَدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا ذَرٍّ فَقُلْتُ: أَسَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ؟ قَالَ: أَنَا كُنْتُ أَسْأَلُ النَّاسَ عَنْهَا، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَخْبِرْنِي عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ فِي رَمَضَانَ أَوْ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî (2/227, 228).

[3] Müslim 1/523, 524 (175).

فِي غَيْرِهِ؟ قَالَ: " بَلْ هِيَ فِي رَمَضَانَ "، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ تَكُونُ مَعَ الْأَنْبِيَاءِ مَا كَانُوا فَإِذَا قُبِضَ الْأَنْبِيَاءُ رُفِعَتْ أَمْ هِيَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: " لَا، بَلْ هِيَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ "، قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، فِي أَيِّ رَمَضَانَ هِيَ؟ قَالَ: " الْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأُوَلِ وَالْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ " قَالَ: ثُمَّ حَدَّثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَاهْتَبَلْتُ غَفْلَتَهُ، فَقُلْتُ: فِي أَيِّ الْعِشْرِينَ؟ قَالَ: " الْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ لَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا "، ثُمَّ حَدَّثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَحَدَّثَ فَاهْتَبَلْتُ غَفْلَتَهُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ لَتُخْبِرَنِّي أَوْ لَمَا أَخْبَرْتَنِي فِي أَيِّ الْعَشْرِ هِيَ؟ قَالَ: فَغَضِبَ عَلَيَّ غَضَبًا مَا غَضِبَ عَلَيَّ مِثْلَهُ لَا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ، فَقَالَ: " إِنَّ اللهَ لَوْ شَاءَ لَأَطْلَعَكُمْ عَلَيْهَا الْتَمِسُوهَا فِي السَّبْعِ الْأَوَاخِرِ "

3398- Mâlik b. Mersed'in bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Ebû Zer'e: "Kadir gecesini Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sordun mu?" diye sorduğumda şu karşılığı verdi: Ben bunu insanlara soruyordum. Sonra: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana Kadir gecesinden bahset. Bu gece Ramazan ayında mı, yoksa başka bir ayda mı?" diye sordum. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu gece Ramazan ayındadır"* karşılığını verdi. "Ey Allah'ın Resûlü! Bu gece sadece peygamberler olduğu sürece mi vardır? Yani Peygamber vefat ettiği zaman bu gece de kalkar mı, yoksa kıyamet gününe dek baki mi kalacaktır?" diye sorduğumda: *"Aksine, kıyamet gününe dek baki kalacaktır"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Bu gece Ramazan ayının hangi günündedir?" diye sorduğumda, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu geceyi Ramazan ayının ilk on ile son on günü içinde arayın"* karşılığını verdi.

Sonra başka şeyler de anlattı. Boş bir ânını yakaladığımda: "Hangi on günü içindedir?" diye sordum. Allah Resûlü: *"Bu geceyi Ramazan ayının son on günü içinde arayın. Ama bu konuda bana başka da bir şey sorma!"* buyurdu. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yine bir şeylerden bahsetti. Yine boş bir ânını yakaladığımda: "Ey Allah'ın Resûlü! Ant içtim bu gecenin on günün hangi günü içinde olduğunu bana söylemeni istiyorum" dedim. Bu sözüm üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öyle bir kızdı ki ne öncesinde, ne

de sonrasında bana bu kadar kızdığını görmedim. Ardından da: *"Yüce Allah dileseydi bunu size bildirirdi. Siz onu son yedi gün içinde arayın"* buyurdu.[1]

الْتِمَاسُ لَيْلَةِ الْقَدْرِ فِي الْوِتْرِ مِنَ الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ

Kadir Gecesini Ramazan Ayının Son On Günündeki Tekli Gecelerde Aramak

٣٣٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أخبرنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو سُهَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْوِتْرِ مِنَ الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ قُتَيْبَةَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ

3399- Hz. Âişe bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem): *"Kadir gecesini Ramazan ayının son on günündeki tekli (yirmi bir, yirmi üç, yirmi beş, yirmi yedi, yirmi dokuzuncu) gecelerde arayınız"* buyurdu.[2]

Buhârî bunu Kuteybe kanalıyla İsmâîl b. Câfer'den rivayet etti.[3]

٣٤٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أبي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْهَادِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَارِثِ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْوُسْطَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، فَاعْتَكَفَ عَامًا حَتَّى إِذَا كَانَ لَيْلَةُ إِحْدَى وَعِشْرِينَ وَهِيَ اللَّيْلَةُ الَّتِي يَخْرُجُ فِيهَا مِنَ اعْتِكَافِهِ، فَقَالَ: " مَنِ اعْتَكَفَ مَعِي فَلْيَعْتَكِفْ الْعَشْرَ الْأَوَاخِرَ، وَقَدْ رَأَيْتُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ ثُمَّ أُنْسِيتُهَا، وَقَدْ رَأَيْتُنِي أَسْجُدُ مِنْ صَبِيحَتِهَا فِي مَاءٍ وَطِينٍ فَالْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ،

---

[1] Hâkim, *Müstedrek* (1/437), İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/320, 321 (2169, 2170), Beyhakî, *Sünen* (4/307), Ahmed, *Müsned* (5/171), Nesâî, *el-Kübrâ* (9/183), Bezzâr, *Müsned* (1/486, 487), Tahâvî, *Şerh Meâni'l-Âsâr* (3/85), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* 2/511, 512 (3/74), Bezzâr (1/486) ve İbn Hibbân, *Sahîh* 5/274 (3675).

[2] İsnâdı sahihtir ve ravileri güvenilirdir.

[3] Buhârî (2/254).

وَالْتَمِسُوهَا فِي كُلِّ وِتْرٍ " وَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ: فَمَطَرَتِ السَّمَاءُ مِنْ تِلْكَ اللَّيْلَةِ، وَكَانَ الْمَسْجِدُ عَلَى عَرِيشٍ فَوَكَفَ الْمَسْجِدُ، قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: فَأَبْصَرَتْ عَيْنَايَ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَعَلَى جَبْهَتِهِ وَأَنْفِهِ أَثَرُ الْمَاءِ وَالطِّينِ مِنْ صَبِيحَةِ لَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ ابْنِ أَبِي أُوَيْسٍ، عَنْ مَالِكٍ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْهَادِ، وَقَدْ خَالَفَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ أُنَيْسٍ فَذَكَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " أُرِيتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ ثُمَّ أُنْسِيتُهَا، وَأُرَانِي صَبِيحَتَهَا أَسْجُدُ فِي مَاءٍ وَطِينٍ " قَالَ: فَمُطِرْنَا لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ فَصَلَّى بِنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ ثُمَّ انْصَرَفَ وَإِنَّ أَثَرَ الْمَاءِ وَالطِّينِ لَعَلَى أَنْفِهِ وَجَبْهَتِهِ،

3400- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan ayının ortasındaki on günü itikâfta geçirirdi. Yine bir Ramazan ayında itikâfa girdi. Her yıl itikâfından çıktığı yirmi birinci günün gecesinde cemaate şöyle buyurdu: *"Benimle birlikte itikâfa girenler ayın son on gününü de itikâfta geçirsinler. Kadir gecesinin hangi günde olduğunu gördüm, ama bana unutturuldu. Bu gecenin sabahında su ve çamurun içinde secde ettiğimi de gördüm. Siz de bu geceyi Ramazan ayının son on günü içinde ve tekli günlerin gecelerinde arayın."* Aynı gecede de yağmur yağdı. Mescid'in tavanı ağaç dallarıyla kapatılmış olduğu için yağmur suları Mescid'in içine de girdi. Yirmi birinci günün sabahında namaz sonrası Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzüne baktığımda alnı ile burnunun su ve çamura bulanmış olduğunu gördüm.[1]

Buhârî bunu *Sahîh*'te İbn Ebî Uveys kanalıyla Mâlik'ten rivayet etti.[2]

Buhârî ve Müslim bunu başka bir yolla Yezîd b. el-Hâd kanalıyla: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): "*Kadir gecesinin hangi gecede olduğu gösterildi, ama bana unutturuldu. Bu gecenin sabahında su ve çamurun içinde secde ettiğim de gösterildi*" buyurdu. Yirmi üçüncü gece yağmur yağdı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kıldırıp bize doğru dönünce alnı ile burnunun su ve

---

[1] **Ravileri güvenilirdir.**

[2] **Buhârî (2/255, 256).**

çamura bulanmış olduğunu gördüm" şeklinde rivayet ettiler.[1] Abdullah b. Uneys buna muhalefet etmiştir.

٣٤٠١ - قَالَ: وَكَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ أُنَيْسٍ يَقُولُ: ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ، أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا أَبُو ضَمْرَةَ أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ ح، قَالَ: وأَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الشَّيْبَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شَاذَانَ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ، حَدَّثَنَا أَبُو ضَمْرَةَ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أُنَيْسٍ، فَذَكَرَهُ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ خَشْرَمٍ

3401- Ancak Abdullah b. Uneys te bu gecenin yirmi üçüncü gece olduğunu söylerdi.[2]

Müslim bunu *Sahîh*'te Ali b. Haşrem kanalıyla rivayet etti.[3]

٣٤٠٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أخبرنا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عُبَيْدٍ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ أُنَيْسٍ الْجُهَنِيَّ، قَالَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي رَجُلٌ شَاسِعُ الدَّارِ، فَمُرْنِي بِلَيْلَةٍ أَنْزِلُ لَهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " انْزِلْ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ مِنْ رَمَضَانَ " أَرْسَلَهُ مَالِكٌ عَنْ أَبِي النَّضْرِ هَكَذَا، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهَيْنِ آخَرَيْنِ عَنِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أُنَيْسٍ، عَنْ أَبِيهِ مَوْصُولًا وَفِي أَحَدِهِمَا أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَقَالَ: كَمِ اللَّيْلَةُ؟ فَقَالَ: اثْنَانِ وَعِشْرُونَ، قَالَ: هِيَ اللَّيْلَةُ، ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: أَوِ الْقَابِلَةُ - يُرِيدُ ثَلَاثًا وَعِشْرِينَ - وَفِي هَذَا دَلَالَةٌ عَلَى أَنَّهُ لَمْ يَقْطَعِ الْقَوْلَ بِذَلِكَ

3402- Abdullah b. Uneys el-Cühenî der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Benim evim Mescid'e uzak bir yerde. Bana bir gece

---

[1] Buhârî (2/254) ve Müslim 1/824, 825 (214, 216).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim 1/827 (218).

söyle de o gece (Kadir gecesi için) Mescid'e geleyim" dediğimde, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ramazan ayının yirmi üçüncü gecesinde gel"* buyurdu.[1]

Mâlik bunu Ebû'n-Nadr kanalıyla bu şekilde mürsel olarak zikretmiştir. Başka iki yolla da zikredilmiştir.[2] İbn Abdullah b. Uneys bunu babasından mevsûl olarak rivayet etti. Bunlardan birinde de Abdullah b. Uneys, Kadir gecesini: "Hangi gecededir?" diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yirmi ikinci gecededir"* buyurmuştur. Sonra: *"Veya bir sonraki gecedir (yirmi üçüncü gece)"* buyurmuştur. Bu sebeple bu konuda kesin bir şey yoktur.

٣٤٠٣ - وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ، حَدَّثَنَا فُضَيْلُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ مِسْمَارٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: قُلْتُ لِضَمْرَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أُنَيْسٍ: مَا قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِأَبِيكَ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ؟ قَالَ: كان أَبِي صَاحِبَ بَادِيَةٍ، قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مُرْنِي بِلَيْلَةٍ أَنْزِلُ فِيهَا، قَالَ: " انْزِلْ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ " قَالَ: فَلَمَّا تَوَلَّى قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اطْلُبُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ "

3403- Zührî der ki: Damra b. Abdillah b. Uneys'e: "Kadir gecesi konusunda Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) babana ne dedi?" diye sorduğumda, Damra şu karşılığı verdi: Babam şehir dışında köyde oturan birisiydi. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Bana bir gece söyle de o gece (Kadir gecesi için) Mescid'e geleyim" deyince, Hz. Peygamber: *"(Ramazan ayının) yirmi üçüncü gecesinde gel"* karşılığını verdi. Babam oradan ayrılınca da Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) diğer Müslümanlara: *"Kadir gecesini (Ramazan ayının) son on günü içinde arayın"* buyurdu.[3]

٣٤٠٤ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ

---

[1] Abdullah b. Uneys'e yetişmeyen Ebû Nadr dışındaki ravileri güvenilirdir.

[2] Ebû Dâvud 2/108 (1380).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/107, 108 (1379).

عُمَرَ، أَنَّ رِجَالًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ أُرُوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي السَّبْعِ الْأَوَاخِرِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنِّي أَرَى رُؤْيَاكُمْ فَقَدْ تَوَاطَأَتْ فِي السَّبْعِ الْأَوَاخِرِ، فَمَنْ كَانَ مُتَحَرِّيَهَا فَلْيَتَحَرَّهَا فِي السَّبْعِ الْأَوَاخِرِ " أَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ مَالِكٍ

3404- Abdullah b. Ömer bildiriyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bazıları rüyalarında Kadir gecesinin Ramazan'ın son yedi günü içinde olduğunu gördüler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): "*Kadir gecesinin Ramazan ayının son yedi günü içinde olduğu konusunda rüyalarınızın tevafuk ettiğini görüyorum. Bu geceyi bekleyenler onu son yedi gün içinde arasınlar*" buyurdu.[1]

Buhârî ve Müslim bunu Mâlik kanalıyla rivayet ettiler.[2]

٣٤٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ عَبْدُوسُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، قَالَ: خَرَجَ نَبِيُّ اللهِ ﷺ يُخْبِرُنَا بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ فَتَلَاحَى رَجُلَانِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، قَالَ: " خَرَجْتُ لِأُخْبِرَكُمْ بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ فَتَلَاحَى رَجُلَانِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فُلَانٌ وَفُلَانٌ، فَرُفِعَتْ وَعَسَى أَنْ يَكُونَ خَيْرًا لَكُمْ، فَالْتَمِسُوهَا فِي التَّاسِعَةِ وَالسَّابِعَةِ وَالْخَامِسَةِ " أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ حُمَيْدٍ

3405- Ubâde b. es-Sâmit der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Kadir gecesinin hangi günde olduğunu bize bildirmek üzere çıktı. Müslümanlardan iki kişi bir konuda çekişince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Ben size Kadir gecesinin hangi günde olduğunu bildirmek için çıkmıştım. Ama Müslümanlardan filan kişi ile filan kişi bir konuda çekiştiği için bu bilgi benden alındı. Belki de böylesi sizin için daha hayırlıdır. Siz onu (Ramazan*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî (2/253) ve Müslim 1/823, 824 (205).

ayından geriye kalan) dokuzuncu (yirmi birinci), yedinci (yirmi üçüncü) ve beşinci (yirmi beşinci) gecelerde arayın."[1]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Humeyd kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٤٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أخبرنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ ثَابِتٍ، وَحُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ خَرَجَ وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يُخْبِرَ أَصْحَابَهُ بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ فَتَلَاحَى رَجُلَانِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خَرَجْتُ وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أُخْبِرَكُمْ بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ فَتَلَاحَى رَجُلَانِ، فَاخْتَلَجَتْ مِنِّي فَاطْلُبُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ فِي سَابِعَةٍ تَبْقَى، أَوْ تَاسِعَةٍ تَبْقَى، أَوْ خَامِسَةٍ تَبْقَى " وَبِهَذَا الْمَعْنَى رَوَاهُ عِكْرِمَةُ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ

3406- Ubâde b. es-Sâmit bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kadir gecesinin hangi günde olduğunu ashâbına bildirmek üzere çıktı. Ancak Müslümanlardan iki kişi aralarında çekişince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ben size Kadir gecesinin hangi günde olduğunu bildirmek için çıkmıştım. Ama iki kişi aralarında çekiştiği için bu bilgi benden alındı. Siz onu Ramazan ayının son on günü içinde; geriye kalan yedinci (yirmi üçüncü) veya dokuzuncu (yirmi birinci) veya beşinci (yirmi beşinci) gecelerde arayın."*[3]

İkrime bunu aynı mânâ ile İbn Abbâs kanalıyla rivayet etti.↓

٣٤٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ التَّاجِرُ الْأَصْبَهَانِيُّ، بِالرَّيِّ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَاتِمٍ مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى الْوُسْقَنْدِيُّ، أَخْبَرَنَا عَلِيٌّ هُوَ ابْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، حَدَّثَنَا الْمُعَلَّى، قَالَا: حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ - وَفِي رِوَايَةِ الرُّوذْبَارِيِّ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ - عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " الْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî (1/18).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (5/213).

رَمَضَانَ فِي تَاسِعَةٍ تَبْقَى، وَفِي سَابِعَةٍ تَبْقَى، وَفِي خَامِسَةٍ تَبْقَى " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مُوسَى بْنِ إِسْمَاعِيلَ، وَبِهَذَا الْمَعْنَى رَوَاهُ أَبُو بَكْرَةَ نُفَيْعٌ وَأَتَمُّ مِنْهُ

3407- İbn Abbâs bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "*Kadir gecesini Ramazan ayının son on günü içerisinde; geriye kalan dokuzuncu (yirmi birinci), yedinci (yirmi üçüncü) ve beşinci (yirmi beşinci) gecelerde arayın*" buyurdu.[1]

Buhârî bunu Mûsa b. İsmâîl kanalıyla rivayet etti.[2]

Ebû Bekre Nufey' bunu bu mânâ ile daha uzun bir metinle rivayet etti.

٣٤٠٨ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، أخبرنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا عُيَيْنَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جَوْشَنٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: ذَكَرَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ عِنْدَ أَبِي بَكْرَةَ فَقَالَ أَبُو بَكْرَةَ: أَمَّا أَنَا فَلَسْتُ، بِمُلْتَمِسِهَا إِلَّا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ لِتَاسِعَةٍ تَبْقَى، أَوْ سَابِعَةٍ تَبْقَى، أَوْ خَامِسَةٍ تَبْقَى، أَوْ ثَالِثَةٍ تَبْقَى، أَوْ آخِرِ لَيْلَةٍ" فَكَانَ أَبُو بَكْرَةَ يُصَلِّي فِي عِشْرِينَ مِنْ رَمَضَانَ كَمَا كَانَ يُصَلِّي فِي سَائِرِ السَّنَةِ، فَإِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ اجْتَهَدَ"

3408- Abdurrahman b. Cevşen, babasından bildiriyor: Ebû Bekre'nin yanında Kadir gecesi konusu açılınca: "Ben, Kadir gecesini Ramazan ayının son on günü içerisinde; geriye kalan dokuzuncu (yirmi birinci) veya yedinci (yirmi üçüncü) veya beşinci (yirmi beşinci) veya üçüncü (yirmi yedinci) gecelerde veya son (yirmi dokuzuncu) gecesinde aramaktayım" dedi. Bunun içindir ki Ebû Bekre, Ramazan ayının ilk yirmi gününde diğer günler gibi namazını kılardı, ancak son on günde kendini daha fazla ibadete verirdi.[3]

Beyhakî der ki: "Burada dokuzuncu geceden kasıt Ramazan ayının yirmisinden sonra geriye kalan günlerden dokuzuncu (yirmi dokuzuncu) gece de olabilir. Bu durumda verilen diğer günler için de aynı şey geçerli olur. Bunun hangisi olduğu konusu da bu geceyi Ramazan ayının son on günü

---

[1] Biyografisini bulamadığım Beyhakî'nin hocası Ebu'l-Kâsım Abdulazîz b. Abdillah et-Tâcir dışındaki ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî (2/254).

[3] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 3/160 (794).

içindeki tekli gecelerde arama konusunda daba önce gelen iki rivayete dayanmaktadır. Bundan kasıt, Ramazan ayının yirmi ikinci veya yirmi dördüncü gecesi de olabilir. Bu durumda verilen diğer günler için de aynı şey geçerli olur. Yani sayısı verilen geceden bir sonraki gece olmasıdır. Ebû Nadra'nın Ebû Saîd el-Hudrî'den zikrettiği bir sonraki rivayet de buna delalet etmektedir."↓

٣٤٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنِي عَبْدُ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ، وَالْتَمِسُوهَا فِي التَّاسِعَةِ وَالسَّابِعَةِ وَالْخَامِسَةِ " قَالَ قُلْتُ: يَا أَبَا سَعِيدٍ، إِنَّكُمْ أَعْلَمُ بِالْعَدَدِ مِنَّا، قَالَ: أَجَلْ، قُلْتُ: مَا التَّاسِعَةُ وَالسَّابِعَةُ وَالْخَامِسَةُ، قَالَ: " إِذَا مَضَتْ وَاحِدَةٌ وَعِشْرُونَ، فَالَّتِي تَلِيهَا التَّاسِعَةُ وإِذَا مَضَى ثَلَاثٌ وَعِشْرُونَ فَالَّتِي تَلِيهَا السَّابِعَةُ، وَإِذَا مَضَى خَمْسٌ وَعِشْرُونَ فَالَّتِي تَلِيهَا الْخَامِسَةُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّى أَتَمُّ مِنْ ذَلِكَ، وَقَدْ أَخْرَجْتُهُ فِي كِتَابِ السُّنَنِ عَالِيًا، وَبِهَذَا الْمَعْنَى رَوَاهُ أَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ كَمَا:

3409- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Kadir gecesini Ramazan ayının son on günü içerisinde; dokuzuncu, yedinci ve beşinci gecelerde arayın*".[1]

Ravi Ebû Nadra der ki: Ebû Saîd'e: "Ey Ebû Saîd! Sayılar konusunu siz bizden daha iyi bilirsiniz" dediğimde: "Evet, biliriz" karşılığını verdi. "O zaman dokuzuncu, yedinci ve beşinci gecelerden kasıt nedir?" diye sorduğumda: "Yirmi birinci gece geçtiği zaman ondan sonraki gece (son) dokuzuncu gecedir. Yirmi üçüncü gece geçtiği zaman ondan sonraki gece (son) yedinci gecedir. Yirmi beşinci gece geçtiği zaman da ondan sonraki gece beşinci gecedir" dedi.

Müslim bunu Muhammed b. el-Musennâ kanalıyla daha uzun bir metinle rivayet etti.[1] Bunu *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da âli bir isnâdla zikrettim. Ebû Zer bunu bu mânâ ile bir sonraki hadiste geçtiği üzere aktarmıştır.↓

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

٣٤١٠ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أخبرنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدَ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: صُمْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَلَمْ يَقُمْ بِنَا شَيْئًا مِنَ الشَّهْرِ حَتَّى إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ أَرْبَعٍ وَعِشْرِينَ السَّابِعَ مِمَّا يَبْقَى صَلَّى بِنَا، حَتَّى كَادَ أَنْ يَذْهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ، فَلَمَّا كَانَتْ لَيْلَةُ خَمْسٍ وَعِشْرِينَ لَمْ يُصَلِّ بِنَا، فَلَمَّا كَانَتْ لَيْلَةُ سِتٍّ وَعِشْرِينَ الْخَامِسَةُ مِمَّا يَبْقَى صَلَّى بِنَا حَتَّى كَادَ أَنْ يَذْهَبَ شَطْرُ اللَّيْلِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، لَوْ نَفَّلْتَنَا بَقِيَّةَ لَيْلَتِنَا، فَقَالَ: " لَا إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا صَلَّى مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ كُتِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَةٍ "، فَلَمَّا كَانَتْ لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ لَمْ يُصَلِّ بِنَا، فَلَمَّا كَانَ لَيْلَةُ ثَمَانٍ وَعِشْرِينَ أَظُنُّهُ، قَالَ: جَمَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَهْلَهُ وَاجْتَمَعَ لَهُ النَّاسُ فَصَلَّى بِنَا حَتَّى كَادَ أَنْ يَفُوتَنَا الْفَلَاحُ، ثُمَّ يَا ابْنَ أَخِي لَمْ يُصَلِّ بِنَا شَيْئًا مِنَ الشَّهْرِ قَالَ: وَالْفَلَاحُ: السُّحُورُ

3410- Ebû Zer der ki: Ramazan ayında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte oruca başladık. Ayın geriye kalan yedinci gecesine yani yirmi dördüne kadar bize gece namazı kıldırmadı. Ancak yirmi dördüncü gecede gecenin üçte biri geçene kadar bizlere namaz kıldırdı. Diğer gün olan yirmi beşinci gecede ise bize gece namazı kıldırmadı. Ayın geriye kalan beşinci gecesinde yani yirmi altıncı gecede gecenin yarısı geçene kadar bizlere namaz kıldırdı. "Ey Allah'ın Resûlü! Gecenin kalan kısmını da nafile ibadetle geçirsek olmaz mı?" diye sorduğumda, Allah Resûlü: *"Hayır! Kişi imam gidene kadar onunla birlikte namaz kıldığı zaman kendisine gecenin tümünü ibadetle geçirmiş gibi sevap yazılır"* buyurdu. Diğer gün yani ayın yirmi yedinci gecesinde bize gece namazı kıldırmadı. Ayın yirmi sekizinci gecesi olunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ailesini de getirdi ve bizlere gece namazı kıldırdı. Bu gece neredeyse sahur vaktini geçecek kadar namaz kıldık. Ramazan ayının kalan günlerinde ise bize gece namazı kıldırmadı.[2]

Beyhakî der ki: "Saymaya ayın sonundan başlanması durumunda bu geceyi Ramazan ayının son on günü içindeki tekli gecelerde arama

---

[1] Müslim, *Sahîh* 1/826, 827 (217).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/105 (1375), Tirmizî 3/169 (806), Nesâî, *Kıyâmü'l-Leyl* (3/202) ve İbn Mâce 1/420 (1327).

konusunda daha önce gelen iki rivayete muvafık olunabilir. Belki de Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Kadir gecesinin, saymaya Ramazan ayının son on gününün başından başlamak suretiyle tekli gecelerde olduğunu bildiği bir yılda bu sözü söylemiştir. Bundan dolayı müslümanları Kadir gecesini bu gecelerde bu sıralamayla aramaya teşvik etmiştir. Başka bir yılda ise Kadir gecesinin, saymaya Ramazan ayının son on gününün sonundan başlamak suretiyle tekli gecelerde olduğunu bildiği bir yılda bu sözü söylemiştir. Bu yılda da müslümanları Kadir gecesini bu gecelerde bu sıralamayla aramaya teşvik etmiştir.

Ebû Kılâbe'den gelen bir rivayette ise bu gecenin Ramazan ayının son o günü arasında dolaştığı bildirilmiştir. Böylesi bir durumda Kadir gecesi bir yıl yirmi birinci gecede iken başka bir yıl başka bir günde olabilir.

Bunu söyleyenler bu gecenin faziletinin Kur'ân'ın ve Allah'ın izniyle meleklerin inişinden sonra olduğunu da söylemişlerdir. Zikredilen geceler arasında hangi gece olduğu konusunda da ihtilaf edilmiştir. Kişi amelini bu geceye denk getirdiği zaman da amelinin karşılığını kat kat fazlasıyla alır. Ubey b. Ka'b ise bu gecenin yirmi yedinci gece olduğu görüşündedir."↓

٣٤١١ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَبْدَةَ بْنِ أَبِي لُبَابَةَ، وَعَاصِمِ بْنِ أَبِي النَّجُودِ، عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَيْشٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَحَلَفَ: لَا يَسْتَثْنِي أَنَّهَا لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ، قُلْتُ: بِمَ تَقُولُ ذَلِكَ أَبَا الْمُنْذِرِ، قَالَ: بِالْآيَةِ وَالْعَلَامَةِ الَّتِي قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَنَّهَا تُصْبِحُ مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ تَطْلُعُ الشَّمْسُ لَيْسَ لَهَا شُعَاعٌ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ،

3411- Zir b. Hubeyş der ki: Ubey b. Ka'b'a Kadir gecesini sordum. Ubey bu gecenin Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi olduğuna dair emin bir şekilde yemin etti. Ona: "Ey Ebu'l-Munzir! Bunu neye dayanarak söylüyorsun?" diye sorduğumda, Ubey: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bize bildirdiği alâmete dayanarak söylüyorum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuda: *"Güneş doğar, ancak ışığı parlak değil sönük olur"* karşılığını verdi.[1]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

Müslim bunu Süfyân kanalıyla rivayet etti.[1]

Bu rivayet de bu geceye yönelik istidlâl babındandır. Zira başka günlerde de Güneş'in ışıklarının bu şekilde olduğu görülmüştür. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Kadir gecesinin sabahında Güneş ışıklarının bu şekilde olduğunu görmüş ve bunu dile getirmiştir.

٣٤١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا ابْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ كُلَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، وَعِنْدَهُ أَصْحَابُهُ فَسَأَلَهُمْ فَقَالَ: أَرَأَيْتُمْ قَوْلَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ: " الْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ وِتْرًا أَيَّ لَيْلَةٍ تَرَوْنَهَا " فَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَيْلَةُ إِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَيْلَةُ ثَلَاثٍ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَيْلَةُ خَمْسٍ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَيْلَةُ سَبْعٍ، فَقَالُوا: وَأَنَا سَاكِتٌ، فَقَالَ: مَا لَكَ لَا تَتَكَلَّمُ؟، فَقُلْتُ: إِنَّكَ أَمَرْتَنِي أَنْ لَا أَتَكَلَّمَ حَتَّى يَتَكَلَّمُوا، فَقَالَ: مَا أَرْسَلْتُ إِلَيْكَ إِلَّا لِتَكَلَّمَ، قَالَ فقلت: إِنِّي سَمِعْتُ اللهَ يَذْكُرُ السَّبْعَ فَذَكَرَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ، وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ سَبْعٍ، وَنَبْتُ الْأَرْضِ سَبْعٌ، فَقَالَ عُمَرُ: هَذَا أَخْبَرْتَنِي مَا أَعْلَمُ، أَرَأَيْتَ مَا لَا أَعْلَمُ ما قَوْلُكَ: نَبْتُ الْأَرْضِ سَبْعٌ، قَالَ: قُلْتُ: قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا وَعِنَبًا وَقَضْبًا وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا وَحَدَائِقَ غُلْبًا وَفَاكِهَةً وَأَبًّا﴾ [عبس: ٢٧] قَالَ: فَالْحَدَائِقُ غُلْبًا الْحِيطَانِ مِنَ النَّخْلِ وَالشَّجَرِ، وَفَاكِهَةً وَأَبًّا فَالْأَبُّ: مَا أَنْبَتَتِ الْأَرْضُ مِمَّا يَأْكُلُهُ الدَّوَابُّ وَالْأَنْعَامُ، وَلَا يَأْكُلُهُ النَّاسُ، فَقَالَ عُمَرُ لِأَصْحَابِهِ: أَعَجَزْتُمْ أَنْ تَقُولُوا كَمَا قَالَ هَذَا الْغُلَامُ الَّذِي لَمْ يَجْتَمِعْ شُؤُونُ رَأْسِهِ، وَاللهِ إِنِّي لَأَرَى الْقَوْلَ كَمَا قُلْتُ، قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ رَحِمَهُ اللهُ: " وَهَذَا أَيْضًا إِنَّمَا قَالَ اسْتِدْلَالًا "، وَقَدْ رَوَى عِكْرِمَةُ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ هَذِهِ الْقِصَّةَ، فَقَالَ فِيهَا: إِنِّي لَأَظُنُّ أَيَّ لَيْلَةٍ هِيَ، قَالَ: وَأَيُّ لَيْلَةٍ هِيَ؟ قَالَ: سَابِعَةٌ تَمْضِي أَوْ سَابِعَةٌ تَبْقَى مِنَ الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ، قَالَ عُمَرُ: وَمِنْ أَيْنَ تَعْلَمُ؟ قَالَ: قُلْتُ: خَلَقَ اللهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ، وَسَبْعَ أَرَضِينَ، وَسَبْعَ أَيَّامٍ، وَإِنَّ الدَّهْرَ يَدُورُ فِي سَبْعٍ، خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ سَبْعٍ وَيَأْكُلُ مِنْ سَبْعٍ وَيَسْجُدُ عَلَى سَبْعَةِ أَعْضَاءَ، وَالطَّوَافُ سَبْعٌ، وَالْجِمَارُ سَبْعٌ،

---

[1] Müslim 1/828 (220), 1/525 (180).

3412- İbn Abbâs der ki: Hz. Ömer'in yanında idim. Yanında arkadaşları da bulunmaktaydı. Onlara: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kadir gecesini son on günün tekli gecelerinde arayın*» buyruğu hakkında ne dersiniz? Sizce bu gece hangi gecedir?" diye sordu. İçlerinden biri: "Bu gece Ramazan ayının yirmi birinci gecesidir" dedi. Başka biri: "Yirmi üçüncü gecedir" dedi. Başka biri: " Yirmi beşinci gecedir" dedi. Başka biri de: "Yirmi yedinci gecedir" dedi. Ben de susmuş onları dinliyordum. Ömer bana: "Sen neden konuşmuyorsun?" diye sorunca, ben: "Onlar konuşmalarını bitirene kadar konuşmamamı istemiştin" karşılığını verdim. Ömer: "Seni konuşmak için buraya davet ettim" deyince de şu cevabı verdim:

"Yüce Allah'ın yedi gök ile yerden bir o kadarını yaratması, insanı yedi aşamada yaratması, yedi tür bitki yaratması gibi yedi rakamını çokça zikrettiğini işittim." Ömer: "Bildiğim şeyleri bana söyledin. Ancak yedi tür bitki konusunu bilmiyordum, o nedir?" diye sorunca, şöyle dedim: "Yüce Allah: *"Sonra yeryüzünü iyice yardık. Orada taneler, üzümler, yoncalar, zeytinler, hurmalıklar, sık ağaçlı bahçeler, meyveler ve çayırlar ortaya çıkardık"*[1] buyurur. Sık ağaçlı bahçelerden kasıt, hurma ve diğer ağaçlarla dolu olan bahçelerdir. Çayırlardan kasıt da insanların yemediği, sadece ehli ve yabani hayvanların yediği bitkilerdir."

Ömer bu cevabımı duyunca oradakilere: "Henüz genç olan şunun gibi cevap veremiyor musunuz?" dedi ve bana dönüp şöyle devam etti: "Vallahi ben de bu konuda senin gibi düşünüyorum."[2]

Beyhakî der ki: Bu rivayet de bu geceye yönelik istidlâl babındandır. İkrime bunu İbn Abbâs kanalıyla zikretmiş ve şöyle demiştir: "Ben: "Benim bu konuda bilgim var ve sanırım tam olarak hangi gecede olduğunu biliyorum" dediğimde, Ömer: "Hangi gecede?" diye sordu. "Ramazan ayının son on günü içinden ya geçen yedinci (yirmi yedinci) ya da geriye kalan

---

[1] Abese Sur. 26-31

[2] Ahmed b. Abdilcebbâr el-Utâridî dışındaki ravileri güvenilirdir. İbn Huzeyme 3/322, 323 (2172), Hâkim, *Müstedrek* (1/437, 438), Muhammed b. Nasr, *Kıyâmu'l-Leyl* (sh. 182, 183), Beyhakî, *Sünen* (4/313) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (2/513).

yedinci (yirmi üçüncü) gecedir" dedim. Ömer: "Böyle olduğunu nereden biliyorsun?" diye sorunca şöyle dedim: "Yüce Allah yedi kat gök ile yedi kat yer yaratmıştır. Yedi gün yaratmış, tüm zamanı da yedi gün (bir hafta) arasında döndürüp durmaktadır. İnsanı yedi aşamada yaratmış ve yiyeceğini de yedi şeyde kılmıştır. Secdede iken yedi uzvumuz yere değmektedir. Kâbe'nin etrafında yedi defa dönülür ve zikredilen bazı sebeplerden dolayı da şeytana yedi taş atılır."

٣٤١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ الْفَقِيهُ الْقَاضِي بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ قَتَادَةَ، وَعَاصِمٍ، أَنَّهُمَا سَمِعَا عِكْرِمَةَ، يَقُولُ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ دَعَا عُمَرُ أَصْحَابَ النَّبِيِّ ﷺ فَسَأَلَهُمْ عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَاجْتَمَعُوا أَنَّهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ، فَقُلْتُ لِعُمَرَ: إِنِّي لَا أَعْلَمُ وَإِنِّي لَأَظُنُّ أَيَّ لَيْلَةٍ هِيَ، ثُمَّ ذَكَرَهُ وَقَالَ فِي آخِرِهِ، فَقَالَ عُمَرُ: " لَقَدْ فَطِنْتَ لِأَمْرٍ مَا فَطِنَّا لَهُ "

3413- İbn Abbâs der ki: Hz. Ömer, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bazılarını çağırdı ve onlara Kadir gecesini sordu. Sonunda bu gecenin Ramazan ayının son on günü içinde olduğu konusunda ittifak ettiler. Ben de: "Benim bu konuda bilgim var ve sanırım tam olarak hangi gecede olduğunu biliyorum" dedim. Sonrasında ravi söz konusu hadisi aktarıp şu ifadeyi de eklemiştir: "Ömer bunları duyunca: «Bizim aklımıza gelmeyen şeyler senin aklına gelmiş» dedi."[1]

٣٤١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ يَحْيَى بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ الصَّائِغُ بِالرَّيِّ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي الْجَرَّاحِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَنْبَلِ بْنِ هِلَالِ بْنِ أَسَدٍ الشَّيْبَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ الدَّسْتُوَائِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: يَا

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Abdürrezzak, *Musannef* 4/246, 247 (7679), Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/322 (10618), Beyhakî, *Sünen* (4/313) ve İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/324 (2174).

نَبِيَّ اللهِ، إِنِّي شَيْخٌ كَبِيرٌ يَشُقُّ عَلَيَّ الْقِيَامُ فَمُرْنِي بِلَيْلَةٍ لَعَلَّ اللهَ أَنْ يُوَفِّقَنِي فِيهَا لِلَيْلَةِ الْقَدْرِ قَالَ: " عَلَيْكَ بِالسَّابِعَةِ "

3414- İbn Abbâs bildiriyor: Adamın biri Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Yaşlı biriyim ve gece kıyamına kalkmak bana güç geliyor. Kalkmam için bir gece söyle de belki Yüce Allah o geceyi Kadir gecesine denk getirir" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Yedinci (yirmi üçüncü) gecede kalk*" buyurdu.[1]

٣٤١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ حَمْشَاذٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدِ بْنِ الْأَعْرَابِيِّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا يَحْيَى بْنَ أَبِي مَسَرَّةَ، يَقُولُ: " طُفْتُ لَيْلَةَ السَّابِعِ وَالْعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ فَأُرِيتُ الْمَلَائِكَةَ تَطُوفُ فِي الْهَوَاجِرِ إِلَى الْبَيْتِ "

3415- Ebû Yahyâ b. Ebî Meserre der ki: "Ramazan'ın yirmi yedinci gecesinde Kâbe'yi tavaf ettiğimde meleklerin de havada Kâbe'nin çevresinde tavaf ettiklerini gördüm."[2]

٣٤١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ خَالِدٍ الْمُؤَذِّنُ الصَّنْعَانِيُّ أَبُو مُحَمَّدٍ، وَأَثْنَى عَلَيْهِ خَيْرًا، حَدَّثَنَا رَبَاحٌ، حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَعْنِي عَبْدَ اللهِ بْنَ الْمُبَارَكِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ عَبْدَةَ بْنِ أَبِي لُبَابَةَ، قَالَ: " ذُقْتُ مَاءَ الْبَحْرِ لَيْلَةَ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ فَإِذَا هُوَ عَذْبٌ "

3416- Abde b. Ebî Lubâbe der ki: "Ramazan'ın yirmi yedinci gecesinde deniz suyundan içtiğimde onun tatlı su gibi olduğunu gördüm."[3]

---

[1] İsnâdı kavi değildir. Ahmed, *Müsned* (1/240), İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2426), Muhammed b. Nasr, *Kıyâmu'l-Leyl* (sh. 185) ve Beyhakî, *Sünen* (4/312, 313).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Ravileri güvenilirdir.

٣٤١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ خَالِدٍ، قَالَ: " كُنْتُ فِي الْبَحْرِ فَأَحْيَيْتُ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ مِنْ رَمَضَانَ فَاغْتَسَلْتُ مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ فَوَجَدْتُهُ عَذْبًا فُرَاتًا " قَالَ أَحْمَدُ: وَرُوِّينَا عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: " مَنْ يَقُمِ الْحَوْلَ يُصِبْهَا "، ثُمَّ رُوِيَ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: " تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ لَسْبعَ عَشْرَةَ صَبِيحَةَ بَدْرٍ، أَوْ إِحْدَى وَعِشْرِينَ أَوْ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ "، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " اطْلُبُوهَا لَيْلَةَ سَبْعَ عَشْرَةَ مِنْ رَمَضَانَ، وَلَيْلَةَ إِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَلَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ " وَقَدْ ذَكَرْنَا جَمِيعَ ذَلِكَ فِي كِتَابِ السُّنَنِ

3417- Eyyûb b. Hâlid der ki: "Deniz yolculuğunda iken Ramazan ayının yirmi üçüncü gecesinde (cünüp oldum ve) deniz suyuyla yıkandığımda onun tatlı su gibi olduğunu gördüm."[1]

Beyhakî der ki: Bize bildirilene göre Abdullah b. Mes'ûd: "Yıl boyunca gece kıyamına kalkan kişi bu geceyi idrak eder" derdi. [2]

Yine bize bildirilene göre Abdullah b. Mes'ûd: "Kadir gecesini (Ramazan ayında) son yedi gün içinde arayın. Bu gecenin sabahında Güneş dolunay gibi doğar" demiştir.[3]

Başka bir yolla İbn Mes'ûd'dan bildirildiğine göre, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kadir gecesini Ramazan ayının on yedinci, yirmi birinci ve yirmi üçüncü gününde arayın"* buyurmuştur.

Bütün bunları *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da da zikrettik.

٣٤١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْخَلِيلِ، حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ حَوْطٍ الْعَبْدِيِّ، قَالَ: سُئِلَ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Beyhakî, *Sünen* (4/312).

[3] İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/75, 76).

عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَقَالَ: " لَيْلَةُ تِسْعَ عَشْرَةَ مَا يَشُكُّ وَلَا يَسْتَثْنِي وَقَرَأَ: ﴿يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ﴾ [الأنفال: ٤١] "

3418- Havt el-Abdî der ki: Zeyd b. Erkam'a, Kadir gecesi sorulunca istisna etmeksizin ve bir şüpheye düşmeksizin: "Kadir gecesi (Ramazan'da) on dokuzuncu gecedir" dedi ve: "*Eğer Allah'a ve hakkı batıldan ayıran o günde, iki topluluğun karşılaştığı günde kulumuza indirdiğimize inanıyorsanız*" âyetini okudu.[1]

Beyhakî der ki: Diğer yıl bize bildirilene göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Kadir gecesini ikinci on günde arardı. Sonra kendisine son on günde olduğu gösterildi. Ancak son on günün hangi gününde olduğunu unuttu.

Halîmî der ki: "Bu haberler de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Kadir gecesinin hangi gecede olduğunu biliyor olduğunu, ancak bunu bildirmesine izin verilmediğini göstermektedir. Bu sebeple sonradan bu kendisine unutturulmuştur. Eğer öyle bir izin verilseydi insanlar bunu bilir ve diğer tekli geceleri bırakıp sadece o geceyi ihya ederlerdi. Oysa şimdi tekli gecelerin tümünü ihya etmekte ve ona tevafuk etmekteler.

Abdullah (b. Mes'ûd) insanların bu şekilde hareket etmelerini ister ve: "Yıl boyunca gece kıyamına kalkan kişi bu geceyi idrak eder" derdi. Ubey b. Ka'b der ki: Vallahi Ebû Abdirrahman (Abdullah b. Mes'ûd) bu gecenin Ramazan ayında olduğunu bilmektedir. Fakat insanların o geceye güvenmelerini önlemek için bunu bildirmemiştir. Ancak bu gecenin hangi gecede olduğu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) unutturulmuştur. Yoksa Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) din hakkında sorulacak ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bildiği halde haber vermeme durumunda kalacaktı. Zira Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) hamuru insanların en cömerdi ve en iyisi olarak yoğrulmuştur. Allah, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ümmetine olan şefkatini ve bilgisi dahilinde olan bir şey hakkında kendisine sorulduğunda bunu gizli tutmanın kendisine ağır geleceğini bildiği için bu gecenin hangi gecede olduğu kendisine unutturulmuştur. Böylece bu konu hakkında kendisine sorulduğunda yanında olan bir bilgiyi gizlememiş olacaktır. En doğrusunu Allah bilir.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Buhârî, *Târih M. el-Kebîr* (1/2/91).

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (2/383, 384).

٣٤١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا زَمْعَةُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ وَهْرَامَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ: " لَيْلَةٌ سَمْحَةٌ طَلْقَةٌ لَا حَارَّةٌ وَلَا بَارِدَةٌ يُصْبِحُ شَمْسُهَا صَبِيحَتَهَا ضَعِيفَةً حَمْرَاءَ "

3419- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kadir gecesi konusunda: *"Kadir gecesi pırıl pırıl ve tertemizdir. Ne sıcak ne de soğuktur. Bu gecenin sabahında Güneş kırmızı renkte ve sönük bir şekilde doğar"* buyurmuştur.[1]

٣٤٢٠ - قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: وَفِي حَدِيثِ مُعَاوِيَةَ بْنِ يَحْيَى، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي فَضْلِ قِيَامِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، ثُمَّ قَالَ: " وَمِنْ أَمَارَتِهَا أَنَّهَا لَيْلَةٌ بَلْجَةٌ صَافِيَةٌ سَاكِنَةٌ لَا حَارَّةٌ، وَلَا بَارِدَةٌ كَأَنَّ فِيهَا قَمَرًا، وَإِنَّ الشَّمْسَ تَطْلُعُ فِي صَبِيحَتِهَا مُسْتَوِيَةً لَا شُعَاعَ لَهَا " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أخبرنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا يُوسُفَ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ يَحْيَى، عَنِ الزُّهْرِيِّ، فَذَكَرَهُ وَفِي كِلَا الْإِسْنَادَيْنِ ضَعْفٌ

3420- Beyhakî der ki: Muâviye b. Yahyâ'nın, Zührî kanalıyla Muhammed b. Ubâde b. es-Sâmit'ten, onun da babasından bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Kadir gecesinin fazileti konusunda: *"Kadir gecesinin alâmeti; tertemiz, pırıl pırıl, sakin, ne sıcak ne de soğuk bir gece olmasıdır ve sanki içinde parıldayan bir Ay var gibidir. Bu gecenin sabahında Güneş pürüzsüz, net ve şuasız bir şekilde doğar"* buyurdu.

Her iki isnâdında da zayıflık vardır.[2]

٣٤٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أخبرنا أَبُو الْحُسَيْنِ عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُكْرَمٍ الْبَزَّارُ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ يُوسُفَ الْقَزْوِينِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ الْحَكَمِ الْعُرَنِيُّ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سُلَيْمَانَ السَّدُوسِيِّ، شَيْخٍ لَنَا يُكَنَّى أَبَا

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbâr Isbehân* (2/26). Muhammed. b. Nasr, *Kıyâmü'l-Leyl* (186), İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/331, 332 (2192) ve Bezzâr, *Müsned* 1/485, 486 (1034).

[2] İsnâdı zayıftır.

الْحَسَنِ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ مُزَاحِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ الْجَنَّةَ لَتَنَجَّدُ وَتُزَيَّنُ مِنَ الْحَوْلِ إِلَى الْحَوْلِ لِدُخُولِ شَهْرِ رَمَضَانَ، فَإِذَا كَانَتْ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ هَبَّتْ رِيحٌ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ، يُقَالُ لَهَا الْمُثِيرَةُ تُصَفِّقُ وَرَقَ أَشْجَارِ الْجِنَانِ، وَحَلَقَ الْمَصَارِيعِ يُسْمَعُ لِذَلِكَ طَنِينٌ لَمْ يَسْمَعِ السَّامِعُونَ أَحْسَنَ مِنْهُ، فَيَنْبِثُ الْحُورُ الْعِينُ حَتَّى يَشْرُفْنَ عَلَى شَرَفِ الْجَنَّةِ، فَيُنَادِينَ: هَلْ مِنْ خَاطِبٍ إِلَى اللهِ فَيُزَوِّجَهُ، ثُمَّ يَقُلْنَ الْحُورُ الْعِينُ: يَا رَضْوَانَ الْجَنَّةِ مَا هَذِهِ اللَّيْلَةُ؟ فَيُجِيبُهُنَّ بِالتَّلْبِيَةِ ثُمَّ يَقُولُ: هَذِهِ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ فُتِحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ عَلَى الصَّائِمِينَ مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ ﷺ، قَالَ: وَيَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: يَا رَضْوَانُ، افْتَحْ أَبْوَابَ الْجِنَّانِ، وَيَا مَالِكُ أَغْلِقْ أَبْوَابَ الْجَحِيمِ عَلَى الصَّائِمِينَ مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ، وَيَا جِبْرِيلُ اهْبِطْ إِلَى الْأَرْضِ فاصْفِدْ مَرَدَةَ الشَّيَاطِينِ، وَغُلَّهُمْ بِالْأَغْلَالِ، ثُمَّ اقْذِفْهُمْ فِي الْبِحَارِ حَتَّى لَا يُفْسِدُوا عَلَى أُمَّةِ مُحَمَّدٍ حَبِيبِي صِيَامَهُمْ " قَالَ: " وَيَقُولُ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ لَمُنادٍ يُنَادِي ثَلَاثَ مَرَّاتٍ: هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَأُعْطِيَهُ سُؤْلَهُ، هَلْ مِنْ تَائِبٍ فَأَتُوبَ عَلَيْهِ، هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَأَغْفِرَ لَهُ، مَنْ يُقْرِضُ الْمَلِيءَ غَيْرَ الْمُعْدِمِ، وَالْوَفِيَّ غَيْرَ الظَّلُومِ " قَالَ: " وَلِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ عِنْدَ الْإِفْطَارِ أَلْفُ أَلْفِ عَتِيقٍ مِنَ النَّارِ كُلُّهُمْ قَدِ اسْتَوْجَبُوا النَّارَ، فَإِذَا كَانَ آخِرُ يَوْمٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ أَعْتَقَ اللهُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ بِقَدْرِ مَا أَعْتَقَ مِنْ أَوَّلِ الشَّهْرِ إِلَى آخِرِهِ، وَإِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ الْقَدْرِ يَأْمُرُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَيَهْبِطُ فِي كَبْكَبَةٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَى الْأَرْضِ وَمَعَهُمْ لِوَاءٌ أَخْضَرُ، فَيُرْكِزُ اللِّوَاءَ عَلَى ظَهْرِ الْكَعْبَةِ، وَلَهُ مِائَةُ جَنَاحٍ مِنْهَا جَنَاحَانِ لَا يَنْشُرُهُما إِلَّا فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ، فَيَنْشُرُهُما فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ فَيُجَاوِزُ الْمَشْرِقَ إِلَى الْمَغْرِبِ، فَيَبُثُّ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْمَلَائِكَةَ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فَيُسَلِّمُونَ عَلَى كُلِّ قَائِمٍ، وَقَاعِدٍ، وَمُصَلٍّ وَذَاكِرٍ يُصَافِحُونَهُمْ، وَيُؤَمِّنُونَ عَلَى دُعَائِهِمْ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ، فَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ يُنَادِي جِبْرِيلُ مَعَاشِرَ الْمَلَائِكَةِ الرَّحِيلَ الرَّحِيلَ، فَيَقُولُونَ يَا جِبْرِيلُ، فَمَا صَنَعَ اللهُ فِي حَوَائِجِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ أُمَّةِ محمد ﷺ؟ فَيَقُولُ جِبْرِيلُ: نَظَرَ اللهُ إِلَيْهِمْ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فَعَفَا عَنْهُمْ، وَغَفَرَ لَهُمْ إِلَّا أَرْبَعَةً "، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ هُمْ؟ قَالَ: " رَجُلٌ مُدْمِنُ خَمْرٍ، وَعَاقٌّ لِوَالِدَيْهِ، وَقَاطِعُ رَحِمٍ، وَمُشَاحِنٍ "، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا الْمُشَاحِنُ؟ قَالَ: هُوَ الْمُصَارِمُ، فَإِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ الْفِطْرِ سُمِّيَتْ تِلْكَ اللَّيْلَةُ لَيْلَةَ الْجَائِزَةِ، فَإِذَا كَانَتْ غَدَاةَ الْفِطْرِ بَعَثَ اللهُ الْمَلَائِكَةَ فِي كُلِّ بِلَادٍ فَيَهْبِطُونَ إِلَى الْأَرْضِ فَيَقُومُونَ عَلَى أَفْوَاهِ السِّكَكِ، فَيُنَادُونَ بِصَوْتٍ يُسْمِعُ مَنْ خَلَقَ

اللهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا الْجِنَّ وَالْإِنْسَ فَيَقُولُونَ: يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، اخْرُجُوا إِلَى رَبٍّ كَرِيمٍ يُعْطِي الْجَزِيلَ، وَيَعْفُو عَنِ الذَّنْبِ الْعَظِيمِ، فَإِذَا بَرَزُوا إِلَى مُصَلَّاهُمْ، يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لِلْمَلَائِكَةِ: مَا جَزَاءُ الْأَجِيرِ إِذَا عَمِلَ عَمَلَهُ؟ فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: إِلَهَنَا وَسَيِّدَنَا جَزَاؤُهُ أَنْ تُوَفِّيَهُ أَجْرَهُ، قَالَ: فَيَقُولُ: فَإِنِّي أُشْهِدُكُمْ يَا مَلَائِكَتِي أَنِّي قَدْ جَعَلْتُ ثَوَابَهُمْ مِنْ صِيَامِهِمْ شَهْرَ رَمَضَانَ وَقِيَامَهُ رِضَائِي وَمَغْفِرَتِي، وَيَقُولُ: يَا عِبَادِي، سَلُونِي فَوَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا تَسْأَلُونِي الْيَوْمَ شَيْئًا فِي جَمْعِكُمْ لِآخِرَتِكُمْ إِلَّا أَعْطَيْتُكُمْ، وَلَا لِدُنْيَاكُمْ إِلَّا نَظَرْتُ لَكُمْ فَوَعِزَّتِي لَأَسْتُرَنَّ عَلَيْكُمْ عَثَرَاتِكُمْ مَا رَاقَبْتُمُونِي، فَوَعِزَّتِي لَا أُخْزِيكُمْ وَلَا أَفْضَحُكُمْ بَيْنَ يَدَيْ أَصْحَابِ الْحُدُودِ، انْصَرِفُوا مَغْفُورًا لَكُمْ قَدْ أَرْضَيْتُمُونِي وَرَضِيتُ عَنْكُمْ، فَتَفْرَحُ الْمَلَائِكَةُ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِمَا يُعْطِي اللهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ إِذَا أَفْطَرُوا مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ "

3421- Abdullah b. Abbâs bildiriyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Şüphesiz ki cennet, seneden seneye Ramazan ayının girmesiyle süslenir. Ramazan aymın ilk gecesinde Arş'ın altından kendisine Musîre denilen bir rüzgar eser. Bu rüzgar cennet ağaçlarının yapraklarını, kapı kanatlarının halkalarını hareket ettirir. İşitenlerin daha güzelini asla duymadıkları bir ses işitilir. Cennet hurileri gelir ve cennetin yüksek köşklerinin arasında durarak: «Allah'tan (bize) talip olacak kimse yok mu? Onunla bizi evlendirsin» diye seslenirler. Sonra huriler: «Ey cennetin Rıdvân'ı! Bu gece ne gecesidir?» diye sorarlar. O da: «Buyurun» diyerek onlara karşılık verir ve: «Bu gece Ramazan ayının ilk gecesidir. Bu gece Muhammed'in ümmetinden oruç tutanlara cennetin kapıları açıldı» der. Yüce Allah: «Ey Rıdvân! Cennetlerin kapılarını aç. Ey Mâlik! Muhammed'in ümmetinden oruç tutanlara karşı Cehennemin kapılarını kapat. Ey Cibrîl! Yeryüzüne in ve şeytanların azgınlarını zincirlere vur, onları bukağılarla bağla. Sonra da onları denize at ki Habibim Muhammed'in ümmeti aleyhine oruçlarını bozmasınlar» buyurur.*

Yine Yüce Allah, Ramazan ayının her bir gecesinde bir münadiye, üç defa: «Dua edip isteyen yok mu? Ona istediğini vereyim. Tövbe eden yok mu? Onun tövbesini kabul edeyim. Mağfiret dileyen yok mu? Ona mağfiret edeyim. Zengin olana, yoksul olmayana, zulmetmeden ödeyene kim borç verir?» diye seslenmesini emreder.

Yüce Allah'ın, Ramazan ayının her günü iftar vaktinde, hepsi de cehenneme girmeyi hak eden, ancak cehennemden azat ettiği bir milyon azatlısı vardır. Ramazan ayının son günü oldu mu Yüce Allah o günde ayın başından sonuna

kadar azat ettiği kadarını daha azat eder. Kadir gecesi olduğunda Yüce Allah, Cibrîl'e emir verir, o da beraberlerinde yeşil sancak bulunan meleklerden kalabalık bir toplulukla birlikte iner. Bu bayrağı Kâbe'nin damına dikerler. Cibrîl'in yüz kanadı vardır. Bu yüz kanadın iki kanadını sadece o gecede açar ve doğudan batıya her yeri kaplar. Cibrîl bu gece melekleri teşvik eder, onlar da ayakta duran, oturan, namaz kılan, zikreden herkese selam verirler. Onlarla tokalaşırlar, dualarına: «Amin» derler. Böylece tan yeri ağarana kadar bu şekilde devam eder. Tan yeri ağardığı zaman Cibrîl: «Ey melekler topluluğu! Artık dönüyoruz, artık dönüyoruz» der. Melekler: «Ey Cibrîl! Allah, Muhammed ümmetinden olan müminlerinin ihtiyaçlarını ne yaptı?» diye sorarlar. Cibrîl: «Bu gece Allah onlara (rahmet bakışıyla) baktı ve onları affetti. Dört kimse bunların dışındadır» der."

Biz: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu dört kişi kimlerdir?" dediğimizde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sürekli içki içen, anne babasına karşı asi olan, akrabalık bağını koparan ve müşâhin olandır"* buyurdu. Biz: "Ey Allah'ın Resûlü! Müşâhin ne demektir?" dediğimizde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şu karşılığı verdi: *"O kişi kin besleyen kimsedir. Ramazan bayramı gecesi olduğunda bu geceye: «Mükâfat Gecesi» adı verilir. Bayram sabahı Yüce Allah, melekleri her yerleşim yerine gönderir. Onlar da yeryüzüne inerler. Yol ağızlarında durarak cinler ve insanlar dışında Yüce Allah'ın yarattığı bütün mahlukatın duyacakları bir sesle: «Ey Muhammed ümmeti! Haydi, kerim, bağışı pek çok pek büyük günahları affeden bir Rabbin huzuruna çıkınız» diye seslenirler. Namaz kılacakları yere çıktıklarında Yüce Allah, meleklere: «Ücretle tutulan bir işçi işini yapıp bitirdi mi onun karşılığı nedir?» buyurur. Melekler: «İlahımız! Efendimiz! Ona verilecek karşılık, kendisine ücretini eksiksiz vermendir» derler. Bunun üzerine Yüce Allah: «Ey meleklerim! Sizleri şahit tutuyorum ki; benim onların Ramazan ayındaki oruçlarına ve kıldıkları namazlarına karşılık vereceğim sevap, benim rızam ve mağfiretim olacaktır» buyurur.*

Yine Allah şöyle buyurur: «Ey kullarım! Benden isteyiniz. İzzetim ve Celâlime yemin olsun ki bugün siz bu kalabalık halinizle âhiretiniz için her ne isterseniz mutlaka vereceğim. Eğer dünyalık isterseniz (sizin için hayırlı olup olmadığına) bakarım. İzzetim ve Celâlime yemin olsun ki siz benim gözetimim altında olduğunuzu bilerek davrandığınız sürece yaptığınız hatalarınızı örteceğim. İzzetim ve Celâlime yemin olsun ki sizi perişan etmeyeceğim, hak sahipleri arasında sizi rezil rüsva etmeyeceğim. Haydi, günahlarınız bağışlanmış olarak geri dönünüz. Siz Beni

razı ettiniz, ben de sizden razı oldum.» Ramazan ayından sonra iftar edince Yüce Allah'ın bu ümmete verdikleri sebebiyle melekler sevinir ve birbirleriyle müjdeleşirler."[1]

٣٤٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ إِسْحَاقَ الْخُرَاسَانِيُّ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ أَبِي هَارُونَ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا سَيْفُ بْنُ عُمَرَ، عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِيفٍ، عَنِ الْأَصْبَغِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: " أَنَا حَرَّضْتُ عُمَرَ عَلَى الْقِيَامِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، أَخْبَرْتُهُ: أَنَّ فَوْقَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ حَظِيرَةً، يُقَالُ لَهَا: حَظِيرَةُ الْقُدُسِ، يَسْكُنُها قَوْمٌ يُقَالُ لَهُمُ: الرُّوحُ، فَإِذَا كَانَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ اسْتَأْذَنُوا رَبَّهُمْ فِي النُّزُولِ إِلَى الدُّنْيَا فَلَا يَمُرُّونَ عَلَى أَحَدٍ يُصَلِّي أَوْ عَلَى الطَّرِيقِ إِلَّا أَصَابَهُ مِنْهُمْ بَرَكَةً "، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: يَا أَبَا الْحَسَنِ، لِيُحَرِّضُ النَّاسَ عَلَى الصَّلَاةِ حَتَّى تُصِيبَهُمُ الْبَرَكَةُ، فَأَمَرَ النَّاسَ بِالْقِيَامِ

3422- Hz. Ali der ki: Vallahi Ömer b. el-Hattâb'ı Ramazan ayında gece ibadetine teşvik eden benim. Ömer'e, yedinci kat semada adma *Hazîratu'l-Kuds* denilen ilahi bir mekan olduğunu, bu mekanda adlarına *Rûh* —başka bir lafızda *Rûhâniyyûn*— denilen meleklerin bulunduğunu, Kadir gecesinde bu meleklerin yeryüzüne inmek için Rablerinden izin istediğini, izin verilip indiklerinde de içinde namaz kılınan her mescide veya karşılaştıkları her bir kişiye dua ettiklerini, bu dualarla insanların bereketlere nail olduğunu haber verdim.

Ravi der ki: Ömer, Ali'ye: "Ey Ebu'l-Hasan! Bu berekete nail olmaları için insanları namaza teşvik etmelidir" dedi ve Müslümanların gece namazına kalkmalarını söyledi.[2]

٣٤٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُقْبَةَ الشَّيْبَانِيُّ بِالْكُوفَةِ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْعَطَّارُ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنِي سَيْفُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ طَرِيفٍ الْإِسْكَافُ، عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ، قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: " أَنَا وَاللهِ، حَرَّضْتُ عُمَرَ عَلَى قِيَامِ شَهْرِ رَمَضَانَ " فَقِيلَ:

---

[1] İsnâdı zayıftır ve munkatı' bir hadistir.

[2] İsnâdı zayıftır.

وَاللهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَكَيْفَ ذَلِكَ؟ قَالَ: " أَخْبَرْتُهُ أَنَّ فِي السَّمَاءِ السَّابِعَةِ حَظِيرَةً، يُقَالُ: لَهَا حَظِيرَةُ الْقُدُسِ، فِيهَا مَلَائِكَةٌ يُقَالُ لَهُمُ: الرَّوحَانِيُّونَ، فَإِذَا كَانَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ اسْتَأْذَنُوا الرَّبَّ عَزَّ وَجَلَّ النُّزُولَ إِلَى الدُّنْيَا، فَيَأْذَنُ لَهُمْ فَلَا يَمُرُّونَ بِمَسْجِدٍ يُصَلَّى فِيهِ، وَلَا يَسْتَقْبِلُونَ أَحَدًا فِي طَرِيقٍ إِلَّا دَعَوْا لَهُ فَأَصَابَهُ مِنْهُمْ " قَالَ عُمَرُ: أَفَلَا نُعَرِّفُ النَّاسَ بِالْخَيْرِ فَأَمَرَهُمْ بِالْقِيَامِ

3423- Esbağ b. Nubâte der ki: Ali b. Ebî Tâlib: "Vallahi Ömer b. el-Hattâb'ı Ramazan aymda gece ibadetine teşvik eden benim" dedi. Kendisine: "Ey müminlerin emîri! Bu nasıl oldu?" diye sorulunca da şöyle dedi:

Ömer'e, yedinci kat semada adına *Hazîratu'l-Kuds* denilen ilahi bir mekan olduğunu, bu mekanda adlarına *Rûh* (başka bir lafızda *Rûhâniyyûn*) denilen meleklerin bulunduğunu, Kadir gecesinde bu meleklerin yeryüzüne inmek için Rablerinden izin istediğini, izin verilip indiklerinde de içinde namaz kılınan her mescide veya karşılaştıkları her bir kişiye dua ettiklerini, bu dualarla insanların bereketlere nail olduğunu anlattığımda, Ömer: "İnsanlara hayrı bildirmemiz gerekmez mi?" dedi ve Müslümanların gece namazına kalkmalarını söyledi.[1]

Beyhakî der ki: Bu, Ubeyd b. İshâk el-Attâr kanalıyla Seyf b. Ömer'den zikredilen bir rivayettir. Bu daha önceki müsned hadisle sahih olmakla birlikte Kadir gecesi meleklerin (yeryüzüne) inerek Müslümanlara selam verdiklerinin, onlara bağışlanma dilediklerinin haber verilmesidir. Allah'ın Kitab'ında da indikleri ve selam verdikleri beyan edilmektedir. Allah fazileti ve rahmetiyle bizi bu gecenin bereketine, o meleklerin bağışlanma diledikleri ve selam verdikleri kişilerden olmaya nail olanlardan eylesin.

٣٤٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أخبرنا أَبُو مَنْصُورٍ النَّضْرَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِي قَوْلِهِ: ﴿مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾ [القدر: ٤] قَالَ: " هُوَ تَسْلِيمُ الْمَلَائِكَةِ لَيْلَةَ الْقَدْرِ عَلَى أَهْلِ الْمَسَاجِدِ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ "

[1] İsnâdı zayıftır.

3424- Ebû İshâk bildiriyor: Şa'bî: *"(Melekler ve Ruh o gecede, Rablerinin izniyle) her türlü iş için iner dururlar. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir"*[1] âyetlerini açıklarken: "Bundan kasıt meleklerin şafak sökene dek mescidlerde bulunanlara esenlik dilemesidir" demiştir.[2]

٣٤٢٥ - وَبِإِسْنَادِهِ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُجَاهِدٍ، فِي قَوْلِهِ: ﴿سَلَامٌ هِيَ﴾ [القدر: ٥] قَالَ: " هِيَ سَالِمَةٌ لَا يَسْتَطِيعُ الشَّيْطَانُ أَنْ يَعْمَلَ فِيهَا سُوءًا وَلَا يُحْدِثُ فِيهَا أَذًى "

3425- A'meş'in bildirdiğine göre Mücâhid: *"O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir"*[3] âyetini açıklarken: "Bu gece esenliktir, zira sabaha dek şeytan ne bir kötülük yapabilir, ne de birilerini rahatsız edebilir" demiştir.[4]

٣٤٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أخبرنا كَهْمَسُ بْنُ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنْ وَافَقْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فَمَا أَقُولُ؟ قَالَ: " قَوْلِي: اللهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي " قَالَ يَزِيدُ: لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا قَالَ: " ثَلَاثًا "

3426- Hz. Âişe der ki: Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Şayet denk getirirsem Kadir gecesinde nasıl dua edeyim?" diye sorduğumda, Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Şu duayı yap: "Allahım! Sen ki affedicisin. Affetmeyi seversin, beni de affet."*[5]

Yezîd rivayetinde: "(Hz. Âişe'nin sorusu üzerine ona) Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): "Üç defa (şu duayı yap)" dediğini biliyorum" ibaresi geçmiştir.

---

[1] Kadir Sur. 4, 5

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Kadir Sur. 5

[4] Ravileri güvenilirdir.

[5] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 5/534 (3513), Nesâî, *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle* (765, 873) ve İbn Mâce 2/1265 (3850).

٣٤٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالُوا: حَدَّثَنَا الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا الْجُرَيْرِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ، قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَأَيْتَ لَوْ عَلِمْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ مَا كُنْتُ أَسْأَلُ رَبِّي وَأَدْعُو بِهِ؟ قَالَ: " قُولِي: اللهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي "

3427- Müminlerin annesi Hz. Âişe der ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Şayet bilirsem (denk getirirsem) Kadir gecesinde Rabbimden ne isteyip nasıl dua edeyim?" diye sorduğumda, Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Şu duayı yap: "Allahım! Sen ki affedicisin. Affetmeyi seversin, beni de affet."*[1]

٣٤٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، أخبرنا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبَّاسِ بْنِ ذُرَيْحٍ، عَنْ شُرَيْحِ بْنِ هَانِئٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: " لَوْ عَرَفْتُ أَيَّ لَيْلَةٍ لَيْلَةُ الْقَدْرِ مَا سَأَلْتُ اللهَ فِيهَا إِلَّا الْعَافِيَةَ "

3428- Hz. Âişe: "Şayet Kadir gecesinin hangi gece olduğunu bilseydim böylesi bir gecede Yüce Allah'tan afiyetten başka bir şey istemezdim" demiştir.[2]

٣٤٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدٍ الشَّعَيْبِيُّ، قَالَا: سَمِعْنَا أَبَا عَمْرِو بْنَ أَبِي جَعْفَرٍ الْحِيرِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ سَعِيدَ بْنَ إِسْمَاعِيلَ كَثِيرًا يَقُولُ فِي مَجْلِسِهِ وَفِي غَيْرِ الْمَجْلِسِ: " عَفْوَكَ "، ثُمَّ يَقُولُ: " عَفْوَكَ يَا عَفُوُّ، فِي الْمَحْيَا عَفْوَكَ، وَفِي الْمَمَاتِ عَفْوَكَ، وَفِي الْقُبُورِ عَفْوَكَ، وَعِنْدَ النُّشُورِ عَفْوَكَ، وَعِنْدَ تَطَايُرِ الصُّحُفِ عَفْوَكَ، وَفِي الْقِيَامَةِ عَفْوَكَ، وَفِي مُنَاقَشَةِ الْحِسَابِ عَفْوَكَ، وَعِنْدَ مَمَرِّ الصِّرَاطِ عَفْوَكَ، وَعِنْدَ الْمِيزَانِ عَفْوَكَ، وَفِي جَمِيعِ الْأَحْوَالِ عَفْوَكَ يَا عَفُوُّ عَفْوَكَ "، قَالَ أَبُو عَمْرٍو: رُئِيَ أَبُو عُثْمَانَ فِي الْمَنَامِ بَعْدَ وَفَاتِهِ بِأَيَّامٍ فَقِيلَ لَهُ: بِمَاذَا انْتَفَعْتَ مِنْ أَعْمَالِكَ فِي الدُّنْيَا؟، فَقَالَ: " بِقَوْلِي: عَفْوَكَ عَفْوَكَ "، لَفْظُ أَبِي عَبْدِ اللهِ

---

[1] İsnâdının bir zararı yoktur. Nesâî, *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle* (875).

[2] İsnâdı zayıftır ve sahih bir senetle zikredilmiştir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (10/206).

3429- Ebû Amr b. Ebî Câfer el-Hîrî der ki: Ebû Osmân Saîd b. İsmâîl'in kendi meclisinde ve başka meclislerde de çokça: "Affet" dediğini işittim. Sonra şöyle derdi: "Ey affeden! Beni affet. Hayatta iken beni affet. Ölüm anımda beni affet, mezarda beni affet. Diriliş günü beni affet. Sahifelerin uçuştuğu anda beni affet. Kıyamet gününde beni affet. Hesap münakaşasında beni affet. Sırat köprüsünü geçerken beni affet. Mizan'da beni affet. He durumda beni affet. Ey affeden! Beni affet."[1]

Ebû Ömer der ki: Ebû Osmân vefat ettikten sonra (biri tarafından) rüyada görülüp kendisine: "Dünyadaki amellerinden hangisi ile fayda gördün?" denildiğinde: "Affet, Affet, demekle" karşılığını verdi.

Lafız Ebû Abdillah'ın lafzıdır.

٣٤٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: " مَنْ شَهِدَ الْعِشَاءَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فَقَدْ أَخَذَ بِحَظِّهِ مِنْهَا "

3430- Saîd b. el-Müseyyeb der ki: "Her kim Kadir gecesinde yatsı namazında cemaatte hazır bulunursa o geceden payını almış olur."[2]

٣٤٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ هُوَ ابْنُ إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ قَادِمٍ، أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَوْهَبٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: " مَنْ صَلَّى الْعَتَمَةَ كُلَّ لَيْلَةٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ حَتَّى يَنْسَلِخَ فَقَدْ قَامَهُ "، " أَظُنُّهُ أَرَادَ بِالْجَمَاعَةِ.

3431- Hz. Ali der ki: "Ramazan ayı boyunca yatsı namazlarını kılan kişi bu ayın gece kıyamını yapmış gibi olur."[3] Ravi der ki: Sanırım burada cemaatle kılınan yatsı namazı kastedilmektedir.

Bu konuda merfû olarak bir hadis zikredilmiştir. İbn Huzeyme kitabında bunun tahricini yapmıştır.↓

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Mâlik'e kadar olan isnâdı sahihtir.

[3] İsnâdı zayıftır.

٣٤٣٢ - أَخْبَرَنَاه الْإِمَامُ أَبُو عُثْمَانَ الصَّابُونِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، أَخْبَرَنَا جَدِّي، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ الْحَنَفِيُّ، حَدَّثَنَا فَرْقَدُ بْنُ الْحَجَّاجِ، قَالَ: سَمِعْتُ عُقْبَةَ بْنَ أَبِي الْحَسْنَاءِ الْيَمَامِيَّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ فِي جَمَاعَةٍ فِي رَمَضَانَ فَقَدْ أَدْرَكَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ ". " وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ " كَمَا:

3432- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ramazan ayı boyunca yatsı namazını cemaatle kılan kişi, Kadir gecesini idrak etmiş olur"* buyurmuştur.[1]

Başka bir yolla bir sonraki rivayette de zikredilmiştir.

٣٤٣٣ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاوُدَ الزَّاهِدُ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْفَتْحِ السَّامِرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ الرَّبِيعِ بْنِ ثَعْلَبٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُحَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " مَنْ صَلَّى الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ حَتَّى يَنْقَضِيَ شَهْرُ رَمَضَانَ فَقَدْ أَصَابَ مِنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ بِحَظٍّ وَافِرٍ "

3433- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ramazan ayı boyunca akşam ve yatsı namazını cemaatle kılan kişi, Kadir gecesinden nasibini tam olarak almış olur"* buyurmuştur.[2]

٣٤٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الطَّيِّبِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُعَاذٍ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ سَعْدٍ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو مُطِيعٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا سَلِمَ رَمَضَانُ سَلِمَتِ السَّنَةُ، وَإِذَا سَلِمَتِ الْجُمُعَةُ سَلِمَتِ الْأَيَّامُ ".

---

[1] İsnâdında meçhul bir ravi vardır. İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/333 (2195) ve Zehebî, *el-Mîzân* (3/85).

[2] İsnâdı zayıftır.

قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ رَحِمَهُ اللهُ: " هَذَا لَا يَصِحُّ عَنْ هِشَامٍ، وَأَبُو مُطِيعٍ الْحَكَمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَلْخِيُّ ضَعِيفٌ،

3434- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ramazan ayı salim olursa bütün sene salim olur. Cuma günü salim olursa diğer bütün günler salim olur"* buyurmuştur.[1]

Beyhakî der ki: Bu hadis Hişâm kanalıyla sahih değildir. Ebû Mutî' el-Hakem b. Abdillah el-Belhî zayıf biridir.

٣٤٣٥ - وَإِنَّمَا يُعْرَفُ هَذَا الْحَدِيثُ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبَانَ أَبِي خَالِدٍ الْقُرَشِيِّ، عَنْ سُفْيَانَ وَهُوَ أَيْضًا ضَعِيفٌ بِمَرَّةٍ ". أَخْبَرَنَاهُ أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ زَاطِيَا، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْقُرَشِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، فَذَكَرَهُ، وَقَالَ أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ: " وَهَذَا عَنِ الثَّوْرِيِّ بَاطِلٌ لَيْسَ لَهُ أَصْلٌ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعِيدٍ يَقُولُ: أَبُو خَالِدٍ الْقُرَشِيُّ، وَلَا يُسَمِّيهِ لِضَعْفِهِ "

3435- Bu hadis Abdulazîz b. Ebân Ebû Hâlid el-Kureşî kanalıyla Süfyân'dan bilinmektedir. Bu da tamamıyla zayıf bir hadistir.[2]

Ebû Ahmed b. Adiy der ki: Bu hadis Sevrî kanalıyla batıldır ve aslı yoktur. İbrâhîm b. Saîd: "Ebû Hâlid el-Kureşî" demiş ve zayıf olduğunu söylememiştir.

فِي لَيْلَةِ الْعِيدَيْنِ وَيَوْمِهِمَا

İki Bayram Gecesi ve Günü

٣٤٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُوسُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ وَلِأَهْلِ الْمَدِينَةِ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهِمَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَإِنَّ اللهَ قَدْ أَبْدَلَكُمْ بِهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا يَوْمَ الْفِطْرِ وَيَوْمَ النَّحْرِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1926, 1927) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (7/140).

3426- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Medine'ye geldiğimde Medinelilerin eğlenip oynadıkları iki günleri vardı. Şüphesiz ki Allah size bu günlerin yerine daha hayırlı olan Kurban ve Ramazan Bayramı günlerini verdi"* buyurdu.[1]

٣٤٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنِ عَطَاءٍ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ صُبَيْحٍ، عَنِ الْحَسَنِ، وَحُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَدِمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمَدِينَةَ وَلَهُمْ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهِمَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَبْدَلَكُمْ بِيَوْمَيْنِ هَذَيْنِ خَيْرًا مِنْهُمَا الْفِطْرَ وَالْأَضْحَى "، وَزَادَ الْحَسَنُ فِيهِ فَقَالَ: " أَمَّا يَوْمُ الْفِطْرِ فَصَلَاةٌ وَصَدَقَةٌ "، قَالَ: يَعْنِي الصَّاعَ، " وَأَمَّا يَوْمُ الْأَضْحَى فَصَلَاةٌ وَنُسُكٌ ". يَعْنِي: ذَبَائِحَكُمْ

3437- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Medine'ye geldiğinde Medinelilerin eğlenip oynadıkları iki günleri vardı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şüphesiz ki Allah size bu günlerin yerine daha hayırlı olan Kurban ve Ramazan Bayramı günlerini verdi"* buyurdu.[2]

Hasan rivayetinde şu ziyade yer almıştır: *"Ramazan bayramı günü namaz ve sadaka günüdür. Kurban bayramı günü ise namaz ve kurban kesme günüdür."*

٣٤٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ، أَخْبَرَنَا الشَّافِعِيُّ، أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: قَالَ ثَوْرُ بْنُ يَزِيدَ: عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: " مَنْ قَامَ لَيْلَتَيِ الْعِيدَيْنِ لِلَّهِ مُحْتَسِبًا لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ حِينَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ "، قَالَ الشَّافِعِيُّ: " وَبَلَغَنَا أَنَّهُ كَانَ يُقَالُ إِنَّ الدُّعَاءَ يُسْتَجَابُ فِي خَمْسِ لَيَالٍ فِي لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ، وَلَيْلَةِ الْأَضْحَى، وَلَيْلَةِ الْفِطْرِ، وَأَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبٍ، وَلَيْلَةِ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ"

3438- Ebu'd-Derdâ der ki: "Kim sevabını Allah'tan umarak iki bayram gecesini ihya ederse, kalplerin öldüğü gün onun kalbi ölmeyecektir."[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 1/675 (1134) ve Nesâî (3/179).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 1/587 (178).

Şâfiî der ki: Bize ulaşan haber göre Ebu'd-Derdâ şöyle derdi: "Beş gece vardır ki bu gecelerde dualar kabul buyrulur. Bunlar cuma gecesi, Kurban bayramı gecesi, Ramazan bayramı gecesi, Receb ayının ilk gecesi ve Şabân ayının on beşinci gecesi (yani Berat gecesi)dir."

٣٤٣٩ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: أَخْبَرَنَا الشَّافِعِيُّ، أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: " رَأَيْتُ مَشْيَخَةً مِنْ خِيَارِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ يَظْهَرُونَ عَلَى مَسْجِدِ النَّبِيِّ ﷺ لَيْلَةَ الْعِيدِ فَيَدْعُونَ وَيَذْكُرُونَ اللهَ حَتَّى يَذْهَبَ سَاعَةٌ مِنَ اللَّيْلِ ". قَالَ الشَّافِعِيُّ: " وَبَلَغَنَا أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يُحْيِي لَيْلَةَ جَمْعَ، وَلَيْلَةُ جَمْعَ هِيَ لَيْلَةُ الْعِيدِ؛ لِأَنَّ فِي صُبْحِهَا النَّحْرَ "

3439- Aynı isnâd ile Şâfiî'nin bildirdiğine göre İbrâhîm b Muhammed: "Medine ahalisinden ileri gelen yaşlıların bayram gecesi Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'inde toplanıp gecenin bir kısmı geçene kadar dua edip Allah'ı zikrettiklerini gördüm" demiştir.

Şâfiî der ki: "Hz. Ömer de Ceme gecesini ihya ederdi. Ceme gecesi bayram gecesi demektir. Zira o günün sabahı kurban kesilmektedir."

٣٤٤٠ - وَفِيمَا أَنْبَأَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ إِجَازَةً، وَحَدَّثَنَا بِهِ عَنْهُ الْإِمَامُ أَبُو عُثْمَانَ إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنِي مَنْ سَمِعَ ابْنَ الْبَيْلَمَانِيِّ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: " خَمْسُ لَيَالٍ لَا يُرَدُّ فِيهِنَّ الدُّعَاءُ: لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ، وَأَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبَ، وَلَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، وَلَيْلَةُ الْعِيدِ وَلَيْلَةُ النَّحْرِ "

3440- İbn Ömer der ki: "Beş gece vardır ki bu gecelerde dualar geri çevrilmez. Bunlar cuma gecesi, Receb ayının ilk gecesi, Şabân ayının on beşinci gecesi (yani Berat gecesi), Ramazan bayramı gecesi ve Kurban bayramı gecesidir."[1]

٣٤٤١ - أَخْبَرَنَا عُمَرُ بْنُ أَحْمَدَ الْعَبْدَوِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ وَهْبٍ، حَدَّثَنَا عَمِي،

[1] İsnâdı zayıftır ve içinde meçhul bir ravi vardır.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ: " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَخْرُجُ مِنَ الْعِيدَيْنِ رَافِعًا صَوْتَهُ بِالتَّهْلِيلِ وَالتَّكْبِيرِ، فَيَأْخُذُ طَرِيقَ الْحَدَّادِينَ حَتَّى يَأْتِيَ الْمُصَلَّى، فَإِذَا فَرَغَ رَجَعَ عَلَى الْحَذائِينَ حَتَّى يَأْتِيَ مَنْزِلَهُ "

3441- Abdullah (b. Ömer) bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bayram günleri yüksek bir sesle tehlil edip tekbir getirerek demircilerin yolundan namazgâha giderdi. Namazı bitirdiği zaman da ayakkabıcılar yolundan evine geri dönerdi.

٣٤٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيِّ بْنُ شَاذَانَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ أَبُو صَالِحٍ، كَاتِبُ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ الْجُهَنِيِّ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ بزرج، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، قَالَ: " أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نَلْبَسَ أَجْوَدَ مَا نَجِدُ، وَأَنْ نَتَطَيَّبَ بِأَجْوَدَ مَا نَجِدُ، وَأَنْ نُضَحِّيَ بِأَسْمَنِ مَا نَجِدُ، وَالْبَقَرَةُ عَنْ سَبْعَةٍ، وَالْجَزُورُ عَنْ سَبْعَةٍ، وَأَنْ نُظْهِرَ التَّكْبِيرَ، وَعَلَيْنَا السَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ "

3442- Hasan b. Ali der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bayram günü en güzel giysilerimizi giymeyi, bulabildiğimiz en güzel kokudan sürünmeyi, bulabildiğimiz en besili hayvanı kesmemizi, sığırı yedi kişi ortak kesebileceğimizi, deveyi de yine yedi kişi ortak kesebileceğimizi, açık bir şekilde tekbir getirmemizi, sükûnet ve vakâr içinde olmamızı emretti."[1]

٣٤٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ بِلَالٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بُرْقَانَ، قَالَ: أَتَانَا كِتَابُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ: " تَصَدَّقُوا قَبْلَ الصَّلَاةِ، ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى﴾ [الأعلى: ١٥]، وَقُولُوا كَمَا قَالَ أَبُوكُمْ: ﴿رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [الأعراف: ٢٣]، وَقُولُوا كَمَا قَالَ نُوحٌ: ﴿وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [هود: ٤٧]، وَقُولُوا كَمَا قَالَ إِبْرَاهِيمُ: ﴿وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ﴾ [الشعراء: ٨٢]، وَقُولُوا كَمَا قَالَ مُوسَى: ﴿رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [القصص: ١٦]، وَقُولُوا كَمَا قَالَ ذُو النُّونِ: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (4/230) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 3/93 (2756).

أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ [الأنبياء: ٨٧] "، فَأُرَاهُ كَتَبَ: " مَنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ مَا يَتَصَدَّقُ بِهِ فَلْيَصُمْ ". " يُرِيدُ وَاللهُ أَعْلَمُ بَعْدَ الْعِيدِ "

3443- Câfer b. Burkân bildiriyor: Bize Ömer b. Abdilazîz'in bir mektubu geldi. Onda şöyle yazılıydı: "Bayram namazından önce sadaka verin. Zira Yüce Allah: *"Temizlenen, Rabbinin adını anıp O'na kulluk eden kimse kuşkusuz kurtuluşa ermiştir"*[1] buyurmaktadır. Siz de babanız (Hz. Âdem) gibi: *"Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz"*[2] deyin. Hz. Nuh gibi: *"Eğer beni bağışlamaz ve esirgemezsen, ben ziyana uğrayanlardan olurum!"*[3] deyin. Hz. İbrâhîm gibi: *"Hesap günü hatalarımı bağışlayacağını umduğum O'dur"*[4] deyin. Hz. Mûsa gibi: *"Doğrusu kendime zulmettim (başıma iş açtım). Beni bağışla"*[5] deyin. *"Allah da onu bağışladı. Çünkü, çok bağışlayıcı, çok esirgeyici olan ancak O'dur."*[6] Zü'n-Nûn'un (Hz. Yûnus'un) dediği gibi: *"Senden başka hiçbir tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum!"*[7] deyin. Yine onda: "Yanında sadaka olarak verecek bir şey bulamayan kimse oruç tutsun" yazdığını zannediyorum. Sanırım bayramdan sonra oruç tutmayı kasdetmekteydi. En doğrusunu Allah bilir.[8]

٣٤٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الزَّاهِدُ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سُلَيْمَانَ الْأَشْعَثِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى

---

[1] A'lâ Sur. 14, 15

[2] A'râf Sur. 23

[3] Hûd Sur. 47

[4] Şuarâ Sur. 82

[5] Kasas Sur. 16

[6] Kasas Sur. 16

[7] Enbiyâ Sur. 87

[8] Yahya b. Rabî'in biyografisini bulamadım. Diğer ravileri güvenilirdir. Beyhakî, *Sünen* (4/175).

الْأَزْدِيُّ، حَدَّثَنَا أَصْرَمُ بْنُ حَوْشَبٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ الْحَارِثِيُّ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا كَانَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ نَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي كَبْكَبَةٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ يُصَلُّونَ عَلَى كُلِّ عَبْدٍ قَائِمٍ أَوْ قَاعِدٍ يَذْكُرُ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ عِيدِهِمْ، يَعْنِي يَوْمَ فِطْرِهِمْ، بَاهَى بِهِمْ مَلَائِكَتَهُ، فَقَالَ: يَا مَلَائِكَتِي مَا جَزَاءُ أَجِيرٍ وَفَّى عَمَلَهُ؟، قَالُوا: رَبَّنَا جَزَاؤُهُ أَنْ يُوفَى أَجْرَهُ، قَالَ: مَلَائِكَتِي عَبِيدِي وَإِمَائِي قَضَوْا فَرِيضَتِي عَلَيْهِمْ، ثُمَّ خَرَجُوا يَعِجُّونَ إِلَيَّ بِالدُّعَاءِ، وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَكَرَمِي وَعُلُوِّي وَارْتِفَاعِ مَكَانِي لَأُجِيبَنَّهُمْ، فَيَقُولُ: ارْجِعُوا فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ وَبَدَّلْتُ سَيِّئَاتِكُمْ حَسَنَاتٍ، قَالَ: فَيَرْجِعُونَ مَغْفُورًا لَهُمْ ". قَالَ أَحْمَدُ: " تَفَرَّدَ بِهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى هَذَا عَنْ أَصْرَمَ بْنِ حَوْشَبٍ الْهَمْدَانِيِّ، وَقَدْ رَوَيْنَاهُ فِي الْحَدِيثِ الطَّوِيلِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ، وَقَدْ رُوِيَ عَنْ كَعْبِ الْأَحْبَارِ فِي فَضْلِ صَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ، وَبُرُوزِ الْمُسْلِمِينَ يَوْمَ الْفِطْرِ لِعِيدِهِمْ "

3444- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Kadir gecesinde Cebrail bir grup melekle birlikte yeryüzüne iner ve ayakta olsun otururak olsun Yüce Allah'ı zikreden her bir kişiye hayır dualarda bulunurlar. Bayram geldiği zaman da Allah meleklere karşı kullarıyla övünür ve: «Ey meleklerim! Ücretle tutulan bir işçi işini yapıp bitirdi mi onun karşılığı nedir?» buyurur. Melekler: «İlahımız! Ona verilecek karşılık, ücretinin kendisine verilmesidir» derler. Bunun üzerine Yüce Allah: «Meleklerim! Erkek ve kadın kullarım kendilerine farz kıldığım şeyi yerine getirdiler, sonra da dua etmeye yöneldiler. İzzetim celâlim, cömertliğim, yüceliğim ve yüksek makamım adına onların dualarına icabet edeceğim!» buyurur. Sonra da kulları için: «Sizleri bağışladım! Bağışlanmış olarak geri dönün!» buyurur. Bu şekilde (bayram namazına çıkanlar) bağışlanmış bir şekilde geri dönerler."*[1]

Beyhakî der ki: Muhammed b. Yahyâ bunu Asram b. Havşeb el-Hemdânî'den rivayette tek kalmıştır. Ayrıca bunu *Kadir Gecesi* bölümünde daha uzun bir metinle zikrettik. Yine Ka'bu'l-Ahbâr kanalıyla *Ramazan Ayı Orucu* ve *Ramazan Bayramında Müslümanların Bayrama Çıkmaları* bölümünde zikredilmiştir.

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (1/172, 173) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (1/396).

٣٤٤٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الزَّاهِدُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدٍ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ سَعِيدٍ الرَّاسِبِيُّ، عَنْ هِلَالِ بْنِ عَبْدِ السَّلَامِ الْوَرَّانِيُّ، عَنْ كَعْبِ الْأَحْبَارِ، قَالَ: " أَوْحَى الله عَزَّ وَجَلَّ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنِّي افْتَرَضْتُ عَلَى عِبَادِي الصِّيَامَ، وَهُوَ شَهْرُ رَمَضَانَ، يَا مُوسَى مَنْ وَافَى الْقِيَامَةَ وَفِي صَحِيفَتِهِ عَشْرُ رَمَضَانَاتَ فَهُوَ مِنَ الْأَبْدَالِ، وَمَنْ وَافَى الْقِيَامَةَ وَفِي صَحِيفَتِهِ عِشْرُونَ رَمَضَانًا فَهُوَ مِنَ الْمُخْبِتِينَ، وَمَنْ وَافَى الْقِيَامَةَ وَفِي صَحِيفَتِهِ ثَلَاثُونَ رَمَضَانًا فَهُوَ مِنْ أَفْضَلِ الشُّهَدَاءِ عِنْدِي ثَوَابًا، يَا مُوسَى إِنِّي آمُرُ حَمَلَةَ الْعَرْشِ إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ أَنْ يُمْسِكُوا عَنِ الْعِبَادَةِ وَكُلَّمَا دَعَا صَائِمُو رَمَضَانَ بِدَعْوَةٍ أَنْ يَقُولُوا آمِينَ، وَإِنِّي أَوْجَبْتُ عَلَى نَفْسِي أَنْ لَا أَرُدَّ دَعْوَةَ صَائِمِي رَمَضَانَ "

وَبِإِسْنَادِهِ عَنْ كَعْبِ الْأَحْبَارِ، قَالَ: " أَوْحَى اللهُ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا مُوسَى إِنِّي أُلْهِمُ فِي رَمَضَانَ السَّمَوَاتِ، وَالْأَرْضَ، وَالْجِبَالَ، وَالطَّيْرَ وَالدَّوَابَّ، وَالْهَوَامَّ أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِصَائِمِي رَمَضَانَ، يَا مُوسَى اطْلُبْ ثَلَاثَةً مِمَّنْ يَصُومُ رَمَضَانَ فَصَلِّ مَعَهُمْ، وَكُلْ وَاشْرَبْ مَعَهُمْ، فَإِنِّي لَا أُنْزِلُ عُقُوبَتِي وَلَا نِقْمَتِي فِي بُقْعَةٍ فِيهَا ثَلَاثَةٌ مِمَّنْ يَصُومُ رَمَضَانَ، يَا مُوسَى إِنْ كُنْتَ مُسَافِرًا فَأَقْدِمْ، وَإِنْ كُنْتَ مَرِيضًا فَمُرْهُمْ أَنْ يَحْمِلُوكَ، وَقُلْ لِلنِّسَاءِ وَالْحُيَّضِ وَالصِّبْيَانِ الصِّغَارِ أَنْ يَبْرُزُوا مَعَكَ حَيْثُ يَبْرُزُ صَائِمُو رَمَضَانَ عِنْدَ تَصَرُّمِ رَمَضَانَ، فَإِنِّي لَوْ أَذِنْتُ لِسَمَائِي وَأَرْضِي لَسَلَّمَتَا عَلَيْهِمْ، وَلَكَلَّمَتَاهُمْ وَبَشَّرَتَاهُمْ بِمَا أَجْزِيهِمْ، إِنِّي أَقُولُ: عِبَادِي الَّذِينَ صَامُوا رَمَضَانَ ارْجِعُوا إِلَى رِحَالِكُمْ فَقَدْ أَرْضَيْتُمُونِي، وَجَعَلْتُ ثَوَابَكُمْ مِنْ صِيَامِكُمْ أَنْ أَعْتِقَكُمْ مِنَ النَّارِ، وَأَنْ أُحاسِبَكُمْ حِسَابًا يَسِيرًا، وَأَنْ أُقِيلَ لَكُمُ الْعَثْرَةَ، وَأَنْ أُخْلِفَ لَكُمُ النَّفَقَةَ، وَأَنْ لَا أَفْضَحَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدٍ، وَعِزَّتِي لَا تَسْأَلُونِي شَيْئًا بَعْدَ صِيَامِ رَمَضَانَ وَمَوْقِفُكُمْ هَذَا مِنْ آخِرَتِكُمْ إِلَّا أَعْطَيْتُكُمْ، وَلَا تَسْأَلُونِي شَيْئًا مِنْ أَمْرِ دُنْيَاكُمْ إِلَّا نَظَرْتُ لَكُمْ "

3445- Ka'bu'l-Ahbâr der ki: Yüce Allah, Hz. Mûsa'ya şöyle vahyetti: "Şüphesiz ki Ben orucu kullarıma farz kıldım. O da Ramazan ayıdır. Ey Mûsa! Kim kıyamet gününde on Ramazan orucunu tutmuş olduğu defterinde yazılı halde gelirse o kimse abdâllardan olur. Kim kıyamet gününde yirmi Ramazan orucunu tutmuş olduğu defterinde yazılı halde

gelirse o kimse mütevazı kişilerden olur. Kim kıyamet gününde otuz Ramazan orucunu tutmuş olduğu defterinde yazılı halde gelirse o kimse benim katımda sevap olarak şehitlerin en üstünlerinden olur. Ey Mûsa! Ramazan ayı geldiği zaman Arş'ımı taşıyan meleklere ibadetleri bırakmalarını ve Ramazan ayında oruçlu kimselerin dua etmeleri halinde onlara: «Amin» demelerini emrederim. Ramazan ayı orucunu tutan kimsenin duasını reddetmeyeceğime dair kendi nefsime yemin ettim."

Aynı isnâd ile Ka'bu'l-Ahbâr der ki: "Yüce Allah, Hz. Mûsa'ya şöyle vahyetti: Ey Mûsa! Gökyüzüne, yeryüzüne, dağlara, kuşlara, hayvanlara ve haşerelere Ramazan ayı orucunu tutanlara istiğfar etmelerini ilham ederim. Ey Mûsa! Ramazan ayı orucunu tutan üç kişiyle birlikte ol. Onlarla dön, onlarla namaz kıl ve onlarla ye iç. Çünkü intikamım ve azabım Ramazan ayı orucu tutan üç kişinin bulunduğu bir yerde olmaz. Ey Mûsa! Hasta olduğun zaman seni onlara (oruçlulara) götürmelerini emret. Yolculuğa çıktığında Ramazan ayında oruç tutan kimselerin seninle birlikte çıktıkları gibi lohusa olan kadınlara, adet gören kadınlara, büyüklere ve küçüklere seninle birlikte çıkmalarını söyle. Eğer gökyüzü ve yeryüzünü kendi haline bıraksam, onlara selam verir, onları konuşturur ve onlara vereceğim mükâfattan dolayı kendilerini müjdelerlerdi. Ramazan ayı orucunu tutan kullarıma şöyle derim: "Artık evlerinize dönün (işlerinize bakın). Sizler beni razı ettiniz. Orucunuzun sevabı ile sizi ateşten azad edecek ve hesabınızı kolay kılacağım. Dünyada yaşadığınız müddetçe rızkınızı bol kılacak ve nafakanızı garanti edeceğim. Sizi hiç kimse karşısında rezil etmeyeceğim. İzzetime yemin olsun ki bu günden sonra Ramazan ayında bir araya gelişinizden dolayı âhiret için ne istiyorsanız size vereceğim. Eğer dünyalık isterseniz (sizin için hayırlı olup olmadığına) bakarım.[1]

٣٤٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ السَّلَامِ الْبَزَّازُ، عَنْ أَدْهَمَ، مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: " كُنَّا نَقُولُ لِعُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ فِي الْعِيدَيْنِ: تَقَبَّلَ اللهُ مِنَّا وَمِنْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، فَيَرُدُّ عَلَيْنَا وَلَا يُنْكِرُ ذَلِكَ عَلَيْنَا "

[1] İsnâdında meçhul raviler vardır ve ravilerinin çoğunu tanımıyorum.

3446- Ömer b. Abdilazîz'in azatlısı Edhem der ki: İki bayramda da Ömer'e: "Ey müminlerin emîri! Allah bizden de sizden de (bayram namazını) kabul buyursun" derdik. O bize cevap verir ve böyle dememize karşı çıkmazdı.[1]

٣٤٤٧ - - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ ثَوَابِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ: " أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ لَا يَطْعَمُ يَوْمَ النَّحْرِ حَتَّى يَرْجِعَ فَيَأْكُلُ مِنْ لَحْمِ نُسُكِهِ، وَلَا يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَأْكُلَ تَمَرَاتٍ "

3447- İbn Bureyde, babasından bildiriyor: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Kurban bayramında namazdan dönüp kurbanından yemeden önce bir şey yemezdi. Ramazan bayramında da hurma yemeden (namaza) çıkmazdı."[2]

٣٤٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، أَخْبَرَنَا حَامِدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُعَاذٍ الْهَرَوِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ، حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا عُتْبَةُ بْنُ حُمَيْدٍ الضَّبِّيُّ، حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَنَسٍ، سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَقُولُ: " مَا خَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ فِطْرٍ حَتَّى يَأْكُلَ تَمَرَاتٍ ثَلَاثًا، أَوْ خَمْسًا، أَوْ سَبْعًا، أَوْ أَقَلَّ مِنْ ذَلِكَ، أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ ". أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ "

3448- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan bayramında üç veya beş veya yedi veya bundan daha az veya daha çok hurma yemeden (namaza) çıkmazdı."[3]

٣٤٤٩ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ الزَّاهِدُ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ الْخُزَاعِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ الثَّقَفِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْبِرْجَلَانِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو الْحُسَيْنِ الرَّقِّيُّ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ مُسْلِمٍ الْخُتُلِّيُّ، قَالَ: مَرَّ غَزْوَانُ

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır. Beyhakî, *Sünen* (3/319).

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Mâce 1/558 (1756) ve Tirmizî 2/426 (542).

[3] Ravileri güvenilirdir. İbn Mâce 1/558 (1754) ve Tirmizî 2/427 (543).

الرَّقَاشِيُّ، وَنَظَرَ إِلَى النَّاسِ فِي يَوْمِ الْعِيدِ يُزَاحِمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فَبَكَى، فَقَالَ: " مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَشْبَهَ بِوُقُوفِ الْقِيَامَةِ مِنْ هَذَا الْيَوْمِ "، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ مَرِيضًا

3449- Süleyman b. Müslim el-Hutullî der ki: Ğazvân er-Rakkâşî bayram günü gelip insanların izdiham içinde olduğunu görünce ağlayarak: "Kıyamet gününe bundan daha fazla benzeyen bir gün görmedim" dedi ve hasta olarak evine geri döndü.[1]

٣٤٥٠ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ الزَّاهِدُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ الْحَسَنِ الْكِلَابِيُّ بِدِمَشْقَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْجَهْمِ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا مُؤَمَّلٌ، حَدَّثَنَا سَيَّارٌ، عَنْ جَعْفَرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ شُمَيْطَ بْنَ عَجْلَانَ، يَقُولُ: " انْظُرُوا إِلَى النَّاسِ يَوْمَ عِيدِهِمْ فِي مَحْشَرِهِمْ وَمَجْمَعِهِمْ، فَمَا تُرَى عَلَيْهِمْ إِلَّا خِرْقَةٌ تَبْلَى، أَوْ لَحْمٌ يَأْكُلُهُ التُّرَابُ غَدًا "

3450- Câfer der ki: Şumayt b. Aclân'ın şöyle dediğini işittim: "Bayram günlerinde insanların kaynaşmasına ve toplanmasına bakın. Onların üzerinde ancak eskiyecek bir hırka veya ileride toprağın yiyeceği etten başka bir şey göremezsiniz."[2]

٣٤٥١ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْفَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا مَنْصُورُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْبَنَّاءِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْجُنَيْدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْجُنَيْدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ خُنَيْسٍ، قَالَ: رَأَيْتُ وُهَيْبَ بْنَ الْوَرْدِ صَلَّى ذَاتَ يَوْمٍ الْعِيدَ، فَلَمَّا انْصَرَفَ النَّاسُ جَعَلُوا يَمُرُّونَ بِهِ فَنَظَرَ إِلَيْهِمْ، ثُمَّ زَفَرَ، ثُمَّ قَالَ: " لَئِنْ كَانَ هَؤُلَاءِ الْقَوْمُ أَصْبَحُوا مُسْتَيْقِنِينَ أَنَّهُ قَدْ تُقُبِّلَ مِنْهُمْ شَهْرُهُمْ هَذَا، لَكَانَ يَنْبَغِي لَهُمْ أَنْ يُصْبِحُوا مَشَاغِيلَ بِأَدَاءِ الشُّكْرِ، وَلَئِنْ كَانَتِ الْأُخْرَى لَقَدْ كَانَ يَنْبَغِي لَهُمْ أَنْ يُصْبِحُوا أَشْغَلَ وَأَشْغَلَ"

3451- Muhammed b. Yezîd b. Huneys der ki: Bir gün Vuheyb b. el-Verd'in bayram namazını kıldığını gördüm. Namaz bitince insanlar yanından geçmeye başladı. Kendisi de onlara bakıp gözleri yaşardı ve: "Eğer bunlar Ramazan oruçlarının kabul edildiğine kanaat getirmiş olsalardı bunun için şükür ile meşgul olurlardı. Eğer kabul edilmediğine kanaat etmiş

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

[2] İsnâdının bir zararı yoktur. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/129).

olsalardı bundan daha fazla kendilerini ibadete vermekle meşgul olurlardı" dedi.[1]

٣٤٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الْحَرْفِيُّ، بِبَغْدَادَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ خُنَيْسٍ، قَالَ: انْصَرَفَ النَّاسُ ذَاتَ يَوْمٍ مِنَ الْعِيدِ، فَرَأَى وُهَيْبٌ النَّاسَ وَهُمْ يَمُرُّونَ بِهِ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ فَنَظَرَ إِلَيْهِمْ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَ: " عَفَا اللهُ عَنَّا وَعَنْكُمْ، لَئِنْ كُنْتُمْ أَصْبَحْتُمْ مُسْتَيْقِنِينَ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ تَقَبَّلَ مِنْكُمْ هَذَا الشَّهْرَ لَقَدْ كَانَ يَنْبَغِي لَكُمْ أَنْ تُصْبِحُوا مَشَاغِيلَ عَمَّا أَنْتُمْ فِيهِ بِطَلَبِ الشُّكْرِ، وَإِنْ كَانَتِ الْأُخْرَى أي خَائِفِينَ أَنْ لَا يَكُونَ تَقَبَّلَ مِنْكُمْ لَقَدْ كَانَ يَنْبَغِي لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا أَشْغَلَ قُلُوبًا عَمَّا أَنْتُمْ فِيهِ الْيَوْمَ "

3452- Muhammed b. Yezîd b. Huneys der ki: Bir gün bayram namazmdan sonra insanlar Vuheyb'in yanından geçmeye başladılar. Vuheyb bir müddet onlara baktıktan sonra şöyle dedi: "Allah bizi de sizi de bağışlasın. Eğer sizler doğru kimseler iseniz Yüce Allah sizin bu ayınızı (orucunuzu) kabul buyurur ve sizinde şükür babından bu bulunduğunuz duruma devam etmeniz gerekir. Eğer diğeri ise yani sizden ayınızı kabul etmemesinden korkuyorsanız bu gün bulunduğunuz durumdan daha fazla kalplerinizi Allah ile meşgul etmeniz gerekir."[2]

٣٤٥٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ التَّمِيمِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: رَأَى وُهَيْبٌ قَوْمًا يَضْحَكُونَ يَوْمَ الْفِطْرِ، فَقَالَ: " إِنْ كَانَ هَؤُلَاءِ تُقُبِّلَ عَنْهُمْ صِيَامُهُمْ فَمَا هَذَا فِعْلُ الشَّاكِرِينَ، وَإِنْ كَانَ هَؤُلَاءِ لَمْ يُتَقَبَّلْ مِنْهُمْ صِيَامُهُمْ فَمَا هَذَا فِعْلُ الْخَائِفِينَ "

3453- Süfyân der kî: Vuheyb, Ramazan Bayramında gülüşen bir grup insana bakarak: "Eğer bunların oruçları kabul edildiyse, bu yaptıkları

---

[1] Ebû Nuaym, *Hilye* (8/149).

[2] Ravileri güvenilirdir.

şükredenlerin fiili değildir. Eğer bunların orucu kabul edilmediyse, bu yaptıkları korkanların yaptığı bir fiil değildir" dedi.[1]

٣٤٥٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، حَدَّثَنِي سُلَيْمُ بْنُ عَامِرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ قُرْطٍ الْأَزْدِيَّ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى الْمِنْبَرِ وَهُوَ يَقُولُ فِي يَوْمِ أَضْحَى أَوْ فِطْرٍ، وَرَأَى عَلَى النَّاسِ أَلْوَانَ الثِّيَابِ، فَقَالَ: " يَا لَهَا مِنْ نِعْمَةٍ مَا أَسْبَغَهَا، يَا لَهَا مِنْ كَرَامَةٍ مَا أَظْهَرَهَا، وَإِنَّهُ مَا زَالَ عَنْ جَادَّةِ قَوْمٍ أَشَدُّ مِنْ نِعْمَةٍ لَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا، وَإِنَّمَا تَثْبُتُ النِّعْمَةُ بِشُكْرِ الْمُنْعَمِ عَلَيْهِ لِلْمُنْعِمِ "

3454- Süleym b. Âmir der ki: Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından olan Abdullah b. Kurt el-Ezdî'nin Kurban veya Ramazan Bayramı gününde insanlar üzerinde renkli giysiler görünce minberde şöyle dediğini işittim: "Bu renkler ne büyük bir nimettir, ne güzel bir görünümdür. Bir kavim böylesi bir nimeti kaybederse bir daha onu geri çevirmeye güç yetiremez. Zira nimeti sabit kılmak kendisine nimet verilen kimsenin nimeti verene şükretmesiyle olur."[2]

٣٤٥٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ إِمْلَاءً، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الصَّائِغُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ زَيْدٍ الْعَمِّيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَدْرَكَ شَهْرَ رَمَضَانَ بِمَكَّةَ مِنْ أَوَّلِهِ إِلَى آخِرِهِ صِيَامَهُ وَقِيَامَهُ كُتِبَ لَهُ مِائَةُ أَلْفِ شَهْرِ رَمَضَانَ فِي غَيْرِهَا، وَكَانَ لَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مَغْفِرَةٌ وَشَفَاعَةٌ، وَبِكُلِّ لَيْلَةٍ مَغْفِرَةٌ وَشَفَاعَةٌ، وَبِكُلِّ يَوْمٍ حُمْلَانَ فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ ". تَفَرَّدَ بِهِ عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ زَيْدَ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbu'ş-Şükr* (97).

[2] İbn Ebi'd-Dünya'nın hocası İbrâhîm b. Abdilmelik'in biyografisini bulamadım.

3455- İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim Ramazan ayına Mekke'de yetişip başından sonuna kadar orucunu tutar ve gecesini ibadetle ihya ederse, ona Mekke dışında yüz bin Ramazan ayı orucunu tutma sevabı yazılır. Her günü karşılığında ona bir bağışlanma ve bir şefaat hakkı vardır. Her gecesi karşılığında da Allah yolunda düşmana hücum eden bir at(lı) sevabı yazılır. Her gün onun kabul edilen bir duası vardır."*[1]

Rivayette güçlü olmayan Abdurrahîm b. Zeyd bunu rivayette tek kalmıştır.

صَوْمُ سِتَّةِ أَيَّامٍ مِنْ شَوَّالٍ

Şevvâl Ayından Altı Gün Oruç Tutmak

٣٤٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَاضِرُ بْنُ الْمُوَرِّعِ، حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ، أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ فَذَاكَ صِيَامُ الدَّهْرِ ".

3456- Ebû Eyyûb el-Ensârî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim Ramazan ayı orucunu tutar ve Şevvâl ayından altı günü daha oruçlu geçirirse, yılın tamamını oruçlu geçirmiş gibi olur"* buyurduğunu işittim.[2]

٣٤٥٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْقَطِيعِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ، أَخُو يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ ثَابِتٍ، رَجُلٌ مِنْ بَنِي الْحَارِثِ، حَدَّثَنِي أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيُّ، فَذَكَرَهُ بِمِثْلِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1014 (3117).

[2] Ravileri güvenilirdir. Beyhakî, *Sünen* (4/292), Abd b. Humeyd, *Muntehab* 1/226 (228) ve Beğavî, *Şerh es-Sünne* 6/331 (1780).

3457- Ebû Eyyûb el-Ensârî bir önceki hadisin aynısını zikretmiştir.[1]

Müslim bunu *Sahîh*'te Muhammed b. Abdillah b. Numeyr — Abdullah b. Numeyr kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٤٥٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْفَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مسلَمَةَ الْوَاسِطِيُّ، وَأَبُو يَحْيَى بْنُ أبي مَسَرَّةَ، قَالَا: حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، وَسَعْدِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَأَتْبَعَهُ بِسِتٍّ مِنْ شَوَّالٍ فَكَأَنَّمَا صَامَ الدَّهْرَ ". وَحَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الصَّائِغُ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّرَاوَرْدِيُّ، فَذَكَرَهُ بِمِثْلِهِ بِإِسْنَادِهِ غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلِ الْأَنْصَارِيَّ فِي الْمَوْضِعَيْنِ

3458- Ebû Eyyûb el-Ensârî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Kim Ramazan orucunu tutar ve Şevvâl ayından altı günü daha oruçlu geçirirse, yılın tamamını oruçlu geçirmiş gibi olur*" buyurdu.[3]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur; ancak her iki yerde de (Ömer b. Sâbit ve Ebû Eyyûb isimlerinin sonunda) *"el-Ensârî"* ifadesini kullanmamıştır.

٣٤٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ الْبَزَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَالسَّرِيُّ بْنُ خُزَيْمَةَ ح، وَحَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أخبرنا أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ الْحُسَيْنِ الْجَنَابِذِيُّ الْقَهْسَتَانِيُّ، حدثنا السَّرِيُّ بْنُ خُزَيْمَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ جَابِرٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَسِتَّةَ أَيَّامٍ مِنْ شَوَّالٍ فَكَأَنَّمَا صَامَ السَّنَةَ كُلَّهَا ". وَرُوِيَ ذَلِكَ أَيْضًا عَنْ ثَوْبَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/822 (204).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/812, 813 (2433).

3459- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sellallahu alayhi vesellem): *"Kim Ramazan orucunu tutar ve Şevvâl ayından altı günü daha oruçlu geçirirse, yılın tamamını oruçlu geçirmiş gibi olur"* buyurmuştur.[1]

Ayrıca bu hadis Sevbân kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallehu aleyhi vesellem) bize rivayet olundu.

٣٤٦٠ - أَخْبَرَنَاهُ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو الْبَزَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُقْبَةَ السَّدُوسِيُّ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ الْحَارِثِ الذِّمَارِيُّ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ، عَنْ ثَوْبَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَأَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ فَكَأَنَّمَا صَامَ الدَّهْرَ ". وَرَوَاهُ يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْحَارِثِ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا أَسْمَاءَ، عَنْ ثَوْبَانَ. " لَمْ يَذْكُرْ أَبَا الْأَشْعَثِ فِي إِسْنَادِهِ "

3460- Sevbân der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim Ramazan orucunu tutar ve Şevvâl ayından altı günü daha oruçlu geçirirse, yılın tamamını oruçlu geçirmiş gibi olur"* buyurdu.[2]

Yahyâ b. Hamza bunu Yahyâ b. el-Hâris kanalıyla Ebû Esmâ'dan, o da Sevbân'dan rivayet etmiş ve isnâdında Ebu'l-Eş'as'ı zikretmemiştir.

٣٤٦١ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ الْحَارِثِ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا أَسْمَاءَ الرَّحَبِيَّ، يُحَدِّثُ عَنْ ثَوْبَانَ، مَوْلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " صِيَامُ شَهْرٍ بِعَشَرَةِ أَشْهُرٍ وَسِتَّةِ أَيَّامٍ بَعْدَهُ بِشَهْرَيْنِ فَذَلِكَ تَمَامُ السَّنَةِ ". يَعْنِي رَمَضَانَ وَسِتَّةَ أَيَّامٍ بَعْدَهُ

3461- Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) azatlısı Sevbân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir ay oruç tutmak, on ay oruç tutmak demektir. Sonrasında (Şevvâl ayında) altı gün daha oruç tutmak ise iki ay oruç tutmak*

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (3/308, 324, 344), Beyhakî, *Sünen* (4/292) ve Bezzâr, *Müsned* 1/496 (1062).

[2] İsnâdının bir zararı yoktur.

gibidir. Bu da bir yıl eder" buyurmuştur. Yani Ramazan ayı ve sonrasında (Şevvâl ayından) altı gündür.[1]

٣٤٦٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْمَاعِيلَ التِّرْمِذِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي السَّرِيِّ، حَدَّثَنَا بَقِيَّةُ الْحِمْصِيُّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الصَّائِمُ بَعْدَ رَمَضَانَ كَالْكَارِّ بَعْدَ الْفَارِّ "

3462- İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ramazandan sonra oruç tutan kimse savaştan geri çekilip tekrar hücum eden kimse gibidir"* buyurdu.[2]

الصَّوْمُ فِي أَشْهُرِ الْحُرُمِ

Haram Aylarda Oruç Tutmak

٣٤٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ سَعِيدٍ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي السَّلِيلِ، عَنْ مُجِيبَةَ الْبَاهِلِيَّةِ، عَنْ أَبِيهَا، أَوْ عَمِّهَا: أَنَّهُ أَتَى رَسُولَ اللهِ ﷺ ثُمَّ انْطَلَقَ، فَأَتَاهُ بَعْدَ سَنَةٍ وَقَدْ تَغَيَّرَتْ حَالُهُ وَهَيْئَتُهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَمَا تَعْرِفُنِي؟، قَالَ: " وَمَنْ أَنْتَ؟ "، قَالَ: أَنَا الْبَاهِلِيُّ الَّذِي جِئْتُكَ عَامَ أَوَّلٍ، قَالَ: " فَمَا غَيَّرَكَ وَقَدْ كُنْتَ حَسَنَ الْهَيْئَةِ؟ "، قَالَ: مَا أَكَلْتُ طَعَامًا مُنْذُ فَارَقْتُكَ إِلَّا بِلَيْلٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَذَّبْتَ نَفْسَكَ "، ثُمَّ قَالَ: " صُمْ شَهْرَ الصَّبْرِ وَيَوْمًا مِنْ كُلِّ شَهْرٍ "، قَالَ: زِدْنِي فَإِنِّي بِي قُوَّةً، قَالَ: " صُمْ يَوْمَيْنِ "، قَالَ: زِدْنِي فَإِنَّ بِي قُوَّةً، قَالَ: " صُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ "، قَالَ: زِدْنِي، قَالَ: " صُمْ مِنَ الْحُرُمِ وَاتْرُكْ، صُمْ مِنَ الْحُرُمِ وَاتْرُكْ، صُمْ مِنَ الْحُرُمِ وَاتْرُكْ "، وَقَالَ بِأَصَابِعِهِ الثَّلَاثَةِ فَضَمَّهَا ثُمَّ أَرْسَلَهَا

3463- Mucîbe el-Bâhilî, babasından veya amcasından bildiriyor: O (Mucîbe'nin babası veya amcası), Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellam) geldi (müslüman oldu ve) sonra geri (memleketine) döndü. Bir yıl sonra tekrar

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Mâce 1/547 (1715).

[2] İsnâdı zayıftır.

hali ve şekli değişmiş bir şekilde Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Beni tanımadm mı?" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sen kimdin?"* diye sorunca: "Ben sana geçen yıl gelen el-Bâhilî'yim" karşılığını verdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"İyi bir halin vardı, sana böyle ne oldu?"* buyurunca: "Senden ayrıldıktan sonra sadece geceleri yedim (devamlı oruç tuttum)" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Neden kendine böyle eziyet ettin? Böyle yapacağına sabır (Ramazan) ayı ile beraber her aydan bir gün oruç tut"* buyurdu. Adam: "Daha fazla tutma gücüm var, bunu arttır" dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"O zaman her aydan iki gün oruç tut"* buyurdu. Adam: "Daha fazla tutma gücüm var, bunu arttır" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"O zaman (her aydan) üç gün oruç tut"* buyurdu. Adam bir daha: "Daha da arttır" dediğinde ise: *"O zaman Haram aylarda üç gün oruç tut, üçgün tutma. Üç gün tut, üç gün tutma. Üç gün tut, üç gün tutma"* buyurdu ve her defasında üç parmağını açıp kapattı.[1]

٣٤٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ الْفَضْلِ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ الْجُرَيْرِيُّ، عَنْ أَبِي السَّلِيلِ، عَنِ امْرَأَةٍ مِنْ بَاهِلَةَ يُقَالُ لَهَا مُجِيبَةُ، قَالَتْ: حَدَّثَنِي أَبِي، أَوْ عَمِّي، شَكَّ الْجُرَيْرِيُّ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فِي حَاجَةٍ، قَالَ: " مَنْ أَنْتَ؟ "، قُلْتُ: أَوَمَا تَعْرِفُنِي، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِمَعْنَاهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فِي آخِرِهِ: " صُمْ شَهْرَ الصَّبْرِ وَثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ وَمِنَ الْحُرُمِ، وَأَفْطِرْ "

3464- Bâhiliyye'den kendisine Mucîbe denilen bir kadın babası veya amcasından bildiriyor —buradaki şüphe Cureyrî'ye aittir—: "Bir ihtiyaçtan dolayı Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldim. Bana: *"Sen kimsin?"* diye sorunca: "Beni tanımadın mı?" karşılığını verdim." Sonrasında ravi mânâ olarak söz konusu hadisin aynısını aktardı. Ancak hadisin son kısmında: "*Sabır (Ramazan) ayından sonra haram aylarda dahil olmak üzere her aydan üç gün oruç tut ve diğer günlerde iftar et"* buyurdu" demiştir.[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/809, 810 (2428) ve İbn Mâce 1/554 (1741).

[2] İsnâdının bir zararı yoktur.

٣٤٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ السَّلُولِيِّ، عَنْ كَعْبٍ، قَالَ: " اخْتَارَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ الْبِلَادَ، فَأَحَبُّ الْبُلْدَانِ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ الْبَلَدَ الْحَرَامَ، وَاخْتَارَ اللهُ الزَّمَانَ فَأَحَبُّ الزَّمَانِ إِلَى اللهِ الْأَشْهُرَ الْحُرُمِ، وَأَحَبُّ الْأَشْهُرِ إِلَى اللهِ ذُو الْحِجَّةِ، وَأَحَبُّ ذِي الْحِجَّةِ إِلَى اللهِ تَعَالَى الْعَشْرِ الْأُوَلِ مِنْهُ، وَاخْتَارَ اللهُ الْأَيَّامَ فَأَحَبُّ الْأَيَّامِ إِلَى اللهِ يَوْمُ الْجُمُعَةُ، وَاخْتَارَ اللهُ اللَّيَالِي فَأَحَبُّ اللَّيَالِي إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ لَيْلَةُ الْقَدْرِ، وَاخْتَارَ اللهُ سَاعَاتِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فَأَحَبُّ السَّاعَاتِ إِلَى اللهِ سَاعَاتُ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَاتِ، وَاخْتَارَ اللهُ الْكَلَامَ فَأَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، وَسُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ فَهِيَ كَلِمَةُ الْإِخْلَاصِ كُتِبَ لَهُ بِهَا عِشْرُونَ حَسَنَةً وَحُطَّ عَنْهُ بِهَا عِشْرُونَ سَيِّئَةً، وَمَنْ قَالَ اللهُ أَكْبَرُ فَذَاكَ جَلَالُ اللهِ كُتِبَ لَهُ بِهَا عِشْرُونَ حَسَنَةً، وَمَحَى عَنْهُ بِهَا عِشْرِينَ سَيِّئَةً، وَمَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللهِ، قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ حِينَ خَلَقَ خَلْقَهُ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ سَبَّحَ لَهُ عَرْشُهُ كُتِبَ لَهُ بِهَا عِشْرُونَ حَسَنَةً، وَمَحَى عَنْهُ بِهَا عِشْرِينَ سَيِّئَةً، وَمَنْ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَذَاكَ ثَنَاءُ اللهِ، كَتَبَ اللهُ لَهُ بِهَا ثَلَاثِينَ حَسَنَةً، وَمَحَا عَنْهُ بِهَا ثَلَاثِينَ سَيِّئَةً ". وَرُوِّينَا مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ كَعْبٍ أَنَّهُ قَالَ: " وَاخْتَارَ الشُّهُورَ فَجَعَلَ مِنْهُنَّ شَهْرَ رَمَضَانَ، وَاخْتَارَ الْبِقَاعَ فَجَعَلَ مِنْهَا الْمَسَاجِدَ "

3465- Ka'b(u'l-ahbâr) der ki: Yüce Allah tüm beldeler arasından bazı beldeleri seçti. Allah'ın da en sevdiği belde haram beldedir. Yüce Allah zamanlar içinden bazı zamanları seçti. Yüce Allah'ın en sevdiği zamanlar da haram aylardır. Allah'ın en çok sevdiği ay da Zilhicce ayıdır. Zilhicce ayı içinde en çok sevdiği günler bu ayın ilk on günüdür. Yüce Allah günler içinden de bazı günleri seçmiştir. Allah'ın en çok sevdiği gün cuma günüdür. Yüce Allah geceler içinden de bazı geceleri seçmiştir. Yüce Allah'ın en sevdiği gece Kadir Gecesi'dir. Yüce Allah gündüz ve gecelerden de bazı vakitleri seçmiştir. Bu bakımdan Yüce Allah'ın en sevdiği vakitler farz namazların vakitleridir. Yüce Allah sözler içinden de bazı sözleri seçmiştir. Yüce Allah'ın en sevdiği sözler de: "Lâ ilâhe illallahu vallahu ekber ve Sübhânallahi velhamdulillah" sözüdür. Kim: "Lâ ilâhe illallah"

derse ki bu ihlas sözüdür; bununla ona yirmi sevap yazılır ve yirmi günahı silinir. Kim: "Allahu ekber" derse ki bu, Allah'ın celâlidir; bununla ona yirmi sevap yazılır ve yirmi günahı silinir. Kim: "Sübhânallah" derse ki Allah yaratıklarını yaratıp Arş'ına yükseldiği zaman Arş ona tesbih etti, bununla ona yirmi sevap yazılır ve yirmi günahı silinir. Kim: "Elhamdülillah" derse ki, bu da Allah'a (hamdü) senâ sözüdür; bununla ona otuz sevap yazılır ve otuz günahı silinir."[1]

Başka bir yolla bize bildirilene göre Ka'b: "Ayların içinden Ramazan ayını ve yerlerin içinden mescidlerin yerini seçti" demiştir.

٣٤٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرانَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْوَرَّاقُ، حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: قَالَ أَبِي: حَدَّثَنِي رَجُلٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ قَيْسِ بْنِ عَبَّادٍ، أَنَّهُ ذَكَرَ أَشْهُرَ الْحُرُمِ، فَقَالَ: " لَيْسَ مِنْهَا إِلَّا فِي الْعَاشِرِ مِنْهُ خَيْرٌ "، قَالَ: فَذَكَرَ فِي ذِي الْحِجَّةِ فِي الْعَاشِرِ النَّحْرَ وَهُوَ يَوْمُ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ، وَفِي الْمُحَرَّمِ الْعَاشِرُ يَوْمُ عَاشُورَاءَ، وَفِي الْعَاشِرِ مِنْ رَجَبٍ يَمْحُو اللهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ، قَالَ: وَنَسِيتُ مَا قَالَ فِي ذِي الْقَعْدَةِ

3466- Mu'temir b. Süleyman'ın bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Bir adam babasından bildirerek Kays b. Abbâd'ın haram ayları zikredip: "Hayır bu ayların onuncu günündedir" dediğini söyledi. Sonra Zilhicce ayının onuncu günü olan kurban bayramı gününü, Muharrem ayında Aşure gününü, Receb ayının onuncu gününde Allah'ın mukadderâtta dilediğini silip dilediğini bıraktığını zikretti. Zilka'de ayı hakkında ise ne dediğini unuttum.[2]

٣٤٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَضْرَمِيُّ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ نَصْرٍ الْقَيْسِيُّ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ جَدِّي، عَنْ قَيْسِ بْنِ عَبَّادٍ،

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî, *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle* (843).

[2] İsnâdında meçhul bir ravi vardır.

قَالَ: " الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فِي الْيَوْمِ الْعَاشِرِ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ مِنْهَا أَمْرٌ، فَالْيَوْمُ الْعَاشِرُ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ يَوْمُ النَّحْرِ، وَالْيَوْمُ الْعَاشِرُ مِنَ الْمُحَرَّمِ عَاشُورَاءَ، وَالْيَوْمُ الْعَاشِرُ مِنْ رَجَبٍ يَمْحُو اللهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ "، وَنَسِيتُ مَا قَالَ فِي ذِي الْقَعْدَةِ

3467- Kays b. Abbâd der ki: "Her haram ayın onuncu gününde önem taşıyan bir durum vardır. Zilhicce ayının onuncu günü Kurban Bayramı günüdür. Muharrem ayının onuncu günü Âşure günüdür. Receb ayının onuncu günü Allah mukadderâtta dilediğini silip yok eder, dilediğini de sabit tutar." Ravi der ki: "Ancak Zilka'de ayı hakkında ne dediğini unuttum."[1]

تَخْصِيصُ أَيَّامِ الْعَشْرِ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ بِالِاجْتِهَادِ بِالْعَمَلِ فِيهِنَّ

Zilhicce Ayının On Gününün (Eyyâmu'l-Aşr) Çokça Amel İşlemeye Tahsis Edilmesi

Yüce Allah: *"Andolsun fecre! Andolsun on geceye!"*[2] buyurmuştur.

٣٤٦٨ - أَنْبَأَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، إِجَازَةً أَنَّ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدٍ الْقُرَشِيَّ بِالْكُوفَةِ، أَخْبَرَهُمْ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ الْعَامِرِيُّ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، حَدَّثَنَا عَيَّاشُ بْنُ عُقْبَةَ الْحَضْرَمِيُّ، حَدَّثَنِي خَيْرُ بْنُ نُعَيْمٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: وَالْفَجْرِ وَلَيَالٍ عَشْرٍ، قَالَ:" الْعَشْرُ عَشْرُ الْأَضْحَى، وَالْوَتْرُ يَوْمُ عَرَفَةَ، وَالشَّفْعُ يَوْمُ النَّحْرِ"، وَفِي تَارِيخِ الْبُخَارِيِّ عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ بْنِ عَوْذٍ الْبَرَّادُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُرْتَفِعِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ:" لَيَالٍ عَشْرٍ، الْعَشْرُ الثَّمَانُ، وَعَرَفَةُ، وَالنَّحْرُ، وَالشَّفْعُ فِي يَوْمَيْنِ، فَمَنْ تَعَجَّلَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ، وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ، وَهُوَ الْوَتْرُ"

---

[1] İsnâdı hüccet değildir.

[2] Fecr Sur. 1, 2

3468- Câbir der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Fecre, on geceye, çifte ve teke andolsun!"*[1] âyetleri hakkında: *"On gece'den kasıt Kurban bayramının on gecesidir. Tek'ten kasıt Arefe günü, çift'ten kasıt ise Kurban günüdür"* buyurdu.[2]

Buhârî, bunu *Târih*'te Ebû Nuaym kanalıyla Ebû Saîd b. Avz el-Berrâd'dan, o da Muhammed b. el-Murtefî'den, o da Abdullah b. Zübeyr'den zikretmiş ve: "On gecenin sekiz günü Zilhicce ayının ilk sekiz günüdür. Biri Arefe günüdür, biri de Kurban Bayramı günüdür. Çiftten kasıt ise Kurban Bayramının birinci ve ikinci (recmetme) günüdür. Kim iki gün içinde acele edip (Mina'dan) dönmek isterse, ona günah yoktur. Kim geri (üçüncü güne) kalırsa ona da günah yoktur. Bu da (üçüncü güne kalma) tektir" demiştir.

٣٤٦٩ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا خَلَّادُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَغَرِّ، عَنْ خَلِيفَةَ بْنِ حَصِينِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ أَبِي نَصْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، ﴿وَالْفَجْرِ﴾ [الفجر: ١]، قَالَ: " فَجْرُ النَّهَارِ "، ﴿وَلَيَالٍ عَشْرٍ﴾ [الفجر: ٢]، قَالَ: " عَشْرٌ فِي الْأَضْحَى "، ﴿هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِذِي حِجْرٍ﴾ [الفجر: ٥]، قَالَ: " لِذِي حِجًى "

3469- Ebû Nasr bildiriyor: İbn Abbâs: *"Andolsun fecre!"*[3] âyetini açıklarken: "Fecr'den kasıt gündüz vaktidir" demiştir. *"Andolsun on geceye!"*[4] âyeti hakkında ise: "Bunlar, kurban bayramının on gecesidir" demiştir. *"Bunların her biri akıl sahibi için birer yemine değmez mi"*[5] âyeti hakkında ise: "Burada akıl sahibi kişi kastedilmektedir" demiştir.[6]

---

[1] Fecr Sur. 1-3

[2] Ravileri güvenilirdir. Ahmed (3/327), Hâkim, *Müstedrek* (4/220) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (30/169).

[3] Fecr Sur. 1

[4] Fecr Sur. 2

[5] Fecr Sur. 5

[6] İsnâdı sâlihtir. Hâkim, *Müstedrek* (2/522), Taberî, *Tefsîr* (30/168, 174) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/489).

٣٤٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عِصْمَةَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْعَدْلُ، حَدَّثَنَا السَّرِيُّ بْنُ خُزَيْمَةَ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ زِيَادِ بْنِ أَبِي أَوْفَى، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " اللَّيَالِي الَّتِي أَقْسَمَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِنَّ الْعَشْرُ الْأُوَلُ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، وَالشَّفْعُ يَوْمُ النَّحْرِ، وَالْوَتْرُ يَوْمُ عَرَفَةَ ".

3470- İbn Abbâs der ki: "Yüce Allah'ın üzerine yemin ettiği günler, Zilhicce ayının ilk on günüdür. "*Şef'* ifadesinden kasıt Kurban Bayramı günüdür. "*Vetr"* ifadesinden kasıt ise Arefe günüdür."[1]

٣٤٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو بِشْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَاضِرٍ التُّرُوغَبذِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ زُهَيْرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ هَاشِمٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا عَوْفٌ، حَدَّثَنَا زُرَارَةُ بْنُ أَوْفَى، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " الْعَشْرُ الَّتِي أَقْسَمَ اللهُ بِهِنَّ لَيَالِي عَشَرِ ذِي الْحِجَّةِ، وَالشَّفْعُ يَوْمُ الذَّبْحِ، وَالْوَتْرُ يَوْمُ عَرَفَةَ "

3471- İbn Abbâs der ki: "Yüce Allah'ın üzerine yemin ettiği günler Zilhicce ayının (ilk) on günüdür. "*Şef'* ifadesinden kasıt Kurban Bayramı günüdür. "*Vetr"* ifadesinden kasıt ise Arefe günüdür."[2]

٣٤٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ يَزِيدَ الْقَزْوِينِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْدِهِ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ مَسْرُوقٍ: ﴿وَلَيَالٍ عَشْرٍ﴾ [الفجر: ٢]، قَالَ: " الْعَشْرُ عَشْرُ الْأَضْحَى الَّتِي وَعَدَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ ﴿وَأَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ﴾ [الأعراف: ١٤٢] "

3472- Ebû İshâk bildiriyor: Mesrûk: *"Andolsun on geceye!"*[3] âyetini açıklarken şöyle demiştir: "Bu geceler Yüce Allah'ın, Hz. Mûsa'ya otuz gece

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (30/168- 170).

[3] Fecr Sur. 2

vade verip sonra: *"Buna on gece daha kattık"*[1] âyetinde bahsettiği on gecedir."[2]

٣٤٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الْبَخْتَرِيِّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْوَلِيدِ الْفَحَّامُ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُسْلِمٍ الْبَطِينِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَا مِنْ أَيَّامٍ فِيهِنَّ الْعَمَلُ أَحَبُّ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَأَفْضَلُ مِنْ أَيَّامِ الْعَشْرِ "، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ؟، قَالَ: " وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ "، إِلَّا رَجُلٌ جَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللهِ بِمَالِهِ وَنَفْسِهِ فَلَمْ يَرْجِعْ مِنْ ذَلِكَ بِشَيْءٍ ". قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ رَحِمَهُ اللهُ: " وَكَذَلِكَ رَوَاهُ شُعْبَةُ، عَنِ الْأَعْمَشِ "، وَمِنْ ذَلِكَ الْوَجْهِ أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، وَرُوِّينَا فِي ذَلِكَ عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ مُخْتَصَرًا غَيْرَ أَنَّهُ زَادَ: " فَأَكْثِرُوا فِيهِنَّ مِنَ التَّهْلِيلِ، وَالتَّحْمِيدِ، وَالتَّكْبِيرِ وَالتَّسْبِيحِ ". " وَهُوَ مَذْكُورٌ فِي كِتَابِ الدَّعَوَاتِ "

3473- İbn Abbâs bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah katında en sevimli ve en üstün ameller diğer günlere nazaran Eyyâmu'l-Aşr (on gece) denilen günlerde yapılan amellerdir"* buyurdu. Ashâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah yolunda yapılan cihad da mı (böylesi günlerde yapılan amellerden) üstün değildir?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet! Allah yolunda canı ve malıyla cihada çıkıp da hem malını, hem de canını feda eden kişinin cihadı hariç Allah yolunda cihaddan da üstündür"* karşılığını verdi.[3]

Beyhakî der ki: Şu'be bunu A'meş kanalıyla bu şekilde rivayet etti. Aynı yolla Buhârî bunu *Sahîh*'te zikretmiştir.[4]

Bize bildirilene göre Mücâhid bunu İbn Abbâs kanalıyla muhtasar olarak rivayet etti. Ancak rivayetinde: "Bu günlerde çokça tehlîl, tahmid,

---

[1] A'râf Sur. 142

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Cerîr, *Tefsîr* (30/169).

[3] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 3/130 (757) ve İbn Mâce 1/550 (1727).

[4] Buhârî (2/7).

tekbir ve tesbihte bulunun" ziyadesinde bulunmuştur. Ayrıca *Da'vât* kitabında da zikredilmiştir.

٣٤٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلٍ مُحَمَّدُ بْنُ نَضْرَوَيْهِ الْمَرْوَزِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَنَبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو يَعْقُوبَ إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، وَسَأَلَهُ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ، وَيَحْيَى بْنُ مَعِينٍ جَمِيعًا، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ أَيَّامٍ أَفْضَلُ عِنْدَ اللهِ وَلَا أَحَبُّ إِلَيْهِ الْعَمَلَ فِيهِنَّ مِنْ أَيَّامِ الْعَشْرِ، فَأَكْثِرُوا فِيهَا مِنَ التَّهْلِيلِ، وَالتَّكْبِيرِ، وَالتَّحْمِيدِ "، قَالَ الْحَرْبِيُّ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ حِينَ حَدَّثَهُ: " مَا قَالَ فِيهَا أَحَدٌ هَذَا الْكَلَامُ الْأَخِيرُ غَيْرَ أَبِي عَوَانَةَ، يَعْنِي فَأَكْثِرُوا فِيهَا "، قَالَ: وَذَكَرَهُ أَيْضًا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ وَهُوَ مَذْكُورٌ فِي كِتَابِ الدَّعَوَاتِ، وَذَكَرَهُ مَسْعُودُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ يَزِيدَ، وَقَالَ: التَّمجِيدُ بَدَلَ التَّحمِيدِ

3474- İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah katında en sevimli ve en üstün ameller, diğer günlere nazaran Eyyâmu'l-Aşr (on gece) denilen günlerde yapılan amellerdir. Onun için böylesi günlerde tehlîl ve tekbîrlerinizi çok tutun. Allah'a çokça hamd edin."*[1]

el-Harbî der ki: Ebû Abdillah Ahmed b. Hanbel bu hadisi zikrettiğinde: Hadisin sonundaki: *"Onun için böylesi günlerde tehlîl ve tekbîrlerinizi çok tutun. Allah'a çokça hamd edin"* sözlerini Ebû Avâne'den başka kimse zikretmedi" dedi. Muhammed b. Fudayl bunu Yezîd b. Ebî Ziyâd kanalıyla rivayet etti. Ayrıca *Da'vât* kitabında da zikredilmiştir.

Mes'ûd b. Sa'd bunu Yezîd kanalıyla zikretmiş ve rivayetinde: *"Tahmîd (Allah'a çokça hamd edin)"* ifadesi yerine: *"Temcîd (Allah'ı çokça övün)"* ifadesini kullanmıştır.

٣٤٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أخبرنا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ زُهَيْرٍ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ النَّهْدِيُّ، حَدَّثَنَا مَسْعُودُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ

---

[1] İçinde Yezîd'in bulunmasından dolayı isnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (2/75, 131, 132) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/83 (11116).

مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَا مِنْ أَيَّامٍ أَعْظَمُ عِنْدَ اللهِ وَلَا أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الْعَمَلِ فِيهِنَّ مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ الْعَشْرِ، فَأَكْثِرُوا فِيهِنَّ مِنَ التَّحْمِيدِ، وَالتَّكْبِيرِ، وَالتَّهْلِيلِ "

3475- İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah katında en sevimli ve en üstün ameller diğer günlere nazaran Eyyâmu'l-Aşr (on gece) denilen günlerde yapılan amellerdir. Onun için böylesi günlerde Allah'a çokça hamd edin. Tekbîr ve tehlîllerinizi çok tutun."*[1]

٣٤٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ الْوَاسِطِيُّ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا أَصْبُغ بْنُ زَيْدٍ الْوَرَّاقُ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " مَا مِنْ عَمَلٍ أَزْكَى عِنْدَ اللهِ وَلَا أَعْظَمُ أَجْرًا مِنْ خَيْرٍ يَعْمَلُهُ فِي الْعَشْرِ الْأَضْحَى "، قِيلَ: وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ؟، قَالَ: " وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فَلَمْ يَرْجِعْ مِنْ ذَلِكَ بِشَيْءٍ "، قَالَ: " وَكَانَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ إِذَا دَخَلَ أَيَّامُ الْعَشْرِ اجْتَهَدَ اجْتِهَادًا شَدِيدًا حَتَّى مَا يَكَادُ يَقْدِرُ عَلَيْهِ "

3476- İbn Abbâs bildiriyor: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah katında sevap olarak Kurban Bayramının (yani Zilhicce ayının ilk) on gününde yapılan hayırdan daha iyi ve daha üstün bir hayır yoktur"* buyurdu. Ashâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah yolunda yapılan cihad da mı (böylesi günlerde yapılan amellerden) üstün değildir?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet! Allah yolunda canı ve malıyla cihada çıkıp da hem malını, hem de canını feda eden kişinin cihadı hariç, Allah yolunda cihaddan da üstündür"* karşılığını verdi.[2]

Kâsım b. Ebî Eyyûb der ki: "Eyyâmu'l-Aşr (on gece) denilen günler girdiği zaman Saîd b. Cübeyr (ibadet ve diğer salih ameller yapmaya) o kadar fazla çalışırdı ki, neredeyse buna (bu çalışmaya) gücü yetmezdi."

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (4/114).

[2] Ravileri güvenilirdir. Dârimî (421, 422), Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (4/113, 114) ve Taberânî, *M. es-Sağîr* (2/135).

٣٤٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ بْنِ مَزْيَدَ، أَخْبَرَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: " بَلَغَنِي أَنَّ الْعَمَلَ فِي الْيَوْمِ مِنْ أَيَّامِ الْعَشْرِ كَقَدْرِ غَزْوَةٍ فِي سَبِيلِ اللهِ، يُصَامُ نَهَارُهَا وَيُحْرَسُ لَيْلُهَا إِلَّا أَنْ يُخْتَصَّ امْرُؤٌ بِشَهَادَةٍ ". قَالَ الْأَوْزَاعِيُّ: حَدَّثَنِي بِهَذَا الْحَدِيثِ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

3477- Evzaî der ki: "Bana bildirilene göre *Eyyâmu'l-Aşr* (on gece) denilen günlerde yapılan amelin değeri, şehit olması hariç kişinin gündüzlerini oruçla gecelerini de nöbetle geçirdiği bir gazvenin değeri kadardır."[1]

Bunu bana Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) naklen Kureyş'ten Mahzûm oğullarından bir adam aktardı.

٣٤٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْحُرِّ بْنِ الصَّيَّاحِ، عَنْ هُنَيْدَةَ بْنِ خَالِدٍ، عَنِ امْرَأَتِهِ، عَنْ بَعْضِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ: " أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَصُومُ تِسْعَ ذِي الْحِجَّةِ، وَيَوْمَ عَاشُورَاءَ، وَثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ أَوَّلَ اثْنَيْنِ مِنَ الشَّهْرِ وَخَمِيسَيْنِ "

3478- Huneyde b. Hâlid'in karısından, onun da Hz. Peygamber'din (sallallahu aleyhi vasellem) eşlerinden birinden naklen bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Zilhicce ayının ilk dokuz günü ile Aşure gününü oruçlu geçirirdi. Yine birinci haftanın ilk pazartesi günü ile diğer haftalardan iki perşembe olmak üzere her aydan üç gün oruç tutardı.[2]

٣٤٧٩ - أَخْبَرَنَا الْقَاضِي أَبُو عُمَرَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْهَيْثَمِ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَحْمُودِ بْنِ خِرْزَاذَ الْكَازَرُونِيُّ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْحَاقَ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ

---

[1] Evzaî'ye kadar olan isnâdı sahihtir.

[2] İsnâdında meçhul bir ravi vardır. Ebû Dâvud 2/815 (2437) ve Nesâî (4/205).

الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " سَيِّدُ الشُّهُورِ شَهْرُ رَمَضَانَ وَأَعْظَمُهَا حُرْمَةً ذُو الْحِجَّةِ "

3479- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ayların efendisi Ramazan ayıdır. Haramlığı en büyük olan ise Zilhicce ayıdır"* buyurdu.[1]

٣٤٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْقَارِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْعَبْدِيُّ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الزَّاهِدُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ يُوسُفَ الهسِّنْجَانِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا مَسْعُودُ بْنُ وَاصِلٍ، حَدَّثَنَا النَّهَّاسُ بْنُ قَهْمٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ أَيَّامٍ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا أَحَبُّ إِلَى اللهِ أَنْ يُتَعَبَّدَ لَهُ فِيهَا مِنْ أَيَّامِ الْعَشْرِ يَعْدِلُ صِيَامَ كُلِّ يَوْمٍ مِنْهَا بِصِيَامِ سَنَةٍ، وَقِيَامَ كُلِّ لَيْلَةٍ بِقِيَامِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ "

3480- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Dünya günlerinden Allah katında Eyyâmu'l-Aşr (on gece) denilen günlerde yapılan ibadetlerden daha sevimli gün yoktur. Böylesi günlerde tutulan bir günlük oruç bir yıllık oruca, böylesi günlerin gecesinde yapılan ibadet de, Kadir gecesinde yapılan ibadete denktir."*[2]

٣٤٨١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ وَهْبٍ الدَّيْنُورِيُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الْأَزْدِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عِيسَى الرَّمْلِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ الْبَجَلِيُّ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ أَيَّامٍ أَفْضَلُ عِنْدَ اللهِ وَلَا الْعَمَلُ فِيهِنَّ أَحَبُّ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ الْعَشْرِ، فَأَكْثِرُوا فِيهِنَّ مِنَ التَّهْلِيلِ وَالتَّكْبِيرِ، فَإِنَّهَا أَيَّامُ التَّهْلِيلِ وَالتَّكْبِيرِ وَذِكْرِ اللهِ، وَإِنَّ صِيَامَ يَوْمٍ مِنْهَا يَعْدِلُ بِصِيَامِ سَنَةٍ، وَالْعَمَلَ فِيهِنَّ يُضَاعَفُ سَبْعمِائَةِ ضِعْفٍ "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 3/131 (758) ve İbn Mâce 1/551 (1728).

3481- İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah katında en sevimli ve faziletli ameller, diğer günlere nazaran daha üstün tuttuğu Eyyâmu'l-Aşr (on gece) denilen günlerde yapılan amellerdir. Böylesi günler Allah'ı birleme (tehlîl), ululama (tekbîr) ve zikretme günleridir. Böylesi günlerde tutulan bir günlük oruç bir yıllık oruca denktir. Böylesi günlerde yapılan bir amel yedi yüz katıyla karşılık bulur."*[1]

تَخْصِيصُ يَوْمِ عَرَفَةَ بِالذِّكْرِ

Arefe Gününün Zikre Tahsis Edilmesi

Yüce Allah: *"Şahide ve şahit olunana"*[2] buyurmuştur.

وَرُوِّينا عَنِ أبي هُرَيْرَةَ، مَرْفُوعًا: " أَنَّ الْمَشْهُودَ يَوْمُ عَرَفَةَ "

Bize Ebû Hureyre kanalıyla merfû olarak bildirilene göre şahit olunan gün Arefe günüdür.

٣٤٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: أَخْبَرَنَا الْأَصَمُّ، أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " أَفْضَلُ الْأَيَّامِ عِنْدَ اللهِ يَوْمُ الْجُمُعَةِ وَهُوَ شَاهِدٌ، وَمَشْهُودٌ يَوْمُ عَرَفَةَ، وَالْيَوْمُ الْمَوْعُودُ يَوْمُ الْقِيَامَةِ "

3482- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allah katında günlerin en üstünü, şahit olan cuma günü, şahit olunan Arefe günü ve vaad edilmiş olan kıyamet günüdür."*[3]

٣٤٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ غَيْلَانَ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَعْبَدٍ الزِّمَّانِيِّ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ:

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Burûc Sur. 1-3

[3] İçinde Mûsa b. Ubeyde er-Rabazî'nin bulunmasından dolayı isnâdı zayıftır. Tirmizî 5/436 (3339).

" صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ إِنِّي أَحْتَسِبُ عَلَى اللهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ وَالسَّنَةَ الَّتِي بَعْدَهُ " وَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " صِيَامُ يَوْمِ عَاشُورَاءَ إِنِّي أَحْتَسِبُ عَلَى اللهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ ".
أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ

3483- Katâde'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Arefe günü tutulan orucun önceki ve sonraki senenin günahlarına kefâret olacağını ümid ederim"* buyurmuştur. Yine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aşure günü tutulan orucun önceki senenin günahlarına kefâret olacağını ümid ederim"* buyurmuştur.[1]

Müslim bunu Hammâd b. Zeyd kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٤٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَيُّوبَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ شَابُورٍ، عَنْ أَبِي قَزْعَةَ، عَنْ أَبِي الْخَلِيلِ، عَنْ أَبِي حَرْمَلَةَ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ: " صَوْمُ يَوْمِ عَرَفَةَ كَفَّارَةُ سَنَةٍ وَالَّتِي تَلِيهَا، وَصَوْمُ يَوْمِ عَاشُورَاءَ كَفَّارَةُ سَنَةٍ "

3484- Katâde'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Arefe günü tutulan oruç, önceki ve sonraki senenin günahlarına kefârettir. Aşure günü tutulan oruç ise (önceki) senenin günahlarına kefârettir"* buyurmuştur.[3]

٣٤٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَارِثِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي قَيْسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ هُزَيْلًا، يُحَدِّثُ عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: " مَا مِنْ يَوْمٍ مِنَ السَّنَةِ أَصُومُهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ "

3485- Hz. Âişe der ki: "Benim için sene içinde Arefe gününde tuttuğum oruçtan daha sevimli oruç tuttuğum bir gün yoktur."[4]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/818, 819 (196, 197).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (5/296, 307), Nesâî, *S. el-Kübrâ* (9/241, 242, 244), Beyhakî, *Sünen* (4/283), Humeydî, *Müsned* 1/205 (429), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/58 96), İbnu'l-Ca'd, *Müsned* 2/734 (1817) ve Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/131).

[4] Ravileri güvenilirdir. İbn Ca'd, *Müsned* 1/394 (527) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/96).

٣٤٨٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا الْأَسْفَاطِيُّ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ الْوَاسِطِيُّ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ دَلَّهُمِ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ كَصِيَامِ أَلْفِ يَوْمٍ "

3486- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Arefe gününde oruç tutmak, bin gün oruç tutmak gibidir"* buyururdu.[1]

٣٤٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عُمَرَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ الزَّاهِدُ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ الْعَبْسِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ بَكَّارٍ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنِي دَلْهَمُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ يَوْمَ عَرَفَةَ، فَقَالَ: اسْقُونِي، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: " يَا جَارِيَةُ اسْقِيهِ عَسَلًا، وَمَا أَنْتَ يَا مَسْرُوقُ بِصَائِمٍ؟ "، فَقَالَ: لَا إِنِّي أَتَخَوَّفُ أَنْ يَكُونَ يَوْمَ أَضْحَى، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: " لَيْسَ كَذَلِكَ يَوْمُ عَرَفَةَ يَوْمَ يُعْرَفُ الْإِمَامُ، وَيَوْمُ النَّحْرِ يَوْمَ يُنْحَرُ الْإِمَامُ أَوَ مَا سَمِعْتَ يَا مَسْرُوقُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَعْدِلُهُ بِصَوْمِ أَلْفِ يَوْمٍ؟ "

3487- Ebû İshâk bildiriyor: Mesrûk Arefe günü Hz. Âişe'nin yanına girip: "Bana içecek bir şey verin" dedi. Bunun üzerine Hz. Âişe: "Ey cariye! Ona bal içir" dedi. Sonra: " Ey Mesrûk sen oruçlu değil misin?" deyince, Mesrûk: "Hayır, bu günün Kurban (bayramı) günü olmasından korkarım" karşılığını verdi. Bunun üzerine Hz. Âişe: "Hayır, (Kurban bayramı günü) değildir. Çünkü Arafe günü imamın Arefe'de vakfe yaptığı gündür. Nahr (Kurban bayramının birinci) günü ise imamın kurbanını kestiği gündür. Ey Mesrûk! Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu günün orucunu bin günün orucuna denk kabul ettiğini işitmedin mi?" dedi.[2]

٣٤٨٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَهْلٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَافِظُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ جَبَلَةَ، حَدَّثَنَا حَرَمِيُّ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

بْنُ عُمَارَةَ، حَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ، يُحَدِّثُ عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: " كَانَ يُقَالُ فِي أَيَّامِ الْعَشْرِ بِكُلِّ يَوْمٍ أَلْفٌ، وَيَوْمُ عَرَفَةَ عَشْرَةُ آلَافِ يَوْمٍ ". يَعْنِي فِي الْفَضْلِ

3488- Enes der ki: "Eyyâmu'l-Aşr denilen günlerin (sevap olarak) bin güne, Arefe gününün ise on bin güne denk olduğu söylenirdi."[1]

٣٤٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ يَزِيدَ الْقَزْوِينِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْدَهِ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ بَكَّارٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي حُمَيْدٍ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: كَانَ أَكْثَرُ دُعَاءِ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَوْمَ عَرَفَةَ: " لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ "

3489- Amr b. Şuayb'ın, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Arefe günü en çok: *"Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir ve ortağı yoktur. Mülk ancak onundur. Övgü de ancak onundur. Bütün hayırlar onun elindedir. Onun her şeye gücü yeter"* şeklinde dua ederdi.[2]

٣٤٩٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ الْأَسْفَاطِيُّ، حَدَّثَنَا خَلِيفَةُ، حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ عَبْدِ قَيْسٍ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ حَفِظَ لِسَانَهُ وَسَمْعَهُ وَبَصَرَهُ يَوْمَ عَرَفَةَ غُفِرَ لَهُ مِنْ عَرَفَةَ إِلَى عَرَفَةَ ". " وَرَوَيْنَا فِي هَذَا الْمَعْنَى مِنْ وَجْهٍ آخَرَ مَوْصُولًا فِي كِتَابِ الْحَجِّ "

3490- Fadl b. Abbâs bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim ki, Arefe günü dilini, kulağını ve gözünü (haramdan) korursa, iki Arefe arasındaki günahları bağışlanır"* buyurdu.[3]

Bu hadisi başka bir yolla bu mânâda mevsul olarak *Hac* bölümünde zikrettik.

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (7/103, 104).

[3] İsnâdında adı belirlenmeyen bir ravi vardır.

٣٤٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ ذَكْوَانَ، بَيَّاعِ الْمُلَا، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: ﴿اذْكُرُوا اللهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ﴾ [البقرة: ٢٠٣]، قَالَ: " أَيَّامُ الْعَشْرِ وَالْأَيَّامُ الْمَعْلُوماتُ أَيَّامُ النَّحْرِ "، قَالَ: " وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يَجْلِسُونَ فِي الْحَجِّ فَيَذْكُرُونَ أَيَّامَ آبَائِهِمْ وَمَا يَعُدُّونَ مِنْ أَنْسَابِهِمْ يَوْمَهُمْ أَجْمَعَ، فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رَسُولِهِ فِي الْإِسْلَامِ ﴿اذْكُرُوا اللهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا﴾ ". " هَكَذَا وَجَدْتُهُ وَهُوَ خَطَأٌ، وَالصَّحِيحُ مَا "

3491- Mücâhid bildiriyor: İbn Abbâs: *"Sayılı günlerde Allah'ı anın"*[1] buyruğunu açıklarken: "Burada Zilhicce ayının ilk on günü kastedilmektedir. Bilinen günler ise Nahr (Kurban kesme) günleridir" dedi.[2]

Müşrikler hac günü oturur ve gün boyunca hep atalarından bahsederlerdi. İslam döneminde ise Yüce Allah bu konuda Resûlüne: *"Hac ibadetlerinizi tamamlayınca, vaktiyle atalarınızı anıp onlarla övündüğünüz gibi, hatta daha fazla Allah'ı anın"*[3] âyetini indirdi.

Ben bunu bu şekilde buldum ve hatalıdır. Sahih olanı bir sonraki hadiste geçtiği üzeredir.↓

٣٤٩٢ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ هُشَيْمٍ، حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " الْأَيَّامُ الْمَعْلُومَاتُ أَيَّامُ الْعَشْرِ، وَالْأَيَّامُ الْمَعْدُودَاتُ أَيَّامُ التَّشْرِيقِ "

3492- İbn Abbâs der ki: *"Eyyâmun ma'lûmât* (bilinen günler) Zilhicce ayının ilk on günüdür. *Eyyâmun ma'dûdât* (sayılı günler) ise Teşrîk günleridir."[4]

---

[1] Bakara Sur. 203

[2] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır. İbn Cerîr, *Tefsîr* (2/297, 302).

[3] Bakara Sur. 200

[4] Ravileri güvenilirdir. Beyhakî, *Sünen* (5/228) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (2/302).

٣٤٩٣ - قَالَ: وحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، حَدَّثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ:" الْأَيَّامُ الْمَعْلُوماتُ الْعَشْرُ، وَالْأَيَّامُ الْمَعْدُودَاتُ أَيَّامُ التَّشْرِيقِ"

3493- Mücâhid der ki: *"Eyyâmun ma'lûmât* (bilinen günler) Zilhicce ayının ilk on günüdür. *Eyyâmun ma'dûdât* (sayılı günler) ise Teşrîk günleridir."[1]

تَخْصِيصُ شَهْرِ الْمُحَرَّمِ بِالذِّكْرِ

Muharrem Ayının Zikre Tahsis Edilmesi

Yüce Allah: *"Andolsun fecre! Andolsun on geceye!"*[2] buyurmuştur.

٣٤٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ النَّضْرَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا نُوحُ بْنُ قَيْسٍ الْحُدَّانِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ مِحْصَنٍ، أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ، كَانَ يَقُولُ فِي ﴿الْفَجْرِ وَلَيَالٍ عَشْرٍ﴾ [الفجر: ١]، قَالَ: " الْفَجْرُ هُوَ الْمُحَرَّمُ فَجْرُ السَّنَةِ "

3494- Osmân b. Mihsan bildiriyor: İbn Abbâs: *"Andolsun fecre! Andolsun on geceye!"*[3] âyetlerini açıklarken: "Fecr'den kasıt Muharrem ayının ilk günüdür (ilk sabahıdır) ki yıl bu günle başlar" dedi.[4]

٣٤٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، وَمُسَدَّدٌ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، قَالَ: وَأَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَهْلٍ الْبُخَارِيُّ، حَدَّثَنَا قَيْسُ بْنُ أُنَيْفٍ، حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحِمْيَرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr et-Taberî (2/303).

[2] Fecr Sur. 1, 2

[3] Fecr Sur. 1, 2

[4] Ravileri güvenilirdir. Ancak isnâdında kopukluk vardır.

ﷺ: " أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ شَهْرُ اللهِ الْمُحَرَّمُ، وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ ". حَدِيثُ قُتَيْبَةَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ.

3495- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ramazan ayından sonra en üstün oruç, Allah'ın ayı olan Muharrem ayında tutulan oruçtur. Farz namazlardan sonra en üstün namaz ise gece namazıdır"* buyurdu.[1]

Müslim, Kuteybe'nin bu hadisini *Sahîh*'te zikretmiştir.[2]

٣٤٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ الْفَامِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، وَالْحَجَبِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ

قَالَ: وَحَدَّثَنَا الْحَجَبِيُّ، وَمُسَدَّدٌ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْتَشِرِ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحِمْيَرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " أَفْضَلُ صِيَامٍ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ شَهْرُ اللهِ الَّذِي تَدْعُونَهُ الْمُحَرَّمَ، وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ ". وَكَذَا رَوَاهُ زَائِدَةُ بْنُ قُدَامَةَ، وَجَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ. وَأَخْرَجَهُمَا مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ

3496- Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur.[3]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı şu ibarelerle rivayet olunmuştur: Ebû Hureyre: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): "*Ramazan ayından sonra en üstün oruç, Allah'ın ayı olan ve kendisine Muharrem ayı dediğiniz ayda tutulan oruçtur. Farz namazlardan sonra en üstün olan namaz ise gece yarısında kılınan namazdır*" buyurduğunu işittim" demiştir.

Müslim bunların her ikisini de *Sahîh*'te rivayet etti.[4]

---

[1] Diğer tarikinin bütün ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/821 (202).

[3] Ravileri güvenilirdir.

[4] Müslim, *Sahîh* 1/821 (203).

٣٤٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: أَتَى عَلِيًّا رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنِي بِشَهْرٍ أَصُومُهُ بَعْدَ رَمَضَانَ، قَالَ: لَقَدْ سَأَلْتَ عَنْ شَيْءٍ مَا سَمِعْتُ أَحَدًا يَسْأَلُ عَنْهُ بَعْدَ رَجُلٍ سَمِعْتُهُ يَسْأَلُ عَنْهُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: " إِنْ كُنْتَ صَائِمًا شَهْرًا بَعْدَ رَمَضَانَ فَصُمِ الْمُحَرَّمَ، فَإِنَّهُ شَهْرُ اللهِ، وَفِيهِ يَوْمٌ تَابَ اللهُ فِيهِ عَلَى قَوْمٍ، وَيَتُوبُ عَلَى آخَرِينَ "

3497- Nu'mân b. Sa'd der ki: Adamın biri Hz. Ali'ye geldi ve: "Ey müminlerin emîri! Ramazan ayından sonra hangi ayda oruç tutayım?" dedi. Ali şu karşılığı verdi: "Öyle bir şeyi sordun ki zamanında bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) biri sormuştu. Sonrasında ise başka birinin bunu sorduğunu işitmiş değilim. Adamın bu sorusu üzerine o zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştu: *"Şayet Ramazan ayından sonra başka bir ayı da oruçlu geçirmek istersen Muharrem ayında oruç tut. Zira bu ay, Yüce Allah'ın haram aylarından biridir. Zamanında bir topluluğun bu ayda tövbesi kabul edilmişti. Yüce Allah bu ayda başkalarının da tövbesini kabul edecektir."*[1]

تَخْصِيصُ عَاشُورَاءَ بِالذِّكْرِ

Aşure Gününün Zikre Tahsis Edilmesi

٣٤٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ السِّخْتِيَانِيُّ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ الْمَدِينَةَ، وَالْيَهُودُ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ، فَقَالَ: " مَا هَذَا الْيَوْمُ الَّذِي تَصُومُونَهُ؟ "، قَالُوا: هَذَا يَوْمٌ عَظِيمٌ أَنْجَى اللهُ فِيهِ مُوسَى، وَأَغْرَقَ آلَ فِرْعَوْنَ فِيهِ، فَصَامَهُ مُوسَى شُكْرًا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " فَنَحْنُ أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ "، فَصَامَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ. أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 3/117, 118 (731).

3498- İbn Abbâs der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Medine'ye hicret ettiği zaman Yahûdiler Aşure gününde oruç tutuyorlardı. Onlara: *"Bu günde neden oruç tutuyorsunuz?"* diye sorunca: "Bu büyük günde Yüce Allah, Mûsa'yı kurtarıp Firavun'u denizde boğmuştur. Hz. Mûsa şükür olarak bu günde oruç tutardı. Onun için biz de tutuyoruz" dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü: *"Biz Mûsa peygambere sizden daha yakınız"* buyurdu. Sonrasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hem kendisi bu günde oruç tuttu, hem de ashâbının bu günde oruç tutmalarını istedi[1]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Süfyân b. Uyeyne kanalıyla rivayet ettiler.[2]

٣٤٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْعَدْلُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ شِيرَوَيْهِ حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، وَحُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ، عَنْ بِشْرِ بْنِ الْمُفَضَّلِ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ ذَكْوَانَ، عَنِ الرُّبَيِّعِ بِنْتِ مُعَوِّذِ بْنِ عَفْرَاءَ، قَالَتْ: أَرْسَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ غَدَاةَ عَاشُورَاءَ إِلَى قُرَى الْأَنْصَارِ الَّتِي حَوْلَ الْمَدِينَةِ: " مَنْ كَانَ أَصْبَحَ صَائِمًا فَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ، وَمَنْ كَانَ أَصْبَحَ مُفْطِرًا فَلْيَصُمْ بَقِيَّةَ يَوْمِهِ ". زَادَ حُمَيْدٌ، قَالَ: فَكُنَّا بَعْدَ ذَلِكَ نَصُومُهُ، وَنُصَوِّمُ صِبْيَانَنَا الصِّغَارَ، وَنَذْهَبُ بِهِمْ إِلَى الْمَسْجِدِ، وَنَجْعَلُ لَهُمُ اللُّعْبَةَ مِنَ الْعِهْنِ فَإِذَا بَكَى أَحَدُهُمْ عَلَى الطَّعَامِ أَعْطَيْنَاهَا إِيَّاهُ حَتَّى يَكُونَ عِنْدَ الْإِفْطَارِ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ بِشْرِ بْنِ الْمُفَضَّلِ

3499- Muavviz b. Afrâ'nın kızı Rubeyyi' der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Aşure gününde Medine'nin çevresinde ikamet eden Ensârlılara: *"Bu günde oruçlu olarak güne başlayan orucunu tamamlasın, oruçlu olmayan da günün kalan kısmını oruçlu geçirsin"* şeklinde haber gönderdi.[3]

Humeyd rivayetinde şu ziyade yer almıştır: "Daha sonrasında bu günde oruç tutar, küçük çocuklarımıza da oruç tuttururduk. Çocuklarımızla Mescid'e gittiğimizde yanımıza yünden yapılmış oyuncak da götürürdük.

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî (2/251, 4/126) ve Müslim 1/795, 796 (127, 128).

[3] Ravileri güvenilirdir.

Çocuklar yemek için ağlamaya başladıklarında bu oyuncağı ellerine verir iftar saatine kadar oyalardık."

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Bişr b. Mufaddal kanalıyla rivayet ettiler.[1]

٣٥٠٠ - حَدَّثَنَا السَّيِّدُ أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ دَلُّوَيْهِ الدَّقَّاقُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْأَزْهَرِ بْنِ مَنِيعٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ نَافِعٍ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَذُكِرَ يَوْمُ عَاشُورَاءَ عِنْدَهُ: " كَانَ يَوْمًا يَصُومُهُ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَصُومَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَدَعَهُ فَلْيَدَعْهُ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ اللَّيْثِ، وَغَيْرِهِ عَنْ نَافِعٍ

3500- Abdullah b. Ömer der ki: Hz. Peygamber (yanında Aşure günü zikredilince): *"Bu günün orucunu tutmak isteyen tutsun, tutmak istemeyen de tutmasın"* buyurdu.[2]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Leys kanalıyla[3] bir başkası da Nâfi' kanalıyla rivayet etti.

٣٥٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالُوا: أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ قَالَ: " مَا عَلِمْتُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ كَانَ يَتَحَرَّى صِيَامَ يَوْمٍ يَبْتَغِي فَضْلَهُ عَلَى غَيْرِهِ إِلَّا هَذَا الْيَوْمَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ أَوْ شَهْرَ رَمَضَانَ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عُيَيْنَةَ

3501- İbn Abbâs der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Aşure günü ile Ramazan ayı dışında diğer günlerden üstün tutarak oruçlu geçirmeye çalıştığı başka bir günü daha bilmiyorum."[4]

---

[1] Buhârî (2/242) ve Müslim 1/798, 799 (136, 137).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî (2/226, 250, 251, 5/154) ve Müslim 1/792, 793, 795 (113, 116, 118, 119, 121, 126).

[4] Ravileri güvenilirdir.

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde İbn Uyeyne kanalıyla zikretmişlerdir.[1]

٣٥٠٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ الْوَرْدِ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي مُلَيْكَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عُبَيْدَ اللهِ بْنَ أَبِي يَزِيدَ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَيْسَ لِيَوْمٍ فَضْلٌ عَلَى يَوْمٍ فِي الصِّيَامِ إِلَّا شَهْرُ رَمَضَانَ وَيَوْمُ عَاشُورَاءَ "

3502- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ramazan ayı ile Aşure günü dışında oruç konusunda bir günün diğer bir güne herhangi bir üstünlüğü yoktur"* buyurmuştur.[2]

٣٥٠٣ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ، بِبَغْدَادَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا الثَّوْرِيُّ، أَخْبَرَنَا مَنْصُورٌ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ حَرْمَلَةَ بْنِ إِيَاسٍ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ صِيَامِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ، فَقَالَ: " يُكَفِّرُ السَّنَةَ "، وَسُئِلَ عَنْ صِيَامِ يَوْمِ عَرَفَةَ، فَقَالَ: " يُكَفِّرُ سَنَتَيْنِ، سَنَةً مَاضِيَةً وَسَنَةً مُسْتَقْبَلَةً ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ يَحْيَى الْقَطَّانُ، عَنِ الثَّوْرِيِّ

3503- Ebû Katâde der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), Aşure gününde tutulan oruç hakkında sorulunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"(Böylesi bir günde tutulan oruç,) bir yılın günahlarına kefâret olur"* buyurdu. Arefe gününde tutulan oruç hakkında sorulunca da: *"Böylesi bir günde tutulan oruç, bir önceki ve bir sonraki yıl olmak üzere kişinin iki yıllık günahlarına kefâret olur"* buyurdu.[3]

Yahyâ el-Kattân bunu bu şekilde Sevrî kanalıyla rivayet etti.[4]

---

[1] Buhârî (2/251) ve Müslim 1/797 (131).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1962) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/126, 127 (11252, 11253).

[3] Ravileri güvenilirdir. Abdürrezzak, *Musannef* 4/284, 285, 286 (7827, 7832), Ahmed, *Müsned* (5/304) ve Abd b. Humeyd, *Muntehab* 1/207 (194).

[4] Abdürrezzak, *Musannef* 4/284, 285 (7827), 4/286 (7832), Ahmed, *Müsned* (5/296, 304), Abd b. Humeyd, *el-Muntehab* 1/207 (194) ve Nesâî, *S. el-Kübrâ* (9/241).

٣٥٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْمُهَرِّجَانِيُّ الْعَدْلُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي الْخَلِيلِ، عَنْ حَرْمَلَةَ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ مَوْلًى لِأَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " صَوْمُ عَاشُورَاءَ كَفَّارَةُ سَنَةٍ، وَصَوْمُ عَرَفَةَ كَفَّارَةُ سَنَةٍ قَبْلَهُ وَسَنَةٍ بَعْدَهُ ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَنْ حَرْمَلَةَ بْنِ إِيَاسٍ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، أَوْ عَنْ مَوْلَى أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، وَأَصَحُّ الرِّوَايَاتِ فِيهِ رِوَايَةِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَعْبَدٍ الزِّمَّانِيِّ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ كَمَا مَضَى

3504- Ebû Katâde der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aşure gününde tutulan oruç bir yılın günahlarına kefâret olur. Arefe gününde tutulan oruç ise bir önceki ve bir sonraki yıl olmak üzere kişinin iki yıllık günahlarına kefâret olur"* buyurdu.[1]

Cerîr bunu Mansûr kanalıyla rivayet etti. Ama isnâdında: "Harmele b. İyâs eş-Şeybânî'nin, Ebû Katâde'den veya Ebû Katâde'nin azatlısından, onun da Ebû Katade'den bildirdiğine göre" demiştir. Ancak rivayetler içinde en sahih olanı daha önce 3484. hadiste geçtiği üzere Abdullah b. Ma'bed ez-Zimmânî, Ebû Katâde kanalıyla şeklinde olan rivayettir.

Halîmî der ki: "Bize bildirilene göre büyük günahlardan sakınılması durumunda beş vakit namazdan her biri kendinden önceki vakitle kendisi arasında işlenen günahlara, cuma namazı daha önceki cuma ile kendisi arasında işlenen günahlara kefâret olur. Buna göre beş vakit namazlardan her biri kendinden önceki vakitle kendisi arasında, cuma namazı, daha önceki cuma ile kendisi arasında, sonra Ramazan orucu önceki Ramazan'dan o âna kadar, sonra Arefe günü orucu önceki Arefe gününden o güne kadar, sonra Aşure günü orucu önceki Aşure gününden o güne kadar olan kötülükleri ne kadar olursa olsun büyük günahlardan sakınılması halinde hepsine kefâret olur.

Bunların böylesi bir değeri varsa, kişinin ne kadar günahı varsa, bunlar onları siliyor demektir. Eğer kefâret ödemeyi gerektiren günahları yok ise o zaman bunlar kişinin derecesinin yükselmesine sebep olur. Bu da: "Abdest

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır. Nesâî, *S. el-Kübrâ* (9/271).

temizliktir" veya: "Abdest pisliği giderir" veya: "Köle azad etmek (günahlara) kefârettir" denilmesi gibidir. Eğer kişinin temizleneceği bir şeyi varsa abdest onu temizler veya kefâret ödemesi gereken bir şey varsa bunlar ona kefâret olur. Eğer abdesti varsa alacağı abdest veya kefâret ödemesi gerekmediği halde köle azat etmesi onun için ibadet, fazilet, iyilik olarak yazılır ve sevabını alır."[1]

Sonrasında Halîmî açıklamalarına devam eder.

٣٥٠٥ - أَخْبَرَنَا ابْنُ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ: " مَا رَأَيْتُ أَحَدًا مِمَّنْ كَانَ بِالْكُوفَةِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ أَمَرَ بِصَوْمِ عَاشُورَاءَ مِنْ عَلِيٍّ، وَأَبِي مُوسَى "

3505- Esved b. Yezîd der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Kûfe'de bulunan ashâbı içinde Ali b. Ebî Tâlib ile Ebû Mûsa el-Eş'arî'den daha fazla Aşure gününde oruç tutulmasını söyleyen kimseleri görmedim."[2]

صَوْمُ التَّاسِعِ مَعَ الْعَاشِرِ

Muharrem Ayının Dokuzuncu Gününü Onuncu Günle Birlikte Oruçlu Geçirmek

٣٥٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ الْمِصْرِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أُمَيَّةَ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا غَطْفَانَ بْنَ طَرِيفٍ الْمُرِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: حِينَ صَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ عَاشُورَاءَوَأَمَرَ بِصِيَامِهِ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّهُ يَوْمٌ يُعَظِّمُهُ الْيَهُودُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ إِنْ شَاءَ اللهُ صُمْنَا يَوْمَ التَّاسِعِ ".

---

[1] Halîmî, *el-Minhâc* (2/296, 297).

[2] Ravileri güvenilirdir. İbnu'l-Ca'd, *Müsned* 2/912 (2618), Tayâlisî, *Müsned* (sh. 168), Abdürrezzak, *Musannef* 4/287 (7836) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/56).

فَلَمَّا يَأْتِ الْعَامُ الْمُقْبِلُ حَتَّى تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ . رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْحُلْوَانِيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي مَرْيَمَ

3506- Abdullah b. Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Aşure günü oruç tutup bize de tutmamızı emrettiği zaman, ashâb kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu gün Yahudilerin tazim ettikleri bir gündür" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnşallah gelecek sene bu orucu (onuncu günde değil de) dokuzuncu günde tutarız"* buyurdu. Ancak diğer yıl bu gün gelmeden Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vefat etmişti [1]

Müslim bunu *Sahîh*'te Hasan b. Ali el-Hulvânî kanalıyla İbn Ebî Meryem'den rivayet etti.[2]

٣٥٠٧ - أَخْبَرَنَا طَلْحَةُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الصَّقْرُ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الشَّافِعِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الدَّيْنُورِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبَّاسٍ أَبِي عَبَّاسٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " لَئِنْ عِشْتُ إِلَى قَابِلٍ صُمْتُ يَوْمَ التَّاسِعِ ". يَعْنِي يَوْمَ عَاشُورَاءَ مَخَافَةَ أَنْ يَفُوتَهُ

3507- İbn Abbâs bildiriyor: Hz. Peygamber (Aşure günü orucunu kaçırır korkusuyla): *"Şayet gelecek yıla kadar yaşarsam (Muharrem ayının) dokuzuncu günü oruç tutacağım"* buyurdu.[3]

٣٥٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ، قَاضِي مِصْرَ، حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عِبَادَةَ، وَأَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، وَأَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالُوا: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَيْرٍ، قَالَ الْعَقَدِيُّ: مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَئِنْ عِشْتُ إِلَى قَابِلٍ صُمْتُ يَوْمَ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/797 (133).

[3] Ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/401, 402 (10817).

عَاشُورَاءَ يَوْمَ التَّاسِعِ ". لَفْظُ حَدِيثِ الْعَقَدِيِّ. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، وَرُوِّينَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: " صُومُوا التَّاسِعَ وَالْعَاشِرَ، وَخَالِفُوا الْيَهُودَ" كما:

3508- İbn Abbâs bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Şayet gelecek yıla kadar yaşarsam Aşure günü orucunu (Muharrem ayının) dokuzuncu günü tutacağım"* buyurdu.[1]

el-Akadî'nin lafzını Müslim, İbn Ebî Zi'b kanalıyla rivayet etti.[2]

Bize bildirilene göre İbn Abbâs: "(Muharrem ayında) dokuzuncu ve onuncu günlerde oruç tutun ve böylece Yahudilerden farklı davranmış olun" demiştir. Bir sonraki hadis te bu yöndedir.

٣٥٠٩ - كَمَا أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ، حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عِبَادَةَ، حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ، أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: " خَالِفُوا الْيَهُودَ صُومُوا التَّاسِعَ وَالْعَاشِرَ "

3509- İbn Abbâs: "(Aşure orucu konusunda) Yahudilerden farklı davranın ve dokuzuncu gün ile onuncu günde oruç tutun" demiştir.[3]

٣٥١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنِي الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ دَاوُدَ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَئِنْ بَقِيتُ لَأَمَرْتُ بِصِيَامِ يَوْمٍ قَبْلَهُ أَوْ بَعْدَهُ يَعْنِي يَوْمَ عَاشُورَاءَ ". قَالَ سُفْيَانُ: " سَمِعَ ابْنُ أَبِي لَيْلَى هَذَا الْحَدِيثَ مِنْ دَاوُدَ فِي زَمَنِ بَنِي أُمَيَّةَ "

3510- Dâvud b. Ali'nin, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şayet hayatta kalırsam (gelecek yıl) Aşure günüyle*

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/798 (134).

[3] Ravileri güvenilirdir. Abdürrezzak, *Musannef* 4/387 (7839), Beyhakî, *Sünen* (4/287), Tahâvî, *Şerh Meâni'l-Âsâr* (2/78) ve İbnu'l-Ca'd, *Müsned* 2/886 (2502).

birlikte bir gün önce veya bir gün sonra da oruç tutulmasını emrederdim" buyurmuştur.[1]

Süfyân der ki: "İbn Ebî Leylâ bu hadisi Dâvud kanalıyla Emeviler zamanında işitmişti."

٣٥١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الشَّعِيرِيُّ، حَدَّثَنَا مَنْصُورُ بْنُ أَبِي مُزَاحِمٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ دَاوُدَ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " صُومُوا يَوْمَ عَاشُورَاءَ، وَخَالِفُوا فِيهِ الْيَهُودَ صُومُوا قَبْلَهُ يَوْمًا وَبَعْدَهُ يَوْمًا "

3511- İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aşure günü oruç tutun, ancak bu konuda Yahudilerden farklı olmak için bir gün öncesi veya bir gün sonrasını da tutun"* buyurdu.[2]

فَصْلٌ

Bölüm

٣٥١٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْغِفَارِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ ابْنُ أَخِي مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ وَسَّعَ عَلَى أَهْلِهِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَسَّعَ اللهُ عَلَى أَهْلِهِ طُولَ سَنَتِهِ ". " هَذَا إِسْنَادٌ ضَعِيفٌ وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ كَمَا "

3512- Câbir der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aşure gününde ailesinin nafakasını bol tutan kişinin Yüce Allah tüm yılını bolluk içinde kılar"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdının bir zararı yoktur. Humeyd, *Müsned* 1/227 (485), Beyhakî, *Sünen* (4/287) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/956).

[2] İsnâdının bir zararı yoktur. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/956), Ahmed, *Müsned* (1/241), İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/290, 291 (2095) ve Beyhakî, *Sünen* (4/287).

[3] İsnâdı zayıftır.

Bu zayıf bir isnâddır. Başka bir yolla bir sonraki hadiste de zikredilmiştir.

٣٥١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي عَلِيٍّ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَزَّازُ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ كَزَالٍ، حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ مُهَاجِرٍ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا هَيْصَمُ بْنُ شُدَّاخٍ الْوَرَّاقُ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ خُشَيْشٍ التَّمِيمِيُّ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَاصِمٍ الْجُرْجَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَمَّارُ بْنُ رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا هَيْصَمُ بْنُ شُدَّاخٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " مَنْ وَسَّعَ عَلَى عِيَالِهِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ فِي سَائِرِ سَنَتِهِ ". " تَفَرَّدَ بِهِ هَيْصَمٌ عَنِ الْأَعْمَشِ ". وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عِيسَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ الصَّائِغُ الْمَدَنِيُّ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مِينَاءٍ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِهِ

3513- Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aşure gününde ailesinin nafakasını bol tutan kişinin Yüce Allah tüm yılını bolluk içinde kılar"* buyurdu.[1]

Heysam bunu A'meş'ten rivayette tek kalmıştır.

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı Ebû Saîd el-Hudrî'den, o da Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet olundu.

٣٥١٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ خِدَاشٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ، حَدَّثَنِي أَيُّوبُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ مِينَاءٍ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ وَسَّعَ عَلَى أَهْلِهِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ سَائِرَ سَنَتِهِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *el-Mûdah* (2/277), Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/94 (10007), Ukaylî, *ed-Duafâ* (3/252), İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (3/54) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1854).

3514- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Aşure gününde ailesinin nafakasını bol tutan kişinin Yüce Allah tüm yılını bolluk içinde kılar*" buyurdu.[1]

٣٥١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا الْحسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْأَهْوَازِيُّ، حَدَّثَنَا مَعْمَرُ بْنُ سَهْلٍ، حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ نُصَيْرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ ذَكْوَانَ، عَنْ يَعْلَى بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَنْ وَسَّعَ عَلَى عِيَالِهِ وَأَهْلِهِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ سَائِرَ سَنَتِهِ ". " هَذِهِ الْأَسَانِيدُ وَإِنْ كَانَتْ ضَعِيفَةً فَهِيَ إِذَا ضُمَّ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ أَخَذَتْ قُوَّةً، وَاللهُ أَعْلَمُ "

3515- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Aşure gününde ailesinin nafakasını bol tutan kişinin Yüce Allah tüm yılını bolluk içinde kılar*" buyurmuştur.[2]

Bu isnâdlar zayıf olsa bile birbirlerine eklendiklerinde daha da sağlamlaşır. En doğrusunu Allah bilir.

٣٥١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا شَاذَانُ، أَخْبَرَنَا جَعْفَرٌ الْأَحْمَرُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْتَشِرِ، قَالَ: " كَانَ يُقَالُ: مَنْ وَسَّعَ عَلَى عِيَالِهِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ لَمْ يَزَالُوا فِي سَعَةٍ مِنْ رِزْقِهِمْ سَائِرَ سَنَتِهِمْ "، " وَأَمَّا الِاكْتِحَالُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَإِنَّمَا رُوِيَ فِي ذَلِكَ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ بِمَرَّةٍ "

3516- İbrâhîm b. Muhammed b. el-Münteşir der ki: "Kişi Aşure gününde çoluk çocuğuna nakafayı bol kıldığı zaman yılın kalan günleri de onlar için bolluk içinde geçer, denilirdi."[3]

Ancak Aşure günü sürme çekmek hakkında çok zayıf rivayetler zikredilmiştir.↓

---

[1] İsnâdında adı belirlenmeyen bir ravi vardır.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2207) ve Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/198).

[3] Ravileri güvenilirdir.

٣٥١٧ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْوَرَّاقُ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ بِشْرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّلْتِ، حَدَّثَنَا جُوَيْبِرٌ، عَنِ الضَّحَّاكِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنِ اكْتَحَلَ بِالْإِثْمِدِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ لَمْ يَرْمَدْ أَبَدًا ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ بِشْرُ بْنُ حَمْدَانَ بْنِ بِشْرٍ النَّيْسَابُورِيُّ، عَنْ عَمِّهِ الْحُسَيْنِ بْنِ بِشْرٍ، وَلَمْ أَرَ ذَلِكَ فِي رِوَايَةِ غَيْرِهِ، عَنْ جُوَيْبِرٍ، وَجُوَيْبِرٌ ضَعِيفٌ، وَالضَّحَّاكُ لَمْ يَلْقَ ابْنَ عَبَّاسٍ

3517- İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aşure gününde antimon taşıyla sürme çeken kişinin bir daha asla gözleri iltihaplanmaz"* buyurdu.[1]

Bişr b. Hamdân b. Bişr en-Nîsâbûrî bunu amcası Hüseyn b. Bişr'den bu şekilde zikretmiştir. Bir başkasının bunu Cuveybir'den rivayet ettiğini görmedim. Cuveybir zayıf biridir. Dahhâk ise İbn Abbâs ile karşılaşmamıştır.

٣٥١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ عَمْرَوَيْهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، أَنَّ أَبَا جَبَلَةَ حَدَّثَهُ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ ابْنِ شِهَابٍ فِي سَفَرٍ فَصَامَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ، فَقِيلَ لَهُ: تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فِي السَّفَرِ وَأَنْتَ تُفْطِرُ فِي رَمَضَانَ؟ قَالَ: " إِنَّ رَمَضَانَ لَهُ عِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ، وَإِنَّ عَاشُورَاءَ تَفُوتُ "

3518- Ebû Cebele der ki: Bir yolculukta İbn Şihâb ile birlikteydim. Aşure gününde oruç tutunca kendisine: "Ramazan ayında oruç tutmazken şimdi seferi olmana rağmen Aşure orucunu mu tutuyorsun?" denilince, İbn Şihâb: "Ramazan ayının orucu başka günlerde kaza edilebilir. Ancak Aşure orucu kaçırıldı mı kazası yoktur" karşılığını verdi.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Ravileri güvenilirdir.

تَخْصِيصُ شَهْرِ رَجَبٍ بِالذِّكْرِ

Receb Ayının Zikre Tahsis Edilmesi

٣٥١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دَاوُدَ الْعَلَوِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ الدَّقَّاقُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ حَكِيمٍ، قَالَ: سَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ: عَنْ صَوْمِ رَجَبٍ، كَيْفَ تَرَى فِيهِ؟ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ: " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَصُومُ حَتَّى نَقُولَ لَا يُفْطِرُ، وَيُفْطِرُ حَتَّى نَقُولَ لَا يَصُومُ ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ عُثْمَانَ بْنِ حَكِيمٍ

3519- Osmân b. Hakîm der ki: Saîd b. Cübeyr'e Receb ayında oruç tutmayı sorduğumda şu karşılığı verdi: "İbn Abbâs'ın bana bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Recep ayında öyle peşpeşe oruç tutardı ki bu ayın tümünü oruçlu geçirecek sanırdık. Yine bu ayda oruca öyle peşpeşe ara verirdi artık bu ayda hiç oruç tutmayacak sanırdık."[1]

Müslim bunu *Sahîh*'te Osmân b. Hakîm kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٥٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ دَلَّانَ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ شُجَاعٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ مَطَرٍ، عَنْ عَبْدِ الْغَفُورِ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أبيه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صَامَ يَوْمًا مِنْ رَجَبٍ كَانَ كَصِيَامِ سَنَةٍ، وَمَنْ صَامَ سَبْعَةَ أَيَّامٍ غُلِّقَتْ عَنْهُ سَبْعَةُ أَبْوَابِ جَهَنَّمَ، وَمَنْ صَامَ ثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ فُتِحَتْ لَهُ ثَمَانِيَةُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، وَمَنْ صَامَ عَشَرَةَ أَيَّامٍ لَمْ يَسْأَلِ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ، وَمَنْ صَامَ خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: قَدْ غَفَرْتُ لَكَ مَا سَلَفَ فَاسْتَأْنِفِ الْعَمَلَ قَدْ بَدَّلْتُ سَيِّئَاتِكُمْ حَسَنَاتٍ، وَمَنْ زَادَ زَادَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ، وَفِي شَهْرِ رَجَبٍ حُمِلَ نُوحٌ فِي السَّفِينَةِ، فَصَامَ نُوحٌ، وَأَمَرَ مَنْ مَعَهُ أَنْ يَصُومُوا، وَجَرَتْ بِهِمُ السَّفِينَةُ سِتَّةَ أَشْهُرٍ إِلَى آخِرِ ذَلِكَ لِعَشْرٍ خَلَوْنَ مِنَ الْمُحَرَّمِ "، قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: " وَعِنْدِي حَدِيثٌ آخَرُ فِي ذِكْرِ كُلِّ يَوْمٍ مِنْ رَجَبٍ، وَهُوَ حَدِيثٌ مَوْضُوعٌ لَمْ أُخَرِّجْهُ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/811, 812 (178, 179, 180) ve Buhârî (2/244).

3520- Abdulazîz b. Saîd'in, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Receb ayında bir gün oruç tutan kişi, bütün bir yılı oruçlu geçirmiş gibi sevap alır. Bu aydan yedi gün oruç tutan kişiye Cehennemden yedi kapı da kendisine kapanır. Bu aydan sekiz gün oruç tutan kişiye Cennetin sekiz kapısı da açılır. Bu aydan on gün oruç tutan kişi, Yüce Allah'tan ne dilerse ona verilir. Bu aydan on beş gün oruç tutan kişiye gökten birisi: «Geçmiş günahların bağışlandı. Amellerine devam et. Geçmişte yaptıkların kötülükler de iyiliğe çevrildi» diye seslenir. Bu aydan daha fazla oruç tutan kişiye de Yüce Allah'ın ihsanı daha fazla olur. Nuh peygamber Recep ayında gemiye bindi. Hem kendisi oruç tuttu, hem de beraberinde olanlara oruç tutmalarını söyledi. Gemi onlarla altı ay boyunca, Muharrem ayının on'una kadar yol aldı."*[1]

Beyhakî der ki: "Yanımda Receb ayında her gün yapılan zikir hakkında başka bir hadis daha vardır. Ancak uydurma hadis olduğu için tahricini yapmadım."

٣٥٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْبُرُلُّسِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا عَامِرُ بْنُ شِبْلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا قِلَابَةَ يَقُولُ: " فِي الْجَنَّةِ قَصْرٌ لِصُوَّامِ رَجَبٍ ". قَالَ أَحْمَدُ: " وَإِنْ كَانَ مَوْقُوفًا عَلَى أَبِي قِلَابَةَ وَهُوَ مِنَ التَّابِعِينَ، فَمِثْلُهُ لَا يَقُولُ ذَلِكَ إِلَّا عَنْ بَلَاغٍ عَمَّنْ فَوْقَهُ مِمَّنْ يَأْتِيهِ الْوَحْيُ، وَبِاللهِ التَّوْفِيقُ "

3521- Âmir b. Şibl der ki: Ebû Kılâbe'nin: "Cennette Receb ayından oruç tutanlar için özel bir saray vardır" dediğini işittim.[2]

Beyhakî der ki: Rivâyet Ebû Kılâbe'nin sözüdür. Ebû Kılâbe de tabiûndan biridir. Böylesi bir durumda olan kişi de bunu ancak vahyin nazil oluşu sırasında bulunan kişilerden naklen söyleyebilir Muvaffakiyet Allah'tandır.

٣٥٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ السُّلَمِيُّ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُرَيْشٍ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو زُرْعَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 6/83, 84 (5538).

[2] Abdullah b. Yusuf'u ve Âmir b. Şibl'in hocasını tanımıyorum.

الْأَزْدِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو سَهْلٍ يُوسُفُ بْنُ عَطِيَّةَ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ الْقُرْدُوسِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَمْ يَصُمْ بَعْدَ رَمَضَانَ إِلَّا رَجَبٌ وَشَعْبَانُ ". " إِسْنَادُهُ ضَعِيفٌ. وَقَدْ رُوِيَ فِي هَذَا الْبَابِ أَحَادِيثُ مَنَاكِيرُ فِي رُوَاتِهَا قَوْمٌ مَجْهُولُونَ وَضُعَفَاءُ، وَأَنَا أَبْرَأُ إِلَى اللهِ تَعَالَى مِنْ عُهْدَتِها فَمِنْهَا قَدْ تَقَدَّمَ بَعْضُهَا وَمِنْهَا مَا "

3522- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem), Ramazan dışında sadece Receb ile Şâban aylarında oruç tutardı.[1]

İsnadı zayıftır. Bu konuda ravileri meçhul ve zayıf olan münker hadisler zikredilmiştir. Ben de onları zikretmekten Allah'a sığınırım. Bunlardan bir kısmı daha önce geçmiştir ve bir tanesi bir sonraki hadistir.

٣٥٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكَرَابِيسِيُّ، بِبُخَارَى، أَخْبَرَنَا مَكِّيُّ بْنُ خَلَفٍ، حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ الْحُسَيْنِ، وَإِسْحَاقُ بْنُ حَمْزَةَ، قَالَا: أَخْبَرَنَا عِيسَى وَهُوَ الْغُنْجَارُ، عَنِ ابْنِ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ غَالِبِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ رَجَبَ شَهْرُ اللهِ، وَيُدْعَى الْأَصَمَّ، وَكَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا دَخَلَ رَجَبٌ يُعَطِّلُونَ أَسْلِحَتَهُمْ وَيَضَعُونَهَا، وَكَانَ النَّاسُ يَنَامُونَ، وَتُأْمَنُ السُّبُلُ، وَلَا يَخَافُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا حَتَّى يَنْقَضِيَ ".

3523- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Recep ayı Allah'ın ayıdır ve Asam (Sağır ay) olarak isimlendirilir. Cahiliye döneminde Receb ayı girdiği zaman bitene kadar silahlarını asıp kaldırırlardı. Bu ayda insanlar uyuduğu zaman yollar güvenli olur, kimse kimselerden korkmazdı."*[2]

Bu hadiste rivayet edilen, tarihte ilim ehli yanında meşhur bir hadistir. Haram aylarda durum burada zikredildiği gibiydi. Bu hadisin münker olması hadisin Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) dayandırılması ve kendisinden rivayet edilmesidir. İslam'ın ilk döneminde de bu aylarda savaş yapılmazdı. Sonra Yüce Allah bütün vakitlerde müşrikler ile savaşmaya izin verdi. Sadece haram ayların haramlılığı kaldı. Bu aylarda iyiliğin de kötülüğün de karşılığı katlanarak verilir. Yüce Allah bu aylarda kötülükleri ve zulmü daha fazla

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

menetmek için bu ayları has olarak haram kıldı ve: *"Allah'a göre ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. Bu dosdoğru bir nizamdır. Öyleyse o aylarda kendinize zulmetmeyin. Topyekûn sizinle savaşan putperestlerle siz de topyekûn savaşın"*[1] buyurdu. Bu sebeple Şafiî haram aylarda hata ile öldüren kişinin cezasını ağırlaştırmıştır. Bu konuda İbn Ömer ve İbn Abbâs kanalıyla rivayetler de vardır.

٣٥٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو الْأَدِيبُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْماعِيلِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْفِرْيَابِيُّ، وَأَبُو يَعْلَى الْمَوْصِلِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنِ ابْنِ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِي بَكْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ الزَّمَانَ قَدِ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ثَلَاثٌ مُتَوَالِيَاتٌ ذُو الْقِعْدَةِ، وذُو الْحِجَّةِ، وَالْمُحَرَّمُ وَرَجَبٌ شَهْرُ مُضَرَ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّى عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ

3524- Ebû Bekre bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bilin ki zaman Yüce Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı gündeki durumuna geri dönmüştür. Bir yıl on iki aydır. Bu aylardan dördü haram aylardır. Haram aylardan üçü peşpeşe gelir ki bunlar Zilka'de, Zilhicce ve Muharrem aylarıdır. Diğeri de Cemadiyelâhir ile Şâban ayı arasında olan Mudar kabilesinin Receb ayıdır."*[2]

Müslim bunu Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla rivayet etti.[3]

Buhârî ise bunu Muhammed b. el-Müsennâ kanalıyla Abdulvehhâb'dan rivayet etti.[4]

٣٥٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي

---

[1] Tevbe Sur. 36

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim 2/1305 (29).

[4] Buhârî (4/74, 5/ 126, 127, 8/185, 186).

طَلْحَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ: ﴿إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللهِ﴾ [التوبة: ٣٦] إِلَى قَوْلِهِ ﴿مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ﴾ [التوبة: ٣٦]، قَالَ: " لَا تَظْلِمُوا أَنْفُسَكُمْ فِي كُلِّهِنَّ، ثُمَّ اخْتَصَّ مِنْ ذَلِكَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ فَجَعَلَهُنَّ حَرَمًا، وَعَظَّمَ حُرُمَاتِهِنَّ، وَجَعَلَ الذَّنْبَ فِيهِنَّ أَعْظَمَ، وَالْعَمَلَ الصَّالِحَ بِالْأَجْرِ أَعْظَمَ "

3525- Ali b. Ebî Talha bildiriyor: İbn Abbâs: "*Allah'a göre ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. Bu, dosdoğru bir nizamdır. Öyleyse o aylarda kendinize zulmetmeyin*"[1] buyruğunu açıklarken şöyle dedi: "Yüce Allah: «Bu aylarda kendinize zulmetmeyin» buyurdu. Sonra bunlardan dört tanesini seçip haram aylar olarak belirledi ve bu aylarda işlenen bir günahın diğer aylara nazaran daha ağır olduğunu, bu aylarda yapılan ameli salihin diğer aylara nazaran daha değerli olduğunu bildirdi."[2]

٣٥٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ بَيَانٍ، قَالَ: سَمِعْتُ قَيْسَ بْنَ أَبِي حَازِمٍ وَذَكَرْنَا رَجَبَ، فَقَالَ: " كُنَّا نُسَمِّيهِ الْأَصَمَّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِنْ حُرْمَتِهِ، أَوْ شِدَّةِ حُرْمَتِهِ فِي أَنْفُسِنَا "

3526- Beyân der ki: Receb ayını zikrettiğimizde Kays b. Ebi Hâzım'ın: "İçimizdeki kutsallığından dolayı Cahiliye döneminde Receb ayını «Asam (sağır)» diye isimlendirirdik" dediğini işittim.[3]

٣٥٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا رَجَاءٍ الْعُطَارِدِيَّ، يَقُولُ: " كُنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا دَخَلَ رَجَبٌ نَقُولُ جَاءَ مُنَصِّلُ الْأَسِنَّةِ لَا نَدَعُ حَدِيدَةً فِي سَهْمٍ، وَلَا حَدِيدَةً فِي رُمْحٍ إِلَّا انْتَزَعْنَاهَا فَأَلْقَيْنَاهَا "

---

[1] Tevbe Sur. 36

[2] Ravileri güvenilirdir. Ancak Ali b. Ebî Talha, İbn Abbâs ile karşılaşmamıştır.

[3] İsnâdı zayıftır.

3527- Ebû Recâ el-Utâridî der ki: Cahiliye döneminde Receb ayı girdiği zaman: "Keskin demirleri yere düşüren ay geldi" derdik. Sonrasında ay bitene kadar mızrak ve oklardaki demirleri söker atardık.[1]

٣٥٢٨ - وَأَخْبَرَنَاهُ ابْنُ بِشْرانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو، حَدَّثَنَا حَنْبَلٌ، حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا مَهْدِيٌّ، فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " إِلَّا نَزَعْنَاها تَعْظِيمًا لِلشَّهْرِ ". أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ عَنِ الصَّلْتِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مَهْدِيِّ بْنِ مَيْمُونٍ أَتَمُّ مِنْهُ فِي قِصَّةِ مُسَيْلِمَةَ الْكَذَّابِ

3528- Mehdî bir önceki hadisin aynısını zikretmiştir. Ancak rivayetinde: "Ayın kutsallığından dolayı (ay bitene kadar mızrak ve oklardaki demirleri) sökerdik" ibaresi geçmiştir.[2]

Buhârî bunu Salt b. Muhammed kanalıyla Mehdî b. Meymûn'dan Museylemetu'l-Kezzâb'ın kıssasında bundan daha uzun bir metinle zikretmiştir.[3]

٣٥٢٩ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ الْعَدْلُ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ تَمَامٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، أَخْبَرَنِي عَطَاءُ بْنُ أَبِي رَبَاحٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فِي يَوْمٍ يَعْرِضُ فِيهِ الدِّيوَانَ إِذْ مَرَّ بِهِ رَجُلٌ أَعْمَى أَعْرَجُ قَدْ عَنَّى قَائِدَهُ، فَقَالَ عُمَرُ حِينَ رَآهُ وَأَعْجَبَهُ شَأْنُهُ:" مَنْ يَعْرِفُ هَذَا؟ "، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: هَذَا مِنْ بَنِي صبغاءَ بَهْلَةَ بَرِيقٍ، قَالَ:" وَمَا بَرِيقٌ؟ "، قَالَ: رَجُلٌ مِنَ الْيَمَنِ: قُلْتُ زَادَ غَيْرُهُ فِيهِ اسْمُهُ عِيَاضٌ، قَالَ:" أَشَاهِدٌ؟ "، قَالَ: نَعَمْ، فَأُتِيَ بِهِ عُمَرَ، فَقَالَ:" مَا شَأْنُكَ وَشَأْنُ بَنِي صبغاء؟ "، فَقَالَ: إِنَّ بَنِي صَنْعَا كَانُوا اثْنَيْ عَشَرَ رَجُلًا، وَإِنَّهُمْ جَاوَرُونِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَجَعَلُوا يَأْكُلُونَ مَالِي، وَيَشْتُمُونَ عِرْضِي، اسْتَنْهَيْتُهُمْ فَنَاشَدْتُهُمُ اللهَ وَالرَّحِمَ فَأَبَوْا فَأَمْهَلْتُهُمْ حَتَّى إِذَا كَانَ الشَّهْرُ الْحَرَامُ دَعَوْتُ اللهَ عَلَيْهِمْ، وَقُلْتُ:

اللهُمَّ إِنِّي أَدْعُوكَ دُعَاءً جَاهِدَا اقْتُلْ بَنِي صبغاء إِلَّا وَاحِدَا

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Buhârî (5/119).

ثُمَّ اضْرِبِ الرَّجُلَ فَذَرْهُ قَاعِدَا أَعْمَى إِذَا مَا قِيلَ عَنَّى الْقَائِدَا

فَلَمْ يَحُلِ الْحَوْلُ حَتَّى هَلَكُوا غَيْرَ وَاحِدٍ وَهُوَ هَذَا كَمَا تَرَى قَدْ عَنَّى قَائِدَهُ، فَقَالَ عُمَرُ:" سُبْحَانَ اللهِ إِنَّ فِي هَذَا لَعِبْرَةً وَعَجَبًا"، فَقَالَ رَجُلٌ آخَرُ مِنَ الْقَوْمِ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَلَا أُحَدِّثُكَ مِثْلَ هَذَا وَأَعْجَبَ مِنْهُ؟، قَالَ:" بَلَى"، قَالَ: فَإِنَّ نَفَرًا مِنْ خُزَاعَةَ جَاوَرُوا رَجُلًا مِنْهُمْ فَقَطَعُوا رَحِمَهُ، وَأَسَاءُوا مُجَاوَرَتَهُ، وَإِنَّهُ نَاشَدَهُمُ اللهَ وَالرَّحِمَ إِلَّا أَعْفَوْهُ مِمَّا يَكْرَهُ فَأَبَوْا عَلَيْهِ فَأَمْهَلَهُمْ حَتَّى إِذَا جَاءَ الشَّهْرُ الْحَرَامُ دَعَا عَلَيْهِمْ، فَقَالَ:

اللهُمَّ رَبَّ كُلِّ آمِنٍ وَخَائِفِ وَسَامِعًا بِهُتافِ كُلِّ هَاتِفِ

إِنَّ الْخُزَاعِيَّ أتى بقَاصِفْ لَمْ يُعْطِنِي حَقِّي وَلَمْ يُناصِفْ

فَاجْمَعْ لَهُمُ الْأَحِبَّةَ الألاطف بين القران السوء وَالنَّوَاصِفْ

جَمَعَهُمْ جَوْفُ كُرْبَةٍ وَاجِفْ

قَالَ: فَبَيْنَمَا هُمْ عِنْدَ قَلِيبٍ يَنْزِفُونَهُ فَمِنْهُمْ مَنْ هُوَ فِيهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ هُوَ فَوْقَهُ تَهَوَّرَ الْقَلِيبُ بِمَنْ كَانَ عَلَيْهِ وَعَلَى مَنْ كَانَ فِيهِ فَصَارَ قُبُورَهُمْ حَتَّى السَّاعَةِ، فَقَالَ عُمَرُ:" سُبْحَانَ اللهِ إِنَّ فِي هَذِهِ لَعِبْرَةً وَعَجَبًا"، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ آخَرُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَلَا أُخْبِرُكَ بِمِثْلِ هَذَا وَأَعْجَبَ مِنْهُ؟، قَالَ: بَلَى، قَالَ: إِنَّ رَجُلًا مِنْ هُذَيْلٍ وَرِثَ فَخْذَهُ الَّذِي هُوَ فِيهَا حَتَّى لَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ أَحَدٌ غَيْرُهُ فَجَمَعَ مَالًا كَثِيرًا، فَعَمِدَ إِلَى رَهْطٍ مِنْ قَوْمِهِ يُقَالُ لَهُمْ بَنُو الْمُؤَمَّلِ، فَجَاوَرَهُمْ لِيَمْنَعُوهُ وَلْيَرُدُّوا عَلَيْهِ مَاشِيَتَهُ، وَإِنَّهُمْ حَسَدُوهُ عَلَى مَالِهِ، وَنَفَسُوهُ مَالَهُ، فَجَعَلُوا يَأْكُلُونَ مِنْ مَالِهِ وَيَشْتُمُونَ عِرْضَهُ، وَإِنَّهُ نَاشَدَهُمُ اللهَ وَالرَّحِمَ إِلَّا عَدَلُوا عَنْهُ مَا يَكْرَهُ، فَأَبَوْا عَلَيْهِ فَجَعَلَ رَجُلٌ مِنْهُمْ يُقَالُ لَهُ رَبَاحٌ يُكَلِّمُهُمْ فِيهِ، وَيَقُولُ: يَا بَنِي الْمُؤَمَّلِ ابْنُ عَمِّكُمُ اخْتَارَ مُجَاوَرَتَكُمْ عَلَى مَنْ سِوَاكُمْ فَأَحْسِنُوا مُجَاوَرَتَهُ، فَأَبَوْا عَلَيْهِ فَأَمْهَلَهُمْ حَتَّى إِذَا كَانَ الشَّهْرُ الْحَرَامُ دَعَا عَلَيْهِمْ، فَقَالَ:

اللهُمَّ أَزِلْ عَنِّي بَنِي الْمُؤَمَّلِ وَارْمِ عَلَى أَقْفَائِهِمْ بِمِثْكَلِ

بِصَخْرَةٍ أَوْ عَرْضِ جَيْشٍ جَحْفَلِ إِلَّا رَبَاحًا إِنَّهُ لَمْ يَفْعَلِ

قُلْتُ: وَفِي رِوَايَةِ غَيْرِهِ بِصَخْرَةٍ صَمَّاءَ أَوْ بِجَحْفَلٍ، قَالَ: فَبَيْنَمَا هُمْ ذَاتَ يَوْمٍ نُزُولٌ إِلَى أَصْلِ جَبَلٍ انْحَطَّتْ عَلَيْهِمْ صَخْرَةٌ مِنَ الْجَبَلِ لَا تَمُرُّ بِشَيْءٍ إِلَّا طَحَنَتْهُ حِينَ مَرَّتْ بِأَبْيَاتِهِمْ

فَطَحَنَتْها طَحْنَةً وَاحِدَةً إِلَّا رَبَاحًا الَّذِي اسْتَثْنَاهُ، فَقَالَ عُمَرُ:" سُبْحَانَ اللهِ إِنَّ هَذَا لَعِبَرًا وَعَجَبًا"، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَلَا أُخْبِرُكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مِثْلَهُ وَأَعْجَبَ مِنْهُ؟، قَالَ:" بَلَى"، قَالَ: فَإِنَّ رَجُلًا مِنْ جُهَيْنَةَ جَاوَرَ قَوْمًا مِنْ بَنِي ضَمْرَةَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَجَعَلَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي ضَمْرَةَ يُقَالُ لَهُ رِيشَةُ يَعْدُو عَلَيْهِ، فَلَا يَزَالُ يَنْحَرُ بَعِيرًا مِنْ إِبِلِهِ، وَإِنَّهُ كَلَّمَ قَوْمَهُ فِيهِ، فَقَالُوا: إِنَّا قَدْ خَلَفْناهُ فَانْظُرْ أَنْ تَقْتُلَهُ، فَلَمَّا رَآهُ لَا يَنْتَهِي أَمْهَلَهُ حَتَّى إِذَا كَانَ الشَّهْرُ الْحَرَامُ دَعَا عَلَيْهِ، فَقَالَ:

أُصَادِقُ رِيشَةَ بِآلِ ضَمْرَةْ ... أَلَيْسَ لِلَّهِ عَلَيْهِ قُدْرَةْ

أَمَا يَزَالُ شَارِفٌ أَوْ بَكْرَةْ ... يَطْعَنُ فِيهَا فِي سُوءِ النَّعْرَةْ

فَصَارِمٌ ذِي رَوْنَقٍ أَوْ شَغْرَةْ ... اللهُمَّ إِنْ كَانَ يُعْدِي فَجُرَّةْ

فَاجْعَلْ أَمَامَ الْعَيْنِ مِنْ حَدَرِهْ ... تَأْكُلُهُ حِينَ يُوَافِي الْحُفْرَةْ

فَسَلَّطَ اللهُ عَلَيْهِ أُكْلَةً فَأَكَلَتْهُ حَتَّى مَاتَ قَبْلَ الْحَوْلِ، فَقَالَ عُمَرُ:" سُبْحَانَ اللهِ إِنَّ فِي هَذَا لَعِبْرَةً وَعَجَبًا، وَإِنْ كَانَ اللهُ لَيَصْنَعُ هَذَا بِالنَّاسِ فِي جَاهِلِيَّتِهِمْ لِيَنْزِعَ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ فَلَمَّا أَتَى اللهُ بِالْإِسْلَامِ أَخَّرَ الْعُقُوبَةَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَذَلِكَ أَنَّ اللهَ تَعَالَى يَقُولُ فِي كِتَابِهِ: ﴿إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ [الدخان: ٤٠]، وَإِنَّ مَوْعِدَهُمُ السَّاعَةُ، ﴿وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ﴾ [القمر: ٤٦]، وَقَالَ: ﴿وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى﴾ [فاطر: ٤٥] ". قَالَ أَحْمَدُ:" وَهَذَا حَدِيثٌ قَدْ رَوَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ يَسَارٍ فِي الْمَغَازِي، عَمَّنْ سَمِعَ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ دُونَ ذِكْرِ بَنِي ضَمْرَةَ وَذَلِكَ يُؤَكِّدُ رِوَايَةَ ابْنِ لَهِيعَةَ، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ شِهَابِ بْنِ خِرَاشٍ، عَنْ نُصَيْرِ بْنِ أَبِي الْأَشْعَثِ، قَالَ: قَسَمَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَسْمًا فَنَظَرَ إِلَى رَجُلٍ أَعْمَى فَذَكَرَهُ، وَمِنَ الْمَنَاكِيرِ الَّتِي رُوِيَتْ فِي هَذَا الْبَابِ مَا"

3529- 3529- İbn Abbâs anlatıyor: Biz bir gün Ömer b. el-Hattâb'ın yanında divanda iken oradan kılavuzuna zahmet veren kör ve topal olan bir adam geçti. Ömer adamın bu halini görüp şaşırınca: "Bunu tanıyan var mı?" diye sordu. Oradakilerden bir kişi: "Bu kişi Sabğâ oğullarından kendisine Berîk tarafından beddua edilmiş bir adamdır" dedi. Ömer: "Berîk kimdir?" diye sorunca, adam: "Yemenli bir kişidir" dedi. —Başka biri

rivayetinde: "Adı İyad'dır" ziyadesinde bulunmuştur— Ömer: "Sen bu olaya şahit oldun mu?" deyince, Adam: "Evet" dedi. Bunun üzerine adam Ömer'in yanına getirilince ona: "Seninle Sabğâ oğulları arasında ne vardı?" diye sordu. Adam şöyle anlatmaya başladı: "Sabğâ oğulları on iki kişiydiler. Bunlar cahiliye döneminde komşum olduktan sonra malımı yemeye ve namusuma dil uzatmaya başladılar. Onlardan Allah aşkına, akrabalık aşkına bunu yapmamalarını istedim. Ancak onlar aynı şeyleri yapmaktan geri durmadı. Ben de onları bıraktım. Haram ay geldiği zaman Allah'a şöyle dua ettim:

"Allahım! Sana içten bir dua ediyorum
Biri dışında Sabğa oğulları'nı helak et.
Sonra da o adamı yatalak ve kör et.
Sonra onu bizden birine muhtaç et."

Daha bir yıl geçmemişti ki bir kişi dışında hepsi helak oldu. O da işte gördüğün gibi ona bu şekilde zahmet vermektedir." Bunun üzerine Ömer: "Sübhânallah bu ibret verici ve şaşırtıcı bir şeydir" dedi. Oradakilerden başka bir kişi: "Ey müminlerin emîri! Sana bunun gibisini ve bundan daha fazla şaşırtıcı olan bir şeyi anlatayım mı?" deyince, Ömer: "Olur" dedi ve adam şöyle anlatmaya başladı: "Huzâ'alılardan bir grup kendilerinden olan birine komşu oldular ve onunla olan akrabalık bağlarını kesip ona kötü davranmaya başladılar. Adam Allah için böyle yapmamalarını istedi, ama onlar adamın hoşlanmayacağı şeyler yapmaktan geri durmadı. O da onları bıraktı. Haram ay geldiği zaman Allah'a şöyle dua etti:

"Güven ve korku içinde bulunan her kişinin Rabbi olan Allahım!
Sana seslenen her kişinin sesini işiten Allahım!
Huzâ'alılar gelip malımı aldı ve bir şey kalmadı
Onlar bana hakkımı vermedi ve adaletli davranmadı.
Onların sevenlerini toplayıp bir araya getir
Hepsini birden kötü bir şekilde yok edip bitir."

Bu kimseler bir kuyunun yanında kimi içinde, kimi yukarıda olup suyunu çekerken kuyu göçtü ve hepsinin mezarı oldu." Bunun üzerine Ömer: "Sübhânallah bu ibret verici ve şaşırtıcı bir şeydir" dedi. Oradakilerden başka bir kişi: "Ey müminlerin emîri! Sana bunun gibisini ve bundan daha fazla şaşırtıcı olan bir şeyi anlatayım mı?" deyince, Ömer: "Olur" dedi ve adam şöyle anlatmaya başladı: "Huzeyl'den bir adam içinde bulunduğu kabileden bir akrabasına varis oldu. Kabiledeki bütün akrabaları öldü ve hepsine varis olup bir çok mal topladı. Sonra kendini ve malını savunmaları için kavminden olan ve kendisine Müemmil oğulları denilen bir grubun yanına gitti. Ancak onlar malının çokluğuna hased edip mallarını elinden aldılar. Sonra malını yemeye ve namusuna dil uzatmaya başladılar. Adam Allah için adil olmalarını istedi, ama onlar adamın hoşlanmayacağı şeyler yapmaktan geri durmadı. O da onları bıraktı. Haram ay geldiği zaman da Allah'a şöyle dua etti:

"Allahım! Müemmil oğullarını oldukça uzaklaştır sen benden,
Onları, başlarına kaya atarak veya orduyla yok etmeni isterim senden.
Onları sevdiklerinin arasında mahvedip yok et
Onlar gibi olmayan Rebah'ı onlardan istisna et."

Bir gün bu kimseler bir dağın dibinde konaklamışken bir kaya yuvarlanarak önüne çıkan herkesi ezip geçti. Evlerini de yerle bir edip Rebâh dışında onlarm hepsini öldürdü." Bunun üzerine Ömer: "Sübhânallah bu ibret verici ve şaşırtıcı bir şeydir" dedi. Oradakilerden başka bir kişi: "Ey müminlerin emîri! Sana bunun gibisini ve bundan daha fazla şaşırtıcı olan bir şeyi anlatayım mı?" deyince, Ömer: "Olur" dedi ve adam şöyle anlatmaya başladı: "Cahiliye döneminde Cüheyneli bir adam, Damra oğullarına komşu oldu. Damra oğullarından kendisine Rîşe denilen biri vardı. Bu kişi Cüheyneli adamın yanına gelir ve her gelişinde adamın bir devesini keserdi. Adam bu konuda kavmi ile konuşunca: "Biz onu bıraktık, sen onu öldürebilirsin" dediler. Cuheyneli, adamın bundan vazgeçmediğini görünce onu bıraktı ve haram ay geldiği zaman da onun için Allah'a şöyle dua etti:

"Rîşe sadık mıdır Damra oğullarına karşı?
Allah'ın kudreti yetmez mi sanki ona karşı?
Devamlı günün başlangıcında veya ortasında gelir
Elinde parlak bir kılıç veya bir bıçakla belirir
Kötü bir şekilde de bir devemi hep kesiverir.
Allahım! Hakkıma tecavüz ediyorsa helak et onu
Ona gözler önünde öyle bir şey gönder ki
Mezarına geldiğinde bu şey yiyip yok etsin onu."

Daha bir yıl geçmeden Allah ona bir hayvanı musallat etti ve hayvan onu yedi."

Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: "Sübhânallah bu ibret verici ve şaşırtıcı bir şeydir. Allah cahiliye döneminde insanları birbirinden kurtarmak için böyle yapmaktaydı. İslam geldiği zaman da cezayı kıyamet gününe bıraktı. Bu sebeple Allah Kitab'mda: *"Doğrusu hüküm günü hepsinin bir arada bulunacağı gündür."*[1] *"Bilakis kıyamet onlara vaad edilen asıl saattir ve o saat daha belâlı ve daha acıdır."*[2] *"Eğer Allah, yaptıkları yüzünden insanları (hemen) cezalandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı yaratık bırakmazdı. Fakat Allah, onları belirtilmiş bir süreye kadar erteliyor"*[3] buyurmaktadır.[4]

Beyhakî der ki: Muhammed b. İshâk b. Yesâr bunu Damra oğullarını zikretmeksizin Meğâzi bölümünde İkrime kanalıyla İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir. Bu da İbn Lehîa'nm rivayetini kesinleştirmektedir. Başka bir yolla Şihâb b. Hirâş'tan rivayet edildiğine göre Nusayr b. Ebi'l-Eş'as rivayetinde: "Ömer b. el-Hattâb yemin ederek kör adama baktı..." demiş ve söz konusu hadisi aktarmıştır. Bu konuda münker olarak rivayet edilen hadislerden biri de bir sonraki hadistir.

---

[1] Duhân Sur. 40

[2] Kamer Sur. 46

[3] Fâtır Sur. 45

[4] İçinde İbn Lehîa'nın bulunmasından dolayı isnâdı zayıftır.

٣٥٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو نَصْرٍ رَشِيقُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الرُّومِيُّ إِمْلَاءً مِنْ كِتَابِهِ بِالطَّابِرَانِ، أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِدْرِيسَ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْهَيَّاجِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " فِي رَجَبٍ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ مَنْ صَامَ ذَلِكَ الْيَوْمَ، وَقَامَ تِلْكَ اللَّيْلَةَ كَانَ كَمَنْ صَامَ مِنَ الدَّهْرِ مِائَةَ سَنَةٍ، وَقَامَ مِائَةَ سَنَةٍ وَهُوَ ثَلَاثٌ بَقَيْنَ مِنْ رَجَبٍ، وَفِيهِ بَعَثَ اللهُ مُحَمَّدًا "، " وَرُوِيَ ذَلِكَ بِإِسْنَادٍ آخَرَ أَضْعَفُ مِنْ هَذَا كَمَا "

3530- Selmân el-Fârisî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Receb ayında bir gündüz ile gece var ki bu gündüzü oruçla geceyi de ibadetle geçiren kişi yüz yıl oruç tutup yüz yıl ibadet etmiş gibi sevap alır. Bu gündüz ile gece de Receb ayının son üç günündedir. Yüce Allah da Muhammed'i bu ayda gönderdi"*[1]

Bir sonraki hadiste de başka bir isnâdla bundan daha zayıf bir şekilde zikredilmiştir.

٣٥٣١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحٍ خَلَفُ بْنُ مُحَمَّدٍ بِبُخَارَى، أَخْبَرَنَا مَكِّيُّ بْنُ خَلَفٍ، وَإِسْحَاقُ بْنُ أَحْمَدَ، قَالَا: حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ الْحُسَيْنِ، أَخْبَرَنَا عِيسَى وَهُوَ الْغُنْجَارُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ، عَنْ أَبَانَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: " فِي رَجَبٍ لَيْلَةٌ يُكْتَبُ لِلْعَامِلِ فِيهَا حَسَنَاتُ مِائَةِ سَنَةٍ، وَذَلِكَ لِثَلَاثٍ بَقَيْنَ مِنْ رَجَبٍ، فَمَنْ صَلَّى فِيهَا اثْنَتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً يَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَسُورَةً مِنَ الْقُرْآنِ يَتَشَهَّدُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ، وَيُسَلِّمُ فِي آخِرِهِنَّ، ثُمَّ يَقُولُ: سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ مِائَةَ مَرَّةٍ، وَيَسْتَغْفِرُ اللهَ مِائَةَ مَرَّةٍ، وَيُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ ﷺ مِائَةَ مَرَّةٍ، وَيَدْعُو لِنَفْسِهِ مَا شَاءَ مِنْ أَمْرِ دُنْيَاهُ وَآخِرَتِهِ، وَيُصْبِحُ صَائِمًا فَإِنَّ اللهَ يَسْتَجِيبُ دُعَاءَهُ كُلَّهُ إِلَّا أَنْ يَدْعُو فِي مَعْصِيَةٍ "

3531- Enes'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Receb ayında bir gece var ki bu gecede ibadette bulunan kişiye yüz yıllık iyilik sevabı yazılır. Bu gece de Receb ayının son üç günü içindedir. Bu gecede her rekatında Fâtiha Sûresi ile Kur'ân'dan bir sûre okuyan, her iki rekatta*

[1] İsnâdı zayıftır.

teşehhüdde bulunup sonunda selam veren, sonrasında yüz defa: «Allah'ın her türlü eksiklikten tenzih ederim. Hamd ancak Allah'a mahsustur. Allah'tan başka ilah yoktur. Allah büyükler büyüğüdür» diyen, yüz defa bağışlanma dileyen, yüz defa Peygamber'e salavât getiren ve o gecenin sabahına da oruçlu başlayan kişi Allah'a isyan olan bir konuda olmadıktan sonra dünya ve âhiretine yönelik edeceği her türlü duaya Yüce Allah icabet eder."[1]

٣٥٣٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكَرَابِيسِيُّ، بِبُخَارَى، حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ نُصَيْرٍ، حَدَّثَنِي جَدِّي نُصَيْرُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ مُوسَى، عَنْ نُوحِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ زَيْدٍ الْعَمِّيِّ، عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خِيرَةُ اللهِ مِنَ الشُّهُورِ شَهْرُ رَجَبٍ وَهُوَ شَهْرُ اللهِ، مَنْ عَظَّمَ شَهْرَ اللهِ رَجَبٍ فَقَدْ عَظَّمَ أَمْرَ اللهِ، وَمَنْ عَظَّمَ أَمْرَ اللهِ أَدْخَلَهُ جَنَّاتِ النَّعِيمِ، وَأَوْجَبَ لَهُ رِضْوَانَهُ الْأَكْبَرَ، وَشَعْبَانُ شَهْرِي فَمَنْ عَظَّمَ شَهْرَ شَعْبَانَ فَقَدْ عَظَّمَ أَمْرِي، وَمَنْ عَظَّمَ أَمْرِي كُنْتُ لَهُ فَرَطًا وَذُخْرًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَشُهِرُ رَمَضَانَ شَهْرُ أُمَّتِي فَمَنْ عَظَّمَ شَهْرَ رَمَضَانَ، وَعَظَّمَ حُرْمَتَهُ وَلَمْ يَنْتَهِكْهُ، وَصَامَ نَهَارَهُ، وَقَامَ لَيْلَهُ، وَحَفِظَ جَوَارِحَهُ خَرَجَ مِنْ رَمَضَانَ وَلَيْسَ عَلَيْهِ ذَنْبٌ يَطْلُبُهُ اللهُ بِهِ ". قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: " هَذَا إِسْنَادٌ مُنْكَرٌ بِمَرَّةٍ، وَقَدْ رُوِيَ عَنْهُ عَنْ أَنَسٍ غَيْرِ هَذَا تَرَكْتُهُ فَقَلْبِي نَافِرٌ عَنْ رِوَايَةِ الْمَنَاكِيرِ الَّتِي أَتَوَهَّمُهَا لَا بَلْ أَعْلَمُهَا مَوْضُوعَةً وَاللهُ يَغْفِرُ لَنَا بِرَحْمَتِهِ، وَأَمَّا الْحَدِيثُ الَّذِي "

3532- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Aylar içinde Yüce Allah'ın seçtiği ay Receb ayıdır. Bu ay Allah'ın ayıdır. Receb ayına gereken saygıyı gösteren kişi Yüce Allah'a gereken saygıyı göstermiş demektir. Yüce Allah da kendisine gereken saygıyı gösteren kişiyi Naîm Cenneti'ne sokar, büyük rızasına mazhar kılar. Şâban ayı da benim ayımdır. Şâban ayına gereken saygıyı gösteren kişi bana gereken saygıyı göstermiş demektir. Bana gereken saygıyı gösteren kişinin de kıyamet gününde öncüsü ve azığı olurum. Ramazan ayı ise ümmetimin ayıdır. Ramazan ayına gereken saygıyı gösteren, bu ayda haram kılınan şeylere riâyet edip haddini aşmayan, bu ayın gündüzlerini oruçla gecelerini de ibadetle geçiren, bütün uzuvlarını haram olan şeylerden koruyan kişi Ramazan*

---

[1] İsnâdı zayıftır.

ayından, Allah'ın kendisinden hesabını soracağı tek bir günahı dahi olmadan çıkar."[1]

Beyhakî der ki: Bu, tamamıyla münker bir isnâddır. Enes kanalıyla bundan başka bir hadis zikredilmiştir. Ancak ben münker olduğundan şüphe ettiğim hadisleri değil de uydurma olduğunu bildiğim hadislerden hoşlanmadığım için onu zikretmedim. Allah rahmetiyle bizi bağışlasın. Bir sonraki hadis şöyledir:

٣٥٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الدَّيْبُلِيُّ بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الصَّائِغُ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ عَطَاءٍ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنْ صَوْمِ رَجَبٍ كُلِّهِ ". " فَهَكَذَا رَوَاهُ دَاوُدُ بْنُ عَطَاءٍ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ، وإِنَّمَا الرِّوَايَةُ فِيهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ مِنْ فِعْلِ النَّبِيِّ ﷺ مَا قَدَّمْنَا ذِكْرَهُ فِي أَوَّلِ هَذَا الْبَابِ فَحُرِّفَ الْفِعْلُ إِلَى النَّهْيِ وَاللهُ أَعْلَمُ "

3533- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Receb ayının tümünü oruçlu geçirmeyi yasaklamıştır.[2]

Dâvud b. Atâ bunu bu şekilde zikretmiştir ve güçlü bir ravi değildir. Bu bölümün başında İbn Abbâs kanalıyla Resûlullah'ın (sallallahu eleyhi vesellem) böyle yapması konusunda bir rivayette bulunmuştuk. Ancak yapma fiili nehyetme diye tahrif edildi. En doğrusunu Allah bilir.

٣٥٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الشَّعْرَانِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَوَارِيرِيُّ، حَدَّثَنَا زَائِدَةُ، حَدَّثَنَا زِيَادٌ النُّمَيْرِيُّ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا دَخَلَ رَجَبٌ، قَالَ: " اللهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ، وَشَعْبَانَ، وَبَلِّغْنَا رَمَضَانَ "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 1/554 (1743).

وَكَانَ يَقُولُ: " لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ لَيْلَةٌ غَرَّاءُ، وَيَوْمُ الْجُمُعَةِ يَوْمٌ أَزْهَرُ ". " تَفَرَّدَ بِهِ زِيَادٌ النُّمَيْرِيُّ، وَعَنْهُ زَائِدَةُ بْنُ أَبِي الرُّقَادِ "، قَالَ الْبُخَارِيُّ: زَائِدَةُ بْنُ أَبِي الرُّقَادِ، عَنْ زِيَادٍ النُّمَيْرِيِّ مُنْكَرُ الْحَدِيثِ

3534- Enes der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam), Receb ayı girdiği zaman: *"Allahım! Receb ve Şaban ayını bize bereketli kılıp bizi Ramazan ayına kavuştur"* diye dua ederdi. Ayrıca: *"Cuma gecesi parlak bir gece ve cuma günü ak bir gündür"* buyururdu.

Ziyâd en-Numeyrî bunu rivayette tek kalmıştır. Zâide b. Ebi'r-Rukâd da bunu Ziyâd en-Numeyrî kanalıyla rivayet etti.

Buhârî der ki: "Zâide b. Ebi'r-Rukâd'ın, Ziyâd en-Numeyrî kanalıyla rivayet ettiği hadisler münkerdir."

صَوْمُ شَعْبَانَ

Şâban Ayında Oruç

٣٥٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَا: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ، أَنَّهَا قَالَتْ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَصُومُ حَتَّى نَقُولَ لَا يُفْطِرُ، وَيُفْطِرُ حَتَّى تَقُولَ لَا يَصُومُ، وَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ اسْتَكْمَلَ شَهْرًا قَطُّ إِلَّا رَمَضَانَ، وَمَا رَأَيْتُهُ أَكْثَرَ صِيَامًا مِنْهُ فِي شَعْبَانَ ". لَفْظُ حَدِيثِ الْقَعْنَبِيِّ. أَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ مَالِكٍ

3535- Müminlerin annesi Hz. Âişe der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bazen peş peşe öyle oruç tutardı ki artık hiç ara vermeyecek diye düşünürdük. Bazen de oruca öyle ara verirdi ki artık hiç tutmayacak diye düşünürdük. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazan ayı dışında bir ayı

tamamıyla oruçlu geçirdiğini görmüş değilim. Ramazan ayı dışında da en fazla Şâban ayında oruç tutardı."[1]

Lafız Ka'nebî'nin lafzıdır.

Buhârî ve Müslim bunu Mâlik kanalıyla rivayet ettiler.[2]

٣٥٣٦ - وَرَوَاهُ ابْنُ لَبِيدٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، قَالَ: سُئِلَتْ عَائِشَةُ: عَنْ صِيَامِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَتْ: " كَانَ يَصُومُ شَعْبَانَ كُلَّهُ إِلَّا قَلِيلًا " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَبِيدٍ، فَذَكَرَهُ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ، وَعَمْرٍو، عَنْ سُفْيَانَ، وَرُوِّيناهُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، وَغَيْرِهِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: " مَا كَانَ يَصُومُ فِي شَهْرٍ مَا كَانَ يَصُومُ فِي شَعْبَانَ، كَانَ يَصُومُ كُلَّهُ إِلَّا قَلِيلًا، بَلْ كَانَ يَصُومَهُ كُلَّهُ "

3536- İbn Lebîd bunu Ebû Seleme kanalıyla rivayet etti: Hz. Âişe'ye, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) orucu hakkında sorulunca: "Şâban ayının hemen hemen tamamını oruçlu geçirirdi" dedi.[3]

Müslim bunu Ebû Bekr ve Amr kanalıyla Süfyân'dan rivayet etti.[4]

Muhammed b. İbrâhîm ve başkası kanalıyla bize bildirilene göre Ebû Seleme, Hz. Âişe'nin şöyle dediğini aktarmıştır: "(Ramazan ayı dışında) Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Şâban ayında oruç tuttuğu kadar hiçbir ayda tutmazdı. Birkaç günü dışında Şâban ayının tamamını oruçlu geçirirdi. Evet tamamını oruçlu geçirirdi."[5]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî (2/243, 244) ve Müslim 1/810 (175).

[3] Ravileri güvenilirdir.

[4] Müslim 1/811 (176)

[5] Buhârî (2/244) ve Müslim 1/811 (177).

٣٥٣٧ - وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ: " أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَصُومُ شَهْرَيْنِ يَجْمَعُ بَيْنَهُمَا إِلَّا شَعْبَانَ وَرَمَضَانَ "

3537- Ümmü Seleme bildiriyor: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Şâban ve Ramazan ayı dışında iki ayı birleştirerek oruç tutmamıştır."[1]

٣٥٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي قَيْسٍ، أَنَّهُ سَمِعَ عَائِشَةَ، تَقُولُ: " أَحَبُّ الشُّهُورِ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنْ يَصُومَ شَعْبَانَ ثُمَّ يَصِلُهُ بِرَمَضَانَ"

3538- Hz. Âişe der ki: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) en sevgili aylar; Şaban ayında oruç tutması sonra ona Ramazanı eklemesiydi."[2]

٣٥٣٩ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنِ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الدَّقِيقِيُّ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا صَدَقَةُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَيُّ الصَّوْمِ أَفْضَلُ؟، قَالَ: " صَوْمُ شَعْبَانَ تَعْظِيمًا لِرَمَضَانَ "، قِيلَ: فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟، قَالَ: " صَدَقَةٌ فِي رَمَضَانَ "

3539- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Hangi oruç daha üstündür?" diye sorulunca: *"Ramazanı tazîm için Şabân ayında tutulan oruçtur"* buyurdu. "Hangi sadaka daha üstündür?" diye sorulunca da: *"Ramazan ayında verilen sadakadır"* buyurdu.[3]

٣٥٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو صَادِقٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الصَّيْدَلَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أَخْبَرَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ الْغِفَارِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيُّ ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Mâce 1/528 (1648), Tirmizî 3/113 (736) ve Nesâî (4/150).

[2] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (4/199) ve Ebû Dâvud 2/812 (2431).

[3] İsnâdı hüccet değildir. Tirmizî 3/51, 52 (663).

الْمُؤَذِّنُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ خَنَبٍ الْبُخَارِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ الْغِفَارِيُّ، حَدَّثَنِي الْمَقْبُرِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي أَرَاكَ تَصُومُ فِي شَهْرٍ مَا لَا أَرَاكَ تَصُومُ فِي شَهْرٍ مثل مَا تَصُومُ فِيهِ، قَالَ: " أَيُّ شَهْرٍ؟ "، قُلْتُ: شَعْبَانُ، قَالَ: " شَعْبَانُ بَيْنَ رَجَبٍ وَشُهِرِ رَمَضَانَ، يَغْفُلُ النَّاسُ عَنْهُ، يَرْفَعُ فِيهِ أَعْمَالَ الْعِبَادِ، فَأُحِبُّ أَنْ لَا يُرْفَعَ عَمَلِي إِلَّا وَأَنَا صَائِمٌ "، لَفْظُ حَدِيثِ عَبْدِ الْخَالِقِ، تَفَرَّدَ بِهِ هَذَا الْغِفَارِيُّ، وَهُوَ أَبُو الْغُصْنِ ثَابِتُ بْنُ قَيْسٍ

3540- Usâme b. Zeyd der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ım Resûlü! Bir ayda öyle oruç tutuyorsun ki başka bir ayda öyle oruç tuttuğunu hiç görmedim" dediğimde: *"Hangi ay?"* diye sordu. "Şâban ayıdır" dediğimde: *"Şâban ayı Receb ve Ramazan ayı arasında bir aydır. İnsanlar ondan gafil olmaktadır. Halbuki kulların amelleri o ayda (Allah'a) çıkarılır. Ben de oruçlu olduğum halde amelimin çıkarılmasını istiyorum"* buyurdu.[1]

Abdulhâlik'in bu lafzını Ğifârî (yani Ebu'l-Ğusn Sâbit b. Kays) rivayette tek kalmıştır.

٣٥٤١ - رَوَاهُ عَنْهُ أَيْضًا ابْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: كَانَ يَصُومُ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَيَسْرِدُ الْأَيَّامَ لَا يَكَادُ يُفْطِرُ، وَيُفْطِرُ فَيَسْرِدُ الْأَيَّامَ لَا يَكَادُ يَصُومُ، قَالَ: وَكَانَ يَصُومُ مِنْ كُلِّ جُمُعَةٍ يَوْمَيْنِ لَا يَكَادُ يَدَعُهُمَا إِنْ كَانَ مِنْ صِيَامِهِ الَّذِي يَصُومُ وَإِنْ لَمْ يَكُونَا مِنْهُ، وَكَانَ أَكْثَرَ مَا يَصُومُ فِيهِ مِنَ الشُّهُورِ شَعْبَانُ، قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللهِ رَأَيْتُكَ تَصُومُ يَوْمَيْنِ مِنْ كُلِّ جُمُعَةٍ إِنْ كَانَ مِنْ صِيَامِكَ وَإِنْ لَمْ يَكُونَا مِنْهُ؟، قَالَ: " أَيُّ يَوْمَيْنِ؟ "، فَقُلْتُ: الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ، قَالَ: " ذَاكَ يَوْمَانِ يُعْرَضُ فِيهِمَا الْأَعْمَالُ عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ يُعْرَضَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ "، قَالَ: قُلْتُ: رَأَيْتُكَ تَصُومُ فِي شَعْبَانَ مَا لَا تَصُومُ فِي غَيْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ؟، قَالَ: " ذَاكَ شَهْرٌ يَغْفُلُ النَّاسُ عَنْهُ بَيْنَ رَجَبٍ وَرَمَضَانَ، وَفِيهِ تُرْفَعُ الْأَعْمَالُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ يُرْفَعَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ ".

أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الضُّبَعِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ السَّرِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، حَدَّثَنِي أَبُو الْغُصْنِ ثَابِتُ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (4/201).

بْنُ قَيْسٍ مَوْلَى عُقَيْلٍ. فَذَكَرَهُ، وَرَوَاهُ أَيْضًا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ فِي ذِكْرِ شَعْبَانَ

3541- İbn Ebî Uveys'in, Ebû Saîd el-Makburî kanalıyla bildirdiğine göre Usâme b. Zeyd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) öyle peşpeşe oruç tutardı ki neredeyse oruçsuz geçirdiği gün olmazdı. Yine öyle peşpeşe ara verirdi ki artık neredeyse hiç oruç tutmayacak gibi olurdu. Mutad olarak tuttuğu oruçlarla aynı güne denk gelse de, gelmese de haftada iki gün oruç tutardı ve hemen hemen onları hiç bırakmazdı. Aylar içinde en fazla Şâban ayında oruç tutardı. Kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Mutad olarak tuttuğun oruçlarla aynı güne denk gelse de, gelmese de haftada iki gün oruç tuttuğunu görüyorum" dediğimde: *"Hangi iki gün?"* buyurdu: "pazartesi ve perşembe günleridir" dediğimde: *"Bu iki günde ameller âlemlerin Rabbi'ne arz edilir. Ben de amellerimin oruçlu olduğum halde arz olunmasını istiyorum"* buyurdu. Kendisine: "Hiç bir ayda Şâban ayındaki kadar oruç tuttuğunu görmedim" dediğimde: *"Şâban ayı, Receb ve Ramazan ayı arasında bir aydır. İnsanlar ondan gafil olmaktadır. Halbuki o, öyle bir aydır ki onda ameller âlemlerin Rabbi'ne arz edilir çıkarılır. Ben de oruçlu olduğum halde amelimin çıkarılmasını istiyorum"* buyurdu.[1]

مَا جَاءَ فِي لَيْلَةِ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ

Şâban Ayının On Beşinci (Berat) Gecesi

٣٥٤٢ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ فِرَاسٍ الْمَكِّيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الصَّائِغُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي سَبْرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَقُومُوا لَيْلَتَهَا، وَصُومُوا يَوْمَهَا، فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى يَقُولُ: أَلَا مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَأَغْفِرَ لَهُ، أَلَا مِنْ مُسْتَرْزِقٍ فَأَرْزُقَهُ، أَلَا مِنْ سَائِلٍ فَأُعْطِيَهُ، أَلَا كَذَا أَلَا كَذَا حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ

[1] Ravileri güvenilirdir.

". وأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحُلْوَانِيُّ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ، وَذَكَرَ فِيهِ لَفْظُ النُّزُولِ، وَقَالَ بَدَلَ السَّائِلِ: " أَلَا مُبْتَلًى فَأُعَافِيَهُ "، أَلَا كَذَا، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِيهِ، وَلَمْ يَذْكُرْ عَلِيًّا، قَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ مَوْلَى زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ

3542- Ali b. Ebî Tâlib der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şâban ayının on beşinci gecesi olduğu zaman kalkıp o geceyi ihya edin ve gündüzünü oruçla geçirin. Şüphesiz ki Yüce Allah o gece sabah olana kadar: |Yok mu bağışlanma dileyen? Onu bağışlayayım! Yok mu rızık isteyen? Ona rızık vereyim. Yok mu bir şey isteyen? Ona istediğini vereyim! Yok mu şöyle olan? Yok mu şöyle olan?« buyurur."*[1]

Ebû Abdillah el-Hâfız, Ali b. Hamşâz kanalıyla İbrâhîm b. Ebî Tâlib'den, o da Hasan b. Ali el-Hulvânî'den aynısını zikretmiştir. Rivâyetinde Allah'ın (dünyaya en yakın göğe) inmesini zikredip: "Yok mu şifa dileyen, onu iyileştireyim! Yok mu şöyle olan?" demiştir. Ancak isnâdında: "Muhammed b. Abdillah b. Câfer'in babasından bildirdiğine göre" demiş ve Ali'yi zikretmemiştir. İbrâhîm b. Ebî Tâlib rivayetinde: "Zeyneb binti Cahş'ın azatlısı İbrâhîm b. Muhammed'in bildirdiğine göre" ibaresi geçmiştir.

٣٥٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَمْدَانَ الْمَرْوَزِيُّ بِمَرْوٍ، حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ مَكِّيُّ بْنُ خَالِدِ بْنِ الْفَضْلِ السَّرَخْسِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ يَعْقُوبَ الطَّالِقَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ الْقَعْقَاعِ، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ يَغْفِرُ اللهُ مِنَ الذُّنُوبِ أَكْثَرَ مِنْ عَدَدِ شَعْرِ غَنَمِ كَلْبٍ "، قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: إِنَّمَا الْمَحْفُوظُ هَذَا الْحَدِيثُ مِنْ حَدِيثِ الْحَجَّاجِ بْنِ أَرْطَاةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ مُرْسَلًا

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. İbn Mâce 1/444 (923).

3543- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şâban ayının on beşinci gecesi Yüce Allah, Kelb kabilesinin koyunlarının tüyleri sayısından daha fazla günahları bağışlar"* buyurdu.[1]

Abdullah der ki: Bu hadisin Haccâc b. Ertât kanalıyla Yahyâ b. Ebî Kesîr'den mürsel olarak rivayet edildiği bilinmektedir.↓

٣٥٤٤ - كَمَا أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُبْحٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ أَرْطَاةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ وَخَرَجَتْ عَائِشَةُ تَطْلُبُهُ فِي الْبَقِيعِ، فَرَأَتْهُ رَافِعًا رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ، فَقَالَ: " أَكُنْتِ تَخَافِينَ أَنْ يَحِيفَ اللهُ عَلَيْكِ وَرَسُولُهُ؟ "، قَالَتْ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ ظَنَنْتُ أَنَّكَ أَتَيْتَ بَعْضَ نِسَائِكَ، فَقَالَ: " إِنَّ اللهَ يَغْفِرُ لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ أَكْثَرَ مِنْ عَدَدِ شَعْرِ غَنَمِ كَلْبٍ ". وَلِهَذَا الْحَدِيثِ شَوَاهِدٌ مِنْ حَدِيثِ عَائِشَةَ، وَأَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ، وَأَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، وَاسْتَثْنَى فِي بَعْضِهَا الْمُشْرِكَ وَالْمُشَاحِنَ، وَفِي بَعْضِهَا الْمُشْرِكَ، وَقَاطِعَ الطَّرِيقِ، وَالْعَاقَّ، وَالْمُشَاحِنَ، وَقَدْ رَوَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ الْوَاسِطِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ هَارُونَ مَوْصُولًا كَمَا

3544- Yahyâ b. Ebî Kesîr der ki: Bir gece Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) dışarı çıkınca, Hz. Âişe'de Bakî'de ona bakmak için arkasından çıktı. Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) başını semaya kaldırmış bir şekilde buldu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), kendisine: *"Allah ve Resûlünün sana haksızlık etmelerinden mi korktun?"* buyurunca, Hz. Âişe: "Ey Allah'ın Resûlü! Hanımlarından birisinin yanına gittiğini zannetmiştim" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şâban ayının on beşinci gecesi Yüce Allah, Kelb kabilesinin koyunlarının tüyleri sayısından daha fazla (günahları) bağışlar"* buyurdu.[2]

Bu hadisin Hz. Âişe, Ebû Bekr es-Sıddîk ve Ebû Mûsa el-Eş'arî'nin hadislerinden şahitleri vardır. Ancak bunlardan birinde müşriki ve kindar

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır ve munkatı' bir hadistir. Yahya b. Ebî Kesîr, Urve'den hadis işitmemiştir.

[2] Ravileri güvenilirdir, ancak mürsel bir hadistir.

kişiyi, birinde müşriki, yol keseni, anne babasına asi olanı ve kindar kişiyi istisna etmiştir.

Muhammed b. Mesleme el-Vâsitî bunu Yezîd b. Hârun kanalıyla bir sonraki hadiste geçtiği üzere mevsul olarak zikretmiştir.

٣٥٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا الْحَجَّاجُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: فَقَدْتُ النَّبِيَّ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَخَرَجْتُ أَطْلُبُهُ، فَإِذَا هُوَ بِالْبَقِيعِ رَافِعًا رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ، فَقَالَ: " يَا عَائِشَةُ أَكُنْتِ تَخَافِينَ أَنْ يَحِيفَ اللهُ عَلَيْكِ وَرَسُولُهُ؟ "، قَالَتْ: قُلْتُ: وَمَا بِي مِنْ ذَلِكَ، وَلَكِنِّي ظَنَنْتُ أَنَّكَ أَتَيْتَ بَعْضَ نِسَائِكَ، فَقَالَ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَنْزِلُ لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَغْفِرُ لِأَكْثَرَ مِنْ عَدَدِ شَعْرِ غَنَمِ كَلْبٍ ".

3545- Hz. Âişe der ki: Bir gece Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanımda olmadığını fark ettim ve ona bakmaya gittim. Ararken de Bakî mezarlığında başını semaya kaldırmış durduğunu gördüm. *"Ey Âişe! Allah ile Resûlü'nün sana haksızlık yapacaklarını mı düşünmüştün?"* diye sorunca, ben: "Neden öyle düşüneyim! Ama eşlerinden birinin yanına gittiğini düşündüm" dedim. Bunun üzerine Allah Resûlü: *"Yüce Allah, Şaban ayının on beşinci gecesinde dünya semasına iner ve Kelb kabilesinin koyunlarının tüyleri sayısından daha fazla kişiyi bağışlar"* buyurdu.[1]

Beyhakî der ki: Allah'ın dünya semasına inmesi, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) inme diye adlandırdığı bir şeydir. Hakikatte Allah'ın inmesi kastedilmemekte veya Allah'ın emriyle bir meleğin dünya semasına inmesi kastedilmektedir. En doğrusunu Allah bilir. Başka bir yerde bunu açıklanmış bir şekilde zikrettik.

٣٥٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ خِدَاشٍ، وَأَصْبَغُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَا:

[1] Ravileri güvenilirdir. Ancak Yahya, Urve'den hadis işitmemiştir. Tirmizî 3/116 (739) ve İbn Mâce 1/444 (1389).

حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ، أَنَّ مُصْعَبَ بْنَ أَبِي ذِئْبٍ حَدَّثَهُ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَوْ عَنْ عَمِّهِ، عَنْ جَدِّهِ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " يَنْزِلُ اللهُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَيَغْفِرُ لِكُلِّ شَيْءٍ إِلَّا رَجُلٍ مُشْرِكٍ أَوْ فِي قَلْبِهِ شَحْنَاءُ "

3546- Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekr'in, babası veya amcası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şâban ayının on beşinci gecesi Yüce Allah dünya semasına inip müşrik ve birine düşmanlık besleyen kişi dışında her şeyi bağışlar"* buyurmuştur.[1]

٣٥٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْوَرَّاقُ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ كَاسِبٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ، وَهُوَ مِنْ وَلَدِ ابْنِ حُمَيْدٍ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ عَمِّهِ، عَنْ جَدِّهِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فَذَكَرَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " لِكُلِّ نَفْسٍ إِلَّا إِنْسَانًا فِي قَلْبِهِ شَحْنَاءُ أَوْ مُشْرِكًا بِاللهِ "

3547- Ebû Bekr es-Sıddîk, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) bir önceki hadisin aynısını zikretmiştir. Ancak rivayetinde: *"Kalbinde kin olan ve Allah'a şirk koşan kimseler dışında her kişiyi (bağışlar)"* ibaresi geçmiştir.[2]

٣٥٤٨ - وأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عُثْمَانَ الْأَهْوَازِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى الْمِصْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، بِإِسْنَادِهِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَنْ أَبِيهِ، وَعَمِّهِ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ، وَقَالَ: " فَيَغْفِرُ لِكُلِّ مُؤْمِنٍ إِلَّا الْعَاقَّ وَالْمُشَاحِنَ "

3548- Abdullah b. Vehb aynı isnâd ile söz konusu hadisi zikretmiştir. Ancak isnâdında: "Babası ve amcası kanalıyla Ebû Bekr es-Sıddîk'ten

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* 2/435 (2045), İbn Ebî Âsım, *es-Sünne* 1/222 (509), İbn Huzeyme, *Tevhîd* (1/325, 326), Ukaylî, *ed-Duafâ* (3/29), İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1946), Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (2/2) ve el-Lâlekâî, *Şerh es-Sünne* 2/438 (750).

[2] İsnâdı zayıftır.

bildirdiğine göre" demiş ve ayrıca rivayetinde: *"Anne babasına asi olan ve birine düşmanlık besleyen kişi dışında her mümini (bağışlar)"* ibaresi geçmiştir.

٣٥٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ، أَخْبَرَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ الْحَرِّ، حَدَّثَنِي مَكْحُولٌ قال: " أَنَّ اللهَ يَطْلُعُ عَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ فِي النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ إِلَّا لِرَجُلَيْنِ إِلَّا كَافِرٍ أَوْ مُشَاحِنٍ "، " لَمْ يُجَاوِزْ بِهِ مَكْحُولًا، وَقَدْ رُوِيَ عَنْ مَكْحُولٍ عَمَّنْ فَوْقَهُ مُرْسَلًا ومَوْصُولًا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ "

3549- Mekhûl der ki: "Şüphesiz ki Yüce Allah, Şâban ayının on beşinci gecesi dünya ahalisine nazar edip kâfir ve birine düşmanlık besleyen olmak üzere iki kişi dışında herkesi bağışlar."[1]

Bu şekilde isnâdı Mekhûl'den ileriye gitmemiştir. Mekhûl kanalıyla bir başkasından hem mürsel, hem de mevsûl olarak Hz. Peygamber'den de (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet edilmiştir.↓

٣٥٥٠ - وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، أخبرنا أَبُو سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ الْحَضْرَمِيِّ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قال: " فِي لَيْلَةِ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ يَغْفِرُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لِأَهْلِ الْأَرْضِ إِلَّا الْمُشْرِكَ وَالْمُشَاحِنَ ". " هَذَا مُرْسَلٌ ". وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، وَهُوَ أَيْضًا بَيْنَ مَكْحُولٍ، وَأَبِي ثَعْلَبَةَ مُرْسَلٌ جَيِّدٌ كَمَا "

3550- Kesîr b. Murra el-Hadramî'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şâban ayının on beşinci gecesinde Yüce Allah yeryüzü ahalisinin tümünü bağışlar. Ancak müşrik ve birine düşmanlık besleyen kişiler bunun dışındadır"* buyurmuştur.[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ancak maktu' bir hadistir. el-Lâlekâî, *Şerh es-Sünne* (2/451, 452).

[2] Müdellis olan Haccâc (b. Ertât) dışındaki ravileri güvenilirdir. Abdürrezzak, *Musannef* 4/316, 317 (7923, 7924).

Bu, mürsel bir hadistir. Başka bir yolla Mekhûl —Ebû Sa'lebe el-Huşenî kanalıyla Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) aktarılmıştır. Bir sonraki rivayette de ceyyid bir isnâdla Mekhûl —Ebû Sa'lebe kanalıyla mürsel olarak rivayet edilmiştir.↓

٣٥٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْأَحْمَسِيُّ، حَدَّثَنَا الْمُحَارِبِيُّ، عَنِ الْأَحْوَصِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنِ الْمُهَاصِرِ بْنِ حَبِيبٍ، عَنِ مَكْحُولٍ، عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِذَا كَانَ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ اطَّلَعَ اللهُ إِلَى خَلْقِهِ فَيَغْفِرُ لِلْمُؤْمِنِ، وَيُمْلِي لِلْكَافِرِينَ، وَيَدَعُ أَهْلَ الْحِقْدِ بِحِقْدِهِمْ حَتَّى يَدَعُوهُ "

3551- Ebû Sa'lebe el-Huşenî bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "*Şaban ayının on beşinci gecesi geldiği zaman Yüce Allah insanlara nazar edip müminleri bağışlar, kafirlere de mühlet verir. Kindarlara gelince, onlar bu kinden vazgeçene kadar Allah onları kinleriyle baş başa bırakır*" buyurdu.[1]

٣٥٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ النَّسَوِيُّ النَّيْسَابُورِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَرْدٍ الْأَنْطَاكِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ الْمِصِّيصِيُّ، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ مَكْحُولٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَإِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ السُّوسِيُّ، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ الدِّمَشْقِيُّ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو خُلَيْدٍ يَعْنِي عُتْبَةَ بْنَ حَمَّادٍ الْحَكَمِيَّ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ مَكْحُولٍ، وَابْنِ ثَوْبَانَ يَعْنِي عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ ثَابِتِ بْنِ ثَوْبَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ يُخَامِرَ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " يَطْلُعُ اللهُ عَلَى خَلْقِهِ فِي لَيْلَةِ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَيَغْفِرُ لِجَمِيعِ خَلْقِهِ إِلَّا لِمُشْرِكٍ أَوْ مُشَاحِنٍ ". وَفِي رِوَايَةِ الْمِصِّيصِيِّ، قَالَ: قَالَ

---

[1] İsnâdı güçlü değildir. Mekhûl, Ebû Sa'lebe'den hadis işitmemiştir. İbn Ebî Âsım, *es-Sünne* 1/223 (590), Taberânî, *M. el-Kebîr* 22/223, 224 (590, 593) ve el-Lâlekâî, *Şerh es-Sünne* 2/445 (760).

رَسُولُ اللهِ ﷺ وَالْبَاقِي سَوَاءٌ ، " وَقَدْ رَوَيْنَا هَذَا مِنْ أَوْجُهٍ، وَفِي ذَلِكَ دَلَالَةٌ عَلَى أَنَّ لِلْحَدِيثِ أَصْلًا مِنْ حَدِيثِ مَكْحُولٍ ".

3552- Muâz b. Cebel'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "*Yüce Allah, Şaban ayının on beşinci gecesinde insanlara nazar eder ve müşrik veya kindar olan kişiler dışında herkesi bağışlar*" buyurmuştur.[1]

el-Mıssîsî ise bunu rivayet ederken "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu" lafzını kullanır, gerisini ise aynı şekilde aktarır.

Bu hadis farklı kanallarla bize bildirilmiştir. Bu rivayetler de bize bu hadisin aslının Mekhûl'ün rivayetine dayandığına işaret etmektedir.

٣٥٥٣ - وقَدْ رَوَاهُ ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا مُوسَى الْأَشْعَرِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ. . . . فَذَكَرَ مَعْنَاهُ بِلَفْظِ النُّزُولِ. أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، حَدَّثَنَا الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، فَذَكَرَهُ

3553- İbn Lehîa bunu Zübeyr b. Süleym kanalıyla Dahhâk b. Abdirrahman kanalıyla babasından naklederek Ebû Mûsa el-Eş'arî'nin: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim" dediğini ve nüzûl (Allah'ın dünya semasına inme) ifadesini kullanarak mânâ olarak aynısını zikrettiğini söylemiştir.[2]

٣٥٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْأَزْهَرِيِّ الْهَرَوِيُّ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِدْرِيسَ، حَدَّثَنَا أَبُو عُبَيْدِ اللهِ ابْنُ أَخِي ابْنِ وَهْبٍ، حَدَّثَنَا عَمِّي، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَارِثِ، أَنَّ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنَ اللَّيْلِ يُصَلِّي فَأَطَالَ السُّجُودَ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ قَدْ قُبِضَ، فَلَمَّا رَأَيْتُ ذَلِكَ قُمْتُ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ancak Mekhûl, Mâlik b. Yuhâmir ile karşılaşmamıştır. İbn Ebî Âsım, *es-Sünne* 1/224 (512), İbn Hibbân, *Sahîh* 7/470 (5636), Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/108 (215) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (5/191).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce (1/445).

حَتَّى حَرَّكْتُ إِبْهَامَهُ فَتَحَرَّكَ، فَرَجَعْتُ، فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ، وَفَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ، قَالَ: " يَا عَائِشَةُ أَوْ يَا حُمَيْرَاءُ ظَنَنْتِ أَنَّ النَّبِيَّ خَاسَ بِكِ؟ "، قُلْتُ: لَا وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ وَلَكِنِّي ظَنَنْتُ أَنَّكَ قُبِضْتَ لِطُولِ سُجُودِكَ، فَقَالَ: " أَتَدْرِينَ أَيَّ لَيْلَةٍ هَذِهِ؟ "، قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: " هَذِهِ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَطْلُعُ عَلَى عِبَادِهِ فِي لَيْلَةِ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَيَغْفِرُ لِلْمُسْتَغْفِرِينَ، وَيَرْحَمُ الْمُسْتَرْحِمِينَ، وَيُؤَخِّرُ أَهْلَ الْحِقْدِ كَمَا هُمْ ". قَالَ الْأَزْهَرِيُّ: " قَوْلُهُ قَدْ خَاسَ بِكَ يُقَالُ لِلرَّجُلِ إِذَا غَدَرَ بِصَاحِبِهِ فَلَمْ يُؤْتِهِ حَقَّهُ قَدْ خَاسَ بِهِ، " قُلْتُ: هَذَا مُرْسَلٌ جَيِّدٌ وَيُحْتَمَلُ أَنْ يَكُونَ الْعَلَاءِ بْنُ الْحَارِثِ أَخَذَهُ مِنْ مَكْحُولٍ وَاللهُ أَعْلَمُ، وَقَدْ رُوِيَ فِي هَذَا الْبَابِ أَحَادِيثُ مَنَاكِيرُ، رُوَاتُها قَوْمٌ مَجْهُولُونَ، قَدْ ذَكَرْنَا فِي كِتَابِ الدَّعَوَاتِ مِنْهَا حَدِيثَيْنِ "

3554- Hz. Âişe anlatıyor: Bir gece Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaza durdu. Ancak secdede o kadar uzun kaldı ki ruhunu teslim ettiğini düşündüm. Bunu görünce yanına gittim ve (ayak) başparmağına dokundum. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) parmağını hareket ettirince geri yerime döndüm. Secdeden kalkıp namazını da bitirdiği zaman: *"Ey Âişe!"* veya: *"ey Humeyrâ! Peygamberin sana haksızlık edeceğini mi düşündün?"* diye sordu. "Hayır! Ama secden uzun sürünce ruhunu teslim ettiğini sandım" karşılığını verdim. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu gecenin hangi gece olduğunu biliyor musun?"* diye sorunca, ben: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedim. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurdu: *"Bu gece Şaban ayının on beşinci gecesidir. Yüce Allah, Şaban ayının on beşinci gecesinde kullarına nazar eder. Bağışlanma dileyenleri bağışlar, merhamet isteyenlere merhamet eder. Kindar olanları ise öylece bırakır."*[1]

(Ravi) el-Ezherî der ki: Kişinin arkadaşım (ortağını) mağdur edip ona hakkını vermemesi halinde ona haksızlık ettiği söylenir. Bu, mürsel bir hadistir.

Yüksek ihtimalle Alâ b. el-Hâris bunu Mekhûl kanalıyla rivayet etti. En doğrusunu Allah bilir.

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

Bu konuda ravileri meçhul olan münker hadisler rivayet edilmiştir. Biz de *Da'vât* kitabımda bunlardan ikisini zikrettik.

٣٥٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الرِّيَاحِيُّ، حَدَّثَنَا جَامِعُ بْنُ صُبَيْحٍ الرَّمْلِيُّ، حَدَّثَنَا مَرْحُومُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِذَا كَانَ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ نَادَى مُنَادٍ: هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَأَغْفِرَ لَهُ، هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَأُعْطِيَهُ فَلَا يَسْأَلُ أَحَدٌ شَيْئًا إِلَّا أُعْطِيَ إِلَّا زَانِيَةٌ بِفَرْجِهَا أَوْ مُشْرِكٌ "

3555- Osmân b. Ebi'l-Âs'm bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Şaban ayının on beşinci gecesinde gökten bir münadi: «Yok mu bağışlanma dileyen onu bağışlayayım! Yok mu bir şey isteyen ona istediğini vereyim!» diye seslenir. Zina eden kadın ve müşrik biri dışında bu gecede kim bir şey isterse istediği kendisine verilir."*[1]

٣٥٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى بْنِ حَيَّانَ الْمَدَائِنِيُّ، حَدَّثَنَا سَلَامُ بْنُ سُلَيْمَانَ، أَخْبَرَنَا سَلَامٌ الطَّوِيلُ، عَنْ وُهَيْبٍ الْمَكِّيِّ، عَنْ أَبِي رُهْمٍ، أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ، فَقَالَتْ لَهُ عَائِشَةُ: يَا أَبَا سَعِيدٍ حَدِّثْنِي بِشَيْءٍ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَأُحَدِّثُكَ بِمَا رَأَيْتُهُ يَصْنَعُ، قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا خَرَجَ إِلَى صَلَاةِ الصُّبْحِ، قَالَ: " اللهُمَّ امْلَأْ سَمْعِي نُورًا، وَبَصَرِي نُورًا، وَمِنْ بَيْنَ يَدَيَّ نُورًا، وَمِنْ خَلْفِي نُورًا، وَعَنْ يَمِينِي نُورًا، وَعَنْ شِمَالِي نُورًا، وَمِنْ فَوْقِي نُورًا، وَمِنْ تَحْتِي نُورًا، وَعَظِّمْ لِيَ النُّورَ بِرَحْمَتِكَ ". وَفِي رِوَايَةِ مُحَمَّدٍ: " وَأَعْظِمْ لِي نُورًا " ثُمَّ اتَّفَقَا قَالَتْ عَائِشَةُ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَوَضَعَ عَنْهُ ثَوْبَيْهِ ثُمَّ لَمْ يَسْتَتِمَّ أَنْ قَامَ فَلَبِسَهُمَا فَأَخَذَتْنِي غَيْرَةٌ شَدِيدَةٌ ظَنَنْتُ أَنَّهُ يَأْتِي بَعْضَ صُوَيْحِباتِي فَخَرَجْتُ أَتْبَعُهُ فَأَدْرَكْتُهُ بِالْبَقِيعِ بَقِيعِ الْغَرْقَدِ يَسْتَغْفِرُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالشُّهَدَاءِ، فَقُلْتُ: بِأَبِي وَأُمِّي أَنْتَ فِي حَاجَةِ رَبِّكَ، وَأَنَا فِي حَاجَةِ الدُّنْيَا فَانْصَرَفْتُ، فَدَخَلْتُ حُجْرَتِي وَلِي نَفَسٌ عَالٍ، وَلَحِقَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: " مَا هَذَا النَّفَسُ يَا عَائِشَةُ؟ "، فَقُلْتُ: بِأَبِي وَأُمِّي أَتَيْتَنِي فَوَضَعْتَ عَنْكَ ثَوْبَيْكَ ثُمَّ لَمْ تَسْتَتِمَّ أَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

قُمْتَ فَلَبِسْتَهُمَا فَأَخَذَتْنِي غَيْرَةٌ شَدِيدَةٌ، ظَنَنْتُ أَنَّكَ تَأْتِي بَعْضَ صُوَيْحِباتِي حَتَّى رَأَيْتُكَ بِالْبَقِيعِ تَصْنَعُ مَا تَصْنَعُ، قَالَ: " يَا عَائِشَةُ أَكُنْتِ تَخَافِينَ أَنْ يَحِيفَ اللهُ عَلَيْكِ وَرَسُولُهُ، بَلْ أَتَانِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَقَالَ: هَذِهِ اللَّيْلَةُ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ وَلِلَّهِ فِيهَا عُتَقَاءُ مِنَ النَّارِ بِعَدَدِ شُعُورِ غَنَمِ كَلْبٍ، لَا يَنْظُرُ اللهُ فِيهَا إِلَى مُشْرِكٍ، وَلَا إِلَى مُشَاحِنٍ، وَلَا إِلَى قَاطِعِ رَحِمٍ، وَلَا إِلَى مُسْبِلٍ، وَلَا إِلَى عَاقٍّ لِوَالِدَيْهِ، وَلَا إِلَى مُدْمِنِ خَمْرٍ " قَالَ: ثُمَّ وَضَعَ عَنْهُ ثَوْبَيْهِ، فَقَالَ لِي: " يَا عَائِشَةُ تَأْذَنِينَ لِي فِي قِيَامِ هَذِهِ اللَّيْلَةِ؟ "، فَقُلْتُ: نَعَمْ بِأَبِي وَأُمِّي، فَقَامَ فَسَجَدَ لَيْلًا طَوِيلًا حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ قُبِضَ فَقُمْتُ أَلْتَمِسُهُ، وَوَضَعْتُ يَدِي عَلَى بَاطِنِ قَدَمَيْهِ فَتَحَرَّكَ فَفَرِحْتُ وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ فِي سُجُودِهِ: " أَعُوذُ بِعَفْوِكَ مِنْ عِقَابِكَ، وَأَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، جَلَّ وَجْهُكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ "، فَلَمَّا أَصْبَحَ ذَكَرْتُهُنَّ لَهُ فَقَالَ: " يَا عَائِشَةُ تَعَلَّمْتِهُنَّ؟ "، فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَقَالَ: " تَعَلَّمِيهِنَّ وَعَلِّمِيهِنَّ، فَإِنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَّمَنِيهِنَّ وَأَمَرَنِي أَنْ أُرَدِّدَهُنَّ فِي السُّجُودِ "، " هَذَا إِسْنَادٌ ضَعِيفٌ وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ كما:

3556- Ebû Ruhm bildiriyor: Ebû Saîd el-Hudrî, Hz. Âişe'nin yanına girince Hz. Âişe ona: "Ey Ebû Saîd! Sen bana, Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işitmiş olduğun bir şeyi anlat. Ben de sana onun yaptığını gördüğüm bir şey anlatayım" deyince, Ebû Saîd şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazı için çıktığı zaman: *"Allahım! Kulaklarımı ve gözlerimi, önümü ve arkamı, sağımı ve solumu, üstümü ve altımı nur ile doldur. Rahmetinle nurumu kuvvetli kıl"* diye dua ederdi." Muhammed'in rivayetinde ise: *"Bana kuvvetli bir nur kıl"* şeklindedir.

Bunun üzerine Hz. Âişe şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanıma girdi. Cübbesini çıkardı, ancak henüz yeni çıkarmışken kalkıp tekrar giydi ve çıktı. Kendi sıramda kumalarımdan birine gittiğini düşündüğüm için beni bir kıskançlık sardı. Bunun üzerine peşinden çıktım. Bakî' (u'l-Ğarkad) mezarlığında kendisine yetiştiğimde mümin erkek ile kadınlara ve şehitlere bağışlanma dilediğini gördüm. Kendi kendime: "Anam babam sana feda olsun! Sen Rabbinin isteğinin uğraşı içindeyken ben dünyalık bir işin peşine düşmüşüm" dedim ve aceleyle evime geri döndüm. Eve geldiğimde nefes nefese kalmıştım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanıma geldiğinde: *"Ey*

Âişe! Neden nefes nefessin?" diye sordu. "Anam babam sana feda olsun. Yanıma geldiğinde cübbeni çıkardın, ancak çok zaman geçmedi ki kalkıp geri giydin ve çıktın. Benim sıramda kumalarımdan birine gittiğini düşündüğüm için beni bir kıskançlık sardı. Bunun üzerine peşinden çıktım. Ancak Bakî' mezarlığında ne yaptığını gördüm" dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Ey Âişe! Allah ile Resûlü'nün sana haksızlık yapacaklarını mı düşünmüştün? Oysa yanıma Cebrâil geldi ve şöyle dedi: "Bu gece Şaban ayının onbeşinci gecesidir. Yüce Allah da bu gecede Kelb kabilesinin koyunlarının tüyleri kadar kişiyi Cehennem ateşinden azat eder. Ancak bu gecede müşrik, kindar, akrabalık bağını koparmış, kibirli, anne babasına asi veya içki müptelası olanların yüzüne bakmaz."*

Daha sonra cübbesini çıkardı ve: *"Ey Âişe! Bu geceyi ibadetle geçirmeme müsaade eder misin?"* diye sordu. "Anam babam sana feda olsun, tabi ki!" karşılığını verdim. Kalkıp namaza durdu. Ancak secdeye gittiğinde o kadar uzun bir süre durdu ki ruhunu teslim ettiğini düşündüm. Yanına kalkıp elimle ayağının altına dokundum. Ayağını hareket ettirince sevindim. Secdede iken de: *"Cezandan affına sığınıyorum. Öfkenden rızana sığınıyorum. Senden yine sana sığınıyorum. Şanın pek yücedir. Seni ne kadar övmeye çalışsam da bunu yeteri kadar yapamam. Zira sen kendini övdüğün gibisin"* şeklinde dua ettiğini işittim. Sabah olunca ettiği duayı kendisine hatırlattım. Bana: *"Bu duayı öğrendin mi?"* diye sorunca: "Evet!" dedim. Bunun üzerine: *"Bu duayı öğren ve başkalarına da öğret. Zira bu duayı Cebrâil bana öğretti ve secdelerimde bunu tekrarlamamı söyledi"* buyurdu.[1]

Bu zayıf bir isnâddır. Başka bir yolla bir sonraki hadiste geçtiği üzere zikredilmiştir.

٣٥٥٧ - كَمَا أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْأَزْهَرِيُّ الْأَدِيبُ الْهَرَوِيُّ بِهَا إِمْلَاءً، أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ إِدْرِيسَ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُبَيْدِ اللهِ ابْنُ أَخِي ابْنِ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ الصَّدَفِيُّ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ هَاشِمٍ الْبَيْرُوتِيُّ، عَنِ ابْنِ أَبِي كَرِيمَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَتْ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ لَيْلَتِي، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عِنْدِي، فَلَمَّا كَانَ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ فَقَدْتُهُ، فَأَخَذَنِي مَا يَأْخُذُ النِّسَاءَ مِنَ الْغَيْرَةِ فَتَلَفَّفْتُ بِمِرْطِي أَمَّا وَاللهِ مَا كَانَ خَزٌّ، وَلَا قَزٌّ، وَلَا حَرِيرٌ، وَلَا دِيبَاجٌ، وَلَا قُطْنٌ، وَلَا كَتَّانٌ، قِيلَ لَهَا: مِمَّ كَانَ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ؟، قَالَتْ: كَانَ سُدَاهُ شَعْرًا وَلُحْمَتُهُ مِنْ أَوْبَارِ الْإِبِلِ، قَالَتْ: فَطَلَبْتُهُ فِي حُجَرِ نِسَائِهِ فَلَمْ أَجِدْهُ فَانْصَرَفْتُ إِلَى حُجْرَتِي فَإِذَا أَنَا بِهِ كَالثَّوْبِ السَّاقِطِ وَهُوَ يَقُولُ فِي سُجُودِهِ: " سَجَدَ لَكَ خَيَالِي وَسَوَادِي، وَآمَنَ بِكَ فُؤَادِي، فَهَذِهِ يَدِي وَمَا جَنَيْتُ بِهَا عَلَى نَفْسِي يَا عَظِيمُ يُرْجَى لِكُلِّ عَظِيمٍ، يَا عَظِيمُ اغْفِرِ الذَّنْبَ الْعَظِيمَ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلْقَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ "، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ، ثُمَّ عَادَ سَاجِدًا، فَقَالَ: " أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِعَفْوِكَ مِنْ عِقَابِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ، أَقُولُ كَمَا قَالَ أَخِي دَاوُدُ، أَعْفُرُ وَجْهِي فِي التُّرَابِ لِسَيِّدِي، وَحَقٌّ لَهُ أَنْ يُسْجَدَ "، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ، فَقَالَ: " اللهُمَّ ارْزُقْنِي قَلْبًا تَقِيًّا مِنَ الشَّرِّ نَقِيًّا لَا جَافِيًا وَلَا شَقِيًّا "، ثُمَّ انْصَرَفَ فَدَخَلَ مَعِي فِي الْخَمِيلَةِ وَلِي نَفَسٌ عَالٍ، فَقَالَ: " مَا هَذَا النَّفَسُ يَا حُمَيْرَاءُ؟ "، فَأَخْبَرْتُهُ فَطَفِقَ يَمْسَحُ بِيَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتِي، وَهُوَ يَقُولُ: " وَيْحَ هَاتَيْنِ الرُّكْبَتَيْنِ مَا لَقِيَتَا هَذِهِ اللَّيْلَةَ، لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ يَنْزِلُ اللهُ تَعَالَى فِيهَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَغْفِرُ لِعِبَادِهِ إِلَّا الْمُشْرِكَ وَالْمُشَاحِنَ "

3557- Hişâm b. Urve'nin, babasından bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: "Şaban ayının on beşinci gecesi benim sıramdı. Resûlullah ta (sallallahu aleyhi vesellem) yanımdaydı. Ancak gece vakti onun yanımda olmadığını fark ettim. Diğer insanlar gibi beni de bir kıskançlık sardı ve örtümü aldım. Vallahi bu örtü saf ipek veya ham ipek veya atlas veya pamuk veya ketenden değildi." Kendisine: "Ey müminlerin annesi! Ya neden idi?" denilince: "Uzunlamasına olan işlemesi kıldan enine olan işlemesi ise deve yününden idi" deyip şöyle devam etti: "Sonra diğer eşlerinin odalarını dolaştım. Ancak onu bulamayınca odama geri döndüm. Döndüğümde de odada onu yere atılmış eski bir giysi gibi secde ederken gördüm. Secdede iken: *"Karartım da hayalim de sana secdeye kapandı. Kalbim sana iman etti. İşte ellerim ve onlarla kendime yaptığım haksızlıklarım. Sen ki büyük olan her şeyin kendisinden istendiği büyüksün. Ey büyük olan Allah'ım! Büyük günahlarımı bağışla. Yüzüm kendisini yaratanın önünde secdeye gitti. İşitmesini de bakışlarını da ona yöneltti"* diye dua etti. Başını secdeden kaldırdıktan sonra bir daha secdeye

gitti. Secdede iken de: *"Öfkenden rızana sığınıyorum. Cezandan affına sığınıyorum. Senden yine sana sığınıyorum. Seni ne kadar övmeye çalışsam da bunu yeteri kadar yapamam. Zira sen kendini övdüğün gibisin. Ben de kardeşim Dâvud'un dediği gibi: «Efendim için yüzümü toprağa sürüyorum ki efendim kendisine secde edilmesini hak ediyor» diyorum"* diye dua etti.

Sonra başını secdeden kaldırdı ve: *"Allahım! Bana her türlü kötülükten arınmış, katı ve bedbaht olmayan tertemiz bir kalp ihsan et"* diye dua etti. Daha sonra gelip yanıma çarşafın altına girdi. Benim nefes nefese kaldığımı görünce: *"Ey Humeyrâ! Neden nefes nefessin?"* diye sordu. Yaptığımı ona anlattığımda elleriyle dizlerimi silerken: *"Yazık! Şaban ayının on beşinci gecesinde bu dizler neler çekmiş! Yüce Allah böylesi bir gecede dünya semasına iner ve müşrik ile kindar olanların dışında bütün kullarını bağışlar"* buyurdu.[1]

٣٥٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْوَرَّاقُ، أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ الْأَخْنَسِ، قَالَ: " تُقْطَعُ الْآجَالُ مِنْ شَعْبَانَ إِلَى شَعْبَانَ "، قَالَ: " إِنَّ الرَّجُلَ لَيَنْكِحُ، وَيُولَدُ لَهُ، وَقَدْ خَرَجَ اسْمُهُ فِي الْمَوْتَى " وَعَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنِي أَيْضًا عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُغِيرَةِ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَا مِنْ يَوْمٍ طَلَعَتْ شَمْسُهُ فِيهِ إِلَّا يَقُولُ: مَنِ اسْتَطَاعَ أَنْ يَعْمَلَ فِي خَيْرٍ فَلْيَعْمَلْهُ فَإِنِّي غَيْرُ مُكَرِّرٍ عَلَيْكُمْ أَبَدًا، وَمَا مِنْ يَوْمٍ إِلَّا يُنَادِي مُنَادِيَانِ مِنَ السَّمَاءِ يَقُولُ أَحَدُهُمَا: يَا طَالِبَ الْخَيْرِ أَبْشِرْ، وَيَقُولُ الْآخَرُ: يَا طَالِبَ الشَّرِّ أَقْصِرْ، وَيَقُولُ أَحَدُهُمَا: اللهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا مَالًا خَلَفًا، وَيَقُولُ الْآخَرُ: اللهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا مَالًا تَلَفًا ". " هَذَا مُنْقَطِعٌ، وَرُوِّينَا بَعْضَهُ مَوْصُولًا "

3558- Osmân b. Muhammed b. el-Muğîre b. el-Ahnes der ki: "Her yıl Şaban ayından diğer yılın Şaban ayına kadar eceller tayin edilir. Bundan dolayı bazen kişi evlenir ve çocuğu olur; ancak ismi o yıl ölecekler arasında çıkmıştır."

---

[1] İsnâdı zayıftır.

Zührî der ki: Yine Osmân b. Muhammed b. Muğîre'nin bana bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Güneş, doğduğu her bir gün mutlaka: «Elinden hayır yapmak gelen kişi, bundan geri durmasın ve yapsın! Zira bir daha gelmeyeceğim» diye seslenir. Her gün de mutlaka semadan iki münadiden biri: «Ey hayrın peşinden giden kişi! Gitmeye devam et!» diye seslenir. Diğeri de: «Ey kötülüğün peşinden giden kişi! Bundan uzak dur!» diye seslenir. Yine ilki: «Allahım! Malını infak eden kişinin infak ettiğinin yerine yenisini ver!» derken, diğeri: «Allahım! Malını infak etmeyip elinde tutan kişinin bu malını telef et!» der."*[1]

Bu, munkatı' bir hadistir ve bir kısmını mevsûl olarak zikrettik.[2]

٣٥٥٩ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيٍّ الْمُؤَذِّنُ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ بِسْطَامٍ الْقُرَشِيُّ بِقَرْيَةِ دَايَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ جَابِرٍ، حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْكَرِيمِ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ الْحِمْصِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُهَاجِرِ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ قَامَ فَصَلَّى أَرْبَعَ عَشْرَةَ رَكْعَةً، ثُمَّ جَلَسَ بَعْدَ الْفَرَاغِ، فَقَرَأَ بِأُمِّ الْقُرْآنِ أَرْبَعَ عَشْرَةَ مَرَّةً، وَقُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ أَرْبَعَ عَشْرَةَ مَرَّةً، وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ أَرْبَعَ عَشْرَةَ مَرَّةً، وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ أَرْبَعَ عَشْرَةَ مَرَّةً، وَآيَةِ الْكُرْسِيِّ مَرَّةً، و ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ﴾ [التوبة: ١٢٨] الْآيَةُ، فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ، سَأَلْتُهُ عَمَّا رَأَيْتُ مِنْ صَنِيعِهِ، قَالَ: " مَنْ صَنَعَ مِثْلَ الَّذِي رَأَيْتَ كَانَ لَهُ كَعِشْرِينَ حَجَّةً مَبْرُورَةً، وَصِيَامُ عِشْرِينَ سَنَةً مَقْبُولَةً، فَإِنْ أَصْبَحَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ صَائِمًا كَانَ لَهُ كَصِيَامِ سَنَتَيْنِ سَنَةٍ مَاضِيَةٍ، وَسَنَةٍ مُسْتَقْبَلَةٍ ". قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: " يُشْبِهُ أَنْ يَكُونَ هَذَا الْحَدِيثُ مَوْضُوعًا، وَهُوَ مُنْكَرٌ، وَفِي رِوَايَةٍ قَبْلَ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدٍ مَجْهُولُونَ، وَاللهُ أَعْلَمُ

3559- Hz. Ali der ki: Şaban ayının on beşinci gecesinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) namaza kalktığını gördüm. On dört rekat kıldıktan sonra

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ancak munkatı' bir hadistir.

[2] 3139. hadise bakınız.

oturdu. Oturunca on dört defa Fâtiha Sûresi'ni, on dört defa İhlâs Sûresi'ni, on dört defa Felak Sûresi'ni, on dört defa Nâs Sûresi'ni, bir defa Âyetu'l-Kürsî'yi ve ***"Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir"***[1] âyetini okudu. Bu şekilde namazını bitirince ona bu yaptıklarını sordum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şu karşılığı verdi: *"Bu yaptıklarımı yapan kişiye kabul görmüş yirmi hac sevabı ile yine kabul edilmiş yirmi yıllık oruç sevabı verilir. Şayet bunu yaptığı gecenin sabahında da oruç tutarsa biri geçen yılın, biri de gelecek yılın yerine olmak üzere iki yıl oruç tutmuş gibi sevap alır."*[2]

Beyhakî der ki: "Uydurma bir hadise benzemekte olup münker bir hadistir. İsnadında da Osmân b. Saîd'den önce meçhul olan raviler vardır."

٣٥٦٠ - أَنْبَأَنِي الْقَاضِي أَبُو بَكْرٍ، إِجَازَةً، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْهَرَوِيُّ، أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَرْبِيُّ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا قَيْسٌ، حَدَّثَنَا الْأَغَرُّ، عَنْ خَلِيفَةَ بْنِ حَصِينٍ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: كَانَ أَكْثَرُ مَا دَعَا بِهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَشِيَّةَ عَرَفَةَ:" اللهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كَالَّذِي نَقُولُ، وَخَيْرُ مَا نَقُولُ، اللهُمَّ لَكَ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي، اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَوَسْوَسَةِ الصَّدْرِ، اللهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا تَجِيءُ بِهِ الرِّيَاحُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَجِيءُ بِهِ الرِّيحُ"

3560- Hz. Ali der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Arafe akşamı şöyle dua ederdi: *"Allahım! Söylediğimiz ve söylediğimizden daha hayırlı biçimde sana hamdolsun. Allahım! Namazım tüm ibadetlerim hayatım ve ölümüm senin içindir. Allahım! Kabir azabından, kalbimin vesvesesinden sana sığınırım. Allahım! Rüzgarın getireceği hayırdan diler ve getireceği âfetlerin şerrinden sana sığınırım."*[3]

---

[1] Tevbe Sur. 128

[2] İsnâdı zayıftır ve uydurma bir hadise benzemektedir.

[3] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 5/537 (3520).

صَوْمُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَمَا جَاءَ فِي صَوْمِ الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ وَالْجُمُعَةِ، وَمَا جَاءَ فِي صَوْمِ دَاوُدَ عليه السلام

Her Ayda Üç Gün Oruç Tutmak; Pazartesi, Perşembe ve Cuma Günleri Oruç Tutmak ve Hz. Dâvud'un Orucu Hakkında Gelen Rivayetler

٣٥٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْعَبَّاسِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: " أَوْصَانِي خَلِيلِي ﷺ بِثَلَاثٍ لَا أَدَعُهُنَّ حَتَّى أَمُوتَ: الْوِتْرُ قَبْلَ النَّوْمِ، وَصَوْمُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنَ الشَّهْرِ، وَمِنَ الضُّحَى رَكْعَتَيْنِ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ

3561- Ebû Hureyre der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana üç şeyi vasiyet etti ki bunları ölünceye kadar bırakmayacağım. Bunlar; vitir namazını kılarak uyumak, her ayda üç gün oruç tutmak ve kuşluk vaktinde iki rekat namaz kılmaktır."[1]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Şu'be kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٥٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، وَمُسَدَّدٌ، قَالَا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ غَيْلَانَ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَعْبَدٍ الزِّمَّانِيِّ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، قَالَ: إِنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ تَصُومُ؟، قَالَ: فَغَضِبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ عُمَرُ، قَالَ: رَضِينَا بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ غَضَبِ اللهِ وَغَضَبِ رَسُولِهِ، فَلَمْ يَزَلْ يُرَدِّدُهَا حَتَّى سَكَّنَ مِنْ غَضَبِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ بِمَنْ يَصُومُ الدَّهْرَ أَوْ كُلَّهُ؟، قَالَ: " لَا صَامَ، وَلَا

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî (2/54) ve Müslim 1/499 (85).

أَفْطَرَ "، قَالَ مُسَدَّدٌ: " أَوَ لَمْ يَصُمْ وَلَمْ يُفْطِرْ ". شَكَّ غَيْلَانُ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ فَكَيْفَ بِمَنْ يَصُومُ يَوْمَيْنِ وَيُفْطِرُ يَوْمًا؟، قَالَ: " أَوَ يُطِيقُ ذَلِكَ أَحَدٌ؟ "، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ فَكَيْفَ بِمَنْ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمَيْنِ؟، قَالَ: " وَدِدْتُ أَنِّي أَطَقْتُ ذَلِكَ "، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ فَكَيْفَ بِمَنْ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا؟، قَالَ: " ذَلِكَ صَوْمُ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ "، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ثَلَاثٌ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ فَهَذَا صِيَامُ الدَّهْرِ كُلِّهِ، وَصِيَامُ عَرَفَةَ إِنِّي أَحْتَسِبُ عَلَى اللهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ وَالسَّنَةَ الَّتِي بَعْدَهُ، وَصَوْمُ عَاشُورَاءَ إِنِّي أَحْتَسِبُ عَلَى اللهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ "

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا مَهْدِيٌّ، حَدَّثَنَا غَيْلَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَعْبَدٍ الزِّمَّانِيِّ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، بِهَذَا الْحَدِيثِ وزَادَ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَرَأَيْتَ صَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ؟ قَالَ: " فِيهِ وُلِدْتُ، وَفِيهِ أُنْزِلَ عَلَيَّ الْقُرْآنُ ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ حَمَّادٍ، وَمَهْدِيٍّ بْنِ مَيْمُونٍ

3562- Ebû Katâde anlatıyor: Bir adam Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Sen nasıl oruç tutarsın?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) adamın bu sözüne öfkelendi. Hz. Ömer bu durumu görünce: "Biz Allah'ı Rab, İslam'ı din ve Muhammed'i (sallallahu aleyhi vesellem) Peygamber olarak seçtik. Allah'ın ve Resûlü'nün öfkesinden Allah'a sığınırız" dedi. Ömer bu sözleri Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) öfkesi geçinceye kadar tekrar etti. Sonra: "Ey Allah'ın Resûlü! Bütün yılı oruçlu geçiren kimse hakkında ne dersin?" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"(Devamlı oruç tutan kimse) ne oruç tutmuş, ne de tutmamıştır"* buyurdu. — Müsedded rivayetinde: *"Oruç tutmadı, iftar da etmedi"* demiştir. Buradaki şüphe Ğaylân'a aittir— Ömer: "Ey Allah'ın Resûlü! İki gün oruç tutup bir gün tutmama konusunda ne dersin?" diye sorunca: *"Buna gücü yetecek kimse var mı?"* buyurdu. Ömer: "Bir gün oruç tutup iki gün tutmama konusunda ne dersin?" diye sorunca: *"Böylesi bir oruca gücümün yetmesini isterdim"* buyurdu. Ömer: "Ey Allah'ım Resûlü! Bir gün oruç tutup bir gün tutmama konusunda ne dersin?" diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dâvud peygamberin orucu da bu şekildeydi"* buyurdu ve şöyle devam etti: "*Her ay üç*

gün ve Ramazandan Ramazana oruç tutmak bütün senenin orucu demektir. Ben Arefe günü orucunu Allah'ın ondan önceki ve sonraki senenin günahlarına kefâret kılacağını umarım. Allah'ın Aşure günü orucunu da ondan önceki senenin günahlarına kefâret kılacağını umarım."

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur; ancak şu ifadeler geçmiştir: "Ey Allah'ın Resûlü! pazartesi ve perşembe günlerinde oruç tutma konusunda ne dersin?" diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben o günde (pazartesi gününde) doğdum ve Kur'ân bana o günde indirildi"* buyurdu".

Müslim bunu *Sahîh*'te Hammâd kanalıyla Mehdî b. Meymûn'dan rivayet etti.[1]

٣٥٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِي فِرَاسٍ، أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " صَامَ نُوحٌ الدَّهْرَ إِلَّا يَوْمَ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى، وَصَامَ دَاوُدُ نِصْفَ الدَّهْرِ، وَصَامَ إِبْرَاهِيمُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ صَامَ الدَّهْرَ وَأَفْطَرَ الدَّهْرَ "

3563- Abdullah b. Amr der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Hz. Nûh, Ramazan bayramının ilk günü ile Kurban bayramının ilk günü dışında bütün yıl oruç tutmuştur. Dâvud yılın yarısını oruç tutmuştur. İbrâhîm her aydan üç gün oruç tutmuştur. Yani bir yıl oruç tutmuş, bir yıl da tutmamış gibi olmuştur (Allah, ona bir yıl oruç tutmuş gibi sevap, bir yıl boyunca sanki yiyip içmiş gibi de kuvvet verdi)."*[2]

٣٥٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدَانَ، وَأَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ السَّبْعِيُّ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، حَدَّثَنَا أَبُو حَمْزَةَ

---

[1] Müslim 1/818, 819 (196, 819).

[2] İçinde İbn Lehîa'nın bulunmasından dolayı isnâdı zayıftır. İbn Mâce 1/547 (1714).

السُّكَّرِيُّ، حَدَّثَنَا عَاصِمُ ابْنُ بَهْدَلَةَ، عَنْ زِرٍّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَصُومُ ثَلَاثًا مِنْ غُرَّةِ كُلِّ شَهْرٍ، وَقَلَّ مَا كَانَ يَفُوتُهُ صَوْمُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ "

3564- Abdullah b. Mes'ûd der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) her ayın başlangıcında üç gün oruç tutardı. Cuma günleri oruçlu olmadığı günler çok azdı."[1]

٣٥٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ فِطْرِ بْنِ خَلِيفَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَامٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: " أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ بِصِيَامِ ثَلَاثَةِ أَيَّامِ الْبِيضِ: ثَلَاثَ عَشْرَةَ، وَأَرْبَعَ عَشْرَةَ، وَخَمْسَ عَشْرَةَ

3565- Ebû Zer der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), beyaz günler (Eyyâmu'l-Bîd) denilen üç günde bize oruç tutmamızı emretti. Bu günler ayın on üçü, on dördü ve on beşidir."[2]

٣٥٦٦ - رَوَاهُ سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ شَرِيكٍ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَصُومُ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ الِاثْنَيْنِ مِنْ أَوَّلِ الشَّهْرِ، وَالْخَمِيسَ الَّذِي يَلِيهِ، ثُمَّ الْخَمِيسَ الَّذِي يَلِيهِ ". أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، فَذَكَرَهُ، وَرَوَاهُ الْأَعْمَشُ، عَنْ يَحْيَى، قَالَ: سَمِعْتُ مُوسَى بْنَ طَلْحَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا ذَرٍّ، فَذَكَرَهُ، وَقِيلَ عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنِ ابْنِ الْحَوْتَكِيَّةِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، وَقِيلَ عَنْ مُوسَى، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَرُوِيَ فِي ذَلِكَ عَنْ قَتَادَةَ بْنِ مِلْحَانَ الْقَيْسِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

3566- Saîd b. Süleyman bunu Şerîk kanalıyla aktarmış ve rivayetinde şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) her aydan üç gün oruç tutardı. Bunlar ayın ilk pazartesi günü, ilk perşembe günü ve ikinci perşembe günüdür."[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (4/204), Ebû Dâvud 2/822 (2450) ve Tirmizî 3/118 (742).

[2] İsnâdın hasendir. Beyhakî, *Sünen* (4/294) ve İbn Hibbân, *Sahîh* 5/264 (3647).

[3] Ravileri güvenilirdir.

A'meş'in, Yahyâ[1] kanalıyla bildirdiğine göre Mûsa b. Talha: "Ebû Zer'in şöyle dediğini işittim" diyerek söz konusu rivayeti zikretmiştir.

Ayrıca Mûsa b. Talha, İbnu'l-Havtekiyye[2] —Ebû Zer[3] kanalıyla bize rivayet olundu. Yine Mûsa kanalıyla Ebû Hureyre'den zikredilmiştir.

Yine Katâde b. Milhân el-Kaysî kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) bize rivayet olundu.[4]

٣٥٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ غِيَاثٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمِ ابْنِ بَهْدَلَةَ، عَنْ سَوَاءٍ، عَنْ حَفْصَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ: " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَصُومُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنَ الشَّهْرِ الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ، وَالِاثْنَيْنِ مِنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى "

3567- Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hafsa'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) her aydan birinci hafta pazartesi ve perşembe, sonraki hafta da pazartesi olmak üzere üç gün oruç tutardı.[5]

٣٥٦٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا الْأَسْفَاطِيُّ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنِ الْحُرِّ بْنِ الصَّيَّاحِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَصُومُ مِنَ الشَّهْرِ الْخَمِيسَ ثُمَّ الِاثْنَيْنِ الَّذِي يَلِيهِ، ثُمَّ الْخَمِيسَ أَوِ الِاثْنَيْنِ، ثُمَّ الْخَمِيسَ الَّذِي يَلِيهِ ثم الإِثْنَيْنِ، يَصُومُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ

3568- İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) her aydan (ilk) perşembe gününü sonra ikinci haftanın pazartesi gününü, sonra yine perşembe veya pazartesi gününü, sonra bir sonraki perşembe gününü sonra da pazartesi gününü olmak üzere üç gün oruç tutardı.[6]

---

[1] Nesâî (4/222, 223).

[2] Nesâî (4/222, 223).

[3] Nesâî (2/222).

[4] Ebû Dâvud 2/821 (2449), Nesâî (4/224, 225) ve İbn Mâce 1/544, 545 (1707).

[5] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/822 (2451).

[6] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/90, 91). Metinde karıştırma vardır. Bu şekilde

٣٥٦٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ خِدَاشٍ، حَدَّثَنَا أَبُو تُمَيْلَةَ يَحْيَى بْنُ وَاضِحٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي قَيْسٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ مَوْلَى آلِ طَلْحَةَ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنِ ابْنِ الْحَوْتَكِيَّةِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، أَنَّ أَعْرَابِيًّا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ بِأَرْنَبٍ يُهْدِيهَا إِلَيْهِ فَقَالَ: " مَا هَذَا؟ "، قَالَ: هَدِيَّةٌ، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا يَأْكُلُ مِنَ الْهَدِيَّةِ حَتَّى يَأْمُرَ صَاحِبَهَا فَيَأْكُلُ مِنْهَا مِنْ أَجْلِ الشَّاةِ الَّتِي أُهْدِيَتْ إِلَيْهِ بِخَيْبَرَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " كُلْ "، قَالَ: إِنِّي صَائِمٌ، قَالَ: " صَوْمُ مَاذَا؟ "، قَالَ: ثَلَاثٌ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، قَالَ: " فَاجْعَلْهَا الْبِيضَ الْغُرَّ الزُّهْرَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ، وَأَرْبَعَ عَشْرَةَ، وَخَمْسَ عَشْرَةَ ". وَقِيلَ عَنْ مُوسَى، عَنْ أَبِي ذَرٍّ

3569- Ömer b. el-Hattâb bildiriyor: Bir bedevi Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) hediye olarak bir tavşan getirmişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Bu nedir?" diye sorunca, bedevi: "Hediyedir" karşılığını verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Hayber'de kendisine hediye edilen (zehirli) koyundan dolayı hediyeyi getirene yemesini emretmeden kendisi de yemezdi. Bu sebeple Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), bedeviye: *"Ye!"* buyurunca, bedevi: "Ben oruçluyum" karşılığını verdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne orucu tutuyorsun?"* diye sorunca, bedevi: "Her aydan üç gün tutuyorum" cevabını verdi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Eğer oruç tutacaksan beyaz günler (Eyyâm-ı bîd) denilen her ayın on üç, on dört ve on beşinci günlerinde tut"* buyurdu.[1]

٣٥٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْوَاثِقِ بِاللهِ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ الْمُزَكِّي إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا مَخْلَدُ بْنُ الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ السَّبِيعِيِّ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْبَجَلِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " صِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ صِيَامُ الدَّهْرِ، أَيَّامِ الْبِيضِ صَبِيحَةَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ، وَأَرْبَعَ عَشْرَةَ، وَخَمْسَ عَشْرَةَ "

---

tutulan oruç beş güne çıkmaktadır.

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Nesâî (4/223, 224).

3570- Cerîr b. Abdillah el-Becelî'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellam): *"Her aydan üç gün oruç tutmak, bir yılı oruçlu geçirmek gibidir. Beyaz günler (Eyyâm-ı bîd) her ayın on üç, on dört ve on beşinci günleridir"* buyurmuştur.[1]

٣٥٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ هُنَيْدَةَ الْخُزَاعِيِّ، عَنْ أُمِّهِ، قَالَتْ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ فَسَأَلْتُهَا عَنِ الصِّيَامِ، فَقَالَتْ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَأْمُرُنِي أَنْ أَصُومَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ أَوَّلَهَا الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ وَالْخَمِيسَ"

3571- Huneyd el-Huzâî annesinden bildiriyor: Ümmü Seleme'nin yanına girip (nafile) oruç konusunu sorduğumda: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) her ayın ilk pazartesi günü ve arkasındaki iki perşembe günü olmak üzere ayda üç gün oruç tutmamı emrederdi" karşılığını verdi.[2]

٣٥٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ، عَنْ مُعَاذَةَ، قَالَتْ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ: أَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَصُومُ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ؟، قَالَتْ: " نَعَمْ "، قُلْتُ: مِنْ أَيِّ الشَّهْرِ؟، قَالَتْ: " مَا كَانَ يُبَالِي مِنْ أَيِّ الشَّهْرِ كَانَ يَصُومُ ". قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ شَيْبَانَ، عَنْ عَبْدِ الْوَارِثِ

3572- Muâze der ki: Hz. Âişe'ye: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) her aydan üç gün oruç tutar mıydı?" dediğimde: "Evet" cevabını verdi. Ona: "Ayın hangi günlerinde tutardı?" dediğimde: "Ayın hangi günlerinde oruç tuttuğuna pek aldırış etmezdi" karşılığını verdi.[3]

Beyhakî der ki: Müslim bunu Şeybân —Abdulvâris kanalıyla rivayet

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (4/221).

[2] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır. Ebû Dâvud 2/822, 823 (2452) ve Nesâî (4/221).

[3] Ravileri güvenilirdir.

etti.[1]

Bu da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) zikretmiş olduğumuz şekillerde davrandığının delilidir. Hz. Peygamberin (sallallahu alayhi vesellem) bunlardan bir çeşidini yaptığını veya emrettiğini gören bunu haber vermiştir. Hz. Âişe bunların hepsini bilmekte ve: "Ayın hangi günlerinde oruç tuttuğuna pek aldırış etmezdi" demektedir. En doğrusunu Allah bilir.

٣٥٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنِ الْأَزْرَقِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ رَجُلٍ، مِنْ بَنِي تَمِيمٍ، قَالَ: كُنَّا عَلَى بَابِ مُعَاوِيَةَ وَمَعَنَا أَبُو ذَرٍّ فَذَكَرَ أَنَّهُ صَائِمٌ، فَلَمَّا دَخَلْنَا وَوُضِعَتِ الْمَوَائِدُ جَعَلَ أَبُو ذَرٍّ يَأْكُلُ، قَالَ: فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: يَا أَحْمَرُ مَا لَكَ أَتُرِيدُ أَنْ تَشْغَلَنِي عَنْ طَعَامِي؟، قَالَ: أَلَمْ تُخْبِرْ أَوْ قَالَ: أَلَمْ تَزْعُمْ أَنَّكَ صَائِمٌ؟، قَالَ: بَلَى، أَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ؟، قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: لَعَلَّكَ قَرَأْتَ الْمُفْرَدَةَ مِنْهُ وَلَمْ تَقْرَأْ الْمُضَعَّفَ ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا﴾ [الأنعام: ١٦٠]، ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " صَوْمُ شَهْرِ الصَّبْرِ، وَثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ " حَسِبْتُهُ قَالَ: " صَوْمُ الدَّهْرِ، وَلَكِنَّ هَذَا الَّذِي لَا شَكَّ فِيهِ يَذْهَبُ بِمَغَلَّةِ الصَّدْرِ، قَالَ قُلْتُ: مَا مَغَلَّةُ الصَّدْرِ؟ قَالَ: رِجْزُ الشَّيْطَانِ "

3573- Ezrak b. Kays, Temîm oğullarından olan bir adamdan bildiriyor: Yanımızda Ebû Zer olduğu halde Muâviye'nin kapısındayken, Ebû Zer, oruçlu olduğunu söyledi. Muâviye'nin yanına girdiğimizde sofralar kuruldu ve Ebû Zer yemeye başladı. Ben ona bakınca: "Ey kırmızıcık! Neyin var?" diye sordu. Ben: "Oruçlu olduğunu söylememiş miydin?" karşılığını verince, Ebû Zer: "Evet. Sen Kur'ân okudun mu?" diye sordu. Ben: "Evet" cevabını verince, Ebû Zer: "Sadece müfred olan kısmını okuyup, sevapların kat kat verildiğini bildiren âyet olan, «***Kim ortaya bir iyilik koyarsa ona on katı verilir***»[2] âyetini okumamış olmayasın" deyip şöyle devam etti: "Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem): «*Ramazan ayında ve her aydan üç gün oruç tutmak, kalpteki bozukluğu giderir* —Ravi der ki: Sanırım Resûlullah (sallallahu aleyhi

[1] Müslim 1/818 (194).

[2] En'âm Sur. 160

vesellem) şunu da ilave etti: *bir yılı oruçlu geçirmek gibidir*» buyurdu. Ancak metindeki (*kalpteki bozukluğu giderir*) ifade(si) şüphe edilmeyen bir şeydir— buyurduğunu işittim." Kendisine: "Kalpteki bozukluk ne demektir?" diye sorunca: "Şeytanın kalbe bıraktığı pislik demektir" cevabını verdi.[1]

Bize bildirilene göre Abdullah b. Şakîk bunu Ebû Zer kanalıyla rivayet etti.[2]

Ayrıca Sâbit, Ebû Osmân kanalıyla Ebû Hureyre'den aktarmıştır.[3]

٣٥٧٤ - وَقَدْ رُوِّينَا فِي هَذَا عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، وَرُوِّينَا عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَرُوِّينَا عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ بْنِ الشِّخِّيرِ، عَنِ الْأَعْرَابِيِّ الَّذِي جَاءَهُمْ بِالْمِرْبَدِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " صَوْمُ شَهْرِ الصَّبْرِ، وَثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ صَوْمُ الدَّهْرِ، وَيُذْهِبُ وَحَرَ الصَّدْرِ ". أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ غِيَاثٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ سَعِيدٍ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ، فَذَكَرَهُ

3574- Yine bize Ebû Alâ b. eş-Şıhhîr kanalıyla bildirildiğine göre Mirbed'de yanlarına gelen bir bedevi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Ramazan ayında ve her aydan üç gün oruç tutmak, kalpteki kini giderir*» buyurduğunu işittim" demiştir.[4]

٣٥٧٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، حَدَّثَنَا عَوْفٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ، حَدَّثَنَا رَجُلٌ، مِنْ بَنِي عُكْلٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " صَوْمُ شَهْرِ الصَّبْرِ، وَثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ يُذْهِبُ وَغَرَ الصَّدْرِ "، أَوْ قَالَ: " وَحَرَ الصَّدْرِ "

---

[1] İsnâdında adı zikredilmemiş bir ravi vardır. Ahmed, *Müsned* (5/154).

[2] Beyhakî, *Sünen* (4/293).

[3] Beyhakî, *Sünen* (4/293), Ebû Dâvud et-Tayâlisî, *Müsned* (sh. 351) ve İbn Hibbân, *Sahîh* 5/266 (3651).

[4] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud (3/400) ve Nesâî (7/134).

3575- Abdullah b. eş-Şıhhîr'in bildirdiğine göre Ukl oğullarından bir adam şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Ramazan ayında ve her aydan üç gün oruç tutmak, kalpteki öfkeyi"* veya: *"kini giderir»* buyurdu."[1]

٣٥٧٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا ابْنُ رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا حَرْبُ بْنُ شَدَّادٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ أَبِي الْحَكَمِ، حَدَّثَنِي مَوْلَى قُدَامَةَ بْنِ مَظْعُونٍ: أَنَّهُ رَأَى مَوْلَى أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ فَحَدَّثَهُ، قَالَ: كَانَ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ يَصُومُ فِي الشَّهْرِ الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ، فَقُلْتُ لَهُ: مَا شَأْنُكَ تَصُومُ الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ وَأَنْتَ رَجُلٌ قَدْ كَبِرْتَ؟، فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَصُومُ الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ، فَقُلْتُ له: يَا رَسُولَ اللهِ مَا شَأْنُكَ تَصُومُ الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ، فَقَالَ: " إِنَّ أَعْمَالَ النَّاسِ تُعْرَضُ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ ". وَرُوِّينَا فِي عَرْضِ الْأَعْمَالِ عَلَى اللهِ فِي كُلِّ خَمِيسٍ وَاثْنَيْنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

3576- Usâme b. Zeyd'in azatlısı bildiriyor: Usâme b. Zeyd, pazartesi ve perşembe günleri oruç tutuyordu. Kendisine: "Sen çok yaşlı biri olduğun halde niçin pazartesi ve perşembe günleri oruç tutuyorsun?" dediğimde şu karşılığı verdi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), pazartesi ve perşembe günleri oruç tutardı. Kendisine: «Ey Allah'ın Resûlü! Niçin pazartesi ve perşembe günleri oruç tutuyorsun?» dediğimde: «*Şüphesiz kulların amelleri pazartesi ve perşembe günleri arz olunur»* buyurdu."[2]

Bize bildirilene göre her pazartesi ve perşembe günlerinde amellerin Allah'a arz olunması konusunda Ebû Hureyre, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) rivayette bulunulmuştur.

٣٥٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، أَخْبَرَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ukl oğullarından olan adam ise yüksek bir ihtimalle sahabi biridir. Bu sebeple adının zikredilmemesinin bir zararı yoktur. Ahmed (5/363), Bezzâr, *Keşfu'l-Estâr* 1/493, 494 (1054, 1056, 1057).

[2] İsnâdında bilinmeyen iki ravi vardır. Ebû Dâvud 2/814 (2436).

أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: " تُعْرَضُ الْأَعْمَالُ عَلَى اللهِ تَعَالَى فِي كُلِّ يَوْمِ خَمِيسٍ وَاثْنَيْنِ، فَيَغْفِرُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمَيْنِ لِكُلِّ امْرِئٍ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا، إِلَّا امْرَءًا بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءُ، يُقَالُ: أَرَكَ هَذَيْنِ "، قَالَ أَبُو عُثْمَانَ: هِيَ كَلِمَةٌ بِالْيَمَانِيَّةِ حَتَّى يَصْطَلِحَا، " اتْرُكْ هَذَيْنِ حَتَّى يَصْطَلِحَا "، رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَرَ، عَنْ سُفْيَانَ. " وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ: رَفَعَهُ مُرَّةً، وَكَذَلِكَ قَالَهُ الْحُمَيْدِيُّ "

3577- Ebû Hureyre der ki: Her pazartesi ve perşembe günlerinde ameller Allah'a arz olunur. Bu günlerde Yüce Allah kendisine şirk koşmamış her kulu bağışlar. Ancak kişinin (Müslüman) kardeşiyle arasında bir düşmanlık varsa, (meleklere): "Barışana kadar bu ikisini bağışlamadan bekletin" denilir.

Ebû Osmân der ki: Bu (*erake hâzeyni*) Yemenliler arasında kullanılan bir kelimedir. Yani: "Bu ikisini birbirleriyle barışıncaya kadar bekletiniz" mânâsındadır.[1]

Müslim bunu İbn Ebî Ömer kanalıyla Süfyân'dan rivayet etti ve bir hadisinde bunu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) dayandırdı. Humeydî de aynı şeyi söylemiştir.[2]

٣٥٧٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا حَاجِبُ بْنُ أَحْمَدَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ مُنِيبٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، أَخْبَرَنَا سُهَيْلُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " تُفْتَحُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ فِي كُلِّ اثْنَيْنِ وَخَمِيسٍ فَيُغْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا إِلَّا امْرَءًا بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءُ، قَالَ: فَيَقُولُ: أَنْظِرْ هَذَيْنِ حَتَّى يَصْطَلِحَا ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَرِيرٍ، وَقَدْ وَرَدَ فِي فَضْلِ صَوْمِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ مَا

3578- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cennet kapıları her perşembe ve cuma günleri açılır. Bu günde Yüce Allah kendisine şirk koşmamış her kulu bağışlar. Ancak kişinin, kardeşiyle*

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 3/1988 (36).

arasında bir düşmanlık varsa (meleklere): «Barışana kadar bu ikisini bağışlamadan bekletin» buyurur."

Müslim bunu *Sahîh*'te Züheyr b. Harb kanalıyla Cerîr'den rivayet etti.[1]

Ayrıca bir sonraki hadiste zikredildiği üzere cuma günü oruç tutmanın fazileti bölümünde geçmişti.

٣٥٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ الطُّوسِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْعُقَيْلِيُّ، حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الزُّهْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي خَيْثَمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صَامَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ كَتَبَ اللهُ لَهُ عَشَرَةَ أَيَّامٍ عَدَدَهُنَّ مِنْ أَيَّامِ الْآخِرَةِ لَا يُشَاكِلُهُنَّ أَيَّامُ الدُّنْيَا ". تَابَعَهُ سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ

3579- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Her kim cuma gününü oruçlu geçirirse Yüce Allah ona dünya günlerine benzemeyen âhiret günlerinden on gün sevabı yazar."*[2]

Saîd b. Mansûr, Abdulazîz kanalıyla aynısını aktarmıştır.

٣٥٨٠ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ مِلْحَانَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي عِيسَى بْنُ مُوسَى بْنِ إِيَاسِ بْنِ الْبُكَيْرِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ رَجُلٍ، مِنْ أَشْجَعَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَنْ صَامَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَعْطَاهُ اللهُ عَشَرَةَ أَيَّامٍ مِنْ أَيَّامِ الْآخِرَةِ عَدَدَهُنَّ لَا يُشَاكِلُهُنَّ أَيَّامُ الدُّنْيَا "

3580- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Her kim cuma gününü oruçlu geçirirse Yüce Allah ona dünya günlerine benzemeyen âhiret günlerinden on gün sevabı verir."*[3]

٣٥٨١ - أَخْبَرَنَا ابْنُ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأُوَيْسِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ

---

[1] Müslim 3/1987 (35).

[2] İsnâdında bilinmeyen bir ravi vardır.

[3] İsnâdı zayıftır ve içinde adı belirlenmeyen bir ravi vardır.

ﷺ، قَالَ: " مَنْ أَصْبَحَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ صَائِمًا، وَعَادَ مَرِيضًا، وَشَهِدَ جِنَازَةً، وَتَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَقَدْ أَوْجَبَ "

3581- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Her kim cuma gününü oruçlu geçirir, bir hastayı ziyaret eder, bir cenazede hazır bulunur ve bir sadaka verirse artık (Cennet) ona vacip olur."*[1]

٣٥٨٢ - وحَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى الْمِصِّيصِيُّ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ حَمْزَةَ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا الْخَلِيلُ بْنُ مُرَّةَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَصْبَحَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ صَائِمًا، وَعَادَ مَرِيضًا، وَأَطْعَمَ مِسْكِينًا، وَشَيَّعَ جِنَازَةً لَمْ يَتْبَعْهُ ذَنْبٌ أَرْبَعِينَ سَنَةً ". هَذَا يُؤَكِّدُ الْإِسْنَادَ الْأَوَّلَ وَكِلَاهُمَا ضَعِيفٌ

3582- Câbir b. Abdillah der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Her kim cuma günü oruçlu olarak sabahlar, bir hastayı ziyaret eder, bir yoksulu doyurur ve bir cenazede hazır bulunursa artık kırk yıl boyunca ona günah yazılmaz"* buyurdu.[2]

Bu, bir önceki isnâdı güçlü kılmaktadır. Ancak her ikisi de zayıftır.

Beyhakî der ki: Namaz bölümünde cuma gününün fazileti konusunda bu ikisini zikretmiştik.

İbn Mes'ûd kanalıyla bize bildirilene göre Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem), cuma gününü oruçsuz olarak pek az geçirirdi.

es-Sünenü'l-Kübrâ'da bir sonraki hadiste geçtiği üzere bir gün önce veya bir gün sonrasıyla beraber cuma günü orucunun yasaklanması hakkında rivayette bulunmuştuk.

٣٥٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/929, 930) ve İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdûât* (2/107).

هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَصُومُوا يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَّا وَقَبْلَهُ يَوْمٌ أَوْ بَعْدَهُ يَوْمٌ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ الْأَعْمَشِ

3583- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir gün önce veya bir gün sonrasıyla beraber olmadıkça (sadece) cuma günü oruç tutmayın"* buyurmuştur.

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde A'meş kanalıyla rivayet ettiler.[1]

٣٥٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرِ بْنِ سَابِقٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ عَامِرِ بْنِ لِدَيْنٍ الْأَشْعَرِيِّ، أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا هُرَيْرَةَ، عَنْ صِيَامِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ، فَقَالَ: عَلَى الْخَبِيرِ وَقَعْتَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمُ عِيدٍ وَذِكْرٍ، فَلَا تَجْعَلُوا عِيدَكُمْ يَوْمَ صِيَامٍ، وَلَكِنِ اجْعَلُوهُ يَوْمَ الذِّكْرِ إِلَّا أَنْ تَخْلِطُوهُ بِأَيَّامٍ "

3584- Ebû Bişr bildiriyor: Âmir b. Lideyn el-Eş'arî, Ebû Hureyre'ye, cuma günü oruç tutmak hakkında sorunca Ebû Hureyre şu karşılığı verdi: "Sen bunu bilen birine sordun. Zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuda: *«Cuma günü, bayram ve zikir günüdür. Bayram gününüzü oruçlu geçirmeyin. Ancak onu başka bir günle birleştirmek suretiyle zikir gününde oruç tutun»* buyurduğunu işittim."[2]

Halîmî, amellerin arz edilmesi konusunda şöyle der: "Büyük bir ihtimalle Âdem oğlunun amellerini yazan melekler nöbetleşirler. Bir grup pazartesi gününden perşembe gününe kadar olan amelleri alır ve yükselir. Bir grup ta perşembe gününden pazartesi gününe kadar olan amelleri alır ve yükselir. Her bir grup yükselince semadaki yerinde yazmış olduğu amelleri (Allah'a) okur. Arz olunma bu şekilde olmaktadır ve Allah bunu meleklere ibadet olarak saymaktadır. Ancak Yüce Allah, kullarının durumunu meleklerin

---

[1] Buhârî (2/248) ve Müslim 1/801 (147).

[2] İsnâdı hasendir. Buhârî (2/248) ve Müslim 1/801 (146).

bildirmesine ihtiyacı yoktur. Allah kullarının ne amel ettiğini onlardan daha iyi bilir."[1]

Beyhakî der ki: "Bu rivayet bu konuda söylenenler arasında en sahih olandır. Âdem oğullarının amelleriyle ilgili olarak gece ve gündüz meleklerinin görevlendirilmesinin melekler için bir ibadet olduğu anlaşılmaktadır. Bu amelleri arz etme anında böylesi bir ibadet durumundan çıkmış olurlar. Sonrasında Yüce Allah kendisine arz edilen amellere yönelik takdir ettiği şeyi gösterir. Bağışlaması da bunu meleklere göstermesi şeklinde anlaşılabilir. Doğrusunu da Allah bilir."

صَوْمُ شَوَّالٍ، وَالْأَرْبِعَاءِ، وَالْخَمِيسِ، وَالْجُمُعَةِ

Şevvâl Ayını, Çarşamba, Perşembe ve Cuma Günlerini Oruçlu Geçirmek

٣٥٨٥ - أَخْبَرَنَا السَّيِّدُ أَبُو مَنْصُورٍ الْظُّفُرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ زِبَارَةَ الْعَلَوِيُّ فِيمَا قَرَأْتُ عَلَيْهِ مِنْ أَصْلِهِ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، أَخْبَرَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، وَعُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ سَلْمَانَ، حَدَّثَنِي مُسْلِمُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْقُرَشِيُّ، أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ: أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ، أَوْ سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الصَّوْمِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَصُومُ الدَّهْرَ كُلَّهُ فَسَكَتَ عَنْهُ؟، ثُمَّ سَأَلَهُ الثَّانِيَةَ فَسَكَتَ، ثُمَّ سَأَلَهُ الثَّالِثَةَ، فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللهِ أَصُومُ الدَّهْرَ كُلَّهُ؟، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ عِنْدَ ذَلِكَ: " مَنِ السَّائِلِ عَنِ الصَّوْمِ؟ "، فَقَالَ: أَنَا يَا نَبِيَّ اللهِ، فَقَالَ: " إِنَّ لِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، صُمْ رَمَضَانَ وَالَّذِي يَلِيهِ، وَكُلَّ أَرْبِعَاءَ وَخَمِيسٍ فَإِذَا أَنْتَ قَدْ صُمْتَ الدَّهْرَ ". هَكَذَا قَالَ عَنْهُمَا مُسْلِمُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، وَقِيلَ عَنْ أَحَدِهِمَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُسْلِمٍ

3585- Müslim b. Ubeydillah el-Kureşî, babasından bildiriyor: Kendisi veya bir başkası Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Bütün yılı oruçlu geçirebilir miyim?" diye sorunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) sustu ve bir cevap vermedi. Sonra ikinci defa sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yine sustu. Sonra üçüncü defa: "Ey Allah'ın Resûlü! Bütün yılı oruçlu

[1] Halîmî, *el-Minhâc* (2/390).

geçirebilir miyim?" diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruç hakkında soran kimdir?"* buyurdu. Soruyu soran kimse: "Benim Ey Allah'm Resûlü!" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ailenin senin üzerinde bir hakkı vardır. Sen Ramazan ayını, bir sonraki ayı, her çarşamba ve her cuma günü oruçlu geçir. Böylece bütün yılı oruçlu geçirmiş olursun"* buyurdu.[1]

Müslim b. Ubeydillah bunu onlardan (Ubeydullah b. Mûsa ve Fadl b. Dukeyn'den) bu şekilde aktarmıştır. Onlardan biri de rivayetinde Ubeydillah b. Müslim demiştir.

٣٥٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ الْعِجْلِيُّ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ هَارُونَ بْنِ سَلْمَانَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مُسْلِمٍ الْقُرَشِيِّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُ أَوْ سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ صِيَامِ الدَّهْرِ، فَقَالَ: " إِنَّ لِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، صُمْ رَمَضَانَ وَالَّذِي يَلِيهِ، وَكُلَّ أَرْبِعَاءَ وَخَمِيسٍ فَإِذَا أَنْتَ قَدْ صُمْتَ الدَّهْرَ "

3586- Ubeydillah b. Müslim el-Kureşî, babasından bildiriyor: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) bütün yılı oruçlu geçirme hakkında sorduğumda (veya bir başkası sorunca), Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ailenin senin üzerinde bir hakkı vardır. Sen Ramazan ayını, bir sonraki ayı, her çarşamba ve her cuma günü oruçlu geçir. Böylece bütün yılı oruçlu geçirmiş olursun"* buyurdu.[2]

٣٥٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنِ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا الْحَارِثُ بْنُ أَبِي أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ عَارِمٌ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ، حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ خَبَّابٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عَرِيفٍ مِنْ عُرَفَاءِ قُرَيْشٍ، حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّهُ، سَمِعَ مِنْ فَلْقِ فِيِّ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، وَشَوَّالَ، وَالْأَرْبِعَاءَ، وَالْخَمِيسَ دَخَلَ الْجَنَّةَ ". " وَرُوِينَا فِي صَوْمِ الْأَرْبِعَاءِ وَالْخَمِيسِ وَالْجُمُعَةِ مِنْ أَوْجُهٍ أُخَرَ ضَعِيفَةٌ قَدْ ذَكَرْنَا بَعْضَهَا فِي كِتَابِ السُّنَنِ "

---

[1] İsnâdı güçlü değildir.

[2] İsnâdı güçlü değildir. Tirmizî 3/123 (748).

3587- İkrime b. Hâlid'in bildirdiğine göre Kureyş'in bilginlerinden bir kişi bizzat Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim Ramazan ayını, Şevvâl ayını, çarşamba ve perşembe günlerini oruçlu geçirirse cennete girer"* buyurduğunu işitmiştir.[1]

Başka yollarla bize çarşamba, perşembe ve cuma günlerini oruçlu geçirme hakkında zayıf rivayetler zikredilmiştir. Biz de bunların bir kısmını *es-Sünenü'l-Kübrâ'da* zikrettik.

٣٥٨٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ فَضْلَوَيْهِ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَاقِدٍ، أَخْبَرَنِي أَيُّوبُ بْنُ نَهِيكٍ، مَوْلَى سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ صَامَ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ وَالْخَمِيسِ وَالْجُمُعَةِ وَتَصَدَّقَ بِمَا قَلَّ أَوْ كَثُرَ، غَفَرَ اللهُ لَهُ ذُنُوبَهُ، وَخَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ "

قَالَ أَيُّوبُ بْنُ نَهِيكٍ: وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: " أَنَّهُ كَانَ يَسْتَحِبُّ أَنْ يَصُومَ الْأَرْبِعَاءَ وَالْخَمِيسَ وَالْجُمُعَةَ، وَيُخْبِرُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَأْمُرُ بِصَوْمِهِنَّ وَأَنْ يَتَصَدَّقَ بِمَا قَلَّ أَوْ كَثُرَ فَإِنَّ فِيهِ الْفَضْلَ الْكَثِيرَ "

3588- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim çarşamba, perşembe ve cuma günlerini oruçlu geçirip az veya çok tasaddukta bulunursa, Allah o kimsenin günahlarını bağışlar ve annesinden doğduğu günkü gibi günahsız olur"* buyurmuştur.[2]

Eyyûb b. Nehîk der ki: Muhammed b. Ali b. Abdillah b. Abbâs'ın babasından bildirdiğine göre İbn Abbâs, çarşamba, perşembe ve cuma günlerinde oruç tutmayı sever, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu günlerde oruç tutulmasını, (cuma günü) az veya çok olsun sadaka

---

[1] İsnâdında adı belirlenmeyen bir ravi vardır. Ahmed, *Müsned* (3/416) ve Abdullah, *Zevâid el-Müsned* (4/78).

[2] İsnâdı zayıftır. Beyhakî, *Sünen* (4/295).

verilmesini emrettiğini, şüphesiz ki bunun çok faziletli olduğunu haber verirdi.[1]

٣٥٨٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عُمَرَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَحْمُودِ بْنِ خُرَّزَاذَ الْكَازَرُونِيُّ، بِالْأَهْوَازِ، قَالَ قُرِئَ عَلَى أَبِي شُعَيْبِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَسَنِ الْحَرَّانِيِّ، وَأَنَا حَاضِرٌ حَدَّثَكُمْ يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَابَلُتِّيُّ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ نَهِيكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ قَيْسٍ الْمَدَنِيَّ أَبَا حَازِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ صَامَ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ وَيَوْمَ الْخَمِيسِ وَيَوْمَ الْجُمُعَةِ ثُمَّ تَصَدَّقَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِمَا قَلَّ مِنْ مَالِهِ أَوْ كَثُرَ غَفَرَ اللهُ لَهُ ذَنْبَهُ حَتَّى يَصِيرَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ مِنَ الْخَطَايَا "

3589- İbn Ömer der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim çarşamba, perşembe ve cuma günlerini oruçlu geçirip cuma günü az veya çok tasaddukta bulunursa, o kimse annesinden doğduğu günkü gibi günahsız olana dek Allah onun günahlarını bağışlar"* buyurduğunu işittim.[2]

٣٥٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ إِمْلَاءً، وَأَبُو صَادِقٍ الْعَطَّارُ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، حَدَّثَنَا أَبُو عُتْبَةَ، حَدَّثَنَا بَقِيَّةُ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْعَنْسِيِّ، عَنْ أَبِي قَبِيلٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صَامَ الْأَرْبِعَاءَ وَالْخَمِيسَ وَالْجُمُعَةَ بَنَى اللهُ لَهُ قَصْرًا فِي الْجَنَّةِ مِنْ لُؤْلُؤٍ وَيَاقُوتٍ وَزُمُرُّدٍ، وَكَتَبَ اللهُ لَهُ بَرَاءَةً مِنَ النَّارِ ". أَبُو بَكْرٍ الْعَنْسِيُّ مَجْهُولٌ يَأْتِي بِمَا لَا يُتَابَعُ عَلَيْهِ

3590- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim çarşamba, perşembe ve cuma günlerini oruçlu geçirirse, Allah o kimseye cennette inciden, yakuttan ve zümrütten bir köşk inşa eder. Ayrıca ona cehennemden kurtuluş yazar"* buyurdu.[3]

Ebû Bekr el-Anesî meçhul biridir. Kendisine tâbi olunmayan hadisler rivayet etmektedir.

---

[1] Beyhakî, *Sünen* (4/295).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/472) ve Sehmî, *Târih Cürcân* (sh. 179).

٣٥٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَمُّوَيْهِ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ الزُّبَيْرِ الشَّيْبَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَجِيدِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي رَوَّادٍ، حَدَّثَنَا كَثِيرُ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: " دَعَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي مَسْجِدِ الْأَحْزَابِ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَيَوْمَ الثُّلَاثَاءِ وَيَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ فَاسْتُجِيبَ لَهُ يَوْمُ الْأَرْبِعَاءِ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ فَعَرَفْنَا الْبِشْرَ فِي وَجْهِهِ "، قَالَ جَابِرٌ: " فَلَمْ يَنْزِلْ بِي أَمْرٌ مُهِمٌّ إِلَّا تَوَجَّهْتُ تِلْكَ السَّاعَةَ مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ فَدَعَوْتُ اللهَ فَأَعْرِفُ الْإِجَابَةَ ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ سُفْيَانُ بْنُ حَمْزَةَ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ زَيْدٍ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: " مَسْجِدُ الْفَتْحِ"

3591- Câbir b. Abdillah der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), pazartesi, Salı ve çarşamba günleri Ahzâb Mescidi'nde dua etti. Çarşamba günü öğle ile ikindi arası duası kabul edildi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) duasının kabul edildiğini yüzündeki neşesinden anlamıştık. Ne zaman başıma önemli bir hal gelse o gün o vakitte Allah'a dua eder ve duamın kabul edildiğini bilirim."[1]

Süfyân b. Hamza bunu Kesîr b. Zeyd kanalıyla rivayet etti. Ancak rivayetinde: "Fetih mescidi" ibaresi geçmiştir.

الصَّوْمُ فِي سَبِيلِ اللهِ

Allah Rızası İçin Oruç Tutmak

٣٥٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ السُّوسِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، أَخْبَرَنَا سُهَيْلُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ أَبِي عَيَّاشٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللهِ بَاعَدَ اللهُ بِذَلِكَ الْيَوْمِ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

3592- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim Allah rızası için bir gün oruç tutarsa, Allah o gün sebebiyle o kimsenin yüzünü cehennemden yetmiş yıllık bir mesafe uzaklaştırır"* buyurdu.[1]

٣٥٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْمَاعِيلُ الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ، أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْهَادِ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ أَبِي عَيَّاشٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ عَبْدٍ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللهِ إِلَّا بَاعَدَ اللهُ بِذَلِكَ الْيَوْمِ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رُمْحٍ

3593- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah rızası için bir gün oruç tutan hiç kimse yoktur ki, Allah o gün sebebiyle o kimsenin yüzünü cehennemden yetmiş yıllık bir mesafe uzaklaştırmış olmasın"* buyurdu.[2]

Müslim bunu Muhammed b. Rumh kanalıyla rivayet etti.[3]

الْقَصْدُ فِي الْعِبَادَةِ

Aşırıya Kaçmadan (Orta Yolu Tutup) İbadet Etmek

Bu konuda *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da bazı rivayetler zikrettik.

٣٥٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو مُحَمَّدٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ، أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنِي شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيِّبِ، وَأَبُو سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: أُخْبِرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنِّي أَقُولُ: لَأَصُومَنَّ النَّهَارَ وَلَأَقُومَنَّ اللَّيْلَ مَا عِشْتُ، فَقُلْتُ لَهُ: قَدْ قُلْتُ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، قَالَ: " فَإِنَّكَ لَا تَسْتَطِيعُ ذَلِكَ، فَصُمْ وَأَفْطِرْ، وَصَلِّ وَنَمْ، وَصُمْ مِنَ الشَّهْرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، فَإِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، وَذَلِكَ مِثْلُ صِيَامِ الدَّهْرِ "، قَالَ: فَقُلْتُ: إِنِّي أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ، قَالَ: " فَصُمْ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمًا وَذَلِكَ صِيَامُ دَاوُدَ، وَهُوَ أَعْدَلُ

---

[1] İsnâdının bir zararı yoktur ve sahihtir.

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim 1/808 (167) ve Buhârî (3/213).

الصِّيَامِ "، قَالَ: فَقُلْتُ: إِنِّي أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ

3594- Abdullah b. Amr b. el-Âs der ki: Benim: "Yaşadığım sürece gündüzleri oruçla, gecelerini de ibadetle geçireceğim" dediğim Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) haber verildi. Bunun üzerine (Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bana bunu sorunca): "Annem babam sana feda olsun, evet böyle söyledim" dediğimde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sen buna güç yetiremezsin. Bazen oruç tut, bazen de tutma. Namaz kıl, uyu da. Her aydan üç gün oruç tut. Şüphesiz ki her iyilik on katıyla mükafatlandırılır. Bu da bütün yılı oruçlu geçirmek gibidir"* buyurdu. Ona: "Ama bundan daha fazlasını tutmaya gücüm yeter" dediğimde: *"O zaman bir gün oruç tut, bir gün tutma. Dâvud Peygamberin de orucu bu şekildeydi ve en dengeli oruç şekli budur"* buyurdu. Kendisine: "Ama bundan daha fazlasını tutmaya gücüm yeter" dediğimde: *"Bundan daha fazlası olmaz"* buyurdu.[1]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Ebu'l-Yemân kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٥٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ غَالِبٍ الْخُوَارِزْمِيُّ الْحَافِظُ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ النَّيْسَابُورِيُّ أَخُو أَبِي عَمْرِو بْنِ حَمْدَانَ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا حَامِدُ بْنُ عُمَرَ الثَّقَفِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ حَصِينٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو، حَدَّثَهُ، قَالَ: كُنْتُ مُجْتَهِدًا فِي عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَأَنَا رَجُلٌ شَابٌّ فَزَوَّجَنِي أَبِي امْرَأَةً مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَجَاءَ يَوْمًا يَزُورَنَا، فَقَالَ: كَيْفَ تَجِدِينَ بَعْلَكِ "، قَالَتْ: نِعْمَ الرَّجُلُ لَا يَنَامُ اللَّيْلَ، وَلَا يُفْطِرُ، قَالَ: فَوَقَعَ بِي أَبِي، وَقَالَ: زَوَّجْتُكِ امْرَأَةً مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَعَضَّلَتْ وَفَعَلَتْ، قَالَ: فَجَعَلْتُ لَا أَلْتَفِتُ إِلَى قَوْلِهِ مِمَّا أَجِدُ مِنَ الْقُوَّةِ إِلَى أَنْ ذُكِرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: " لَكِنِّي أَنَامُ وَأُصَلِّي، وَأَصُومُ وَأُفْطِرُ، فَصُمْ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ "، قَالَ: فقُلْتُ: إِنِّي أَقْوَى مِنْ ذَلِكَ، فَلَمْ يَزَلْ حَتَّى قَالَ: " فَصُمْ صَوْمَ دَاوُدَ صُمْ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمًا، وَاقْرَأِ الْقُرْآنَ فِي كُلِّ شَهْرٍ "، قَالَ: قُلْتُ إِنِّي أَقْوَى أَكْثَرَ مِنْ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî (4/134, 2/245, 254) ve Müslim 1/813 (181).

ذَلِكَ قَالَ: إِلَى أَنْ قَالَ: " خَمْسَ عَشْرَةَ "، قَالَ: قُلْتُ: إِنِّي أَقْوَى مِنْ ذَلِكَ، قَالَ: " اقْرَأْ فِي سَبْعٍ، حَتَّى انْتَهَى إِلَى ثَلَاثٍ "، قَالَ: قُلْتُ ثَلَاثٍ قَالَ: فَقَالَ: " إِنَّ لِكُلِّ عَمَلٍ شِرَّةً وَلِكُلِّ شِرَّةٍ فَتْرَةٌ فَمَنْ كَانَتْ فَتْرَتُهُ إِلَى سُنَّتِي فَقَدِ اهْتَدَى، وَمَنْ كَانَتْ إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ فَقَدْ هَلَكَ "، فَسَمِعْتُهُ وَهُوَ يَقُولُ: قَدْ كَبِرْتُ وَضَعُفْتُ وَلَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَدَعَ مَا انْتَهَيْتُ إِلَيْهِ

3595- Abdullah b. Amr der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında çokça ibadet eden biri idim. Genç idim. Babam beni müslüman bir kadınla evlendirdi. Babam bir gün ziyaretime gelip karıma: "Kocanı nasıl buluyorsun?" diye sordu. Eşim: "Ne güzel biridir. O gece ibadet edip gündüz oruç tutmaktadır" karşılığını verdi. Bunun üzerine babam: "Ben seni müslümanlardan bir kadınla evlendirdim. Sen de ondan uzak durdun öyle mi?" diyerek azarlamaya başladı. Ben de kendimde bulduğum güçten dolayı dediklerini pek umursamadım. Bu durumum Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) zikredilince: *"Ben geceleri hem uyuyup hem de namaz kılmaktayım. Bazen oruç tutup bazen tutmamaktayım. Sen her aydan üç gün oruç tut"* buyurdu. Kendisine: "Ben bundan daha fazlasına güç yetiririm" dedim. Bunu ta ki: *"O zaman Dâvud Peygamber gibi bir gün oruç tut bir gün tutma. Kur'ân'ı da ayda bir hatmet"* buyurana kadar tekrar ettim. "Ben bundan daha fazlasına güç yetiririm" dediğimde: *"O zaman on beş günde bir hatmet"* buyurdu. "Ben bundan daha fazlasına güç yetiririm" dediğimde: *"O zaman yedi günde bir hatmet"* buyurdu. Sonunda üç güne kadar indi. Kendisine: "Üç günde bir (hatmederim)" dediğimde: *"Her amelin bir coşkusu, her coşkunun da bir gevşemesi vardır. Kimin (asıl) coşkusu sünnetimden yana olursa, o mutlaka kurtulmuştur. Kimin de coşkusu sünnet dışına yönelik olursa, o helâk olmuştur"* buyurdu.[1]

Ravi der ki: Sonra Abdullah b. Amr'm: "Artık yaşlandım ve zayıfladım. Ancak güçlü iken yaptığım ibadetleri azaltamıyorum" dediğini işittim.

٣٥٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، ح وأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ الْغَضَايِرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْبَخْتَرِيِّ،

[1] Ravileri güvenilirdir. Buhârî (6/113, 114).

حَدَّثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ الْبَزَّازُ، حَدَّثَنَا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ شَيْبَانَ، عَنْ أَبِي نَوْفَلِ بْنِ أَبِي عَقْرَبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الصَّوْمِ، قَالَ: " صُمْ يَوْمًا مِنَ الشَّهْرِ "، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي أَقْوَى، فَقَالَ: " إِنِّي أَقْوَى، إِنِّي أَقْوَى "، قَالَ: " صُمْ يَوْمَيْنِ مِنَ الشَّهْرِ "، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ زِدْنِي، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " صُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنَ الشَّهْرِ "

3596- Ebû Nevfel b. Ebî Akreb, babasından bildiriyor: Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) oruç hakkında sorduğumda: *"Her aydan bir gün oruç tut"* buyurdu. Kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben bundan daha fazlasına güç yetiririm" dediğimde: *"Bundan daha fazlasına güç yetiririm, bundan daha fazlasına güç yetiririm" deyip duruyorsun. O zaman her aydan iki gün oruç tut"* buyurdu. "Ben bundan daha fazlasına güç yetiririm" dediğimde: "*O zaman her aydan üç gün oruç tut"* buyurdu.[1]

٣٥٩٧ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الشَّرْقِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ هَاشِمٍ، حَدَّثَنَا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: " كَانَ أَحَبُّ الْعَمَلِ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ الدَّايِمَ وَإِنْ قَلَّ"

3597- Ümmü Seleme der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) için en sevilen amel, az da olsa devamlı olanı idi."[2]

٣٥٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا مَعْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: " الدِّينُ يُسْرٌ، وَلَنْ يُغَالِبَ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ سَدِّدُوا، وَقَارِبُوا، وَأَبْشِرُوا، وَاسْتَعِينُوا بِالْغَدْوَةِ وَالرَّوْحَةِ، وَشَيْءٍ مِنَ الدُّلْجَةِ ". " كَذَا وَجَدْتُهُ وَأَحْسَبُهُ سَقَطَ عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ بين مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، وَمَعْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ "، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ مُطَهَّرٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (4/225).

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Mâce 1/387 (1227).

3598- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Din kolaylıktır. Kim dini zorlaştırmaya çalışırsa buna güç yetiremez. Aşırıya kaçmadan orta yolu tutun, gücünüzün yettiğini yapın ve ümitvar olun. Gündüzün ilk ve son vakitlerinde yol alın ve gecenin sonundan da biraz faydalanın."*[1]

Ben bunu bu şekilde buldum. Sanırım isnâdında Muhammed b. Ebî Bekr ve Ma'n b. Muhammed arasında olması gereken Ömer b. Ali zikredilmemiştir.

Buhârî bunu Abdusselâm b. Mutahhir kanalıyla Ömer b. Ali'den rivayet etti.[2]

٣٥٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ السَّمَّاكُ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ أَبِي مَعْشَرٍ، حَدَّثَنَا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ، عَنْ عُيَيْنَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جَوْشَنٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَلَيْكُمْ هَدْيًا قَاصِدًا فَإِنَّهُ مَنْ يشَادَّ هَذَا الدِّينَ يَغْلِبْهُ "

3599- Bureyde el-Eslemî der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"İtidalli olmaya bakın! Kim dini zorlaştırmaya çalışırsa buna güç yetiremez"* buyurdu.[3]

٣٦٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا عُيَيْنَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ بُرَيْدَةَ، قَالَ: خَرَجْتُ يَوْمًا أَمْشِي فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَظَنَنْتُهُ يُرِيدُ حَاجَةً فَعَارَضْتُهُ، حَتَّى رَآنِي فَأَرْسَلَ إِلَيَّ فَأَتَيْتُهُ، فَأَخَذَ بِيَدِي فَانْطَلَقْنَا نَمْشِي جَمِيعًا، فَإِذَا رَجُلٌ بَيْنَ أَيْدِينَا يُصَلِّي يُكْثِرُ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَرَاهُ مُرَائِيًا؟ "، قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، فَأَرْسَلَ يَدِي، فَقَالَ: " عَلَيْكُمْ هَدْيًا قَاصِدًا فَإِنَّهُ مَنْ يُشَادَّ هَذَا الدِّينَ يَغْلِبْهُ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ancak müellifin bildirdiği gibi munkatı' bir hadistir. Muhammed b. Ebî Bekr, el-Makdimî'nin kendisidir ve Ma'n b. Muhammed zamanına yetişmemiştir.

[2] Buhârî (1/15).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (5/361) ve Hatîb, *Târih* (8/91).

3600- Bureyde der ki: Bir gün çıkıp yürürken Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördüm. Sanırım bir ihtiyacı vardı. Ben de karşısına geçtim ve beni gördüğünde yanına gitmem için bana birini gönderdi. Yanına gittiğimde kolumdan tuttu ve berarer yürümeye başladık. Giderken namaz kılan bir adamla karşılaştık. Adam rükû ile secdeleri çok uzun tutuyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Sence gösteriş mi yapıyor?"* diye sorunca: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) elimi bıraktı ve: *"(İbadetlerinizde) itidalli olmaya bakın! Kim dini zorlaştırmaya çalışırsa buna güç yetiremez"* buyurdu.[1]

٣٦٠١ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ أَبُو صَالِحٍ، حَدَّثَنِي أَبُو شُرَيْحٍ، أَنَّهُ سَمِعَ سَهْلَ بْنَ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَا تُشَدِّدُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِتَشْدِيدِهِمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ، وَسَتَجِدُونَ بَقَايَاهُمْ فِي الصَّوَامِعِ وَالدِّيَارَاتِ "

3601- Sehl b. Ebî Umâme b. Sehl b. Huneyf, babası kanalıyla dedesinden bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Nefislerinizi zora koşmayın. Zira sizden öncekiler nefislerini zora koşmakla helak oldular. Onlardan geriye kalanları kiliselerde ve manastırlarda bulursunuz"* buyurdu.[2]

٣٦٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوقَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغِلْ فِيهِ بِرِفْقٍ، وَلَا تُكَرِّهْ عِبَادَةَ اللهِ إِلَى عِبَادِهِ فَإِنَّ الْمُنْبَتَّ لَا يَقْطَعُ سَفَرًا وَلَا يَسْتَبْقِي ظَهْرًا ". وَرَوَاهُ أَبُو عُقَيْلٍ يَحْيَى بْنُ الْمُتَوَكِّلِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوقَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (4/422), Mervezî, *Zevâid ez-Zühd* 392, 393 (1113), İbn Huzeyme,*Sahîh* 2/199 (1179), Hâkim, *Müstedrek* (1/312), İbn Ebî Âsım, *es-Sünne* 1/46 (95), Ebû Dâvud et-Tayâlisî (96), Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (2/86), Beyhakî, *Sünen* (3/18) ve Beğavî, *Şerh es-Sünne* 4/53 (936).

[2] Ravileri güvenilirdîr. Buhârî, *Târih el-Kebîr* (2/2/97).

الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، وَرَوَاهُ أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوقَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا وَهُوَ الصَّحِيحُ، وَقِيلَ غَيْرُ ذَلِكَ

3602- Hz. Âişe bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şüphesiz ki bu din çok sağlamdır. Onunla yumuşak bir şekilde ilgilen. Kulları Allah'a ibadetten nefret ettirme. Bineğini fazla koşturan yol alamaz, hayvanının da sırtında sağlam yer kalmaz."*[1]

Ebû Ukayl Yahyâ b. el-Mütevekkil bunu Muhammed b. Sûka'dan, o da Muhammed b. el-Münkedir'den, o da Câbir'den rivayet etmiştir.[2]

Ayrıca Ebû Muâviye bunu Muhammed b. Sûka kanalıyla Muhammed b. el-Münkedir'den, o da Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) mürsel olarak zikretmiştir. Doğru olanı da budur, ancak böyle olmadığını da söyleyenler vardır.[3]

٣٦٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عِيسَى، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الشَّعْرَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ مَوْلًى لِعُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغِلْ فِيهِ بِرِفْقٍ، وَلَا تُبَغِّضْ إِلَى نَفْسِكَ عِبَادَةَ رَبِّكَ فَإِنَّ الْمُنْبَتَّ لَا سَفَرًا قَطَعَ وَلَا ظَهْرًا أَبْقَى، فَاعْمَلْ عَمَلَ امْرِئٍ تَظُنُّ أَنْ لَنْ يَمُوتَ أَبَدًا، وَاحْذَرْ حَذَرًا تَخْشَى أَنْ تَمُوتَ غَدًا "

3603- Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Şüphesiz ki bu din çok sağlamdır. Onunla yumuşak bir şekilde ilgilen. Nefsini Allah'a ibadetten nefret ettirme. Bineğini fazla koşturan*

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Bezzâr, *Keşfu'l-Estâr* 1/57 (74), Mervezî, *Zevâid ez-Zühd* (1179), Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (229), el-Hattâbî, *el-Uzle* (sh. 111), Hâkim, *Ma'rifetu'l-ulûmi'l-hadis* (sh. 95, 96) ve Beyhakî, *Sünen* (3/18).

[3] Mervezî, *Zevâid ez-Zühd* 415 (1178).

yol alamaz, hayvanının da sırtında sağlam yer kalmaz. Asla ölmeyeceğini sandığın kimse gibi amel işle ve yarın ölecekmiş gibi kötülüklerden sakınıp kork."[1]

٣٦٠٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ، حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ رُفَيْعٍ، عَنْ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْعِلْمُ أَفْضَلُ مِنَ الْعَمَلِ، وَخَيْرُ الْأَعْمَالِ أَوْسَطُهَا، وَدِينُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ بَيْنَ الْقَاسِي وَالْغَالِي، وَالْحَسَنَةُ بَيْنَ السَّيِّئَتَيْنِ لَا يَنَالُهَا إِلَّا بِاللهِ وَشَرُّ السَّيْرِ الْحَقْحَقَةُ "

3604- Ma'bed el-Cuhenî'nin, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından olan bir kişiden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İlim (öğrenmek) amel etmekten daha faziletlidir. Amellerin en hayırlısı da orta yollu olanıdır. Allah'ın dini sert ve yumuşak arasındadır. İyilik iki kötülük arasındadır. Kişi ona ancak Allah ile nail olabilir. En kötü yürüyüş şekli de hızlı yürüyüş şeklidir."*[2]

٣٦٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْكَارِزِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُلَيَّةَ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ سُوَيْدٍ، قَالَ: تَعَبَّدَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُطَرِّفٍ، فَقَالَ لَهُ مُطَرِّفٌ: " يَا عَبْدَ اللهِ الْعِلْمُ أَفْضَلُ مِنَ الْعَمَلِ، وَالْحَسَنَةُ بَيْنَ السَّيِّئَتَيْنِ، وَخَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَاطُهَا، وَشَرُّ السَّيْرِ الْحَقْحَقَةُ ".

قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: " أَمَّا قَوْلُهُ: الْحَسَنَةُ بَيْنَ السَّيِّئَتَيْنِ فَإِنَّهُ أَرَادَ أَنَّ الْغُلُوَّ فِي الْعَمَلِ سَيِّئَةٌ، وَالتَّقْصِيرَ عَنْهُ سَيِّئَةٌ، وَالْحَسَنَةُ بَيْنَهُمَا وَهُوَ الْقَصْدُ، كَمَا جَاءَ فِي الْحَدِيثِ الْآخَرِ فِي فَضْلِ الْقَارِئِ الْقُرْآنَ غَيْرَ الْغَالِي فِيهِ، وَلَا الْجَافِي عَنْهُ، فَالْغُلُوُّ فِيهِ التَّعَمُّقُ، وَالْجَفَاءُ عَنْهُ التَّقْصِيرُ وَكِلَاهُمَا سَيِّئَةٌ "

قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: وحَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ، قَالَ تَمِيمٌ الدَّارِيُّ: " خُذْ مِنْ دِينِكَ لِنَفْسِكَ، وَمِنْ نَفْسِكَ لِدِينِكَ حَتَّى يَسْتَقِيمَ بِكَ الْأَمْرُ عَلَى عِبَادَةٍ تُطِيقُهَا "،

---

[1] İsnâdında adı belirlenmeyen bir ravi vardır. Beyhakî, *Sünen* (3/19).

[2] İsnâdı zayıftır.

قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: " وَكَانَ إِسْمَاعِيلُ ابْنُ عُلَيَّةَ يُحَدِّثُهُ عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ رَجُلٍ عَنْ تَمِيمٍ، وَلَا يَذْكُرُ أَبَا الْعَلَاءِ "

3605- İshâk b. Suveyd der ki: Abdullah b. Mutarrif kendini ibadete verince, Mutarrif: "Ey Abdullah! İlim (öğrenmek) amel etmekten daha faziletlidir. İyilik iki kötülük arasmdadır. Amellerin en hayırlısı da orta yollu olanıdır. En kötü yürüyüş şekli de hızlı yürüyüş şeklidir" dedi.[1]

Ebû Ubeyd der ki: Ravinin: "İyilik iki kötülük arasındadır" demesi çokça amel etmenin kötülük olması ve az ibadet etmenin de kötülük olmasıdır. İyilik te bu ikisi arasındadır. Bir sonraki rivayette devamlı olmadan Kur'ân okuyan ve ondan uzak durmayan kişinin fazileti hakkında gelen rivayetteki gibi. Yani *ğuluv*, devamlı olarak okumak, *câfi* ise ondan uzak kalmaktır. Bunların her ikisi de kötülüktür.

Yine Ebû Ubeyd der ki: Abdullah b. el-Mübârek'in bana Cureyrî kanalıyla Ebu'l-Alâ'dan bildirdiğine göre Temîm ed-Dârî: "Durumun doğru olup ibadetlere güç yetirebileceğin şekilde dininden nefsine ve nefsinden dinine al" demiştir.

Yine Ebû Ubeyd der ki: İsmâîl b. Uleyye bunu, Ebû'l-Alâ'yı zikretmeksizin Cureyrî kanalıyla bir adamdan, o da Temîm'den rivayet ederdi.

٣٦٠٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْهَيْثَمِ، حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ الدَّرَاوَرْدِيِّ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ حَرْبِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ اللهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخَصُهُ كَمَا يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى عَزَائِمُهُ ". هكَذَا قَالَ عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ

3606- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şüphesiz ki Yüce Allah azimetlerinin (zor ibadetlerin) yapılmasını sevdiği gibi ruhsatlarının kullanılmasını da sever"* buyurmuştur.[2]

---

[1] İsnâdının bir zararı yoktur.

[2] Ravileri güvenilirdir. Beyhakî, *Sünen* (3/140).

Derâverdî bunu Mûsa b. Ukbe'den bu şekilde rivayet etmiştir.

٣٦٠٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلٍ الْإِسْفَرَائِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْحَذَّاءُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ، عَنْ حَرْبِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخَصُهُ كَمَا لَا يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى مَعْصِيَتُهُ "

3607- İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şüphesiz ki Yüce Allah kendisine masiyet olan bir işin yapılmasından hoşlanmadığı kadar, ruhsatlarının kullanılmasından hoşlanır"* buyurdu.[1]

فَصْلٌ

Bölüm

Kişinin zayıf düşme korkusu olmaması halinde oruç tutmasında ve haram olan günleri tutmamak şartıyla sürekli (nafile) oruç tutmasında bir sakınca görmeyenler. Oruç tutulması yasak olan günler, Ramazan bayramı(nın ilk) günü, Kurban bayramı(nın ilk) günü ve üç gün olan Teşrîk günleridir.

٣٦٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ رَجَاءٍ الْأَدِيبُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، إِمْلَاءً، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْوَلِيدِ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ يَسَارٍ الْيَشْكُرِيِّ، حَدَّثَنَا أَبُو تَمِيمَةَ الْهُجَيْمِيُّ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ صَامَ الدَّهْرَ ضُيِّقَتْ عَلَيْهِ جَهَنَّمُ "، وَقَبَضَ أَصَابِعَهُ كُلَّهَا، قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ رَحِمَهُ اللهُ: وَرَوَاهُ قَتَادَةُ، عَنْ أَبِي تَمِيمَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى مَوْقُوفًا عَلَيْهِ

3608- Ebû Mûsa'nın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim yılı (oruç tutulması yasak olan günler dışında) olduğu gibi oruçlu geçirirse*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/108), İbn Hibbân, *Sahîh* 1/284 (355), 4/182 (2731), İbn Hibbân, *el-İhsân* 5/231 (3560), Bezzâr, *Müsned* 1/469 (988, 990), Beyhakî, *Sünen* (3/140), Hatîb, *Târih* (10/347), İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/259 (2027), Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/103 (10030), 11/323 (11880, 11881) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (2/101).

cehennem ona dar gelir (orada kendisi için bir yer bulunmaz)" buyurdu. Sonra bütün parmaklarını kapattı (ve cehennemin nasıl dar geleceğini gösterdi).[1]

Beyhakî der ki: Katâde bunu Ebû Temîm kanalıyla Ebû Mûsa'dan mevkûf olarak rivayet etmiştir.[2]

"Cehennem ona dar gelir" ifadesi de: "Bu kişinin cehenneme girmemesi için cehennem ona dar kılınır ve kendisi için cehennemde bir yer kalmaz" mânâsındadır. En doğrusunu Allah bilir. Muzenî bunu bu şekilde açıklamıştır.

٣٦٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرانَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنِ ابْنِ مُعَانِقٍ، أَوْ أَبِي مُعَانِقٍ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ فِي الْجَنَّةِ غُرْفَةً يُرَى ظَاهِرُهَا مِنْ بَاطِنِهَا وَبَاطِنُهَا مِنْ ظَاهِرِهَا أَعَدَّهَا اللهُ لِمَنْ أَلَانَ الْكَلَامَ، وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ، وَتَابَعَ الصِّيَامَ، وَصَلَّى بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ "

3609- Ebû Mâlik eş-Eş'arî der ki: Resûlullah (sellallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şüphesiz cennette öyle bir oda vardır ki içinden dışı ve dışından içi görünür. Allah onu yumuşak sözlü olan, (fakirlere) yemek yediren, (nafile) oruç tutmaya devam eden ve insanlar gece uykusunda iken (nafile) namaz kılanlar için hazırlamıştır."*[3]

٣٦١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبَ، عَنْ رَجَاءِ بْنِ حَيْوَةَ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ مُرْنِي بِعَمَلٍ آخُذُهُ عَنْكَ يَنْفَعُنِي اللهُ بِهِ، قَالَ: " عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَا مِثْلَ لَهُ "، فَكَانَ أَبُو

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (4/414), Ukaylî, *ed-Duâfâ* (2/219), Beyhakî, *Sünen* (4/300), İbn Hibbân, *Sahîh* 3/313 (2154, 2155) ve Bezzâr, *Müsned* 1/488 (1040, 1041).

[2] Abd b. Humeyd, *el-Müntehab* 1/49 (562) ve Beyhakî, *Sünen* (4/300).

[3] Ravileri güvenilirdir. Abdürrezzak, *Musannef* 11/418, 419 (20883), Ahmed, *Müsned* (5/343), İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/306, 307 (2137), İbn Hibbân, *el-İhsân* 1/363 (509), Taberânî, *M. el-Kebîr* 3/342 (3466, 3467), Beyhakî, *Sünen* (4/301), Beğavî, *Şerh es-Sünne* 4/40 (927) ve Hatîb, *Târih* (4/203).

أُمَامَةَ وَامْرَأَتُهُ وَخَادِمُهُ لَا يُلْقُونَ إِلَّا صِيَامًا، فَإِذَا رَأَوْا نَارًا أَوْ دُخَانًا فِي مَنْزِلِهِمْ عَرَفُوا أَنَّهُمْ قَدِ اعْتَرَاهُمْ ضَيْفٌ

3610- Ebû Umâme der ki: Resûlullah'a (sallellahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Bana bir amel emret ki onu yaptığımda Allah bana onunla fayda sağlasın" dediğimde: *"Oruç tutmaya bak. Zira ona denk bir amel yoktur"* buyurdu.[1]

Ravi der ki: Ebû Umâme, eşi ve hizmetçisi sürekli olarak oruçlu görülürdü. Onların evinde bir ateş veya duman göründüğünde onların bir misafiri olduğunu anlaşılırdı.

٣٦١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ حُدَيْجِ بْنِ صُومِيٍّ، أَنَّهُ سَمِعَ أَكْدَرَ بْنَ حَمَامٍ، يَقُولُ: أَخْبَرَنِي رَجُلٌ، مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: جَلَسْنَا يَوْمًا فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقُلْنَا لِفَتًى فِينَا: اذْهَبْ إِلَى رَسُولِ اللهِ فَسَلْهُ مَا يَعْدِلُ الْجِهَادَ؟، فَأَتَاهُ فَسَأَلَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا شَيْءَ "، ثُمَّ أَرْسَلْنَاهُ الثَّانِيَةَ، فَقَالَ مِثْلَهَا، ثُمَّ قُلْنَا إِنَّهَا مِنْ رَسُولِ اللهِ ثَلَاثٌ، فَإِنْ قَالَ: لَا شَيْءَ، فَقُلْ: مَا يُقَرِّبُ مِنْهُ فَأَتَاهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ: " لَا شَيْءَ "، فَقَالَ: مَا يَقْرُبُ مِنْهُ يَا رَسُولَ اللهِ؟، قَالَ: " طِيبُ الْكَلَامِ، وَإِدَامَةُ الصِّيَامِ، وَالْحَجُّ كُلَّ عَامٍ، وَلَا يَقْرُبُ مِنْهُ شَيْءٌ بَعْدُ "، وَرُوِّينَا عَنْ عُمَرَ، وَابْنِ عُمَرَ، وَأَبِي طَلْحَةَ، وَعَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ فِي سَرْدِ الصِّيَامِ، وَرُوِّيناهُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ

3611- Ekder b. Hamâm'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bir kişi şöyle demiştir: Bir gün Resûlullah'ın (sallallehu aleyhi vesellem) Mescid'inde oturduk ve aramızdaki bir gence: "Resûlullah'a git ve hangi amelin cihada denk olduğunu sor" dedik. Bunun üzerine genç gidip sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vasellem): *"Hiç bir şey (cihada denk değildir)"* buyurdu. Sonra onu bir daha gönderdik ve aynı şeyi sordu. Resûlullah ta (sallallahu eleyhi vesellem) aynı cevabı verdi. Sonra: "Üçüncü defa bunu Hz.

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî (4/165).

Peygamber'e soralım. Eğer yine: «Hiç bir şey (cihada denk değildir)» buyurursa: «Ona yakın şey nedir?» diye sor" dedik. Genç gidip sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hiç bir şey (cihada denk değildir)"* buyurdu. Genç: "Ey Allah'ın Resûlü! Ona yakın amel nedir?" diye sorunca: *"Yumuşak sözlü olmak, (nafile) oruca devam etmek, her yıl haccetmektir. Bunlardan başka da ona yakın bir amel yoktur"* buyurdu.[1]

Bize Hz. Ömer, İbn Ömer, Ebû Talha ve Hz. Âişe kanalıyla (nafile) oruç tutma hakkında rivayetler zikredilmiştir. Ayrıca bunlar bize Saîd el-Müseyyeb kanalıyla bize rivayet olunmuştur.

٣٦١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا جَدِّي، حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَجُلًا، سَأَلَ ابْنَ الْمُبَارَكِ: عَنِ الرَّجُلِ الَّذِي يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا، قَالَ: " يُضَيِّعُ نِصْفَ عُمْرِهِ أَيْ لَا يَصُومُهَا فَيُضَيِّعُهَا "

3612- Abde b. Süleyman der ki: Bir adamın İbnu'l-Mübârek'e bir gün oruç tutup bir gün tutmayan kişinin durumunu sorduğunu işittim. İbnu'l-Mübârek: "Ömrünün yarısını kaybetmiştir (yani bu şekilde oruç tutmasın ve (ömrünün yarısını) kaybetmesin)" dedi.[2]

٣٦١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عِبَادَةَ، حَدَّثَنَا حَبِيبُ بْنُ الشَّهِيدِ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، قَالَ: " كَانَ ابْنُ الزُّبَيْرِ يُوَاصِلُ سَبْعَةَ أَيَّامٍ، ثُمَّ يُصْبِحُ يَوْمَ الثَّامِنِ وَهُوَ أَلْيَثُنَا يَعْنِي أَقْوَانَا

3613- İbn Ebî Muleyke der ki: "İbnu'z-Zübeyr yedi gün visâl[3] yaparak oruç tutar ve sekizinci gün bizden daha güçlü bir şekilde sabahlardı."[4]

Bu da, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) visâl yapmayı yasakladığını işitmediğinin göstergesidir veya Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu orucu,

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] İftar etmeksizin iki veya daha çok gün peşpeşe oruç tutmaktır.

[4] Hâkim, *Müstedrek* (3/549) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/335).

haram olduğundan dolayı değil de, ashâbı hakkındaki endişesinden dolayı bir yılı olduğu gibi oruçlu geçirmeyi nehyettiği gibi nehyettiğini düşünmüştür. En doğrusunu Allah bilir.

٣٦١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزَّعْفَرَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبِيدَةُ بْنُ حُمَيْدٍ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُوَاصِلُ مِنَ السَّحَرِ إِلَى السَّحَرِ، فَفَعَلَ ذَلِكَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ فَنَهَاهُ، فَقَالَ: أَنْتَ يَا رَسُولَ اللهِ تَفْعَلُ ذَلِكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّكُمْ لَسْتُمْ مِثْلِي، إِنِّي أَظَلُّ عِنْدَ رَبِّي يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِي فَاكْلَفُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَهُ "

3614- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vasellem) sahurdan sahura yemek yerdi. Ashâbından biri de böyle yapınca onu bunu yasakladı. Adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Ama sen öyle yapıyorsun?" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sizler bu konularda benim gibi değilsiniz. Ben Rabbimin katında gecelerim ve Rabbim bana yedirip içirir. Sizler de gücünüzün yeteceği amelleri yapın"* karşılığını verdi.[1]

مَا يُفْطِرُ الصَّائِمُ عَلَيْهِ، وَمَا يَقُولُ عِنْدَ فِطْرِهِ

Oruçlu Orucunu Ne İle Açmalı ve İftar Anında Nasıl Dua Etmelidir?

٣٦١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ دَاوُدَ الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا أَبُو عُمَرَ بْنُ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدُكٍ الْقَزَّازُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ سِيرِينَ، عَنِ امْرَأَةٍ، يُقَالُ لَهَا: الرَّبَابُ مِنْ بَنِي ضَبَّةَ، عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ الضَّبِّيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا أَفْطَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيُفْطِرْ عَلَى تَمْرٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَعَلَى مَاءٍ، فَإِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Müslim (1/775) ve Buhârî (2/242).

3615- Selmân b. Âmir ed-Dabbî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sizden biri iftar edeceği zaman orucunu hurma ile açsın. Eğer hurma bulamazsa su ile açsın. Zira su temizdir"* buyurdu.[1]

٣٦١٦ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ غُصْنٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: " مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى الْمَغْرِبَ وَهُوَ صَائِمٌ حَتَّى يُفْطِرَ وَلَوْ عَلَى شَرْبَةٍ مِنْ مَاءٍ "

3616- Enes der ki: "Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) oruçlu olduğu halde akşam namazını kıldığını hiç görmedim. Su ile olsa bile önce orucunu açardı."[2]

٣٦١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا الْحَضْرَمِيُّ مُطَيَّنٌ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ: " أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُفْطِرُ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّي عَلَى رُطَبَاتٍ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَتَمَرَاتٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ حَثَا حَثَيَاتٍ مِنْ مَاءٍ "

3617- Enes'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) akşam namazını kılmadan önce bir kaç yaş hurma ile, eğer yaş hurma bulamazsa kuru hurma ile, eğer onu da bulamazsa bir kaç avuç su ile orucunu açardı.[3]

٣٦١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ وَهُوَ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا أَبِي، عَنْ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ، قَالَ: " إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا سَرَدَ الصَّوْمَ زَاغَ بَصَرُهُ عَنْ مَوْضِعِهِ، فَإِذَا أَفْطَرَ عَلَى حَلَاوَةٍ رَجَعَ بَصَرُهُ إِلَى مَوْضِعِهِ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 3/46, 47 (658) ve İbn Mâce 1/542 (1699).

[2] İsnâdı zayıftır ve hasen bir hadistir. Bezzâr, *Müsned* 1/468 (948), İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/276 (2063), Hâkim, *Müstedrek* (1/432), Beyhakî, *Sünen* (4/239), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 6/424 (3496) ve İbn Hibbân, *el-İhsân* 5/207, 208 (2495, 2496).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 2/764 (2356) ve Tirmizî 3/79 (696).

3618- Vehb b. Münebbih der ki: "Kişi peş peşe (nafile) oruç tutarsa görme duyusu yerinden kayar. Eğer tatlı bir şey ile iftar ederse görme duyusu yerine gelir."[1]

٣٦١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ، أَخْبَرَنِي يَزِيدُ بْنُ الْهَيْثَمِ، أَنَّ إِبْرَاهِيمَ بْنَ أَبِي اللَّيْثِ حَدَّثَهُمْ، حَدَّثَنَا الْأَشْجَعِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ حَصِينِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ مُعَاذٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا أَفْطَرَ، قَالَ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَعَانَنِي فَصُمْتُ، وَرَزَقَنِي فَأَفْطَرْتُ "

وَرَوَاهُ هُشَيْمٌ، عَنْ حَصِينٍ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ زُهْرَةَ، أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا أَفْطَرَ، قَالَ: " اللهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ "

وَرُوِّينَا عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا أَفْطَرَ، قَالَ: " ذَهَبَ الظَّمَأُ، وَابْتَلَّتِ الْعُرُوقُ، وَثَبَتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللهُ "

3619- Muâz der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) orucunu açtığı zaman: *"Yardımıyla oruç tuttuğum ve verdiği rızıkla iftar ettiğim Allah'a hamd olsun"* diye dua ederdi.[2]

Huşeym'in, Hasîn kanalıyla Muâz b. Zühre'den bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) orucunu açtığı zaman: *"Allahım! Senin rızan için oruç tuttum ve senin rızkınla orucumu açtım"* diye dua ederdi.[3]

Bize bildirilene göre İbn Ömer şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) orucunu açtığı zaman: «*Susuzluk gitti, damarlar ıslandı ve inşallah ecir hasıl oldu*» diye dua ederdi."[4]

٣٦٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ بَحْرِ بْنِ الْبَرِّيِّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ خُنَيْسٍ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي

---

[1] İsnâdı sâlihtir.

[2] İsnâdı zayıftır. İbnu's-Sünnî, *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle* 141 (481).

[3] Ebû Dâvud 2/765 (2358).

[4] Ebû Dâvud 2/765 (2358).

رَوَّادٍ: قَالَ نَافِعٌ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: " كَانَ يُقَالُ إِنَّ لِكُلِّ مُؤْمِنٍ دَعْوَةً مُسْتَجَابَةً عِنْدَ إِفْطَارِهِ، إِمَّا أَنْ يُعَجَّلَ لَهُ فِي دُنْيَاهُ، أَوْ يُدَّخَرَ لَهُ فِي آخِرَتِهِ ". قَالَ: فَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ عِنْدَ إِفْطَارِهِ: " يَا وَاسِعَ الْمَغْفِرَةِ اغْفِرْ لِي "

3620- İbn Ömer der ki: Eskiden: "Her müminin iftar edeceği zaman kabul edilecek bir duası vardır. Bu duasının karşılığı ya acil olarak dünyada iken verilir ya da âhireti için saklanır" denilirdi.[1]

Ravi der ki: İbn Ömer iftar edeceği zaman: "Ey bağışlaması geniş olan (Allahım)! Beni bağışla" diye dua ederdi.

٣٦٢١ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ أَيُّوبَ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يُحَدِّثُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لِلصَّائِمِ عِنْدَ فِطْرِهِ دَعْوَةً مَا تُرَدُّ "، قَالَ: وَسَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ يَقُولُ عِنْدَ فِطْرِهِ: " اللهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ أَنْ تَغْفِرَ لِي ".

3621- Abdullah (b. Amr) der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesallem): *"Oruçlu kimsenin iftar ettiği zaman reddedilmeyen bir duası vardır"* buyurdu.[2]

Ravi der ki: Abdullah'ın iftar edeceği zaman: "Allahım! Her şeyi kuşatan rahmetinle beni bağışlamanı diliyorum" diye dua ettiğini işittim.

٣٦٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّبَّاسُ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الْمَكِّيُّ، حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ سَمِعْتُ، وَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 1/557 (1753).

بْنِ الْعَاصِ، وَزَادَ فِي آخِرِهِ: " ذُنُوبِي "، وَإِسْحَاقُ هُوَ ابْنُ عُبَيْدِ اللهِ مَدَنِيٌّ، يَرْوِي عَنْهُ الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، وَيَعْقُوبُ بْنُ مُحَمَّدٍ وشَيْخَايَ لَمْ يُثْبِتَاهُ، فَقَالَا: إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللهِ.

3622- Velîd b. Müslim isnâdıyla aynısını "Semi'tu (işittim)" sıygasıyla zikretmiştir.[1]

Abdullah b. Amr b. el-Âs rivayetinin sonunda: "Günahlarımı (bağışla)" ziyadesinde bulunmuştur. İshâk, Medineli İbn Ubeydullah'ın kendisidir. Velîd b. Müslim ve Yâkûb b. Muhammed kendisinden rivayetlerde bulunmaktadır. Ancak iki hocam da bunu doğrulamayıp: "Bu kişi İshâk b. Abdillah'tır" demişlerdir.

٣٦٢٣ - وَقَدْ أَخْبَرَنَاهُ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَرَّازُ، حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ مُسَاوِرٍ اللُّؤْلُؤِيُّ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ الْمَدَنِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ. . . . فَذَكَرَهُ، وَلَمْ يَقُلْ فِي آخِرِهِ: " ذُنُوبِي "

3623- İshâk b. Ubeydillah el-Medenî söz konusu hadisin aynısını zikretmiştir. Ancak rivayetinin sonunda: "Günahlarımı (bağışla)" ifadesini kullanmamıştır.[2]

٣٦٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْمُلَيْكِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " لِلصَّائِمِ عِنْدَ إِفْطَارِهِ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ ". وَكَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو إِذَا أَفْطَرَ دَعَا أَهْلَهُ وَوَلَدَهُ وَدَعَا

3624- Amr b. Şuayb'ın, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruçlu kimsenin iftar ettiği zaman reddedilmeyen bir duası vardır"* buyurmuştur. Abdullah b. Amr da iftar edeceği zaman eşini ve çocuğunu çağırıp öyle dua ederdi.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (1/422) ve İbnu's-Sünnî, *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle* 141 (483).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır.

٣٦٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، عَنْ شُعْبَةَ، وَهِشَامٍ، وَحَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السُّحُورِ بَرَكَةً". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ آدَمَ، عَنْ شُعْبَةَ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ

3625- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sahur yemeği yiyin. Zira sahur yemeğinde bereket vardır"* buyurmuştur.[1]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Âdem kanalıyla Şu'be'den[2] ve Müslim bunu başka bir yolla Abdülazîz'den rivayet etti.[3]

٣٦٢٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، أَخْبَرَنَا عِمْرَانُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: " ثَلَاثٌ مَنْ أَطَاقَهُنَّ أَطَاقَ الصَّوْمَ مَنْ أَكَلَ قَبْلَ أَنْ يَشْرَبَ وَتَسَحَّرَ وَمَسَّ شَيْئًا مِنَ الطِّيبِ ". " وَقَالَ: هَذَا مَوْقُوفٌ، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ فِي ذَلِكَ عَنْ أَنَسٍ مَرْفُوعًا كَمَا "

3626- Enes der ki: "Kimin şu üç şeyi yapmaya gücü yeterse oruç tutmaya gücü yeter demektir. Bunlar; içmeden önce yemek yemek, sahur yemeğini yemek ve kokudan bir şey sürünmektir."[4]

Bu mevkûf bir hadistir. Bir sonraki hadiste geçtiği üzere başka bir yolla Enes b. Mâlik'den merfû olarak zikredilmiştir.

٣٦٢٧ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْعَدْلُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ بْنِ عِيسَى يَعْنِي الْوَرَّاقَ النَّيْسَابُورِيَّ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ وَرْدَانَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ طَلِيحًا، فَقَالَ: " مَالِي أَرَاكَ طَلِيحًا؟ "، قَالَ: إِنِّي أَمْسَيْتُ صَائِمًا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî (2/232).

[3] Müslim 1/770 (45).

[4] Ravileri güvenilirdir.

تَسَحَّرَ وَأَكَلَ قَبْلَ أَنْ يَشْرَبَ وَمَسَّ شَيْئًا مِنَ الطِّيبِ قَوِيَ عَلَى الصِّيَامِ ". سَلَمَةُ بْنُ وَرْدَانَ غَيْرُ قَوِيٍّ، وَسَائِرُ رُوَاتِهِ ثِقَاتٌ، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ كَمَا

3627- Enes b. Mâlik bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bir kişiyi yorgun bir şekilde görünce: *"Ne oluyor seni çok yorgun görüyorum?"* diye sordu. Adam: "Oruçlu olarak akşamladım" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim sahur yapar, içmeden önce yemek yer ve koku sürünürse oruca karşı dirençli olur"* buyurdu.[1]

Seleme b. Verdân ravi olarak güçlü biri değildir. Diğer ravileri güvenilirdir. Bir sonraki hadiste geçtiği üzere başka bir yolla da bize rivayet olundu.

٣٦٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَوَّارٍ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُوحٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى الطَّبَّاعُ، حَدَّثَنَا شُعَيْبُ بْنُ مُبَشِّرٍ الْجَزَرِيُّ، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ الْمَسْجِدَ وَرَأَى رَجُلًا طَلِيحًا يَعْنِي ذَابِلًا، فَقَالَ: " مَا بَالُ صَاحِبِكُمْ؟ "، قَالُوا: صَائِمٌ يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَقْوَى عَلَى الصِّيَامِ فَلْيَتَسَحَّرْ، وَلْيَقِلْ، وَلْيَشَمَّ طِيبًا، وَلَا يُفْطِرْ عَلَى الْمَاءِ ".

3628- Enes b. Mâlik der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'e girdi ve yorgun, takatten kesilmiş bir adam gördü. Oradakilere: *"Arkadaşınızın bu hali nedir?"* diye sorunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Oruçludur" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruca karşı dirençli olmak isteyen kimse sahur yemeği yesin, öğle istirahatına çekilsin, koku koklasın ve orucunu su ile açmasın"* buyurdu.[2]

٣٦٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَحْمَدَ الْجُرْجَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ قُتَيْبَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الْمُسْتَمْلِيُّ، حَدَّثَنَا مُبَشِّرُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (1/359).

الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَرَادَ أَنْ يَقْوَى عَلَى الصِّيَامِ " فَذَكَرَهُنَّ

3629- Yahyâ b. Ebî Kesîr bildiriyor: Enes b. Mâlik: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Oruca karşı dirençli olmak isteyen kimse...*" buyurdu" dedi ve söz konusu hadisi aktardı.[1]

٣٦٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ أَبِي حَازِمِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ "

3630- Sehl b. Sa'd es-Sâ'îdî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlar (vakti girince) iftar etmekte acele ettikleri sürece hayır üzeredirler"* buyurmuştur.[2]

٣٦٣١ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَرْمَلَةَ الْأَسْلَمِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَنْ يَزَالَ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ، وَلَمْ يُؤَخِّرُوهُ تَأْخِيرَ أَهْلِ الْمَشْرِقِ ". " هَكَذَا رَوَاهُ مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ حَرْمَلَةَ مُرْسَلًا ".

3631- Saîd b. el-Müseyyeb bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlar (vakti girince) doğu halkı gibi geciktirmeyip iftar etmekte acele ettikleri sürece hayır üzeredirler"* buyurdu.[3]

Mâlik bunu İbn Harmele kanalıyla mürsel olarak rivayet etti.

٣٦٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ السُّوسِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْحُنَيْنِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زَكَرِيَّا بْنِ مَيْمُونٍ الْأَزْدِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَرْمَلَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَزَالُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2284).

[2] İsnâdı sahihtir. Buhârî (2/241) ve Müslim 1/771 (48).

[3] Ravileri güvenilirdir. Mâlik, *Muvattâ* (1/288) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/12).

النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ، وَلَمْ يُؤَخِّرُوا تَأْخِيرَ أَهْلِ الْمَشْرِقِ ". " وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ "

3632- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlar (vakti girince) doğu halkı gibi geciktirmeyip iftar etmekte acele ettikleri sürece hayır üzeredirler"* buyurdu.[1]

Ebû Hureyre kanalıyla başka bir yolla da zikredilmiştir.↓

٣٦٣٣ - كَمَا أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْمُنَادِي، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَزَالُ الدِّينُ ظَاهِرًا مَا عَجَّلَ النَّاسُ الْفِطْرَ، إِنَّ الْيَهُودَ، وَالنَّصَارَى يُؤَخِّرُونَ "

3633- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlar (vakti girince) iftar etmekte acele ettikleri sürece din galip kalmaya devam edecektir. Çünkü Yahudiler ve Hıristiyanlar iftarı geciktirirler"* buyurdu.[2]

أَخْبَارٌ وَحِكَايَاتٌ فِي الصِّيَامِ

Oruç Hakkında Haber ve Hikayeler

٣٦٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ بْنِ الْحَسَنِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ زِيَادٍ السُّوسِيُّ، بِالرَّقَّةِ وَهُوَ أَفْضَلُ مَنْ رَأَيْتُهُ، حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ السُّكَّرِيُّ صَاحِبُ حَمْزَةَ الزَّيَّاتِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَغْرَاءَ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي هَذَا الْقَصْرِ بَيْنَ يَدَيْهِ ابْنُ حَامِهِ وَبِيَدِهِ رَغِيفٌ يَكْسِرُهُ أَحْيَانًا بِيَدِهِ، وَأَحْيَانًا عَلَى رُكْبَتِهِ فَرَدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ، ثُمَّ قَالَ: ادْنُ فَكُلْ، فَقُلْتُ: إِنِّي صَائِمٌ، فَقَالَ:

---

[1] İsnâdında biyografisini bulamadığım bir ravi vardır.

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/763 (2353) ve İbn Mâce 1/541 (1698).

إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ مَنَعَهُ الصِّيَامُ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ يَشْتَهِيهِ أَطْعَمَهُ اللهُ مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ وَسَقَاهُ مِنْ شَرَابِهَا "

3634- Suveyd b. Ğafele der ki: Müminlerin emîri Ali b. Ebî Talib'in yanına bu köşke girdim. Önünde kayın biraderi vardı. Elinde de bir ekmek vardı, ekmeği bazen elinde bazen de dizi üzerinde parçalıyordu. Selamımı aldıktan sonra: "Yaklaş ve ye!" dedi. Kendisine: "Ben oruçluyum" dediğimde şu karşılığı verdi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Oruç her kimi, canının istediği yemekten ve içecekten men ederse, Allah o kimseye cennet meyvelerinden yedirir ve cennet şarabından içirir*» buyurduğunu işittim."[1]

٣٦٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلِ بْنِ عَسْكَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا الثَّوْرِيُّ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، أَنَّهُ دَعَا بِشَرَابٍ فَأُتِيَ بِهِ، فَقَالَ: " نَاوِلِ الْقَوْمَ "، فَقَالُوا: نَحْنُ صِيَامٌ، فَقَالَ: " أَنَا لَسْتُ بِصَائِمٍ "، ثُمَّ أَخَذَهُ فَشَرِبَهُ، ثُمَّ قَالَ: " ﴿يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ﴾ [النور: ٣٧] "

3635- Alkame bildiriyor: Abdullah (b. Mes'ûd)'un isteği üzerine kendisine içecek getirilince: "Bu içeceği buradakilere ikram et" dedi. Oradakiler: "Biz oruçluyuz" deyince: "Ama ben oruçlu değilim" dedi ve alıp içtikten sonra: ***"Onlar, kalplerin ve gözlerin dikilip kalacağı bir günden korkarlar"***[2] âyetini okudu.[3]

٣٦٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ، حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عِبَادَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ وَاصِلٍ، مَوْلَى أَبِي عُيَيْنَةَ، عَنْ لَقِيطٍ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، أَنَّهُمْ كَانُوا فِي لُجَّةِ الْبَحْرِ إِذْ سَمِعُوا مُنَادِيًا يُنَادِي: " يَا أَهْلَ السَّفِينَةِ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِقَضَاءٍ قَضَاهُ اللهُ عَلَى نَفْسِهِ؟

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır. Diğer ravileri güvenilirdir.

[2] Nûr Sur. 37

[3] İsnâdının bir zararı yoktur. Abdürrezzak, *Musannef* 4/310 (7904), Hâkim, *Müstedrek* (2/399) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/304).

"، قَالَ: قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: " فَإِنَّهُ مَنْ عَطَّشَ نَفْسَهُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الدُّنْيَا فِي يَوْمٍ حَارٍّ كَانَ عَلَى اللهِ أَنْ يَرْوِيَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ". قَالَ: فَكَانَ أَبُو مُوسَى لَا تكَادُ تلْقَاهُ إِلَّا صَائِمًا فِي يَوْمٍ حَارٍّ

3636- Ebû Burde bildiriyor: Ebû Mûsa bir deniz yolculuğunda iken denizin ortasında bir münadinin: "Ey gemidekiler! Size, Allah'ın kendine verdiği ahdi haber vereyim mi?" diye seslendiğini işittiler. Ebû Mûsa: "Evet" deyince münadi: "Her kim dünyada iken sıcak bir günde Allah rızası için kendini susuz bırakırsa, Allah'ın onu kıyamet gününde suya kandırması artık üzerine haktır" karşılığını verdi.[1]

(Bundan sonra) neredeyse Ebû Mûsa sıcak günlerde hep oruçlu olarak görülürdü.

٣٦٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ وَاصِلًا، مَوْلَى أَبِي عُيَيْنَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، قَالَ: " بَيْنَمَا نَحْنُ فِي الْبَحْرِ غُزَاةً إِذْ مُنَادٍ يُنَادِي: يَا أَهْلَ السَّفِينَةِ قِفُوا نُخْبِرُكُمْ، قَالَ أَبُو مُوسَى: قُلْتُ: أَلَا تَرَى الرِّيحَ لَنَا طَيِّبَةً، وَالشِّرَاعَ لَنَا مَرْفُوعَةً، وَالسَّفِينَةَ تَجْرِي بِنَا فِي لُجَّةِ الْبَحْرِ، قَالَ: أَفَلَا أُخْبِرُكُمْ بِقَضَاءٍ قَضَاهُ اللهُ عَلَى نَفْسِهِ؟، قَالَ: قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: فَإِنَّ اللهَ قَضَى عَلَى نَفْسِهِ أَيُّمَا عَبْدٍ عَطَّشَ نَفْسَهُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الدُّنْيَا يَوْمًا كَانَ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ يَرْوِيَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

3637- Ebû Mûsa el-Eş'arî der ki: Biz bir gün savaş için deniz yolculuğunda iken bir münadi: "Ey gemidekiler! Durun size bir haber vereceğiz" diye seslendi. Ona: "Rüzgarın bizden yana estiğini, yelkenlerin açıldığını ve geminin engin denizde yol aldığını görmez misin?" dediğimde: "Size, Allah'ın kendi zâtına verdiği ahdi haber vermeyeyim mi?" cevabını verdi. Ona: "Olur (ver)" dediğimde: "Her kim dünyada iken sıcak bir

[1] İsnâdının bir zararı yoktur.

günde Allah rızası için kendini susuz bırakırsa, Allah'ın onu kıyamet gününde suya kandırması artık üzerine haktır" karşılığını verdi.[1]

٣٦٣٨ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي أَبُو نَافِعٍ الْمَعَافِرِيُّ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ أُسَيْدٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْهُذَلِيِّ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيِّ، أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَوْحَى إِلَى نَبِيٍّ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنْ أَخْبِرْ قَوْمَكَ أَنْ لَيْسَ عَبْدٌ يَصُومُ يَوْمًا ابْتِغَاءَ وَجْهِي إِلَّا صَحَّحْتُ جِسْمَهُ وَأَعْظَمْتُ أَجْرَهُ "

3638- Ali b. Ebî Tâlib der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Yüce Allah, İsrâil oğullarından bir peygambere: «Kavmine bildir, hangi kul rızamı gözeterek bir gün oruç tutarsa, ben onun cismine sağlık ve afiyet veririm, mükâfatını da büyütürüm» diye vahyetti."*[2]

٣٦٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ إِسْحَاقُ بْنُ أَحْمَدَ الْكَاذِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ، قَالَ: سَمِعْتُ شَيْخًا، يَقُولُ: بَلَغَنَا أَنَّ أَبَا ذَرٍّ، رَضِيَ اللهُ عَنْهُ كَانَ يَقُولُ: " يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي لَكُمْ نَاصِحٌ، إِنِّي عَلَيْكُمْ شَفِيقٌ، صَلُّوا فِي ظُلْمَةِ اللَّيْلِ لِوَحْشَةِ الْقُبُورِ، وَصُومُوا فِي الدُّنْيَا لِحَرِّ يَوْمِ النُّشُورِ، وَتَصَدَّقُوا مَخَافَةَ يَوْمٍ عَسِيرٍ، يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي لَكُمْ نَاصِحٌ، إِنِّي عَلَيْكُمْ شَفِيقٌ "

3639- Ubeydullah b. Ahmed'in yaşlı birinden bildirdiğine göre Ebû Zer şöyle derdi: "Ey insanlar! Ben size nasihat ediyorum. Ben size karşı şefkatliyim. Kabrin vahşetinden korunmak için gece yarısı namaz kılın. Kıyametin sıcağından korunmak için oruç tutun, en zor günün korkusundan uzak durmak için tasaddukta bulunun. Ey insanlar! Ben size nasihat ediyorum. Ben size karşı şefkatliyim."[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdında meçhul bir ravi vardır.

٣٦٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَهْلٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَعْقِلٍ، حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، أَنَّ عَامِرَ بْنَ عَبْدِ قَيْسٍ، كَانَ يَمُرُّ بِالْخَرِبَةِ فَيُنَادِي مِرَارًا، يَقُولُ: يَا خَرِبُ أَيْنَ أَهْلُكِ؟، يَا خَرِبُ قُمْ، ثم يَقُولُ: بَادُوا وَعَامِرٌ بِالْأَثَرِ، وَإِنَّهُ كَانَ بِالشَّامِ فَأَتَاهُ أَسَدٌ فَقَامَ إِلَى جَنْبِهِ حَتَّى أَصْبَحَ فَكَلَّمَهُ رَاهِبٌ، فَقَالَ: مَا نَبَأُكَ؟، فَقَالَ: مُعَاوِيَةُ أَخْرَجَنِي إِلَى هَهُنَا، فَقَالَ لَهُ الرَّاهِبُ: إِنَّ نَاسًا أَنْتَ شَرُّهُمْ لَخِيَارٌ، وَكَانَ مُعَاوِيَةُ قَالَ لَهُ: كَيْفَ أَنْتَ مُنْذُ قَدِمْتَ هَذِهِ الْبِلَادَ؟ قَالَ: " بِخَيْرٍ إِلَّا أَنِّي فَقَدْتُ هَهُنَا ثَلَاثًا، كُنْتُ بِالْعِرَاقِ أَسْمَعُ التَّأْذِينَ فَأَقُومُ لِذَلِكَ بِالْأَسْحَارِ، وَهَهُنَا أَسْمَعُ النَّوَاقِيسَ، وَكُنْتُ أَصُومُ بِالْعِرَاقِ فَيُصِيبُنِي الْحَرُّ وَشِدَّةُ الْعَطَشِ وَهَذِهِ أَرْضٌ بَارِدَةٌ، وَكُنْتُ أَجْلِسُ مَعَ قَوْمٍ يَنْتَقُونَ الْكَلَامَ كَمَا يُنْتَقَى التَّمْرُ وَلَمْ أَجِدْهُمْ هَهُنَا "

3640- Mâlik bildiriyor: Âmir b. Abdi Kays bir harâbeye uğradığı zaman birkaç defa: "Ey harâbe! Sahiplerin neresidir? Ey harâbe! Kalk!" derdi. Sonra: "Yok olup gittiniz. Âmir de izinizden gelmektedir" derdi. Kendisi Şam'da iken bir aslan yanına geldi ve yanında durup onu sabaha kadar korudu. Sabahlayınca bir rahip ona: "Olayın nedir?" diye sorunca: "Muâviye beni buraya gönderdi" dedi. Rahip: "Sen insanların hayırlıları içinde kötü olanısın" dedi. Oysa Muâviye kendisine: "Sen bu şehre geldin geleli kendini nasıl buluyorsun?" dediğinde şu karşılığı vermişti: "Hayır içindeyim. Ancak burada üç şeyi bulamadım. Irak'ta iken ezan sesini işitir ve böylece seher vakti namaz için kalkardım. Oysa burada çan sesleri işitmekteyim. Irak'ta iken oruç tutar, sıcaktan ve susuzluktan dolayı bunalırdım. Ancak burası soğuk bir bölgedir. Orada hurmanın iyisini seçer gibi sözün iyisini seçen kimselerle otururdum. Ama burada öyle kişileri bulamıyorum."[1]

٣٦٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ بْنِ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا هَدِيَّةُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، قَالَ: كُنَّا نُغَازِي وَمَعَنَا عَطَاءٌ

[1] Ravileri güvenilirdir.

الْخُرَاسَانِيُّ، وَكَانَ يُحْيِي اللَّيْلَ صَلَاةً فَإِذَا كَانَ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ نَادَى مِنْ فُسْطَاطِهِ: " يَا يَزِيدُ بْنَ جَابِرٍ، يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ يَزِيدِ بْنِ جَابِرٍ، يَا هِشَامُ بْنَ الْغَازِ قُومُوا فَتَوَضَّئُوا فَصَلُّوا، قِيَامُ هَذَا اللَّيْلِ، وَصِيَامُ هَذَا النَّهَارِ أَهْوَنُ مِنْ مُقَطَّعَاتِ الْحَدِيدِ، وَلِبَاسُ الْقَطِرَانِ الْوَحَاء ثُمَّ الْوَحَاء ثُمَّ الْوَحَاء، النَّجَاء ثُمَّ النَّجَاء "، ثُمَّ يُقْبِلُ عَلَى صَلَاتِهِ

3641- Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir der ki: Bir savaşta idik ve beraberimizde Atâ el-Horasânî bulunmaktaydı. O, geceyi namaz ile ihya ederdi. Gece yarısı olduğu zaman çadırından: "Ey Yezîd b. Câbir! Ey Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir! Ey Hişâm b. el-Ğâzi! Kalkın, abdest alın namaz kılın. Gece kalkıp namaz kılmak, gündüz oruç tutmak; kızgın demirlerle dağlanmaktan ve katrandan giysiler giymekten daha kolaydır. (Haydi) acele edin, (haydi) acele edin, (haydi) acele edin. Kurtuluşa (gelin) kurtuluşa (gelin)" diye seslenir ve namazına dönerdi.[1]

٣٦٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ، حَدَّثَنَا سَيَّارٌ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَبَاحٍ، قَالَ: " تُوضَعُ الْمَوَائِدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِلصَّائِمِينَ فَيَأْكُلُونَ وَالنَّاسُ فِي الْحِسَابِ "

3642- Abdullah b. Rebâh der ki: "Kıyamet gününde insanlar hesapta iken, oruçlular için sofralar kurulur ve onlardan yerler."[2]

٣٦٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْمَعْقِلِيُّ، حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: قُرِئَ عَلَى ابْنِ وَهْبٍ، أَخْبَرَكَ عَبْدُ اللهِ الْقِتْبَانِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ قَوْذَرٍ، عَنْ كَعْبِ الْأَحْبَارِ، أَنَّهُ قَالَ: " يُنَادِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُنَادٍ: أَنَّ كُلَّ حَارِثٍ يُعْطَى بِحَرْثِهِ، وَيُزَادُ غَيْرَ أَهْلِ الْقُرْآنِ وَالصِّيَامِ يُعْطَوْنَ أُجُورَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ "

3643- Ka'bu'l-Ahbâr der ki: Kıyamet gününde bir münadi: "Her amel edene amelinin karşılığı fazlasıyla verilecektir. Ancak Kur'ân ehli ve oruçlulara ecirleri, hesapsız olarak verilecektir" diye seslenir.[3]

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] Ravileri güvenilirdir.

٣٦٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا حَنَشُ بْنُ الْحَارِثِ، قَالَ: " رَأَيْتُ الْأَسْوَدَ بْنَ يَزِيدَ وَقَدْ ذَهَبَتْ إِحْدَى عَيْنَيْهِ مِنَ الصَّوْمِ "

3644- Haneş b. el-Hâris der ki: "Esved b. Yezîd'i gördüm. Çok (nafile) oruç tutmaktan dolayı gözünün biri görmez olmuştu."[1]

٣٦٤٥ - وَبِإِسْنَادِهِ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا حَنَشٌ، عَنْ رَيَّاحٍ النَّخَعِيِّ، قَالَ: " كَانَ الْأَسْوَدُ يَصُومُ فِي السَّفَرِ حَتَّى يَتَغَيَّرَ لَوْنُهُ مِنَ الْعَطَشِ فِي الْيَوْمِ الْحَارِّ، وَنَحْنُ يَشْرَبُ أَحَدُنَا مِرَارًا قَبْلَ أَنْ يَفْرَغَ مِنْ رَاحِلَتِهِ فِي غَيْرِ رَمَضَانَ "

3645- Reyyâh en-Nehaî der ki: "Esved yolculukta iken oruç tutar ve sıcak günlerde susuzluktan dolayı rengi değişirdi. (O kadar sıcak olurdu ki) bizden biri de Ramazan ayı dışında evinden çıkmadan önce birkaç defa su içerdi."[2]

٣٦٤٦ - وَبِإِسْنَادِهِ، قَالَ: وحَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا حَنَشٌ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُدْرِكٍ، أَنَّ عَلْقَمَةَ، كَانَ يَقُولُ لِلْأَسْوَدِ: مَا تُعَذِّبُ هَذَا الْجَسَدَ؟ فَيَقُولُ: " إِنَّمَا أُرِيدُ بِهِ الرَّاحَةَ "

3646- Ali b. Müdrik bildiriyor: Alkame, Esved'e: "Niçin bu bedene bu kadar eziyet ediyorsun" dediğinde: "Ben aslında bu bedenin (âhirette) rahat etmesini istîyorum" karşılığını verirdi.[3]

٣٦٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ طَاهِرُ بْنُ الْعَبَّاسِ بْنِ مَنْصُورِ بْنِ عَمَّارٍ الْمَرْوَزِيُّ الْمُقِيمُ بِمَكَّةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ التَّمِيمِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ الْمَسْرُورِيُّ، حَدَّثَنَا السَّرِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صُبَيْحِ بْنِ السَّمَّاكِ أَبُو الْعَبَّاسِ، حَدَّثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمَّازٍ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ وَهُوَ يَبْكِي فِي يَوْمٍ حَارٍّ وَقَدْ عَطَّشَ نَفْسَهُ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَقَالَ لِي: ادْخُلْ تَعَالَ نَبْكِي عَلَى الْمَاءِ الْبَارِدِ فِي الْيَوْمِ الْحَارِّ، حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " كُلُّ مَنْ وَرَدَ الْقِيَامَةَ عَطْشَانُ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı hasendir. İbn Ebî Şeybe (13/409, 410).

[3] İsnâdı hasendir.

3647- Heysem b. Cemmâz der ki: Sıcak bir günde Yezîd er-Rakkâşî'nin yanına girdim, ağlıyordu. O, kırk yıl boyunca nefsinin susuzluğunu bastırmış biriydi. Bana şöyle dedi: "Gir ve (yanıma) gel. (İleride gelecek olan, o en) sıcak günde, soğuk su(ya kavuşmak) için ağlayalım. Enes b. Mâlik'in bana bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Kıyamet gününde herkes susuz olarak haşrolunacaktır»* buyurmuştur."[1]

٣٦٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْخَضِرِ الشَّافِعِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الطُّوسِيُّ، حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ أَسْلِمَ النَّيْسَابُورِيُّ، حَدَّثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، أَنَّ عَامِرَ بْنَ عَبْدِ قَيْسٍ، لَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ جَعَلَ يَبْكِي، فَقِيلَ لَهُ: مَا يُبْكِيكَ؟، قَالَ: " مَا أَبْكِي جَزَعًا مِنَ الْمَوْتِ وَلَا حِرْصًا عَلَى الدُّنْيَا، وَلَكِنْ أَبْكِي عَلَى ظَمَأِ الْهَوَاجِرِ وَعَلَى قِيَامِ اللَّيْلِ فِي الشِّتَاءِ "

3648- Katâde bildiriyor: Âmir b. Abdi Kays'ın ölüm anı gelince ağlıyordu. Kendisine: "Niçin ağlıyorsun?" denilince: "Ölüm korkusu veya dünya hırsıyla ağlamıyorum. Ancak sıcak günlerde oruç tutamayacağım ve (uzun) kış gecelerinde ibadet edemeyeceğim için ağlıyorum" karşılığını verdi.[2]

٣٦٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا شُعَيْبُ بْنُ مُحَرَّزٍ، حَدَّثَنَا صَالِحٌ الْمُرِّيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ الرَّقَاشِيَّ، يَقُولُ: بَلَغَنَا أَنَّ عَامِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، لَمَّا احْتُضِرَ بَكَى، فَقِيلَ لَهُ: مَا يُبْكِيكَ؟، قَالَ: " هَذَا الْمَوْتُ غَايَةُ السَّاعِينَ، وَإِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، وَاللهِ مَا أَبْكِي جَزَعًا مِنَ الْمَوْتِ، وَلَكِنِّي أَبْكِي عَلَى حَرِّ النَّهَارِ وَبَرْدِ اللَّيْلِ، وَإِنِّي أَسْتَعِينُ بِاللهِ عَلَى مَصْرَعِي هَذَا بَيْنَ يَدَيْهِ "

3649- Yezîd er-Rakkâşî der ki: Bize bildirilene göre Âmir b. Abdillah'ın ölüm anı gelince ağlamaya başlamıştı. Kendisine: "Niçin ağlıyorsun?" denilince: "Bu ölüm her kişinin nihâyetidir. Muhakkak biz Allah'ınız ve

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/54, 8/216) ve Hatîb, *Târih* (3/356).

[2] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

muhakkak biz O'na döneceğiz. Vallahi ölüm korkusuyla ağlamıyorum. Ancak sıcak günlerde oruç tutamayacağım ve (uzun) kış gecelerinde ibadet edemeyeceğim için ağlıyorum. Ben bu ölüm anımda Allah'tan yardım diliyorum" karşılığını verdi.[1]

٣٦٥٠ - وَبِإِسْنَادِهِ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّيْمِيُّ، حَدَّثَنِي بَعْضُ أَشْيَاخِنَا: أَنَّ رَجُلًا مِنْ عِلْيَةِ هَذِهِ الْأُمَّةِ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ فَجَزِعَ جَزَعًا شَدِيدًا، وَبَكَى بُكَاءً كَثِيرًا فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ، فَقَالَ: " مَا أَبْكِي إِلَّا عَلَى أَنْ يَصُومَ الصَّائِمُونَ لِلَّهِ وَلَسْتُ فِيهِمْ، وَيُصَلِّي الْمُصَلُّونَ وَلَسْتُ فِيهِمْ، وَيَذْكُرُهُ الذَّاكِرُونَ وَلَسْتُ فِيهِمْ فَذَاكَ الَّذِي أَبْكَانِي "

3650- Ubeydullah b. Muhammed et-Teymî hocalarından olan bir kişiden bildiriyor: "Bu ümmetin ileri gelenlerinden bir kişinin ölüm anı gelince çok korkmuş ve çok ağlamıştı. Kendisine bunun sebebi sorulunca: "Oruçlular oruç tutarken ben onların arasmda olmayacağım. Namaz kılanlar namazlarını kılarken ben onlarla birlikte olmayacağım. Zikredenler zikir ederken ben yanlarında olmayacağım. İşte bu sebepten dolayı ağlıyorum" karşılığını verdi.[2]

٣٦٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عُثْمَانَ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ عَثَّامٍ، يَقُولُ: قَالَتْ أُمُّ مَنْصُورِ بْنِ الْمُعْتَمِرِ لَمَّا مَاتَ مَنْصُورٌ رَحِمَهُ اللهُ: " بُنَيُّ صَامَ رَمَضَانَ وَقَامَهُ، فَمَا أَكَلَ وَلَا نَامَ حَتَّى صَامَهُ وَقَامَهُ ". رَوَاهُ غَيْرُهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابِ، وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ: " كَانَ يَصُومُ رَمَضَانَ وَيَقُومُهُ فَمَا يَضَعُ جَنْبَهُ حَتَّى يَنْسَلِخَ "

3651- Ümmü Mansûr b. el-Mu'temir der ki: "Oğlum Mansûr vefat ettiği zaman Ramazan orucunu tutmuş ve gecelerini ibadetle geçirmişti. O, (Ramazan ayı bitene kadar) orucunu tutup gecesini ihya ettiği müddetçe ne yedi, ne de uyudu."

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdında adı belirlenmeyen bir ravi vardır.

Başka biri bunu Abdulvehhâb kanalıyla zikrederek rivayetinde: "O, Ramazan ayı orucunu tutar ve gecelerini ibadetle geçirirdi. Ramazan ayı bitinceye kadar yatıp uzanmazdı" demiştir.

٣٦٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ الْكَاشَانِيُّ الْهَرَوِيُّ قَدِمَ عَلَيْنَا، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْعَصَمِيُّ إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ رَزِينٍ فِيمَا أَخْبَرَ عَلَيْهِ أَبُو الْفَضْلِ الشَّهِيدُ، أَنَّ إِدْرِيسَ بْنَ مُوسَى، حَدَّثَهُمْ، حَدَّثَنَا سُهَيْلُ بْنُ خَاقَانَ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ يَحْيَى الْعَبْدِيُّ، عَنْ عَنْبَسَةَ بْنِ عَبْدِ الْوَاحِدِ الْقُرَشِيِّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " نَوْمُ الصَّائِمِ عِبَادَةٌ، وَصَمْتُهُ تَسْبِيحٌ، وَعَمَلُهُ مُضَاعَفٌ، وَدُعَاؤُهُ مُسْتَجَابٌ، وَذَنْبُهُ مَغْفُورٌ "

3652- Abdullah b. Ebî Evfâ der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruçlu kişinin uyuması ibadet, susması tesbihtir. Amelinin sevabı kat kat verilir. Duası kabul edilir ve günahları bağışlanır"* buyurdu.[1]

٣٦٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مِهْرَانَ بْنِ خَالِدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ جُبَيْرٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَمْرٍو، ح، وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْهَيْثَمِ الشَّعْرَانِيُّ، حَدَّثَنَا سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " نَوْمُ الصَّائِمِ عِبَادَةٌ، وَسُكُوتُهُ تَسْبِيحٌ، وَدُعَاؤُهُ مُسْتَجَابٌ، وَعَمَلُهُ مُتَقَبَّلٌ ". لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ عَبْدَانَ، وَفِي رِوَايَةِ أَبِي عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَقَالَ: " وَعَمَلُهُ مُضَاعَفٌ، وَدُعَاؤُهُ مُسْتَجَابٌ حَتَّى يُمْسِيَ أَوْ حَتَّى يُصْبِحَ "

3653- Abdullah b. Ebî Evfâ'nın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem): *"Oruçlu kişinin uyuması ibadet, susması tesbihtir. Duasına icabet edilip ameli kabul edilir"* buyurmuştur.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır ve içinde tanımadığım raviler vardır.

[2] İsnâdı zayıftır.

Lafız İbn Abdân'ın lafzıdır. Ebû Abdillah rivayetinde şu ibare geçmiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Amelinin sevabı kat kat verilir. Akşamlayana veya sabahlayan kadar da duası kabul edilir"* buyurdu.

٣٦٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَلَاءِ، حَدَّثَنَا سِخْتَوَيْهِ بْنُ مَازِيَادَ، حَدَّثَنَا مَعْرُوفُ بْنُ حَسَّانَ، حَدَّثَنَا زِيَادٌ الْأَعْلَمُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى الْأَسْلَمِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " نَوْمُ الصَّائِمِ عِبَادَةٌ، وَصَمْتُهُ تَسْبِيحٌ، وَدُعَاؤُهُ مُسْتَجَابٌ، وَعَمَلُهُ مُضَاعَفٌ ". مَعْرُوفُ بْنُ حَسَّانَ ضَعِيفٌ وَسُلَيْمَانُ بْنُ عَمْرٍو النَّخَعِيُّ أَضْعَفُ مِنْهُ

3654- Abdullah b. Ebî Evfâ el-Eslemî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vasellem): *"Oruçlu kişinin uyuması ibadet, susması tesbihtir. Duası kabul edilir ve amelinin sevabı kat kat verilir"* buyurdu.[1]

Ma'rûf b. Hassân zayıf biridir. Süleyman b. Amr ise ondan daha zayıftır.

٣٦٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ، حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ دَرَّاجٍ أَبِي السَّمْحِ، عَنْ أَبِي الْهَيْثَمِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الشِّتَاءُ رَبِيعُ الْمُؤْمِنِ، قَصُرَ نَهَارُهُ فَصَامَ، وَطَالَ لَيْلُهُ فَقَامَ "

3655- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kış mevsimi müminin baharıdır. Gündüzleri kısa olduğu için oruç tutar. Geceleri de uzun olduğu için kalkar ibadet yapar"* buyurdu.[2]

٣٦٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَامِرِ بْنِ مَسْعُودٍ الْقُرَشِيِّ،

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Beyhakî, *Sünen* (4/297), Ahmed, *Müsned* (3/75), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/525 (1386), 2/324 (1061) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (8/325).

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الصَّوْمُ فِي الشِّتَاءِ الْغَنِيمَةُ الْبَارِدَةُ، أَمَّا نَهَارُهُ فَقَصِيرٌ، وَأَمَّا لَيْلُهُ فَطَوِيلٌ ". قَالَ يَعْقُوبُ: " وَلَيْسَ لِعَامِرٍ صُحْبَةٌ "

3656- Âmir b. Mes'ûd el-Kureşî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kış günlerinde tutulan oruç soğuk(ta kolay elde edilen bir) ganimettir. Onun gündüzleri kısa geceleri uzun olur"* buyurdu.[1]

Yâkûb der ki: "Âmir, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sohbetlerinde bulunmamıştır."

٣٦٥٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَرُوبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ الضَّحَّاكِ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الصَّوْمُ فِي الشِّتَاءِ الْغَنِيمَةُ الْبَارِدَةُ "

3657- Câbir der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kış günlerinde tutulan oruç soğuk(ta kolay elde edilen bir) ganimettir"* buyurdu.[2]

٣٦٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، أَخْبَرَنَا أَبُو خَوْلَةَ الْخَوْلَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ ابْنُ أَخِي الْإِمَامِ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ بَشِيرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الصَّوْمُ فِي الشِّتَاءِ الْغَنِيمَةُ الْبَارِدَةُ ". قَالَ أَبُو أَحْمَدَ: " لَا يَرْوِيهِ عَنْ قَتَادَةَ غَيْرُ سَعِيدٍ، وَعَنْ سَعِيدٍ غَيْرُ الْوَلِيدِ، وَقَدْ حَدَّثَ بِهِ عَنِ الْوَلِيدِ أَيْضًا يَعْقُوبُ بْنُ كَعْبٍ "

3658- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kış günlerinde tutulan oruç soğuk(ta kolay elde edilen bir) ganimettir"* buyurmuştur.[3]

Ebû Beyhakî der ki: Katâde'den bunu Saîd'den başka kimse rivayet etmemiştir. Saîd'den ise Velîd'den başka kimse rivayet etmemiştir. Velîd'den de Yâkûb b. Ka'b rivayet etmiştir.

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ancak mürsel bir hadistir. Tirmizî 3/162 (797).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1075).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1210) ve Taberânî, *M. es-Sağîr* (1/254).

٣٦٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو زَكَرِيَّا الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: قُلْتُ لِعَلِيِّ بْنِ عَثَّامٍ كَذَا، قَالَ: " قَدْ كَانَ أَبُو الْجَوْزَاءِ يُوَاصِلُ بَيْنَ سَبْعٍ، وَكَانَ ابْنُ أَبِي نُعْمٍ يُفْطِرُ فِي شَهْرٍ مَرَّةً، وَكَانَ التَّيْمِيُّ يُفْطِرُ فِي شَهْرٍ مَرَّةً أَخَذَ حَبَّةَ عِنَبٍ، فَقَالَ: هَذَا أَوَّلُ طَعَامٍ ذُقْتُهُ مُنْذُ شَهْرٍ "

3659- Muhammed b. Abdilvehhâb der ki: Ali b. Assâm'a bunu (yani kış günlerinde tutulan oruç soğuk(ta kolay elde edilen bir) ganimettir) dediğimde şu karşılığı verdi: "Ebu'l-Cevzâ visâl yaparak yedi gün oruç tutardı. İbn Ebî Nu'm ise ayda bir defa iftar ederdi. et-Teymî de ayda bir defa iftar ederdi. Bir defa bir üzüm tanesi alıp: "Bir aydan beri yediğim ilk şey budur" dedi.

٣٦٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ مِهْرَانَ، كُوفِيٌّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، قَالَ: " رُبَّمَا مَكَثْتُ الشَّهْرَ لَا أَذُوقُ شَيْئًا، وَلَوْلَا أَنَّ أَهْلِي أَكْرَهُونِي عَلَى حَبَّةِ عِنَبٍ فَأَكَلْتُهَا فَوَجَدْتُ وَجَعَهَا فِي بَطْنِي وَأَنَا أَتَشَرَّى لَهُمْ حَوَائِجَهُمْ "

3660- İbrâhîm et-Teymî der ki: "Kaç defa bir ay boyunca bir şey yemedim. Eğer ailem bana yemem için ısrarda bulunmasaydı karnımın ağrısına sebep olan o bir üzüm tanesini yemezdim. Ben bu haldeyken onların ihtiyaçlarını da alıyordum."[1]

٣٦٦١ - قَالَ: وَحَدَّثَنَا يَزِيدُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، عَنْ مُغِيرَةَ، قَالَ: " كَانَ ابْنُ أَبِي نُعْمٍ يُوَاصِلُ خَمْسَ عَشْرَةَ يَوْمًا لَا يَأْكُلُ شَيْئًا، قَالَ: وَكَانَ يُعَادُ كَأَنَّهُ مَرِيضٌ "

3661- Muğîre der ki: "İbn Ebî Nu'm on beş gün visâl yapar ve bir şey yemezdi. O, hastaymış gibi ziyaret edilirdi."[2]

٣٦٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْمُذَكِّرُ، حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْجَوْسَقِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا سُعَيْرُ بْنُ الْخِمْسِ، قَالَ: بَلَغَنَا أَنَّ رَوْحَ بْنَ زِنْبَاعٍ دَعَا أَعْرَابِيًّا إِلَى طَعَامِهِ، فَقَالَ: لَسْتُ أَطْعَمُ أَيَّامًا،

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Fesevî, *el-Ma'rife* (2/574) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (5/69).

ثُمَّ قَالَ لَهُ رَوْحٌ: " الصَّوْمُ فِي مِثْلِ هَذَا الْيَوْمِ؟ "، فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ: أَيَّامِي أَدَعُ تَذْهَبُ بَاطِلًا؟، فَقَالَ رَوْحٌ: " لَئِنْ كُنْتَ يَا أَعْرَابِيُّ، ضَنَنْتَ بِأَيَّامِكَ أَنْ تَذْهَبَ بَاطِلًا لَقَدْ جَادَ بِهَا رَوْحٌ "

3662- Suayr b. el-Hıms der ki: Bize ulaşan habere göre Revh b. Zinbâ bir bedeviyi yemeğe davet etti. Bedevi: "Günlerdir yemek yemiyorum" dedi. Revh: "Sen böylesi bir günde mi oruç tutuyorsun?" deyince, bedevi: "Günlerimi boş işlerle mi geçireyim?" cevabını verdi. Bunun üzerine Revh: "Ey bedevi! Sen günlerini boş şeylerle geçirmedin. Revh ise onların kıymetini bilmedi" karşılığını verdi.

٣٦٦٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ سَالِمٍ، وَلَيْسَ بِالْقَدَّاحِ، قَالَ: نَزَلَ رَوْحُ بْنُ زِنْبَاعٍ مَنْزِلًا بَيْنَ مَكَّةَ، وَالْمَدِينَةِ فِي يَوْمٍ صَائِفٍ، وَقُرِّبَ غَدَاؤُهُ فَانْحَطَّ عَلَيْهِ رَاعٍ مِنْ خَيْلٍ، فَقَالَ: يَا رَاعِي هَلُمَّ إِلَى الْغَدَاءِ، قَالَ: إِنِّي صَائِمٌ، قَالَ رَوْحٌ:" أَوَ تَصُومُ فِي هَذَا الْحَرِّ الشَّدِيدِ؟ "، قَالَ: فَقَالَ الرَّاعِي: أَفَأَدَعُ أَيَّامِي تَذْهَبُ بَاطِلًا؟ قَالَ: فَأَنْشَأَ رَوْحٌ يَقُولُ:

لَقَدْ ضَنِنْتَ بِأَيَّامِكَ يَا رَاعْ إِذَا جَادَ بِهَا رَوْحُ بْنُ زِنْبَاعْ

3663- Saîd b. Sâlim der ki: Revh b. Zinbâ yaz gününde Mekke ile Medine arasında bir yerde konakladı. Yemeği getirildiği sırada bir çoban atından inip yanına geldi. Revh: "Ey çoban! Yemeğe buyur!" deyince, çoban: "Ben oruçluyum" karşılığını verdi. Revh: "Böylesi sıcak bir günde mi oruç tutuyorsun?" deyince, çoban: "Günlerimi boş işlerle mi geçireyim?" cevabını verdi. Bunun üzerine Revh:

"Ey çoban! Sen günlerini boş şeylerle geçirmedin.

Ben, Revh b. Zibâ ise onların kıymetini bilmedim" demeye başladı.[1]

[1] İsnâdında tanımadığım Saîd b. Sâlim bulunmaktadır.

٣٦٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا الْهَيْثَمُ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ اللُّؤْلُؤِيُّ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ رُفَيْعٍ، فِي قَوْلِهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ﴾ [الحاقة: ٢٤]، قَالَ: " الصَّوْمُ "

3664- Hasan b. Sâlih bildiriyor: Abdulazîz b. Rufey': *"Geçmiş günlerde yaptıklarınıza karşılık, afiyetle yiyin için"*[1] âyetini açıklarken: "Bu yapılanlardan kasıt oruçtur" dedi.[2]

٣٦٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ الصَّفَّارِ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، عَنْ مَعْنِ بْنِ عِيسَى، عَنْ مَالِكٍ، قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ حُسَيْنَ بْنَ رُسْتُمَ الْأَيْلِيَّ، دَخَلَ عَلَى قَوْمٍ وَهُوَ صَائِمٌ، فَقَالُوا لَهُ: أَفْطِرْ، فَقَالَ: " إِنِّي وَعَدْتُ اللهَ وَعْدًا وَأَنَا أَكْرَهُ أَنْ أُخْلِفَ اللهَ مَا وَعَدْتُهُ "

قَالَ: وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي بَعْضُ أَهْلِ الْعِلْمِ، قَالَ: " دَعَا قَوْمٌ رَجُلًا إِلَى طَعَامِهِمْ، فَقَالَ: إِنِّي صَائِمٌ، فَقَالُوا: أَفْطِرِ الْيَوْمَ وَصُمْ غَدًا، فَقَالَ: وَمَنْ لِي بِغَدٍ "

3665- Mâlik der ki: Bana ulaşan habere göre Hüseyn b. Rüstum el-Eylaî oruçlu iken bir topluluğun yanına girmiş ve oradakiler kendisine: "İftar et" deyince: "Ben Allah'a söz verdim ve Allah'a vermiş olduğum sözden geri dönmek istemiyorum" karşılığını vermiştir.[3]

Ebû Bekr'in bildirdiğine göre ilim ehlinden olan biri şöyle demiştir: Bir topluluk bir adamı yemeklerine davet ettiler. O da: "Ben oruçluyum" dedi. Onlar: "Bu gün orucunu boz ve yarın oruç tut" deyince: "Yarını mı kim garanti eder ki!" karşılığını verdi.

---

[1] Hâkka Sur. 24

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/725).

[3] Ravileri güvenilirdir.

فَصْلٌ فِيمَنْ فَطَّرَ صَائِمًا

Kişinin Oruçluya İftar Vermesi

٣٦٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ الْجُعْفِيُّ، عَنْ زَائِدَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ أَجْرِ الصَّائِمِ شَيْئًا، وَمَنْ جَهَّزَ غَازِيًا أَوْ خَلَفَهُ فِي أَهْلِهِ كَانَ لَهُ مِثْلَ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا "

3666- Zeyd b. Hâlid el-Cuhenî der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Oruçlu bir kişiye iftar veren kişi, oruçlunun sevabı kadar sevaba nail olur. Oruçlunun sevabında da bir eksilme olmaz. (Allah yolunda) savaşa çıkacak olan kişinin ihtiyaçlarını karşılayıp donatan veya geride kalan ailesini gözeten kişinin o gazi kadar sevabı olur ve gazinin sevabında bir eksilme olmaz."*[1]

٣٦٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ عَيَّاشٍ الرَّمْلِيُّ، حَدَّثَنَا مُؤَمَّلٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا أَوْ جَهَّزَ غَازِيًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ "

3667- Zeyd b. Hâlid el-Cuhenî der ki: Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem): *"Oruçlu bir kişiye iftar veren veya (Allah yolunda) savaşa çıkacak kişiyi donatan kişi, o kimse kadar sevaba nail olur"* buyurdu.[2]

٣٦٦٨ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ صَالِحٍ، مَوْلَى التَّوْأَمَةِ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا فَأَطْعَمَهُ وَسَقَاهُ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 3/171 (807).

[2] İsnâdının bir zararı yoktur.

3668- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruçlu bir kişiye iftar veren, ona yiyecek ve içecek ikram eden kişi, oruçlunun sevabı kadar sevaba nail olur"* buyurmuştur.[1]

٣٦٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْمُقْرِئُ بْنُ النَّجَّارِ، بِالْكُوفَةِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى بْنِ هَارُونَ الْعِجْلِيُّ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ حَبِيبٍ الْمِصِّيصِيُّ لُوَيْنٌ، حَدَّثَنَا حَكِيمُ بْنُ حِزَامٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ زَيْدَ بْنِ جُدْعَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا فِي رَمَضَانَ مِنْ كَسب حَلَال صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ لَيَالِي رَمَضَانَ كُلِّهَا، وَصَافَحَهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، وَمَنْ صَافَحَهُ جِبْرِيلُ تَكْثُرُ دُمُوعُهُ، وَيَرِقُّ قَلْبُهُ "، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ أَرَأَيْتَ مَنْ لَمْ يَكُنْ ذَاكَ عِنْدَهُ؟، قَالَ: " فَلُقْمَةُ خُبْزٍ أَوْ كِسْرَةُ خُبْزٍ ". الشَّكُّ مِنْ حَكِيمٍ، قَالَ: أَفَرَأَيْتَ مَنْ لَمْ يَكُنْ ذَاكَ عِنْدَهُ؟، قَالَ: " فَقَبْضَةٌ مِنْ طَعَامٍ "، قَالَ: أَفَرَأَيْتَ مَنْ لَمْ يَكُنْ ذَاكَ عِنْدَهُ؟، قَالَ: " فَمَذْقَةٌ مِنْ لَبَنٍ "، قَالَ: أَفَرَأَيْتَ مَنْ لَمْ يَكُنْ ذَاكَ عِنْدَهُ؟، قَالَ: " فَشَرِبَةٌ مِنْ مَاءٍ ".

3669- Selmân el-Fârisî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim Ramazan ayında oruçlu bir kişiye helal kazancından iftar verirse melekler Ramazan gecelerinin tümünde ona dua ederler. Kadir gecesinde de Cibrîl onunla musafaha eder (tokalaşır). Cibrîl'in musafaha ettiği kişinin de gözyaşı çoğalır ve kalbi yumuşar"* buyurdu. Bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Ya yanında bu kadarı yoksa?" dediğinde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir lokma"* veya: *"Bir parça ekmek te yeterlidir"* buyurdu. —Buradaki şüphe Hakîm'e aittir— Adam: "Ya yanında bu kadarı da yoksa?" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir avuç yiyecek te yeterlidir"* buyurdu. Adam: "Ya yanında bu kadarı da

---

[1] İsnâdı hasendir. Abdürrezzak, *Musannef* 4/311 (7906) ve Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (2/221).

yoksa?" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir yudum süt te yeterlidir"* buyurdu. Adam: "Ya yanımda bu kadarı da yoksa" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir yudum su da yeterlidir"* buyurdu.[1]

٣٦٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَتْنَا سَعِيدَةُ بِنْتُ حَفْصِ بْنِ الْمُهْتَدِي، مِنْ أَصْلِ كِتَابِهَا بِبُخَارَى، أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَبِيبٍ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ الْجُشَمِيُّ، وأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ الْجُشَمِيُّ، حَدَّثَنَا حَكِيمُ بْنُ حِزَامٍ أَبُو سَمِيرٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " يَرِقُّ قَلْبُهُ، وَتَكْثُرُ دُمُوعُهُ "، وَقَالَ أَوَّلًا: " فَقَبْضَةٌ مِنْ طَعَامٍ "، فَقَالَ رَجُلٌ: أَفَرَأَيْتَ مَنْ لَمْ يَكُنْ ذَاكَ عِنْدَهُ؟ قَالَ: " فَلُقْمَةٌ مِنْ خُبْزٍ "، ثُمَّ ذَكَرَهُ بَعْدَهُ مِنَ الْمَذْقَةِ وَالشَّرْبَةِ، " تَفَرَّدَ بِهِ حَكِيمُ بْنُ حِزَامٍ هَكَذَا، وَقَدْ رُوِّيناهُ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ بِبَعْضِ مَعْنَاهُ فِي الْحَدِيثِ الَّذِي رَوَاهُ يُوسُفُ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ هَمَّامٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ وَاللهُ أَعْلَمُ "

3670- Ali b. Zeyd b. Cud'ân bir önceki hadisin aynısını aktarmıştır. Ancak rivayetinde: *"Kalbi yumuşar ve gözyaşı çoğalır"* demiştir. Yine önce olarak: *"Bir avuç yiyecek te yeterlidir"* ifadesini kullanmış ve şöyle devam etmiştir: Adam: "Ya yanında bu kadarı da yoksa?" dediğinde, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir lokma ekmek te yeterlidir"* buyurdu. Sonrasında da bir yudum süt ve bir içim suyu zikretmiştir.[2]

Hakîm b. Hizâm bunu rivayette tek kalmıştır. Başka bir yolla mânâ olarak bir kısmı Ali b. Zeyd kanalıyla zikredildi. Bu da Yûsuf b. Ziyâd'ın, Hemmâm kanalıyla Ali b. Zeyd'den rivayet etmiş olduğu hadistir.

٣٦٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْبَاقِي بْنُ قَانِعٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْبَرَاءِ، حَدَّثَنَا مُعَافَى بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عُبَيْدَةَ بْنِ حَسَّانَ، عَنِ الْعَلَاءِ، وَأَبِي الْجَهْمِ، قَالَا: كَانَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ جَالِسًا بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ فِي الْمَسْجِدِ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَدَعَاهُ وَجُلَسَاءَهُ إِلَى طَعَامٍ فَأَضْرَبَ عَنْهُ ثُمَّ عَادَ فَدَعَاهُ، فَقَالَ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 6/320 (6161) ve İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (1/242).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/638) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 6/321 (6162).

الْحَسَنُ لِجُلَسَائِهِ: قُومُوا فَمَا مَنَعَنِي أَنْ أُجِيبَهُ فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى إِلَّا أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ صَلَّى الْغَدَاةَ ثُمَّ ذَكَرَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ أَوْ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ لَمْ تَمَسَّ جِلْدَهُ النَّارُ "، وَأَخَذَ الْحَسَنُ بِجِلْدِهِ فَمَدَّهُ فَإِذَا الَّذِي دَعَاهُمْ عَبْدُ اللهِ بْنُ الزُّبَيْرِ فَلَمَّا وَضْعَ الطَّعَامَ، قَالَ الْحَسَنُ: إِنِّي صَائِمٌ، فَقَالَ ابْنُ الزُّبَيْرِ: أَتْحِفُوهُ بِتُحْفَةٍ، فَأُتِيَ بِغَالِيَةٍ وَمِجْمَرٍ، فَطَيَّبَ وَجَمَّرَ

3671- Alâ ile Ebu'l-Cehm anlatıyor: Hasan b. Ali sabah namazından sonra Mescid'de oturmaktaydı. Bir adam gelip kendisini ve yanındakileri yemeğe davet etti. Hasan b. Ali adama aldırış etmeyince, adam kendisini bir daha davet etti. Bunun üzerine Hasan b. Ali yanındakilere şöyle dedi: "Haydi kalkın. İlk davetinde ona icabet etmekten beni alıkoyan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kim sabah namazını kılar ve güneş çıkana kadar Allah'ı zikrederse, sonra iki veya dört rekat namaz kılarsa artık (cehennem) ateş(i) tenine dokunmaz*» buyurduğunu işitmiş olmamdı." Hasan bunu gösterirken derisini tutup çekmişti. Bir de baktılar ki kendilerini davet eden kişi Abdullah b. ez-Zübeyr'miş. Yemeği koyduğu zaman Hasan: "Ben oruçluyum" dedi. İbnu'z-Zübeyr: "Ona bir hediye verin" deyince kendisine bir misk ve buhurdanlık verildi. Bunun üzerine misk ve buhurdanlıkla oradakileri kokulandırdı.[1]

٣٦٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِيفٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ مَأْمُونِ بْنِ زُرَارَةَ، هَكَذَا قَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تُحْفَةُ الصَّائِمِ الدُّهْنُ وَالْمِجْمَرُ "

3672- Ali b. Ebî Tâlib'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruçlunun hediyesi, yağ ve buhurdanlıktır"* buyurmuştur.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

٣٦٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا أَبُو يَعْلَى، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الزَّهْرَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِيفٍ، عَنْ عُمَيْرِ بْنِ مَأْمُونِ بْنِ زُرَارَةَ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تُحْفَةُ الصَّائِمِ الدُّهْنُ وَالْمِجْمَرُ "

3673- Hasan b. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Oruçlunun hediyesi, yağ ve buhurdanlıktır"* buyurmuştur.[1]

٣٦٧٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا تَمْتَامٌ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُقْبَةَ، حَدَّثَنَا هُبَيْرَةُ بْنُ حُدَيْرِ بْنِ الْأَسْوَدِ، حَدَّثَنِي سَعْدٌ الْحَذَّاءُ، عَنْ عُمَيْرِ بْنِ الْمَأْمُونِ بْنِ زُرَارَةَ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: " تُحْفَةُ الصَّائِمِ الزَّائِرِ أَنْ تُدْهَنَ لِحْيَتُهُ، وتُجَمَّرُ ثِيَابُهُ، وَتُحْفَةُ الْمَرْأَةِ الصَّائِمَةِ الزَّائِرَةِ أَنْ تُمَشِّطَ رَأْسَهَا وَتُجَمِّرَ ثِيَابَهَا ". سَعْدُ بْنُ طَرِيفٍ غَيْرُهُ أَوْثَقُ مِنْهُ، وَاللهُ أَعْلَمُ

3674- Hasan b. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ziyaretçi oruçlu erkeğin hediyesi sakalına yağ sürülmesi ve giysilerinin tütsülenmesidir. Ziyaretçi oruçlu kadının hediyesi ise saçlarının taranması ve giysilerinin tütsülenmesidir."*[2]

Başkaları Sa'd b. Tarîf'ten daha güvenilirdir. En doğrusunu Allah bilir.

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 3/91 (2751).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1186).

الرَّابِعِ وَالْعِشْرُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي الِاعْتِكَافِ

24. Şube

İtikâf

Yüce Allah: *"İbrâhîm ve İsmâîl'e: «Tavaf edenler, ibadete kapananlar, rükû ve secde edenler için Ev'imi temiz tutun» diye emretmiştik"*[1] ve: *"Mescidlerde ibadete çekilmiş olduğunuz zamanlarda kadınlarla birleşmeyin"*[2] buyurmaktadır.

٣٦٧٥ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الزَّاهِدُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ حَسَّانُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقُرَشِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعِيدٍ الْبُوشَنْجِيُّ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَهَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَعْتَكِفُ عَشْرًا فِي رَمَضَانَ "، وَفِي رِوَايَةِ الزَّاهِدِ: " يَعْتَكِفُ مِنْ كُلِّ رَمَضَانَ عَشْرَةَ أَيَّامٍ فَلَمَّا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ اعْتَكَفَ عِشْرِينَ يَوْمًا ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ

3675- Ebû Hureyre der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ramazanda on gün itikâfa çekilirdi."[3]

Zâhid'in rivayetinde ise: "Her Ramazan on gün itikâfa çekilirdi. Vefat ettiği yıl ise yirmi gün itikâfa çekildi" şeklindedir.

Buhârî bunu *Sahîh*'te Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla rivayet etti.[4]

---

[1] Bakara Sur. 125

[2] Bakara Sur. 187

[3] Ravileri güvenilirdir.

[4] Buhârî (2/260).

٣٦٧٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ: " أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَاخِرَ مِنْ رَمَضَانَ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللهُ، ثُمَّ اعْتَكَفَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ، وَالسُّنَّةُ فِي الْمُعْتَكِفِ أَنْ لَا يَخْرُجَ إِلَّا لِلْحَاجَةِ الَّتِي لَا بُدَّ مِنْهَا، وَلَا يَعُودُ مَرِيضًا، وَلَا يَمَسَّ امْرَأَةً، وَلَا يُبَاشِرْهَا، وَلَا اعْتِكَافَ إِلَّا فِي مَسْجِدِ جَمَاعَةٍ، وَالسُّنَّةُ فِي الْمُعْتَكِفِ أَنْ يَصُومَ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ اللَّيْثِ دُونَ قَوْلِهِ: وَالسُّنَّةُ فِي الْمُعْتَكِفِ إِلَى آخِرِهِ فَقَدْ قِيلَ إِنَّهُ مِنْ قَوْلِ عُرْوَةَ، وَاللهُ أَعْلَمُ

3676- Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hz. Âişe bildiriyor: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) vefat edene dek Ramazan ayının son on günü itikâfa çekilirdi. Kendisinden sonra hanımları da itikâfa çekilmiştir. Sünnete göre itikâfta olan kişi (helâ gibi) zarûri ihtiyaçları dışında itikâfa girdiği yerden dışarı çıkmaz, hasta ziyaretinde bulunmaz, bir kadına dokunmaz ve onunla ilişkîye giremez. İtikaf da ancak cemaat namazı kılınan bir mescidde olur. Yine sünnete göre itikâfa çekilen kişi oruç tutar."[1]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Leysî kanalıyla rivayet ettiler. Ancak rivayetlerinde: "Sünnete göre..." lafzı geçmemektedir.[2] Bunun Urve'nin sözü olduğu da söylenmektedir. En doğrusunu Allah bilir.

٣٦٧٧ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ الشَّرْقِيِّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بن الْأَزْهَرُ بْنُ مَنِيعٍ، مِنْ أَصْلِهِ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَكِيمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: نَذَرْتُ أَنْ أَعْتَكِفَ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، فَلَمَّا أَسْلَمْتُ سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: " أَوْفِ بِنَذْرِكَ ". أَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ

3677- Ömer b. el-Hattâb der ki: Mescid-i Harâm'da itikâfa çekilmeyi adadım ve Müslüman olduğumda bunu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem)

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî (2/255) ve Müslim 1/831 (5).

sordum. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Adağını yerine getir"* buyurdu.[1]

Buhârî ve Müslim bunu Ubeydullah b. Ömer kanalıyla rivayet ettiler.[2]

٣٦٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي خَلَفُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبُخَارِيُّ، حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ شَاذَوَيْهِ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ حَمْزَةَ، حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ مُوسَى، عَنْ عُبَيْدَةَ بْنِ بِلَالٍ الْعَمِّيِّ الْبُخَارِيِّ، عَنْ فَرْقَدٍ السَّبَخِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ فِي الْمُعْتَكِفِ: " إِنَّهُ مُعْتَكِفُ الذُّنُوبِ، وَيَجْرِي لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَأَجْرِ عَامِلِ الْحَسَنَاتِ كُلِّهَا ". وَقَدْ رَوَاهُ أَيْضًا أَبُو زُرْعَةَ الرَّازِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُمَيَّةَ، عَنْ عِيسَى بْنِ مُوسَى غُنْجَارٍ، وَهُوَ يَتَفَرَّدُ بِإِسْنَادِهِ هَذَا وَفِيهِ ضَعْفٌ، وَاللهُ أَعْلَمُ

3678- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) itikâfa çekilen kimse hakkında: *"İtikâfta olan günahlardan uzak duran kişidir. Kendisine, bütün iyilikleri yapan kişiye verilen sevabın aynısı verilir"* buyurdu.[3]

Ebû Zür'a er-Râzî bunu Muhammed b. Umeyye kanalıyla İsa b. Mûsa (Ğuncâr)'dan rivayet etmiştir. Kendisi bu isnâdla bunu rivayette tek kalmıştır. En doğrusunu Allah bilir.[4]

٣٦٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا دِعْلِجُ بْنُ أَحْمَدَ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِدْرِيسَ الْهَرَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ الْخَلَّالُ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ بِشْرٍ، قَالَ: وَجَاءَ بِكِتَابِ أَبِيهِ وَلَمْ يَسْمَعْهُ مِنْهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي رَوَّادٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ كَانَ مُعْتَكِفًا فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، ثُمَّ جَلَسَ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ: يَا فُلَانُ أَرَاكَ كَئِيبًا حَزِينًا، قَالَ: نَعَمْ يَا ابْنَ عَمِّ رَسُولِ اللهِ ﷺ لِفُلَانٍ عَلَيَّ حَقٌّ، لَا وَحُرْمَةِ صَاحِبِ هَذَا الْقَبْرِ مَا أَقْدِرُ عَلَيْهِ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: أَفَلَا أُكَلِّمُهُ فِيكَ، قَالَ: إِنْ أَحْبَبْتَ، قَالَ: فَانْتَقَلَ ابْنُ عَبَّاسٍ ثُمَّ خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ، فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ:

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî (2/256) ve Müslim 2/1277, 1278 (59).

[3] İsnâdı zayıftır.

[4] İbn Mâce 1/566, 567 (1781).

أَنَسِيتُ مَا كُنْتَ فِيهِ قَالَ: لَا وَلَكِنِّي سَمِعْتُ صَاحِبَ هَذَا الْقَبْرِ ﷺ وَالْعَهْدُ بِهِ قَرِيبٌ فَدَمَعَتْ عَيْنَاهُ، وَهُوَ يَقُولُ: " مَنْ مَشَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ وَبَلَغَ فِيهَا كَانَ خَيْرًا مِنِ اعْتِكَافِ عَشْرِ سِنِينَ، وَمَنِ اعْتَكَفَ يَوْمًا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللهِ تَعَالَى جَعَلَ اللهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ ثَلَاثَ خَنَادِقَ أَبْعَدَ مَا بَيْنَ الْخَافِقَيْنِ "

3679- Atâ bildiriyor: İbn Abbâs, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'inde itikâfa çekilmişti. Bir adam gelip kendisine selam verdi ve (yanına) oturdu. İbn Abbâs bu kişiye: "Ey filan! Seni kederli ve üzgün görüyorum" deyince, adam: "Evet (üzgünüm), ey Resûlullah'ın amcası oğlu! Filan adamın benim üzerimde hakkı vardır. Ancak şu kabirde yatan kişinin (Resûlullah'ın) hakkı için bunu ödemeye gücüm yoktur" karşılığını verdi. İbn Abbâs: "Peki senin için onunla konuşmamı ister misin?" deyince, adam: "İstersen bir konuş" dedi. Bunun üzerine İbn Abbâs kalkıp Mescid'den çıktı. Bu sırada adam İbn Abbâs'a: "Yoksa itikâfta olduğunu unuttun mu?" deyince, İbn Abbâs şu karşılığı verdi: "Hayır unutmadım. Ancak ben aramızdan yeni ayrılan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kim bir (Müslüman) kardeşinin ihtiyacını gidermek için çalışır ve onu giderirse, bu onun için on senelik itikâftan daha hayırlıdır. Yüce Allah'ın kendi rızası için bir gün itikâfa çekilen kişiyle, cehennem ateşi arasında her biri batı ile doğu arası kadar geniş olan üç hendek açar*» buyurduğunu işittim."[1]

٣٦٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْمُحَمَّدُآبَاذِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا هَيَّاجٌ، حَدَّثَنَا عَنْبَسَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَاذَانَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنِ اعْتَكَفَ عَشْرًا فِي رَمَضَانَ كَانَ كَحَجَّتَيْنِ وَعُمْرَتَيْنِ ". إِسْنَادُهُ ضَعِيفٌ وَمَا قَبْلَهُ فِيهِ ضَعْفٌ، وَاللهُ أَعْلَمُ

[1] Ravileri güvenilirdir. Hatîb, *Târih* (4/126, 127), Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/89, 90) ve Hâkim (4/269, 270).

3680- Ali b. Hüseyn'in, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim Ramazanda on gün itikâfa çekilirse iki hac ve iki umre sevabı alır"* buyurmuştur.[1]

İsnadı zayıftır. Bir önceki rivayette de zayıflık vardır. En doğrusunu Allah bilir.

٣٦٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا هَيَّاجُ بْنُ بِسْطَامٍ، حَدَّثَنَا عَنْبَسَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَنْبَسَةَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنِ اعْتَكَفَ عَشْرًا فِي رَمَضَانَ حَجَّتَيْنِ وَعُمْرَتَيْنِ ". يَعْنِي: كَانَ بِحَجَّتَيْنِ وَعُمْرَتَيْنِ. كَذَا قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمٍ، وَالصَّوَابُ مُحَمَّدُ بْنُ زَاذَانَ وَهُوَ مَتْرُوكٌ، قَالَ الْبُخَارِيُّ: لَا يُكْتَبُ حَدِيثُهُ"

3681- Ali b. Hüseyn'in, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ramazanda on gün itikâfa çekilen kişi iki hac ile iki umre sevabı alır"* buyurmuştur. Yani kendisine iki hac ve iki umre sevabı gibi sevap yazılır.[2]

Ravi bu şekilde Muhammed b. Süleym demiştir. Ancak doğru olanı Muhammed b. Zâzân'dır ve bu kişi metrûk biridir. Buhârî: "Bu kişinin hadisi yazılmaz" demiştir.

٣٦٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ، بِبَغْدَادَ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الشَّافِعِيُّ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا الْمُفَضَّلُ بْنُ غَسَّانَ، قَالَ: وَقَالَ يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: بُلِّغْتُ عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: " لِلْمُعْتَكِفِ كُلُّ يَوْمٍ حَجَّةٌ ". " هَذَا الْقَوْلُ الَّذِي رُوِيَ عَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ رِوَايَةِ مُحَمَّدِ بْنِ زَاذَانَ، وَلَا يَقُولُهُ الْحَسَنُ إِلَّا عَنْ بَلَاغٍ بُلِّغَهُ "

3682- Hasan(-ı Basrî): "İtikâfa çekilen kişiye her günü için bir hac sevabı vardır" demiştir.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 3/138 (2888).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] Ravileri güvenilirdir.

Bu Hasan el-Basrî'den rivayet edilendir ve benim için Muhammed b. Zâzân'ın rivayetinden daha uygundur. Hasan bu konuda kendisine bir bilgi ulaşmışsa ancak böyle bir sözü söyler.

٣٦٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى بْنِ صُبَيْحٍ، حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ السَّكَنِ، قَالَ: كَانَ زُبَيْدٌ الْيَامِيُّ وَمَعَهُ جَمَاعَةً إِذَا كَانَ يَوْمُ النَّيْرُوزِ، وَيَوْمُ الْمِهْرَجَانِ اعْتَكَفُوا فِي مَسَاجِدِهِمْ، ثُمَّ قَالُوا: " إِنَّ هَؤُلَاءِ قَدِ اعْتَكَفُوا عَلَى كُفْرِهِمْ، وَاعْتَكَفْنَا عَلَى إِيمَانِنَا فَاغْفِرْ لَنَا"

3683- Ziyâd b. es-Seken der ki: Zübeyd el-Yâmî ile bir topluluk Nevrûz ve Mehrecân bayramlarında namazgâhlarında itikâfa çekilirler ve: "(Allahım!) Onlar (Mecûsiler) kendi dinlerine sarılıyorlar. Biz de imanımıza sarılıp itikâfa çekiliyoruz. Bizi bağışla" derlerdi.[1]

٣٦٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْجَارُودِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَيْسَانَ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " إِنَّ مَثَلَ الْمُعْتَكِفِ مَثَلُ الْمُجرِمِ أَلْقَى نَفْسَهُ بَيْنَ يَدَيِ الرَّحْمَنِ، فَقَالَ: وَاللهِ لَا أَبْرَحُ حَتَّى تَرْحَمَنِي " آخِرُ كِتَابِ الصَّوْمِ وَالِاعْتِكَافِ

3684- Osmân b. Atâ'nın bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: "İtikâfa çekilen kimse suçlu olup da Allah'ın huzuruna çıkıp: «Beni bağışlamadan buradan ayrılmayacağım» diyen kimse gibidir."[2]

---

[1] İsnâdının bir zararı yoktur.

[2] İsnâdı zayıftır.

الْخَامِسُ وَالْعِشْرُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابُ الْمَنَاسِكِ

25. Şube

Menâsik (Hac Fiilleri)

Yüce Allah: *"Bir zamanlar İbrâhîm'e Beytullah'ın yerini hazırlamış ve (ona şöyle demiştik): Bana hiçbir şeyi eş tutma; tavaf edenler, ayakta ibadet edenler, rükû ve secdeye varanlar için evimi temiz tut. İnsanları hacca çağır; yürüyerek veya binekler üstünde uzak yollardan sana gelsinler"*[1], *"Haccı ve umreyi Allah için tam yapın"*[2] ve: *"Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır"*[3] buyurmaktadır.

٣٦٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ قَالَ فِي قَوْلِهِ: ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ [آل عمران: ٩٧]، يَقُولُ: " مَنْ كَفَرَ بِالْحَجِّ فَلَمْ يَرَ حَجَّهُ بِرًّا، وَلَا تَرَكُهُ مَأْثَمًا "، قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " وَرُوِّينَا مَعْنَاهُ أَيْضًا عَنْ مُجَاهِدٍ "، وَرُوِّينَا مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ مُجَاهِدٍ فِي قَوْلِهِ: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ﴾ [آل عمران: ٨٥]، قَالَ: " لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ قَالَ أَهْلُ الْمِلَلِ كُلِّهِمْ: نَحْنُ مُسْلِمُونَ، فَأَنْزَلَ اللهُ ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حَجُّ الْبَيْتِ﴾ [آل عمران: ٩٧]، يَعْنِي عَلَى النَّاسِ كُلِّهِمْ فَحَجَّ الْمُسْلِمُونَ وَتَرَكَهُ الْمُشْرِكُونَ، وَرُوِّينَا عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ: وَمَنْ كَفَرَ، يَعْنِي مِنْ أَهْلِ الْمِلَلِ ﴿فَإِنَّ اللهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ [آل عمران: ٩٧]

3685- Ali b. Ebî Talha bildiriyor: İbn Abbâs: *"Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnîdir"*[4] buyruğunu açıklarken:

---

[1] Hac Sur. 27

[2] Âli İmrân Sur. 97

[3] Bakara Sur. 196

[4] Âli İmrân Sur. 97

"Burada haccı inkâr ederek hac yapmanın iyiliğini terk etmenin de kötü bir şey olduğunu görmeyen kişi kastedilmektedir" dedi.[1]

Şeyh Beyhakî der ki: Mânâ olarak bize aynısı Mücâhid kanalıyla zikredilmiştir.[2] Başka bir yolla bize bildirilene göre Mücâhid: *"Kim İslam'dan başka bir dine yönelirse, onunki kabul edilmeyecektir. O âhirette de kaybedenlerdendir"*[3] âyetini açıklarken şöyle demiştir: "Bu âyet indiği zaman bütün dinlerin mensupları: "Biz Müslümanız" dediler. Bunun üzerine Yüce Allah: *"Oraya ulaşmaya yol bulabilenin Ev'i haccetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır"*[4] âyetini indirdi. Burada bütün insanlar kastedilmektedir. Ancak Müslümanlar hac görevlerini yerine getirdiler, Müşrikler ise bu görevi terk ettiler."[5] Yine bize bildirilene göre İkrime: "Din mensuplarından kim inkâr ederse *Allah bütün âlemlerden müstağnîdir"*[6] demiştir.[7]

Halîmî: *"Kim inkâr ederse"*[8] yani kafirlerin yaptığı gibi oturup haccetmezse *bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnîdir"*[9] demektedir.[10]

٣٦٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ يُوسُفَ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا عَاصِمُ

---

[1] İsnâdı munkatı'dır. Ali b. Ebî Talha, İbn Abbâs zamanına yetişmemiştir. Beyhakî, *Sünen* (4/324) ve *Tefsîr* (4/20).

[2] Beyhakî, *Sünen* (4/324) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (4/20).

[3] Âl-i İmrân Sur. 85

[4] Âl-i İmrân Sur. 97

[5] Beyhakî, *Sünen* (4/324).

[6] Âli İmrân Sur. 97

[7] Beyhakî, *Sünen* (4/324).

[8] Bakara Sur. 126

[9] Âl-i İmrân Sur. 97

[10] Halîmî, *el-Minhâc* (2/407).

بْنُ مُحَمَّدٍ يَعْنِي ابْنَ زَيْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ

3686- İbn Ömer bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İslam, Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in Allah Resûlü olduğuna şahadet etme, namaz kılma, zekât verme, Beyt'i haccetme ve Ramazan orucunu tutma olmak üzere beş temel üzerine kurulmuştur."*[1]

Müslim bunu başka bir yolla Âsım b. Muhammed kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٦٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْمُنَادِي، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمُرَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ مَا الْإِسْلَامُ؟، قَالَ: " تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَأَنْ تُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ، وَتَعْتَمِرَ، وَتَغْتَسِلَ مِنَ الْجَنَابَةِ، وَتُتِمَّ الْوُضُوءَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ "، قَالَ: فَإِنْ فَعَلْتُ هَذَا فَأَنَا مُسْلِمٌ؟، قَالَ: " نَعَمْ "، قَالَ: صَدَقْتَ، وَذَكَرَ الْحَدِيثَ أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ يُونُسَ بْنِ مُحَمَّدٍ

3687- İbn Ömer der ki: Ömer b. el-Hattâb'ın şöyle dediğini işittim: Biz, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında oturmuşken bir adam geldi ve: "Ey Muhammed! İslam nedir?" diye sordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"İslam, Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın kulu olduğuna şahadet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, Kâbe'ye hac için gelmen, umreye gelmen, cünüplükten dolayı gusletmen, hakkıyla abdest alman ve Ramazan orucunu tutmandır"* karşılığını verdi. Adam: "Bunları yapmam halinde

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim 1/45 (21).

müslüman biri olur muyum?" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet"* buyurdu. Bunun üzerine adam: "Doğru söyledin" dedi." Sonrasında ravi söz konusu hadisin devamını zikretti.[1]

Müslim bunu *Sahîh*'te Yûnus b. Muhammed kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٦٨٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا تَمْتَامٌ، حَدَّثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْخُوزِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبَّادِ بْنِ جَعْفَرٍ الْمَخْزُومِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حَجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ [آل عمران: ٩٧]، قَالَ: " الزَّادُ وَالرَّاحِلَةُ "، وَقِيلَ لَهُ: مَا الْحَاجُّ؟، قَالَ: " الْأَشْعَثُ الْأَغْبَرُ التَّفِلُ "، وَسُئِلَ أَيُّ الْحَجِّ أَفْضَلُ؟، قَالَ: " الْعَجُّ، وَالثَّجُّ "

3688- İbn Ömer der ki: Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem), Yüce Allah'ın: ***"Oraya ulaşmaya yol bulabilenin Ev'i haccetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır"***[3] âyeti hakkında sorulunca: *"(Yol bulmaktan kasıt hac yolculuğu için gereken) azık ve bineği bulabilmektir"* buyurdu. Kendisine: "Hacı kimdir?" diye sorulunca: *"(Hac vazifesini eda edebilmek için yollarda) saçı başı karışmış halde kir içinde kalandır"* buyurdu. "Hangi hac daha üstündür?" diye sorulunca da: *"Yüksek sesle telbiye edilen ve kurban kanları akıtılan hacdır"* buyurdu.[4]

٣٦٨٩ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ سَوَاءً عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ﴿وَمَنْ كَفَرَ﴾ [البقرة: ١٢٦] " قَالَ: " كَفَرَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/38 (4).

[3] Âl-i İmrân Sur. 97

[4] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 3/967 (2896) ve Tirmizî 5/225 (2998).

3689- Aynı isnâd ile İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim inkâr ederse"*[1] buyruğunu açıklarken: *"Burada Allah'ı ve âhiret gününü inkâr eden kimse kastedilmektedir"* buyurmuştur.[2]

٣٦٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَلِيُّ بْنُ الْمُؤَمَّلِ بْنِ الْحَسَنِ الْمَاسَرْجِسِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الضُّرَيْسِ الرَّازِيِّ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُمَحِيُّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: أَوْصِنِي، قَالَ: " تَعْبُدُ اللهَ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ شَهْرَ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ وَتَعْتَمِرُ، وَتَسْمَعُ وَتُطِيعُ، وَعَلَيْكَ بِالْعَلَانِيَةِ وَإِيَّاكَ وَالسِّرَّ ". قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " خَالَفَهُ مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، فَرَوَاهُ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى عُمَرَ فَسَأَلَهُ عَنِ الدِّينِ فَذَكَرَهُ مَوْقُوفًا "

3690- İbn Ömer der ki: Bir adam Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Bana bir nasihatte bulun" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah'a ibadet eder, O'na hiçbir şeyi ortak koşmazsın. Namazını kılar, zekâtını verir ve Ramazan ayı orucunu tutarsın. Hac ve umre yaparsın. İşitip itaat edersin. (İnsanların) açık haller(in)e göre hükmeder ve gizli halleri(ni) araştırmaktan sakınırsın"* buyurdu.[3]

Şeyh Beyhakî der ki: Muhammed b. Bişr kendisine muhalefet edip hadisi Ubeydullah —Yunus b. Ubeyd —Hasan kanalıyla şu şekilde mevkûf olarak nakletmiştir: "Bir bedevi Ömer'e gelip din konusunda sordu..."

٣٦٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ عِيسَى، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْحُسَيْنَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْقَبَّانِيَّ، يَقُولُ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، حَدَّثَنِيهِ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ الْعُمَرِيُّ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى عُمَرَ فَسَأَلَهُ عَنِ الدِّينِ، فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِّمْنِي الدِّينَ، قَالَ: " تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ

---

[1] Bakara Sur. 126

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Cerîr, *Tefsîr* (4/20).

[3] İsnâdı hasendir. Tahâvî, *Müşkilu'l-Âsâr* (3/274) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1235).

إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ، وَعَلَيْكَ بِالْعَلَانِيَةِ وَإِيَّاكَ وَالسِّرَّ، وَكُلَّ شَيْءٍ تَسْتَحِي مِنْهُ، قَالَ: وَإِذَا لَقِيتَ اللهَ قُلْ أَمَرَنِي بِهَذَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللهِ خُذْ بِهَذَا، فَإِذَا لَقِيتَ اللهَ فَقُلْ مَا بَدَا لَكَ "، قَالَ الْقَبَّانِيُّ: " قُلْتُ لِمُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى: أَيُّهمَا الْمَحْفُوظُ حَدِيثُ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عُمَرَ أَوْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، فَقَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى حَدِيثُ الْحَسَنِ أَشْبَهُ ". وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا الْجُنَيْدِيُّ، قَالَ: قَالَ الْبُخَارِيُّ: " هَذَا بِإِرْسَالِهِ أَصَحُّ، يَعْنِي حَدِيثَ الْحَسَنِ، عَنْ عُمَرَ مُرْسَلًا، لِأَنَّ الْحَسَنَ لَمْ يُدْرِكْ عُمَرَ، وَهَذَا أَصَحُّ مِنْ حَدِيثِ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمنِ الْجُمَحِيِّ "

3691- Hasan(-ı Basrî) anlatıyor: Bir bedevi, Hz. Ömer'e gelip din hakkında: "Ey müminlerin emîri! Bana dini öğret deyince, Ömer şu karşılığı verdi: "Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şahadet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, Ramazan ayı orucunu tutman, Kâbe'ye hac için gelmendir. (İnsanların) açık haller(in)e göre hükmetmen ve gizli halleri(ni) araştırmaktan sakınmandır. Allah'ın huzuruna vardığı zaman: «Bana bunları Ömer b. el-Hattâb emretti de.»" Sonra: "Ey Allah'ın kulu! Bunları yap ve ne istersen de" dedi.[1]

el-Kabbânî der ki: Muhammed b. Yahyâ'ya: "Yunus'un, Hasan kanalıyla Ömer'den naklettiği hadis mi yoksa Nafi'nin, İbn Ömer kanalıyla zikrettiği hadis mi daha fazla bilinendir?" dediğimde: "Hasan'ın hadisi daha fazla bilinendir" karşılığını verdi.

Ebû Sa'd el-Mâlînî'nin, Ebû Ahmed b. Adiy el-Hâfız kanalıyla Cüneydî'den bildirdiğine göre Buhârî: "Hasan'ın, Ömer'den mürsel olan hadisi daha sahihtir. Çünkü Hasan, Ömer zamanına yetişmemiştir. Buna rağmen Saîd b. Abdirrahman el-Cumehî'nin hadisînden daha sahihtir" demiştir.

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (1/321) ve Lâlekâî, *Şerh es-Sünne* 1/203 (333, 334).

٣٦٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الطَّهْمَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدُوسٍ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ مَلَكَ زَادًا وَرَاحِلَةً يَبْلُغُ بِهِ إِلَى بَيْتِ اللهِ فَلَمْ يَحُجَّ فَلَا عَلَيْهِ أَنْ يَمُوتَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا، وَذَلِكَ أَنَّ اللهَ قَالَ: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حَجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ [آل عمران: ٩٧] ". تَفَرَّدَ بِهِ هِلَالٌ أَبُو هَاشِمٍ مَوْلَى رَبِيعَةَ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ

3692- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişi Allah'ın evini ziyaret etmek için yetecek kadar azık ve binek bulabilir de hac etmezse Yahudi veya Hıristiyan olarak ölmüş fark etmez. Bu konuda Yüce Allah: «**Oraya ulaşmaya yol bulabilenin Ev'i haccetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır**»* [1] *buyurmaktadır."*[2]

Rabî'a b. Amr'ın azatlısı Ebû Hâşim bunu Ebû İshâk'tan rivayette tek kalmıştır.

٣٦٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ حَفْصٍ التَّاجِرُ، حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَابِطٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ لَمْ يَحْبِسْهُ حَاجَةٌ ظَاهِرَةٌ أَوْ مَرَضٌ حَابِسٌ أَوْ سُلْطَانٌ جَائِرٌ وَلَمْ يَحُجَّ فَلْيَمُتْ إِنْ شَاءَ يَهُودِيًّا وَإِنْ شَاءَ نَصْرَانِيًّا ". قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدَ: " وَهَذَا إِنْ صَحَّ فَإِنَّمَا أَرَادَ وَاللهُ أَعْلَمُ إِذَا لَمْ يَحُجَّ وَهُوَ لَا يَرَى تَرْكَهُ مَأْثَمًا، وَلَا فِعْلَهُ بِرًّا "

3693- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Eğer kişinin kendisini hacdan engelleyecek açık bir ihtiyacı veya bir hastalığı veya zalim bir idarecisi yoksa ve buna rağmen haccını yapmadan ölürse, ister Yahudi ister Hıristiyan olarak ölsün fark etmez"* buyurmuştur.[3]

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 97

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 3/176 (812).

[3] İsnâdı zayıftır. Beyhakî, *Sünen* (4/334).

Şeyh Beyhakî der ki: Eğer bu hadis sahih ise sanırım hac etmenin iyiliğini terk etmenin de kötülüğünü görmeyen kişi kastedilmektedir. En doğrusunu Allah bilir.

٣٦٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو عُمَيْسٍ، عَنِ ابْنِ حَلْحَلَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَطَاءٍ، قَالَ: دَخَلَ ابْنُ عَبَّاسٍ حُجْرَةَ خَالَتِهِ مَيْمُونَةَ بَعْدَ الْجُمُعَةِ فَجَاءَ سَائِلٌ فَقَامَ عَلَى الْبَابِ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ وَصَلَاتُهُ وَمَغْفِرَتُهُ، فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " عِبَادَ اللهِ انْتَهُوا بِالتَّحِيَّةِ إِلَى مَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ "، ثُمَّ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " مَا آسَى عَلَى شَيْءٍ فَاتَنِي مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا أَنِّي لَمْ أَحُجَّ مَاشِيًا حَتَّى أَدْرَكَنِي الْكِبَرَ، أَسْمَعُ اللهُ تَعَالَى يَقُولُ: يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ "

3694- Muhammed b. Atâ der ki: İbn Abbâs, cuma namazından sonra teyzesi Meymûne'nin odasına girdi. Bu sırada bir dilenci gelip kapıda durdu ve: "Ey ev halkı! Allah'ın selamı, rahmeti, bereketi, salâvatı ve bağışlaması üzerinize olsun" dedi. Bunun üzerine İbn Abbâs: "Ey Allah'ın kulları! Selamı Allah'ın emrettiği gibi: «Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinize olsun» şeklinde bitirin" dedi. Sonra da: "Dünyada yaya olarak hacca gitmediğime üzüldüğüm kadar başka bir şeye üzülmüş değilim. Zira Yüce Allah: ***«Yürüyerek veya binekler üstünde uzak yollardan sana gelsinler»***[1] buyurmaktadır" dedi.[2]

٣٦٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْخَثْعَمِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ سَعِيدٍ الْكِنْدِيُّ، حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ سَوَادَةَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ زَاذَانَ، قَالَ: مَرِضَ ابْنُ عَبَّاسٍ مَرَضًا، فَدَعَا وَلَدَهُ فَجَمَعَهُمْ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ حَجَّ مِنْ مَكَّةَ مَاشِيًا حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَكَّةَ كَتَبَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِكُلِّ خُطْوَةٍ سَبْعَمِائَةِ حَسَنَةٍ مِثْلَ حَسَنَاتِ الْحَرَمِ، قِيلَ: وَمَا حَسَنَاتُ الْحَرَمِ؟، قَالَ: بِكُلِّ حَسَنَةٍ مِائَةُ أَلْفِ حَسَنَةٍ ". تَفَرَّدَ بِهِ عِيسَى بْنُ سَوَادَةَ

---

[1] Hac Sur. 27

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (17/145).

3695- Zâzân der ki: İbn Abbâs hastalanınca çocuklarını topladı ve şöyle dedi: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hac için Mekke'ye yürüyerek giden ve yine yürüyerek dönen kişiye Yüce Allah her bir adımında Harem iyiliklerinden yedi yüz iyilik sevabı yazar"* buyurduğunu işittim. Ona: "Harem iyilikleri de ne oluyor?" diye sorulunca: *"Harem'in her bir iyiliği yüz bin iyilik değerindedir"* buyurdu."[1]

İsa b. Sevâde bunu rivayette tek kalmıştır.

حَدِيثُ الْكَعْبَةِ، وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَالْحَرَمِ كُلِّهِ

Kâbe, Mescid-i Harâm ve Haremin Diğer Bölgesi

٣٦٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَيُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ أَوَّلُ؟، قَالَ: " الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ "، قَالَ: ثُمَّ قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ؟، قَالَ: " ثُمَّ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى "، قَالَ: قُلْتُ: كَمْ بَيْنَهُمَا؟، قَالَ: " أَرْبَعُونَ سَنَةً، فَأَيْنَمَا أَدْرَكْتَ الصَّلَاةَ فَصَلِّ فَهُوَ مَسْجِدٌ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي كُرَيْبٍ وَغَيْرِهِ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ الْأَعْمَشِ

3696- Ebû Zer der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Yeryüzünde yapılan ilk mescid hangi mesciddir?" diye sorduğumda: *"Mescid-i Harâm'dır"* buyurdu. "Sonra hangi mesciddir?" diye sorduğumda: *"Mescid-i Aksa'dır"* buyurdu. "İki mescid arasında ne kadar bir zaman vardır" diye sorduğumda da: *"Kırk yıl vardır"* cevabını verip: *"Namaz vakti geldiği zaman nerede olursan ol namazını kıl. Namaz kıldığın yer mesciddir"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (1/460, 461), Beyhakî, *Sünen* (4/331, 10/78), İbn Huzeyme, *Sahîh* 4/244 (2791), ed-Dûlâbî, *el-Kunâ* (2/13), Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/105 (12606), Bezzâr, *Müsned* 2/25, 26 (1120, 1121), İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1570) ve Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (2/354).

[2] İsnâdı sahihtir.

Müslim bunu *Sahîh*'te Ebû Kureyb kanalıyla, bir başkası da Ebû Muâviye kanalıyla rivayet etti.[1] Buhârî bunu başka bir yolla A'meş kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٦٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْعُطَارِدِيُّ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: " خُلِقَ الْبَيْتُ قَبْلَ الْأَرْضِ بِأَلْفَيْ عَامٍ ثُمَّ دُحِيَتِ الْأَرْضُ مِنْهُ "

3697- Abdullah b. Amr der ki: "Kâbe yeryüzünden bin yıl önce yaratıldı. Sonra yeryüzü o yerden yayıldı."[3]

٣٦٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْمُحَمَّدْآبَاذِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَجْلَانَ الْقُرَشِيُّ، دِمَشْقِيٌّ ثِقَةٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَوَّلُ بُقْعَةٍ وُضِعَتْ فِي الْأَرْضِ مَوْضِعُ الْبَيْتِ ثُمَّ مُدَّتْ مِنْهَا الْأَرْضُ، وَإِنَّ أَوَّلَ جَبَلٍ وَضَعَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَبُو قُبَيْسٍ ثُمَّ مُدَّتْ مِنْهُ الْجِبَالُ "

3698- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yeryüzünde yaratılan ilk yer, Kâbe'nin yeridir. Daha sonra yeryüzü o yerden yayıldı. Yüce Allah'ın yeryüzünde dikmiş olduğu ilk dağ ise, Ebû Kubeys Dağı'dır. Daha sonra diğer dağlar buradan uzayıp gitmiştir."*[4]

٣٦٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو ذَرٍّ بْنُ أَبِي الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْقَاسِمِ الْمُذَكِّرُ، وَأَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ، قَالَا: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْبَرَاءِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمُنْعِمِ بْنُ إِدْرِيسَ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّهِ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ،

---

[1] Müslim 1/370 (1).

[2] Buhârî (4/117) ve Müslim 1/370 (2).

[3] İsnâdı kavi değildir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (4/8) ve Beyhakî, *Delâil* (2/44).

[4] İsnâdı zayıftır. Ukaylî, *ed-Duafâ* (2/341).

قَالَ: ذَكَرَ وَهْبُ بْنُ مُنَبِّهٍ: " أَنَّ آدَمَ لَمَّا أُهْبِطَ إِلَى الْأَرْضِ اسْتَوْحَشَ فِيهَا لَمَّا رَأَى مِنْ سَعَتِهَا، وَلَمْ يَرَ فِيهَا أَحَدًا غَيْرُهُ، فَقَالَ: يَا رَبِّ أَمَا لِأَرْضِكَ هَذِهِ عَامِرٌ يُسَبِّحُكَ فِيهَا، وَيُقَدِّسُ لَكَ غَيْرِي؟، قَالَ اللهُ: إِنِّي سَأَجْعَلُ فِيهَا مِنْ ذُرِّيَّتِكَ مَنْ يُسَبِّحُ بِحَمْدِي وَيُقَدِّسُ لِي، وَسَأَجْعَلُ فِيهَا بُيُوتًا تَرْفَعُ لِذِكْرِي، فَيُسَبِّحُنِي فِيهَا خَلْقِي، وَسَأُبَوِّئُكَ فِيهَا بَيْتًا أَخْتَارُهُ لِنَفْسِي، وَأَخُصُّهُ بِكَرَامَتِي، وَأُوثِرُهُ عَلَى بُيُوتِ الْأَرْضِ كُلِّهَا بِاسْمِي، وَأُسَمِّيهِ بَيْتِي، أُنَظِّفُهُ بِعَظَمَتِي، وَأَحُوزُهُ بِحُرْمَتِي، وَأَجْعَلُهُ أَحَقُّ الْبُيُوتِ كُلِّهَا وَأَوْلَاها بِذِكْرِي، وَأَضَعُهُ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ الَّتِي اخْتَرْتُ لِنَفْسِي، فَإِنِّي اخْتَرْتُ مَكَانَهُ يَوْمَ خَلَقْتُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ، وَقَبْلَ ذَلِكَ قَدْ كَانَ بُغْيَتِي فَهُوَ صَفْوَتِي مِنَ الْبُيُوتِ، وَلَسْتُ أَسْكُنُهُ وَلَيْسَ يَنْبَغِي أَنْ أَسْكُنَ الْبُيُوتَ، وَلَا يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تَحْمِلَنِي، أَجْعَلُ ذَلِكَ الْبَيْتَ لَكَ وَلِمَنْ بَعْدَكَ حَرَمًا وَأَمْنًا، أُحَرِّمُ بِحُرْمَتِهِ مَا فَوْقَهُ وَمَا تَحْتَهُ وَمَا حَوْلَهُ، فَمَنْ حَرَّمَهُ بِحُرْمَتِي فَقَدْ عَظَّمَ حُرْمَتِي، وَمَنْ أَحَلَّهُ فَقَدْ أَبَاحَ حُرْمَتِي، مَنْ آمَّنَ أَهْلَهُ اسْتَوْجَبَ بِذَلِكَ أَمَانِيَّ وَمَنْ أَخَلفَهُمْ فَقَدْ أَخْفَرَنِي فِي ذِمَّتِي، وَمَنْ عَظَّمَ شَأْنَهُ فَقَدْ عَظُمَ فِي عَيْنِي، وَمَنْ تَهَاوَنَ بِهِ صَغُرَ عِنْدِي، وَلِكُلِّ مَلِكٍ حِيَازَةٌ وَبَطْنُ مَكَّة حَوْزَتِي الَّتِي حِزْتُ لِنَفْسِي دُونَ خَلْقِي فَأَنَا اللهُ ذُو بَكَّةَ، أَهْلُهَا خفرَتِي وَجِيرانُ بَيْتِي، وَعُمَّارُها وَزُوَّارُها وَفْدِي وَأَضْيَافِي فِي كَنَفِي، وَضَمَانِي وَذِمَّتِي وَجِوَارِي أَجْعَلُهُ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ، وَأَعْمُرُهُ بِأَهْلِ السَّمَاءِ وَأَهْلِ الْأَرْضِ يَأْتُونَهُ أَفْوَاجًا شُعْثًا غُبْرًا عَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ، يَعِجُّونَ بِالتَّكْبِيرِ عَجِيجًا، وَيَرُجُّونَ بِالتَّلْبِيَةِ رَجِيجًا فَمَنِ اعْتَمَرَهُ لَا يُرِيدُ غَيْرِي فَقَدْ زَارَنِي وَضَافَنِي وَوَفَدَ إِلَيَّ وَنَزَلَ بِي فَحُقَّ لِي أَنْ أُتْحِفَهُ لكَرَامَتِي وَحَقَّ الْكَرِيمِ أَنْ يُكْرِمَ وَفْدَهُ، وَأَضْيَافَهُ وَزُوَّارَهُ، وَأَنْ يُسْعِفَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ بِحَاجَتِه تَعْمُرُهُ يَا آدَمُ مَا كُنْتُ حَيًّا، ثُمَّ يَعْمُرُهُ مِنْ بَعْدِكَ الْأُمَمُ وَالْقُرُونُ وَالْأَنْبِيَاءُ مِنْ وَلَدِكَ أُمَّةً بَعْدَ أُمَّةٍ وَقَرْنًا بَعْدَ قَرْنٍ، وَنَبِيًّا بَعْدَ نَبِيٍّ حَتَّى يَنْتَهِيَ ذَلِكَ إِلَى نَبِيٍّ مِنْ وَلَدِكَ يُقَالُ لَهُ مُحَمَّدٌ وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ فَأَجْعَلُهُ مِنْ عُمَّارِهِ، وَسُكَّانِهِ، وَحُمَاتِهِ، وَوُلَاتِهِ، وَحُجَّابِهِ، وَسُقَاتِهِ، يَكُونُ أَمِينِي عَلَيْهِ مَا كَانَ حَيًّا، فَإِذَا انْقَلَبَ إِلَيَّ وَجَدَنِي قَدْ أَدَخَرْتُ لَهُ مِنْ أَجْرِهِ، وَفَضِيلَتِهِ مَا يَتَمَكَّنُ بِهِ مِنَ الْقُرْبَةِ إِلَيَّ وَالْوَسِيلَةِ عِنْدِي، وَأَفْضَلُ الْمَنَازِلِ فِي دَارِ الْمُقَامَةِ، وَأَجْعَلِ اسْمَ ذَلِكَ الْبَيْتَ وَذِكْرَهُ، وَشَرَفَهُ، وَمَجْدَهُ، وَسَنَاهُ وَمَكْرُمَتَهُ لِنَبِيٍّ مِنْ وَلَدِكَ يَكُونُ قُبَيْلَ هَذَا النَّبِيِّ، وَهُوَ أَبُوهُ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ، أَرْفَعُ لَهُ قَوَاعِدَهُ، وَأَقْضِي عَلَى يَدَيْهِ عِمَارَتَهُ، وَأُنِيطُ لَهُ سِقَايَتَهُ، وَأُرِيهِ حِلَّهُ وَحَرَمَهُ وَمَوَاقِفَهُ، وَأُعَلِّمُهُ مَشَاعِرَهُ، وَمَنَاسِكَهُ، وَأَجْعَلَهُ أُمَّةً وَاحِدًا قَانِتًا قَائِمًا بِأَمْرِي، دَاعِيًا

إِلَى سَبِيلِي اجْتَبَيْتُهُ، وَأَهْدِيهِ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ أَبْتَلِيهِ فَيَصْبِرُ، وَأُعَافِيهِ فَيَشْكُرُ، وَآمُرُهُ فَيَفْعَلُ، وَيُنْذِرُ لِي فَيَفِي وَيَعِدُنِي فَيَنْجِزُ، أَسْتَجِيبُ دَعْوَتَهُ فِي وَلَدِهِ وَذُرِّيَّتِهِ مِنْ بَعْدِهِ، وَأُشَفِّعُهُ فِيهِمْ، وَأَجْعَلُهُمْ أَهْلَ ذَلِكَ الْبَيْتِ وَوُلَاتِهِ، وَحُمَاتِهِ، وَسُقَاتِهِ، وَخَدَمِهِ، وَخُزَّانِهِ، وَحُجَّابِهِ حَتَّى يَبْتَدِعُوا وَيُغَيِّرُوا وَيُبَدِّلُوا فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَأَنَا أَقْدَرُ الْقَادِرِينَ عَلَى أَنْ أَسْتَبْدِلَ مَنْ أَشَاءُ بِمَنْ أَشَاءُ، وَأَجْعَلُ إِبْرَاهِيمَ إِمَامَ ذَلِكَ الْبَيْتِ، وَأَهْلِ تِلْكَ الشَّرِيعَةِ يَأْتَمُّ بِهِ مَنْ حَضَرَ تِلْكَ الْمَوَاطِنَ مِنْ جَمِيعِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ يَطَأُونَ فِيهَا آثَارَهُ وَيَتَّبِعُونَ فِيهَا سُنَّتَهُ، وَيَقْتَدُونَ فِيهَا بِهَدْيِهِ فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ مِنْهُمْ أَوْفَى بِنَذْرِهِ، وَاسْتَكْمَلَ نُسُكَهُ، وَأَصَابَ بُغْيَتَهُ، وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ ذَلِكَ مِنْهُمْ ضَيَّعَ نُسُكَهُ، وَأَخْطَأَ بُغْيَتَهُ، وَلَمْ يُوفِ بِنَذْرِهِ فَمَنْ سَأَلَ عَنِّي يَوْمَئِذٍ فِي تِلْكَ الْمَوَاطِنِ أَيْنَ أَنَا فَأَنَا مَعَ الشُّعْثِ الْغُبْرِ الْمُوفِينَ بِنَذْوْرِهِمِ الْمُسْتَكْمِلِينَ مَنَاسِكَهُمُ الْمُتَبَتِّلِينَ إِلَى رَبِّهِمِ الَّذِي يَعْلَمُ مَا يُبْدُونَ، وَمَا يَكْتُمُونَ "

3699- Vehb b. Münebbih anlatıyor: Hz. Âdem yeryüzüne indirildiği zaman, dünyanın genişliğini gördü ve onda kendisinden başka kimseyi göremeyince yalnızlık çekip: "Ey Rabbim! Burada, benden başka Seni tesbih edecek ve yüceltecek kimse yok mu?" diye sordu. Yüce Allah ona şöyle cevap verdi: "Yeryüzünde, senin zürriyetinden, Beni hamd ile tesbih edecek ve yüceltecek kimseleri yaratacağım. Onda Beni zikretmek için inşa edecekleri evler yapacağım. Bu evlerde kullarım Beni tesbih edecekler. Sana Kendim için seçtiğim bir evi göstereceğim. O evi ismimle bütün dünyadaki evlerden üstün tutacağım ve o eve benim evim adını vereceğim. Onu azametimle tanzim edecek, hürmetimle kuşatacağım. Bu evde beni zikretmeyi, bütün evlerdeki zikirlerden daha üstün tutacağım. Bu evi, Kendim için seçtiğim mübarek bir yerde koyacağım. Bu evin yerini, yerleri ve gökleri yarattığım zaman seçtim. Gökleri ve yerleri yaratmadan önce burası benim istediğim, şimdi ise diğer evlerden kendime seçtiğimdir. Ben o evde ikamet etmeyeceğim, zaten Ben evlerde ikamet etmekten münezzehim ve hiçbir ev beni taşıyamaz. O evi sen ve senden sonrakiler için harem ve emniyet yeri yapacağım. Onun hürmetiyle, onun üstünü ve altını harem kılacağım. Kim Benim hürmetime onu kutsal sayarsa Beni tazîm etmiş olur. Kim onda haram olan şeyleri helal sayarsa Bana saygısızlık yapmış olur. Kim ailesini oraya teslim ederse, Benim güvencem altında olur. Onları

korkutan, bana verdiği ahdi bozmuş olur. Beyt'ime saygı gösteren, gözümde büyür. Onu önemsemeyen ise gözümde küçülür. Her kralın bir korusu vardır. Mekke'nin ortası da Kendim için korumaya aldığım yerdir. Ben oraya Bekke adını verdim. Onun ahalisi benim ve evimin komşularıdır. Onu imar edenler ve ziyaret edenler Benim misafirimdir ve Benim korumam altındadır. Bu beyti insanlar için yapılan ilk ev kıldım ve onu sema ve yer ahalisine inşa ettirdim. İnsanlar ona saçları başları toz içinde topluluklar halinde, her bineğin üzerinde uzaktan yakından gelirler. Yüksek sesle tekbir getirip telbiyelerle yeri göğü inletirler. Sadece benim rızam için gelip umre yapan beni ziyaret etmiş, misafirim olmuş ve yanımda konaklamış olur. Benim de cömertliğimle bu kişiye ikramda bulunmam haktır. Cömert olanın, misafirlerine ikramda bulunması ve her ihtiyaç sahibinin ihtiyacını gidermesi haktır. Ey Âdem! Sen sağken onu imar edersin. Senden sonra gelen nesiller, peygamberler ümmet ümmet, nesil nesil onu imar edecekler. Sonunda, çocuklarından bir peygamber olan ve adına Muhammed denilen son peygamberi, onu imar edenler, orada ikamet edenler, himaye edenler ve ziyaretçilerinin sorumluluğunu yüklenenlerden kılacağım. Bu kişi hayatta olduğu müddetçe orada Benim eminim olacaktır. Vefat ettiği zaman, kendisine çok sevap ve yüksek makâmlar verdiğimi görecek. O evin adını, zikrini, şerefini ve mehdini çocuklarından bir peygamber olan ve son peygamberden önce gelen ve onun atası olan Hz. İbrâhîm'e nisbet edeceğim. Evi onun eliyle inşa edeceğim, sikâyeyi ona verecek ve evin etrafındaki harem bölgenin sınırlarını ona göstereceğim. Ona haccın menâsikini öğretecek ve tek başına onu, Bana boyun eğen, emrimi yerine getiren ve Benim yoluma davet eden bir ümmet yapacağım. Onu doğru yola yönelteceğim. Onu imtihan ettiğimde sabredecek, beladan kurtardığımda ise şükredecektir. Emrettiğimde yapacak, Bana adakta bulunduğunda adağını yerine getirecek, söz verdiğinde sözünde duracaktır. Ben de onun, kendisinden sonra gelecek çocukları için yaptığı duasını kabul edecek ve kendisini onlara şefaatçi kılacağım. Onun çocuklarını, bidatler çıkarıp dinin hükümlerini değiştirene kadar bu evin ehli, oradakilere su vermekten sorumlu, ziyaretçilere hizmet eden ve evin

bekçiliğini yapan kişiler yapacağım. Onlar bidatler çıkarıp dinin hükümlerini değiştirince, benim de onların yerine başkalarını getirmeye hakkıyla gücüm yeter. İbrâhîm'i o evin imamı ve o şeriatın sahibi yapacağım. O yerlere gelen insanlar ve cinler kendisine uyacak ve onun tavaf ettiği yeri tavaf edecekler, onun hac yaptığı şekilde hac yapacaklar. İbrâhîm'in yaptığı gibi hac yapanların haccı kabul edilecek ve sevaba kavuşacak, onun yaptığı gibi yapmayanlar ise hac yapmamış olacak, sevaptan mahrum kalacak ve adağını yerine getirmemiş olacaktır. O gün o yerlerde benim nerede olduğumu soranlar bilsinler ki Ben oradaki saçı başı toz içinde olan, hac vazifesinin gereklerini yerine getiren, onların açıkladıklarını da gizlediklerini de bilen Rablerine yönelen toplukla beraberim."[1]

٣٧٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْعُطَارِدِيُّ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَيْسَرَةَ الْبَكْرِيِّ، حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " كَانَ مَوْضِعُ الْبَيْتِ فِي زَمَنِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ شِبْرًا أَوْ أَكْثَرُ عِلْمًا فَكَانَتِ الْمَلَائِكَةُ تَحُجُّ إِلَيْهِ قَبْلَ آدَمَ ثُمَّ حَجَّ آدَمُ فَاسْتَقْبَلَتْهُ الْمَلَائِكَةُ، قَالُوا: يَا آدَمُ مِنْ أَيْنَ جِئْتَ؟، قَالَ: حَجَجْتُ الْبَيْتَ، قَالُوا: قَدْ حَجَّتْهُ الْمَلَائِكَةُ قَبْلَكَ "

3700- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hz. Âdem zamanında Kâbe'nin yeri bir karıştı. Âdem'den önce melekler onu ziyaret ederlerdi. Sonra Hz. Âdem Kâbe'yi ziyaret edince melekler kendisini karşıladılar ve: «Ey Âdem! Nereden geliyorsun?» diye sordular. Hz. Âdem: «Hac yaptım» cevabını verince melekler: «Melekler, senden önce Kâbe'yi ziyaret edip hac yaptılar» dediler."*[2]

٣٧٠١ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: " أُهْبِطَ آدَمُ بِالْهِنْدِ، فَقَالَ: يَا رَبِّ مَالِي لَا أَسْمَعُ صَوْتَ الْمَلَائِكَةِ كَمَا كُنْتُ أَسْمَعُهَا فِي الْجَنَّةِ؟،

---

[1] İsnâdı çok zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Beyhakî, *Sünen* (176, 177).

فَقَالَ لَهُ: بِخَطِيئَتِكَ يَا آدَمُ، فَانْطَلِقْ فَابْنِ لَهُ بَيْتًا فَتَطُوفُ بِهِ كَمَا رَأَيْتُهُمْ يَتَطَوَّفُونَ، فَانْطَلَقَ حَتَّى أَتَى مَكَّةَ، فَبَنَى الْبَيْتَ، فَكَانَ مَوْضِعُ قَدَمَيْ آدَمَ قُرًى وَأَنْهَارًا وَعُمَارَةً، وَمَا بَيْنَ خُطَاهُ مَفَاوِزَ، فَحَجَّ آدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْبَيْتَ مِنَ الْهِنْدِ أَرْبَعِينَ سَنَةً "

3701- Atâ der ki: "Hz. Âdem, Hindistan'a indirildiğinde: «Ey Rabbim! Neden, Cennette olduğu gibi meleklerin sesini duyamıyorum?» diye sorunca, Yüce Allah: «Günahın sebebiyle ey Âdem! Git ve Benim için bir ev yaparak meleklerin tavaf ettiğini gördüğün gibi sen de tavaf et» buyurdu. Hz. Âdem, Mekke'ye gidip Kâbe'yi inşa etti. Âdem'in bastığı her yer köy, nehir ve binalarla doldu. Adımlarınm arası ise geçit oldu. Hz. Âdem, Hindistan'dan hac yapmak için kırk yıl Mekke'ye gidip geldi."[1]

٣٧٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ السَّمَذِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ الْإِمَامُ، عَنْ بَعْضِ شُيُوخِهِ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَدْرٍ شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ خَيْثَمَةَ، عَنْ أَبِي يَحْيَى الْقَتَّاتِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: " أَنَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَجَّ عَلَى رِجْلَيْهِ مِنَ الْهِنْدِ أَرْبَعِينَ حَجَّةً "

3702- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Âdem, Hindistan'dan hac yapmak için kırk yıl Mekke'ye yaya olarak gidip gelmiştir.[2]

٣٧٠٣ - وأَخْبَرَنَا أَبُو ذَرٍّ بْنُ أَبِي الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْقَاسِمِ الْمُذَكِّرُ، وَأَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَا: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْمُهَرِّجَانِيُّ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْبَرَاءِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمُنْعِمِ بْنُ إِدْرِيسَ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّهِ أَبِي أُمِّهِ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ الْيَمَانِيِّ، قَالَ: " لَمَّا تَابَ اللهُ عَلَى آدَمَ، وَأَمَرَهُ أَنْ يَسِيرَ إِلَى مَكَّةَ، فَطَوَى لَهُ الْأَرْضَ حَتَّى انْتَهَى إِلَى مَكَّةَ، فَلَقِيَتْهُ الْمَلَائِكَةُ بِالْأَبْطَحِ فَرَحَّبَتْ بِهِ، وَقَالَتْ لَهُ: يَا آدَمُ إِنَّا لَنَنْتَظِرُكَ بِرَّ حَجِّكَ، أَمَا إِنَّا قَدْ حَجَجْنَا هَذَا الْبَيْتَ قَبْلَكَ بِأَلْفَيْ عَامٍ، وَأَمَرَ اللهُ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَعَلَّمَهُ الْمَنَاسِكَ وَالْمَشَاعِرَ كُلَّهَا، وَانْطَلَقَ بِهِ حَتَّى أَوْقَفَهُ فِي عَرَفَاتٍ، وَالْمُزْدَلِفَةِ، وَبِمِنًى، وَعَلَى الْجِمَارِ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الصَّلَاةَ وَالزَّكَاةَ وَالصَّوْمَ وَالِاغْتِسَالَ مِنَ الْجَنَابَةِ ". وَذَكَرَ وَهْبٌ: "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

أَنَّ الْبَيْتَ كَانَ عَلَى عَهْدِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَاقُوتَةً حَمْرَاءَ تَلْتَهِبُ نُورًا مِنْ يَاقُوتِ الْجَنَّةِ لَهَا بَابَانِ شَرْقِيٌّ وَغَرْبِيٌّ مِنْ ذَهَبٍ مِنْ تِبْرِ الْجَنَّةِ، وَكَانَ فِيهَا ثَلَاثُ قَنَادِيلَ مِنْ تِبْرِ الْجَنَّةِ فِيهَا نُورٌ يَلْتَهِبُ بَابُهَا مَنْظُومٍ بِنُجُومٍ مِنْ يَاقُوتٍ أَبْيَضَ، وَالرُّكْنُ يَوْمَئِذٍ نَجْمٌ مِنْ نُجُومِهَا يَاقُوتَةٌ بَيْضَاءُ فَلَمْ يَزَلْ عَلَى ذَلِكَ حَتَّى كَانَ فِي زَمَانِ نُوحٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ. وَقَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ: إِنَّ خَيْمَةَ آدَمَ وَهِيَ الْيَاقُوتَةُ لَمْ تَزَلْ فِي مَكَانِهَا حَتَّى قَبَضَ اللهُ آدَمَ ثُمَّ رَفَعَهَا إِلَيْهِ وَبَنَى بَنُو آدَمَ فِي مَوْضِعَهَا بَيْتًا مِنَ الطِّينِ وَالْحِجَارَةِ فَلَمَّا يَزَلْ مَعْمُورًا حَتَّى زَمَنَ الْغَرَقِ فَرُفِعَ مِنَ الْغَرَقِ فَوُضِعَ تَحْتَ الْعَرْشِ، وَمَكَثَتِ الْأَرْضُ خَرَابًا أَلْفَيْ سَنَةٍ فَلَمْ يَزَلْ عَلَى ذَلِكَ حَتَّى كَانَ زَمَنُ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَمَرَهُ أَنْ يَبْنِي بَيْتَهُ فَجَاءَتِ السَّكِينَةُ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَأَنَّهَا سَحَابَةٌ فِيهَا رَأْسٌ يَتَكَلَّمُ لَهَا وَجْهٌ كَوَجْهِ الْإِنْسَانِ، فَقَالَ: يَا إِبْرَاهِيمُ خُذْ قَدْرَ ظِلِّي فَابْنِ عَلَيْهِ لَا تَزِدْ شَيْئًا، وَلَا تُنْقِصْ فَأَخَذَ إِبْرَاهِيمُ قَدْرَ ظِلِّهَا ثُمَّ بَنَى هُوَ وَإِسْمَاعِيلُ الْبَيْتَ، وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ سَقْفًا فَكَانَ النَّاسُ يُلْقُونَ فِيهِ الْحُلِيَّ وَالْمَتَاعَ حَتَّى إِذَا كَادَ أَنْ يَمْتَلِئَ اسْتَعَدَّ لَهُ خَمْسُ نَفَرٍ لِيَسْرِقُوا مَا فِيهِ فَقَامَ كُلُّ وَاحِدٍ عَلَى زَاوِيَةٍ، وَانْقَحَمَ الْخَامِسُ فَسَقَطَ عَلَى رَأْسِهِ فَهَلَكَ، وَبَعَثَ اللهُ عِنْدَ ذَلِكَ حَيَّةً بَيْضَاءَ سَوْدَاءَ الرَّأْسِ وَالذَّنَبِ حَرَسَتِ الْبَيْتَ خَمْسَمِائَةِ عَامٍ لَا يَقْرَبُه أَحَدٌ إِلَّا أَهْلَكْتَهُ فَلَمْ يَزَلْ كَذَلِكَ حَتَّى بِنْتُهُ قُرَيْشٌ "

قَالَ: وَذَكَرَ عَنْ عَطَاءٍ، أَنَّ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، سَأَلَ كَعْبًا، فَقَالَ: أَخْبِرْنِي عَنْ هَذَا الْبَيْتِ، مَا كَانَ أَمْرُهُ؟، فَقَالَ: " إِنَّ هَذَا الْبَيْتَ أَنْزَلَهُ اللهُ مِنَ السَّمَاءِ يَاقُوتَةٌ مُجَوَّفَةٌ مَعَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَقَالَ: يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا بَيْتِي فَطُفْ حَوْلَهُ وَصَلِّ حَوْلَهُ كَمَا رَأَيْتَ مَلَائِكَتِي تَطُوفُ حَوْلَ عَرْشِي وَتُصَلِّي، وَنَزَلَتْ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ فَرَفَعُوا قَوَاعِدَهُ مِنْ حِجَارَةٍ ثُمَّ وُضِعَ الْبَيْتُ عَلَى الْقَوَاعِدِ، فَلَمَّا غَرَّقَ اللهُ قَوْمَ نُوحٍ رَفَعَهُ اللهُ وَبَقِيَتْ قَوَاعِدُهُ ". وذَكَرَ وَهْبٌ أَنَّهُ قَرَأَ كِتَابًا مِنَ الْكُتُبِ الْأُولَى وَجَدَ فِيهِ ذِكْرُ أَمْرِ الْكَعْبَةِ فَذَكَرَ أَنَّهُ لَيْسَ مِنْ مَلَكٍ يَبْعَثُهُ اللهُ إِلَى الْأَرْضِ إِلَّا أُمِرَ بِزِيَارَةِ الْبَيْتِ فَيَنْقَضُّ مِنْ عِنْدِ الْعَرْشِ مُحْرِمًا يُلَبِّي حَتَّى يَسْتَلِمَ الْحَجَرَ ثُمَّ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ أُسْبُوعًا ثُمَّ يَدْخُلُ الْبَيْتَ فَيَرْكَعُ فِي جَوْفِهِ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ يَصْعَدُ "

3703- Vehb b. Münebbih anlatıyor: Allah, Hz. Âdem'in tövbesini kabul ettiği ve Mekke'ye gitmesini emrettiği zaman, Allah, Hz. Âdem için yeryüzünü (altında) dürdü. Hz. Âdem, Mekke'ye varınca melekler kendisini Ebtah'ta karşıladılar ve onu selamlayıp: "Ey Âdem! Biz de seni bekliyorduk. Allah haccını kabul etsin. Biz, senden iki bin yıl önce bu evde hac yaptık"

dediler. Allah, Cibrîl'e emretti ve Cibrîl, Âdem'e haccın menasikini ve haccın yapıldığı yerleri gösterdi. Sonra onu alıp Arafat'ta, Müzdelife'de, Minâ'da ve cemrelerin atıldığı yerde durdurdu. Allah, Âdem'e namazı, zekâtı, orucu ve cünüplükten dolayı gusletmeyi emretti. Hz. Âdem zamanında Kâbe, Cennetten getirilen ve ışık saçan kırmızı bir yakuttan idi. Onun doğuda ve batıda olmak üzere saf Cennet altınından iki kapısı ve ışık saçan üç kandili vardı. Kapısı Cennetten olan beyaz yakutlarla süslenmişti. O zaman Rükün de Cennetten gelmiş beyaz yakuttandı. Bu durum Hz. Nûh zamanına kadar böyle devam etti."

Başka bir rivayetinde Vehb şöyle demiştir: "Bu yakut Âdem'in evi idi. Hz. Âdem vefat edene kadar da yerinde kaldı. Sonra Allah onu ref etti. Âdem'in çocukları onun yerine çamurdan ve taşlardan bir ev inşa ettiler. Bu da tufan olana kadar böyle kaldı. Tufan olduğunda Kâbe çekilip Arş'ın altına konuldu ve yeryüzü bin yıl harabe bir şekilde kaldı. İbrâhîm zamanında Allah ona Kâbe'yi inşa etmesini emretti. Şanı yüce Allah başı bulunan, insan yüzü gibi yüzü olan ve konuşan bir bulut gönderdi. Buluttaki bu baş: "Ey İbrâhîm! Gölgem kadar bir yere Kâbe'yi yap. Yaptığın gölgemden ne büyük, ne de küçük olsun" dedi. Hz. İbrâhîm bulutun gölgesi kadar bir yere oğlu İsmâîl ile beraber Kâbe'yi inşa etti ve tavanını yapmadı. İnsanlar Kâbe'nin içine süslerini ve eşyalarını atarlardı. Kâbe'nin içi dolmak üzereyken beş kişi içindekileri çalmak istediler ve dört kişi birer köşede durup beşincisi girmek için davrandı, ama baş aşağı düşüp öldü. O zaman Allah, başı ve kuyruğu siyah olan beyaz bir yılan gönderdi. Bu yılan beş yüz yıl Kâbe'yi korudu ve Kâbe'ye (kötü niyetle) yaklaşanı öldürdü. Bu durum, Kureyş'in Kâbe'yi tekrar inşa etmesine kadar böyle devam etti."

Yine Atâ'dan naklederek şöyle demiştir: Ömer b. el-Hattâb, Ka'b'a: "Bana Kâbe hakkında bilgi ver" deyince, Ka'b şu karşılığı verdi: "Allah, bu evi, Hz. Âdem ile içi boş bir yakut olarak indirdi ve: «Ey Âdem! Bu, Benim evimdir. Meleklerin, Arş'ımın etrafında tavaf yapıp namaz kıldıklarını gördüğün gibi sen de bunun etrafında tavaf yapıp namaz kıl» buyurdu. Hz. Âdem ile beraber melekler de inip temellerini taşla yükselttiler ve Kâbe bu

temeller üzerine konuldu. Allah, Nûh kavmine tufanı gönderdiği zaman onu semaya çekti ve yerde sadece temelleri kaldı."[1]

٣٧٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ عُمَرُ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ السِّرَاجُ، حَدَّثَنَا أَبُو شُعَيْبٍ الْحَرَّانِيُّ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ عَمْرٍو، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ سَلَامُ بْنُ سُلَيْمٍ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَرْعَرَةَ، قَالَ: أَتَيْتُ الرَّحْبَةَ فَإِذَا أَنَا بِنَفَرٍ جُلُوسٍ قَرِيبٍ مِنْ ثَلَاثِينَ أَوْ أَرْبَعِينَ رَجُلًا، فَقَعَدْتُ مَعَهُمْ، فَخَرَجَ عَلَيْنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَمَا رَأَيْتُهُ أَنْكَرَ أَحَدًا مِنَ الْقَوْمِ غَيْرِي، فَقَالَ: أَلَا رَجُلٌ يَسْأَلُ فَيَنْتَفِعَ وَيَنْفَعَ جُلَسَاءَهُ، قَالَ: فَقَامَ رَجُلٌ، فَقَالَ: ﴿وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوا﴾ [الذاريات: ١]؟، قَالَ: " الرِّيحُ "، قال فَمَا الْحَامِلَاتُ وِقْرًا؟، قَالَ: " هِيَ السَّحَابُ "، قَالَ: فَمَا الْجَارِيَاتُ يُسْرًا؟، قَالَ: " هِيَ السُّفُنُ "، قَالَ: فَمَا الْمُقَسِّمَاتُ أَمْرًا، قَالَ: " هِيَ الْمَلَائِكَةُ "، قَالَ: فَمَا الْجَوَارِ الْكُنَّسِ؟، قَالَ: " هِيَ الْكَوَاكِبُ "، قَالَ: فَمَا السَّقْفُ الْمَرْفُوعُ؟، قَالَ: " السَّمَاءُ "، قَالَ: فَمَا الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ؟، قَالَ: " بَيْتٌ فِي السَّمَاءِ يُقَالُ لَهُ الضَّرَّاحُ وَهُوَ بِحِيَالِ الْكَعْبَةِ مِنْ فَوْقِهَا، حُرْمَتُهُ فِي السَّمَاءِ كَحُرْمَةِ الْبَيْتِ فِي الْأَرْضِ يُصَلِّي فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ لَا يَعُودُونَ فِيهِ أَبَدًا "، قَالَ: ثُمَّ جَلَسَ الرَّجُلُ، فَقَالَ عَلِيٌّ: " أَلَا رَجُلٌ يَسْأَلُ فَيَنْتَفِعَ وَيَنْفَعَ جُلَسَاءَهُ؟ "، قَالَ: فَقَامَ رَجُلٌ، فَقَالَ: مَا الْعَاصِفاتُ عَصْفًا؟ قَالَ: " الرِّيحُ "، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: أَلَا تُحَدِّثُنِي مَاذَا الْبَيْتُ؟ هُوَ أَوَّلُ بَيْتٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ؟، قَالَ: " لَا، وَلَكِنَّهُ أَوَّلُ بَيْتٍ وُضِعَ فِيهِ الْبَرَكَةُ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا، وَإِنْ شِئْتَ أَنْبَأْتُكَ كَيْفَ بُنِيَ؟، إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَوْحَى إِلَى إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنِ ابْنِ لِي بَيْتًا فِي الْأَرْضِ، فَضَاقَ إِبْرَاهِيمُ بِذَلِكَ ذَرْعًا، فَأَرْسَلَ اللهُ إِلَيْهِ السَّكِينَةَ وَهِيَ رِيحٌ خَجُوجٌ حَتَّى انْتَهَتْ إِلَى مَكَّةَ، وَتَطَوَّقَتْ مَوْضِعَ الْبَيْتِ، وَأَمَرَ إِبْرَاهِيمَ أَنْ يَبْنِيَ حَيْثُ تَسْتَقِرُّ السَّكِينَةُ، قَالَ: فَبَنَى إِبْرَاهِيمُ حَيْثُ اسْتَقَرَّتِ السَّكِينَةُ، قَالَ: وَكَانَ يَبْنِي هُوَ وَابْنُهُ حَتَّى بَلَغَ مَوْضِعَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ، فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ لِابْنِهِ: ابْغِنِي حَجَرًا، قَالَ: فَذَهَبَ الْغُلَامُ يَبْنِي سَاقًا، فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: ابْغِنِي حَجَرًا كَمَا أَمَرْتُكَ، قَالَ: فَذَهَبَ الْغُلَامُ لِيَلْتَمِسَ حَجَرًا، قَالَ: فَأَتَاهُ وَقَدْ رَكِبَ الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ فِي مَكَانِهِ، فَقَالَ لَهُ: يَا أَبَتِ مَنْ أَتَاكَ بِهَذَا الْحَجَرِ؟ قَالَ: أَتَانِي بِهِ مَنْ لَمْ يَتَّكِلْ عَلَى بِنَائِي وبِنَائِكَ، جَاءَهُ بِهِ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ

[1] İsnâdı zayıftır.

السَّلَامُ مِنَ السَّمَاءِ. قَالَ: فَبَنَاهُ، فَمَرَّ عَلَيْهِ الدَّهْرُ فَانْهَدَمَ، فَبَنَتْهُ الْعَمَالِقَةُ، قَالَ: فَمَرَّ عَلَيْهِ الدَّهْرُ فَانْهَدَمَ فَبَنَتْهُ جُرْهُمٌ فَمَرَّ عَلَيْهِ الدَّهْرُ فَانْهَدَمَ فَبَنَتْهُ قُرَيْشٌ وَرَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَئِذٍ رَجُلٌ شَابٌّ فَلَمَّا أَرَادُوا أَنْ يَرْفَعُوا الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَاخْتَصَمُوا فِيهِ، فَقَالُوا: يَحْكُمُ بَيْنَنَا أَوَّلُ رَجُلٍ يَخْرُجُ مِنْ هَذِهِ السِّكَّةِ فَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَوَّلُ مَنْ خَرَجَ عَلَيْهِمْ فَقَضَى بَيْنَهُمْ أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي مِرْطٍ ثُمَّ يَرْفَعُهُ جَمِيعُ الْقَبَائِلِ كُلِّهِمْ ". وَرُوِّينا مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ سِمَاكٍ، فَقَالَ: فِي السَّكِينَةِ لَهَا رَأْسٌ، وَقَالَ: ثُمَّ تَطَوَّقَتْ مَوْضِعَ الْبَيْتِ تَطَوُّقَ الْحَيَّةِ، وَقَالَ فِي آخِرِهِ: فَرَفَعُوهُ وَأَخَذَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَوَضَعَهُ

3704- Hâlid b. Ar'are anlatıyor: Rahbe'ye geldim ve orada otuz veya kırk kişi kadar olduğunu gördüm. Ben de onlarla birlikte oturdum. Bu sırada Ali b. Ebî Tâlib çıkıp geldi. Ali, oradakilerin arasında sadece beni tanımadı. Ali: "Aranızda soru sorup ta kendine ve arkadaşlarına fayda sağlayacak biri yok mu?" deyince, bir adam kalkıp: *"Tozutup savuranlar*[1] nedir?" deyince, Ali: "Rüzgardır" cevabını verdi. Adam: "*Ağırlık taşıyanlar*[2] nedir?" deyince, Ali: "Bulutlardır" cevabını verdi. Adam: "*Kolaylıkla akıp gidenler*[3] nedir?" deyince, Ali: "Gemilerdir" cevabını verdi. Adam: "*İş bölüştürenler*[4] kimdir?" deyince, Ali: "Meleklerdir" cevabını verdi. Adam: "*Akıp yuvasına girenler*[5] nedir?" deyince, Ali: "Yıldızlardır" cevabını verdi. Adam: "*Yükseltilmiş tavan*[6] nedir?" deyince, Ali: "Semadır" cevabını verdi. Adam: "*Beytu'l-Mâmûr*[7] nedir?" diye sorunca, Ali: "Semada Durâh olarak anılan bir evdir. Kâbe'nin de üst hizasındadır. Bu evin semadaki kutsallığı Kâbe'nin yeryüzündeki kutsallığı gibidir. Bu eve her gün yetmiş bin melek gelip

---

[1] Zâriyât Sur. 1

[2] Zâriyât Sur. 2

[3] Zâriyât Sur. 3

[4] Zâriyât Sur. 4

[5] Tekvîr Sur. 16

[6] Tûr Sur. 5

[7] Tûr Sur. 4

namaz kılar ve orada namaz kılan bir melek bir daha asla oraya gelmez" karşılığını verdi. Soru soran adam oturunca, Ali: "Aranızda soru sorup ta kendine ve arkadaşlarına fayda sağlayacak biri yok mu?" dedi. Bunun üzerine bir adam kalkıp: "*Şiddetle eserek (zararlıları) savurup atanlar*[1] nedir?" deyince, Ali: "Bu rüzgardır" cevabını verdi.

Adam: "Bana Beyt'i anlatır mısın? O, yeryüzünde dikilen ilk ev midir?" deyince, Ali şu karşılığı verdi: "Hayır, ancak kendisine bereket bırakılan ilk evdir. *Orada apaçık nişâneler, (ayrıca) İbrâhîm'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur.*[2] İstersen sana onun nasıl inşa edildiğini anlatayım. Yüce Allah, Hz. İbrâhîm'e: "Bana yeryüzünde bir ev inşa et" diye vahyetti. İbrâhîm bu işi ağır görünce Allah kendisine Sekîne'yi gönderdi. Sekîne yumuşak bir hava idi. Sekîne, Mekke'ye gitti. İbrâhîm'e, Sekîne'nin sarmış olduğu yere beyti inşa etmesini emretti. İbrâhîm oğluyla birlikte Beyt'i inşa etmekteydi. Hacer-i Esved'in yerine gelinince, İbrâhîm oğluna: "Bana bir taş getir" dedi. Oğlu her gün bir kor örmekteydi. İbrâhîm bir daha: "Sana emrettiğim gibi bir taş getir" deyince, oğlu taş almaya gitti. Geri döndüğünde Hacer-i Esved'in yerine yerleştirildiğini gördü ve: "Ey baba! Bu taşı sana kim getirdi?" diye sordu. Bunun üzerine İbrâhîm: "Bunu Beyt'i inşa etmekle mükellef olmayan bir kişi getirdi" dedi. Taşı kendisine Cibrîl semadan getirmişti. Böylece Beyt'i inşa ettiler. Uzun yıllar geçtikten sonra Kâbe yıkılınca onu Amâlikler tekrar inşa etti. Uzun yıllar geçtikten sonra tekrar yıkılınca bu sefer onu Curhum kabilesi tekrar inşa etti. Uzun yıllar geçtikten sonra tekrar yıkılınca onu Kureyş tekrar inşa etti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) o zamanlar daha delikanlılık çağında idi. Hacer-i Esved'i yerine koymak istediklerinde kabileler aralarında ihtilafa düştü ve: "Bu yoldan gelen ilk kişi aramızda hakemlik yapsın" dediler. Oradan da gelen ilk Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oldu. Bunun üzerine aralarında bir örtü

---

[1] Mürselât Sur. 2

[2] Âli İmrân Sur. 97

koymalarını ve Hacer-i Esved'i örtünün üzerine koyup bütün kabile reislerinin onu yerine kaldırmalarına hükmetti."[1]

Başka bir yolla bize bildirilene göre Simâk şöyle demiştir: "Sekîne'nin bir başı vardı. Sonra Sekîne, Beyt'in yerini yılanın kıvrılması gibi çevirdi." Hadisin sonunda da: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Hacer-i Esved'i alıp yerine yerleştirdi" ibaresi geçmiştir.

٣٧٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ فِي السَّمَاءِ السَّابِعَةِ يَدْخُلُهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ ثُمَّ لَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ "

3705- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Semadaki Beytu'l-Mâmûr'u günde yetmiş bin melek ziyaret eder ve kıyamete kadar da bir daha oraya gelmezler*" buyurmuştur.[2]

٣٧٠٦ - وَبِإِسْنَادِهِ حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شَيْبَانُ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: " الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ بَيْتٌ فِي السَّمَاءِ بِحِيَالِ الْكَعْبَةِ لَوْ سَقَطَ سَقَطَ عَلَيْهَا، يُصَلِّي فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، وَالْحَرَمُ حَرَمٌ بِحِيَالِهِ إِلَى الْعَرْشِ، وَمَا مِنَ السَّمَاءِ مَوْضِعُ إِهَابٍ إِلَّا وَعَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ أَوْ قَائِمٌ "

3706- Abdullah b. Amr b. el-Âs der ki: "Beytu'l-Mâmûr semada Kâbe'nin hizasında bir evdir. Şayet düşecek olsa Kâbe'nin üzerine düşer. Bu evde her gün yetmiş bin melek namaz kılar. Harem bölgesi de üst taraftan Arş'a kadar yine haremdir. Semada bir meleğin secde etmediği veya kıyamda durmadığı bir hayvan postu kadarlık bile boş yer yoktur."[3]

---

[1] İsnâdının bir zararı yoktur. İbn Cerîr, *Tefsîr* (26(186, 187) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/466, 467).

[2] İçinde kadı Abdurrahman'ın bulunmasından dolayı isnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (3/153), Nesâî, *S. el-Kübrâ* (1/129), İbn Cerîr, *Tefsîr* (27/17) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/468).

[3] Hâkim'in hocası dışındaki ravileri güvenilirdir.

٣٧٠٧ - وَبِإِسْنَادِهِ حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا وَرْقَاءُ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، فِي قَوْلِهِ: ﴿مَثَابَةً لِلنَّاسِ﴾ [البقرة: ١٢٥]، يَقُولُ: " لَا يَقْضُونَ مِنْهُ وَطَرًا أَبَدًا "، ﴿وَأَمْنًا﴾ [البقرة: ١٢٥]، يَقُولُ: " لَا يَخَافُ مَنْ دَخَلَهُ "

3707- İbn Ebî Necîh bildiriyor: Mücâhid: ***"İnsanlar için bir toplantı yeri"***[1] buyruğunu açıklarken: "Devamlı olarak dönülüp kendisine gidilen ve kendisine gitmekle doyulmayan yer demektir" dedi. ***"Ve emin bir mahal yapmıştık"***[2] buyruğu hakkında ise: "Oraya giren kişi (de güven içinde olur ve) hiçbir şeyden korkmaz" dedi.[3]

٣٧٠٨ - وَبِإِسْنَادِهِ حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ السَّمَّانُ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " لَوْ أَنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ خَلِيلَ الرَّحْمَنِ كَانَ قَالَ: فَاجْعَلْ أَفْئِدَةَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ لَحَجَّهُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى، وَلَكِنْ قَالَ: فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ فَخَصَّ بِهِ الْمُؤْمِنِينَ "

3708- İbn Abbâs der ki: Rahmân'ın dostu İbrâhîm eğer: "İnsanların gönüllerini onlara meylettir" deseydi, Yahudiler de Hıristiyanlar da haccederdi. Ancak: ***"İnsanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir"***[4] diyerek duasına sadece müminleri katmıştır.[5]

٣٧٠٩ - أَخْبَرَنَا زَيْدُ بْنُ أَبِي هَاشِمٍ الْعَلَوِيُّ، وَعَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْمُقْرِئُ، بِالْكُوفَةِ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمٍ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ حَمَّادٍ، حَدَّثَنَا أَسْبَاطٌ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: " إِنَّ فِي السَّمَاءِ بَيْتًا يُقَالُ لَهُ الضَّرَّاحُ، وَهُوَ فَوْقَ الْبَيْتِ الْعَتِيقِ مِنْ حِيَالِهِ حُرْمَتُهُ فِي السَّمَاءِ كَحُرْمَةِ هَذَا فِي الْأَرْضِ يَلِجُهُ كُلَّ لَيْلَةٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يُصَلُّونَ فِيهِ، لَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ أَبَدًا غَيْرَ تِلْكَ اللَّيْلَةِ "

---

[1] Bakara Sur. 125

[2] Bakara Sur. 125

[3] Hâkim'in hocası dışındaki ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (1/533, 534) ve Beyhakî, *Sünen* (5/176).

[4] İbrâhim Sur. 37

[5] İsnâdı zayıftır. İbn Cerîr, *Tefsîr* (13/234).

3709- İbn Abbâs bildiriyor: "Semâda kendisine Durâh denilen bir ev vardır. O da Beytü'l-Atîk'in üst hizasındadır. Bu evin semadaki kutsallığı Kâbe'nin yeryüzündeki kutsallığı gibidir. Bu evde her gün yetmiş bin melek gelip namaz kılar ve orada namaz kılan bir melek o geceden sonra bir daha asla oraya gelmez."[1]

٣٧١٠ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " لَمَّا بَنَى إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْبَيْتَ أَوْحَى اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَيْهِ أَنْ أَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ، قَالَ: فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ قَدِ اتَّخَذَ بَيْتًا وَأَمَرَكُمْ أَنْ تَحُجُّوهُ، فَاسْتَجَابَ لَهُ مَا سَمِعَهُ مِنْ حَجَرٍ أَوْ شَجَرٍ أَوْ أَكَمَةٍ أَوْ تُرَابٍ: لَبَّيْكَ اللهُمَّ لَبَّيْكَ "

3710- İbn Abbâs der ki: Hz. İbrâhîm, Kâbe'yi inşa edip bitirdiği zaman Yüce Allah kendisine vahyederek haccın ilanını yapmasını emretti. Bunun üzerine İbrâhîm: "Rabbiniz kendine bir ev edindi ve sizin de onu haccetmenizi emretti" diye seslendi. Bu çağrıyı işiten taş, ağaç, tepe, toprak ne varsa: "Lebbeyk Allahumme Lebbeyk!" diyerek buna çağrıya icabet ettiler.[2]

٣٧١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ النَّضْرَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، فِي قَوْلِهِ: ﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ﴾ [الحج: ٢٧]، قَالَ: " لَمَّا فَرَغَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ بِنَاءِ الْبَيْتِ، فَقِيلَ لَهُ: نَادِ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ، قَالَ: كَيْفَ أَقُولُ يَا رَبِّ؟، قَالَ: قُلْ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ اسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ، فَقَالَهَا فَوَقَرَتْ فِي قَلْبِ كُلِّ مُؤْمِنٍ "

3711- Mansûr bildiriyor: Mücâhid: *"İnsanları hacca çağır"*[3] buyruğunu açıklarken şöyle dedi: Hz. İbrâhîm, Kâbe'yi inşa edip bitirdiği zaman kendisine: "İnsanları hacca çağır" denildi. Hz. İbrâhîm: "Nasıl bir çağrı

---

[1] İsnâdının bir zararı yoktur.

[2] İsnâdında Atâ es-Sâib bulunmaktadır, âhir ömründe ezberi bozulmuştur. İbn Cerîr, *Tefsîr* (17/144) ve Beyhakî, *Sünen* (5/176), *Delâil* (2/54).

[3] Hac Sur. 27

yapayım?" diye sorunca, Yüce Allah: "Ey insanlar! Rabbinizin çağrısına icabet edin, diye seslen" buyurdu. İbrâhîm bu çağrıyı yapınca orası her müminin gölünde saygınlık kazandı.[1]

٣٧١٢ - قَالَ: وحَدَّثَنَا سَعِيدٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: " لَمَّا فَرَغَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ أُمِرَ أَنْ يُؤَذِّنَ فِي النَّاسِ، فَقَامَ عَلَى الْمَقَامِ، فَقَالَ: يَا عِبَادَ اللهِ أَجِيبُوا، فَأَجَابُوهُ لَبَّيْكَ اللهُمَّ لَبَّيْكَ، فَمَنْ حَجَّ فَهُوَ مِمَّنْ أَجَابَ دَعْوَةَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ "، " وَرَوَيْنَا مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي كِتَابِ السُّنَنِ وَغَيْرِهِ "

3712- Mücâhid der ki: Hz. İbrâhîm'e insanlar içinde haccı ilan etmesi emredilince Makâm'a çıkıp: "Ey Allah'ın kulları! Allah'a icabet edin!" diye seslendi. Bunun üzerine insanlar: "Buyurun Rabbimiz emrindeyiz" dediler. Hacca giden her kişi İbrâhîm'in davetine icabet edenlerdendir.[2]

Bunu başka bir yolla *Sünen*[3] ve başka kitaplarda İbn Abbâs kanalıyla zikrettik.

٣٧١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ كَعْبِ الْأَحْبَارِ، قَالَ: " شَكَتِ الْكَعْبَةُ إِلَى رَبِّهَا وَبَكَتْ إِلَيْهِ، فَقَالَتْ: أَيْ رَبِّ قَلَّ زُوَّارِي، وَجَفَانِي النَّاسُ، فَقَالَ اللهُ لَهَا: إِنِّي مُحْدِثٌ لَكِ إِنْجِيلًا، وَجَاعِلٌ لَكِ زُوَّارًا يَحِنُّونَ إِلَيْكِ حَنِينَ الْحَمَامَةِ إِلَى بَيْضَاتِهَا "

وَرُوِّينَا عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ قَالَ: " مَا مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ حَجَّ الْبَيْتَ إِلَّا مَا كَانَ مِنْ هُودٍ، وَصَالِحٍ فَلَمَّا بَوَّأَهُ اللهُ لِإِبْرَاهِيمَ حَجَّهُ ثُمَّ لَمْ يَبْقَ شَيْءٌ بَعْدَهُ إِلَّا حَجَّهُ ". كَذَا قَالَ.

3713- Ka'bu'l-Ahbâr der ki: Kâbe, Rabbine şikâyette bulunup ağlayarak: "Ey Rabbim! Ziyaretçilerim azaldı. İnsanlar benden uzak kaldı" deyince,

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (17/145).

[2] Ravileri güvenilirdir. Abdürrezzak, *Musannef* 5/97 (9100), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (11/521) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (17/145).

[3] Hâkim, *Müstedrek* (2/388, 389), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (11/519) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (17/144).

Yüce Allah: "Sana yeni bir kitap indireceğim. Sana öyle ziyaretçiler kılacağım ki, seni güvercinin yumurtalarını özlemesi gibi özleyeceklerdir" buyurdu.[1]

Bize bildirilene göre Urve b. ez-Zübeyr şöyle demiştir: "Hiçbir peygamber yoktur ki Beyt'i haccetmiş olmasın. Ancak Hûd ve Sâlih peygamber bunların dışındadır. İbrâhîm onu haccettikten sonra her şey onu haccetti."[2] Urve böyle demiştir.

٣٧١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَحْمَدَ الْخَلَّالِيُّ، أَخْبَرَنَا ابْنُ زَيْدَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ زَمْعَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ وَهْرَامٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَمَّا حَجَّ مَرَّ بِوَادِي عُسْفَانَ، فَقَالَ: " لَقَدْ مَرَّ بِهَذَا الْوَادِي هُودٌ، وَصَالِحٌ، وَمُوسَى عَلَيْهِمُ السَّلَامُ عَلَى بَكَرَاتٍ حُمُرٍ خِطْمُهُمُ اللِّيفُ، وَعَلَيْهِمُ الْعَبَاءُ، وَأَرْدِيَتُهُمُ النِّمَارُ، يَحُجُّونَ الْبَيْتَ الْعَتِيقَ "

3714- İbn Abbâs bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir defa haccedip Usfân vadisine geldiğinde: *"Hz. Hûd, Salih ve Mûsa bu vadiden yularları hurma lifinden olan kırmızı genç dişi develer üzerinde geçtiler. Üzerlerinde aba ve alacalı kumaştan giysiler vardı. Beytü'l-Atîk'i hac ediyorlardı"* buyurdu.[3]

٣٧١٥ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، إِمْلَاءً وَقِرَاءَةً، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُوسَى الْأَشْيَبُ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدَ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَتَى عَلَى وَادِي الْأَزْرَقِ، فَقَالَ: " مَا هَذَا؟ "، قَالُوا: وَادِي الْأَزْرَقِ، فَقَالَ: " كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ مُنْهَبِطًا لَهُ جُؤَارٌ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ بِالتَّلْبِيَةِ "، ثُمَّ أَتَى عَلَى ثَنِيَّةٍ، فَقَالَ: " مَا هَذِهِ الثَّنِيَّةُ؟ "، قَالُوا: ثَنِيَّةُ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ: " كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يُونُسَ بْنِ مَتَّى عَلَى نَاقَةٍ حَمْرَاءَ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Beyhakî, *Sünen* (5/177).

[3] İsnâdı zayıftır.

جَعْدَةٍ خِطَامُهَا لِيفٌ، وَهُوَ يُلَبِّي وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ صُوفٌ ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدَ

3715- İbn Abbâs bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ezrak vadisine geldiğinde: *"Bu vadi hangi vadidir?"* diye sordu. Kendisine: "Ezrak vadisidir" denilince: *"Musa b. İmrân'ın buradan Yüce Allah'a yüksek sesle telbiye ederek geçişini görür gibiyim"* buyurdu. Sonra bir tepeye geldiğinde: *"Bu tepe hangi tepedir?"* diye sordu. Kendisine: "Bu filan tepedir" denilince: *"Yunus b. Matta'nın buradan sırtında yünden bir cübbe ile yuları hurma lifinden olan kırmızı kıvırcık tüylü deve üzerinde, telbiye ederek geçtiğini görür gibiyim"* buyurdu.[1]

Müslim bunu Dâvud b. Ebî Hind kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٧١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حَنْظَلَةَ الْأَسْلَمِيِّ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُهِلَّنَّ ابْنُ مَرْيَمَ مِنْ فَجِّ الرَّوْحَاءِ بِالْحَجِّ أَوْ بِالْعُمْرَةِ أَوْ لَيُثَنِّيَنَّهُمَا ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ الزُّهْرِيِّ

3716- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Canım elinde olana yemin olsun ki İbn Meryem hac veya umre veya ikisini birden yapmak için mutlaka Fecc-i Ravhâ'da telbiye getirecektir"* buyurdu.[3]

Müslim bunu başka bir yolla Zührî kanalıyla rivayet etti.[4]

٣٧١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي عَمِيَ أَبُو عَبْدِ اللهِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَابِطٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ ضَمْرَةَ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/152 (268).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Müslim 1/915 (216).

السَّلُولِيِّ، قَالَ: " مَا بَيْنَ الْمَقَامِ إِلَى الرُّكْنِ إِلَى بِئْرِ زَمْزَمَ إِلَى الْحجرِ قَبْرُ سَبْعَةٍ وَسَبْعِينَ نَبِيًّا جَاءُوا حَاجِّينَ فَمَاتُوا فَقُبِرُوا هُنَالِكَ ". قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: لَمْ أَسْمَعْ مِنْ يَحْيَى بْنِ سُلَيْمٍ غَيْرَ هَذَا الْحَدِيثِ "

3717- Abdullah b. Damra es-Selûlî der ki: "Makâm, Rükn, Zemzem kuyusu ve Hicr arasında yetmiş yedi peygamberin mezarı vardır. Hac için gelip öldüler ve burada defnedildiler."[1]

Ebû Abdillah der ki: Yahyâ b. Süleym'den bu hadisten başka bir hadis işitmedim.

٣٧١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ طَاوُوسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ الْفَتْحِ فَتْحِ مَكَّةَ: " إِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَّمَهُ اللهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فَهُوَ حَرَامٌ حَرَّمَهُ اللهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا يُخْتَلَى خَلَاهَا، وَلَا يُعْضَدُ شَجَرُهَا، وَلَا يُنَفَّرُ صَيْدُهَا، وَلَا يَلْتَقِطُ لُقَطَتَهَا إِلَّا مَنْ عَرَّفَهَا ". قَالَ الْعَبَّاسُ: إِلَّا الْإِذْخِرَ فَإِنَّهُ لِقِينِهِمْ وَبُيُوتِهِمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِلَّا الْإِذْخِرَ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ جَرِيرٍ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ

3718- İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu eleyhi vesellem), Mekke'nin fetih gününde şöyle buyurdu: "*Şüphesiz ki, Allah gökleri ve yeri yarattığı gün bu beldeyi haram bölge kılmıştır ve kıyamete kadar haram bölge olarak kalacaktır. Oranın yeşil otu koparılamaz, ağacı kesilmez, av hayvanı ürkütülmez ve yitik olan şey ilan ediciden başkası tarafından alınıp kaldırılamaz.*" Abbâs: "İzhır otu bunun dışında kalsın. O, demircilerce ve evlerde kullanılır" deyince, Allah Resûlü: *"İzhır otu bunun dışındadır"* buyurdu.[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı sahihtir.

Buhârî bunu *Sahîh*'te Osmân b. Ebî Şeybe kanalıyla Cerîr'den[1] ve Müslim bunu İshâk b. İbrâhîm kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٧١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي آخَرِينَ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ بْنِ مَزْيَدٍ الْبَيْرُوتِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ صَالِحٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا أَبُو قُدَامَةَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الزُّهْرِيُّ، قَالُوا: حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنِي الْأَوْزَاعِيُّ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ، قَالَ: لَمَّا فُتِحَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ مَكَّةَ قَامَ فِي النَّاسِ فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: " إِنَّ اللهَ تَعَالَى حَبَسَ عَنْ مَكَّةَ الْفِيلَ، وَسَلَّطَ عَلَيْهَا رَسُولَهُ وَالْمُؤْمِنِينَ وَإِنَّهَا لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَإِنَّمَا أُحِلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ وَإِنَّهَا لَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدِي، لَا يُنَفَّرُ صَيْدُهَا، وَلَا يُخْتَلَى شَوْكُهَا، وَلَا يَحِلُّ سَاقِطَتُهَا إِلَّا لِمُنْشِدٍ ". فَقَالَ الْعَبَّاسُ: إِلَّا الْإِذْخِرَ يَا رَسُولَ اللهِ، فَإِنَّا نَجْعَلُهُ فِي قُبُورِنَا وَبُيُوتِنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِلَّا الْإِذْخِرَ "، فَقَامَ أَبُو شَاهٍ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ، فَقَالَ: اكْتُبُوا لِي يَا رَسُولَ اللهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اكْتُبُوا لِأَبِي شَاهٍ ". قُلْتُ لِلْأَوْزَاعِيِّ: وَمَا قَوْلُهُ اكْتُبُوا لِي يَا رَسُولَ اللهِ، فَقَالَ: هَذِهِ الْخُطْبَةُ الَّتِي سَمِعَهَا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي قُدَامَةَ

3719- Ebû Hureyre der ki: Allah, Mekke'nin fethini Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), nasip edince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kalkıp Allah'a hamdü senâlar etti ve şöyle buyurdu: *"Şüphesiz ki Allah, Fil ordusunu Mekke'ye girmekten men etmiş ve Resûlü ile müminleri oraya girmeye muzaffer kılmıştır. Mekke, benden ne önce, ne de sonra hiç kimseye helal kılınmadı. Bana da ancak sadece bir günde ve bir saat helal kılındı. Oranın av hayvanı ürkütülmez, dikenli ağacı kesilmez ve yitik olan şey ilan ediciden başkası tarafından alınıp kaldırılamaz."* Abbâs: "Ey Allah'ın Resûlü! İzhır otu bunun dışında kalsın. Zira biz onu mezarlarımızda ve evlerimizde kullanmaktayız" dedi. Bunun

[1] Buhârî (2/214).

[2] Müslim 1/986 (445).

üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İzhır otu bunun dışındadır"* buyurdu. Yemen ahalisinden olan Ebû Şâh kalkıp: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana bunu yazın" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bunu Ebû Şâh'a yazın"* buyurdu.[1]

Ravi der ki: Evzaî'ye: "Adam: «Ey Allah'ın Resûlü! Bana bunu yazın» demekle ne kasdetti?" dediğimde, Evzaî: "Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işitmiş olduğu bu hutbenin kendisi için yazılmasını kasdetmektedir" karşılığını verdi.

Müslim bunu *Sahîh*'te Ebû Kudâme kanalıyla rivayet etti.[2]

Allah'ın, fillerin Mekke'ye geçmesini engellemesi ve sahiplerini helak etmesi Mekke'nin yüceliğinin ve üstünlüğünün en büyük göstergesidir.

٣٧٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْقَاسِمُ بْنُ الْقَاسِمِ السَّيَّارِيُّ، بِمَرْوَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَلِيٍّ الْغَزَّالُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَخْبَرَنَا عُمَرُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ، أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " أَقْبَلَ تُبَّعٌ يُرِيدُ الْكَعْبَةَ حَتَّى إِذَا كَانَ بِكُرَاعِ الْغَمِيمِ بَعَثَ اللهُ عَلَيْهِ رِيحًا لَا يَكَادُ الْقَائِمُ يَقُومُ إِلَّا بِمَشَقَّةٍ وَذَهَبَ الْقَائِمُ يَقْعُدُ وَيُصْرَعُ، وَقَامَتْ عَلَيْهِمْ وَلَقَوْا مِنْهَا عَنَاءً، قَالَ: وَدَعَا تُبَّعٌ حَبْرَيْهِ فَسَأَلَهُمَا: مَا هَذَا الَّذِي بُعِثَ عَلَيَّ؟، قَالَا: أَوَ تُؤَمِّنُنَا؟، قَالَ: أَنْتُمْ آمِنُونَ، قَالَا: فَإِنَّكَ تُرِيدُ بَيْتًا يَمْنَعُهُ اللهُ مِمَّنْ أَرَادَهُ، قَالَ: فَمَا يُذْهِبُ هَذَا عَنِّي؟، قَالَا: تَجَرَّدْ فِي ثَوْبَيْنِ، ثُمَّ تَقُولُ: لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ، ثُمَّ تَدْخُلُ فَتَطُوفُ بِذَلِكَ الْبَيْتِ، وَلَا تَهِيجُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِهِ، قَالَ: فَإِنِ أَجْمَعْتُ عَلَى هَذَا ذَهَبَتْ هَذِهِ الرِّيحُ عَنِّي؟، قَالَا: نَعَمْ، فَتَجَرَّدَ ثُمَّ لَبَّى، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَأَدْبَرَتِ الرِّيحُ كَقِطَعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ "

3720- İbn Abbâs der ki: Tubba', Kâbe'yi yıkmak için yola çıktı. Kurâu'l-Ğamîm denilen yere geldiği zaman Allah öyle bir rüzgar gönderdi ki kalkmak isteyen zorla kalkıyor ve ayakta olanlar yere düşüyordu. O rüzgar devam etti ve yorgun düştüler. Bunun üzerine Tubba', iki rahibini

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/988 (447) ve Buhârî (3/94).

çağırdı ve: "Bu başımıza gelen nedir?" diye sordu. Rahipler: "Bize güvenir misin?" deyince, Tubba': "Sizler emin kişilersiniz" dedi. Bunun üzerine rahipler: "Sen, Allah'ın koruduğu bir yeri yıkmak istiyorsun" dediler. Tubba': "Bunu üzerimizden ne götürür?" diye sorunca: "Üzerinde sadece iki giysi bırak ve: «Lebbeyk, lebbeyk» diyerek Kâbe'yi tavaf et. Ehline de bir zarar verme" dediler. Tubba': "Eğer öyle yaparsam bu rüzgar üzerimden gider mi?" deyince: "Evet" dediler. Tubba' üzerinde iki giysi bırakarak telbiye getirdi. Sonrasında rüzgar karanlık gecenin aydınlanması gibi yok olup gitti.[1]

٣٧٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ الشَّعْرَانِيُّ، حَدَّثَنَا جَدِّي، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ خَالِدِ بْنِ مُسَافِرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّمَا سَمَّى اللهُ الْبَيْتَ الْعَتِيقَ لِأَنَّهُ أَعْتَقَهُ مِنَ الْجَبَابِرَةِ وَلَمْ يَظْهَرْ عَلَيْهِ جُبَارٌ قَطُّ "

3721- Abdullah b. ez-Zübeyr'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allah'ın, Kâbe'yi "Atîk" diye adlandırmasının sebebi onu zorbaların elinden azad etmesidir (onlardan korumasıdır). Hiçbir zorba asla ona galip gelememiştir."*[2]

٣٧٢٢ - وَرُوِّينَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " سِتَّةٌ لَعَنْتُهُمْ لَعَنَهُمُ اللهُ وَكُلُّ نَبِيٍّ مُجَابٌ: الْمُكَذِّبُ بِقَدَرِ اللهِ، وَالزَّائِدُ فِي كِتَابِ اللهِ، وَالْمُتَسَلِّطُ بِالْجَبَرُوتِ يُذِلُّ مَنْ أَعَزَّ اللهُ وَيُعِزُّ مَنْ أَذَلَّ اللهُ، وَالْمُسْتَحِلُّ لِحُرُمِ اللهِ، وَالْمُسْتَحِلُّ مِنْ عِتْرَتِي مَا حَرَّمَ اللهُ، وَالتَّارِكُ لِسُنَّتِي ".

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الشَّعْرَانِيُّ، حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي الْمَوَالِ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مَوْهَبٍ الْقُرَشِيُّ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَذَكَرَهُ

---

[1] İçinde biyografisini bir yerde görmediğim Abdullah b. Ali el-Ğazlî bulunmaktadır. Diğer ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı hasendir. Tirmizî 5/324 (3170).

3722- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Altı kişi vardır ki, ben, Allah ve her peygamber onları lanetlemiştir. Bunlar Allah'ın kaderini yalanlayan, Allah'ın Kitab'ına ilavede bulunan, Allah'ın saygın kıldığı kişiyi alçak gösteren ve Allah'ın alçak kıldığını saygın gösteren zorba, Allah'ın haram kıldığını helal sayan, Ehl-i beytimden olup da Allah'ın haram kıldığını helal sayan ve sünnetimi terk edendir."*[1]

٣٧٢٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ الْأَزْرَقُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كُنَاسَةَ، حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ طَلْقِ بْنِ حَبِيبٍ، عَنْ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: يَا أَهْلَ مَكَّةَ اتَّقُوا اللهَ فِي حَرَمِكُمْ هَذَا، أَتَدْرُونَ مَنْ كَانَ سَاكِنَ حَرَمِكُمْ هَذَا مِنْ قَبْلِكُمْ؟، كَانَ فِيهِ بَنُو فُلَانٍ فَأَحَلُّوا حُرْمَتَهُ فَهَلَكُوا، وَبَنُو فُلَانٍ فَأَحَلُّوا حُرْمَتَهُ فَهَلَكُوا حَتَّى عَدَّ مَا شَاءَ اللهُ، ثُمَّ قَالَ: وَاللهِ لَأَنْ أَعْمَلُ عَشْرَ خَطَايَا بِغَيْرِهِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَعْمَلَ وَاحِدَةً بِمَكَّةَ "

3723- Habîb'in bildirdiğine göre Hz. Ömer şöyle demiştir: "Ey Mekke halkı! Şu hareminizde Allah'tan korkun. Sizden önce bu Harem'de kimin oturduğunu biliyor musunuz? Daha önce burada falan topluluk vardı, burada yapılması yasak olanları helal saydıkları için helak oldular. Falan topluluk burada oturdu. Onlar da burada yapılması yasak olanları helal saydıkları için helak oldular." Ömer daha birçok topluluğun adını saydıktan sonra: "Vallahi! Başka yerde on günah işlemem, benim için Mekke'de bir günah işlememden daha sevimlidir" dedi.[2]

٣٧٢٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الشَّيْبَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خَثْيَمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِمَكَّةَ: " مَا أَطْيَبَكِ مِنْ بَلْدَةٍ، وَأَحَبَّكِ إِلَيَّ، وَلَوْلَا أَنَّ قَوْمِي أَخْرَجُونِي مِنْكِ مَا سَكَنْتُ غَيْرَكِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/457 (2154).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ancak munkatı' bir hadistir. Çünkü Talk b. Habîb, Ömer zamanına yetişmemiştir.

3724- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke'ye hitaben şöyle buyurmuştur: *"Sen ne güzel bir beldesin. Seni ne kadar seviyorum. Eğer kavmim beni senden çıkarmış olmasaydı senden başka bir yerde ikamet etmezdim."*[1]

٣٧٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدٍ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَوَارٍ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا شِبْلُ بْنُ عَبَّادٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَمَّا نَظَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى الْكَعْبَةَ، فَقَالَ: " مَرْحَبًا بِكِ مِنْ بَيْتٍ مَا أَعْظَمَكِ، وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكِ، وَلَلْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللهِ حُرْمَةً مِنْكِ "

3725- İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'ye bakınca ona hitaben: *"Merhaba sana, sen ne kadar yüce bir Ev'sin ve ne kadar saygınsın. Ancak mümin kişi, Allah katında senden daha saygındır"* buyurdu.[2]

٣٧٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، أَخْبَرَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ﴾ [الحج: ٢٥]، قَالَ: " الْعَاكِفُ أَهْلُ مَكَّةَ، وَالْبَادِ مَنْ يَعْتَنِقُهُ مِنْ أَهْلِ الْآفَاقِ، ﴿وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ [الحج: ٢٥]، قَالَ قَتَادَةُ: " مَنْ لَجَأَ إِلَى الْحَرَمِ لِيُشْرِكَ فِيهِ عَذَّبَهُ اللهُ، وَفِي قَوْلِهِ: ﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لِلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا﴾ [آل عمران: ٩٦]، قَالَ: " إِنَّ اللهَ بَكَّ بِهِ النَّاسَ جَمِيعًا فَتُصَلِّي النِّسَاءُ أَمَامَ الرِّجَالِ، وَلَا يَصْلُحُ ذَلِكَ بِبَلَدٍ غَيْرِهِ "

وَعَنْ قَتَادَةَ، عَنْ نَوْفِ بْنِ عَمْرٍو الْبَكَالِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: " إِنَّ الْحَرَمَ مُحَرَّمٌ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، وَالْبَيْتُ الْمَعْمُورُ بِحِيَالِ الْكَعْبَةِ يَدْخُلُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ إِذَا خَرَجُوا مِنْهُ لَمْ يَعُودُوا فِيهِ آخِرَ مَا عَلَيْهِمْ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 5/723 (3926).

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Mâce 2/1297 (3932).

3726- Saîd bildiriyor: Katâde: *"Yerli ve yolcu bütün insanlar için eşit kılınan"*[1] buyruğunu açıklarken: "Yerliden kasıt Mekke ahalisidir. Yolcudan kasıt ise uzaklardan gelenlerdir" dedi. *"Orada zulüm ile ilhada yeltenenleri can yakıcı bir azaba uğratırız"*[2] buyruğu hakkında ise: "Her kim şirk koşmak için haram bölgeye sığınırsa Allah ona azab eder" dedi.[3] *"Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidâyet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mabet), Mekke'deki (Kâbe)dir"*[4] âyeti hakkında ise: "(Mekke'nin) Bekke diye adlandırılmasının sebebi, Yüce Allah'ın oradaki bütün insanları bir araya toplamasındandır. Orada kadınlar erkeklerin önünde bulunan saflarda namaz kılabiliyor. Ancak bu başka bir şehirde mümkün değildir" dedi.[5]

٣٧٢٧ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَارِثِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا، يَقُولُ: " إِنَّمَا سُمِّيَتْ بَكَّةَ لِأَنَّ النَّاسَ يَبُكُّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا "

3727- Mücâhid der ki: "(Mekke'nin) Bekke diye adlandırılmasının sebebi, insanların birbirlerini sıkıştırarak izdiham yaşamalarındandır."[6]

٣٧٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ الصَّنْعَانِيُّ بِمَكَّةَ، حدثنا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: " بَلَغَنِي أَنَّهُمْ وَجَدُوا فِي مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ ثَلَاثَةَ صُفُوحٍ فِي كُلِّ صَفْحٍ مِنْهَا كِتَابٌ، فِي الصَّفْحِ الْأَوَّلِ: أَنَا اللهُ ذُو بَكَّةَ صُغْتُهَا يَوْمَ صُغْتُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَحَفَفْتُهَا بِسَبْعَةِ أَمْلَاكٍ حُنَفَاءَ، وَبَارَكْتُ لِأَهْلِهَا فِي اللَّحْمِ وَاللَّبَنِ، وَفِي الصَّفْحِ الثَّانِي أَنَا اللهُ ذُو بَكَّةَ

---

[1] Hac Sur. 25

[2] Hac Sur. 25

[3] İbn Cerîr, *Tefsîr* (17/140).

[4] Âli İmrân Sur. 96

[5] İsnâdının bir zararı yoktur.

[6] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (4/9).

خَلَقْتُ الرَّحِمَ، وَشَقَقْتُ لَهَا مِنِ اسْمِي مَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ وَمَنْ قَطَعَهَا بَتَتُّهُ، وَفِي الثَّالِثِ: أَنَا اللهُ ذُو بَكَّةَ خَلَقْتُ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ فَطُوبَى لِمَنْ كَانَ الْخَيْرُ عَلَى يَدَيْهِ، وَوَيْلٌ لِمَنْ كَانَ الشَّرُّ عَلَى يَدَيْهِ "

3728- Zührî der ki: Bana ulaşana göre Makam-ı İbrâhîm'de üç sahife buldular. Her sahifede bir yazı vardı. Birinci sahifede: "Ben, Bekke'nin (Mekke'nin) sahibi Allah'ım. Onu, Güneş ile Ay'ı yarattığım gün yaratıp masum yedi melekle kuşatarak ahâlisine eti ve sütü bereketli kıldım" yazılıdır. İkinci sahifede: "Ben, Bekke'nin sahibi Allah'ım. Ben rahmi yarattım ve ona ismimden bir parça kopardım. Kim onu birleştirirse ben de onu birleştiririm. Kim de onu koparırsa ben de onu koparırım" yazılıdır. Üçüncü sahifede: "Ben hayrı ve şerri yaratan Allah'ım. Hayır işleyen kişiye ne mutlu. Şer işleyen kişinin de vay haline" yazılıydı.[1]

٣٧٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، فِي ذِكْرِ أَبِي عَمْرٍو مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الزَّجَّاجِيِّ، قَالَ: يَقُولُ: " إِنَّهُ لَمْ يَبُلْ، وَلَمْ يَتَغَوَّطْ فِي الْحَرَمِ أَرْبَعِينَ سَنَةً كَانَ يَخْرُجُ كُلَّ يَوْمٍ بِعُمْرَةٍ خَارِجَ الْحَرَمِ فَيَبُولُ، وَيَتَغَوَّطُ ثُمَّ يَرْجِعُ فَلَا يَبُولُ وَلَا يَتَغَوَّطُ إِلَى عِنْدِ ذَلِكَ الْوَقْتِ فِي الْيَوْمِ الثَّانِي "

3729- Ebû Abdirrahman es-Sülemî bildiriyor: "Ebû Amr Muhammed b. İbrâhîm ez-Zeccâcî kırk yıl boyunca küçük olsun büyük olsun Harem'de hacetini gidermedi. O her gün bir umre yapar ve Harem'in dışına çıkarak hacetini giderip geri dönerdi. İkinci gün aynı saate kadar bir daha ihtiyaç gidermezdi."

٣٧٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: سَمِعْتُ الْحُسَيْنَ بْنَ أَحْمَدَ، يَقُولُ: قَالَ أَبُو عَمْرٍو الزَّجَّاجِيُّ: " كُنْتُ أَوَّلَ مَا دَخَلْتُ الْحَرَمَ أَطُوفُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ سَبْعِينَ أُسْبُوعًا وَأَعْتَمِرُ عُمْرَتَيْنِ "

وَقَدْ رُوِّينَا عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ: " أَنَّهُ كَانَ لَهُ فُسْطَاطَانِ أَحَدُهُمَا فِي الْحَرَمِ، وَالْآخَرُ فِي الْحِلِّ فَكَانَ إِذَا عَاتَبَ أَهْلَهُ عَاتَبَهُمْ فِي الْحِلِّ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Abdürrezzak, *Musannef* 5/149, 150 (9219).

3730- Ebû Amr ez-Zeccâcî der ki: "Harem'e ilk geldiğim zamanlarda günde yetmiş defa tavaf (dört yüz doksan şavt) eder ve iki defa da umre yapardım."

Bize bildirilene göre Abdullah b. Ömer'in biri Harem'de, biri de haram bölgenin dışında olmak üzere iki çadırı vardı. Ailesi ile münakaşa edeceği zaman haram bölgenin dışındaki çadırda münakaşa ederdi.

فِي الْإِحْرَامِ وَالتَّلْبِيَةِ وَرَفْعِ الصَّوْتِ بِهَا

İhram ve Telbiyede Sesi Yükseltmek

٣٧٣١ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ الشَّرْقِيِّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الذُّهْلِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا الثَّوْرِيُّ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَبِيدٍ، عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ حَنْطَبٍ، عَنْ خَلَّادِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: جَاءَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: " مُرْ أَصْحَابَكَ أَنْ يَرْفَعُوا أَصْوَاتَهُمْ بِالتَّلْبِيَةِ فَإِنَّهَا شِعَارُ الْحَجِّ ". وَرَوَاهُ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ خَلَّادِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

3731- Zeyd b. Hâlid el-Cuhenî der ki: Cibrîl, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ashâbına telbiyede seslerini yükseltınelerini söyle. Zira telbiyede sesi yükseltmek haccın şiârındandır" dedi.[1]

Abdulmelik b. Ebî Bekr, Hallâd b. es-Sâib kanalıyla babasından, o da Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) aynısını rivayet etmiştir.[2]

٣٧٣٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أخبرنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ جَابِرٍ، حدثنا الْهَيْثَمُ بْنُ خَارِجَةَ، ح وَحدثنا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الزَّاهِدُ، أخبرنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ، حدثنا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ بْنِ الْعُرْبَانِ، حدثنا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْحِمَّانِيُّ، قَالَا: حدثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Mâce 2/975 (2923).

[2] Ebû Dâvud 2/404, 405 (1814), Tirmizî 3/191, 192 (829), Nesâî, (5/162) ve İbn Mâce 2/975 (2922).

غَزِيَّةَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ مُلَبٍّ يلبي إِلَّا لَبَّى عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ مِنْ حَجَرٍ أَوْ شَجَرٍ أَوْ مُدَرٍ حَتَّى تَنْقَطِعَ الْأَرْضُ مِنْ هَهُنَا وَمِنْ هَهُنَا "

3732- Sehl b. Sa'd'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur —İbn Abdân'ın rivayetinde ise: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu" şeklindedir—: "*Telbiye getiren hiçbir kimse yok ki; sağından ve solundan, şu ve şu istikametten yeryüzünün sonuna kadar her taş, her ağaç ve toprak telbiye getirmesin.*"[1]

٣٧٣٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ الْمَدَنِيُّ، قَالَ: وَأَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ الْمُغِيرَةِ، حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ عُثْمَانَ، عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَرْبُوعٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ سُئِلَ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟، قَالَ: " الْعَجُّ، وَالثَّجُّ ". لَفْظُ حَدِيثِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَعْقُوبَ، زَادَ عُبَيْدٌ فِي رِوَايَتِهِ: الْعَجُّ التَّلْبِيَةُ، وَالثَّجُّ النَّحْرُ

3733- Ebû Bekr es-Sıddîk bildiriyor: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Amellerin hangisi daha üstündür?" diye sorulunca: "*Yüksek sesle telbiye edilen ve kurban kanları akıtılan(hac)dır*" buyurdu.[2]

Lafız Muhammed b. Yâkûb'un lafzıdır. Ubeyd rivayetinde: "*Ac*, telbiye getirmek, *sec* ise kurban kesmektir" ziyadesi yer almıştır.

٣٧٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سَعْدٍ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ مُوسَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعَبْدِيُّ الْبُوشَنْجِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، أَخْبَرَنَا دَاوُدُ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِوَادِي الْأَزْرَقِ، فَقَالَ: " أَيُّ وَادٍ هَذَا؟ "، فَقَالُوا: وَادِي الْأَزْرَقِ، قَالَ: " كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ هَابِطًا مِنَ الثَّنِيَّةِ لَهُ جُؤَارٌ

---

[1] İsnâdı güçlü değildir. Tirmizî 3/189 (828) ve İbn Mâce 2/974, 975 (2921).

[2] İsnâdında kopukluk vardır. Tirmizî 3/189 (828) ve İbn Mâce 2/975 (2924).

إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ بِالتَّلْبِيَةِ "، ثُمَّ أَتَى عَلَى ثَنِيَّةِ هَرْشَى، فَقَالَ: " أَيُّ ثَنِيَّةٍ هَذِهِ؟ "، قَالُوا: ثَنِيَّةُ هَرْشَى، قَالَ: " كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يُونُسَ بْنِ مَتَّى عَلَى نَاقَةٍ حَمْرَاءَ جَعْدَةٍ عَلَيْهَا صُوفٌ خِطَامُ نَاقَتِهِ خُلْبَةٌ وَهُوَ يُلَبِّي "، قَالَ هُشَيْمٌ: يَعْنِي لِيفٌ، قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: " وَمَعْنَى التَّلْبِيَةُ إِذَا قَالَ الْمُلَبِّي: لَبَّيْكَ اللهُمَّ لَبَّيْكَ إِنَّمَا هُوَ جَوَابٌ مِنَ الْمُلَبِّي بِقَوْلِهِ حِينَ نَادَى إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالْحَجِّ عَنْ أَمْرِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ بِقَوْلِهِ ﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ﴾ [الحج: ٢٧]، وَيُرْوَى أَنَّ مَنْ حَجَّ فَهُوَ مِمَّنْ أَجَابَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ، وَبُطُونِ الْأُمَّهَاتِ فَأَجَابُوهُ: بِلَبَّيْكَ اللهُمَّ لَبَّيْكَ، فَكَانَتْ شِعَارَ تِلْكَ الْإِجَابَةِ مِنْ كُلِّ حَاجٍّ وَمُعْتَمِرٍ فَصَارَتْ جَوَابًا "

3734- İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ezrak vadisine geldiğinde: *"Bu vadi hangi vadidir?"* diye sordu. Kendisine: "Ezrak vadisidir" denilince: *"Mûsa b. İmrân'ın buradan Yüce Allah'a gür sesi ile telbiye ederek geçişini görür gibiyim"* buyurdu. Sonra Herşâ tepesine geldiğinde: *"Bu tepe hangi tepedir?"* diye sordu. Kendisine: "Bu, Herşâ tepesidir" denilince: *"Yunus b. Matta'nın buradan sırtında yün olan, yuları hurma lifinden olan kırmızı kıvırcık tüylü deve üzerinde, telbiye ederek geçtiğini görür gibiyim"* buyurdu.[1]

Huşeym: "*Hulbe* ifadesi ile hurma lifi kastedilmektedir" dedi.

Abdullah der ki: Telbiye kişinin: "Lebbeyk Allahumme Lebbeyk" demesidir. Bu da Yüce Allah, Hz. İbrâhîm'e: ***"İnsanları hacca çağır"***[2] buyurması üzerine çağrısına verilen cevaptır.

Rivayet edildiğine göre hacceden kimseler İbrâhîm'in bu çağrısına daha erkeklerin sulbünde ve kadınların rahminde iken: "Lebbeyk Allahumme Lebbeyk!" diyerek icabet etmiştir. Şimdi de hac ve umre edecek her kişinin icabeti bu şekildedir.

٣٧٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَائِشَةَ، يَقُولُ: " مَعْنَى التَّلْبِيَةِ هَا أَنَا إِذْ جِئْتُكَ سَرِيعًا، هَا أَنَا ذَا عِنْدَكَ، قَالَ:

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Müslim 1/152 (268).

[2] Hac Sur. 27

وَنَادَى أَعْرَابِيٌّ غُلَامًا لَهُ فَأَبْطَأَ عَلَيْهِ فِي الْإِجَابَةِ ثُمَّ أَجَابَ، فَقَالَ: لَبَّيْكَ، فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ: لَبَّ عَمُودٌ جَنْبَيْكَ، أَيْ لَزِقَ بِهِ، قَالَ الْمُلَبِّي: هَا أَنَا ذَا عِنْدِكَ فِي الْقُرْبِ بِالْإِجَابَةِ كَلَزْقِ الْعَصَا جَنْبِ الْمَضْرُوبِ "، قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: قَدْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ

3735- İbn Âişe der ki: Telbiye, işte sana hızlı bir şekilde geldim. İşte ben yanındayım anlamındadır. Bir bedevi bir kölesini çağırınca köle gelmekte ağır davrandı ve: "Emrindeyim" dedi. Bunun üzerine bedevi: "Bacakların birbirine yapışsın" deyince, köle: "İşte ben icabette sopanın dövülen kişiye yakın olması gibi yanındayım" karşılığını verdi.[1]

Şeyh Beyhakî der ki: Müslim bunu Ahmed b. Hanbel kanalıyla rivayet etti.[2]

٣٧٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا ابْنُ صَاعِدٍ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، وَالْحُسَيْنُ بْنُ بَحْرٍ الْبَيْرُوذِي، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي الْمُوَاتِيهِ الفيْدِيُّ الْعَلَّافُ، حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ نُوحٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ مِنْ تَمَامِ الْحَجِّ أَنْ تُحْرِمَ مِنْ دُوَيْرَةِ أَهْلِكَ ".

3736- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Ailenin evinden ihrama girmen, haccı eksiksiz olarak tamamlamak demektir*" buyurmuştur.[3]

Şeyh Beyhakî der ki: Câbir b. Nûh bunu rivayette tek kalmıştır. Bu, Hz. Ali'nin sözü olarak bilinen bir hadistir. Selefilerden bir kişi, kişinin ihramlı iken ihramın gerektirdiği şartlara uyamayıp taksirat yapmasından çekinerek mîkât yerinde ihrama girilmesini müstehab görmüştür.

٣٧٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ الرَّازِيُّ، أَخْبَرَنَا عَيَّاشُ بْنُ الْوَلِيدِ الرَّقَّامُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ،

---

[1] İbn Âişe, Ubeydullah b. Muhammed b. Hafs'ın kendisidir ve güvenilirdir.

[2] 3734. hadiste geçmiştir.

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/544) ve Beyhakî, *Sünen* (5/30).

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ سُحَيْمٍ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أُمِّ حَكِيمٍ بِنْتِ أُمَيَّةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَنْ أَهَلَّ بِعُمْرَةٍ أَوْ حَجَّةٍ مِنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ غَفَرَ اللهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ"

3737- Ümmü Seleme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim umre veya hac için Beytü'l-Makdis'ten ihrama girip telbiye getirirse, Allah, o kimsenin geçmiş günahlarını bağışlar"* buyurmuştur.[1]

٣٧٣٨ - وَرَوَاهُ ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يُحَنَّسَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي سُفْيَانَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْأَخْنَسِ، عَنْ جَدَّتِهِ حُكَيْمَةَ، أَنَّهَا سَمِعَتْ أُمَّ سَلَمَةَ، تَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ أَهَلَّ بِالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ مِنَ الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى إِلَى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ غَفَرَ اللهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ، وَوَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ ". أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُتْبَةَ أَحْمَدُ بْنُ الْفَرَجِ الْحِجَازِيُّ الْحِمْصِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ، فَذَكَرَهُ، وَرَوَاهُ أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي فُدَيْكٍ، وَقَالَ فِي مَتْنِهِ: " بِحَجَّةٍ أَوْ عُمْرَةٍ "، وَقَالَ: " غَفَرَ اللهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ " أَوْ " وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ "، شَكَّ عَبْدُ اللهِ أَيَّتَيْهِما قَالَ

3738- Ümmü Seleme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim umre ve hac için Mescid-i Aksâ'dan, Beytü'l-Makdis'e kadar ihrama girerse, Allah, o kimsenin gelmiş geçmiş günahlarını bağışlar ve cennet ona vacip olur"* buyurmuştur.[2]

Ahmed b. Sâlih bunu İbn Ebî Fudeyk kanalıyla aktarmış ve rivayetinde: *"umre veya hac için"* ifadesini kullanmıştır. Ayrıca rivayetinin sonunda: *"Allah, o kimsenin gelmiş geçmiş günahlarını bağışlar"* veya *"cennet ona vacip olur"* ibaresi geçmiştir.[3]

Ravi der ki: Abdullah (Ahmed'in) hangisini söylediği konusunda şüpheye düşmüştür.

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/999 (3001).

[2] İsnâdı zayıftır. Beyhakî, *Sünen* (5/30) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 23/361 (849).

[3] Ebû Dâvud 2/355 (1741).

٣٧٣٩ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ سُلَيْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ اللَّخْمِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدَانُ بْنُ أَحْمَدَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكَّارٍ الْعَيْشِيُّ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا ضَحَى مُؤْمِنٌ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ إِلَّا غَابَتْ بِذُنُوبِهِ حَتَّى تَعُودَ كَمَا هِيَ "، قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ: " يَعْنِي الْمُحْرِمَ يَكْشِفُ لِلشَّمْسِ وَلَا يَسْتَظِلُّ "

3739- Abdullah b. Âmir b. Rabîa'nın, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"(Allah rızası için) gününü akşama kadar güneş altında geçiren hiç bir ihramlı yoktur ki günahları güneşle beraber batmasın (bağışlanmasın) ve annesinden doğduğu günkü gibi günahsız hâle dönüşmesin"* buyurmuştur.[1]

٣٧٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الدَّامِغَانِيُّ نَزِيلُ بَيْهَقَ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ بْنِ حُمَيْدِ بن الْمُجَدَّرُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبَانَ الْبَلْخِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ مُحْرِزِ بْنِ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا أَهَلَّ مُهِلٌّ قَطُّ إِلَّا آبَتِ الشَّمْسُ بِذُنُوبِهِ "

3740- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Telbiye getiren hiç kimse yoktur ki güneş onun günahlarıyla batıp gitmesin"* buyurmuştur.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/976 (2925).

[2] İsnâdının bir zararı yoktur.

فَضِيلَةُ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ، وَالْمَقَامِ، وَالِاسْتِلَامِ وَالطَّوَافِ بِالْبَيْتِ، وَالسَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا، وَالْمَرْوَةِ

Hacer-i Esved'in, Makâm'ın Fazileti, (Hacer-i Esved'i) Selamlamak, Tavaf Etmek ve Safa İle Merve Arasmda Sa'yetmek

٣٧٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُوَيْدٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُسَافِعٍ الْحَجَبِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الرُّكْنُ وَالْمَقَامُ يَاقُوتَتَانِ مِنْ يَوَاقِيتِ الْجَنَّةِ طَمَسَ اللهُ نُورَهُمَا، وَلَوْلَا ذَلِكَ لَأَضَاءَتْ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ "

3741- Abdullah b. Amr der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Rükn ve Makâm, cennet yakutlarından iki yakuttur ki, Allah onların nurunu örtmüştür. Eğer öyle olmasaydı doğu ile batı arasını aydınlatırlardı"* buyurdu.[1]

٣٧٤٢ - وَرَوَاهُ أَحْمَدُ بْنُ شَبِيبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ يُونُسَ، وَقَالَ فِي مَتْنِهِ: " إِنَّ الرُّكْنَ وَالْمَقَامَ مِنْ يَاقُوتِ الْجَنَّةِ، وَلَوْلَا مَا مَسَّهُما مِنْ خَطَايَا بَنِي آدَمَ لَأَضَاءَ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا مَسَّهُما مِنْ ذِي عَاهَةٍ وَلَا سَقِيمٍ إِلَّا شُفِيَ ". أَخْبَرَنَاه عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا الْأَسْفَاطِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ شَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنِي مُسَافِعٌ الْحَجَبِيُّ، سَمِعَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَذَكَرَهُ

3742- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Rükn ve Makâm, cennet yakutlarındandır ki, insanoğlunun hatalarından ona değmemiş olsaydı doğu ile batı arasını aydınlatırlardı. Ona dokunan her hasta ve her özürlü kişi şifa bulurdu"* buyurmuştur.[2]

٣٧٤٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 3/226 (878).

[2] Ravileri güvenilirdir.

عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، رَفَعَهُ، قَالَ: " لَوْلَا مَا مَسَّهُ مِنْ أَنْجَاسِ الْجَاهِلِيَّةِ مَا مَسَّهُ ذُو عَاهَةٍ إِلَّا شُفِيَ وَمَا عَلَى الْأَرْضِ شَيْءٌ مِنَ الْجَنَّةِ غَيْرُهُ "

3743- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Eğer (Hacer-i Esved'e) Cahiliye dönemindeki necis kişiler el sürmeseydi, ona el süren her hasta şifa bulurdu. Yeryüzünde, ondan başka Cennetten olan başka bir şey yoktur"* buyurmuştur.[1]

٣٧٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ الْحُسَيْنِ الْعَمِّيُّ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ الْعَيْشِيُّ، سَنَةَ ثَمَانٍ وَعِشْرِينَ وَمِائَتَيْنِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا عَطَاءُ بْنُ السَّائِبِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: " الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ مِنَ الْجَنَّةِ وَكَانَ أَشَدَّ بَيَاضًا مِنَ الثَّلْجِ حَتَّى سَوَّدَتْهُ خَطَايَا أَهْلُ الشِّرْكِ "

3744- İbn Abbâs der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hacer-i Esved cennettendir ve o, kardan daha beyaz idi. Şirk ehlinin hataları onu kararttı"* buyurdu.[2]

٣٧٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَلِيٍّ الْبَزَّارُ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاكِرٍ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُوسَى الْأَشْيَبُ، حَدَّثَنَا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خَيْثَمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ لِهَذَا الْحَجَرِ لَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ يَشْهَدُ لِمَنِ اسْتَلَمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِحَقٍّ "

3745- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şüphesiz ki bu taşın dili ve iki dudağı vardır. Kendisini hakkıyla selamlayana kıyamet gününde şahitlik edecektir"* buyurdu.[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Beyhakî, *Sünen* (5/75) ve Abdürrezzak, *Musannef* (5/38).

[2] İsnâdında Atâ b. es-Sâib bulunmaktadır ki, âhir ömründe ezberi bozulmuştur. Tirmizî 3/226 (877).

[3] Ravileri güvenilirdir. Hâkim, *Müstedrek* (1/457), Ahmed, *Müsned* (1/266), İbn Huzeyme, *Sahîh* 4/221 (2736), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 5/107 (2719) ve İbn Hibbân, *Sahîh* 6/10 (3703).

٣٧٤٦ - وَأَخْبَرَنَا مُجَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُجَالِدٍ، بِالْكُوفَةِ، حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّمِيمِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَضْرَمِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَمْرٍو الْأَشْعَثِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خثيم، بِهَذَا الْإِسْنَادِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " لَيَأْتِيَنَّ هَذَا الْحَجَرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهُ عَيْنَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا، وَلِسَانٌ يَنْطِقُ بِهِ يَشْهَدُ عَلَى مَنِ اسْتَلَمَهُ بِحَقٍّ ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنِ ابْنِ خَثْيَمٍ.

3746- Aynı isnâd ile Abdullah b. Osmân b. Hasyem bunu zikretmiş ve rivayetinde: "*Bu taş (Hacer-i Esved) kıyamet gününde kendileriyle gördüğü iki göz ve kendisiyle konuştuğu bir dil ile gelerek kendisini hakkıyla selamlayana şahitlik edecektir*" demiştir.[1]

Hammâd b. Seleme bunu İbn Hasyem kanalıyla bu şekilde zikretmiştir.

٣٧٤٧ - أَخْبَرَنَاهُ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ خَثْيَمٍ، فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " لَيَبْعَثَنَّ اللهُ الْحَجَرَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

3747- Abdullah b. Osmân b. Hasyem bir önceki hadisin aynısını aktarmıştır. Ancak rivayetinde farklı olarak: "*Allah, Hacer-i Esved'i kıyamet gününde diriltecek*" ibaresi geçmiştir.[2]

٣٧٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ الْأَحْوَلُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَرْجِسٍ، قَالَ: رَأَيْتُ الْأُصَيْلِعَ يَعْنِي عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ انْتَهَى إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ، فَقَالَ: " لَأُقَبِّلُكَ وَإِنِّي لَأَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ وَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ رَبِّي وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يُقَبِّلُكَ مَا قَبَّلْتُكَ ". قَالَ: وَحَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَاصِمٍ

---

[1] Beyhakî'nin hocasını ve hocasının hocasını tanımıyorum. Tirmizî 3/294 (961) ve İbn Mâce 2/982 (2944).

[2] Ravileri güvenilirdir. Dârimî (sh. 438), Ahmed, *Müsned* (1/291) ve Beyhakî, *Sünen* (5/75).

الْأَحْوَلِ، بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ، وَحَدِيثُ عَبْدِ الْوَاحِدِ أَتَمُّ. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ عُمَرَ

3748- Abdullah b. Sercis der ki: Ömer b. el-Hattâb'ın Hacer-i Esved'in yanına gelip: "Ben senin bir taş olduğunu, ne fayda, ne de zarar veremeyeceğini ve Yüce Allah'ın Rabbim olduğunu bilerek öpüyorum. Ancak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) seni öptüğünü görmeseydim ben de seni öpmezdim" dediğini gördüm.[1]

Yûsuf b. Yakûb bunu aynı isnâd ile Ebû'r-Rabî kanalıyla Hammâd b. Zeyd'den, o da Âsım el-Ahvel'den rivayet etti. Abdulvâhid'in hadisi bundan daha uzundur.

Müslim bunu *Sahîh*'te Hammâd b. Zeyd kanalıyla[2] ve Buhârî ve Müslim bunu başka bir yolla Hz. Ömer'den rivayet etti.[3]

٣٧٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَى الْعَدْلُ، مِنْ أَصْلِ كِتَابِهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحٍ الْكَيْلِينِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ أَبِي عُمَرَ الْعَدَنِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ الْعَمِّيُّ، عَنْ أَبِي هَارُونَ الْعَبْدِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: حَجَجْنَا مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَلَمَّا دَخَلَ الطَّوَافَ اسْتَقْبَلَ الْحَجَرَ، فَقَالَ: " إِنِّي أَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَبَّلَكَ مَا قَبَّلْتُكَ ثُمَّ قَبَّلَهُ "فَقَالَ لَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: بَلَى يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّهُ يَضُرُّ وَيَنْفَعُ، قَالَ: بِمَ؟ قَالَ بِكِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَالَ: وَأَيْنَ ذَلِكَ مِنْ كِتَابِ اللهِ؟، قَالَ: قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وأشهدهم على أنفسهم ألست بربكم قالوا بَلَى﴾ [الأعراف: ١٧٢] خَلَقَ اللهُ آدَمَ وَمَسَحَ عَلَى ظَهْرِهِ فَقَرَّرَهُم بِأَنَّهُ الرَّبُّ وَأَنَّهُمُ الْعَبِيدُ، وَأَخَذَ عُهُودَهُمْ، وَمَوَاثِيقَهُمْ وَكَتَبَ ذَلِكَ فِي رَقٍّ، وَكَانَ لِهَذَا الْحَجَرِ عَيْنَانِ وَلِسَانٌ، فَقَالَ لَهُ: افْتَحْ فَاكَ، قَالَ: فَفَتَحَ فَاهُ فَأَلْقَمَهُ ذَلِكَ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/925 (250).

[3] Buhârî (2/159, 160, 161) ve Müslim 1/925, 926 (248, 249, 251, 252).

الرَّقُّ، فَقَالَ: اشْهَدْ لِمَنْ وَافَاكَ بِالْمُوَافَاةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَإِنِّي أَشْهَدُ لَسَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " يُؤْتَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِالْحَجَرِ الْأَسْوَدِ وَلَهُ لِسَانٌ ذَلْقٌ يَشْهَدُ لِمَنْ يَسْتَلِمُهُ بِالتَّوْحِيدِ "، فَهُوَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ يَضُرُّ وَيَنْفَعُ، فَقَالَ عُمَرُ: أَعُوذُ بِاللهِ أَنْ أَعِيشَ فِي قَوْمٍ لَسْتُ فِيهِمْ يَا أَبَا الْحَسَنِ

3749- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Ömer b. el-Hattâb ile hac yaptığımızda, Hz. Ömer tavafa başlayınca Hacer-i Esved'e yönelip: "Biliyorum ki, faydası ve zararı olmayan bir taşsın. Eğer Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) seni öptüğünü görmeseydim, ben de öpmezdim" diyerek onu öptü. Ali b. Ebî Tâlib, ona: "Ey müminlerin emîri! Bu taşın yararı da, zararı da dokunur" dedi. Ömer: "Hangi şeyle?" diye sorunca, Ali: "Allah'm Kitab'ıyla" cevabını verdi. Ömer: "Bu, Allah'ın Kitab'ında nerede mevcuttur?" diye sorunca, Ali şöyle cevap verdi: ***"Rabbin Âdem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: «Ben sizin Rabbiniz değil miyim?« (Onlar da), «Evet (buna) şâhit olduk« dediler"***[1] buyruğunda mevcuttur. Allah, Âdem'i yaratmış, onun sırtını sıvazlayıp (zürriyetini çıkararak) Rableri olduğunu, kendilerinin kul olduğunu ikrar ettirmiş, onlardan ahid ve söz almıştır. Alınan bu sözü bir kağıda yazmıştır. O zaman bu taşın iki gözü ve dili vardı. Allah, bu taşa: «Ağzını aç» deyince, taş ağzını açmış, Allah bu kağıdı taşın ağzına atmış ve: «Sana karşı görevini yerine getirene kıyamet günü şahitlik yap» demiştir. Ben, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Kıyamet gününde Hacer-i Esved getirilecek. Konuşan bir dili bulunacak ve kendisini selamlayan herkesin mümin ve muvahhid olduğuna şahadet edecek"* buyurduğuna şahitlik ederim. Ey Müminlerin emîri! Bu taş fayda ve zarar verebilir." Bunun üzerine Ömer: "Ey Ebu'l-Hasan! Senin olmadığın bir toplulukta yaşamaktan Allah'a sığınırım" dedi.[2]

Şeyh Beyhakî der ki: Ebû Hârun el-Abdî rivayette güçlü biri değildir. Eğer hadis sahih ise şöyledir. Müminlerin emîri Ömer Cahiliye zamanında taşa tapardı. Ancak Ömer, Rükn'e gidince Cahiliye'de olduğu gibi taşa tapıyor

---

[1] A'râf Sur. 172

[2] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (1/457).

olmaktan korkmuş ve Allah'tan başka bir şeye tapmaktan kendini beri kılarak ona faydası ve zararı olmayan bir taş olduğunu söylemiştir. Böylece onun sadece bir taş olduğunu bildirmek istemiştir. Ancak sünnete uymak için onu öpmüştür. Müminlerin emîri Ali: "Bu taşın yararı da zararı da dokunur" demekle, Allah'ın ona hayat vermesini ve şahitlik yapması için izin vermesini kastetmektedir. Bunu Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) haber vermesiyle bilmektedir. Bu bildiğini de Ömer'e haber vermiş ve bunun üzerine Ömer onu öpmüştür.

٣٧٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: أَرَاكَ تُزَاحِمُ عَلَى مَسَحَ هَذَيْنِ الرُّكْنَيْنِ، فَقَالَ: إِنِّي أَفْعَلُ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ مَسْحَهُمَا يَحُطَّانِ الْخَطَايَا "

وَبِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ طَافَ الْبَيْتَ سَبْعًا يُحْصِيهِ كَتَبَ اللهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَسَنَةً وَمُحِيَتْ عَنْهُ سَيِّئَةٌ، وَرُفِعَتْ لَهُ بِهِ دَرَجَةٌ وَكَانَ لَهُ عِدْلُ رَقَبَةٍ "

3750- Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr el-Leysî, babasından bildiriyor: İbn Ömer'e: "Bu iki Rükn'ü mesh etmek için izdiham yaşadığını görüyorum" dediğimde: "Evet, çünkü Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem): «*Onları mesh etmek günahları silip yok eder*» buyurduğunu işittim" karşılığını verdi.[1]

Aynı isnâd ile babasından bildirdiğine göre İbn Ömer şöyle demiştir: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): "*Kâbe'yi yedi şavt ile güzelce tavaf eden kişiye Yüce Allah her adımında bir iyilik sevabı yazar, bir kötülüğünü de siler. Deceresi bir derece yükseltilirken bir köle azat etmiş gibi sevap alır*" buyurduğunu işittim.[2]

---

[1] İsnâdında Atâ b. es-Sâib bulunmaktadır, âhir ömründe ezberi bozulmuştur. Tayâlisî, *Müsned* (sh. 258), Abdürrezzak, *Musannef* 5/29 (8877), Ahmed, *Müsned* (2/89, 95), Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/390, 392 (13438, 13439, 13440, 13446), İbn Hibbân, *Sahîh* 6/5 (3690), İbn Huzeyme, *Sahîh* 4/218, 227, 228 (2729, 2753) ve Beyhakî, *Sünen* (5/80, 110).

[2] Tayâlisî, *Müsned* (sh. 258), Beyhakî, *Sünen* (5/110) ve İbn Hibbân (1003).

٣٧٥١ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ شُعَيْبٍ الْرَمْهَرَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَفْصِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ اللَّيْثِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا، وَرَكَعَ رَكْعَتَيْنِ كَانَ كَعِتَاقِ رَقَبَةٍ "

3751- Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim Beyt'i yedi (şavt ile) tavaf eder ve iki rekat namaz kılarsa bir köle azad etmiş gibi sevap kazanır"* buyurduğunu işittim.[1]

٣٧٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا أَبُو يَعْلَى، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ النَّرْسِيُّ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ عَجْلَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو عِقَالٍ، قَالَ: طُفْتُ مَعَ أَنَسٍ، وَالْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ فِي مَطَرٍ، فَقَالَ لَنَا أَنَسٌ: اسْتَأْنِفُوا الْعَمَلَ فَقَدْ غُفِرَ لَكُمْ، طُفْتُ مَعَ نَبِيِّكُمْ ﷺ فِي مِثْلِ هَذَا الْيَوْمِ، فَقَالَ: " اسْتَأْنِفُوا الْعَمَلَ فَقَدْ غُفِرَ لَكُمْ ". تَفَرَّدَ بِهِ دَاوُدُ بْنُ عَجْلَانَ الْمَكِّيُّ، عَنْ أَبِي عِقَالٍ

3752- Ebî İkâl der ki: Enes ve Hasan b. Ebi'l-Hasan ile birlikte yağmurlu bir günde tavaf ettik. Enes bize şöyle dedi: "İşi (tavafı) yeniden yapınız, mağfiret olundunuz. Ben bir defa Peygamber'iniz (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte bunun gibi yağmurlu bir günde tavaf ettim. Sonunda Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"İşi (tavafı) yeniden yapınız, mağfiret olundunuz"* buyurdu."[2]

Dâvud b. Aclân el-Mekkî bunu Ebû İkâl'dan rivayette tek kalmıştır.

٣٧٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنَا الْمُثَنَّى بْنُ مُعَاذٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الْأَعْلَى التَّيْمِيُّ، قَالَ: قَالَتْ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: يَا رَسُولَ اللهِ مَا أَقُولُ وَأَنَا أَطُوفُ بِالْبَيْتِ؟، قَالَ: " قُولِي: اللهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَخَطَايَايَ، وَعَمْدِي، وَإِسْرَافِي فِي أَمْرِي، إِنَّكَ إِنْ لَا تَغْفِرَ لِي تُهْلِكُنِي ". هَكَذَا جَاءَ مُرْسَلًا

---

[1] İsnâdı kavi değildir. İbn Mâce 2/985 (2956).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1041 (3118).

3753- Abdu'l-A'lâ et-Teymî der ki: Hadîce binti Huveylid, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Kâbe'yi tavaf ederken ne diyeyim?" diye sorunca, Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Şöyle de: Allahım! Hatayla ve kasıtlı bir şekilde işlediğim günahlarımı, işlerimde aşırı gitmelerimi bağışla! Zira beni bağışlamazsan helak edersin."*[1]

Bu şekilde mürsel olarak zikredilmiştir.

٣٧٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْقَطِيعِيُّ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ عُبَيْدٍ، مَوْلَى السَّائِبِ، أَنَّ أَبَاهُ، أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ السَّائِبِ، أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ فِيمَا بَيْنَ رُكْنِ بَنِي جُمَحٍ، وَالرُّكْنِ الْأَسْوَدِ، يَقُولُ: " رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ "

3754- es-Sâib'in azatlısı Yahyâ b. Ubeyd'in babasından bildirdiğine göre Abdullah b. es-Sâib, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Rükn-ü Benî Cumua ile Rükn-ü Esved arasında: ***"Ey Rabbimiz! Bize dünyada da güzellik ver, âhirette de güzellik ver ve bizi Cehennem ateşinin azabından koru"***[2] diye dua ettiğini işitmiştir.[3]

٣٧٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَارِثِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: " أَنَّ مَلَكًا مُوَكَّلًا بِالرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ مُنْذُ خَلَقَ اللهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، يَقُولُ: آمِينَ آمِينَ، فَقُولُوا: رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ "

3755- İbn Abbâs bildiriyor: Allah gökleri ve yeri yarattığı zamandan beri Rükn-ü Yemânî'de görevli olup: "Amîn, amîn" diyen bir melek vardır. Siz:

---

[1] Ravileri güvenilirdir, ancak munkatı'dır.

[2] Bakara Sur. 201

[3] Ravileri güvenilirdir. Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr* (2/4/294).

"Ey Rabbimiz, bize dünyada da güzellik ver, âhirette de güzellik ver ve bizi Cehennem ateşinin azabından koru"[1] diye dua edin.[2]

٣٧٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ، حَدَّثَنَا عَطَاءُ بْنُ السَّائِبِ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ، قَالَ: كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَقُولُ: احْفَظُوا هَذَا الْحَدِيثَ، وَكَانَ يَرْفَعُهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وكَانَ يَدْعُو بَيْنَ الرُّكْنَيْنِ: " رَبِّ قَنِّعْنِي بِمَا رَزَقْتَنِي، وَبَارِكْ لِي فِيهِ وَاخْلُفْ عَلَى كُلِّ غَائِبَةٍ لِي بِخَيْرٍ "

3756- Saîd b. Cübeyr der ki: İbn Abbâs, hadisi Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklederek: "Bu hadisi iyi ezberleyin der ve iki Rükn arasında: *"Rabbim! Verdiğin rızıkla beni kanaatkar kıl ve onu bana bereketli eyle. Elde edemediğim her hayırlı şeyin yerine bana daha hayırlısını ver"* diye dua ederdi.[3]

٣٧٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ فِرَاسٍ، حَدَّثَنَا أَبُو حَفْصٍ الْجُمَحِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ الْجُمَحِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: " مَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ سَبْعًا لَا يَتَكَلَّمُ فِيهِ إِلَّا بِتَكْبِيرٍ أَوْ تَهْلِيلٍ كَانَ عِدْلَ رَقَبَةٍ "

3757- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: "Tekbîr ve tehlîl dışında başka bir şey konuşmadan yedi şavt ile Kâbe'yi tavaf eden kişi, bir köleyi azat etmiş gibi sevap alır."[4]

٣٧٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: وَقَالَ حُرَيْثُ بْنُ السَّائِبِ: وَأَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ

---

[1] Bakara Sur. 201

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (10/368).

[3] Atâ b. es-Sâib dışındaki ravileri güvenilirdir. Çünkü hadisleri karıştırırdı. Hâkim, *Müstedrek* (1/455) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (4/109, 10/368).

[4] İsnâdında kesiklik vardır. Muhammed b. Yahya b. Hibbân, Ebû Saîd'den hadis işitmemiştir.

الْمُنْكَدِرِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ طَافَ حَوْلَ هَذَا الْبَيْتِ أُسْبُوعًا لَا يَلْغُو فِيهِ كَانَ كَعِدْلِ رَقَبَةٍ يُعْتِقُهَا ".

3758- Muhammed b. el-Münkedir'in, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Boş şeyler konuşmadan yedi şavt ile Kâbe'yi tavaf eden kişi, bir köleyi azat etmiş gibi sevap alır"* buyurmuştur.[1]

٣٧٥٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الزُّهْرِيُّ الْقَاضِي، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَسْبَاطٍ الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، حَدَّثَنَا حُرَيْثُ بْنُ السَّائِبِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ، . . . . . فَذَكَرَهُ، فَلَمْ يَقُلْ: يُعْتِقُهَا

3759- Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur; ancak rivayetinde: "يُعْتِقُهَا" ifadesini kullanmamıştır.[2]

٣٧٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا بُهْلُولُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ بُهْلُولٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ أَبِي زَكَرِيَّا الْفَقِيهُ بِهَمْدَانَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْحَاقَ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ السِّرَاجُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ النَّيْسَابُورِيُّ، ح وَحَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ الْهَرَوِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّامِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَفْوَانَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يُنَزِّلُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ رَحْمَةٍ سِتُّونَ مِنْهَا عَلَى الطَّائِفِينَ بِالْبَيْتِ، وَعِشْرُونَ عَلَى أَهْلِ مَكَّةَ، وَعِشْرونَ عَلَى سَائِرِ النَّاسِ ". قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: وَكَمَا رَوَاهُ بُهْلُولٌ رَوَاهُ يُوسُفُ بْنُ السَّفَرِ، وَهُوَ ضَعِيفٌ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، وَفِي رِوَايَةِ الْمَالِينِيِّ:

---

[1] Ravileri güvenilirdir, ancak mürsel hadistir. Fesevî, *el-Ma'rife* (2/116) ve Hâkim, *Müstedrek* (3/457).

[2] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

مِائَةٌ وَخَمْسَةٌ وَعِشْرونَ رَحْمَةً مِنْهَا عَلَى الطَّائِفِينَ سِتُّونَ، وَأَرْبَعُونَ عَلَى الْمُصَلِّينَ، وَعِشْرُونَ عَلَى النَّاظِرِينَ

3760- İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah, altmışı Kâbe'yi tavaf edenlerin üzerine, yirmisi Mekke ahalisi üzerine ve diğer yirmisi diğer insanların üzerine olmak üzere her gün yüz rahmet indirir"* buyurdu.[1]

Şeyh Beyhakî der ki: Buhlûl'un bunu rivayet ettiği şekliyle Yûsuf b. es-Sefer de rivayet etmiştir. Ancak bu, "Evzaî —Atâ —İbn Abbâs" kanalıyla zayıf bir hadistir. el-Mâlînî'nin rivayetinde ise: *"Yüce Allah, altmışı Kâbe'yi tavaf edenlerin üzerine, kırkı namaz kılanların üzerine, yirmisi (Kâbe'ye) bakanların üzerine olmak üzere her gün yüz yirmi beş rahmet indirir"* şeklindedir.

٣٧٦١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: " النَّظَرُ إِلَى الْبَيْتِ عِبَادَةٌ "

3761- Atâ: "Kâbe'ye bakmak ibadettir" demiştir.[2]

٣٧٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْكَرِيمِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْبُخَارِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُؤَمَّلِ، عَنِ ابْنِ مُحَيْصِنٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " دُخُولُ الْبَيْتِ دُخُولٌ فِي حَسَنَةٍ وَخُرُوجٌ مِنْ سَيِّئَةٍ "

وَرَوَاهُ غَيْرُهُ، عَنْ سَعِيدٍ: " مَنْ دَخَلَ الْبَيْتَ دَخَلَ فِي حَسَنَةٍ وَخَرَجَ مِنْ سَيِّئَةٍ وَخَرَجَ مَغْفُورًا لَهُ "

3762- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kâbe'ye girmek bir iyiliğe girmek ve bir kötülükten çıkmak demektir"* buyurmuştur.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2280), Hatîb, *Târih* (6/27) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/124 (11248).

[2] Ravileri güvenilirdir. Abdürrezzak, *Musannef* 5/135 (9173).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1456).

Başka biri bunu Saîd kanalıyla: *"Her kim Kâbe'ye girerse bir iyiliğe girmiş, bir kötülükten çıkmış ve (günahları) bağışlanmış demektir"* şeklinde rivayet etmiştir.[1]

٣٧٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو صَادِقٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ النَّسَوِيُّ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْقَطِيعِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْمَاعِيلَ الْمُؤَدِّبُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الزُّجَاجِ، قَالَ: أَتَيْتُ شَيْبَةَ بْنَ عُثْمَانَ، فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَبَا عُثْمَانَ زَعَمَ ابْنُ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ دَخَلَ الْكَعْبَةَ وَلَمْ يُصَلِّ فِيهِ، قَالَ: " بَلَى، قَدْ صَلَّى فِيهِ رَكْعَتَيْنِ بَيْنَ الْعَمُودَيْنِ ثُمَّ أَلْصَقَ بِهَا ظَهْرَهُ وَبَطْنَهُ"

3763- Abdurrahman b. ez-Zücâc der ki: Şeybe b. Osmân'a gidip: "Ey Ebû Osmân! İbn Abbâs, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'ye girip namaz kılmadan geri çıktığını söylemektedir" dediğimde: "Hayır, iki direk arasında iki rekat namaz kıldı. Sonra ona sırtını ve karnını yapıştırdı" karşılığını verdi.[2]

٣٧٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ سَعِيدٍ، قَالَ: اعْتَمَرَ مُعَاوِيَةُ فَدَخَلَ الْبَيْتَ، فَأَرْسَلَ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ يَنْتَظِرُهُ حَتَّى جَاءَهُ، فَقَالَ: أَيْنَ صَلَّى رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ دَخَلَ الْبَيْتَ؟، فَقَالَ: " مَا كُنْتُ مَعَهُ، وَلَكِنَّنِي دَخَلْتُ بَعْدَ أَنْ أَرَادَ الْخُرُوجَ، فَلَقِيتُ بِلَالًا، فَسَأَلْتُهُ: أَيْنَ صَلَّى؟، فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ صَلَّى بَيْنَ الْأُسْطُوَانَتَيْنِ "، فَقَامَ مُعَاوِيَةُ فَصَلَّى بَيْنَهُمَا

3764- Ebû Saîd der ki: Muâviye umre yapıp Kâbe'ye girdi. Sonra Abdullah b. Ömer'e gelmesi için birini gönderdi. Gelene kadar da onu bekledi. Geldiğinde: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'ye girdiği gün nerede namaz kıldı?" diye sorunca, Abdullah b. Ömer şu karşılığı verdi: "Ben kendisiyle birlikte değildim. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çıkmak üzere

---

[1] İbn Huzeyme, *Sahîh* 4/332, 333 (3013), Bezzâr, *Müsned* 2/43 (1161), Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/177, 200, 201 (11414, 11490), İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1456), es-Sehmî, *Târihu Cürcân* (sh. 208) ve Beyhakî, *Sünen* (5/158).

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 7/357 (7190).

iken içeri girdim ve Bilâl'i gördüm. Ona: «Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) nerede namaz kıldı?» diye sorduğumda: «İki direk arasında kıldı» karşılığını verdi." Bunun üzerine Muâviye kalkıp iki direk arasında namaz kıldı.[1]

٣٧٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الدَّارَبَجَرْدِيُّ، حَدَّثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَصْبَهَانِيُّ الزَّاهِدُ إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ الضَّبِّيُّ، حَدَّثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ الطَّنَافِسِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: اسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْحَجَرَ فَاسْتَلَمَهُ ثُمَّ وَضَعَ شَفَتَيْهِ عَلَيْهِ يَبْكِي طَوِيلًا، فَالْتَفَتَ فَإِذَا عُمَرُ يَبْكِي، فَقَالَ: " يَا عُمَرُ هَهُنَا تُسْكَبُ الْعَبَرَاتُ ". قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " وَفِي رِوَايَةِ الْفَقِيهِ " طَوِيلًا يَبْكِي ثُمَّ الْتَفَتَ فَإِذَا بِعُمَرَ يَبْكِي "، ثُمَّ ذَكَرَهُ، تَفَرَّدَ بِهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَوْنٍ، وَاللهُ أَعْلَمُ "

3765- İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hacer-i Esved'e karşı durdu ve onu selamladı. Dudaklarını onun üzerine koyup uzun uzun ağladı ve baktı ki Ömer de ağlamaktadır. Bunun üzerine: *"Ey Ömer! Göz yaşları işte burada dökülür"* buyurdu.[2]

Şeyh Beyhakî der ki: Fakîh'in rivayetinde: "Uzun süre ağladı ve baktığında Ömer'in de ağladığını gördü..." şeklindedir.

Muhammed b. Avn bunu rivayette tek kalmıştır. En doğrusunu Allah bilir.

٣٧٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ صَفْوَانَ أَوْ صَفْوَانَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: " لَمَّا افْتَتَحَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَكَّةَ قُلْتُ: لَأَلْبَسَنَّ ثِيَابِي وَلَأَنْظُرَنَّ كَيْفَ يَصْنَعُ رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَكَانَتْ دَارِي عَلَى الطَّرِيقِ فَانْطَلَقْتُ فَوَافَقْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَدْ خَرَجَ مِنَ الْكَعْبَةِ هُوَ وَأَصْحَابُهُ،

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (6/14).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/982 (2845).

وَقَدِ اسْتَلَمُوا الْبَيْتَ مِنَ الْبَابِ إِلَى الْحَطِيمِ، وَقَدْ وَضَعُوا خُدُودَهُمْ عَلَى الْبَيْتِ وَرَسُولُ اللهِ ﷺ وَسَطُهُمْ هَكَذَا "

3766- Safvân b. Abdirrahman der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Mekke'yi fethedince (kendi kendime): "Giysilerimi giyerek Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) nasıl hareket edeceğine bakayım" dedim. Evim yol üzerinde idi. Gittiğimde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ve ashâbının Kâbe'den çıkmış, yanaklarını Kâbe'nin (duvarları) üzerine koyarak kapıdan Hatîm'e kadar Kâbe'yi selamladıklarını gördüm. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onların ortasında bulunuyordu.[1]

٣٧٦٧ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا الْمُثَنَّى بْنُ الصَّبَّاحِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: طُفْتُ مَعَ عَبْدِ اللهِ فَلَمَّا جِئْنَا دُبُرَ الْكَعْبَةِ، قُلْتُ لَهُ: أَلَا تَتَعَوَّذُ؟، قَالَ: أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ النَّارِ، ثُمَّ مَضَى حَتَّى اسْتَلَمَ الْحَجَرَ وقَامَ بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْبَابِ، فَوَضَعَ صَدْرَهُ وَوَجْهَهُ وَذِرَاعَيْهِ وَكَفَّيْهِ، وَبَسَطَهُمَا بَسْطًا، ثُمَّ قَالَ: " هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ بِمَكَّةَ يَفْعَلُهُ "

3767- Amr b. Şuayb, babasından bîldirerek der ki: Abdullah ile birlikte (Kâbe'yi) tavaf ettim. (Tavaf namazı için) Kâbe'nin arkasına geldiğimizde ona: "(Cehennemden Allah'a) sığınmayacak mısın?" dedim. Bunun üzerine: "Cehennemden Allah'a sığınırım" dedi ve yürüyüp Rükn'ü selamladı. Sonra Hacer-i Esved ile kapı arasına gidip göğsünü, yüzünü, ellerini ve avuçlarını ona yapıştırarak: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını gördüm" dedi.[2]

٣٧٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا دِعْلِجُ بْنُ أَحْمَدَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْمُثَنَّى بْنِ الصَّبَّاحِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: " رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يُلْزِقُ وَجْهَهُ وَصَدْرَهُ بِالْمُلْتَزَمِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 2/451 (1898).

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 2/452 (1899) ve Beyhakî, *Sünen* (5/93).

3768- Amr b. Şuayb'ın, babasından bildirdiğine göre dedesi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzünü ve göğsünü Mültezem'e yapıştırdığını gördüm" demiştir.[1]

٣٧٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ كَانَ يَلْزَمُ مَا بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْبَابِ، وَكَانَ يَقُولُ: " مَا بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْبَابِ يدْعى الْمُلْتَزَمَ لَا يَلْزَمُ مَا بَيْنَهُمَا أَحَدٌ يَسْأَلُ اللهَ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ "

3769- Ebu'z-Zübeyr bildiriyor: Abdullah b. Abbâs, Rükn ve kapı arasında iltizam edip: "İltizam eden kimse Rükn ile kapı arasında dua etsin. İkisi arasında iltizam eden kimse Allah'tan bir şey istediğinde Allah mutlaka o istediğini verir" derdi.[2]

٣٧٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرٍو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " إِنَّمَا سَعَى رَسُولُ اللهِ ﷺ بِالْبَيْتِ، وَبَيْنَ الصَّفَا، وَالْمَرْوَةِ لِيُرِي الْمُشْرِكِينَ قُوَّتَهُ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَةَ، وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمَدِينِيِّ، عَنْ سُفْيَانَ

وَرُوِّينا عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: " أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ وَأَصْحَابَهُ قَدِمُوا مَكَّةَ وَقَدْ وَهَنَتْهُمْ حُمَّى يَثْرِبَ، فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَرْمُلُوا ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ لِيُرِي الْمُشْرِكِينَ جَلَدَهُمْ، وَكَانَ ذَلِكَ فِي عُمْرَةِ الْقَضِيَّةِ "

وَرُوِّينا عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: " فِيمَ الرَّمَلَانُ الْآنَ، وَالْكَشْفُ عَنِ الْمَنَاكِبِ، وَقَدْ أَظْهَرَ اللهُ الْإِسْلَامَ، وَنَفَى الْكُفْرَ وَأَهْلَهُ، وَمَعَ ذَلِكَ لَا نَتْرُكُ شَيْئًا كُنَّا نَصْنَعُهُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2418).

[2] İsnâdı zayıftır.

وَرُوِّينا فِي بَدْءِ السَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا، وَالْمَرْوَةِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: " أَنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ جَاءَ بِأُمِّ إِسْمَاعِيلَ وَابْنِهَا إِسْمَاعِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَهِيَ تُرْضِعُهُ فَوَضَعَهَا عِنْدَ الْبَيْتِ، وَلَيْسَ بِمَكَّةَ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ، وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ وَوَضَعَ عِنْدَهُمَا جِرَابًا فِيهِ تَمْرٌ وَسِقَاءً فِيهِ مَاءٌ ثُمَّ قَفَّى مُنْطَلِقًا فَتَبِعَتْهُ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ، وَقَالَتْ: يَا إِبْرَاهِيمُ أَيْنَ تَذْهَبُ تَتْرُكُنَا بِهَذَا الْوَادِي الَّذِي لَيْسَ فِيهِ أُنَيْسٌ؟، قَالَتْ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَالَتْ لَهُ: آللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا؟، قَالَ: نَعَمْ، قَالَتْ: إِذًا لَا يُضَيِّعُنَا ثُمَّ رَجَعَتْ، وَانْطَلَقَ إِبْرَاهِيمُ حَتَّى إِذَا كَانَ عِنْدَ الثَّنِيَّةِ اسْتَقْبَلَ بِوَجْهِهِ الْبَيْتَ ثُمَّ دَعَا بِهَذِهِ الدَّعَوَاتِ وَرَفَعَ يَدَهُ، وَقَالَ: ﴿رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرَ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ﴾ [إبراهيم: ٣٧] الْآيَةُ، فَجَعَلَتْ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ تُرْضِعُ إِسْمَاعِيلَ وَتَشْرَبُ مَرَّةً مِنْ ذَلِكَ الْمَاءِ حَتَّى إِذَا نَفَدَ مَا فِي السِّقَاءِ عَطِشَتْ وَعَطِشَ ابْنُهَا، وَجَاعَ وَجَعَلَتْ تَنْظُرُ إِلَيْهِ يَتَلَوَّى أَوْ قَالَ: يَتَلَبَّطُ فَانْطَلَقَتْ كَرَاهِيَةَ أَنْ تَنْظُرَ إِلَيْهِ فَوَجَدَتِ الصَّفَا أَقْرَبَ جَبَلٍ فِي الْأَرْضِ يَلِيهَا فَقَامَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ اسْتَقْبَلَتِ الْوَادِي تَنْظُرُ هَلْ تَرَى أَحَدًا فَلَمْ تَرَ أَحَدًا فَهَبَطَتْ مِنَ الصَّفَا، حَتَّى إِذَا بَلَغَتِ الْوَادِي رَفَعَتْ طَرَفَ دِرْعِهَا وَسَعَتْ سَعْيَ الْإِنْسَانِ الْمَجْهُودِ حَتَّى جَاوَزَتِ الْوَادِي ثُمَّ أَتَتِ الْمَرْوَةَ، فَقَامَتْ عَلَيْهَا فَنَظَرَتْ هَلْ تَرَى أَحَدًا فَلَمْ تَرَ أَحَدًا فَفَعَلَتْ ذَلِكَ سَبْعَ مَرَّاتٍ. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " فَلِذَلِكَ سَعْيُ النَّاسِ بَيْنَهُمَا "، فَلَمَّا أَشْرَفَتْ عَلَى الْمَرْوَةِ سَمِعَتْ صَوْتًا، فَقَالَتْ: صَهٍ، تُرِيدُ نَفْسَهَا ثُمَّ تَسَمَّعَتْ أَيْضًا فَسَمِعَتْ، فَقَالَتْ: قَدْ أَسْمَعْتَ إِنْ كَانَ عِنْدَكَ غِوَاثٌ، فَإِذَا هِيَ بِالْمَلَكِ عِنْدَ مَوْضِعِ زَمْزَمَ يَبْحَثُ بِعَقِبِهِ أَوْ قَالَ: بِجَنَاحِهِ حَتَّى ظَهَرَ الْمَاءُ فَجَعَلَتْ تَحُوضُهُ وَجَعَلَتْ تَغْرِفُ الْمَاءَ فِي سِقَائِهَا وَهُوَ يَفُورُ بِقَدْرِ مَا تَغْرِفُ

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " يَرْحَمُ اللهُ أُمَّ إِسْمَاعِيلَ لَوْ تَرَكَتْ زَمْزَمَ، أَوْ قَالَ: لَمْ تَغْرِفْ مِنَ الْمَاءِ لَكَانَتْ زَمْزَمَ عَيْنًا مَعِينًا "، فَشَرِبَتْ وَأَرْضَعَتْ وَلَدَهَا، وَقَالَ لَهَا الْمَلَكُ: لَا تَخَافِي مِنَ الضَّيْعَةِ فَإِنَّ هَهُنَا بَيْتَ اللهِ يَبْنِيهِ هَذَا الْغُلَامُ وَأَبُوهُ وَإِنَّ اللهَ لَا يُضَيِّعُ أَهْلَهُ، وَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِطُولِهِ فِي بِنَاءِ الْبَيْتِ وَغَيْرِهِ وَقَدْ ذَكَرْنَاهُ فِي الْخَامِسِ مِنْ دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ.

3770- İbn Abbâs der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), müşriklere kuvvetini göstermek için Kâbe'de (tavaf edip), Safâ ile Merve arasında sa'y yapmıştır."[1]

Müslim bunu *Sahîh*'te Ahmed b. Bureyde kanalıyla[2] ve Buhârî bunu Ali b. el-Medenî —Süfyân kanalıyla rivayet etti.[3]

Saîd b. Cübeyr kanalıyla bize bildirilene göre İbn Abbâs şöyle demiştir: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbıyla birlikte Mekke'ye geldiği zaman Yesrib sıtması kendilerini zayıf düşürmüştü. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) güçlerini müşriklere göstermek için ashâbına her üç turda bir remel yapmalarını (süratli bir şekilde yürümelerini) emretti. Bu olay umretu'l-kadiyye (kaza umresinde) vaki olmuştu.[4]

Bize bildirilene göre müminlerin emîri Ömer b. el-Hattâb şöyle demiştir: "Allah, İslam'ı galip kılmış, küfrü ve küfür ehlini yok etmiş olduğu halde bu gün remel yapmanın ve omuzları açmanın ne anlamı var ki? Ancak bununla birlikte biz Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında yaptığımız bir şeyi bırakmayız."[5]

Safâ ve Merve arasında sa'yetme konusunda Saîd b. Cübeyr kanalıyla bize bildirilene göre İbn Abbâs şöyle demiştir: Hz. İbrâhîm, İsmâîl'in annesi ile gelip onu Kâbe'nin yerinde bıraktı. Ayrıca içinde hurma olan bir torbayı ve su bulunan bir kabı yanlarına bıraktı. Sonra İbrâhîm oradan ayrıldı. İsmâîl'in annesi onun peşine düştü ve: "Ey İbrâhîm! Hiç kimsenin bulunmadığı bu vadide bizi bırakıp nereye gidiyorsun?" dedi. Bu sözünü üç defa tekrarladı. Sonra: "Bunu sana Allah mı emretti?" deyince Hz. İbrâhîm: "Evet" cevabını verdi. Eşi: "Öyleyse o bizi helak etmez" deyip geri döndü.

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim 1/923 (241).

[3] Buhârî (2/171).

[4] Buhârî (2/161) ve Müslim 1/923 (240).

[5] Ebû Dâvud 2/446, 447 (1887) ve İbn Mâce 2/984 (2952).

İbrâhîm tepeye varınca yüzünü Kâbe'ye doğru çevirerek elini kaldırıp şu duayı okudu: *"Rabbimiz! Ben çocuklarımdan kimini, namaz kılabilmeleri için Senin kutsal evinin yanında, ziraata elverişsiz bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara meylettir, şükretmeleri için onları ürünlerle rızıklandır."*[1]

İsmâîl'in annesi çocuğunu emziriyor ve kırbadaki sudan da içiyordu. Kırbadaki su bitip kendisi ve çocuk susayınca, susuzluktan tepinmekte olan çocuğa bakıp, bir şey yapmadan başucunda durmayı istemediğinden gidip en yakınında olan Safâ tepesine çıktı. Sonra vadiye dönüp kimseyi görebilir miyim diye baktı, ama kimseyi göremedi. Safâ tepesinden inip vadiye ulaştığında elbisesinin bir kenarını kaldırdı. Sonra bitkin insanlarm koşması gibi koştu ve vadiyi geçerek Merve tepesine gelip orada durdu. Sonra kimseyi görebilir miyim diye baktı, ama kimseyi göremedi. Safâ ile Merve arasında böylece yedi defa gidip geldi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu sebeple insanlar Safâ ile Merve arasında sa'y ederler"* buyurmuştur. İsmâil'in annesi Merve'ye çıkınca bir ses duydu ve kendini kastederek: "Sessiz ol" dedi. Sonra dinleyince aynı sesi bir daha duydu ve: "Eğer yardım edeceksen sesini duyurdun" dedi ve baktığında Zemzem'in bulunduğu yerde bir meleğin olduğunu gördü. Melek topuğuyla veya kanadıyla toprağı eşeleyip suyu çıkardı. Bunun üzerine İsmâîl'in annesi eliyle havuz yapıp suyun dağılmasını engellemeye çalışarak kırbasını su dolduruyor, o, avuçladığı kadar da yerden fışkırıyordu.

Bu sebeple Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah İsmâil'in annesine merhamet etsin. Eğer zemzemi kendi haline (akmaya) bıraksaydı"* veya: *"avuçlamasaydı zemzem şimdi ırmak haline gelirdi"* buyurmuştur. Sonra Zemzem'den içti ve çocuğunu emzirdi. Melek ona: "Helak olmaktan korkma! Şurada Allah'm bir evi (Kâbe) vardır. İşte bu çocukla babası onu inşa edecekler. Allah, o işin ehlini asla zayi etmeyecektir" dedi. Sonrasmda ravi Kâbe'nin inşası hakkında uzunca bir hadis zikretti.

---

[1] İbrâhim Sur. 37

Ayrıca biz bu rivayeti *Delâil en-Nübüvve*'nin beşinci cildinde zikrettik.

٣٧٧١ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ الْمُطَّلِبِ، وَأَيُّوبَ، يَزِيدُ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فَذَكَرَهُ، وَهُوَ مُخَرَّجٌ فِي كِتَابِ الْبُخَارِيِّ بِطُولِهِ

3771- Saîd b. Cübeyr, İbn Abbâs kanalıyla bir önceki hadisin ayısını zikretmiştir.[1]

Buhârî'nin eserinde tam metniyle yer almıştır..

الْوُقُوفُ يَوْمَ عَرَفَةَ بِعَرَفَاتٍ، وَمَا جَاءَ فِي فَضْلِهِ، وَالْأَصْلُ فِي رَمْيِ الْجِمَارِ وَالذَّبْحِ

Arefe Günü Arafat'ta Vakfe Yapmak, Arafat'ın Fazileti Hakkında Rivayetler, Cemreleri Taşlamanın ve Kurban Kesmenin Aslı

٣٧٧٢ - حَدَّثَنَا السَّيِّدُ أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنُ دَاوُدَ الْعَلَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ، حَدَّثَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ الشَّرْقِيِّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بِشْرِ بْنِ الْحَكَمِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ سَعِيدٍ الثَّوْرِيِّ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْمُرَ الدِّيلِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الْحَجُّ عَرَفَاتٌ الْحَجُّ عَرَفَاتٌ فَمَنْ أَدْرَكَ لَيْلَةَ جَمْعَ قَبْلَ أَنْ يَطْلُعَ الْفَجْرُ فَقَدْ أَدْرَكَ أَيَّامَ مِنًى ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، ﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ [البقرة: ٢٠٣] "

3772- Abdurrahman b. Ya'mur ed-Dîlî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Hac Arafat'tır (vakfedir). Hac Arafat'tır. Kim Cem' gecesi (Arefe gününü bayram gününe bağlayan gece) fecirden önce (Arafat'a) gelirse haccı tamamdır. Minâ günleri üçtür. Kim iki gün içinde acele edip (Mina'dan Mekke'ye) dönmek isterse, ona günah yoktur. Kim geri kalırsa ona da günah yoktur."*[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Buhârî 4/113- 116, 117).

[2] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 3/237 (890), Beyhakî, *Sünen* (5/116), Ebû Dâvud 2/485,

٣٧٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عِيسَى الْكُوفِيُّ بِهَا، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ الْغِفَارِيُّ، أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ أَبِي الْعُمَيْسِ، عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ، أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْيَهُودِ قَالَ لِعُمَرَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ آيَةٌ فِي كِتَابِ اللهِ تَقْرَؤُنَهَا، لَوْ عَلَيْنَا مَعْشَرَ الْيَهُودِ نَزَلَتْ لَاتَّخَذْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ عِيدًا، قَالَ: " أَيُّ آيَةٍ؟ "، قَالَ: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ [المائدة: ٣]، فَقَالَ عُمَرُ: " قَدْ عَرَفْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ وَالْمَكَانَ الَّذِي أُنْزِلَتْ فِيهِ، نَزَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ بِعَرَفَاتٍ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ جَعْفَرِ بْنِ عَوْنٍ

3773- Târık b. Şihâb bildiriyor: Yahudilerden bir adam Hz. Ömer'e: "Ey müminlerin emîri! Sizin Kitab'ınızda okuduğunuz bir âyet vardır. Eğer o âyet biz Yahudiler topluluğuna inmiş olsaydı, biz o günü bayram ilan edinirdik" dediler. Ömer: "O hangi âyettir?" diye sorunca: ***"Bugün dininizi kemale erdirdim, size nimetimi tamamladım. Size din olarak İslâm'a razı oldum"***[1] âyetidir" karşılığını verdi. Bunun üzerine Ömer: "Vallahi bu âyetin indiği günü ve zamanı biliyorum. Bu âyet Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), cuma günü Arefe günü inmiştir" dedi.[2]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Câfer b. Avn kanalıyla rivayet ettiler.[3]

٣٧٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا مَرْزُوقٌ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا كَانَ يَوْمُ عَرَفَةَ فَإِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يُبَاهِي بِهِمُ الْمَلَائِكَةَ، فَيَقُولُ: انْظُرُوا إِلَى عِبَادِي أَتَوْنِي شُعْثًا غُبْرًا ضَاحِّينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ، أُشْهِدُكُمْ أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " فَمَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ عَتِيقًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ ".

---

486 (1949), Nesâî (5/256, 264, 265) ve İbn Mâce 2/1003 (3015)

[1] Mâide Sur. 3

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Buhârî (1/16) ve Müslim 3/2313 (5).

زَادَ فِيهِ غَيْرُهُ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ: " يَسْأَلُونِي رَحْمَتِي وَلَمْ يَرَوْنِي، وَيَتَعَوَّذُونَ مِنْ عَذَابِي وَلَمْ يَرَوْنِي "

وَرُوِّينا فِي الْحَدِيثِ الثَّابِتِ عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ أَنْ يُعْتِقَ اللهُ فِيهِ عَبْدًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ "

3774- Câbir der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Arefe günü Yüce Allah, Arafat halkı ile meleklerine karşı övünür ve: «Kullarıma bakınız. Saçları başları dağınık, toz toprak içinde sıcak güneş altında uzak yollardan bana geldiler. Şahid olun ki onları bağışladım» buyurur. Arefe gününden daha çok insanların cehennem ateşinden azad edildiği hiç bir gün yoktur."*[1]

Başka biri Urve kanalıyla: *"Beni görmedikleri halde rahmetimi isterler. Beni görmedikleri halde azabımdan bana sığınırlar"* ziyadesinde bulunmuştur.

Bize bildirilene göre Sâbit, Hz. Âişe kanalıyla Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Arefe gününden daha çok insanların cehennem ateşinden azad edildiği bir gün yoktur"* buyurduğunu bildirmiştir.

٣٧٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُنْقِذٍ الْخَوْلَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُوَيْدٍ، حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي عَبْلَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْمُهَرِّجَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُوشَنْجِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي عَبْلَةَ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ كُرَيْزٍ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَا رُئِيَ الشَّيْطَانُ يَوْمًا هُوَ فِيهِ أَصْغَرُ، وَلَا أَدْحَرُ، وَلَا أَحْقَرُ، وَلَا أَغْيَظُ مِنْهُ يَوْمَ عَرَفَةَ، وَمَا ذَلِكَ إِلَّا مِمَّا يَرَى مِنْ تَنَزُّلِ الرَّحْمَةِ وَتَجَاوُزِ اللهِ عَنِ الذُّنُوبِ إِلَّا مَا رَأَى يَوْمَ بَدْرٍ "

لَفْظُ حَدِيثِ مَالِكٍ، وَفِي رِوَايَةِ أَيُّوبَ: " مَا رَأَى إِبْلِيسُ يَوْمًا هُوَ فِيهِ أَصْغَرُ، وَلَا أَدْحَرُ، وَلَا أَغْيَظُ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَذَلِكَ لِمَا يَرَى مِنْ تَنَزُّلِ الرَّحْمَةِ وَتَجَاوُزِ اللهِ عَنِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ

---

[1] İsnâdının bir zararı yoktur. İbn Huzeyme, *Sahîh* 4/263 (2840), Lâlekâî, *Şerh es-Sünne* 3/439 (751), Beğavî, *Şerh es-Sünne* 7/159 (1931), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 4/69, 70 (2090), İbn Hibbân, *Sahîh* 6/62 (3842) ve Bezzâr, *Müsned* 2/28 (1128).

إِلَّا مَا رَأَى مِنْ يَوْمِ بَدْرٍ "، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا الَّذِي رَأَى مِنْ يَوْمِ بَدْرٍ؟، قَالَ: " رَأَى جِبْرِيلَ يَزَعُ الْمَلَائِكَةَ ". يَعْنِي: يَرُدُّ.

3775- Talha b. Abdillah b. Kureyz'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Şeytan hiçbir günde Arefe gününde olduğu kadar, küçülmüş, mağlup düşmüş, aşağılanmış ve kıskanç görülmemiştir. Bunun da sebebi müminler üzerine inen rahmeti ve Yüce Allah'ın onların günahlarını bağışlamasını görmesidir. Sadece Bedir savaşında gördüklerinden dolayı durumu bundan daha ağır olmuştur."*[1]

Lafız Mâlik'in lafzıdır.

Bu hadis Eyyûb'un rivayetinde şöyledir: *"Şeytan hiçbir günde kendini Arefe gününde olduğu kadar, küçülmüş, mağlup düşmüş ve kıskanç görmemiştir. Bunun da sebebi müminler üzerine inen rahmeti ve Yüce Allah'ın onların büyük günahlarını bağışlamasını görmesidir. Sadece Bedir savaşında gördüklerinden dolayı durumu bundan daha ağır olmuştur."* Ashâb: "Ey Allah'ın Resûlü! (Şeytan) Bedir savaşında ne görmüş ki?" diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"O gün Cibrîl'in, (savaş için) melekleri idare ettiğini görmüştü"* buyurdu.

٣٧٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي مَوْضِعٍ آخَرَ، قَالَ: وَقَدْ كَتَبْنَاهُ مِنْ حَدِيثِ أَبِي الدَّرْدَاءِ مُتَّصِلًا، قَالَ أَبُو عَلِيٍّ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَاهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ الدَّيْنُورِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَيُّوبَ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي عَبْلَةَ، عَنْ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ

3776- Başka bir isnâdla Ebu'd-Derdâ hadisinden rivayet olundu.[2]

٣٧٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّنْعَانِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ إِسْحَاقَ السَّالِحِينِيُّ، حَدَّثَنَا سِكِّينُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ النَّخَعِيُّ بِالْكُوفَةِ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، أخبرنا سِكِّينُ بْنُ عَبْدِ

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır ve mürsel bir hadistir. Beğavî, *Şerh es-Sünne* 7/158 (1930), Mâlik, *Muvattâ* (sh. 422) ve Abdürrezzak, *Musannef* (4/378).

[2] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

الْعَزِيزِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ رِدْفَ النَّبِيِّ ﷺ يَوْمَ عَرَفَةَ، فجَعَلَ الْفَتَى يُلَاحِظُ النِّسَاءَ، وَيَنْظُرُ إِلَيْهِنَّ وَجَعَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَصْرِفُ بِيَدِهِ، وَوَجْهُهُ مِنْ خَلْفِهِ، وَجَعَلَ الْفَتَى يُلَاحِظُهُنَّ، فَقَالَ رَسُولُ الله ﷺ: " إِنَّ هَذَا يَوْمٌ مَنْ مَلَكَ فِيهِ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ وَلِسَانَهُ غُفِرَ لَهُ "

وَفِي رِوَايَةِ أَبِي عَبْدِ اللهِ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ كَانَ رَدِيفَ النَّبِيِّ ﷺ بِعَرَفَةَ، قَالَ: وَكَانَ الْفَتَى يُلَاحِظُ النِّسَاءَ، قَالَ: فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ بِبَصَرِهِ هَكَذَا، وَصَرَفَهُ، وَقَالَ: " يَا ابْنَ أَخِي هَذَا يَوْمٌ مَنْ مَلَكَ بَصَرَهُ إِلَّا مِنْ حَقٍّ، وَسَمْعَهُ إِلَّا مِنْ حَقٍّ، وَلِسَانَهُ إِلَّا مِنْ حَقٍّ غُفِرَ لَهُ"

3777- İbn Abbâs der ki: Fadl b. Abbâs, Arefe gününde Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) terkisine binmiş idi. Genç, kadınlara bakıp onları izlemeye başlayınca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) eliyle yüzünü başka tarafa çevirdi. Genç yine bakmaya devam edince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu öyle bir gündür ki kim bu günde kulağını, gözünü ve dilini muhafaza ederse günahları bağışlanır"* buyurdu.[1]

Ebû Abdillah'ın rivayeti ise şöyledir: Fadl b. Abbâs, Arafat'ta, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) terkisine binmiş idi. Genç kadınlara bakıyordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona gözleriyle bakma der gibi bakarak yüzünü çevirdi ve: *"Ey yeğenim! Bu öyle bir gündür ki kim bu günde hak olan şey dışında gözünü, hak olan şey dışında kulağını ve hak olan şey dışında dilini muhafaza ederse mutlaka günahları bağışlanır"* buyurdu.[2]

٣٧٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أخبرنا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمَوْصِلِيُّ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَرْبٍ الْمَوْصِلِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَحْيَى الْمَدَنِيُّ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ سُمَيٍّ، مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَفْضَلُ الدُّعَاءِ دُعَاءُ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَأَفْضَلُ قَوْلِي وَقَوْلِ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي لَا إِلَهَ

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (1/329), Taberânî, *M. el-Kebîr* 18/288, 289 (741), İbn Huzeyme, *Sahîh* 4/261 (2834) ve Ebû Ya'lâ, *Müsned* 4/330 (2441).

[2] İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbu's-Samt* sh. 583, 584 (668).

إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ". هَكَذَا رَوَاهُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ يَحْيَى، وَغَلَطَ فِيهِ إِنَّمَا رَوَاهُ مَالِكٌ فِي الْمُوَطَّأِ مُرْسَلًا

3778- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Duaların en faziletlisi, Arefe gününde yapılan duadır. Ben ve benden önceki peygamberlerin söylediği en faziletli söz de: «Allah'tan başka ilah yoktur; tektir, ortağı yoktur; saltanat onundur; hamd ona mahsustur, diriltir ve öldürür, hayır onun elindedir ve onun her şeye gücü yeter» sözüdür."*[1]

Abdurrahman b. Yahyâ bunu bu şekilde rivayet etmiş ve hata etmiştir. Zira Mâlik bunu *Muvattâ*'da mürsel olarak zikretmiştir.[2]

٣٧٧٩ - أَخْبَرَنَا الْإِمَامُ أَبُو عُثْمَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرِ بْنُ خُزَيْمَةَ، أَخْبَرَنَا جَدِّي، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ قَيْسِ بْنِ الرَّبِيعِ، عَنِ الْأَغَرِّ، عَنْ خَلِيفَةَ بْنِ حَصِينٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: كَانَ أَكْثَرُ دُعَاءِ رَسُولِ اللهِ ﷺ عَشِيَّةَ عَرَفَةَ: " اللهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كَالَّذِي تَقُولُ وَخَيْرًا مِمَّا نَقُولُ اللهُمَّ لَكَ صَلَاتِي وَنُسُكِي، وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي، وَإِلَيْكَ مَآبِي، وَلَكَ رَبِّ نِدَائِي، اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَوَسْوَسَةِ الصُّدُورِ، وَشَتَاتِ الْأَمْرِ، اللهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا تَجِيءُ بِهِ الرِّيحُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَجِيءُ بِهِ الرِّيحُ "

3779- Ali b. Ebî Tâlib der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Arafe akşamı en fazla şöyle dua ederdi: *"Allahım! Senin buyurduğun gibi ve bizim söylediğimizden daha hayırlı bir şekilde sana hamdolsun. Allahım! Namazım tüm ibadetlerim hayatım ve ölümüm senin içindir. Dönüşüm sanadır. Her türlü varlığım ancak sana kalacaktır. Allahım! Kabir azabından, kalbimin vesvesesinden, işlerimin dağınıklığından sana sığınırım. Allahım! Senden bu rüzgarın getirdiği hayırdan isterim. Rüzgarın getireceği felaketlerin şerrinden de sana sığınırım."*[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1599, 1600).

[2] Mâlik, *Muvattâ* (sh. 422, 423) ve Tirmizî 5/572 (3585).

[3] İsnâdı güçlü değildir. Tirmizî 5/537 (3520).

٣٧٨٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْأَسَدِيُّ الْحَافِظُ بِهَمَذَانَ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ الطَّيَالِسِيُّ. عَلَّانُ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو إِبْرَاهِيمَ التَّرْجُمَانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الطَّلْحِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُحَارِبِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوقَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَقِفُ عَشِيَّةَ عَرَفَةَ بِالْمَوْقِفِ فَيَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ بِوَجْهِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ مِائَةَ مَرَّةٍ، ثُمَّ يَقْرَأُ قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ مِائَةَ مَرَّةٍ، ثُمَّ يَقُولُ: اللهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَعَلَيْنَا مَعَهُمْ مِائَةَ مَرَّةٍ إِلَّا قَالَ اللهُ تَعَالَى: يَا مَلَائِكَتِي مَا جَزَاءُ عَبْدِي هَذَا؟، سَبَّحَنِي، وَهَلَّلَنِي، وَكَبَّرَنِي، وَعَظَّمَنِي، وَعَرَفَنِي، وَأَثْنَى عَلَيَّ، وَصَلَّى عَلَى نَبِيِّي، اشْهَدُوا مَلَائِكَتِي أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُ، وَشَفَّعْتُهُ فِي نَفْسِهِ، وَلَوْ سَأَلَنِي عَبْدِي هَذَا لَشَفَّعْتُهُ فِي أَهْلِ الْمَوْقِفِ كُلِّهِمْ ". قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " هَذَا مَتْنٌ غَرِيبٌ وَلَيْسَ فِي إِسْنَادِهِ مَنْ يُنْسَبُ إِلَى الْوَضْعِ، وَاللهُ أَعْلَمُ ". وَرَوَاهُ أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، عَنْ عَلَّانَ بْنِ عَبْدِ الصَّمَدِ بِبَعْضِ مَعْنَاهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الطَّلْحِيُّ، وَكَذَا قَالَ غَيْرُهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بِشْرِ بْنِ مَطَرٍ، عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الطَّلْحِيُّ، وَرُوِيَ عَنْ غَيْرِ الطَّلْحِيُّ أَيْضًا عَنِ الْمُحَارِبِيِّ

3780- Câbir b. Abdillah der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Arafe akşamı vakfe yapıp yüzünü kıbleye doğru çevirerek yüz defa: «Allah'tan başka ilah yoktur; tektir, ortağı yoktur; saltanat onundur; hamd ona mahsustur, onun her şeye gücü yeter» diyen, sonra yüz defa İhlas Suresi'ni okuyan, sonra yüz defa: «Allahım! İbrâhîm'e hayırlar ihsan ettiğin gibi Muhammed'e ve yakınlarına da öyle hayırlar ihsan et. Sen ki övülmeye layıksın ve şanı yücesin. Onlarla birlikte bize de hayırlar ihsan et» diyen hiçbir müslüman yoktur ki, Allah: «Ey meleklerim! Bu kulumun mükâfatı nedir? O beni tesbih ve tehlil etti. Beni yüceltti ve büyüttü. Beni bildi ve bana övgüde bulundu. Peygamberime salavât getirdi. Şahid olun meleklerim. Ben onu bağışladım, kendi nefsine şefaatçi kıldım. Eğer bu kulum benden istese onu burada duranların hepsine şefaatçi kılarım» buyurmasın."*[1]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

Şeyh Beyhakî der ki: "Bu tek kanallı bir metindir. İsnâdında hadis uydurmakla itham edilen ravisi de yoktur. En doğrusunu Allah bilir."

Ahmed b. Ubeyd es-Saffâr bunun bir kısmını mânâ olarak Allân b. Abdissamed kanalıyla rivayet etti. Ancak isnâdında Abdullah b. Muhammed et-Talhî'yi zikretmiştir. Bir başkası da bunu Muhammed b. Bişr b. Matar kanalıyla İbn İbrâhîm'den, o da Abdullah b. Muhammed et-Talhî'den rivayet etti. et-Talhî'den başka el-Muhâribî kanalıyla da zikredilmiştir.

٣٧٨١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا تَمْتَامٌ، حَدَّثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: " أَفَاضَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِإِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَصَلَّى بِمِنًى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ وَالصُّبْحَ، ثُمَّ غَدَا بِهِ مِنْ مِنًى إِلَى عَرَفَةَ فَصَلَّى بِهِ الصَّلَاتَيْنِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ، ثُمَّ وَقَفَ بِهِ حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ، ثُمَّ دَفَعَ بِهِ حَتَّى أَتَى الْمُزْدَلِفَةَ فَنَزَلَ بِهِ فَبَاتَ فَصَلَّى الصُّبْحَ كَأَعْجَلِ مَا يُصَلِّي أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، ثُمَّ وَقَفَ بِهِ كَأَبْطَأِ مَا يُصَلِّي أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، ثُمَّ دَفَعَ بِهِ إِلَى مِنًى فَرَمَى، ثُمَّ ذَبَحَ فَأَوْحَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى مُحَمَّدٍ ﷺ، ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [النحل: ١٢٣] ". " هَذَا هُوَ الْمَحْفُوظُ مَوْقُوفٌ "

3781- Abdullah b. Amr der ki: Hz. Cibrîl, Hz. İbrâhîm'i alıp Mina'ya gitti. Mina'da ona öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah namazını kıldırdı. Sonra onu Mina'dan Arafat'a götürdü. Orada kendisiyle birlikte iki öğle ile ikindi namazını kıldı. Sonra güneş batana kadar orada bekledi. Sonra onunla Müzdelife'ye geldi. Orada geceledi ve sabah namazını müslümanlardan en hızlı namaz kılandan daha hızlı bir şekilde kıldı. Sonra namazını uzatan Müslüman gibi gün ağarana kadar vakfe yaptı. Sonra Mina'ya gidip cemreyi taşladı, sonra da kurban kesti. Bunlardan sonra Allah, Muhammed'e (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hakka yönelen İbrâhîm'in dinine uy. O, Allah'a ortak koşanlardan değildi"*[1] diye vahyetti.[1]

---

[1] Nahl Sur. 123

Bu rivayet bu şekilde mevkûf olarak bilinendir.

٣٧٨٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو الطَّيِّبِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الزَّاهِدُ، حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي لَيْلَى، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، وَابْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " نَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فَرَاحَ بِهِ ". وَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِنَحْوِهِ، وَزَادَ: " ثُمَّ أَفَاضَ بِهِ حَتَّى أَتَى بِهِ الْجَمْرَةَ فَرَمَاهَا ثُمَّ ذَبَحَ وَحَلَقَ، ثُمَّ أَتَى بِهِ الْبَيْتَ وَطَافَ بِهِ "، قَالَ ابْنُ أَبِي لَيْلَى: " ثُمَّ رَجَعَ بِهِ إِلَى مِنًى فَأَقَامَ فِيهَا تِلْكَ الْأَيَّامَ ثُمَّ أَوْحَى اللهُ إِلَى مُحَمَّدٍ ﷺ ﴿أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ [النحل: ١٢٣] "، " لَمْ يَذْكُرْ أَبُو الطَّيِّبِ رُجُوعَهُ إِلَى مِنًى "

3782- Abdullah b. Amr b. el-Âs der ki: "Cibrîl, Hz. İbrâhîm'in yanına inerek onu alıp gitti." Sonrasında ravi söz konusu hadisi aktardı. Ancak: "Sonra onu alıp Mina'ya gitti ve cemreyi taşladı. Kurban kesip tıraş olduktan sonra beraber Kâbe'ye gidip tavaf ettiler" ziyadesinde bulunmuştur.[2]

İbn Ebî Leylâ der ki: Sonra onunla Mina'ya geldi ve o günlerde orada kaldı. Sonra Allah, Muhammed'e (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Hakka yönelen İbrâhîm'in dinine uy. O, Allah'a ortak koşanlardan değildi"***[3] diye vahyetti. Ebû Tayyib rivayetinde Mina'ya dönüşünü zikretmemiştir.

٣٧٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ الْحُسَيْنِ الْعَمِّيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ عَائِشَةَ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ الْغَنَوِيُّ، عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ، قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: يَزْعُمُ قَوْمُكَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ طَافَ بَيْنَ الصَّفَا، وَالْمَرْوَةِ عَلَى بَعِيرٍ وَأَنَّ ذَلِكَ سُنَّةٌ، قَالَ: صَدَقُوا وَكَذَبُوا، قَالَ: قُلْتُ: مَا صَدَقُوا

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Huzeyme, *Sahîh* 4/264 (2842) ve Beyhakî, *Sünen* (5/45).

[2] İsnâdı zayıftır ve içinde tanımadığım bir ravi vardır. Beyhakî, *Sünen* (5/145).

[3] Nahl Sur. 123

وَكَذَبُوا؟، قَالَ: " صَدَقُوا، طَافَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بَيْنَ الصَّفَا، وَالْمَرْوَةِ عَلَى بَعِيرٍ، وَكَذَبُوا لَيْسَ بِسُنَّةٍ كَانَ النَّاسُ لَا يُدْفَعُونَ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَلَا يُصَدُّونَ فَطَافَ عَلَى بَعِيرٍ لِيَسْمَعُوا كَلَامَهُ وَلِيَرَوْا مَكَانَهُ وَلَا تَنَالُهُ الْأَيْدِي " قُلْتُ: وَيَزْعُمُ قَوْمُكَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَدْ رَمَلَ بِالْبَيْتِ وَذَاكَ سُنَّةٌ، قَالَ: صَدَقُوا وَكَذَبُوا، قُلْتُ: مَا صَدَقُوا وَكَذَبُوا، قَالَ: قَدْ صَدَقُوا قَدْ رَمَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِالْبَيْتِ، وَكَذَبُوا لَيْسَ بِسُنَّةٍ إِنَّ قُرَيْشًا قَالَتْ زَمَنَ الْحُدَيْبِيَةِ: دَعُوا مُحَمَّدًا وَأَصْحَابَهُ حَتَّى يَمُوتُوا مَوْتَ النَّغَفِ، قَالَ ابْنُ عَائِشَةَ: دِيدَانُ تَكُونُ فِي مَنَاخِرِ الشَّاةِ، فَلَمَّا صَالَحُوهُ عَلَى أَنْ يَجِيئُوا مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ فَيُقِيمُوا بِمَكَّةَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، قَالَ: فَقَدِمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَالْمُشْرِكُونَ مِنْ قِبَلِ قِيْقِعَانَ، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ارْمُلُوا بِالْبَيْتِ ثَلَاثًا "، وَلَيْسَ بِسُنَّةٍ قُلْتُ: وَيَزْعُمُ قَوْمُكَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ سَعَى بَيْنَ الصَّفَا، وَالْمَرْوَةِ، وَأَنَّ ذَلِكَ سُنَّةٌ، قَالَ: " صَدَقُوا إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا ابْتُلِيَ بِصَبِرِ الْمَنَاسِكِ عَرَضَ لَهُ شَيْطَانٌ عِنْدَ الْمَسْعَى فَسَابَقَهُ إِبْرَاهِيمُ فَسَبَقَهُ إِبْرَاهِيمُ، ثُمَّ ذَهَبَ بِهِ جِبْرِيلُ إِلَى الْجَمْرَةِ فَعَرَضَ لَهُ شَيْطَانٌ فَرَمَاهُ بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ حَتَّى ذَهَبَ، ثُمَّ عَرَضَ لَهُ شَيْطَانٌ عِنْدَ الْجَمْرَةِ الْوُسْطَى فَرَمَاهُ بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ حَتَّى ذَهَبَ، ثُمَّ تَلَّهُ لِلْجَبِينِ وَعَلَى إِسْمَاعِيلَ قَمِيصٌ أَبْيَضُ، فَقَالَ: يَا أَبَةِ إِنَّهُ لَيْسَ لِي ثَوْبٌ تُكَفِّنُنِي فِيهِ فَعَالَجَهُ لِيَخْلَعَهُ، فَنُودِيَ مِنْ خَلْفِهِ: ﴿أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ [الصافات: ١٠٥]، قَالَ: فَالْتَفَتَ إِبْرَاهِيمُ فَإِذَا هُوَ بِكَبْشٍ أَقْرَنَ أَعْيَنَ أَبْيَضَ فَذَبَحَهُ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَلَقَدْ رَأَيْتُنَا نَتْبَعُ ذَلِكَ الضَّرْبَ مِنَ الْكِبَاشِ، فَلَمَّا ذَهَبَ بِهِ جِبْرِيلُ إِلَى الْجَمْرَةِ الْقُصْوَى فَعَرَضَ لَهُ الشَّيْطَانُ فَرَمَاهُ بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ حَتَّى ذَهَبَ ثُمَّ ذَهَبَ بِهِ جِبْرِيلُ إِلَى مِنًى، فَقَالَ: هَذَا مُنَاخُ النَّاسِ، ثُمَّ أَتَى بِهِ جَمْعًا، فَقَالَ: هَذَا الْمَشْعَرُ الْحَرَامُ، ثُمَّ ذَهَبَ بِهِ إِلَى عَرَفَةَ " قَالَ: فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: هَلْ تَدْرِي لِمَ سُمِّيَتِ الْعَرَفَةُ عَرَفَةً؟، قُلْتُ: وَلِمَ؟، قَالَ: " إِنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ لِإِبْرَاهِيمَ هَلْ عَرَفْتَ؟، قَالَ: نَعَمْ "، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " فَمِنْ ثَمَّ سُمِّيَتْ عَرَفَةَ "، ثُمَّ قَالَ: " فَهَلْ تَدْرِي كَيْفَ كَانَتِ التَّلْبِيَةُ؟ "، قُلْتُ: وَكَيْفَ كَانَتْ؟، قَالَ: " لِأَنَّ إِبْرَاهِيمَ لَمَّا أُمِرَ أَنْ يُؤَذِّنَ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ فَخُفِضَتْ لَهُ الْجِبَالُ بِرُءُوسِها، وَرُفِعَتْ لَهُ الْقُرَى فَأَذَّنَ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ "، قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " قَوْلُ ابْنُ عَبَّاسٍ فِي الرَّمَلِ وَلَيْسَ بِسُنَّةٍ يُشْبِهُ أَنْ يَكُونَ أَرَادَ لَيْسَ بِسُنَّةٍ يَفْسُدُ الْحَجُّ بِتَرْكِهِ أَوْ يَجِبُ عَلَى مَنْ تَرَكَهُ شَيْءٌ، وَاللهُ أَعْلَمُ. وَقَدْ رُوِّينَا

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ مَا يَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ بَقِيَ هَيْئَتُهُ فِي الطَّوَافِ مَعَ زَوَالِ سَبَبِهِ، وَفِي رَمَلِ النَّبِيِّ ﷺ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بَعْدَ زَوَالِ السَّبَبِ دَلَالَةٌ عَلَى بَقَائِهِ مَشْرُوعًا "

3783- Ebu't-Tufeyl der ki: İbn Abbâs'a: "Senin kavmin, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), tavaf ederken Safâ ile Merve arasında deve üzerinde remel yaptığını ve bunun sünnet olduğunu söylemektedir" dediğimde: "Onlar hem doğru, hem de yalan söylemişler" cevabını verdi. Kendisine: "Hem doğru, hem de yalan söylemişler ne demektir?" dediğimde şu karşılığı verdi: "Doğru söylemeleri Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) tavaf ederken Safâ ile Merve arasında deve üzerinde remel yapmasıdır. Yalan söylemeleri ise bunun bir sünnet olmayışıdır. İnsanların Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) yaklaşmalarına engel olunamaz ve insanlar bundan vazgeçirilemezdi. Bu sebeple insanlarm kendisini rahatça işitebilmeleri, yerini görebilmeleri ve ellerinin kendisine yetişememesi için deve üzerinde remel yaptı." Kendisine: "Senin kavmin, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), tavaf ederken remel yaptığını ve bunun sünnet olduğunu söylemektedir" dediğimde: "Onlar hem doğru, hem de yalan söylemişler" cevabını verdi. Kendisine: "Hem doğru, hem de yalan söylemişler ne demektir?" dediğimde şu karşılığı verdi: "Doğru söylemeleri Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) tavaf ederken remel yapmasıdır. Yalan söylemeleri ise bunun bir sünnet olmayışıdır. Kureyşliler, Hudeybiye gününde: "Muhammed'i ve ashâbını bırakın da nağf (kurtçuk) ölümüyle ölsünler" dedi. —İbn Âişe: "Nağf, koyunların burnunda bulunan kurtçuklardır" demiştir.— Kureyşliler Müslümanların bir sonraki yıl Mekke'de üç gün kalmaları şartıyla Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile barış yapınca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) (ashâbıyla birlikte) Mekke'ye geldi. Müşrikler Kuayka'ân tarafında idi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına: *"Beyt'i tavaf ederken üç turda bir remel yapınız. Ancak bu, sünnet değildir"* buyurdu."

Kendisine: "Senin kavmin, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Safâ ile Merve arasında sa'yettiğini söylemektedir" dediğimde: "Doğru söylemişler. Zira Hz. İbrâhîm'e, hac yapması emredildiği zaman şeytan sa'y sırasında karşısına çıktı ve İbrâhîm ile yarıştı, İbrâhîm onu geçti. Sonra Cibrîl, Hz.

İbrâhîm'i, Akabe cemresine götürünce şeytan orada da karşısına çıktı. İbrâhîm ona yedi küçük taş attı. Şeytan gitti ve orta cemre yanında yine karşısına çıktı. İbrâhîm ona yedi küçük taş daha attı. Sonra orada oğlunu yüzüstü yatırdı. İsmâîl'in üzerinde beyaz bir gömlek vardı. Hz. İbrâhîm'e: "Ey babacığım! Beni kefenleyebileceğin başka bir elbisem yok. Bunu çıkar ki beni onunla kefenleyesin" dedi. İbrâhîm gömleği çıkarmaya çalışırken arkasından: ***"Ey İbrâhîm! Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin"***[1] diye seslenildi. İbrâhîm dönüp baktığında, boynuzlu iri gözlü beyaz bir koç gördü ve onu boğazladı."[2]

İşte bizler de koç keserken bu yolu takip etmekteyiz. Cibrîl, Hz. İbrâhîm'i, Cemretu'l-Kusva'ya götürdüğü zaman şeytan orada da karşısına çıktı. İbrâhîm ona yedi küçük taş attı ve şeytan gitti. Sonra Cibrîl, kendisini Mina'ya götürdü ve: "İşte burası insanlarm bineklerini bağladıkları yerdir" dedi. Sonra onu Müzdelife'ye götürdü ve: "İşte burası Meş'ar-i Harâm'dır" dedi. Daha sonra onu Arafat'a götürdü.[3]

Sonra İbn Abbâs: "Oraya niçin Arafe" denildiğini biliyor musun?" diye sordu. Kendisine: "Niçin?" dediğimde şu karşılığı verdi: "Cibrîl, Hz. İbrahim'e: "*Arefte* (burayı bildin mi)?" dediğinde, Hz. İbrâhîm: "*Areftu* (bildim)" karşılığını verdi. Bundan sonra da: "Arafe" diye adlandırıldı. Sonra: "Telbiyenin o zamanlar nasıl olduğunu biliyor musun?" diye sordu. Kendisine: "Nasıl oldu?" dediğimde: "Hz. İbrâhîm, insanları hacca davet etmekle emrolunduğu zaman (sesinin işitilmesi için) dağlar başlarını eğdi, yerleşim yerleri yükseldi ve o da insanları hacca davet etti" karşılığını verdi.

Şeyh Beyhakî der ki: İbn Abbâs'ın remel yapma hakkında: "Bu sünnet değildir" demesi kişinin bunu terk etmesiyle haccınm ifsad olmadığını veya

---

[1] Sâffât Sur. 105

[2] Ahmed 4/436-438 (2707) uzun bir şekilde, İbn Cerîr (19/586), Taberânî (10628) ve Beyhakî (4077). *Müsned*'in muhakkikleri, hadisin Ebû Âsım el-Ğanavî dışmdaki ravilerinin güvenilir olduğunu söylemiştir.

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 2/444, 445 (1885).

bunu terk eden kişiye bir şeyin vacip olmadığını bildirmek istemesidir. En doğrusunu Allah bilir.

Ömer b. el-Hattâb kanalıyla bize bildirilene göre sebebin yok olmasına rağmen remelin kalmasına delalet etmektedir. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Vedâ haccında sebebin yok olmasına rağmen remel yapması sünnet olduğunun delilidir.[1]

٣٧٨٤ - وَرُوِّينَا عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَفَعَهُ، قَالَ: " لَمَّا أَتَى إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ الرَّحْمَنِ الْمَنَاسِكَ عَرَضَ لَهُ الشَّيْطَانُ عِنْدَ الْجَمْرَةِ فَرَمَاهُ بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ حَتَّى سَاخَ فِي الْأَرْضِ، ثُمَّ عَرَضَ لَهُ عِنْدَ الْجَمْرَةِ الثَّانِيَةِ فَرَمَاهُ بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ حَتَّى سَاخَ فِي الْأَرْضِ، ثُمَّ عَرَضَ لَهُ فِي الْجَمْرَةِ الثَّالِثَةِ فَرَمَاهُ بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ حَتَّى سَاخَ فِي الْأَرْضِ "، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " الشَّيْطَانُ تَرْجُمُونَ، وَمِلَّةُ أَبِيكُمْ تَتَّبِعُونَ ". أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَنَسٍ، حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، فَذَكَرَهُ

3784- Sâlim b. Ebi'l-Ca'd kanalıyla bize bildirilene göre İbn Abbâs hadisi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) dayandırarak şöyle demiştir: *"Rahman'ın dostu İbrâhîm hacca geldiği zaman şeytan cemrenin yanında karşısına çıktı. Bunun üzerine ona yedi küçük taş attı. Şeytan yerde yok olup gitti. Sonra diğer cemrenin yanında karşısına çıktı ve yine ona yedi küçük taş attı ve yine şeytan yerde yok olup gitti. Sonra üçüncü cemrenin yanında karşısına çıktı ve yine ona yedi küçük taş attı ve yine şeytan yerde yok olup gitti."*

İbn Abbâs: "Siz de şeytanı recmeder ve babanızın dinine tâbi olursunuz" dedi.[2]

٣٧٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو الْقَاسِمِ الْمُفَسِّرُ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو الدَّرْدَاءِ هَاشِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنَا عُتْبَةُ بْنُ السَّكَنِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَيَّاشٍ، عَنِ الْكَلْبِيِّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: "

---

[1] Buhârî (2/161).

[2] İsnâdı zayıftır. Beyhakî, *Sünen* (5/153).

إِنَّمَا سُمِّيَتْ تَرْوِيَةً وَعَرَفَةً لِأَنَّ إِبْرَاهِيمَ ﷺ أَتَاهُ الْوَحْيُ فِي مَنَامِهِ أَنْ يَذْبَحَ ابْنَهُ، فَرَوَى فِي نَفْسِهِ: أَمِنَ اللهِ هَذَا أَمْ مِنَ الشَّيْطَانِ؟، فَأَصْبَحَ صَائِمًا، فَلَمَّا كَانَ لَيْلَةُ عَرَفَةَ أَتَاهُ الْوَحْيُ فَعَرَفَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِ، فَسُمِّيَتْ عَرَفَةَ "

3785- İbn Abbâs der ki: Terviye ve Arafe denmesinin sebebi şudur: "İbrâhîm'e rüyasında vahiy gelerek oğlunu kesmesi emredildi. Hz. İbrâhîm, bu rüyanın Allah'tan mı, yoksa Şeytan'dan mı olduğunu düşünerek ağır davrandı ve oruçlu bir şekilde sabahladı. Arafe gecesi kendisine vahiy gelince, gördüğü rüyanın Allah tarafından olduğunu anladı ve bu sebeple o güne "Bildi" mânâsında olan Arefe günü denildi.[1]

٣٧٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو ذَرٍّ عَبْدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْهَرَوِيُّ، قَدِمَ عَلَيْنَا، أَخْبَرَنَا أَبُو حَكِيمٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ السَّرِيِّ بْنِ يَحْيَى الدَّارِمِيُّ بِالْكُوفَةِ، حَدَّثَنِي أَبِي أَبُو الْقَاسِمِ إِبْرَاهِيمُ بْنُ السَّرِيِّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ السَّرِيُّ بْنُ يَحْيَى التَّمِيمِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ زُفَرَ، حَدَّثَنَا صَفْوَانُ بْنُ أَبِي الصَّهْبَاءِ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَتِيقٍ، قَالَ: حَجَجْتُ فَتَوَسَّمْتُ رَجُلًا أَقْتَدِي بِهِ فَإِذَا رَجُلٌ مُصَفِّرٌ لِحْيَتَهُ، وَإِذَا هُوَ سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، وَإِذَا هُوَ فِي الْمَوْقِفِ يَقُولُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَبُّنَا وَرَبُّ آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ، قَالَ: فَلَمْ يَزَلْ يَقُولُ هَذَا حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ، ثُمَّ نَظَرَ إِلَيَّ، فَقَالَ: قَدْ رَأَيْتُ لَوَذَانَكَ بِيَ الْيَوْمَ، ثُمَّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: مَنْ شَغَلَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي أَعْطَيْتُهُ أَفْضَلَ مَا أُعْطِي السَّائِلِينَ ".

3786- Bukeyr b. Atîk der ki: Haccedeceğim zaman kendisine uyacağım birini seçtim. Bu kişinin sakalı sarı idi. Baktığımda bu kişinin Sâlim b. Abdillah olduğunu gördüm. O, vakfe yerinde şöyle diyordu: "Allah'tan başka ilah yoktur; tektir, ortağı yoktur; saltanat onundur; hamd ona mahsustur, hayır onun elindedir ve onun her şeye gücü yeter. Allah'tan başka ilah yoktur; o tektir. Biz de ona teslim olmuşuzdur. Kafirler istemese

[1] İsnâdı çok zayıftır.

de Allah'tan başka ilah yoktur. Allah'tan başka ilah yoktur. O bizim ve bizden önceki atalarımızın rabbidir." Güneş batana kadar hep böyle dedi. Sonra bana bakıp: "Bugün beni takib ettiğini gördüm" dedi. Sonra şöyle devam etti: "Babamın, babasından onun da Ömer b. el-Hattâb'tan bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah: «Her kimi beni zikretmek benden istemekten meşgul ederse, ona isteyenlere verdiğimden daha hayırlısını veririm» buyurmaktadır."*[1]

Şeyh Beyhakî der ki: Allah Sevgisi bölümünde (no. 567-9) bu mânâda bazı haberler ve hikayeler zikrettik.

٣٧٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْكَارِزِيُّ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، حَدَّثَنَا أبو نعيم، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّمَا جُعِلَ الطَّوَافُ بِالْبَيْتِ، وَالسَّعْيِ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَرَمْيِ الْجِمَارِ لِإِقَامَةِ ذِكْرِ اللهِ "

3787- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Beyt'i tavaf etmek, Safâ ile Merve arasında sa'yetmek ve cemreleri taşlamak, Allah'ı zikretmek için meşru kılınmıştır"* buyurdu.[2]

٣٧٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو أُسَامَةَ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْمُقْرِئُ الْهَرَوِيُّ قَرَأَهُ عَلَيْهِ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، قَالَ: سَمِعْتُ مَنْصُورَ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ جَعْفَرٍ الْحَرِيِّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحٍ الْحَرَّانِيُّ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي خَالِي عُمَرُ الْجَمَّالُ الصُّوفِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَجَّاجِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَيُّوبَ الْجَمَّالَ، يَقُولُ: " وَقَفْتُ بِعَرَفَةَ وَمَعِي نَفَقَتِي فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَسْأَلَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ وَلَيْسَ مَعِي مِنَ الدُّنْيَا شَيْءٌ فَوَضَعْتُهَا بَيْنَ يَدَيَّ، وَدَعَوْتُ اللهَ إِلَى وَقْتِ الْإِفَاضَةِ ثُمَّ أَفَضْتُ، وَنَسِيتُ النَّفَقَةَ، فَلَمَّا أُبْعِدْتُ ذَكَرْتُهَا، فَقُلْتُ: أَرْجِعُ فَلَعَلِّي أَنْ أُصِيبَهَا فَرَجَعْتُ فَإِذَا الْمَوْقِفُ أَبْدَانٌ كُلُّهُ سُودٌ بِلَا رُءُوسٍ فَتَعَجَّبْتُ مِنْ ذَلِكَ، فَهَتَفَ بِي هَاتِفٌ: أَتَعْجَبُ مِنْ هَذَا؟، هَذِهِ ذُنُوبُ بَنِي آدَمَ رَحَلُوا وَتَرَكُوهَا، وَأَصَبْتُ نَفَقَتِي فَأَخَذْتُهَا "

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 2/447 (1888).

3788- Eyyûb el-Cemmâl der ki: Üzerimde azığım olduğu halde Arefe'de vakfe yaptım. Yüce Allah'a dua edip bir şey isterken üzerimde dünyalık bir şeyin bulunmamasını istediğimden azığımı önüme bıraktım ve Arafat'tan dönüş zamanına kadar dua ettim. Sonra azığımı unutarak geri döndüm. Ancak oradan uzaklaştığımda aklıma geldi ve (kendi kendime:) "Geri döneyim, belki onu yerinde bulurum" dedim ve geri döndüm. Geri döndüğümde vakfe yerinde başsız siyah bedenlerle karşılaştım ve buna çok şaşırdım. Bunun üzerine bir kişinin: "Buna şaşıyor musun? Bu Âdem oğullarının bırakıp gittikleri günahlarıdır" diye seslendi. Sonra azığımı buldum ve onu aldım.[1]

٣٧٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ جَعْفَرٍ الْبَصْرِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ بْنَ مَنِيعٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ جَدِّي أَحْمَدَ بْنَ مَنِيعٍ، يَقُولُ:: حَجَجْتُ سَنَةً مِنَ السِّنِينَ وَكُنْتُ عَدِيلَ أَبِي عُبَيْدٍ الْقَاسِمِ بْنِ سَلَامٍ فَلَمَّا ذَهَبْنَا إِلَى عَرَفَاتٍ وَضَعْتُ الرَّحْلَ عِنْدَ أَبِي عُبَيْدٍ، وَذَهَبْتُ إِلَى عُكَاظٍ أَغْتَسِلُ فِي تِلْكَ الْحِيَاضِ، وَكَانَ فِي وَسَطِي هُمْيَانٌ فِيهِ جُمْلَةٌ مِنَ الدَّرَاهِمِ فَوَضَعْتُ هُمْيَانِي خَلْفَ الْحِجَارَةِ وَاغْتَسَلْتُ، وَذَهَبْتُ إِلَى أَبِي عُبَيْدٍ، وَنَسِيتُ الْهِمْيَانَ فَلَمْ أَذْكُرْ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ فَلَمَّا كَانَ نِصْفُ اللَّيْلِ نَزَلْتُ فِي الْكَنِيسَةِ فَغَدَوْتُ إِلَى عَرَفَاتٍ، فَلَمَّا بَلَغْتُ عَرَفَاتٍ رَأَيْتُ الْجِبَالَ وَالْأَرْضَ مَلْآنَ قُرُودًا كِبَارًا وَصِغَارًا يَمِينًا وَشِمَالًا يَقْعُدُونَ وَيَقْفِزُونَ فَتَحَيَّرْتُ وَهَمَمْتُ أَنْ أَرْجِعَ ثُمَّ تَلَوْتُ آيَاتٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ حَتَّى جُزْتُهُمْ فَلَمَّا ذَهَبْتُ إِلَى عُكَاظٍ وَجَدْتُ الْهِمْيَانَ فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي وَضَعْتُ فِيهِ ثُمَّ رَجَعْتُ فَرَأَيْتُ الْقِرَدَةَ بِعَرَفَاتٍ مِثْلَ ذَلِكَ، وَهُمْ يَقْفِزونَ كِبَارًا وَصِغَارًا مِنْهُمْ مِثْلُ الْبَقَرِ وَمِنْهُمْ مِثْلُ الظَّبْيِ وَمِنْهُمْ مِثْلُ الشَّاةِ فَقَرَأْتُ الْقُرْآنَ وَتَعَوَّذْتُ حَتَّى رَجَعْتُ إِلَى أَبِي عُبَيْدٍ، فَقَالَ: " مَا صَنَعْتَ؟ "، فَأَخْبَرْتُهُ ثُمَّ ذَكَرْتُ لَهُ الْقُرُودَ الَّتِي رَأَيْتُهَا، فَقَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: " ذَلِكَ ذُنُوبُ بَنِي آدَمَ فَقَدْ وَضَعُوها عَنْ رِقَابِهِمْ "

3789- Ahmed b. Menî' der ki: Senelerden bîr sene Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Selâm ile birlikte haccettim. Arafat'a çıktığımız zaman bineğimi Ebû Ubeyd'in yanında bıraktım ve Ukâz'da olan havuza yıkanmak için gittim.

---

[1] Hakkında bilgi bulamadım.

Belimde bir kemer, o kemerde de içinde bayağı dirhem bulunan bir kese vardı. Keseyi taşların arkasına koydum ve yıkandım. Keseyi koyduğum yerde unutarak Ebû Ubeyd'in yanına döndüm. Gece yarısma kadar keseyi hatırlamadım. Geceyi kilisenin yamında geçirdim. Sabah erkenden tekrar Arafat'a döndüm. Arafat'a vardığımda dağlarm ve yerin büyük küçük maymunlarla dolu olduğunu gördüm. Onlar sağda solda oturuyor ve bir taraftan bir tarafa sıçrıyorlardı. Bu duruma şaşırmıştım. Geri dönecektim ki Allah'ın Kitab'ından bir âyet okudum ve onları geçtim. Ukâza'ya gittiğimde keseyi koymuş olduğum yerde buldum. Dönüşte de Arafat'ta maymunları aynı şekilde gördüm. Bir taraftan bir tarafa sıçrıyorlardı. Kimisi büyük kimisi küçüktü. Kimisi sığır, kimisi geyik, kimisi de koyun kadardı. Kur'ân'dan bazı âyetler okuyup istiâze ettim ve Ebû Ubeyd'in yanına geri döndüm. Ebû Ubeyd: "Ne yaptın?" diye sorunca, durumu haber verip gördüğüm maymunları da anlattım. Bunun üzerine Ebû Ubeyd: "Onlar Âdem oğlunun boyunlarından attıkları günahlardır" dedi.[1]

٣٧٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي الْجَرَّاحِ الْعَدْلُ، بِمَرْوَ، حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ عَبْدِ اللهِ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ حَرْبٍ الدَّيْنُورِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ الدَّارَانِيَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ عَطِيَّةَ، قَالَ: سُئِلَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: عَنِ الْوُقُوفِ بِالْجَبَلِ وَلِمَ لَمْ يَكُنْ فِي الْحَرَمِ؟، قَالَ: " لِأَنَّ الْكَعْبَةَ بَيْتُ اللهِ وَالْحَرَمَ بَابُ اللهِ فَلَمَّا قَصَدُوهُ وَافِدَيْنِ وَقَفَهُمْ بِالْبَابِ يَتَضَرَّعُونَ "، قِيلَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا الْوُقُوفُ بِالْمَشْعَرِ؟، قَالَ: " لِأَنَّهُ لَمَّا أَذِنَ لَهُمْ بِالدُّخُولِ وَقَفَهُمْ بِالْحِجَابِ الثَّانِي وَهُوَ الْمُزْدَلِفَةُ فَلَمَّا أَنْ طَالَ تَضَرُّعُهُمْ أَذِنَ لَهُمْ بِتَقْرِيبِ قُرْبَانِهِمْ بِمِنًى فَلَمَّا أَنْ قَضَوْا تَفَثَهُمْ، وَقَرَّبُوا قُرْبَانَهُمْ فَتَطَهَّرُوا بِهَا مِنَ الذُّنُوبِ الَّتِي كَانَتْ لَهُمْ أَذِنَ لَهُمْ بِالْوِفَادَةِ إِلَيْهِ عَلَى الطَّهَارَةِ "، قِيلَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَمِنْ أَيْنَ حُرِّمَ صِيَامُ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ؟، قَالَ: " لِأَنَّ الْقَوْمَ زُوَّارُ اللهِ وَهُمْ فِي ضِيَافَتِهِ، وَلَا يَجُوزُ لِلضَّيْفِ أَنْ يَصُومَ دُونَ إِذْنِ مَنْ أَضَافَهُ "، قِيلَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَتَعَلُّقُ الرَّجُلِ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ لِأَيِّ مَعْنًى هُوَ؟، قَالَ:

---

[1] İsnâdı zayıftır.

" مِثْلُ الرَّجُلِ بَيْنَهُ وَبَيْنَ صَاحِبِهِ جِنَايَةٌ فَتَعَلَّقَ بِثَوْبِهِ وَيَتَّصِلُ إِلَيْهِ ويستحذى لَهُ لِيَهَبَ لَهُ جِنَايَتَهُ "

3790- Ebû Süleyman ed-Dârânî Abdurrahman b. Ahmed b. Atiyye der ki: Ali b. Ebî Tâlib'e vakfenin dağda yapılması hakkında: "(Vakfe) niçin Harem'de yapılmamakta?" diye sorulunca: "Çünkü Kâbe, Yüce Allah'ın evidir. Harem ise Yüce Allah'ın (bu eve açılan) kapısıdır. Yüce Allah, kendisine akınlar halinde gelen insanları, yalvarıp yakarmaları için kapıda durdurur." Kendisine: "Ey müminlerin emîri! Peki, neden Müzdelife'de bir daha durulmakta?" diye sorduklarında, şöyle dedi: "Yüce Allah onların girmelerine izin verdikten sonra ikinci engel yerinde yani Müzdelife'de bir daha durdurur. Orada da uzun süre yakarmaları üzerine, kurban kesmelerini emreder, kirlerini giderirler ve bu şekilde girmelerine engel teşkil eden günahlarından bu kurban sayesinde temizlenmiş olurlar. Temiz bir şekilde de kendisini ziyaret etmelerine izin vermiş olur." Kendisine: "Ey müminlerin emîri! Teşrîk günlerinde oruç niçin haram kılındı?" diye sorulunca: "Çünkü Müslümanlar Yüce Allah'ı ziyarete gelmişlerdir ve Allah'ın misafirleridir. Misafirin de kendisini ağırlayan zatın izni olmadan yanında oruç tutması uygun değildir" karşılığını vermiştir. Kendisine: "Ey müminlerin emîri! İnsanların Kâbe'nin örtüsüne tutunmalarının anlamı nedir?" diye sorulunca da şöyle karşılık vermiştir: "Bu olay, kardeşiyle aralarında kan davası bulunan kişinin, işlediği cinâyeti affedip bağışlaması için giysilerine tutunup ricada bulunması ve yakarması gibidir."[1]

٣٧٩١ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ سَعِيدَ بْنَ عُثْمَانَ الْحَنَّاطَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ الْبَارِي، يَسْأَلُ ذَا النُّونِ، فَقَالَ لَهُ: يَا أَبَا الْفَيْضِ لِمَ صُيِّرَ الْمَوْقِفُ بِالْمَشْعَرِ؟، يُرِيدُ عَرَفَاتَ، وَلَمْ يَصَيَّرْ بِالْحَرَمِ؟، فَقَالَ لَهُ ذُو النُّونِ: " لِأَنَّ الْكَعْبَةَ بَيْتُ اللهِ، وَالْحَرَمَ حِجَابُهُ، وَالْمَشْعَرَ بَابُهُ، فَلَمَّا أَنْ قَصَدَ الْوَافِدُونَ أَوْقَفَهُمْ بِالْبَابِ الْأَوَّلِ يَتَضَرَّعُونَ إِلَيْهِ حَتَّى إِذَا أَذِنَ لَهُمْ بِالدُّخُولِ أَوْقَفَهُمْ بِالْحِجَابِ

[1] Ravilerinden birini tanımıyorum.

الثَّانِي وَهُوَ مُزْدَلِفَةُ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَى تَضَرُّعِهِمْ أَمَرَهُمْ بِتَقْرِيبِ قُرْبَانِهِمْ وَقَضَوْا تَفَثَهُمْ وَتَطَهَّرُوا مِنَ الذُّنُوبِ الَّتِي كَانَتْ لَهُمْ حِجَابًا مِنْ دُونِهِ أَمَرَهُمْ بِالزِّيَارَةِ عَلَى الطَّهَارَةِ "، فَقَالَ لَهُ: يَا أَبَا الْفَيْضِ لِمَ كُرِهَ صِيَامُ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ؟، قَالَ: " لِأَنَّ الْقَوْمَ زُوَّارُ اللهِ وَهُمْ فِي ضِيَافَتِهِ، وَلَا يَنْبَغِي لِضَيْفٍ أَنْ يَصُومَ عِنْدَ مَنْ أَضَافَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ "، فَقِيلَ لَهُ: يَا أَبَا الْفَيْضِ فَمَا مَعْنَى الرَّجُلُ يَتَعَلَّقُ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ؟، قَالَ: " مَثَلُهُ كَمَثَلِ رَجُلٍ بَيْنَهُ وَبَيْنَ صَاحِبِهِ جِنَايَةٌ فَهُوَ يَتَعَلَّقُ بِهِ وَيَسْتَحْذِي لَهُ رَجَاءَ أَنْ يَهَبَ لَهُ جُرْمَهُ "

3791- Ebû Osmân Saîd b. Osmân el-Hannât der ki: Abdulbâri, Zu'n-Nûn'a: "Ey Ebu'l-Fayd! Vakfe neden Kâbe'de değil de, dağda yapılmakta?" diye sorduğunda Zu'n-Nûn şöyle dedi: "Çünkü Kâbe, Yüce Allah'ın evi, Harem de hicabıdır. Dağ ise Yüce Allah'ın (bu eve açılan) kapısıdır. Yüce Allah, kendisine akınlar halinde gelen insanları, yalvarıp yakarmaları için kapıda durdurur. Yüce Allah onların girmelerine izin verdikten sonra ikinci engel yerinde yani Müzdelife'de bir daha durdurur. Orada da yakarmalarına bakar, kurban kesmelerini emreder, kirlerini giderirler ve bu şekilde girmelerine engel teşkil eden günahlarından bu kurban sayesinde temizlenmiş olurlar. Temiz bir şekilde de kendisini ziyaret etmelerine izin vermiş olur." Kendisine: "İnsanların Kâbe'nin örtüsüne tutunmalarının anlamı nedir?" diye sorulunca da şöyle karşılık vermiştir: "Bu olay, kardeşiyle aralarında kan davası bulunan kişinin, işlediği cinâyeti affedip bağışlaması için giysilerine tutunup ricada bulunması ve yakarması gibidir."[1]

٣٧٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْفَاكِهِيُّ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، حَدَّثَنَا أَبُو جَابِرٍ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ الْغَازِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: وَقَفَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ النَّحْرِ عِنْدَ الْجَمَرَاتِ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ، فَقَالَ: " أَيُّ يَوْمٍ هَذَا؟ "، قَالُوا: هَذَا يَوْمَ النَّحْرِ، قَالَ: " فَأَيُّ بَلَدٍ هَذَا؟ "، قَالُوا: الْبَلَدُ الْحَرَامُ، قَالَ: " فَأَيُّ شَهْرٍ هَذَا؟ "، قَالُوا: الشَّهْرُ الْحَرَامُ، قَالَ: " هَذَا يَوْمُ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ،

[1] Ebû Nuaym, *Hilye* (9/370).

فَدِمَاءُكُمْ وَأَمْوَالُكُمْ وَأَعْرَاضُكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ هَذَا الْبَلَدِ فِي هَذَا الْيَوْمِ "، ثُمَّ قَالَ: " هَلْ بَلَّغْتُ؟ "، قَالُوا: نَعَمْ، فَطَفِقَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " اشْهَدْ "، ثُمَّ وَدَّعَ النَّاسَ، فَقَالُوا: هَذِهِ حَجَّةُ الْوَدَاعِ، قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: اسْتَشْهَدَ بِهِ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ

3792- İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Vedâ haccında bayramın ilk günü cemrelerin yanında durdu ve: *"Bugün hangi gündür?"* diye sordu. Ashâb: "Kurban (bayramı) günüdür" cevabını verdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Peki, bu şehir hangi şehirdir?"* diye sorunca, ashâb: *"Bu şehir, Harem (Mekke) beldesidir"* cevabını verdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Peki, bu ay hangi aydır?"* diye sorunca, ashâb: "Bu ay Allah'ın mukaddes ayıdır" cevabını verdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu gün, Hacc-ı Ekber günüdür. Bu ayda, bu günde bu beldeniz nasıl mukaddes ise, canlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da size mukaddestir"* buyurdu. Sonra: *"Ben (Allah'ın emrini) tebliğ ettim mi?"* buyurunca, ashâb: "Evet" karşılığını verdi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"(Allahım!) şahid ol"* demeye başladı. Sonra kendileriyle vedâ edince, ashâb: "Bu hac, Vedâ haccıdır" dedi.[1]

فَضْلُ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ

Hac ve Umrenin Fazileti

٣٧٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْفَضْلِ الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ يَزِيدَ، حَدَّثَنَا مُصْعَبُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا مَنْصُورُ بْنُ أَبِي مُزَاحِمٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " إِيمَانٌ بِاللهِ وَرَسُولِهِ "، قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: " الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ "، قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: " حَجٌّ مَبْرُورٌ ". لَفْظُهُما سَوَاءٌ غَيْرَ أَنَّ فِي رِوَايَةِ ابْنِ نَظِيفٍ: " ثُمَّ

[1] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 2/1016, 1017 (3058) ve Ebû Dâvud 2/483 (1945).

الْجِهَادُ "، وَقَالَ: " ثُمَّ حَجٌّ مَبْرُورٌ "، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ وَغَيْرِهِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ أَبِي مُزَاحِمٍ وَغَيْرِهِ

3793- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "En üstün amel hangisidir?" diye sorulunca: *"Allah ve Resûlüne iman etmektir"* buyurdu. "Sonra hangisidir?" diye sorulunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah yolunda cihaddır"* karşılığını verdi. "Sonra hangisidir?" diye sorulunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kabul görmüş bir hacdır"* karşılığını verdi.[1]

İkisinin de (İbn Nazîf ve Ebû Abdillah el-Hâfız'ın) lafzı aynıdır. Ancak İbn Nazîf rivayetinde sadece: *"Sonra cihaddır"*, *"Sonra kabul görmüş bir hacdır"* demiştir.

Buhârî bunu Ahmed b. Yûnus ve başkası kanalıyla İbrâhîm'den[2] ve Müslim bunu Mansûr b. Ebî Muzâhim ve başkası kanalıyla rivayet etti.[3]

٣٧٩٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ حَجَّ فَلَمْ يَرْفُثْ، وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ "

3794- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim hac eder (bu süre zarfında) cinsel ilişkide bulunmaz ve günah işlemezse, annesinden doğduğu günkü gibi günahsız olur"* buyurmuştur.[4]

٣٧٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَنْقَزِيُّ، عَنْ مِسْعَرٍ، وَسُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ حَجَّ فَلَمْ يَرْفُثْ، وَلَمْ يَفْسُقْ ثُمَّ رَجَعَ، رَجَعَ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ مِسْعَرٍ

---

[1] İsnâdı hakkında söz vardır. Ancak sahih hadistir.

[2] Buhârî, *Sahîh* (1/12).

[3] Müslim 1/88 (135).

[4] Ravileri güvenilirdir ve sahih bir hadistir. Buhârî (2/209) ve Müslim 1/984 (438).

3795- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim hac eder (bu süre zarfında) cinsel ilişkide bulunmaz ve günah işlemezse, annesinden doğduğu günkü gibi günahsız olur"* buyurmuştur.[1]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Süfyân kanalıyla[2] ve Müslim bunu Mis'ar kanalıyla rivayet etti.[3]

٣٧٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا سَيَّارٌ أَبُو الْحَكَمِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا حَازِمٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ حَجَّ فَلَمْ يَرْفُثْ، وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ مِثْلَ يَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ آدَمَ بْنِ أَبِي إِيَاسٍ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ هُشَيْمٍ، عَنْ سَيَّارٍ

3796- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim hac eder (bu süre zarfında) cinsel ilişkide bulunmaz ve günah işlemezse, annesinden doğduğu günkü gibi günahsız olur"* buyurduğunu işittim.[4]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Âdem b. Ebî İyâs kanalıyla[5] ve Müslim bunu Huşeym —Seyyâr kanalıyla rivayet etti.[6]

٣٧٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ سُمَيٍّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةُ مَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ ". رَوَاهُ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî (2/209) ve Müslim (1/984).

[3] Müslim (1/984).

[4] İsnâdı zayıftır, ancak sahih bir hadistir.

[5] Buhârî (2/141).

[6] Müslim (1/984).

الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُوسُفَ، عَنْ مَالِكٍ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى.

3797- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Umre, kendisiyle diğer umre arasındaki (zaman içinde işlenen küçük) günahlar(ın tamamın)a kefarettir. Kabul edilmiş haccın karşılığı da Cennetten başka bir şey değildir"* buyurdu.[1]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Abdullah b. Yûsuf —Mâlik kanalıyla[2] ve Müslim bunu Yahyâ b. Yahyâ kanalıyla rivayet etti.[3]

٣٧٩٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ الشَّرْقِيِّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ سِخْتَوَيْهِ بْنُ مَازِيَارَ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ مَسْعَدَةَ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ سُمَيٍّ، مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ، فَذَكَرَهُ بِمِثْلِهِ

3798- Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur.[4]

٣٧٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا أَبُو مَرْوَانَ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ، الْقَاضِي بِمَدِينَةِ الرَّسُولِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ زِيدَانَ الْبَجَلِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ السِّخْتِيَانِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: ثُمَّ لَقِيتُ عُبَيْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ فَحَدَّثَنِي عَنْ سُمَيٍّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْعُمْرَتَانِ تُكَفِّرَانِ مَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ ثَوَابٌ "، أَوْ قَالَ: " جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ "، قَالَ: وَزَادَ أَيُّوبُ فِي حَدِيثِهِ: " وَمَا سَبَّحَ الْحَاجُّ مِنْ تَسْبِيحَةٍ، وَلَا هَلَّلَ مِنْ تَهْلِيلَةٍ، وَلَا كَبَّرَ مِنْ تَكْبِيرَةٍ إِلَّا بُشِّرَ بِهَا بِبَشِيرَةٍ "

3799- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Umre, kendisiyle diğer umre arasındaki (zaman içinde işlenen küçük) günahlar(ın tamamın)a*

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî (2/198).

[3] Müslim 1/983 (437).

[4] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

kefarettir. Kabul edilmiş haccın sevabı" veya: *"karşılığı da Cennetten başka bir şey değildir"* buyurdu.[1]

Eyyûb rivayetinde: *"Hacceden kişi her tesbih edişinde, her tehlil edişinde ve her tekbir getirişinde mutlaka bir müjde ile müjdelenir"* ziyadesi geçmektedir.

٣٨٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمَوْصِلِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَرْبٍ الْمَوْصِلِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَابِعُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ "

3800- Ömer b. el-Hattâb'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Haccı ve umreyi ard arda yapınız"* buyurmuştur.[2]

٣٨٠١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سِخْتَوَيْهِ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ فَإِنَّ مُتَابَعَةً بَيْنَهُمَا يَزِيدَانِ فِي الْأَجَلِ، وَيَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الْكِيرُ الْخَبَثَ ". قَالَ سُفْيَانُ: " هَذَا الْحَدِيثُ حَدَّثَنَاهُ عَبْدُ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيُّ، عَنْ عَبْدَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، فَلَمَّا قَدِمَ عَبْدَةُ أَتَيْنَاهُ لِنَسْأَلَهُ عَنْهُ، فَقَالَ: إِنَّمَا حَدَّثَنِيهِ عَاصِمٌ، فَهَذَا عَاصِمٌ حَاضِرٌ فَذَهَبْنَا إِلَى عَاصِمٍ، فَسَأَلْنَاهُ عَنْهُ فَحَدَّثَنَا بِهِ هَكَذَا، ثُمَّ سَمِعْتُهُ مِنْهُ بَعْدَ ذَلِكَ فَمَرَّةً يَقِفُهُ عَلَى عُمَرَ، وَلَا يَذْكُرُ فِيهِ عَنْ أَبِيهِ، وَأَكْثَرُ ذَلِكَ كَانَ يُحَدِّثُهُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ "

3801- İbn Hibbân der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hac ile umreyi ard arda yapınız. Zira ikisini ard arda yapmak ömrü uzatır, körüğün demirden kiri (pası) kaldırdığı gibi, fakirliği ve günahları kaldırıp siler"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. Ancak şahitleriyle sahih bir hadistir. İbn Mâce 2/964 (2887).

Süfyân der ki: Bu hadisi bana Abdülkerîm el-Cezerî, Abde kanalıyla Âsım'dan nakletti. Abde geldiği zaman bu hadisi kendisine sormak için yanına gittik. O: "Bunu bana Âsım nakletti. Âsım da buradadır" deyince, bu sefer Âsım'ın yanına gittik ve bunu ona sorduk. O da hadisi aynı şekilde aktardı. Sonra bunu babasını zikretmeden Hz. Ömer'in sözü olarak anlattığını işittim. Ancak genelde bunu Abdullah b. Âmir b. Rabî'a kanalıyla babasından, o Ömer b. el-Hattâb'dan, o da Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklederdi.

٣٨٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَصْفَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو هَمَّامُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ بْنِ عَبْدِ السَّلَامِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صُبَيْحِ بْنِ السَّمَّاكِ، عَنْ عَائِذٍ الْعِجْلِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيِّ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ مَاتَ فِي هَذَا الْوَجْهِ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا لَمْ يُعْرَضْ وَلَمْ يُحَاسَبْ، وَقِيلَ لَهُ: ادْخُلِ الْجَنَّةَ ". وَقَالَتْ عَائِشَةُ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُبَاهِي بِالطَّائِفِينَ ". وَرَوَاهُ حُسَيْنٌ الْجُعْفِيُّ، عَنِ ابْنِ السَّمَّاكِ فَقَصَرَ بِإِسْنَادِهِ، وَكَذَلِكَ يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ الْعَابِدُ

3802- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim hac veya umre için yola çıkıp yolda ölürse, (kıyamet günü) ne arz edilir, ne de hesaba çekilir. Ona: «Haydi cennete gir» denilir"* buyurdu. Atâ der ki: Ayrıca Hz. Âişe: "Şüphesiz ki Allah tavaf edenlerle övünür" dedi.[1]

Hüseyn el-Cu'fî bunu kısa bir isnâdla İbnu's-Semmâk kanalıyla rivayet etti. Yahyâ b. Eyyûb el-Âbid de aynı şekilde zikretmiştir.[2]

٣٨٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدٌ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْحَارِثِيُّ، حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْجُعْفِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ السَّمَّاكِ، عَنْ عَائِذٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ:

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ukaylî, *ed-Duafâu'l-Kebîr* (3/410) ve Hatîb, *Târih* (5/369).

[2] Hatîb, *Târih* (5/369).

" مَنْ خَرَجَ فِي هَذَا الْوَجْهِ بِحَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ فَمَاتَ فِيهِ لَمْ يُعْرَضْ وَلَمْ يُحَاسَبْ، وَقِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ "

قَالَ: وَقَالَتْ عَائِشَةُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُبَاهِي بالطَّائِفِينَ " ح، قَالَ: وَحَدَّثَنَا حُسَيْنٌ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ، وَهَكَذَا رُوِيَ عَنِ الثَّوْرِيِّ، وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ عَائِذٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا

3803- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim hac veya umre için yola çıkıp yolda ölürse, (kıyamet günü) ne arz edilir, ne de hesaba çekilir. Ona: "Haydi cennete gir denilir"* buyurdu.[1]

Atâ'nın bildirdiğine göre Hz. Âişe, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şüphesiz ki Yüce Allah tavaf edenlerle övünür"* buyurdu" demiştir.

Hüseyn, "Süfyân b. Uyeyne —bir adam —Atâ" Kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) aynısını nakletmiştir. Aynı şekilde Sevrî kanalıyla zikredilmiştir.[2]

Ayrıca Muhammed b. el-Hasan el-Hemdânî bunu Âiz kanalıyla Atâ'dan, o da Hz. Âişe'den rivayet etti.[3]

٣٨٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْأَهْوَازِيُّ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَشِيشٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَمَانٍ، عَنْ عَائِذِ بْنِ نُسَيْرٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ مَاتَ فِي طَرِيقِ مَكَّةَ لَمْ يَعْرِضْهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَمْ يُحَاسِبْهُ ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ غَيْرُهُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَمَانٍ، عَنْ عَائِذٍ

3804- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Mekke yolunda ölen kişiyi Allah kıyamet gününde ne arzedir, ne de hesaba çeker"* buyurdu.[4]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* (8/79, 80) ve İbn Hibbân, *Kitâbü'l-Mecruhîn* (1/184).

[2] İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1992) ve İbn Hacer, *el-Lisân* (3/226).

[3] İsnâdı kavi değildir.

[4] İsnâdı zayıftır. Ukaylî, *ed-Duafâ* (3/410), İbn Hacer, *el-Lisân* (3/226), İbn Adiy, *el-Kâmil* (1/336) ve İbnu'l-Cevzî, *Mevdûât* (2/217).

Bir başkası bunu Yahyâ b. Yemân kanalıyla Âiz'den zikretmiştir.

٣٨٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الطَّيْبِيُّ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ حَامِدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّفَاءِ، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ هَارُونَ بْنِ أَبِي الْجَرَّاحِ بْنِ خَالِدِ بْنِ عَثْمَةَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَدِينِيُّ، حَدَّثَنَا صَفْوَانُ بْنُ سُلَيْمٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتُصَافِحُ رُكَّابَ الْحُجَّاجِ، وَتَعْتَنِقُ الْمُشَاةَ ". وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ قَتَادَةَ: " رُكَّابَ الْحَاجِّ "، هَذَا إِسْنَادٌ فِيهِ ضَعْفٌ

3805- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Melekler hacca binekli gidenlerin ellerini sıkarak, yürüyerek gidenleri ise kendilerine sarılarak karşılar"* buyurdu.[1]

Bu, isnâdında zayıflık olan bir hadistir.

٣٨٠٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ جَابِرٍ السَّقْطِيُّ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَبْدِ الْأَوَّلِ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ خَرَجَ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا أَوْ غَازِيًا ثُمَّ مَاتَ فِي طَرِيقِهِ كَتَبَ اللهُ لَهُ أَجْرَ الْغَازِي وَالْحَاجِّ وَالْمُعْتَمِرِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ "

3806- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim hac veya umre veya (Allah yolunda) savaş için yola çıkar ve yolda ölürse, Allah o kimseye kıyamet gününe kadar hac, umre ve savaş sevabı yazar"* buyurmuştur.[2]

٣٨٠٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، حَدَّثَنَا السَّرِيُّ بْنُ خُزَيْمَةَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مِرْدَاسٍ , عَنْ كَعْبٍ ، قَالَ: " الْوُفُودُ ثَلَاثَةٌ: الْغَازِي فِي سَبِيلِ اللهِ وَافِدٌ عَلَى اللهِ، وَالْحَاجُّ إِلَى بَيْتِ اللهِ، وَالْمُعْتَمِرُ وَافِدٌ عَلَى اللهِ، مَا أَهَلَّ مُهِلٌّ وَلَا كَبَّرَ مُكَبِّرٌ إِلَّا قِيلَ: أَبْشِرْ ". قَالَ مِرْدَاسٌ: بِمَاذَا؟، قَالَ: " بِالْجَنَّةِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdında hakkında söz olan bir ravi vardır.

وَرُوِيَ عَنْ سُهَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، مَرْفُوعًا: " وَفْدُ اللهِ ثَلَاثَةٌ: الْغَازِي، وَالْحَاجُّ، وَالْمُعْتَمِرُ ". قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " قَدْ أَخْرَجْتُهُ فِي كِتَابِ السُّنَنِ فِي آخِرِ كِتَابِ الْمَنَاسِكِ "

3807- Mirdâs b. Ka'b der ki: "(Allah'ın) elçiler(i) üçtür. Allah yolunda savaşan Allah'ın elçisidir. Hac için Allah'ın evine gelen Allah'ın elçisidir. Umre için Allah'ın evine gelen Allah'ın elçisidir. Onlardan tehlil eden veya tekbir getiren hiç kimse yoktur ki ona: «Müjdelen» denilmesin." Mirdâs: "Ne ile müjdelenir?" dediğinde, Ka'b: "Cennet ile" karşılığını verdi.[1]

Süheyl'in, babası kanalıyla bildirdiğine göre Ebû Hureyre merfû olarak *"Allah'ın elçileri üçtür. Bunlar (Allah yolunda) savaşan, hacceden ve umre yapandır"* demiştir.

Şeyh Beyhakî der ki: "Bu hadisi *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da[2], Menâsik bölümünün sonunda zikrettim."

٣٨٠٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَامِدٍ، حَدَّثَنَا زَنْجَوَيْهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدَكٍ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ كَثِيرٍ الْمِصْرِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي مَخْرَمَةُ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ سُهَيْلَ بْنَ أَبِي صَالِحٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " وَفْدُ اللهِ ثَلَاثَةٌ: الْغَازِي، وَالْحَاجُّ، وَالْمُعْتَمِرُ ". " وَحَدِيثُ وُهَيْبٍ أَصَحُّ "

3808- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'ın elçileri üçtür. Bunlar (Allah yolunda) savaşan, hacceden ve umre yapandır"* buyurmuştur.[3]

Vuheyb'in rivayeti daha sahihtir.

٣٨٠٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ يَزِيدَ الْقَزْوِينِيُّ بِالرَّيِّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْدَهِ، حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ بَكَّارٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır. Beyhakî, *Sünen* (5/262).

[2] *es-Sünenü'l-Kübrâ* 5/430 (10387).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/327).

حُمَيْدٍ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " الْحُجَّاجُ وَالْعُمَّارُ وَفْدُ اللهِ إِنْ سَأَلُوا أُعْطُوا، وَإِنْ دَعَوْا أُجِيبُوا، وَإِنْ أَنْفَقُوا أُخْلِفَ لَهُمْ، وَالَّذِي نَفْسُ أَبِي الْقَاسِمِ بِيَدِهِ مَا كَبَّرَ مُكَبِّرٌ عَلَى نَشَزٍ، وَلَا أَهَلَّ مُهِلٌّ عَلَى شَرَفٍ مِنَ الْأَشْرَافِ إِلَّا أَهَلَّ مَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَكَبَّرَ حَتَّى يَنْقَطِعَ بِهِ مُنْقَطِعُ التُّرَابِ ". تَابَعَهُ يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حُمَيْدٍ فِي أَوَّلِ الْخَبَرِ

3809- Amr b. Şuayb'ın, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hacceden ve umre yapanlar Allah'ın elçileridir. Onlar istediklerinde kendilerine verilir, dua ettiklerinde duaları kabul edilir ve infak ettiklerinde Allah onlara, verdiklerinin yerine (daha hayırlısını) verir. Ebu'l-Kâsım'ın canı elinde olana yemin olsun ki yüksek bir yerde tekbir getiren ve yüksek bir yerde tehlil eden hiç kimse yoktur ki önündeki yeryüzünün sonuna kadar ne varsa tehlil edip tekbir getirmesin."*[1]

Yûnus b. Bukeyr bunu Muhammed b. Ebî Humeyd kanalıyla rivayet etti.

٣٨١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ بْنِ الْفَضْلِ الْقَاضِي الْجُرْجَانِيُّ قَدِمَ عَلَيْنَا نَيْسَابُورَ، حَدَّثَنَا الْإِمَامُ أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْحَضْرَمِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ الْبَاهِلِيُّ، حَدَّثَنَا ثُمَامَةُ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْحُجَّاجُ وَالْعُمَّارُ وَفْدُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، يُعْطِيهِمْ مَا سَأَلُوا، وَيَسْتَجِيبُ لَهُمْ مَا دَعَوْا، وَيُخْلِفُ عَلَيْهِمْ مَا أَنْفَقُوا الدِّرْهَمَ أَلْفَ أَلْفِ ". ثُمَامَةُ غَيْرُ قَوِيٍّ

3810- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sellellahu aleyhi vesellem): *"Hacılar ve umre yapanlar Allah'ın elçileridir. Onlara istedikleri verilir ve duaları kabul edilir. Allah infak ettikleri her dirheme karşılık onlara bir milyon dirhem verir"* buyurdu.[2]

Raviler arasında Sümâme güçlü biri değildir.

---

[1] İsnâdı çok zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

٣٨١١ - وَحَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، إِمْلَاءً بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الدَّيْبُلِيُّ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الصَّائِغُ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، مَوْلًى لِبَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ، حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبَّادِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " الحَاجُّ وَالْعُمَّارُ وَفْدُ اللهِ، إِنْ دَعَوْهُ أَجَابهم، وَإِنِ اسْتَغْفَرُوهُ غَفَرَ لَهُمْ ". تَفَرَّدَ بِهِ صَالِحُ بْنُ عَبْدِ اللهِ هَذَا، وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ

3811- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vasellem): "*Hacılar ve umre yapanlar, Allah'ın elçileridir. Dua ettiklerinde dualarını kabul buyurur ve bağışlanma diledikleri zaman onları bağışlar*" buyurmuştur.[1]

٣٨١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، أَخْبَرَنَا طَلْحَةُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: " وَفْدُ اللهِ ثَلَاثَةٌ: الْحَاجُّ، وَالْمُعْتَمِرُ وَالْغَازِي، أُولَئِكَ الَّذِينَ يَسْأَلُونَ اللهَ فَيُعْطِيهِمْ سُؤَالَهُمْ ". " هَذَا مَوْقُوفٌ "

3812- Câbir b. Abdillah der ki: "Allah'ın elçileri üçtür. Bunlar hacceden, umre yapan ve (Allah yolunda) savaşandır. Onlar Allah'tan istediklerinde Allah'ın kendilerine verdiği kimselerdir."[2]

Bu, mevkûf bir hadistir.

٣٨١٣ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، أَخْبَرَنَا أَبُو الرَّبِيعِ السَّمَّانُ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: " الْغَازِي فِي سَبِيلِ اللهِ، وَالْحَاجُّ، وَالْمُعْتَمِرُ وَفْدُ اللهِ دَعَاهُمْ فَأَجَابُوهُ، وَسَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ ". " وَهَذَا أَيْضًا مَوْقُوفٌ، وَقَدْ قِيلَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ "

3813- Abdullah b. Ömer der ki: "Allah yolunda savaşan, hacceden ve umre yapan kimseler Allah'ın elçileridir. Çünkü Allah, onları davet etti, onlar da davetine icabet ettiler. Onlar istedi, Allah ta onlara verdi."[1]

---

[1] İsnâdı meçhuldür. İbn Mâce 2/966 (2892).

[2] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/39).

Bu, mevkûf bir hadistir. Ayrıca İbn Ömer kanalıyla Hz. Ömer'den zikredilmiştir.

٣٨١٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: " الْحَاجُّ، وَالْغَازِي، وَالْمُعْتَمِرُ وَفْدُ اللهِ سَأَلُوا اللهَ فَأَعْطَاهُمْ، وَدَعَاهُمْ فَأَجَابُوهُ "

3814- Ömer b. el-Hattâb der ki: "Hacceden, Allah yolunda savaşan ve umre yapan kimseler Allah'ın elçileridir. Onlar Allah'tan istedi, Allah ta onlara verdi. Allah, onları davet etti, onlar da davetine icabet ettiler."[2]

٣٨١٥ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنِ الْحَكَمِ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " لَوْ يَعْلَمُ الْمُقِيمُونَ مَا لِلْحُجَّاجِ عَلَيْهِمْ مِنَ الْحَقِّ لَأَتَوْهُمْ حِينَ يَقْدُمُونَ حَتَّى يُقَبِّلُوا رَوَاحِلَهُمْ لِأَنَّهُمْ وَفْدُ اللهِ مِنْ جَمِيعِ النَّاسِ ".

3815- İbn Abbâs der ki: "Mukîm olanlar hacca gidenlerin kendi üzerlerinde olan haklarını bilselerdi hacılar döndüğü zaman onları karşılayıp bineklerini öperlerdi. Çünkü onlar insanlar arasında Allah'ın elçileridir."[3]

٣٨١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ الْفَرَّاءُ، أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ أَرْطَأَةَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ. . . . . ، فَذَكَرَهُ بِمَعْنَاهُ

3816- İbn Abbâs mânâ olarak bir önceki hadisin aynısını zikretti.

٣٨١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا بَكْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ، بِمَرْوَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاكِرٍ، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَرْوَرُوذِيُّ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/966 (2893).

[2] İsnâdı hasendir.

[3] İsnâdı zayıftır.

مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اللهُمَّ اغْفِرْ لِلْحَاجِّ وَلِمَنِ اسْتَغْفَرَ لَهُ الْحَاجُّ "

3817- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allahım! Hacıyı ve hacının kendisi için bağışlanma dilediği kimseyi bağışla"* diye dua etmiştir.[1]

٣٨١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الدَّارَابَجِرْدِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَجِيدِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي رَوَّادٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى النَّاقِدُ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ الْجَمَّالُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَجِيدِ بْنُ أَبِي رَوَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ طَهْمَانَ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُمَارَةَ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ، عَنْ طَاوُوسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ وَنَحْنُ بِمِنًى: " لَوْ يَعْلَمُ أَهْلُ الْجَمْعِ بِمَنْ حَلُّوا لَاسْتَبْشَرُوا بِالْفَضْلِ بَعْدَ الْمَغْفِرَةِ ". قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " وَفِي رِوَايَةِ الدَّارَابَجِرْدِيُّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَوْ يَعْلَمُ أَهْلُ الْجَمْعِ "، وَلَيْسَ فِي رِوَايَةِ الْقَطَّانِ الْحَسَنُ بْنُ عُمَارَةَ، وَكَأَنَّهُ سَقَطَ مِنَ الْكِتَابِ "

3818- İbn Abbâs der ki: Minâ'da iken Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): *"Burada bulunan topluluk kimin huzuruna vardıklarını bilselerdi bağışlanmadan öte, kendilerine verilecek lütufla sevinirlerdi"* buyurduğunu işittim.[2]

Şeyh Beyhakî der ki: ed-Dârâbecirdî'nin rivayetinde ise: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Burada bulunan topluluk..."* şeklindedir. Bu ifade Kattân el-Hasan b. Umâre'nin rivayetinde yoktur. Sanki bu lafız kitaptan düşmüştür.

٣٨١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحِيمِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (1/441), Beyhakî, *Sünen* (5/261), Hatîb, *Târih* (13/269), Taberânî, *M. es-Sağîr* (2/114), İbn Huzeyme, *Sahîh* 4/132 (2516), Bezzâr, *Müsned* 2/40 (1155) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1326).

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/53 (11021, 11023) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/703, 6/2283).

بْنِ زَيْدٍ الْعَمِّيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ تِسْعَةٍ، أَوْ ثَمَانِيَةِ نَفَرٍ أَخْبَرُوهُ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، أَنَّهُ قَالَ: عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ: " إِذَا خَرَجَ الْحَاجُّ مِنْ أَهْلِهِ فَسَارَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ أَوْ ثَلَاثَ لَيَالٍ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ، وَكَانَ سَائِرَ أَيَّامِهِ دَرَجَاتٍ، وَمَنْ كَفَّنَ مَيِّتًا كَسَاهُ اللهُ مِنْ ثِيَابِ الْجَنَّةِ، وَمَنْ غَسَّلَ مَيِّتًا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ، وَمَنْ حَثَا عَلَيْهِ التُّرَابَ فِي قَبْرِهِ كَانَتْ لَهُ بِكُلِّ هَبَاةٍ أَثْقَلُ فِي مِيزَانِهِ مِنْ جَبَلٍ مِنَ الْجِبَالِ ". تَفَرَّدَ بِهِ عَبْدُ الرَّحِيمِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ

3819- Ebû Zer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hacca giden kişi, ailesinden ayrılıp üç gün veya üç gece yol alınca annesinden doğduğu günkü gibi günahsız olur. Yolculuğundaki diğer günleri kendisi için derece olur. Kim bir ölüyü kefenlerse Allah, o kimseye cennet giysisi giydirir. Kim bir ölüyü yıkarsa günahlarından arınır. Kim de mezarında üzerine toprak atarsa her toprak tanesi kendisi için Mizan'da herhangi bir dağdan daha ağır olur."*[1]

Abdurrahîm bu isnâdla bunu rivayette tek kalmıştır ve güçlü değildir.

٣٨٢٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مَخْلَدٍ الْحَضْرَمِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ صَالِحِ بْنِ دِرْهَمٍ الْبَاهِلِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: سَافَرْنَا إِلَى مَكَّةَ، فَلَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَى الْبَطْحَاءِ إِذَا رَجُلٌ يَسْتَقْبِلُ الْحَاجَّ، فَقَالَ لَنَا: مَنْ أَنْتُمْ؟، قَالَ: قُلْتُ لَهُ: نَحْنُ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ، قَالَ: مِنْ أَيِّ الْعِرَاقِ أَنْتُمْ؟، قُلْنَا: مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ، قَالَ: مَا جَاءَ بِكُمْ؟، قَالَ: قُلْنَا: جِئْنَا نَؤُمُّ الْبَيْتَ الْعَتِيقَ، قَالَ: فَمَا جَاءَ بِكُمْ حَاجَةٌ غَيْرُهَا أَوْ تِجَارَةٌ، قَالَ: قُلْنَا: لَا، قَالَ: فَأَبْشِرُوا فَإِنِّي سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ جَاءَ يَؤُمُّ الْبَيْتَ الْحَرَامَ، وَرَكِبَ بَعِيرَهُ فَمَا يَرْفَعُ الْبَعِيرُ خُفًّا وَلَا يَضَعُ خُفًّا إِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً، وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً وَرَفَعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةً حَتَّى إِذَا انْتَهَى إِلَى الْبَيْتِ فَطَافَ بِهِ وَطَافَ بَيْنَ الصَّفَا، وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ حَلَقَ أَوْ قَصَّرَ إِلَّا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ "، فَهَلُمَّ نَسْتَأْنِفُ الْعَمَلَ

ثُمَّ ذَكَرَ الْحَدِيثَ فِي رُجُوعِهِمْ إِلَيْهِ عِشَاءً، وَقَوْلُهُ مَنِ الَّذِي يَضْمَنُ لِي مِنْكُمْ أَنْ أُصَلِّيَ فِي مَسْجِدِ الْعَشَّارِ، يَعْنِي بِالْأَبْلَةِ رَكْعَتَيْنِ أَوْ أَرْبَعَةً، يَقُولُ هَذِهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قُلْنَا: فَلِمَ ذَاكَ يَرْحَمُكَ اللهُ؟، قَالَ: لِأَنِّي سَمِعْتُ خَلِيلِي أَبَا الْقَاسِمِ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 1/319 (1263).

اللهَ يَبْعَثُ مِنْ مَسْجِدِ الْعَشَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُهَدَاءَ لَا يَقُومُ مَعَ شُهَدَاءِ بَدْرٍ غَيْرُهُمْ ". تَفَرَّدَ بِهِ إِبْرَاهِيمُ بْنُ صَالِحِ بْنِ دِرْهَمٍ

3820- İbrâhîm b. Sâlih b. Dirhem el-Bâhilî, babasından bildiriyor: Mekke'ye gitmek üzere yolculuğa çıktık. Bathâ denilen yere geldiğimizde bir de baktık bir kişi hacıları karşılamaktadır. Bu kişi bize: "Siz kimsiniz?" diye sorunca: "Biz Irak ahalisindeniz" dedim. O: "Siz Irak'ın neresindensiniz?" diye sorunca: "Basra ahalisindeniz" dedik. Bize: "Niçin geldiniz?" diye sorunca: "Beytu'l-Atîk'i ziyarete geldik" dedik. "Başka bir şey veya ticaret için gelen var mı?" diye sorunca: "Hayır" dedik. Bunun üzerine şu karşılığı verdi: "Müjdeler olsun size. Zira Ebu'l-Kâsım'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Her kim Beyt-i Haram'ı ziyaret için devesine binip yola çıkarsa, Allah, devesinin attığı her adımda kendisine bir sevap yazar, bir günahını siler ve (cennetteki) makamı bir derece yükselir. Bu ta ki Kâbe'ye varıp tavaf eden ve Safâ ile Merve arasında sa'yedene kadar böyle devam eder. Sonra saçı kestiğinde veya kısalttığında annesinden doğduğu günkü gibi günahlarından arınmış olur."* Haydi bu işi yapmaya koyulalım."

Sonrasında ravi geri dönerken yatsı namazı vakti (Ebû Hureyre'yi) gördükleri yere yetiştikleri zamanı zikrederek şöyle devam etti: "Kim (benim yerime, sevabını Ebû Hureyre'ye hibe etmek üzere) Aşşâr mescidinde (yani Ubulle'de, Basra'ya yakın bir yerde) iki veya dört rekat namaz kılmayı tekeffül eder?" diye sordu. Ona: "Allah'ın rahmeti üzerine olsun, niye ki?" dediğimizde şu karşılığı verdi: "Çünkü dostum Allah'ın Resûlü Ebu'l-Kâsım'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Şüphesiz ki Allah kıyamet gününde Aşşâr mescidinden şehitler diriltecektir. Bedir şehitleri ile birlikte onlardan başka kimse kalkmayacaktır*» buyurduğunu işittim."[1]

İbrâhîm b. Sâlih b. Dirhem bunu rivayette tek kalmıştır.

٣٨٢١ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا الْأَسْفَاطِيُّ، حَدَّثَنَا عُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ، أَخْبَرَنِي أَبُو سُلَيْمَانَ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ،

[1] İsnâdı çok zayıftır. Ebû Dâvud 4/489 (4308).

عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: " مَا يَرْفَعُ إِبِلُ الْحَاجِّ رِجْلًا وَلَا يَضَعُ يَدًا إِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً، أَوْ مَحَى عَنْهُ سَيِّئَةً، أَوْ رَفَعَهُ بِهَا دَرَجَةً "

3821- İbn Ömer der ki: Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hacca giden kimseye devesi her ayağını kaldırıp her elini koymasında Allah bir sevap yazar veya bir günahını siler veya makamını bir derece yükseltir"* buyurduğunu işittim.[1]

٣٨٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا حَبِيبُ بْنُ الزُّبَيْرِ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: قُلْتُ لِعَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ: أَبَلَغَكَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: يَسْتَأْنِفُونَ الْعَمَلَ، يَعْنِي الْحَاجَّ، فَقَالَ: لَا، وَلَكِنْ بَلَغَنِي عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، وَأَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ أَنَّهُمَا قَالَا: " يَسْتَقْبِلُونَ الْعَمَلَ "

3822- Habîb b. ez-Zübeyr el-Isbehânî der ki: Atâ b. Ebî Rebâh'a: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), böylesi hacılar için: «Amellerine baştan başlarlar» buyurduğu sana bildirildi mi?" dediğimde: "Hayır, fakat Osmân b. Affân ve Ebû Zer el-Ğifârî'nin: «Amellerine devam ederler» dedikleri bana bildirildi" karşılığını verdi.[2]

٣٨٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ الزُّبَيْدِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَجُلًا مَرَّ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، وَقَدْ قَضَى نُسُكَهُ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: " أَحَجَجْتَ؟ "، قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: " اجْتَنَبْتَ مَا نُهِيتَ عَنْهُ؟ "، فَقَالَ: مَا أَلَوْتُ، قَالَ عُمَرُ: " اسْتَقْبِلْ عَمَلَكَ "

3823- Ebû Hureyre bildiriyor: Hac vazifesini yapan bir adam Ömer b. el-Hattâb ile karşılaşınca, Ömer: "Haccettin mi?" diye sordu. Adam Evet" deyince, Ömer: "Sana yasaklanan şeylerden uzak durdun mu?" diye

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/259).

sorunca, adam: "Bir kusur işlemedim" karşılığını verdi. Bunun üzerine Ömer: "Ameline devam et" dedi.[1]

٣٨٢٤ - حَدَّثَنَا السَّيِّدُ أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ حِبَّانَ الْمُذَكِّرُ، ح وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْدَهِ الْأَصْبَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ بَكَّارٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ ثَابِتٍ الْبُنَانِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " حَجٌّ مَبْرُورٌ "، وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: " الْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ "، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ مَا بِرُّ الْحَجِّ؟، قَالَ: " طِيبُ الْكَلَامِ وَإِطْعَامُ الطَّعَامِ "

3824- Câbir b. Abdillah der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kabul edilmiş bir haccın karşılığı ancak cennettir"* buyurdu. Kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Haccın iyiliği nedir?" denildiğinde: *"Güzel söz söylemek ve yemek yedirmektir"* buyurdu.[2]

٣٨٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ السُّوسِيُّ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالُوا: أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْوَاسِطِيُّ، حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ الْعَوَّامِ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سُئِلَ: مَا بِرُّ الْحَجِّ؟، قَالَ: " إِطْعَامُ الطَّعَامِ، وَإِفْشَاءُ السَّلَامِ "

3825- Câbir b. Abdillah bildiriyor: Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem): "Haccın iyiliği nedir?" diye sorulunca, Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Güzel söz söylemek ve yemek yedirmektir"* buyurdu.[3]

٣٨٢٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ الْعَبْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ

---

[1] Tanımadığım Beyhakî'nin hocası dışındaki ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (3/325, 334), Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (2/261), İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2146) ve Ukaylî, *ed-Duafâ* (1/141).

[3] Ravileri güvenilirdir. Beyhakî, *Sünen* (5/262) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (1/356).

عَطَاءٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ جَهَّزَ حَاجًّا، أَوْ جَهَّزَ غَازِيًا، أَوْ خَلَفَهُ فِي أَهْلِهِ، أَوْ فَطَّرَ صَائِمًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا "

3826- Zeyd b. Hâlid el-Cuhenî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Hacca giden veya savaşa çıkacak olan kişinin ihtiyaçlarını karşılayıp donatan veya geride kalan ailesini gözeten veya oruçlu bir kişiye iftar veren kişinin, o kimse kadar sevabı olur ve o kimsenin sevabında bir eksilme olmaz."*[1]

٣٨٢٧ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا، أَوْ أَحَجَّ رَجُلًا، أَوْ جَهَّزَ غَازِيًا أَوْ خَلَفَهُ فِي أَهْلِهِ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ "

3827- Zeyd b. Hâlid el-Cuhenî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Oruçlu bir kişiye iftar veren veya birini hacca gönderen veya (Allah yolunda) savaşa çıkacak birini donatan veya geride kalan ailesini gözeten kişi, o kimse kadar sevaba nail olur.*"[2]

٣٨٢٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، أَخْبَرَنَا الْمُفَضَّلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجُنْدِيُّ، حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي عِيسَى، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ أَظُنُّهُ ابْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا أَبُو مَعْشَرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيُدْخِلُ بِالْحَجَّةِ الْوَاحِدَةِ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ الْجَنَّةَ الْمَيِّتَ، وَالْحَاجَّ عَنْهُ، وَالْمُنفِذَ ذَلِكَ ". يَعْنِي: الْوَصِيَّ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (4/114, 115, 116), Taberânî, *M. el-Kebîr* 5/295, 296, 297 (272- 274, 5268, 5271, 5276), İbn Huzeyme, *Sahîh* 3/277 (2064), İbn Hibbân, *Sahîh* (2/72), Beyhakî, *Sünen* (4/240) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* 5/296 (5271).

[2] Ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 5/295 (5270).

3828- Câbir der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şüphesiz ki Yüce Allah bir hac ile üç kişiyi cennete sokar. Bunlar (yerine haccedilen) ölü kimse, onun yerine hacceden kimse ve haccettiren vasîdir"* buyurdu.[1]

٣٨٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْمَحْبُوبِيُّ، بِمَرْوَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ اللَّيْثِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي زُهَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " النَّفَقَةُ فِي الْحَجِّ كَالنَّفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللهِ سَبْعَمِائَةُ ضِعْفٍ ".

3829- Abdullah b. Bureyde'nin, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hac vazifesi için harcanan mal için, Allah yolunda harcanan mal da olduğu gibi karşılığı yedi yüz katıyla verilir"* buyurmuştur.[2]

٣٨٣٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أخبرنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا الدَّيْنُورِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مِهْرَانَ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا مَنْصُورٌ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي زُهَيْرٍ الضبعي. . . .، فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " مَثَلُ النَّفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللهِ الدِّرْهَمُ سَبْعُمِائَةٍ ".

3830- Ebû Zuheyr ed-Dab'î bir önceki hadisin aynısını: *"...Allah yolunda harcanan mal da olduğu gibi bir dirheme karşılık yedi yüz katıyla verilir"* lafzıyla zikretmiştir.[3]

٣٨٣١ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيٌّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ عَمْرٍو، حَدَّثَنَا مُعَافَى بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ أَعْيَنَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: فَذَكَرَهُ مِثْلَ حَدِيثِ مَنْصُورِ بْنِ أَبِي الْأَسْوَدِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2518), Beyhakî, *Sünen* (5/180) ve İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdûât* (2/219).

[2] Ravileri güvenilirdir. Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr* (3/64).

[3] İsnâdı zayıftır.

3831- Alkame b. Mersed bildiriyor: İbn Bureyde, babasından bildirerek: "Resûlullah (sallellehu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu..." demiş ve Mansûr b. Ebi'l-Esved'in rivayetinin aynısını aktarmıştır.[1]

٣٨٣٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيِّ بْنُ سِخْتَوَيْهِ، حَدَّثَنَا سَعْدَوَيْهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُؤَمَّلِ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شُرِبَ لَهُ "

3832- Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Zemzem suyu ne için içilirse onun içindir"* buyurmuştur.[2]

٣٨٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ يَعْقُوبَ الشَّيْخُ الصَّالِحُ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الدِّهْقَانِ، حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: رَأَيْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ أَتَى زَمْزَمَ فَمَلَأَ إِنَاءً ثُمَّ اسْتَقْبَلَ الْكَعْبَةَ، فَقَالَ: اللهُمَّ إِنَّ ابْنَ أَبِي الْمَوَالِ، حَدَّثَنَا عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شُرِبَ لَهُ وَهُوَ ذَا أَشْرَبُ هَذَا لِعَطَشِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ "، ثُمَّ شَرِبَهُ. غَرِيبٌ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ أَبِي الْمَوَالِ، عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ تَفَرَّدَ بِهِ سُوَيْدٌ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ مِنْ هَذَا الْوَجْهِ عَنْهُ

3833- Suveyd b. Saîd der ki: İbnu'l-Mübârek'in, Zemzem'e gidip kabını doldurduğunu ve sonra Kâbe'ye doğru dönüp: "Allahım! İbn Ebî el-Mevâl'ın, İbnu'l-Münkedir kanalıyla Câbir'den bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): «*Zemzem suyu ne için içilirse onun içindir*» buyurmuştur. Ben de bunu kıyamet gününün susuzluğu için içiyorum" dedi.[3]

Bu, İbn Ebî el-Mevâl'm, İbnu'l-Münkedir kanalıyla rivayet ettiği tek kanallı bir hadistir. Suveyd, İbnu'l-Mübârek kanalıyla başka bir yolla bunu rivayette tek kalmıştır.

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır ve sahih bir hadistir.

[3] İsnâdında hakkında eleştiri olan bir ravi vardır. İbn Mâce 2/1018 (3062).

٣٨٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْأَهْوَازِيُّ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقِصْرِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، حَدَّثَنَا خَلَّادٌ الْجُعْفِيُّ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ: " أَنَّهَا كَانَتْ تَحْمِلُ مَاءَ زَمْزَمَ فِي الْقَوَارِيرِ، وَتَذْكُرُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَعَلَ ذَلِكَ ". " زَادَ فِيهِ غَيْرُهُ عَنْ أَبِي كُرَيْبٍ، وَكَانَ يَصُبُّ عَلَى الْمَرْضَى وَيَسْقِيهِمْ. تَفَرَّدَ بِهِ خَلَّادُ بْنُ يَزِيدَ الْجُعْفِيُّ هَذَا "

3834- Hişâm b. Urve'nin, babasından bildirdiğine göre Hz. Âişe, zemzem suyunu şişelerde taşır ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptığını söylerdi.[1]

Başka biri bunu Ebû Kureyb kanalıyla zikrederek: "Ondan hastaların üzerine döker ve onlara içirirdi" ziyadesinde bulunmuştur.

Hallâd b. Yezîd el-Cu'fî bunu rivayette tek kalmıştır.

٣٨٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ قَيْسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: " زَمْزَمُ خَيْرُ مَاءٍ يُعْلَمُ طَعَامُ طُعْمٍ وَشِفَاءُ سُقْمٍ ". " هَذَا مَوْقُوفٌ، وَقَدْ رُوِيَ اللَّفْظَانِ الْآخَرَانِ فِي الْحَدِيثِ الثَّابِتِ عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ "

3835- İbn Abbâs der ki: "Zemzem bilinen suların en hayırlısıdır, o, açа aş, hastaya şifadır."[2]

Bu mevkûf bir hadistir.

"Hastalık için şifadır" ifadesi Sâbit'in, Ebû Zer kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) naklettiği hadiste zikredilmiştir.

٣٨٣٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ ابْنُ ابْنَةِ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا

---

[1] İsnâdı hasendir. Buhârî, *Târih* (3/189).

[2] Ravileri güvenilirdir. Müslim (2/1920- 1922).

الْحُسَيْنُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ مِغْوَلٍ، عَنْ طَلْحَةَ يَعْنِي ابْنَ مُصَرِّفٍ، قَالَ: " مِنْ أَخْلَاقِ الصَّالِحِينَ أَنْ يَحُجُّوا بِأَهْلِيهِمْ وَأَوْلَادِهِمْ "

3836- Talha (İbnu Musarrif) der ki: "Aileleri ve çocuklarıyla haccetmek sâlih kişilerin ahlâkındandır."[1]

٣٨٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نُعَيْمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْمُنْذِرِ، يَقُولُ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، حَدَّثَنَا الْعَلَاءُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ خَبَّابٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَقُولُ رَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى: إِنَّ عَبْدًا صَحَّحْتُ لَهُ جِسْمَهُ وَأَوْسَعْتُ عَلَيْهِ فِي رِزْقِهِ يَأْتِي عَلَيْهِ خَمْسُ سِنِينَ لَا يَفِدُ إِلَيَّ لَمَحْرُومٌ ". قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْمُنْذِرِ: أَخْبَرَنِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا، قَالَ: كَانَ حَسَنُ بْنُ حُيَيٍّ يُعْجِبُهُ هَذَا الْحَدِيثَ وَبِهِ يَأْخُذُ، وَيُحِبُّ لِلرَّجُلِ الْمُوسِرِ الصَّحِيحِ أَنْ لَا يَتْرُكَ الْحَجَّ إِلَى خَمْسِ سِنِينَ، قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْمُنْذِرِ، وَقِيلَ لَهُ: كَمْ حَجَجْتَ؟، قَالَ: مَا بَيْنَ سِتٍّ وَخَمْسِينَ إِلَى ثَمَانٍ وَخَمْسِينَ ". وَقِيلَ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ

3837- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Rab: «Bedenini sıhhatli ve rızkını bol kıldığım bir kul, bu haliyle beş yıl geçmesine rağmen beni (Kâbe'yi) ziyaret etmezse muhakkak (ilahi rahmetimden) mahrum olmuş demektir» buyurdu."*[2]

Ali b. el-Münzir der ki: Dostlarımızdan birinin bana bildirdiğine göre bu hadis, Hasan b. Yahyâ'nın hoşuna gider ve bununla amel ederdi. Durumu müsait olan kimsenin de hac vazifesini beş yıla kadar ertelemesini istemezdi. Ravi der ki: Ali b. Münzir'e: "Kaç defa haccettin?" diye sorulunca: "Elli altı ile elli sekiz defa arası" karşılığını verdi.

Aynı şekilde Alâ b. el-Müseyyeb kanalıyla babasından, o da Ebû Saîd el-Hudrî'den zikredilmiştir.

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

[2] İsnâdı hasendir. Hatîb, *Târih* (8/318, 319).

٣٨٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ خَلِيفَةَ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِنَّ عَبْدًا أَصْحَحْتُ لَهُ جِسْمَهُ وَأَوْسَعْتُ لَهُ فِي رِزْقِهِ لَا يَفِدُ إِلَيَّ فِي كُلِّ خَمْسَةِ أَعْوَامٍ لِعَبْدٌ مَحْرُومٌ ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ خَلَفِ بْنِ خَلِيفَةَ، وَرَوَاهُ سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ خَلَفٍ حَدِيثًا يَرْفَعُهُ، وَرَوَاهُ أَيْضًا ابْنُ أَبِي عُمَرَ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ، عَنِ الثَّوْرِيِّ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِيهِ مَرْفُوعًا، وَرَوَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ مَوْقُوفًا عَلَى أَبِي سَعِيدٍ، وَرُوِيَ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ مَوْقُوفًا، وَعَنْ عَبَّاسِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ مَرْفُوعًا

3838- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah: «Bedenini sıhhatli ve rızkını bol kıldığım bir kul, her beş yılda bir beni (Kâbe'yi) ziyaret etmezse muhakkak (ilahi rahmetimden) mahrum olmuş demektir» buyurdu."*[1]

Kuteybe b. Saîd bunu aynı şekilde Halef b. Halîfe kanalıyla rivayet etti.[2]

Saîd b. Mansûr da bunu merfû olarak Halef'ten aktarmıştır.[3]

İbn Ebî Ömer bunu "Abdürrezzâk —Sevrî —Alâ b. el-Müseyyeb — babası" kanalıyla merfû olarak zikretmiştir.

Muhammed b. Râfi', Abdürrezzâk kanalıyla hadisi Ebû Saîd'e dayandırarak zikretmiştir.[4]

Alâ b. Abdirrahman bunu babası kanalıyla Ebû Hureyre'den mevkûf olarak aktarmıştır.[5]

---

[1] İsnâdının bir zararı yoktur.

[2] İbn Hibbân, Sahîh (960).

[3] Beyhakî, *Sünen* (5/262).

[4] Abdürrezzak, *Musannef* 5/13 (8826).

[5] Beyhakî, *Sünen* (5/262).

Abbâs b. Salih bunu babası kanalıyla Ebû Hureyre'den merfû olarak rivayet etti.

٣٨٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حُمَيْدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، يَرْفَعُهُ قَالَ: " مَا أَمْعَرَ حَاجٌّ قَطُّ "، فَقِيلَ لِجَابِرٍ: مَا الْإِمْعَارُ؟، قَالَ: " مَا افْتَقَرَ "، مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي حُمَيْدٍ ضَعِيفٌ

3839- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hacceden kimse asla im'âr olmaz"* buyurmuştur. Câbir'e: "İm'âr olmak ne demektir?" diye sorulunca: "Fakir olmaz demektir" karşılığını verdi.[1]

Muhammed b. Ebî Humeyd zayıf biridir.

٣٨٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، أَنَّهُ حَدَّثَ عَنْ حَكَّامٍ الرَّازِيِّ، عَنْ أَبِي حَاتِمٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَمِيرَةَ، قَالَ: قِيلَ لِلْحَسَنِ: إِنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ إِنَّ الْحَاجَّ مَغْفُورٌ لَهُ، قَالَ: " آيَةُ ذَلِكَ، أَنْ يَدَعَ شَيْءَ مَا كَانَ عَلَيْهِ؟ "

3840- Hasan b. Amîre der ki: Hasan'a: "İnsanlar hacceden kişinin bağışlandığını söylemektedir" denilince, Hasan: "Bunun alâmeti (haccetmeden) önceki (kötü) hallerini bırakmasıdır" karşılığını verdi.[2]

٣٨٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَرْفِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ خَيْثَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: " إِذَا قَضَيْتَ حَجَّكَ فَسَلِ اللهَ الْجَنَّةَ. . . .

3841- Hayseme b. Abdirrahman der ki: "Haccını tamamladığın zaman Allah'tan cenneti dile..."[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* 2/7 (1080).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Ravileri güvenilirdir.

٣٨٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدَ بْنَ حَيْرَانَ الزَّاهِدَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْحَسَنَ بْنَ أَحْمَدَ الْإِصْطَخْرِيَّ الشَّافِعِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ مُعَاذٍ الرَّازِيَّ، يَقُولُ فِي مَوَاعِظِهِ: " دَعْوَةٌ مِنًى فِيهَا الْمُنَى،

3842- Ebû Saîd el-Hasan b. Ahmed el-İstahrî eş-Şâfiî der ki: Yahyâ b. Muâz er-Râzî'nin vaazlarında: "Mina'da edilen duada istenilenler elde edilir" dediğini işittim.[1]

إِتْيَانُ الْمَدِينَةِ، وَزِيَارَةُ قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ، وَالصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِهِ وَفِي مَسْجِدِ قُبَاءَ

Medine'ye Gitmek, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) Mezarını Ziyaret Etmek, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'i ile Kubâ Mescid'inde Namaz Kılmak

٣٨٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ "، وَقَالَ مَرَّةً " أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ

3843- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): "*Benim (Medine'deki) bu mescidimde kılınan bir namaz (diğer mescidlerde kılınan namazdan daha) hayırlıdır*" buyurmuştur.[2]

Bir defasında: "*Mescid-i Harâm dışında kılınan bin namazdan daha hayırlıdır*" buyurmuştur.

Müslim bunu *Sahîh*'te Süfyân kanalıyla rivayet etti.[3]

---

[1] Ebû Abdillah Muhammed b. Hîrân ez-Zâhid'i tanımıyorum.

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim 1/1012 (505, 506, 507, 508) ve Buhârî (2/56, 57).

٣٨٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْأَحْجَمِ، حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ "

3844- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Benim bu mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Harâm dışında diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha hayırlıdır"* buyurdu.[1]

٣٨٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ بْنِ حُمَيْدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الْآدَمِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سَالِمٍ الْقِدَاحُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ خَالِدٍ الْآدَمِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سَالِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " فَضْلُ الصَّلَاةِ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ عَلَى غَيْرِهِ مِائَةُ أَلْفِ صَلَاةٍ، وَفِي مَسْجِدِي أَلْفُ صَلَاةٍ، وَفِي مَسْجِدِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ خَمْسُمِائَةِ صَلَاةٍ ". لَفْظُ حَدِيثِهِمَا سَوَاءٌ غَيْرَ أَنَّ الصَّغَانِيَّ، قَالَ: بِخَمْسِمِائَةِ صَلَاةٍ

3845- Ebu'd-Derdâ'nın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Mescid-i Harâm'da kılınan bir namaz, diğer mescidlerde kılınan yüz bin namaza mukabildir. Benim mescidimde kılınan bir namaz, diğer mescidlerde kılınan bin namaza mukabildir. Beytü'l-Makdis'te kılınan bir namaz, diğer mescidlerde kılınan beş yüz namaza mukabildir."*[2]

İkisinin de (Ebû Saîd el-Mâlinî ve Ebû Abdillah el-Hâfız'ın) lafzı aynıdır.

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ancak sahih bir hadistir. Ahmed (2/277, 278), Abdurrezzak , *Musannef* 5/120, 121 (9131) ve Tahâvî, *Şerh Meâni'l-Âsâr* (3/126). Add

[2] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* 1/212, 213 (422) ve Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (1/248).

٣٨٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عُرْوَةَ الْبُنْدَارُ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْفَضْلِ صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، ح. وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا عَارِمٌ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ حَبِيبٍ الْمُعَلِّمِ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الزُّبَيْرِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةٍ فِي مَسْجِدِي بِمِائَةِ صَلَاةٍ ". وَفِي رِوَايَةِ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ

3846- Abdullah b. ez-Zübeyr'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Benim bu mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Harâm dışında diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha üstündür. Mescid-i Harâm'da kılınan bir namaz da, benim mescidimde kılınan yüz namazdan daha üstündür*" buyurmuştur.[1]

Süleyman'ın rivayetinde de: "Abdullah b. ez-Zübeyr'in bildirdiğine göre" şeklindedir.

٣٨٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ صَبِيحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَطَاءَ بْنَ أَبِي رَبَاحٍ، يَقُولُ: بَيْنَمَا ابْنُ الزُّبَيْرِ يَخْطُبُنَا إِذْ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ تَفْضُلُ بِمِائَةِ صَلَاةٍ "، قَالَ عَطَاءٌ: " فَكَأَنَّهُ بِمِائَةِ أَلْفٍ "، قَالَ: قُلْتُ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ هَذَا الْفَضْلُ الَّذِي يَذْكُرُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحْدَهُ أَوْ فِي الْحَرَمِ؟، قَالَ: " لَا، بَلْ فِي الْحَرَمِ فَإِنَّ الْحَرَمَ كُلَّهُ مَسْجِدٌ "

3847- Atâ b. Ebî Rebâh'ın bildirdiğine göre İbnu'z-Zübeyr kendilerine hutbe verirken şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): «*Benim bu mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Harâm dışında diğer mescidlerde kılınan*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (4/5), Bezzâr, *Müsned* 1/214 (425), İbn Hibbân, *Sahîh* 3/71, 72 (1618), Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (1/245), *Şerh Meâni'l-Âsâr* (3/127) ve Beyhakî, *Sünen* (5/246).

bin namazdan daha üstündür. Mescid-i Harâm'da kılınan bir namaz (benim mescidimde kılınan) yüz namazdan daha üstündür" buyurdu.

Atâ: Bu da (Mescid-i Harâm'dan) başka mescidlerde kılınan yüz bin namazdan daha üstündür" dedi. Kendisine: "Ey Ebû Muhammed! Bahsedilen bu üstünlük sadece Mescid-i Harâm'da mı, yoksa Harem bölgesinde mi?" dediğimde: "Hayır, bu bütün Harem bölgesi için geçerlidir. Çünkü Harem'in hepsi mesciddir" karşılığını verdi.[1]

٣٨٤٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْفَاكِهِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي حَيَّةَ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " صَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ مِائَةُ أَلْفِ صَلَاةٍ، وَصَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي أَلْفُ صَلَاةٍ، وَفِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ خَمْسُمِائَةِ صَلَاةٍ "

3848- Câbir b. Abdillah der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Mescid-i Harâm'da kılınan bir namaz, yüz bin namaza mukabildir. Benim mescidimde kılınan bir namaz, bin namaza mukabildir. Beytü'l-Makdis'te kılınan bir namaz ise beş yüz namaza mukabildir"* buyurdu.[2]

٣٨٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ الطُّوسِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكَّارِ بْنِ بِلَالٍ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ بَشِيرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، أَنَّهُ سَأَلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَنِ الصَّلَاةِ فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ أَفْضَلُ أَوِ الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: " صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَرْبَعِ صَلَوَاتٍ فِيهِ، وَلَنِعْمَ الْمُصَلَّى فِي أَرْضِ الْمَحْشَرِ وَالْمَنْشَرِ وَلَيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ وَلَقَيْدُ سَوْطٍ أَوْ قَالَ: قَوْسُ الرَّجُلِ حَيْثُ يَرَى مِنْهُ بَيْتَ الْمَقْدِسِ خَيْرٌ لَهُ أَوْ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا جَمِيعًا "

3849- Abdullah b. e-Sâmit bildiriyor: Ebû Zer, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), Beytü'l-Makdis'te kılınan namazın mı, yoksa Resûlullah'ın

---

[1] İsnâdının bir zararı yoktur.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 1/450, 451 (1406).

Mescid'inde kılınan namazın mı daha üstün olduğunu sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şu karşılığı verdi: "*Bu mescidimde kılınan namaz, Beytü'l-Makdis'te kılınan dört namazdan daha üstündür. Mahşer yerinde namaz kılan kimse ne güzeldir. İnsanların üzerine öyle bir zaman gelecek ki Beytü'l-Makdis'te bir kamçı yeri veya bir ok yayı yeri kadar yerinin olması kendisi için bütün dünyadan daha sevimli olacaktır.*"[1]

٣٨٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي آخَرِينَ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ عَنْ خُبَيْبِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا بَيْنَ مِنْبَرِي وَبَيْتِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، وَمِنْبَرِي عَلَى حَوْضِي ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ

3850- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Minberim ve evimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim de Havz'ımın üzerindedir*" buyurmuştur.[2]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Ubeydullah b. Ömer kanalıyla rivayet ettiler.[3]

٣٨٥١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعِ بْنِ إِسْحَاقَ الْخُزَاعِيُّ، أَخْبَرَنَا الْمُفَضَّلُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مُوسَى الْهَرَوِيُّ، حَدَّثَنَا جَدِّي أَبُو عَلْقَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَالْجُمُعَةُ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ جُمُعَةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَشَهْرُ رَمَضَانَ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ شَهْرِ رَمَضَانَ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ "

---

[1] İsnâdınm bir zararı yoktur, ancak metninde bir gariplik vardır. Diyâ el-Makdisî, *Fadâil Beytü'l-Makdis* (sh. 51, 52).

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Buhârî (2/57) ve Müslim 1/1011 (502).

3851- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Benim bu mescidimde kılınan namaz, Mescid-i Harâm dışında başka mescidlerde kılınan bin namazdan daha üstündür. Benim bu mescidimde kılınan bir cuma namazı, Mescid-i Harâm dışında başka mescidlerdeki bin cuma namazından daha üstündür. Benim bu mescidimde Ramazan ayı (teravih namazını kılmak) Mescid-i Harâm dışında diğer mescidlerde bin Ramazan ayından daha üstündür."*[1]

٣٨٥٢ - وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَحْيَى الْقَاضِي الزُّهْرِيُّ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعْدَوَيْهِ الْمَرْوَزِيُّ، حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مُوسَى الْفَرْوِيُّ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيِّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا كَأَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَصِيَامُ شَهْرِ رَمَضَانَ بِالْمَدِينَةِ كَصِيَامِ أَلْفِ شَهْرٍ فِيمَا سِوَاهُ، وَصَلَاةُ الْجُمُعَةِ بِالْمَدِينَةِ كَأَلْفٍ فِيمَا سِوَاهُ ". هَذَا إِسْنَادٌ ضَعِيفٌ بِمَرَّةٍ

3852- Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Benim bu mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Harâm dışında başka mescidlerde kılınan bin namaz gibidir. Medine'de Ramazan ayı orucunu tutmak, başka şehirde tutulan bin ay orucu gibidir. Medine'de cuma namazı kılmak, başka yerde kılınan bin cuma namazı gibidir."*[2]

٣٨٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، إِمْلَاءً، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنِ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الصَّائِغُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، ح وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ الْإِسْفَرَائِينِيُّ بِهَا، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَيُّوبَ بْنِ مَاسِي الْبَزَّازُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَرْزَةَ الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَاسِبُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ زَيْدٍ الْعَمِّيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَدْرَكَ شَهْرَ رَمَضَانَ بِمَكَّةَ مِنْ أَوَّلِهِ إِلَى آخِرِهِ صِيَامِهِ وَقِيَامِهِ كَتَبَ اللهُ لَهُ مِائَةَ أَلْفِ شَهْرِ رَمَضَانَ فِي غَيْرِهَا، وَكَانَ لَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مَغْفِرَةٌ وَشَفَاعَةٌ، وَبِكُلِّ لَيْلَةٍ مَغْفِرَةٌ وَشَفَاعَةٌ، وَبِكُلِّ

---

[1] İsnâdında tanımadığım bir ravi vardır.

[2] İsnâdı çok zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (1/459) ve Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/353).

يَوْمٍ حُمْلَانُ فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ ". لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ يُوسُفَ، لَمْ يَذْكُرِ الْإِسْفَرَائِينِيَّ فَرَسٌ، وَالْبَاقِي سَوَاءٌ. عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ زَيْدٍ الْعَمِّيُّ ضَعِيفٌ يَأْتِي بِمَا لَا يُتَابِعُهُ الثِّقَاتُ عَلَيْهِ وَاللهُ أَعْلَمُ

3853- İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim Ramazan ayına Mekke'de yetişir, ayın başlangıcından sonuna kadar orucu Mekke'de tutar ve gecesini ihya ederse, Allah o kimseye başka yerde tutulan yüz bin Ramazan ayı sevabı yazar. Her günü için kendisine bağışlanma ve şefaat hakkı vardır. Her gecesi için kendisine bağışlanma ve şefaat hakkı vardır. Her gün Allah yolunda iki at yükü miktarınca tasadduk etmiş kadar sevap alır. Orada her gün kabul edilen bir duası olur."*[1]

Lafız İbn Yûsuf'un lafzıdır. el-İsferâînî rivayetinde atı zikretmemiştir. Diğer kısmı bunun aynısıdır.

Abdurrahîm b. Zeyd el-Ammî zayıf birisidir. Bu kişi güvenilir kişilerin mutabaat etmediği rivayetlerde bulunur. En doğrusunu Allah bilir.

٣٨٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو ذَرٍّ عَبْدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْهَرَوِيُّ، قَدِمَ عَلَيْنَا، أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ أَبِي الْقَاسِمِ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ كَانَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَأَ بِقَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ فَصَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَدَعَا لَهُ، وَلَا يَمَسُّ الْقَبْرَ ثُمَّ يُسَلِّمُ عَلَى أَبِي بَكْرٍ، ثُمَّ قَالَ: " السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَةِ "

3854- Nâfi' bildiriyor: İbn Ömer bir yolculuktan geri döndüğü zaman ilk önce Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) mezarını ziyaret edip salavat getirir ve ona duada bulunurdu. Mezara el sürmezdi. Sonra Ebû Bekr'e selam verir, sonra da: "Selam sana ey baba!" derdi.[2]

---

[1] İsnâdı çok zayıftır.

[2] Ravileri güvenilirdir. Beyhakî, *Sünen* (5/245) ve İsmail el-Kâdî, *Fadl es-Salât ale'n-Nebî* (101).

٣٨٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَارِثِ الْأَصْبَهَانِيُّ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عُمَرَ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عُبَيْدٍ، وَالْقَاضِي أَبُو عَبْدِ اللهِ، وَابْنُ مَخْلَدٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ الْبُسْرِيُّ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، وَابْنُ عَوْنٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، وَالْأَسْوَدِ بْنِ مَيْمُونٍ، عَنْ هَارُونَ أَبِي قَزَعَةَ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ آلِ حَاطِبٍ، عَنْ حَاطِبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ زَارَنِي بَعْدَ مَوْتِي فَكَأَنَّمَا زَارَنِي فِي حَيَاتِي، وَمَنْ مَاتَ بِأَحَدِ الْحَرَمَيْنِ بُعِثَ مِنَ الْآمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ". كَذَا وَجَدْتُهُ فِي كِتَابِي، وَقَالَ غَيْرُهُ: سَوَّارُ بْنُ مَيْمُونٍ، وَقِيلَ مَيْمُونُ بْنُ سَوَّارٍ، وَوَكِيعٌ هُوَ الَّذِي يَرْوِي عَنْهُ أَيْضًا، وَفِي تَارِيخِ الْبُخَارِيِّ مَيْمُونُ بْنُ سَوَّارٍ الْعَبْدِيُّ، عَنْ هَارُونَ أَبِي قَزَعَةَ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ وَلَدِ حَاطِبٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ: " مَنْ مَاتَ فِي أَحَدِ الْحَرَمَيْنِ "، قَالَ يُوسُفُ بْنُ رَاشِدٍ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا مَيْمُونٌ

3855- Hâtib'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ölümümden sonra kim beni ziyaret ederse beni hayattayken ziyaret etmiş gibi olur. Her kim de Haremeyn'den birinde (Mekke veya Medine'de) vefat ederse kıyamet gününde emin biri olarak haşredilir."*[1]

Kitabımda bunu bu şekilde buldum. Bir başkası: "Sevvâr b. Meymûn" demiştir. Ayrıca "Meymûn b. Sevvâr" denilmiştir. Vekî' ondan rivayette bulunurdu. Buhârî'nin *Târih*'inde: "Meymûn b. Sevvâr el-Abdî'nin, Hârun Ebî Kaza'a kanalıyla Hâtib'in çocuklarından birinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim Haremeyn'den birinde (Mekke veya Medine'de) vefat ederse"* buyurmuştur şeklindedir.

Yûsuf b. Râşid rivayetinde: "Vekî'nin, Meymûn kanalıyla bildirdiğine göre" ibaresi geçmiştir.

٣٨٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي دَاوُدُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ التِّرْمِذِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْجُدِّيُّ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَوَّارِ بْنِ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ قَزَعَةَ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ آلِ الْخَطَّابِ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ زَارَنِي مُتَعَمِّدًا كَانَ فِي جِوَارِي يَوْمَ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ancak isnâdında adı belirtilmeyen bir ravi vardır. Zehebî, *el-Mîzân* (4/285) ve Hâfız İbn Hacer, *el-Lisân* (6/180, 181).

الْقِيَامَةِ، وَمَنْ سَكَنَ الْمَدِينَةِ وَصَبَرَ عَلَى بَلَائِهَا كُنْتُ لَهُ شَهِيدًا وَشَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ مَاتَ فِي أَحَدِ الْحَرَمَيْنِ بَعَثَهُ اللهُ مِنَ الْآمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ". كَذَا قَالَ مِنْ آلِ الْخَطَّابِ، وَرَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ كَمَا

3856- Hârun b. Kaza'a'nın, Hattâb oğullarından bir kişiden bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Başka bir ihtiyacı olmaksızın beni ziyarete gelen kişi, kıyamet gününde komşum olur. Her kim Medine'de ikamet eder ve belâlarına sabrederse kıyamet gününde o kimse için şahit ve şefaatçi olurum. Her kim de Haremeyn'den birinde (Mekke veya Medine'de) vefat ederse kıyamet gününde emin biri olarak haşredilir."*[1]

Hattâb oğullarından olan bu kişî böyle demiştir.

Ebû Dâvud et-Tayâlisî bunu bir sonraki metinde geçtiği üzere rivayet etmiştir.

٣٨٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا سَوَّارُ بْنُ مَيْمُونٍ أَبُو الْجَرَّاحِ الْعَبْدِيُّ، حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ آلِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ زَارَ قَبْرِي " أَوْ قَالَ: " مَنْ زَارَنِي كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا أَوْ شَهِيدًا، وَمَنْ مَاتَ فِي أَحَدِ الْحَرَمَيْنِ بَعَثَهُ اللهُ مِنَ الْآمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

وَرَوَى حَفْصُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ، وَهُوَ ضَعِيفٌ، عَنْ لَيْثِ بْنِ أَبِي سُلَيْمٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، مَرْفُوعًا: " مَنْ حَجَّ فَزَارَ قَبْرِي بَعْدَ مَوْتِي كَانَ كَمَنْ زَارَنِي فِي حَيَاتِي ".

3857- Hz. Ömer der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Kim mezarımı ziyaret ederse"* veya: *"Kim beni ziyaret ederse ona şefaatçi veya şahit olurum. Her kim de Haremeyn'den birinde (Mekke veya Medine'de) vefat ederse kıyamet gününde Allah onu eminlerden biri olarak diriltir."*[2]

Zayıf biri olan Hafs b. Ebî Dâvud bunu Leys b. Ebî Süleym kanalıyla Mücâhid'den, o da İbn Ömer'den merfû olarak: *"Ölümümden sonra kim*

---

[1] İsnâdında tanımadığımız iki ravi vardır.

[2] Ravileri güvenilirdir. İsnâdında meçhul bir ravi vardır.

hacceder ve beni ziyaret ederse beni hayattayken ziyaret etmiş gibi olur" şeklinde aktarmıştır.

٣٨٥٨ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَغَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الزَّهْرَانِيُّ، حَدَّثَنَا حَفْصٌ بِهَذَا الْحَدِيثِ. وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا ابْنُ بَكَّارٍ، حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ سُلَيْمَانَ، فَذَكَرَهُ، وَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: تَفَرَّدَ بِهِ حَفْصٌ وَهُوَ ضَعِيفٌ فِي رِوَايَةِ الْحَدِيثِ

3858- Hafs b. Süleyman bir önceki hadisi aktarmış ve "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu..." demiştir.[1]

Hafs bunu rivayette tek kalmıştır ve rivayette zayıf birisidir.

٣٨٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ قَرِيبٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَرْوَانَ، وَهُوَ يَتِيمٌ لِبَنِي السُّدِّيِّ لَقِيتُهُ بِبَغْدَادَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ عَبْدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ عِنْدَ قَبْرِي إِلَّا وَكَّلَ اللهُ بِهَا مَلَكًا يُبَلِّغُنِي، وَكَفَى أَمْرَ آخِرَتِهِ وَدُنْيَاهُ وَكُنْتُ لَهُ شَهِيدًا وَشَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

3859- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Mezarımın yanında bana salavât getireni duyarım. Yüce Allah, bana uzaktan salavât getirenin salâtını bana bildirecek bir melek görevlendirir ve bu kişinin dünya ve âhiretteki ihtiyaçları giderilir. Kıyamet günüyse ben bu kişinin şahidi ve şefaatçisi olurum"*[2]

٣٨٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ عُثْمَانَ الْجُرْجَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي فُدَيْكٍ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْمُثَنَّى سُلَيْمَانُ بْنُ يَزِيدَ الْكَعْبِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَنْ زَارَنِي بِالْمَدِينَةِ مُحْتَسِبًا كُنْتُ لَهُ شَهِيدًا وَشَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/406, 407 (13497) ve Beyhakî, *Sünen* (5/246).

[2] İsnâdı zayıftır.

3860- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim sevabını ümid ederek Medine'de beni (mezarımı) ziyaret ederse, kıyamet gününde o kimse için şahit ve şefaatçi olurum"* buyurmuştur.[1]

٣٨٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدُوسِ بْنِ حَمْدَوَيْهِ الصَّفَّارُ النَّيْسَابُورِيُّ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي فُدَيْكٍ، بِالْمَدِينَةِ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ يَزِيدَ الْكَعْبِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ مَاتَ فِي أَحَدِ الْحَرَمَيْنِ بُعِثَ مِنَ الْآمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ زَارَنِي مُحْتَسِبًا إِلَى الْمَدِينَةِ كَانَ فِي جِوَارِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

3861- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Her kim Haremeyn'den birinde (Mekke veya Medine'de) vefat ederse kıyamet gününde Allah onu eminlerden biri olarak diriltir. Her kim de sevabını ümid ederek Medine'de beni (mezarımı) ziyaret ederse, o kimse kıyamet gününde komşum olur."*[2]

٣٨٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى الْحُلْوَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَمُرَةَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ هِلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ الْعُمَرِيِّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي ". وَقِيلَ عَنْ مُوسَى بْنِ هِلَالٍ الْعَبْدِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ.

3862- İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim mezarımı ziyaret ederse şefaatim ona vacip olur"* buyurdu.[3]

Aynı şekilde Mûsa b. Hilâl el-Abdî kanalıyla Ubeydullah b. Ömer'den nakledilmiştir.

٣٨٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زَنْجَوَيْهِ الْقُشَيْرِيُّ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ الْوَرَّاقُ، وَكَانَ نَيْسَابُورِيَّ الْأَصْلِ سَكَنَ بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ هِلَالٍ الْعَبْدِيُّ، فَذَكَرَهُ، وَكَذَلِكَ

---

[1] İsnâdı zayıftır. es-Sehmî, *Târihu Cürcân* (sh. 220).

[2] İsnâdı zayıftır ve içinde tanımadığım bir ravi vardır.

[3] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/57).

رَوَاهُ الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ هِلَالٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، وَسَوَاءٌ قَالَ عُبَيْدُ اللهِ أَوْ عَبْدُ اللهِ فَهُوَ مُنْكَرٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ لَمْ يَأْتِ بِهِ غَيْرُهُ

3863- Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur.[1]

Fadl b. Sehl bunu Mûsa b. Hilâl kanalıyla Ubeydullah'tan aktarmıştır. Her ikisi de rivayetlerinde: "Ubeydullah" veya: "Abdullah, Nafi' kanalıyla İbn Ömer'den olan rivayetinde münker biridir. Ondan başka kimse bunu rivayet etmemiştir" demişlerdir.

٣٨٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ الْعَدْلُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: " أَنَّهُ كَانَ يَأْتِي الْقَبْرَ فَيُسَلِّمُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَعَلَى أَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرَ "

وَقَدْ مَضَتِ الرِّوَايَةُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ "

3864- Mâlik b. Enes bildiriyor: "İbn Ömer, mezar(lığ)a gelip Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Bekr'e ve Ömer'e selam verirdi."[2]

Bu rivayet Ebû Hureyre kanalıyla daha önce: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir kişi bana selam verdiği zaman mutlaka selamına karşılık vermem için Yüce Allah ruhumu bana (bedenime) döndürür"* şeklinde geçmişti. Yani: "Mutlaka Yüce Allah ruhumu bana (bedenime) geri döndürür ve o kimsenin selamını alırım" mânâsındadır.

٣٨٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ نَافِعٍ، أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَلَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Bütün ravileri güvenilirdir.

3865- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evlerinizi mezarlığa çevirmeyin. Mezarımı da bayram yeri haline getirmeyin. Bana salavât getirin. Zira nerede olursanız olun, salavâtınız bana ulaşır"* buyurmuştur.[1]

٣٨٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَخْبَرَنَا حَامِدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْهَرَوِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، قَالَ: رَأَيْتُ جَابِرًا، وَهُوَ يَبْكِي عِنْدَ قَبْرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَهُوَ يَقُولُ: هَهُنَا تُسْكَبُ الْعَبَرَاتُ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَا بَيْنَ قَبْرِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ "

3866- Muhammed b. el-Münkedir der ki: Câbir'i, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) mezarının yanında ağlarken gördüm. Ağlarken de: "Gözyaşı işte burada dökülür. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Mezarım ve minberim arası cennet bahçelerinden bir bahçedir*» buyurduğunu işittim" diyordu.[2]

٣٨٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ الصَّبَّاحِ، حَدَّثَنَا مَعْنٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُنِيبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أُمَامَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ أَتَى قَبْرَ النَّبِيِّ ﷺ فَوَقَفَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ افْتَتَحَ الصَّلَاةَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ انْصَرَفَ "

3867- Abdullah b. Munîb b. Abdîllah b. Ebî Umâme, babasından bildiriyor: "Enes b. Mâlik'in, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) mezarına gelip durduğunu, sonra da ellerini kaldırdığını gördüm. Onun namaz için iftitah tekbiri getirdiğini sandım. Ancak o, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) selam verdi ve dönüp gitti."[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/534 (2042).

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (3/389), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 3/319, 320 (1784) ve Bezzâr, *Müsned* (2/57).

[3] İsnâdı hasendir.

٣٨٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي الرِّجَالِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سُحَيْمٍ، قَالَ: " رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فِي النَّوْمِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَأْتُونَكَ فَيُسَلِّمُونَ عَلَيْكَ أَتَفْقَهُ سَلَامَهُمْ؟، قَالَ: " نَعَمْ وَأَرُدُّ عَلَيْهِمْ "

3868- Süleyman b. Suhaym der ki: Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) rüyamda gördüm ve: "Ey Allah'm Resûlü! Sana gelen ve selam verenlerîn selamlarından haberdar olur musun?" diye sordum. Bunun üzerine bana: *"Evet, selamlarının karşılığını da veririm"* buyurdu.[1]

٣٨٦٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْفَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ فِرَاسٍ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحٍ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ حَاتِمِ بْنِ وَرْدَانَ، قَالَ: " كَانَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ يُوَجِّهُ بِالْبَرِيدِ قَاصِدًا إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُقْرِئَ عَنْهُ النَّبِيَّ ﷺ السَّلَامَ "

3869- Hâtim b. Verdân der ki: "Ömer b. Abdilazîz, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) selamını iletmesi için (Şam'dan) Medine'ye posta gönderirdi."[2]

٣٨٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ حَاتِمٍ الْمَدَائِنِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنْ رَبَاحِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمُهْرِيِّ، قَالَ: قَدِمْتُ عَلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ إِذْ كَانَ خَلِيفَةً بِالشَّامِ فَلَمَّا وَدَّعْتُهُ، قَالَ: " إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةً، إِذَا أَتَيْتَ الْمَدِينَةَ سَتَرَى قَبْرَ النَّبِيِّ ﷺ، فَأَقْرِئْهُ مِنِّي السَّلَامَ ". قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي فُدَيْكٍ: فَحَدَّثْتُ بِهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، فَقَالَ: أَخْبَرَنِي فُلَانٌ أَنَّ عُمَرَ كَانَ يَرِدُ إِلَيْهِ الْبَرِيدُ مِنَ الشَّامِ "

3870- Yezîd b. Ebî Saîd el-Muhrî der ki: Ömer b. Abdilazîz Şam'da halife iken yanına gittim. Kendisiyle vedalaştığımda bana: "Senden bir

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdında hali bilinmeyen bir ravi vardır.

isteğim vardır. Medine'ye gittiğin zaman Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) mezarını göreceksin. Benden ona selam söyle" dedi.[1]

Muhammed b. İsmâîl b. Ebî Fudeyk der ki: Bunu Abdullah b. Câfer'e anlattığımda: "Filan kişinin bana bildirdiğine göre Ömer b. Abdilazîz bunun için Şam'dan (Medine'ye) posta gönderirdi" karşılığını verdi.

٣٨٧١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ عُثْمَانَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، أَنَّ ابْنَ أَبِي مُلَيْكَةَ، كَانَ يَقُولُ: " مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَقُولَ وِجَاهَ النَّبِيِّ ﷺ فَلْيَجْعَلِ الْقِنْدِيلَ الَّذِي فِي الْقِبْلَةِ عِنْدَ الْقَبْرِ عَلَى رَأْسِهِ "

3871- İbn Ebî Muleyke şöyle derdi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) mezarı yanında dua etmek isteyen kişi, mezarın kıble tarafındaki kandilin altında dursun."[2]

٣٨٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُثْمَانَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ بَعْضَ مَنْ أَدْرَكْتُ، يَقُولُ: " بَلَغَنَا أَنَّهُ مَنْ وَقَفَ عِنْدَ قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ فَتَلَا هَذِهِ الْآيَةَ ﴿إِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [الأحزاب: ٥٦]، صَلَّى اللهُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدُ حَتَّى يَقُولَهَا سَبْعِينَ مَرَّةً فَأَجَابَهُ مَلَكٌ: صَلَّى اللهُ عَلَيْكَ يَا فُلَانُ لَمْ تَسْقُطْ لَكَ حَاجَةٌ ".

3872- İbn Ebî Fudeyk der ki: Geçmişte yetişmiş olduğum bir kişi bana şöyle dedi: "Bize bildirilene göre kim Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) mezarı yanında durup: "*Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamberi överler: Ey inananlar! Siz de onu övün, ona salât ve selam getirin*"[3] âyetini okur ve yetmiş defa: "Ey Muhammed! Allah seni bağışlasın" derse, bir melek ona

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Saîd b. Osman, el-Cürcânî'nin kendisidir.

[3] Ahzâb Sur. 56

cevaben: "Ey filan! Allah seni bağışlasın. Hiçbir isteğin geri çevrilmeyecektir" karşılığını verir.

٣٨٧٣ - قَالَ وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنَا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ نبيه بْنِ وهبٍ، أَنَّ كَعْبَ الْأَحْبَارِ، قَالَ: " مَا مِنْ نَجْمٍ فَجْرٍ يَطْلُعُ إِلَّا نَزَلَ سَبْعُونَ أَلْفًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ حَتَّى يَحُفُّوا بِالْقَبْرِ يَضْرِبُونَ بِأَجْنِحَتِهِمْ وَيُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ حَتَّى إِذَا أَمْسَوْا عَرَجُوا، وَهَبَطَ مِثْلُهُمْ فَصَنَعُوا مِثْلَ ذَلِكَ حَتَّى إِذَا انْشَقَّتِ الْأَرْضُ خَرَجَ فِي سَبْعِينَ أَلْفًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ يُوَقِّرُونَهُ "

3873- Ka'bu'l-Ahbâr der ki: "Fecir yıldızları çıktığı zaman yetmiş bin melek iner ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) mezarına sürtünüp kanatlarını çırparak Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) salavât getirirler. Akşam olduğu zaman geri çıkarlar; onların sayısında başka melekler inerler ve aynı şeyleri yaparlar. Yer yarıldığı zaman da yetmiş bin melek O'nu vakârla karşılar."[1]

٣٨٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، أَخْبَرَنَا الشَّافِعِيُّ، أَخْبَرَنَا الثِّقَاتُ، مِنْ أَصْحَابِنَا: " أَنَّ قَبْرَ النَّبِيِّ ﷺ عَنْ يَمِينِ الدَّاخِلِ مِنَ الْبَيْتِ اللَّاصِقِ بِالْجِدَارِ، وَالْجِدَارُ الَّذِي اللَّحْدُ تَحْتَهُ قِبْلَةَ الْبَيْتِ، وَإِنَّ لَحْدَهُ تَحْتَ الْجِدَارِ "

3874- Şâfiî bildiriyor: "Güvenilir kişilerin dostlarımızdan bildirdiğine göre Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) mezarı evin içinde sağ tarafta duvara yapışıktır. Altında lahid bulunan duvar ise evin kıblesindedir. Çünkü lahdi duvarın altındadır."[2]

٣٨٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سَعِيدٍ الرَّازِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو زُرْعَةَ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْكَرِيمِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ وَرْدَانَ،

---

[1] İsnâdı hasendir. İsmail b. İshâk el-Kâdi, *Fadâilu's-Salât ale'n-Nebi* (102).

[2] Şafiî'ye kadar olan isnâdı sahihtir.

مَوْلَى الْفَرَافِصَةِ بْنِ عُمَيْرٍ الْحَنَفِيِّ فِي مَسْجِدِ الرَّسُولِ ﷺ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ وَرْدَانَ، وَكَانَ وَرْدَانُ بَنَى مَسْجِدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي إِمْرَةِ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: وَقَالَ وَرْدَانُ: كَانَ بَيْتُ عَائِشَةَ سَقَطَ شِقُّهُ الشَّرْقِيُّ، قَالَ: فَدُعِيتُ فَجِئْتُ إِلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ وَرْدَانُ: فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّا نَخَافُ أَنْ يَغْلِبَنَا النَّاسُ عَلَى قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ فَأَمَرْتُ بِالْعُمُدِ فَأَتَيْتُ بِهَا ثُمَّ أَمَرْتُ بِالصَّيَاحِي فَجَعَلْتُ سُرَادِقًا عَلَيْهِ فَكَانَ ذَلِكَ السُّرَادِقُ أَوَّلُ سُرَادِقٍ رُئِيَ بِالْمَدِينَةِ فَسَتَرْتُ عَلَيْهِ فَلَمَّا أَصْبَحْنَا، قَالَ عُمَرُ: ادْخُلْ يَا وَرْدَانُ، فَدَخَلْتُ وَحْدِي، وَأَبْنَاءُ الْمُهَاجِرِينَ، وَالْأَنْصَارِ، وَالْعَرَبِ يَتَنَاوَلُونَ مَا أُخْرِجُ مِنَ التُّرَابِ حَتَّى وَصَلْتُ الْجِدَارَ الَّذِي كَانَ فِيهِ، قَدِمَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَلَمَّا رَأَيْتُهُ، قُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَدَمٌ قَدْ مُدَّتْ لِي، فَارْتَاعَ لَهَا، وَارْتَاعَ مَنْ مَعَهُ مِنْ قُرَيْشٍ، وَالْأَنْصَارِ، وَالْعَرَبِ، فَقَالَ لَهُ سَالِمٌ: أَيُّهَا الْأَمِيرُ لَمْ تُرَعْ هَذِهِ قَدَمُ أَبِي وَأَبِيكَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، يَقُولُ:" كَانَ رَجُلًا طُوَالًا فَضَاقَ عَنْهُ اللَّحْدُ فَحَفَرُوا لِقَدَمَيْهِ فِي الْجِدَارِ"، قَالَ: غَيَّبْهُما رَحِمَكَ اللهُ يَا وَرْدَانُ، قَالَ وَرْدَانُ: فَبَنَيْتُ طَاقًا عَلَى قَدَمَيْهِ، قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ: وَصَفَ أَبِي كَمَا وَصَفَ لَهُ أَبُوهُ وَرْدَانُ هَكَذَا قَبْرُ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ أَبُو زُرْعَةَ:" وَصَفَ لِي كُلَّ قَبْرٍ بِحِيَالِ صَدْرِ صَاحِبِهِ. قَبْرُ رَسُولِ اللهِ ﷺ. قَبْرُ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ. قَبْرُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ"

قَدْ رَوَى الْبُخَارِيُّ، فِي كِتَابِهِ، عَنْ فَرْوَةَ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: لَمَّا سَقَطَ عَنْهُمُ الْحَائِطُ فِي إِمَارَةِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ أَخَذُوا فِي بُنْيَانِهِ فَبَدَتْ لَهُمْ قَدَمٌ فَفَزِعُوا فَظَنُّوا أَنَّهَا قَدَمُ النَّبِيِّ ﷺ، فَمَا وَجَدُوا أَحَدًا يَعلم ذَلِكَ، حَتَّى قَالَ لَهُمْ عُرْوَةُ: " لَا وَاللهِ مَا هِيَ قَدَمُ النَّبِيِّ ﷺ مَا هِيَ إِلَّا قَدَمُ عُمَرَ ".

3875- Ömer b. Abdilazîz'in valiliğinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellam) Mescid'ini inşa eden Verdân der ki: Hz. Âişe'nin evinin tavanının doğu tarafı çökmüştü. Beni çağırdılar ve Ömer b. Abdilazîz'in yanına gelip ona: "İnsanların Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) mezarına akın etinesinden korkuyoruz" dedim. Direkler getirilmesini emrettim. Direkler getirilince tahtadan sanduka yaptırdım ve üzerini perdelerle örttüm. Bu Medine'de perdelerle örtülen ilk mezar oldu. Diğer gün Ömer (b. Abdilazîz): "İçeri gir ey Verdân!" dedi. Ben de yalnız olarak içeri girdim. Muhacirlerin, Ensâr'ın ve Arapların çocukları çıkardığım toprağı taşımaktaydı. Tâ ki yanında

Ömer b. el-Hattâb'ın ayağının bulunduğu duvara yetişinceye kadar. Onu gördüğümde: "Ey müminlerin emîri! Burada bir ayak vardır" dedim. Bunun üzerine kendisi, Kureyş'ten, Ensâr'dan ve Araplardan beraberinde olan kişiler korktular. Sâlim: "Ey vali! Korkma, bu babamın ve baban Ömer b. el-Hattâb'ın ayağıdır. İbn Ömer'in: "O, uzun boylu birisiydi. Lahid kendisine dar gelince ayakları için duvarın altını kazdık" dediğini işittim" dedi. Bunun üzerine Ömer b. Abdilazîz: "Allah'm rahmeti üzerine olsun, onları kapat" deyince, ayaklarının üzerine bir kemer ördüm. Abdullah b. Câfer der ki: Babam bana babası Verdân'ın vasfettiği gibi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) mezarını vasfetti. Ebû Zür'a: "Her mezarın diğerinin bitişiğinde olduğunu söyledi. Önce Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) mezarı, sonra Ebû Bekr es-Sıddîk'in, sonra da Ömer b. el-Hattâb'm."[1]

Buhârî, kitabında Ferve kanalıyla Ali'den, o da Hişâm b. Urve'den, o da babasından bildirerek şöyle demiştir: "Velîd b. Abdilmelik'in valiliği zamanında üzerlerindeki duvar yıkılınca onu yeniden yapmaya başladılar. Önlerine bir ayak çıkınca bunun Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ayağı olduğu zannıyla korkuya kapıldılar. Ancak bunu bilen bir kişi bulamadılar. Sonunda Urve kendilerine: "Vallahi bu, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ayağı değildir. Kesinlikle bu, Ömer b. el-Hattâb'ın ayağıdır" dedi.

Şeyh Beyhakî der ki: Bunun Velîd b. Abdilmelik'in, Ömer b. Abdilazîz'i, Medine'ye vali olarak gönderdiği zamanda vaki olduğu ihtimali de vardır. Bunu (Ömer b. el-Hattâb'ın ayağı olduğunu) Urve de Sâlim de söylemiş olabilir. Her iki rivayette de ihtilaf yoktur. En doğrusunu Allah bilir.

٣٨٧٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ الْأَهْوَازِيُّ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ بَيَانٍ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَابَقٍ، حَدَّثَنَا وَرِقَاءُ بْنُ عُمَرَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ طَلْقِ بْنِ حَبِيبٍ، أَنَّ قَزَعَةَ، قَالَ لِابْنِ عُمَرَ: إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَخْرُجَ إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ، فَقَالَ: " إِنَّمَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَى ثَلَاثِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ، وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ "

[1] İsnâdı zayıftır.

3876- Talk b. Habîb bildiriyor: Kaza'a, İbn Ömer'e: "Ben, Beytü'l-Makdis'e gitmeyi adadım" dediğinde, İbn Ömer: "(İbâdet için) sadece şu üç mescide yolculuk yapılır: Bunlar Beytü'l-Makdis, Mescid-i Haram ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) mescididir" karşılığını verdi.[1]

٣٨٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ السُّوسِيُّ مِنْ أَصْلِهِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ يَعْقُوبَ، أَخْبَرَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ بْنِ مَزْيَدٍ، أَخْبَرَنِي أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ الْأَوْزَاعِيَّ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي رَبِيعَةُ بْنُ يَزِيدَ، وَيَحْيَى بْنُ أَبِي عَمْرٍو السَّيْبَانِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ فَيْرُوزَ الدَّيْلَمِيُّ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ، قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، سَمِعْتُهُ يَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ سَأَلَ رَبَّهُ ثَلَاثًا فَأَعْطَاهُ اثْنَيْنِ، وَنَحْنُ نَرْجُو أَنْ يَكُونَ قَدْ أَعْطَاهُ الثَّلَاثَ، سَأَلَهُ حُكْمًا يُصَادِفُ حُكْمَهُ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ، وَسَأَلَهُ مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ، وَسَأَلَهُ أَيُّمَا رَجُلٍ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ لَا يُرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ، يَعْنِي بَيْتَ الْمَقْدِسِ أَنْ يَخْرُجَ مِنْ خَطِيئَتِهِ مِثْلَ يَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ فَنَحْنُ نَرْجُو أَنْ يَكُونَ قَدْ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ "

3877- Feyrûz ed-Deylemî: "Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın yanına girdim" dedi ve söz konusu hadisi zikretti. Sonra Abdullah b. Amr dedi ki: Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: "*Süleyman b. Dâvud, Allah'tan üç şey istedi. Allah da kendisine ikisini verdi. Biz, Allah'ın kendisine üçüncüyü de vermiş olmasını temenni ederiz. Süleyman b. Dâvud, adaletine uygun düşecek, adil bir şekilde hükmetme gücü istedi. Allah da ona bunu verdi. Kendisinden sonra hiç kimseye lâyık olmayacak bir mülk (hükümranlık) bahşetmesini istedi, Allah bunu da kendisine verdi. Üçüncü olarak da mescidine (yani Mescid-i Aksa'ya) ibadet niyetiyle girecek herkesin anasından doğduğu günkü gibi günahlardan arınmasını istedi. Biz de Allah'ın bunu kendisine vermiş olmasını temenni ederiz.*"[2]

٣٨٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ بْنُ شَاذَانَ الْبَغْدَادِيُّ، بِهَا، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَحْرٍ الْخَلَّالُ، حَدَّثَنَا رُدَيْحُ بْنُ عَطِيَّةَ أَبُو

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (2/374i 375).

[2] Bütün ravileri güvenilirdir. İbn Mâce 1/451, 452 (1408).

الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الدِّمَشْقِيُّ، وَعُثْمَانُ بْنُ عَطَاءٍ، عَنْ زِيَادِ بْنِ أَبِي سَوْدَةَ، عَنْ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَنْ لَمْ يَأْتِ بَيْتَ الْمَقْدِسِ يَصَلِّي فِيهِ فَلْيَبْعَثْ بِزَيْتٍ يُسْرَجُ فِيهِ "

3878- Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Meymûne'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Namaz kılmak için Beytü'l-Makdis'e gidemeyen kişi, aydınlatmada kullanılmak üzere oraya zeytinyağı göndersin"* buyurmuştur.[1]

٣٨٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الثَّقَفِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا إِسْحَاقَ الْقُرَشِيَّ، يَقُولُ: كَانَ عِنْدَنَا رَجُلٌ بِالْمَدِينَةِ إِذَا رَأَى مُنْكَرًا لَا يُمْكِنُهُ أَنْ يُغَيِّرَهُ أَتَى الْقَبْرَ، فَقَالَ:"

أَيَا قَبْرَ النَّبِيِّ وَصَاحِبَيْهِ ... أَلَا يَا غَوْثَنَا لَوْ تَعْلَمُونَا

3879- Ebû İshâk el-Kureşî der ki: Medine'de yanımızda öyle bir adam vardı ki çirkin bir şey görüp de değiştiremediği zaman Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) mezarına gidip:

"Ey Allah Resûlü'nün ve iki dostunun mezarı!

Ey bize yardım edenler! Halimizi bir bilseydiniz" derdi.[2]

٣٨٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ بَقِيَّةَ، إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا شُكْرٌ الْهَرَوِيُّ، حَدَّثَنَا يَزِيدٌ الرَّقَاشِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَوْحِ بْنِ يَزِيدَ الْبَصْرِيِّ، حَدَّثَنِي أَبُو حَرْبٍ الْهِلَالِيُّ، قَالَ: حَجَّ أَعْرَابِيٌّ فَلَمَّا جَاءَ إِلَى بَابِ مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَاخَ رَاحِلَتَهُ فَعَقَلَهَا ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ حَتَّى أَتَى الْقَبْرَ وَوَقَفَ بِحِذَاءِ وَجْهِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ:"" بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ جِئْتُكَ مُثْقَلًا بِالذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا مُسْتَشْفِعًا بِكَ عَلَى رَبِّكَ لِأَنَّهُ قَالَ فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللهَ تَوَّابًا رَحِيمًا﴾، وَقَدْ جِئْتُكَ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي

---

[1] İsnâdı çok zayıftır.

[2] Ebû Nuaym, *Hilye* (10/141).

مُثْقَلًا بالذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا أَسْتَشْفِعُ بِكَ عَلَى رَبِّكَ أَنْ يَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي وَأَنْ تَشْفَعَ فِيَّ ثُمَّ أَقْبَلَ فِي عَرْضِ النَّاسِ، وَهُوَ يَقُولُ:

يَا خَيْرَ مَنْ دُفِنَتْ فِي التُّرْبِ أَعْظُمُهُ فَطَابَ مِنْ طِيبِهِ الْأَبْقَاعُ، وَالْأَكَمُ

نَفْس الْفِدَاءُ بِقَبْرٍ أَنْتَ سَاكِنُهُ فِيهِ الْعَفَافُ وَفِيهِ الْجُودُ وَالْكَرَمُ

وَفِي غَيْرِ هَذِهِ الرِّوَايَةِ فَطَابَ مِنْ طِيبِهِ الْقِيعَانُ، وَالْأَكَمُ

3880- Ebû Harb el-Hilâlî der ki: Bir bedevi haccetti ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'ine gelince bineğini çöktürüp onu bağladı. Sonra Mescid'e girip Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) mezarına doğru yürüdü. Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yüzü hizasında durdu ve şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü! Annem babam sana feda olsun. Günah ve hatalarımla sana geldim. Senden Rabbin katında şefaat etmeni istiyorum. Zira Allah Kitab'ında: «*Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allah'tan günahlarının bağışlamasını dileseler ve Peygamber de onlara bağışlama dileseydi, elbette Allah'ı tövbeleri çok kabul edici ve çok merhametli bulacaklardı*»[1] buyurmaktadır. Annem babam sana feda olsun. Senden Rabbin katında benim günahlarımı bağışlaması ve hakkımdaki şefaatini kabul etmesi için şefaat etmeni istiyorum." Sonra:

"Ey kemikleri bu toprakta defnedilenlerin en hayırlısı!

Onların güzel kokusundan yerler ve tepeler güzelleşti.

Senin bulunduğun bu mezara canım fedadır

Çünkü orada iffet, cömertlik ve şeref vardır" diyerek insanların arkasına doğru gitti.[2]

Başka bir rivayette ise: **"Onların güzel kokusundan ovalar ve tepeler güzelleşti"** şeklindedir.

---

[1] Nisâ Sur. 64

[2] İsnâdı zayıftır ve içinde tanımadığım bir ravi vardır.

٣٨٨١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْمُنَادِي، حَدَّثَنَا شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ هَاشِمِ بْنِ هَاشِمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، مَوْلَى السَّعْدِيِّينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ رِجَالًا يَسْتَنْفِرُونَ بِعَشَايِرِهِمْ يَقُولُونَ الْخَيْرَ وَالْخَيْرَ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَصْبِرُ عَلَى لَأْوَائِهَا وَشِدَّتِهَا أَحَدٌ إِلَّا كُنْتُ لَهُ شَهِيدًا أَوْ شَفِيعًا أَوْ هُمَا جَمِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّهَا لَتَنْفِي خَبَثَ أَهْلِهَا كَمَا يَنْفِي الْكِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَخْرُجُ مِنْهَا أَحَدٌ رَاغِبًا عَنْهَا إِلَّا أَبْدَلَهَا اللهُ خَيْرًا مِنْهُ "

3881- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir grup insan: «Hayırlısına, hayırlısına (bolluk memleketine)» diyerek kavimleriyle birlikte Medine'den hoşlanmayarak başka yerlere gitmektedir. Eğer bilselerdi Medine kendileri için daha hayırlı idi. Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki, her kim oranın çile ve meşakkatine katlanırsa mutlaka kıyamet gününde o kimsenin şefaatçisi veya şahidi veya her ikisi de olurum. Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki, Medine şehri ahalisinin kirini, demirci körüğünün demirdeki pası temizlediği gibi temizler. Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki bir kimse oradan hoşlanmayarak çıkarsa Allah mutlaka onun yerine ondan daha hayırlısını getirir."*[1]

٣٨٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ مُحَمَّدُ بْنُ الصَّوَّافُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْوَلِيدِ الْفَارِسِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ خَلَفُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، حَدَّثَنَا أَبُو الصَّبَّاحِ عَبْدُ الْغَفُورِ بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ، عَنْ أَبِي هَاشِمٍ الرُّمَّانِي، عَنْ زَاذَانَ، عَنْ سَلْمَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " مَنْ مَاتَ فِي أَحَدِ الْحَرَمَيْنِ اسْتَوْجَبَ شَفَاعَتِي وَجَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْآمِنِينَ ". عَبْدُ الْغَفُورِ هَذَا ضَعِيفٌ، وَرُوِيَ بِإِسْنَادٍ آخَرَ أَحْسَنَ مِنْ هَذَا كَمَا

3882- Selmân'ın bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim Haremeyn'den birinde (Mekke veya Medine'de) vefat ederse şefaatim ona vacip olur ve kıyamet gününde emin biri olarak haşredilir"* buyurmuştur.[2]

---

[1] Bütün ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/439).

[2] İsnâdı zayıftır. İbnu'l-Cevzî, *el-Mevduât* (2/218).

Abdulğafûr zayıf birisidir. Başka bir yolla bir souraki hadiste geçtiği üzere bundan daha iyi bir şekilde bize rivayet olundu.

٣٨٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ حُبَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُؤَمَّلِ الْمَخْزُومِيِّ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ مَاتَ فِي أَحَدِ الْحَرَمَيْنِ بُعِثَ آمِنًا "

3883- Câbir'in bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kim Haremeyn'den birinde (Mekke veya Medine'de) vefat ederse (kıyamet gününde) emin biri olarak haşredilir"* buyurmuştur.[1]

٣٨٨٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي عِيسَى الْهِلَالِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْغَفَّارِ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنِي صَالِحُ بْنُ أَبِي الْأَخْضَرِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّهُ حَدَّثَهُ، عَنِ الصُّمَيْتَةِ، أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَنِ اسْتَطَاعَ أَنْ يَمُوتَ بِالْمَدِينَةِ فَلْيَمُتْ فَمَنْ مَاتَ بِالْمَدِينَةِ كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا وَشَهِيدًا ". قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: وَكَذَلِكَ رَوَاهُ إِبْرَاهِيمُ بْنُ حُمَيْدٍ الطَّوِيلُ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي الْأَخْضَرِ به

3884- Sumayte bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kimin Medine'de (kalıp orada) ölmeye gücü yeterse, orada ölmeye baksın. Zira Medine'de ölen kimsenin (kıyamet gününde) şefaatçisi ve şahidi olacağım"* buyurdu.[2]

Şeyh Beyhakî der ki: İbrâhîm b. Humeyd et-Tavîl bunu Sâlih b. Ebi'l-Ahdar kanalıyla rivayet etti.[3]

٣٨٨٥ - وأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، وَابْنُ مِلْحَانَ، فرقهما وَاللَّفْظُ لِابْنِ مِلْحَانَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ الصُّمَيْتَةِ، امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي اللَّيْثِ بْنِ بَكْرٍ كَانَتْ فِي حِجْرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ سَمِعْتُهَا تُحَدِّثُ، يَعْنِي عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ

---

[1] İsnâdı zayıftır.İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/1455) ve İbnu'l-Cevzî, *el-Mevduât* (2/218).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] Taberânî, *M. el-Kebîr* 24/231, 232 (825).

أَبِي عُبَيْدٍ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَمُوتَ بِالْمَدِينَةِ فَلْيَمُتْ بِهَا فَإِنَّهُ مَنْ يَمُتْ بِهَا يُشْفَعْ لَهُ أَوْ يُشْهَدْ لَهُ ". قَالَ: ثُمَّ لَقِيتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَبْدِ اللهِ فَسَأَلْتُهُ عَنْ حَدِيثِهَا فَحَدَّثَنِيهِ عَنِ الصُّمَيْتَةِ، قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " لَمْ يَضْبِطْ شَيْخُنَا إِسْنَادَهُ كَمَا يَنْبَغِي، فَقَالَ: عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ أَبِي عُبَيْدٍ، وَهُوَ خَطَأٌ، وَعُبَيْدُ اللهِ، وَعَبْدُ اللهِ هُمَا ابْنا عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ "، وَرَوَاهُ الدَّرَاوَرْدِيُّ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِكْرِمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنْ أَبِيهِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَنْ سُبَيْعَةَ الْأَسْلَمِيَّةِ وَهُوَ خَطَأٌ إِنَّمَا هُوَ عَنْ صُمَيْتَةَ وَذَكَرَ فِيهِ زِيَادَةٌ وَاللهُ أَعْلَمُ

3885- Zamanında Leys b. Bekr oğullarından ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) himayesi altında bir kadın olan Sumayt'ın bildirdiğine göre Safiyye binti Ebî Ubeyd, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sizden birinin Medine'de (kalıp orada) ölmeye gücü yeterse, orada ölmeye baksın. Zira Medine'de ölen kimsenin (kıyamet gününde) şefaatçi ve şahit olunur"* buyurduğunu işitmiştir.[1]

Ravi der ki: Sonra Abdullah b. Abdillah ile karşılaştım ve bu hadisi kendisine sordum. Bunun üzerine bunu bana Sumayt kanalıyla nakletti.

Şeyh Beyhakî der ki: Hocamız isnâdını doğru belirtmemiştir. Zira isnâdında: "Safiyye binti Ebî Ubeyd" demiştir ve bu da hatalıdır.

Ubeydullah ve Abdullah, Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'ın çocuklarıdır. Dâraverdî bunu "Usâme b. Zeyd —Abdullah b. İkrime —Abdullah b. Abdillah b. Ömer b. el-Hattâb —babası" kanalıyla rivayet etti. Ancak rivayetinde: "Subey' el-Eslemî kanalıyla" demiştir. Bu da hatalıdır. Çünkü bu, Sumayt kanalıyla zikredilmiştir. Sanırım bunu fazladan zikretmiştir. En doğrusunu Allah bilir.↓

٣٨٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الضَّبُعِيُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ، حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّرَاوَرْدِيُّ، ح وَأَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Nesâî, *S. el-Kübrâ* 24/331 (824) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 24/331, 332 (824, 826) ve İbn Hibbân, *Sahîh* 6/21, 22 (3734).

إِسْحَاقَ الْفَاكِهِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ الْجَارِي، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِكْرِمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سُبَيْعَةَ الْأَسْلَمِيَّةِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَمُوتَ بِالْمَدِينَةِ فَلْيَمُتْ فَإِنَّهُ لَنْ يَمُوتَ بِهَا أَحَدٌ إِلَّا كُنْتُ لَهُ شَهِيدًا أَوْ شَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ". قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " وَفِي رِوَايَةِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي أُوَيْسٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، وَقَالَ: " فَإِنَّهُ لَا يَمُوتُ بِهَا أَحَدٌ إِلَّا كُنْتُ لَهُ شَهِيدًا أَوْ شَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

3886- Subey'a el-Eslemî'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sizden birinin Medine'de (kalıp orada) ölmeye gücü yeterse, orada ölmeye baksın. Zira Medine'de ölen kimsenin kıyamet gününde mutlaka şefaatçisi ve şahidi olurum"* buyurmuştur.[1]

Şeyh Beyhakî der ki: İsmâîl b. Ebî Uveys'in, Abdullah b. Abdillah b. Ömer b. el-Hattâb kanalıyla olan rivayeti: *"Zira Medine'de ölen kimsenin kıyamet gününde mutlaka şefaatçisi ve şahidi olurum"* şeklindedir.

٣٨٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنِ اسْتَطَاعَ أَنْ يَمُوتَ بِالْمَدِينَةِ فَلْيَمُتْ فَإِنِّي أَشْفَعُ لِمَنْ يَمُوتُ بِهَا "

3887- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Medine'de (kalıp orada) ölmeye gücü yeten, orada ölmeye baksın. Zira orada ölen kimseye (kıyamet gününde) şefaat edeceğim"* buyurmuştur.[2]

٣٨٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ نَصْرٍ الْحَذَّاءِ، حَدَّثَنَا الصَّلْتُ بْنُ مَسْعُودٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ مُوسَى، وَكَانَ ثِقَةً، حَدَّثَنَا

---

[1] Hakkında eleştiri olmayan Abdullah b. İkrime dışındaki ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 24/294 (747) ve Ebû Nuaym, *Zikru Ahbâru Isbehân* (2/103).

[2] İsnâdı güçlü değildir. Tirmizî 5/719 (3917) ve İbn Mâce 2/1039 (3112).

أَيُّوبُ: عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنِ اسْتَطَاعَ أَنْ يَمُوتَ بِالْمَدِينَةِ فَلْيَمُتْ فَإِنَّهُ مَنْ مَاتَ بِالْمَدِينَةِ شَفَعْتُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

3888- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Kimin Medine'de (kalıp orada) ölmeye gücü yeterse, orada ölmeye baksın. Zira Medine'de ölen kimseye kıyamet gününde şefaat edeceğim*" buyurmuştur.[1]

٣٨٨٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: " لَمْ يَكُنِ ابْنُ عُمَرَ يُصَلِّي الضُّحَى إِلَّا أَنْ يَأْتِيَ مَسْجِدَ قِبَاءَ يُصَلِّي فِيهِ لِأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَأْتِيهِ كُلَّ سَبْتٍ ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ دُونَ ذِكْرِ صَلَاةِ الضُّحَى

3889- Abdullah b. Dînâr der ki: "İbn Ömer (her Cumartesi) sabah namazını Kubâ mescidinde kılardı. Çünkü Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) her Cumartesi Kubâ mescidine gelirdi."[2]

Müslim bunu *Sahîh*'te Süfyân kanaliyla sabah namazını zikretmeksizin nakletmiştir.[3]

٣٨٩٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي آخَرِينَ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَأْتِي قِبَاءَ مَاشِيًا وَرَاكِبًا ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، وَزَادَ فِيهِ عَبْدَ اللهِ بْنَ نُمَيْرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ: فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ

3890- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kubâ'ya bazen yaya olarak, bazen de binekli olarak da gelirdi.[4]

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim 1/1017 (520).

[4] İsnâdı sahihtir ve ravileri güvenilirdir.

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde Ubeydullah b. Ömer kanalıyla rivayet ettiler.[1] Abdullah b. Numeyr, Ubeydullah b. Ömer'den olan rivayetinde: "Ve iki rekat namaz kılardı" ziyadesinde bulunmuştur.

٣٨٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو ذَرٍّ الْهَرَوِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خِمْيَرَوَيْهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، فَذَكَرَهُ بِزِيَادَتِهِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَأْتِي مَسْجِدَ قِبَاءَ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ

3891- Ubeydullah bir önceki hadisin aynısını aktarmıştır. Ancak rivayetinde: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kubâ mescidine gelirdi" ziyadesinde bulunmuştur.[2]

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'lerinde rivayet ettiler.[3]

٣٨٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو ذَرٍّ الْهَرَوِيُّ، أَخْبَرَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ زَكَرِيَّا، حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِدْرِيسَ، حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو الْأَبْرَدِ، مَوْلَى بَنِي خَطْمَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ أُسَيْدَ بْنَ ظُهَيْرٍ الْأَنْصَارِيَّ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِ قِبَاءَ كَعُمْرَةٍ ". قَالَ الشَّيْخُ: " وَقَدْ أَخْرَجْتُهُ عَالِيًا فِي آخِرِ كِتَابِ الْحَجِّ مِنْ كِتَابِ السُّنَنِ "، وَرُوِيَ ذَلِكَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ، وَسَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

3892- Useyd b. Zuheyr el-Ensârî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kubâ mescidinde namaz kılmak, umre yapmak gibidir"* buyurduğunu işittim.[4]

Şeyh der ki: "*es-Sünenü'l-Kübrâ'da*, Hac bölümünün sonunda tahricini yaptım."[5]

---

[1] Buhârî (2/57) ve Müslim 1/1016 (517, 518, 519).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî (2/57) ve Müslim 1/1016 (516).

[4] İsnâdı hasendir.

[5] Beyhakî, *Sünen* (5/248), Tirmizî 2/145, 146 (324), İbn Mâce 1/452 (1411).

Aynı şekilde İbn Ömer ve Sehl b. Huneyf kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) nakledilmiştir.[1]

٣٨٩٣ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْقَنْطَرِيُّ بِبَغْدَادَ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَاضِي بِمَرْوَ، قَالَا: حَدَّثَنَا الْحَارِثُ بْنُ أَبِي أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى الطَّبَّاعُ، حَدَّثَنَا مُجَمِّعُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْخِزَامِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ بْنَ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " مَنْ خَرَجَ حَتَّى يَأْتِيَ هَذَا الْمَسْجِدَ، يَعْنِي مَسْجِدَ قِبَاءَ فَيُصَلِّي فِيهِ كَانَتْ كَعِدْلِ عُمْرَةٍ ". وَرَوَاهُ يُوسُفُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ، عَنْ أَبِيهِ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمَعْنَاهُ، وَزَادَ " فَمَنْ خَرَجَ عَلَى طُهْرٍ لَا يُرِيدُ إِلَّا مَسْجِدِي هَذَا يُرِيدُ مَسْجِدَ الْمَدِينَةِ لِيُصَلِّي فِيهِ كَانَتْ لَهُ بِمَنْزِلَةِ حَجَّةٍ "

3893- Ebû Umâme b. Sehl b. Huneyf'in, babasından bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim (evinden) çıkarak bu mescide (yani Kubâ Mescidine) gelip namaz kılarsa, bu ona (sevap olarak) bir umreye denk olur"* buyurmuştur.[2]

Yûsuf b. Tahmân[3] mânâ olarak bunun aynısını Ebû Umâme kanalıyla babasından, o da Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) nakletmiş ve: *"Her kim de temizlenerek sadece bu mescidde (Medine Mescid'inde) namaz kılmak amacıyla gelirse bu, kendisi için bir hac gibi sayılır"* ziyadesinde bulunmuştur.

٣٨٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الْفَرَّاءُ، أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ عِرْفَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: " رُكَّابٌ كَثِيرٌ وَحَاجٌّ قَلِيلٌ "

3894- Ebû Hureyre: "(Hac için) yola çıkanlar çoktur; ama gerçek hacılar azdır" demiştir.[4]

---

[1] İbn Hibbân, *Sahîh* 2/74 (1652).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 1/453 (1412).

[3] İsnâdı zayıftır. Buhârî, *et-Târihu'l-Kebîr* (8/379).

[4] İsnâdı zayıftır.

٣٨٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَتْحِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْفَوَارِسِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الشَّافِعِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، حَدَّثَنَا الْأَصْمَعِيُّ، قَالَ: دَعَا أَعْرَابِيٌّ بِمَكَّةَ، فَقَالَ: " اللهُمَّ لَا تَمْنَعْنِي خَيْرَ مَا عِنْدَكَ بِسُوءِ مَا عِنْدِي، وَإِنْ كُنْتَ لَمْ تَقْبَلْ تَعَبِي وَنَصَبِي فَلَا تَحْرِمْنِي أَجْرَ الْمُصَابِ عَلَى مُصِيبَتِهِ "

3895- el-Asma'î der ki: Bir bedevi Mekke'de: "Allahım! Benim yanımdaki kötülük nedeniyle senin yanındaki hayırdan beni mahrum etme. Eğer sen benim çektiğim zorluk ve zahmetlerimi kabul etmezsen, o halde musibete uğrayanın musibetine karşılık verdiğin sevaptan beni mahrum etme" diye dua etti.[1]

٣٨٩٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ إِسْحَاقَ الرَّازِيُّ إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ يُونُسَ الرَّقَاشِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ قُرَيْبٍ الْأَصْمَعِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَعْرَابِيًّا بِعَرَفَاتٍ يَقُولُ: " اللهُمَّ لَا تَحْرِمْنِي أَجْرَ تَعَبِي وَنَصَبِي فَإِنْ حَرَمْتَنِي ذَلِكَ فَلَا تَحْرِمْنِي أَجْرَ الْمُصَابِ عَلَى مُصِيبَتِهِ "

قَالَ: وحَدَّثَنَا الْأَصْمَعِيُّ، قَالَ: قَالَ أَعْرَابِيٌّ: " اللهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا سَلَفَ مِنْ ذُنُوبِي، وَإِنْ عُدْتُ إِلَى شَيْءٍ مِنْ مَعَاصِيكَ فَعُدْ عَلَيَّ بِرَحْمَتِكَ إِنَّكَ أَهْلُ ذَلِكَ "

3896- el-Asma'î der ki: Bir bedevinin Arafat'ta: "Allahım! Beni çektiğim zorluk ve zahmetlerimin sevabından mahrum etme. Eğer mahrum edersen, o halde musibete uğrayanın musibetine karşılık verdiğin sevaptan beni mahrum etme" diye dua ettiğini işittim.

Yine el-Asma'î'nin bildirdiğine göre bir bedevi: "Allahım! Geçmiş günahlarımı bağışla. Sana masiyet olan bir şeye dönersem bana rahmetinle dön. Çünkü sen bu şeyin ehlisin" diye dua etmiştir.

٣٨٩٧ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ فِرَاسٍ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الطَّبَرِيُّ، قَالَ: وَقَفْتُ مَعَ

---

[1] Bütün ravileri güvenilirdir.

الْفُضَيْلِ بْنِ عِيَاضٍ بِعَرَفَاتٍ فَلَمْ أَسْمَعْ مِنْ دُعَائِهِ شَيْئًا إِلَّا أَنَّهُ وَاضِعٌ يَدَهُ عَلَى خَدِّهِ وَاضِعٌ رَأْسَهُ يَبْكِي بُكَاءً خَفِيًّا فَلَمْ يَزَلْ كَذَلِكَ حَتَّى أَفَاضَ الْإِمَامُ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ، وَقَالَ: " وَاسَوْأَتَاهُ وَاللهِ مِنْكَ وَإِنْ عَفَوْتَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ "

3897- İshâk b. İbrâhîm et-Taberî der ki: Fudayl b. İyâd ile birlikte Arafat'ta vakfe yaptım. Duasından bir şey işitmiyordum. Ellerini yanaklarına koymuş başını eğmiş sessiz sessiz ağlıyordu. İmam Arafat'tan, Müzdelife'ye ineceği zaman başını kaldırdı ve üç defa: "Şu günde bağışlanmış olsa bile vah yaptığım çirkin işlere" dedi.[1]

٣٨٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ التِّرْمِذِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْبُخَارِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبَّادَ بْنَ الْوَلِيدِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْحَكَمِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ عُيَيْنَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَعْرَابِيًّا، بِعَرَفَةَ يَقُولُ: " عَجَّتِ الْأَصْوَاتُ بِلُغَاتٍ مُخْتَلِفَاتٍ يَسْأَلُونَكَ الْحَاجَاتِ وَحَاجَتِي إِلَيْكَ أَنْ تَذْكُرَنِي عِنْدَ الْبَلَى إِذَا نَسِيَنِي أَهْلُ الدُّنْيَا "

3898- İbn Uyeyne der ki: Bir bedevinin Arafat'ta: "Değişik diller ve seslerle insanlar senden ihtiyaçlarını istiyorlar. Benim de isteğim başıma bir musibet gelip insanların beni unuttuğu zamanda senin beni hatırlamandır" diye dua ettiğini işittim.[2]

٣٩٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ إِسْمَاعِيلَ بْنَ مُحَمَّدٍ الصَّرِيرَ، بِالرَّيِّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الكديمي يَقُولُ سَمِعْتُ الْأَصْمَعِيَّ، يَقُولُ: رَأَيْتُ أَعْرَابِيًّا مُتَعَلِّقًا بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ وَهُوَ يَقُولُ: " اللهُمَّ إِنْ كَانَ خَلَقُ وَجْهِي عِنْدَكَ لِكَثْرَةِ مَعَاصِيَّ لَكَ فَهَبْنِي لِمَنْ رَضِيتَ مِنْ خَلْقِكَ "

3999- el-Asma'î der ki: Bir bedevinin Kâbe'nin örtüsüne tutunarak: "Allahım! Eğer yüzümün eskimesi (kararıp nursuz olması) sana olan

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Ebû Saîd Ahmed b. Muhammed et-Tirmizî'yi ve Muhammed b. Yûsuf el-Buhârî'yi tammıyoruz. Ebû Nuaym, *Hilye* (7/275).

masiyetlerin çokluğundan ise beni halkından razı olduğun kimselere hibe et" diye dua ettiğini işittim.[1]

٣٩٠٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ أَحْمَدَ بْنَ إِسْمَاعِيلَ الصِّرَامَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ سَلَمَةَ، يَقُولُ: رَأَيْتُ أَعْرَابِيًّا يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ حَتَّى إِذَا جَاوَزَ الْبَيْتَ رَفَعَ طَرْفَهُ إِلَى السَّمَاءِ، فَقَالَ: " إِلَيْكَ مَدَدْتُ يَدِيَهْ، وَفِيمَا عِنْدَكَ عَظُمَتْ رَغْبَتِيَهْ، فَاقْبَلْ تَوْبَتِيَهْ ". فَعَرَضْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ الزَّوْزَنِيِّ، فَقَالَ: لُغَةً جَيِّدَةً ﴿مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيَهْ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ﴾ [الحاقة: ٢٩]

3900- Ahmed b. Seleme der ki: Bir bedevinin Kâbe'yi tavaf ettiğini gördüm. Kâbe'nin hizasına gelince gözlerini semaya dikip: "Ellerimi sana uzattım. Katında olana rağbetim büyüktür. Tövbemi kabul et" diye dua etti. Bunu babam Ebî Abdillah ez-Zevzenî'ye anlattığımda: "Güzel bir dildir. ***Malım bana hiçbir yarar sağlamadı. Gücüm de yok olup gitti***"[2] karşılığını verdi.

٣٩٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْإِسْفَرَائِينِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ عُثْمَانَ، حَدَّثَنِي أَبُو نُعَيْمٍ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ مَعْرُوفَ الْكَرْخِيَّ، يَقُولُ: وَدَّعَ رَجُلٌ الْبَيْتَ، فَقَالَ: " اللهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَدَدَ عَفْوِكَ عَنْ خَلْقِكَ "، ثُمَّ حَجَّ مِنْ قَابِلٍ فَقَالَهَا فَسَمِعَ صَوْتًا مَا أَحْصَيْنَاها مُنْذُ قُلْتُهَا عَامَ أَوَّلٍ "

3901- Ma'rûf el-Kerhî der ki: Bir adam Kâbe ile veda ederek: "Allahım! Halkını bağışlaman sayısınca sana hamd olsun" dedi. Bir yıl sonra tekrar gelerek aynı şeyi söyledi. Bunun üzerine: "Bir yıl önce bunu söylediğin zamandan şimdiye kadar daha onun (bağışlananların) ne kadar olduğunu sayamadık" diye bir ses işitti.[3]

٣٩٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَازِمٍ عُمَرُ بْنُ أَحْمَدَ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا الْإِمَامُ أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ الْوَلِيدِ الْغُبْرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ

---

[1] Ebû Bekr İsmail b. Muhammed ed-Darîr'i tanımıyorum. Ebû Nuaym, *Hilye* (2/353).

[2] Hâkka Sur. 28, 29

[3] Ebû Nuaym el-Ensârî, Abdullah b. Muhammed el-Beyâdî'dir. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/366).

بْنُ الْحَكَمِ السَّمَّانُ، قَالَ: قَالَ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ: سَمِعْتُ أبا سَوداء، بِعَرَفَةَ، يَقُولُ: " يَا حَسَنَ الصُّحْبَةِ أَسْأَلُكَ بِسَتْرِكَ الَّذِي لَا تَهْتِكُهُ الرِّيَاحُ وَلَا تَخْرِقُهُ الرِّمَاحُ "

3902- Süfyân es-Sevrî der ki: Ebû Sevdâ'nın, Arafat'ta: "Ey dostluğu güzel olan (Allahım)! Rüzgarların yırtamadığı ve mızrakların delemediği örtünle senden istiyorum" diye dua ettiğini işittim.

٣٩٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ الْعَبْدَوِيَّ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي أَبُو عُمَرَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي قِرْصَافَةَ، بِعَسْقَلَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ الْبَزَّاز، يَقُولُ: قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ الْمُوَفَّقِ: " حَجَجْتُ نَيِّفًا وَخَمْسِينَ حَجَّةً فَجَعَلْتُ ثَوَابَهَا لِلنَّبِيِّ ﷺ، وَأَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرَ، وَعُثْمَانَ، وَعَلِيٍّ، وَلِأَبِي وَبَقِيَتْ حَجَّةً وَاحِدَةً، قَالَ: فَنَظَرْتُ إِلَى الْمَوْقِفِ بِعَرَفَاتٍ وَإِلَى ضَجِيجِ أَصْوَاتِهِمْ، فَقُلْتُ: اللهُمَّ إِنْ كَانَ فِي هَؤُلَاءِ أَحَدٌ لَمْ تُقْبَلْ حَجَّتُهُ فَقَدْ وَهَبْتُ لَهُ هَذِهِ الْحِجَّةَ لِيَكُونَ ثَوَابُهَا لَهُ، قَالَ: وَبِتُّ تِلْكَ اللَّيْلَةَ بِالْمُزْدَلِفَةِ، فَرَأَيْتُ رَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْمَنَامِ، فَقَالَ لِي: يَا عَلِيُّ بْنَ الْمُوَفَّقِ عَلَيَّ تَتَسَخَّى، قَدْ غَفَرْتُ لِأَهْلِ الْمَوْقِفِ، وَمِثْلِهِمْ، وَمِثْلِهِمْ، وَأَضْعافِ ذَلِكَ، وَشَفَّعْتُ كُلَّ رَجُلٍ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ وَخَاصَّتِهِ وَجِيرَانِهِ، وَأَنَا أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ "

3903- Ali b. el-Muvaffak der ki: Elli küsur defa haccettim. Bunların sevabını Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Bekr'e, Ömer'e, Osmân'a, Ali'ye ve babama hibe ettim. Sonra geriye bir hac kaldı. Arafat'ta vakfe yapanlara ve seslerinin gürültüsüne bakarak: "Allahım! Eğer bunların arasında haccı kabul edilmeyen biri varsa ben bu haccımı ona hibe ettim. Sevabı onun olsun" dedim. O gece Müzdelife'de geceledim. Rüyamda Yüce Rabbimi gördüm. Bana: "Ey Ali b. el-Muvaffak! Bana karşı cömertlik mi yapıyorsun? Orada vakfe yapanların hepsini, bir onlar kadarını daha, bir onlar kadarını daha ve bütün bunların bir katını daha bağışladım. Onlardan her kişiye de evi halkına, yakınlarına ve komşularına şefaatçi olması yetkisi verdim. Ben muttakilerin sığınağıyım ve mağfiret edenim" buyurdu.[1]

---

[1] Ebû Abdillah el-Abdî, Muhammed b. İbrâhîm b. Abdeveyh b. Sedûsî'dir. Ebû Nuaym,

٣٩٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ مَسْرُوقٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْمُوَفَّقِ، يَقُولُ: " كَانَ فَتًى مِنْ أَصْحَابِنَا يُكْثِرُ الْحَجَّ وَقَدْ كَانَ حَجَّ سَبْعِينَ أَوْ ثَمَانِينَ حَجَّةً، قَالَ: فَقَالَ: رَأَيْتُ لَيْلَةً فِيمَا يَرَى النَّائِمِ كَأَنِّي أَقُولُ: هَلْ قُبِلَ حَجُّ الْخَلْقِ؟، فَكَأَنَّ قَائِلًا يَقُولُ: قَدْ قُبِلَ حَجُّ الْخَلْقِ كُلِّهِمْ غَيْرَ رَجُلٍ وَاحِدٍ، قَالَ: فَقُلْتُ: تَقَبَّلَ حُجَّتِي، قَالَ: قَدْ قُبِلَتْ حَجَّتُكَ، قَالَ: فَقُلْتُ فِي نَوْمِي: يَا رَبِّ يَا رَبِّ قَدْ وَهَبْتُ لَهُ حُجَّتِي حَتَّى لَا يَخِيبَ، قَالَ: فَهَتَفَ بِي هَاتِفٌ: عَلَيَّ تَتَسَخَّى؟، قَالَ: قَدْ رَدَدْتُ عَلَيْكَ حَجَّتَكَ وَقَبِلْتُ حَجَّتَهُ "

3904- Ali b. el-Muvaffak der ki: Dostlarımızdan bir genç çokça haccediyordu. O, hayatında yetmiş veya seksen defa haccetti. Sonra genç şöyle anlattı:

Bir gece bir rüya gördüm ve rüyamda sanki: "İnsanların haccı kabul edildi mi?" diyordum. Bunun üzerine sanki biri: "Bir kişi dışında herkesin haccı kabul edildi" dedi. Ona: "Benim haccım kabul edildi mi?" dediğimde: "Haccın kabul edildi" dedi. Yine rüyamda: "Ey Rabbim! Ey Rabbim! Bu kişi (haccı kabul edilmeyen kişi) boş dönmesin diye haccımı ona hibe ettim" dedim. Bunun üzerine seslenen bir kişi bana: "Bana karşı cömertlik mi yapıyorsun? O kişinin haccını kabul ettim ve senin haccını kabul etmedim" diye seslendi.

٣٩٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْحَكَمِ الرَّمْلِيُّ، حَدَّثَنَا عَتِيقُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ صِدِّيقِ بْنِ مُوسَى بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا قَدِمَ أَحَدُكُمْ عَلَى أَهْلِهِ مِنْ سَفَرٍ فَلْيُهْدِ لِأَهْلِهِ فَلْيُطْرِقْهُمْ وَلَوْ كَانَ حِجَارَةً ". " تَفَرَّدَ بِهِ عَتِيقٌ، عَنْ يَحْيَى "

Hilye (10/312).

3905- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sizden biri yolculuktan ailesine döndüğü zaman ona bir taş ta olsa bir hediye getirsin"* buyurmuştur.[1]

Atîk bunu Yahyâ'dan rivayette tek kalmıştır.

[1] İsnâdında tanımadığımız biri vardır.

السَّادِسُ وَالْعِشْرُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي الْجِهَادِ

26. Şube

Cihad

Yüce Allah: *"Ey iman edenler! Kafirlerden (öncelikle) yakınınızda olanlarla savaşın"*[1] buyurur.

Halîmî der ki: Cihad farz kılınmadan önce Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) müşriklerle birlikte otururdu. Bu dönemde Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) vahiy gelirdi, ancak bu vahiy sadece kendisine yönelikti ve tebliğ emri de henüz verilmemişti. Daha sonra: *"Kalk da uyar"*[2] emri verildi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu yönde endişeye kapılınca Yüce Allah ona: *"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan onun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah, kafirler topluluğunu hidâyete erdirmeyecektir"*[3] buyurdu.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) tebliğe başlayınca da müşrikler onu yalanlayıp alaya aldılar. Yüce Allah ona sabretmeyi emretti ve: *"Sana emredileni açıkça söyle ve müşriklerden yüz çevir. (Seninle) alay edenlere karşı biz sana yeteriz"*[4] buyurdu. Yine bu yönde: *"Âyetlerimiz hakkında dedikoduya dalanları gördüğün vakit başka bir söze dalıncaya kadar onlardan yüz çevir, uzaklaş. Şayet şeytan sana unuttururssa hatırladıktan sonra (kalk), o zalimler grubu ile beraber oturma"*[5] âyeti nazil oldu.

Sonra: *"Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde gidecek çok yer de*

---

[1] Tevbe Sur. 123

[2] Müddessir Sur. 2

[3] Mâide Sur. 67

[4] Hicr Sur. 94, 95

[5] En'âm Sur. 68

bulur, genişlik de. Kim Allah'a ve Peygamberine hicret etmek amacıyla evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse, şüphesiz onun mükafatı Allah'a düşer. Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir"[1] âyetiyle kendisi hariç ona iman edenlere hicret izni verildi. Daha sonra Yüce Allah Resûlullah'a da (sallallahu aleyhi vesellem) hicret emri verip: *"Deki: "Rabbim! (Gireceğim yere) doğruluk ve esenlik içinde girmemi sağla. (Çıkacağım yerden de) beni doğruluk ve esenlik içinde çıkar. Katından bana yardımcı bir kuvvet ver"*[2] buyurdu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) hicret etti.

Daha sonra Yüce Allah: *"Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin. Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez"*[3] buyurarak müslümanların kendileriyle savaşanlara karşı savaşmasına izin verdi. Daha sonra ise: *"Kendilerine savaş açılan müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle cihad için izin verildi. Şüphe yok ki Allah'ın onlara yardım etmeye gücü yeter"*[4] âyetiyle savaşı kendilerinin başlatmasına da izin verildi. Âyet *"Yukâtilûne"* lafzıyla da okunmuştur ve bu durumda âyetin anlamı bir önceki âyetle aynı olur.

Daha sonra ise Yüce Allah, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) cihadı farz kıldı. Müslümanlardan hicret etmeyip de Mekke'de kalanlara da hicreti farz kıldı. Yüce Allah: *"Savaş, hoşunuza gitmediği halde, size farz kılındı. Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki, bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz"*[5] âyetiyle cihadı farz kıldı. Yine bu yönde: *"Ey iman edenler! Kafirlerden (öncelikle) yakınınızda olanlarla savaşın ve sizde bir sertlik bulsunlar"*[6] âyetini indirdi. Yine: *"Allah yolunda savaşın ve bilin ki şüphesiz Allah hakkıyla işitendir ve hakkıyla bilendir"*[7] âyetini indirdi.

---

[1] Nisâ Sur. 100

[2] İsrâ Sur. 80

[3] Bakara Sur. 190

[4] Hac Sur. 39

[5] Bakara Sur. 216

[6] Tevbe Sur. 123

[7] Bakara Sur. 244

Bu yönde bunlar gibi pek çok âyet indirmiştir.

Daha sonra ise Yüce Allah cihadı herkesin yerine getirmesi gereken bir görev kıldı ve bu yönde: *"Şüphesiz Allah, mü'minlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır. Artık, onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler ve ölürler. Allah bunu Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da kesin olarak vaad etmiştir. Kimdir sözünü Allah'tan daha iyi yerine getiren? O halde, yapmış olduğunuz bu alışverişten dolayı sevinin. İşte asıl bu büyük başarıdır"*[1] buyurdu.

Bu âyetle birlikte farz kılınan cihadı kabul edip bu yöndeki emre itaat etmek imandan oldu. Cihadın farz kılınması da Allah yolunda öldüren veya ölen kişiye cennetin verilmesi şartı üzerine olmuştur. Bunu bu şekilde kabul eden kişi de canını ortaya koyar. Bu da bir alışverişe benzetilmiştir. Cihada çıkan kişi, cennet karşılığında canını satmış, Yüce Allah da ondan bu canı cennet karşılığında satın almış gibidir. Bu bakımdan cihada katılan her bir kişi, ilerde teslim edilecek olan cennet karşılığında canını satmış demektir. Bu şekilde de cihadın farz kılınması ve önemi ortaya çıkmaktadır. Doğrusunu da Allah bilir.

Cihada teşvik, fazileti, önemi ve sevabına yönelik de Yüce Allah: *"Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size? Allah'a ve peygamberine inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için çok hayırlıdır. (Bunu yapınız ki) Allah, günahlarınızı bağışlasın, sizi içinden ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koysun. İşte bu büyük başarıdır. Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih. (Ey Muhammed!) Müminleri müjdele!"*[2] buyurmuştur.

Bu âyette Yüce Allah cihadın yakın ve uzak zamanlardaki getirilerini müslümanlara bildirmiştir. Yakın zamandaki getirisi düşmana karşı zafer, düşman beldelerini fethederek elde edilen mallar, aileleri ile çocuklarının da bu mallar sayesinde içinde yaşayacakları nimetlerdir. Uzak zamandaki getirisi ise cennet ve elden hiç gitmeyecek olan nimetlerdir.

Bu yönde yine: *"O halde, dünya hayatını âhiret hayatı karşılığında*

---

[1] Tevbe Sur. 111

[2] Saf sur. 10-13

satanlar Allah yolunda savaşsınlar. Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse, biz ona büyük bir mükafat vereceğiz"[1] buyurmuştur.

Allah yolunda cihad edenleri överken de: *"İman edip hicret eden ve Allah yolunda cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya; işte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için bir bağışlanma ve bol bir rızık vardır"*[2] buyurmuştur.

Yine: *"Müminlerden özür sahibi olmaksızın (cihaddan geri kalıp) oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler eşit olamazlar. Allah, mallarıyla, canlarıyla cihad edenleri, derece itibariyle, cihaddan geri kalanlardan üstün kılmıştır. Gerçi Allah (müminlerin) hepsine de en güzel olanı (cenneti) vaad etmiştir. Ama mücahitleri büyük bir mükafat ile, kendi katından dereceler, bağışlanma ve rahmet ile cihaddan geri kalanlara üstün kılmıştır. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir"*[3] buyurmuştur.

Yine: *"Çünkü onların, Allah yolunda çektikleri susuzluk, yorgunluk, açlık, kâfirleri öfkelendirmek üzere bir yere adım atmaları ve düşmana karşı herhangi bir başarı kazanmaları gibi hiçbir olay yoktur ki karşılığında kendilerine iyi bir amel(in sevabı) yazılmış olmasın. Şüphesiz Allah iyilik yapanların mükafatını elbette zayi etmez. Allah yolunda küçük, büyük bir harcama yapmazlar ve bir vadiyi kat etmezler ki (bunlar), Allah'ın, yaptıklarının daha güzeliyle kendilerini mükafatlandırması için hesaplarına yazılmış olmasın"*[4] buyurmuştur.

Şehitler konusunda da: *"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler. Rableri katında rızıklandırılmaktadırlar"*[5] buyurmuştur. Yine onlar hakkında: *"Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz"*[6]

---

[1] Nisâ Sur. 74

[2] Enfâl Sur. 74

[3] Nisâ Sur. 95, 96

[4] Tevbe Sur. 120, 121

[5] Âl-i İmrân Sur. 169

[6] Bakara Sur. 154

buyurmuştur."[1]

٣٩٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿اصْبِرُوا﴾ [آل عمران: ٢٠٠]، قَالَ: " عَلَى الْجِهَادِ ". ﴿وَصَابِرُوا﴾ [آل عمران: ٢٠٠]: " عَدُوَّكُمْ ". وَرَابِطُوا: " عَلَى دِينِكُمْ ". ﴿وَاتَّقُوا اللهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [البقرة: ١٨٩]

3906- Hişâm b. Sa'd bildiriyor: Zeyd b. Eslem, *"Sabredin"*[2] buyruğunu açıklarken: "Cihadda sabredin, anlamındadır" demiştir. *"Sebat gösterin"*[3] buyruğunu açıklarken: "Düşmana karşı sebat gösterin, anlamındadır" demiştir. *"Hazırlıklı ve uyanık olun"*[4] buyruğunu açıklarken de: "Dininiz üzerinde her zaman hazırlıklı ve uyanık olun, anlamındadır" demiş ve: *"Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz"*[5] âyetini okumuştur.[6]

٣٩٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ السَّمَّاكِ إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْهَيْثَمِ الْبَلْدِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ الصَّنْعَانِيُّ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُقْبَةَ الشَّيْبَانِيُّ بِالْكُوفَةِ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بُرْدٍ الْأَنْطَاكِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ الْمِصِّيصِيُّ، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَامٍ، قَالَ: قَعَدْنَا نَفَرًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، فَقُلْنَا: " لَوْ نَعْلَمُ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ عَمِلْنَاهُ، فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ. ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ

---

[1] Halîmî, *el-Minhâc* (2/461-462).

[2] Âl-i İmrân Sur. 200

[3] Âl-i İmrân Sur. 200

[4] Âl-i İmrân Sur. 200

[5] Bakara Sur. 189

[6] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (4/221) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/418).

الْحَكِيمُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ﴾. إِلَى آخِرِ السُّورَةِ فَقَرَأَهَا عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ

هَكَذَا قَالَ الْأَوْزَاعِيُّ وَقَرَأَهَا عَلَيْنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ هَكَذَا. قَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، وَقَرَأَهَا عَلَيْنَا الْأَوْزَاعِيُّ هَكَذَا. قَالَ أَبُو الْوَلِيدِ: وَقَرَأَهَا عَلَيْنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ هَكَذَا. وَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عُقْبَةَ، وَقَرَأَهَا عَلَيْنَا أَبُو الْوَلِيدِ: هَكَذَا. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: وَقَرَأَهَا عَلَيْنَا أَبُو الْحَسَنِ الشَّيْبَانِيُّ هَكَذَا. قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ مُصَنِّفُ الْكِتَابِ، وَقَرَأَهَا عَلَيْنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ هَكَذَا. وَقَالَ: فِي حَدِيثِ ابْنِ السَّمَّاكِ، قَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْهَيْثَمِ: وَقَرَأَهَا عَلَيْنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ إِلَى آخِرِ السُّورَةِ هَكَذَا. قَالَ لَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، وَقَرَأَهَا عَلَيْنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْهَيْثَمِ إِلَى آخِرِ السُّورَةِ هَكَذَا. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: وَقَرَأَهَا عَلَيْنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ مِنْ أَوَّلِ السُّورَةِ إِلَى آخِرِهَا هَكَذَا. وَقَرَأَ عَلَيْنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ السُّورَةَ هَكَذَا. قَالَ عَلِيٌّ السَّامِرِيُّ: وَقَرَأَهَا عَلَيْنَا الشَّيْخُ الْإِمَامُ الزَّكِيُّ تَقِيُّ الدِّينِ زَاهِرٌ إِلَى آخِرِ السُّورَةِ. وَقَالَ: قَرَأَهَا عَلَيْنَا الْإِمَامُ أَحْمَدُ هَكَذَا إِلَى آخِرِهَا. قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: وَرَوَيْنَاهُ فِي كِتَابِ السُّنَنِ مِنْ حَدِيثِ أَبِي إِسْحَاقَ الْفَزَارِيِّ، وَالْوَلِيدِ بْنِ مَزْيَدَ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، وَكَذَلِكَ، رَوَاهُ الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، وَرُوِيَ عَنِ الْهِقْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ هِلَالِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَامٍ، وَالْجَمَاعَةُ أَوْلَى بِالْحِفْظِ مِنَ الْوَاحِدِ

3907- Abdullah b. Selâm der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bir grup oturduk ve: "Şu ana kadar yaptığımız hangi amel Allah katında en değerli olanıdır?" diye konuşmaya başladık. Bunu üzerine: *"Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ı tespih eder. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir. Hiç şüphe yok ki Allah, kendi yolunda, duvarları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saf bağlayarak çarpışanları sever..."*[1] âyetlerini, sûrenin sonuna kadar indirdi. Onu da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize okudu.[2]

---

[1] Saf Sur. 1-4

[2] Ravileri güvenilirdir. Dârimî, *cihâd* (s. 596) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/69).

Evzaî bu şekilde "Onu Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize okudu" lafzıyla rivayet etmiş ve: "Yahyâ b. Ebî Kesîr de bize bunu bu şekilde okudu" demiştir. Muhammed b. Kesîr de: "Evzaî bize bunu bu şekilde okudu" demiştir. Ebu'l-Velîd de: "Muhammed b. Kesîr bize bunu bu şekilde okudu" demiştir. Ebu'l-Hasan b. Ukbe de: "Ebu'l-Velîd bize bunu bu şekilde okudu" demiştir. Ebû Abdillah da: "Ebu'l-Hasan eş-Şeybânî bize bunu bu şekilde okudu" demiştir.

Beyhakî de: "Ebû Abdillah bize bunu bu şekilde okudu" demiştir. İbnu's-Semmâk'ın rivayetinde ise İbrahim b. el-Heysem: "Muhammed b. Kesîr bize sûreyi sonuna kadar bu şekilde okudu" demiştir. Ebû Amr b. es-Semmâk da: "İbrahim b. el-Heysem bize sûreyi sonuna kadar bu şekilde okudu" demiştir. Ebû Abdillah da: "Ebû Amr b. es-Semmâk bize sûreyi başından sonuna kadar bu şekilde okudu" demiştir. Ebû Abdillah de sûreyi bu şekilde okumuştur. Ali es-Sâmirî de: "Şeyh el-İmâmu'z-Zekî Takiyyuddîn Zâhir bize sûreyi sonuna kadar bu şekilde okudu ve «İmam Ahmed bize bunu bu şekilde okudu» dedi" demiştir.

Beyhakî der ki: *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da bunu Ebû İshâk el-Fezârî ve Velîd b. Mezyed kanalıyla Evzaî'den rivayet etmiştik.[1]

Velîd b. Müslim de Evzaî'den bu şekilde rivayet etmiştir.[2]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur.[3] Topluluğun ezberlediği de tek kişinin ezberinden daha sağlam görülür.

٣٩٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أخبرنا مَعْمَرٌ، - فِيمَا أَظُنُّ -، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حَبِيبٍ، مَوْلَى عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ أَبِي مِرْوَاحٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَسَأَلَهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: "

---

[1] Beyhakî, *Sünen* (9/160).

[2] Hâkim, *Müstedrek* (2/69) ve İbn Hibbân, *Sahîh* (1589).

[3] Hâkim, *Müstedrek* (2/69) ve Abdullah b. el-Mübârek, *Cihâd* 50 (1).

إِيمَانٌ بِاللهِ، وَجِهَادٌ فِي سَبِيلِ اللهِ ". قَالَ: فَأَيُّ الْعِتَاقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " أَنْفَسُهَا ". قَالَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ أَجِدْ، قَالَ: " فَتُعِينُ الصَّانِعَ، وَتَصْنَعُ لِأَخْرَقَ ". قَالَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ أَسْتَطِعْ؟ قَالَ: " تَدَعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّكَ، فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ تَتَصَدَّقُ بِهَا عَلَى نَفْسِكَ ".

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْأَدَمِيُّ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدُّبَرِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ. غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " تُعِينُ الصَّانِعَ، أَوِ الضَّائِعَ، أَوْ لِتَصْنَعَ لِأَخْرَقَ ". وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الرَّمَادِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي مُرَّوَاحٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، بِهَذَا الْحَدِيثِ. قَالَ هِشَامٌ فِي حَدِيثِهِ: " تُعِينُ الضَّائِعَ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ هِشَامٍ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ

3908- Ebû Zer der ki: Adamın biri Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! En üstün amel hangisidir?" diye sordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah'a iman ile O'nun yolunda cihad etmektir"* buyurdu. Adam: "Hangi kölelerin azat edilmesi daha faziletlidir?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sahibinin gözünde en değerli olan kölenin azat edilmesidir"* buyurdu. Adam: "Böylesi bir köleyi azat etme imkanım olmazsa?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Azat olmak isteyen ve mesleği olan köleye yardım eder veya iş bilmeyen köleye azat olmasında (maddi olarak) yardımcı olursun"* buyurdu. Adam: "Bunu da yapamazsam?" diye sorunca da: *"O zaman insanlara zarar vermemeye çalışırsın. Bunu yapman kendi adına verdiğin bir sadaka gibidir"* buyurdu.[1]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur; ancak farklı olarak *"Azat olmak isteyen ve mesleği olan köleye yardım eder veya şaşkın birine yol gösterir veya iş bilmeyen köleye azat olmasında yardımcı olursun"* ibaresi geçmiştir.

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur. Hişâm bunu *"Şaşkın birine yardımcı olursun"* lafzıyla rivayet etmiştir.

---

[1] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir.

Buhârî ile Müslim *Sahîh*'de Hişâm'dan[1] ve Müslim de Abdürrezzâk'tan rivayet etti.[2]

٣٩٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْأَشْنَانِيُّ النَّيْسَابُورِيُّ بِهَا، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ الطَّرَائِفِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " الْإِيمَانُ بِاللهِ وَرَسُولِهِ ". فَقِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: " ثُمَّ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ ". قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: " ثُمَّ حَجٌّ مَبْرُورٌ ".

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، فَذَكَرَهُ. غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ ﷺ، وَلَمْ يَقُلْ رَسُولَهُ. أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ

3909- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "En üstün amel hangisidir?" diye sorulunca: *"Yüce Allah'a ve Resûlüne imandır"* buyurdu. "Sonra hangisi?" diye sorulunca: *"Sonra Allah yolunda cihaddır"* buyurdu. "Sonra hangisi?" diye sorulunca da: *"Sonra gereği gibi yerine getirilmiş bir hacdır"* buyurdu.[3]

Ebu'l-Hasan b. Bişrân, "İsmâîl es-Saffâr —Ahmed b. Mansûr — Abdürrezzâk —Ma'mer" kanalıyla Zührî'den aynısını "Adamm biri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "En üstün amel hangisidir?" diye sorunca: *"Yüce Allah'a imandır"* buyurdu" lafzıyla rivayet etmiştir.

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de İbrahim b. Sa'd'dan[4] ve Müslim Abdürrezzâk'tan rivayet etti.[1]

---

[1] Buhârî, *ıtk* (3/117) ve Müslim, *îmân* (136).

[2] Müslim, *îmân* (1/89).

[3] Ravileri güvenilir olan sahih bir hadistir.

[4] Buhârî, *îmân* (1/12) ve Müslim, *îmân* (135).

٣٩١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنُ دَلُّوَيْهِ الدَّقَّاقُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْبُخَارِيُّ، حَدَّثَنِي قَيْسُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَفْضَلُ الْعَمَلِ الصَّلَاةُ لِوَقْتِهَا وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

3910- Abdullah b. Mes'ûd'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vasellem): *"En üstün amel, vaktinde kılınan namaz ile Allah yolunda cihaddır"* buyurmuştur.[2]

٣٩١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى أَبِي الْيَمَانِ، أَنَّ شُعَيْبَ بْنَ أَبِي حَمْزَةَ، أَخْبَرَهُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَطَاءُ بْنُ يَزِيدَ اللَّيْثِيُّ، أَنَّهُ حَدَّثَهُ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ، أَنَّهُ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مُؤْمِنٌ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللهِ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ ". قَالُوا: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: " مُؤْمِنٌ فِي شِعْبٍ مِنَ الشِّعَابِ يَتَّقِي اللهَ، وَيَدَعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ أَوْجُهٍ أُخَرَى، عَنِ الزُّهْرِيِّ

3911- Ebû Saîd el-Hudrî bildiriyor: "Ey Allah'ın Resûlü! En üstün insan hangisidir?" diye sorulunca: *"Canı ve malıyla cihad eden mümin kişidir"* buyurdu. "Sonra kim?" diye sorulunca da Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem): *"Allah'tan korkup kendi kötülüklerinden insanları uzak tutmak için ıssız bir yere çekilen (ve kendini ibadete veren) kişidir"* buyurdu.[3]

Buhârî, *Sahîh*'de Ebu'l-Yemân'dan[4] ve Buhârî ve Müslim de başka kanallarla Zührî'den rivayet ettiler.[5]

---

[1] Müslim, *îmân* (1/88).

[2] Ravileri güvenilir olan sahih bir hadistir.

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Buhârî, *cihâd* (3/200-201) ile *rikâk* (7/188).

[5] Buhârî, *rikâk* (7/188) ve Müslim, *imâret* (122, 124).

٣٩١٢ - وَأَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو مُحَمَّدٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنِي شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيِّبِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَاللهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ. وَتَكَفَّلَ اللهُ لِلْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِهِ بِأَنْ يَتَوَفَّاهُ فَيُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ أَوْ يُرْجِعَهُ سَالِمًا بِمَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ

3912- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Allah yolunda cihad eden kişi —ki Yüce Allah, kendi yolunda kimlerin gerçekten cihad ettiğini bilir— gündüzlerini oruçla, gecelerini de namazla geçiren kişi gibidir. Yüce Allah da yolunda cihad için çıkan kişiyi (ölmesi halinde) cennete sokacağını ya da elde edeceği sevap ve ganimetle sağ salim bir şekilde evine döndüreceğini vaad etmiştir."*[1]

Buhârî, *Sahîh*'de Ebu'l-Yemân'dan rivayet etti.[2]

٣٩١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَحْمَدَ الْأَصْبَهَانِيُّ، إِمْلَاءً، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى الْبَرْتِيُّ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جُحَادَةَ، أَنَّ أَبَا حَصِينٍ، حَدَّثَهُ، أَنَّ ذَكْوَانَ، حَدَّثَهُ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، حَدَّثَهُ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: عَلِّمْنِي عَمَلًا يَعْدِلُ الْجِهَادَ، قَالَ: " لَا أَجِدُهُ، هَلْ تَسْتَطِيعُ إِذَا خَرَجَ الْمُجَاهِدُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدًا، فَتَقُومَ وَلَا تَفْتُرَ، وَتَصُومَ وَلَا تُفْطِرَ؟ " قَالَ: لَا أَسْتَطِيعُ ذَاكَ. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: " إِنَّ فَرَسَ الْمُجَاهِدِ لَيَسْتَنُّ فِي طُولِهِ، فَتُكْتَبُ لَهُ حَسَنَاتٌ. وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ عَبْدُ الْبَاقِي بْنُ قَانِعٍ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ بَطْحَاءَ، قَالَا: حَدَّثَنَا عَفَّانُ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ. غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ قَوْلَهُ: قَالَ: لَا أَسْتَطِيعُ ذَاكَ. وَذَكَرَ بَعْدَهُ قَوْلَ أَبِي هُرَيْرَةَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ إِسْحَاقَ، عَنْ عَفَّانَ

---

[1] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *cihâd* (3/201).

3913- Ebû Hureyre der ki: Adamın biri Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana cihada denk olacak bir amel söyle" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Buna denk bir şey göremiyorum"* buyurdu ve: *"Mücahid cihada çıktığı zaman dönene kadar sen kendini mescide kapatıp ara vermeden gecelerini ibadetle, gündüzlerini de oruçla geçirebilir misin?"* diye sordu. Adam: "Yapamam" dedi.

Ebû Hureyre der ki: "Atının dizginleri elinde olduğu sürece mücahide iyilik yapar gibi sevap yazılır."[1]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur, ancak adamın "Bunu yapamam" sözünü zikredilmemiştir. Ebû Hureyre'nin sondaki sözünü ise aktarmıştır.

Buhârî, *Sahîh*'de İshâk kanalıyla Affân'dan rivayet etti.[2]

٣٩١٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَحْمَشٍ الزِّيَادِيُّ، أَخْبَرَنَا حَاجِبُ بْنُ أَحْمَدَ الطُّوسِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ مُنِيبٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، أخبرنا سُهَيْلُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَخْبِرْنَا بِمَا يَعْدِلُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ؟ قَالَ: " لَا تَسْتَطِيعُونَهُ " قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: " لَا تَسْتَطِيعُونَهُ " قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ. - قَالَ: فَمَا أَدْرِي. قَالَ لَهُمْ فِي الثَّالِثَةِ أَوِ الرَّابِعَةِ -: " مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ الْقَائِمِ الصَّائِمِ الْقَانِتِ بِآيَاتِ اللهِ لَا يَفْتُرُ مِنْ صِيَامٍ وَصَلَاةٍ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَرِيرٍ، وَزَادَ فِي آخِرِهِ " حَتَّى يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ إِلَى أَهْلِهِ "

3914- Ebû Hureyre der ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Bize Allah yolunda cihada denk olacak bir amel söyle" denilince. Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"(Denk olan şeyi) yapamazsınız"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Aksine yapabiliriz" dediklerinde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yine: *"Yapamazsınız"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Aksine yapabiliriz" dediklerinde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"(Denk olacak bir şeyi) bilmiyorum"*

---

[1] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *cihâd* (3/200).

buyurdu. Israr ettiklerinde de Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) üçüncü veya dördüncüsünde: *"Yüce Allah'ın yolunda cihad eden kişi, gündüzlerini oruçla gecelerini de ibadetle geçiren ve Allah'ı zikreden kişi gibidir"* buyurdu.[1]

Müslim, *Sahîh*'de Züheyr b. Harb kanalıyla Cerîr'den *"Geri evine dönene kadar"* lafzıyla zikretmiştir.[2]

٣٩١٥ - أَخْبَرَنَاه أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاكِرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَابِقٍ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ مِغْوَلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الْوَلِيدَ بْنَ عِيزَارٍ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الشَّيْبَانِيِّ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " الصَّلَاةُ عَلَى مِيقَاتِهَا " قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: " ثُمَّ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ " قَالَ: قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: " الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ " قَالَ: فَسَكَتَ عَنِّي رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَلَوِ اسْتَزَدْتُهُ لَزَادَنِي. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الصَّبَّاحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَابِقٍ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ الْعَيْزَارِ

3915- Abdullah b. Mes'ûd der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "En üstün amel hangisidir?" diye sorduğumda: *"Namazları vaktinde kılmaktır"* buyurdu. "Sonra hangisi?" diye sorduğumda: *"Anne babaya iyi davranmaktır"* buyurdu. "Sonra hangisi?" diye sorduğumda: *"Allah yolunda cihaddır"* buyurdu. Sonra da susup bana bir şey demedi. Ancak yine sorsaydım, yine bana bir cevap verirdi.[3]

Buhârî, *Sahîh*'de Hasan b. Sabbâh kanalıyla Muhammed b. Sâbik'ten[4] ve Buhârî ile Müslim, Şu'be kanalıyla Velîd b. el-Ayzâr'dan rivayet ettiler.[5]

٣٩١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، عَنْ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *imâret* (110).

[3] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir.

[4] Buhârî, *cihâd* (3/200).

[5] Buhârî, *tevhîd* (8/212) ve Müslim, *îmân* (139).

ابن مَسْعُودٍ، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " الصَّلَوَاتُ لِوَقْتِهِنَّ، وَبِرُّ الْوَالِدَيْنِ، وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ ".

3916- İbn Mes'ûd der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "En üstün ameller hangileridir?" diye sorduğumda: *"Namazları vaktinde kılmak, anne babaya iyi davranmak ve Allah yolunda cihad etmektir"* buyurdu.[1]

Ebû Abdillah el-Halîmî, bu yönde İmam Ebû Bekr Muhammed b. Ali eş-Şâşî'ye dayanarak şöyle der: Kişi "En hayırlı şey şudur" dediği zaman bu, hayırlı gördüğü şeyin kendisi için diğer tüm şeylerden daha üstün olduğu anlamına gelmez. Bundan kasıt, o şeyin belli durumlarda diğer şeylerden daha hayırlı olduğudur. Örneğin kişi bir sözü yerinde olmayan bir yerde söylediği zaman zarar gördüğünde "Susmaktan daha hayırlı bir şey yoktur" der ve o durumda kendisine gerekli olan en hayırlı şeyin susmak olduğunu ifade eder. Başka bir zamanda ise susmaktan zarar gördüğünde "Müminin için en hayırlı şey bildiği bir konuda konuşmasıdır" der. Susma konusunda söylediği söz nasıl geçerli oluyorsa konuşma konusunda söylediği söz de geçerli olur. Yine kişi: "Filan kişi insanların en akıllısı ve en üstünüdür" diyebilir. Bununla da o kişinin insanların en akıllı ve üstün kişilerinden biri olduğunu kastetmiş olur.

Bu yönde *"En hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olandır"* hadisi rivayet edilmiştir. Bunda da kasıt ailesiyle en iyi şekilde geçinen kişinin insanların en üstün olanlarından biri olduğudur.

Yine *"En kötüleriniz bekar olanlarınızdır"* hadisi rivayet edilir.[2] Bu da bekarların, insanların en kötülerinden olduğu anlamındadır. Zira bekar olan kişi salih biri olsa da çirkin bir şeye bulaşabilir ve fitneden korunamayabilir. Yoksa fasıklar onlardan daha kötüdür ve bekarlar içinde salih kişiler de vardır.

---

[1] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/190 (20295) ve Ahmed, *Müsned* (1/448).

[2] İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/913), Ebû Ya'lâ, *Müsned* (4/37-38) ve İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdûât* (2/257-258).

Yine "(Ağızda) mahpus kalmayı en çok hak eden şey dildir" sözü rivayet edilir.[1] Oysa fasık ve fesatçı biri hapsedilmeyi dilden daha çok hak edebilir.

Yine *"Mîzan'da güzel bir ahlaktan daha ağır basan bir şey yoktur"* hadisi rivayet edilir. Oysa malumdur ki namaz ve cihad ondan daha üstündür. Yine *"En hayırlınız namazda omzuyla yanındaki kişiye rahatsızlık vermeyeninizdir"* hadisi rivayet edilmiştir.[2] Oysa hem karakter, hem de dindarlığı bakımından ondan daha üstün kişiler bulunabilir. Ancak bu tür ifadeler Araplar arasında kişinin içinde bulunduğu durum göz önünde bulundurularak söylenir ve o durumda yapılması en uygun ve hayırlı şeyin o olduğu ifade edilir. O durumda söylenen böylesi bir söz o şeyin her şeyden üstün olduğu değil, belli şeylerden daha üstün olduğu anlamına gelir."[3]

Hâlîmî bu konuda açıklamalarını devam ettirdikten sonra sözü İbn Mes'ûd'un bu rivayetine getirip şöyle der: "İbn Mes'ûd'un Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Sonra hangisi?" şeklindeki sorusuna gelince, bundan kasıt üstünlük bakımından daha aşağıda olanı değil, aynı değerde olan ve onun yerini tutan başka bir amelin hangisi olduğudur. Örneğin Yüce Allah: "*Fakat o, sarp yokuşu aşamadı. O sarp yokuş nedir bilir misin? Köle azat etmektir. Veya açlık gününde yemek yedirmektir. Yakınlığı olan bir yetime veya hiçbir şeyi olmayan yoksula. Sonra iman edenlerden, birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve birbirlerine acımayı öğütleyenlerden olmaktır*"[4] buyurur. Burada da kasıt yemek yedirmeyi imandan daha üstün tutmak değildir. Burada kasıt kişinin köle azat eden veya yemek yediren kişilerden biri olmasıdır. Bunun yanında bu kişinin sabır ehlinden, merhamet ehlinden olan müminlerden biri olmasıdır. Doğrusunu da Allah bilir."

---

[1] İbn Ebî Âsım, *Zühd* (23), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (9/65), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 129 (384), Ahmed, *Zühd* (s. 162), Hennâd, *Zühd* (1095), Vekî', *Zühd* (285), Fesevî, *Ma'rife* (3/189), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/134), Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/162 (8744, 8745, 8746, 8747) ve İbn Ebi'd-Dünyâ, *Samt* (16).

[2] Ebû Dâvud 1/435 (672).

[3] Halîmî, *el-Minhâc* (2/469-471).

[4] Beled Sur. 11-17

٣٩١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو يَعْنِي ابْنَ نَافِعٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " حَجَّةٌ لِمَنْ لَمْ يَحُجُّ خَيْرٌ مِنْ عَشْرِ غَزَوَاتٍ، وَغَزْوَةٌ لِمَنْ قَدْ حَجَّ خَيْرٌ مِنْ عَشْرِ حِجَجٍ، وَغَزْوَةٌ فِي الْبَحْرِ خَيْرٌ مِنْ عَشْرِ غَزَوَاتٍ فِي الْبَرِّ، وَمَنْ أَجَازَ الْبَحْرَ فَكَأَنَّمَا أَجَازَ الْأَوْدِيَةَ كُلَّهَا، وَالْمَائِدُ فِيهِ كَالْمُتَشَحِّطِ فِي دَمِهِ "

3917- Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Daha önce haccetmemiş olan kişi için bir hac on gazveden daha hayırlıdır. Daha önce hacca gitmiş kişi için ise bir gazve on hacdan daha hayırlıdır. Deniz yoluyla yapılan bir gazve kara yoluyla yapılan on gazveden daha hayırlıdır. Bu yolda bir denizi aşan kişi tüm vadileri aşmış gibidir. Bu yolda kendisini deniz tutan kişi de (karada yapılan savaşta) kanları içinde çırpınan kişi gibidir."*[1]

٣٩١٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ السَّرَاجُ، حَدَّثَنَا مَطِينٌ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الْعَزِيزِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مِرْدَاسٌ اللَّيْثِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَحَجَّةٌ أَفْضَلُ مِنْ عَشْرِ غَزَوَاتٍ، وَالْغَزْوَةُ أَفْضَلُ مِنْ عَشْرِ حَجَّاتٍ "

3918- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"(İlk defa ifa edilen) bir hac on gazveden daha üstündür. Bir gazve de (ilk hac üzerine yapılan) on hacdan daha üstündür."*[2]

٣٩١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ حَلِيمٍ الْمَرْوَزِيُّ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَقِيهُ الْبُخَارِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْمُوَجِّهِ، أَخْبَرَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ، عَنْ وُهَيْبِ بْنِ الْوَرْدِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ سُمَيٍّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur, ancak tanımadığımız ravisi vardır. Abdürrezzâk, *Musannef* (5/285).

[2] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (1/596).

هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُو، وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِالْغَزْوِ مَاتَ عَلَى شُعْبَةٍ مِنَ النِّفَاقِ ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ الْمُبَارَكِ

3919- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir gazveye katılmadan veya bir gazveye katılmayı aklından geçirmeden ölen kişi, münafıklığın bir şubesi üzerine ölmüş olur."*[1]

Müslim, *Sahîh*'de İbnu'l-Mübârek'ten rivayet etti.[2]

٣٩٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنُ أَيُّوبَ الطُّوسِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَاتِمٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الرَّازِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ إِسْحَاقَ الْخُرَاسَانِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَطَاءٍ يَعْنِي ابْنَ أَبِي رَبَاحٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " إِذَا ضَنَّ النَّاسُ بِالدِّينَارِ وَالدِّرْهَمِ، وَاتَّبَعُوا أَذْنَابَ الْبَقَرِ، وَتَرَكُوا الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَتَبَايَعُوا بِالْعِينِ، أَنْزَلَ اللهُ عَلَيْهِمُ الْبَلَاءَ، فَلَا يَرْفَعُهُ حَتَّى يُرَاجِعُوا دِينَهُمْ ".

كَذَا قَالَ عَطَاءُ يَعْنِي ابْنُ أَبِي رَبَاحٍ. وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ ضَعِيفٍ، عَنْ عَطَاءٍ. قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: وَهَذَا حَدِيثٌ يُعْرَفُ مِنْ حَدِيثِ حَيْوَةَ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ إِسْحَاقَ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْخُرَاسَانِيِّ، عَنْ عَطَاءٍ الْخُرَاسَانِيِّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، وَالتَّبَايُعُ بِالْعِينَةِ: أَنْ يَأْتِيَ الرَّجُلُ فَيَقُولُ: اشْتَرِ كَذَا وَكَذَا، وَأَنَا أَشْتَرِيهِ مِنْكَ بِرِبْحِ كَذَا وَكَذَا

3920- İbn Ömer der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"İnsanlar dinar ve dirhem (para) konusunda cimri oldukları, cihadı bırakıp öküzlerinin kuyruklarına yapıştıkları (tarımı tercih ettikleri) ve iyne türü alışveriş yaptıkları zaman Yüce Allah onların üzerine bela indirir ve dinlerine geri dönmedikleri sürece de bu belayı kaldırmaz."*[3]

---

[1] Ravileri güvenilir olan sahih bir hadistir.

[2] Müslim, *imâret* (158).

[3] Ravileri güvenilir olan sahih bir hadistir. Ahmed, *Müsned* (2/28, 42), Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/432, 433 (13583, 13585), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/313-314) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/455).

Atâ b. Ebî Rebâh bu şekilde aktarmıştır. Zayıf bir kanalla da yine Atâ'dan rivayet edilmiştir.[1]

Beyhakî der ki: Bu hadis "Hayve b. Şurayh — İshâk b. Abdirrahman el-Horasânî — Atâ el-Horasânî — Nâfi' — İbn Ömer" kanalıyla bilinir. İyne türü satış da birine: "Benden şu malı şu fiyata (vadeli olarak) satın al, ben de onu senden şu kadar kârla (peşin) satın alayım" denilerek yapılan satıştır.

٣٩٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ مَرْزُوقٍ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ النَّزَّالِ، أَوْ النَّزَّالِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ؟. قَالَ:" بَخٍ لَقَدْ سَأَلْتَ عَنْ عَظِيمٍ، وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللهُ عَلَيْهِ، لَا تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ، وَتُؤَدِّي الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ. أَوَلَا أَدُلُّكَ عَلَى رَأْسِ الْأَمْرِ، وَعَمُودِهِ، وَذُرْوَةِ سَنَامِهِ؟ أَمَّا رَأْسُ الْأَمْرِ فَالْإِسْلَامُ، مَنْ أَسْلَمَ سَلِمَ. وَأَمَّا عَمُودُهُ فَالصَّلَاةُ. وَأَمَّا ذُرْوَةُ سَنَامِهِ، فَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ. أَوَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُكَفِّرُ الْخَطِيئَةَ، وَقِيَامُ الْعَبْدِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ". قَالَ: وَتَلَا هَذِهِ الْآيَةَ ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ [السجدة: ١٦].

3921- Muâz b. Cebel der ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana öyle bir amel söyle ki yaptığımda cennete gireyim" dediğimde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne güzel! Bana çok büyük olan bir şeyi sordun. Ancak Yüce Allah'ın kolaylaştırdığı kişiler için pek kolay olan bir şeydir!"* buyurdu ve şöyle devam etti: *"Yüce Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmaz, farz namazları kılar ve farz kılınan zekatı verirsin. Sana bu işin (dinin) başını (temelini), direklerini ve zirvesini de söyleyeyim mi? Bu işin temeli İslam, direkleri namaz, zirvesi de Allah yolunda cihaddır. Sana hayır kapılarını da bildireyim mi? Biri oruçtur ki (kişiyi günahlara karşı koruyan) bir kalkandır. Diğeri sadakadır ve kişinin günahlarına kefaret olur. Bir diğeri de gece namazlarıdır."* Sonrasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Onlar, korkarak ve ümid ederek Rablerine ibadet etmek için yataklarından***

[1] Ebû Dâvud 3/740 (3462).

kalkarlar. Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden de Allah için harcarlar"[1] âyetini okudu.[2]

Halîmî der ki: "Allah en doğrusunu bilir; bundan kasıt her bir amelin kabul görmesinin temelinin namaz olmasıdır. Kişi müslüman değilse de yaptığı hiçbir amelin değeri kalmaz. Bu da bedendeki baş gibidir. Şayet bedendeki baş yerinde ise diğer organların bir değeri olur. Beden başı kaybettiği zaman da diğer organların kişiye hiçbir faydası olmayacaktır.

Namaza gelince dinin direği olarak ifade edilmiştir. Hadiste geçen *"iş"* ifadesinden kasıt dindir. Namaz dinin direğidir, zira namaz olmadan din sağlam bir şekilde ayakta duramaz. Namazın farziyetini kabul edip onu ifa etmemenin de bir anlamı olmaz. Zira namaz olmadan kişinin sadece müslüman olması kanın akmasına engel olmaz.

"Bu işin zirvesi Allah yolunda cihaddır" sözüne gelince de, bunun anlamı konusunda bazıları, İslami semboller içinde cihad kadar herkesçe bilinen ve önde olan bir şeyin olmaması anlamında olduğunu söylemiştir. Bu da devenin en üst noktası olan hörgücü gibidir. Kişi deveye bakınca ilk önce onun hörgücü gözüne çarpacaktır..."[3] Sonrasında Halîmî açıklamalarına devam eder.

٣٩٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْجُمَاهِرِ مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ التَّنُوخِيُّ، حَدَّثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ حُمَيْدٍ، أَخْبَرَنِي الْعَلَاءُ بْنُ الْحَارِثِ، عَنِ الْقَاسِمِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَنَّ رَجُلًا، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ ائْذَنْ لِي فِي السِّيَاحَةِ، فَقَالَ: " إِنَّ سِيَاحَةَ أُمَّتِي الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ "

3922- Ebû Umâme bildiriyor: Adamın biri: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana seyahat etmek için izin ver" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ümmetimin seyahati, Allah yolunda cihada çıkmakla olur"* buyurdu.[4]

---

[1] Secde Sur. 16

[2] Ravilerinin tümü güvenilirdir. 2549 ile 3078. hadislerde geçti.

[3] Halîmî, *el-Minhâc* (2/473-474).

[4] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 3/12 (2486).

٣٩٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ، حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ زَيْدٍ الْعَمِّيِّ، عَنْ أَبِي إِيَاسٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " إِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ رَهْبَانِيَّةً، وَرَهْبَانِيَّةُ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ "

3923- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her ümmetin bir ruhbanlığı vardır. Bu ümmetin ruhbanlığı da Allah yolunda cihaddır"* buyurmuştur.[1]

٣٩٢٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْأَزْرَقِ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَسْعَسَ بْنَ سَلَامَةَ، يَقُولُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ فِي سَفَرٍ فَفَقَدَ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: إِنِّي أَرَدْتُ أَنْ أُخْلُوَ الجَبَلَ وَأَتَعَبَّدُ. قَالَ: " فَلَا تَفْعَلْهُ وَلَا يَفْعَلْهُ أَحَدُكُمْ، فَلَصَبْرُ سَاعَةٍ فِي بَعْضِ مَوَاطِنِ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَرْبَعِينَ سَنَةً خَالِيًا ". وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ السَّقَّاءِ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، فَذَكَرَ هَذَيْنِ الْحَدِيثَيْنِ

3924- As'as b. Selâme der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çıktığı savaşlardan birinde ashâbımdan bir adamı ortalıkta göremedi. Daha sonra görüp sebebini sorduğunda adam: "Dağda tek başıma kalıp ibadet etmek istemiştim" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir daha böyle yapma! Hiç biriniz bunu yapmasın! Kişinin İslam için göstereceği bir anlık sabır, herkesten uzak Rabbine yapacağı kırk yıllık ibadetten daha üstündür"* buyurdu.[2]

Başka bir kanalla bu iki hadisin aynısı rivayet olunmuştur.

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbnu'l-Mübârek, *Cihâd* 67-68 (216), Ahmed, *Müsned* (3/266), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 7/210 (4204), İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/3/1056) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (5/295-296).

[2] Ravileri güvenilir, mürsel bir hadistir. Ebû Dâvud et-Tayâlisî, *Müsned* (s. 168) ve Beyhakî, *Sünen* (10/89).

٣٩٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذُبَابٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ مَرَّ بِشِعْبٍ فِيهِ عُيَيْنَةُ مَاءٍ عَذْبٍ، فَأَعْجَبَهُ طِيبُهُ، فَقَالَ: لَوْ أَقَمْتُ فِي هَذَا الشِّعْبِ، وَاعْتَزَلْتُ النَّاسَ وَالْعَمَلَ، قَالَ: حَتَّى أَسْتَأْمِرَ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَذُكِرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: " لَا تَفْعَلْ فَإِنَّ مُقَامَ أَحَدِكُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهِ فِي أَهْلِهِ سِتِّينَ عَامًا. أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَكُمْ، وَيُدْخِلَكُمُ الْجَنَّةَ: اغْزُوا فِي سَبِيلِ اللهِ، مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَوَاقَ نَاقَةٍ، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ"

3925- Ebû Hureyre bildiriyor: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından biri bir dağ yolunda bir su kaynağı gördü ve suyunun tatlılığı çok hoşuna gitti. "Keşke insanlardan uzaklaşıp bu su kaynağının yanında yerleşsem ve kendimi ibadete versem. Ama bunu Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) sormadan yapmam" dedi. Sorunca da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bunu yapma! Birinizin Allah yolunda bir yerde durması ailesinin yanında altmış sene boyunca kılacağı namazdan daha hayırlıdır. Yüce Allah'ın sizi bağışlamasını ve cennete sokmasını istemez misiniz? O zaman Allah yolunda cihad edin. Zira bir deve sağımlığı kadar dahi olsa Allah yolunda savaşan kişiye cennet vacip olur."*[1]

٣٩٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَنْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ الْمِصْرِيُّ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مُقَامُ الرَّجُلِ فِي الصَّفِّ فِي سَبِيلِ اللهِ، أَفْضَلُ عِنْدَ اللهِ مِنْ عِبَادَةِ رَجُلٍ سِتِّينَ سَنَةً".

3926- İmrân b. Husayn'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah yolunda yapılan savaşta, safta bulunmak Allah katında kişinin kılacağı altmış yıllık namazdan daha hayırlıdır"* buyurmuştur.[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 4/181 (1650).

[2] Ravileri güvenilirdir. Dârimî, *cihad* (598), Hâkim, *Müstedrek* (2/68), Taberânî, *M. el-Kebîr* 18/168, 180 (377, 417), Bezzâr, *Müsned* (2/264, 65), Hatîb, *Târîh* (10/295) ve Ukaylî, *ed-Du'afâ* (s. 86).

٣٩٢٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمِصْرِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ نَافِعٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، . فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ " عِنْدَ اللهِ "

3927- Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur; ancak *"Allah katında"* ibaresi geçmemiştir.

٣٩٢٨ - وَأَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي الْحَسَنُ بْنُ حَلِيمٍ الْمَرْوَزِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُوَجِّهِ، أَخْبَرَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْنٍ الْغِفَارِيُّ أَبُو مَعْنٍ، حَدَّثَنَا زَهْرَةُ بْنُ مَعْبَدٍ الْقُرَشِيُّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، مَوْلَى عُثْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ، فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ بِمِنًى، وَحَدَّثَنَا، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " يَوْمٌ فِي سَبِيلِ اللهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ يَوْمٍ فِيمَا سِوَاهُ. فَلْيَنْظُرْ كُلُّ امْرِئٍ لِنَفْسِهِ ".

3928- Osmân'ın azatlısı Ebû Sâlih bildiriyor: Osmân b. Affân'ın, Minâ'da Hayf mescidinde şöyle dediğini işittim: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Allah yolunda (cihadda) geçirilen bir gün diğer yerlerde geçirilen bin günden daha hayırlıdır. Artık her bir kişi ne yapacağına baksın»* buyurduğunu işittim."[1]

Allah en doğrusunu bilir; bu rivayetlerden kasıt Allah yolunda savaşın sevabının diğer amellerden kat kat fazla olduğunu göstermektir. Bunun ne kadar olacağı da insanların niyeti ve ihlasına göre değişmektedir. Yine zamanına ve cihad yapılan yere göre değişmektedir. Bu fazlalık bazen kırk, bazen altmış, bazen bunlardan daha az, bazen de daha fazla olan bir katla dile getirilmiştir.

Şeyh Ebû Bekr Muhammed b. Ali eş-Şâşî de şöyle der: Genellikle de bu yönde "yetmiş" sayısı kullanılır. Buna *"Kişi günde yetmiş defa aynı günahı işlese de bağışlanma diledikten sonra o günahta ısrar etmiş sayılmaz"*[2] hadisi örnek verilebilir. Burada "yetmiş" sayısıyla kastedilen bu sayının bizzat kendisi değil, o işin çok sayıda olduğudur."

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî, *cihâd* (6/40) ve Tirmizî 4/189 (1667).

[2] 633. hadiste geçti.

٣٩٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْخُزَاعِيُّ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا كَهْمَسُ بْنُ الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا مُصْعَبُ بْنُ ثَابِتٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ: قَالَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ: وَهُوَ يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ: إِنِّي أُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أُحَدِّثَكُمْ بِهِ إِلَّا الضَّنُّ بِكُمْ. سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " حَرْسُ لَيْلَةٍ فِي سَبِيلِ اللهِ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ لَيْلَةٍ يُقَامُ لَيْلُهَا وَيُصَامُ نَهَارُهَا "

وَرَوَيْنَا، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، مَوْقُوفًا: " أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِلَيْلَةٍ أَفْضَلُ مِنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ: حَارِسُ حَرْسٍ فِي أَرْضِ خَوْفٍ لَعَلَّهُ أَنْ لَا يَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ "

3929- Abdullah b. ez-Zübeyr der ki: Minber üzerinde verdiği hutbede Osman b. Affân'ın şöyle dediğini işittim: "Size Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğim bir sözü söyleyeceğim. Şimdiye kadar bunu size söylemememin sebebi de sizlerden mahrum olmamaktı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Yüce Allah yolunda nöbetle geçirilen bir gün, geceleri ibadetle gündüzleri de oruçla geçirilen bin günden daha hayırlıdır*» buyurduğunu işittim."[1]

İbn Ömer'den de mevkûf olarak: "Size Kadir gecesinden daha hayırlı bir geceyi söyleyeyim mi? Kişinin düşman korkusu olan ve belki de ailesinin yanına dönmeyeceği bildiği bir yerde nöbet tutmasıdır" şeklinde rivayet edilmiştir.[2]

٣٩٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا حَمْزَةُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْعَقَبِيُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ، قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " حُرِّمَ عَلَى عَيْنَيْنِ أَنْ تَنَالَهُمَا النَّارُ: عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ، وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ مِنْ أَهْلِ الْكُفْرِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/924 (2766).

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (5/296) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/80-81).

3930- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cehennem ateşinin iki göze dokunması haram kılınmıştır. Bunlardan biri, Yüce Allah korkusuyla ağlayan gözdür. Diğeri de müslümanları kafirlere karşı korumak için nöbette bekleyen gözdür."*[1]

٣٩٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، أَخْبَرَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا عُمَارَةُ بْنُ الْقَعْقَاعِ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، - وَاللَّفْظُ لَهُ لِهَذَا -، أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، عَنْ عُمَارَةَ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَضْمَنُ اللهُ لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَإِيمَانًا بِي وَتَصْدِيقًا بِرَسُولِي، فَهُوَ عَلَيَّ ضَامِنٌ أَنْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ أَوْ أُرْجِعَهُ إِلَى مَسْكَنِهِ الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ نَائِلًا مَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا مِنْ كَلْمٍ يُكْلَمُ فِي سَبِيلِ اللهِ إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَهَيْئَتِهِ حِينَ كُلِمَ، لَوْنُهُ دَمٌ، وَرِيحُهُ مِسْكٌ. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي مَا قَعَدْتُ خِلَافَ سَرِيَّةٍ تَغْزُو فِي سَبِيلِ اللهِ أَبَدًا، وَلَكِنِّي لَا أَجِدُ سَعَةً فَأَحْمِلُهُمْ، وَلَا يَجِدُونَ سَعَةً، وَيَشُقُّ عَلَيْهِمْ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنِّي. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوَدِدْتُ أَنِّي أَغْزُو فِي سَبِيلِ اللهِ، فَأُقْتَلَ، ثُمَّ أَغْزُو فَأُقْتَلَ، ثُمَّ أَغْزُو فَأُقْتَلَ ". أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الْوَاحِدِ، بَعْضُهُ عَنْ مُسَدَّدٍ، وَبَعْضُهُ عَنْ غَيْرِهِ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَرِيرٍ

3931- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah, kendi yolunda sadece cihad için çıkan kişiye kefil olmuş ve: «Bana iman edip elçilerime inanarak sadece cihad için çıkan kişi, cennete girmeyi veya ayrıldığı evine elde ettiği sevap ve ganimetlerle geri dönmeyi benim kefâletimle garantilemiştir» buyurmuştur. Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki Yüce Allah'ın yolunda herhangi bir yara alan kişi, kıyamet gününde yarasını aldığı anki gibi gelir. Rengi kan rengi, kokusu da misk kokusu gibi olur. Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki ümmetime zor gelmeyeceğini bilsem, Yüce Allah'ın yolunda savaşa çıkan hiçbir müfrezeden geri durmazdım. Ancak imkanım yok ki hepsine savaş için binekler bulayım. Onlar da imkan*

---

[1] Ravileri güvenilirdir, ancak isnadında kopukluk vardır. Hâkim, *Müstedrek* (2/82-82).

bulamıyorlar ve benden geri kalmak da onlara zor geliyor. Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki Yüce Allah'ın yolunda savaşıp ölmeyi, sonra bir daha savaşıp ölmeyi, sonra bir daha savaşıp ölmeyi isterdim."[1]

Buhârî, *Sahîh*'de bir kısmını Abdulvâhid'den, bir kısmını Müsedded'den, bir kısmını da başkasından[2] ve Müslim, Züheyr b. Harb kanalıyla Cerîr'den rivayet etti.[3]

٣٩٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ مَا قَعَدْتُ خَلْفَ سَرِيَّةٍ تَغْزُو فِي سَبِيلِ اللهِ، وَلَكِنِّي لَا أَجِدُ سَعَةً فَأَحْمِلَهُمْ، وَلَا يَجِدُونَ سَعَةً فَيَتَّبِعُونِي، وَلَا تَطِيبُ أَنْفُسُهُمْ أَنْ يَقْعُدُوا بَعْدِي ". قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كُلُّ كَلْمٍ يُكْلَمُهُ الْمُسْلِمُ فِي سَبِيلِ اللهِ يَكُونُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَهَيْئَتِهَا إِذَا طُعِنَتْ يَتَفَجَّرُ مِنْهَا دَمٌ. فَاللَّوْنُ لَوْنُ الدَّمِ، وَالْعَرْفُ عَرْفُ الْمِسْكِ ". رَوَاهُمَا مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ

3932- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki müminlere zor gelmeyeceğini bilsem, Yüce Allah'ın yolunda savaşa çıkan hiçbir askeri birlikten geri durmazdım. Ancak imkanım yok ki hepsine savaş için binekler bulayım. Onlar da benimle gitmek için imkan bulamıyorlar ve benden geri kalmak da onlara zor geliyor.*"

Yine şöyle buyurdu: "*Yüce Allah'ın yolunda herhangi bir yara alan müslüman kişi kıyamet gününde yarasını aldığı anki gibi, kanlar yarasından akar bir halde gelir. Rengi kan rengi, kokusu ise misk kokusu gibi olur.*"[4]

Her ikisini Müslim, *Sahîh*'de Muhammed b. Râfi' kanalıyla Abdürrezzâk'tan rivayet etti.[1]

---

[1] Ravilerinin tümü güvenilirdir.

[2] Buhârî, *zebâih* ((6/231) ile *îmân* (1/14).

[3] Müslim, *imâret* (103).

[4] Ravilerinin tümü güvenilirdir. Buhârî, *cihâd* (3/203).

٣٩٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، أَخْبَرَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ بْنِ مَزْيَدَ الْبَيْرُوتِيُّ، أَخْبَرَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو مُصْبِحٍ، قَالَ: قِيلَ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ بِأَرْضِ الرُّومِ: يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ، أَلَا تَرْكَبُ؟ فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنِ اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَهُمَا اللهُ عَلَى النَّارِ ". قَالَ: " وَأَصْلِحُ دَابَّتِي وَاسْتَغْنِي ، عَنْ عَشِيرَتِي فَمَا رُئِيَ يَوْمًا أَكْثَرَ مَاشِيًا مِنْهُ

3933- Ebû Musbih der ki: Bizans topraklarma çıkılan savaşta Ebû Abdillah'a: "Ey Ebû Abdillah! Sen neden bineğine binmiyorsun?" denilince şu karşılığı verdi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Yüce Allah, kişinin Allah yolunda tozlanan ayaklarını cehennem ateşine haram kılar*» buyurduğunu işittim. Bineğime iyi bakar, kabilemden de bu yönde yardım almam." O gün yürüdüğü kadar da başka bir gün yürüdüğü görülmedi.[2]

٣٩٣٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَزَّازُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى الْمِصْرِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، وَعُمَرَ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ سَلْمَانَ الْأَغَرِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِسَرِيَّةٍ أَنْ تَخْرُجَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ أَنَخْرُجُ اللَّيْلَةَ، أَمْ نَمْكُثُ حَتَّى نُصْبِحَ؟ قَالَ: " أَفَلَا تُحِبُّونَ أَنْ تَبِيتُوا هكذا فِي خِرَافِ الْجَنَّةِ ". وَالْخِرَافُ: حَدِيقَةٌ

3934- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir askeri birliğin çıkmasını emretti. "Ey Allah'ın Resûlü! Bu gece mi çıkalım? Yoksa sabaha kadar bekleyelim mi?" diye sorduklarında, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Geceyi bu şekilde cennet bahçelerinde geçirmek istemez misiniz?"* buyurdu.[3]

٣٩٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا مُسَدَّدُ بْنُ قَطَنٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ

---

[1] Müslim, *imâret* (106).

[2] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud et-Tayâlisî, *Müsned* (s. 243-244), Ahmed, *Müsned* (3/367), İbn Hibbân, *Sahîh* (7/61-62) ve İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (32).

[3] İsnâdı sahihtir. Beyhakî, *Sünen* (9/158).

إِسْمَاعِيلَ بْنِ أُمَيَّةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَمَّا أُصِيبَ إِخْوَانُكُمْ بِأُحُدَ جَعَلَ اللهُ أَرْوَاحَهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضْرٍ تَرِدُ أَنْهَارَ الْجَنَّةِ تَأْكُلُ مِنْ ثِمَارِهَا، وَتَأْوِي إِلَى قَنَادِيلَ مِنْ ذَهَبٍ مُعَلَّقَةٍ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ، فَلَمَّا وَجَدُوا طَيِّبَ مَأْكَلِهِمْ وَمَشْرَبِهِمْ وَمَقِيلِهِمْ، قَالُوا: مَنْ يُبَلِّغُ إِخْوَانَنَا أَنَّا أَحْيَاءٌ فِي الْجَنَّةِ نُرْزَقُ لِئَلَّا يَزْهَدُوا فِي الْجِهَادِ، وَلَا يَتَّكِلُوا عِنْدَ الْحَرْبِ، فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَنَا أُبَلِّغُهُمْ عَنْكُمْ، قَالَ: فَأَنْزَلَ اللهُ ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ﴾ [آل عمران: ١٦٩]. الْآيَةَ

3935- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Arkadaşlarınız Uhud'da şehit olduklarında, Yüce Allah onların ruhlarını yeşil kuşların içine yerleştirdi. Bu kuşlar cennet nehirlerine uğrar, meyvelerinden yer ve Arş'ın altında asılı olan altından kandillere geri dönerler. Bu şehitler orada yedikleri, içtikleri ve kaldıkları yerin güzelliğini gördüklerinde: «Kardeşlerimize, cihaddan uzak durmamaları ve savaş anında kaçmamaları için bizim cennette diri olduğumuzu kim haber verecek?» dediler. Yüce Allah: «Ben haber veririm» buyurdu ve: «**Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Rableri katında rızıklara mazhar olmaktadırlar**»*[1] *âyetini indirdi."*[2]

٣٩٣٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا الْحَارِثُ بْنُ أَبِي أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي الْحَارِثُ بْنُ الْفَضِيلِ الْأَنْصَارِيُّ، عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الشُّهَدَاءُ عَلَى بَارِقِ نَهْرٍ بِبَابِ الْجَنَّةِ فِي قُبَّةٍ خَضْرَاءَ يَخْرُجُ عَلَيْهِمْ رِزْقُهُمْ بُكْرَةً وَعَشِيًّا "

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 169

[2] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 3/32-33 (2520).

3936- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Şehitler cennet kapısının yanındaki bir ırmağın kenarında yeşil bir kubbenin içinde olurlar. Rızıkları da cennetten sabah akşam yanlarına getirilir.*"[1]

٣٩٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ السَّقَّا، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنِ زِيَادٍ، قَالَ يُوسُفُ: وَحَدَّثَنَا أَبُو مُوسَى، أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، قَالَا: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: سَأَلْنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ، عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ، ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ [آل عمران: ١٦٩] قَالَ: " أَمَّا إِنَّا قَدْ سَأَلْنَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: أَرْوَاحُهُمْ كَطَيْرٍ خُضْرٍ، تَسْرَحُ فِي الْجَنَّةِ فِي أَيِّهَا شَاءَتْ، ثُمَّ تَأْوِي إِلَى قَنَادِيلَ مُعَلَّقَةٍ بِالْعَرْشِ، قَالَ: فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ إِذِ اطَّلَعَ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ اطِّلَاعَةً، فَقَالَ: سَلُونِي مَا شِئْتُمْ. قَالُوا: يَا رَبَّنَا، مَاذَا نَسْأَلُكَ، وَنَحْنُ فِي الْجَنَّةِ نَسْرَحُ فِي أَيِّهَا شِئْنَا. - قَالَ غَيْرُهُمَا فِي هَذَا الْحَدِيثِ -: فَإِذَا رَأَوْا أَنْ لَا بُدَّ مِنْ أَنْ يُسْأَلُوا، قَالَا فِي حَدِيثِهِمَا، قَالُوا: نَسْأَلُكَ أَنْ تَرُدَّ أَرْوَاحَنَا إِلَى أَجْسَامِنَا، فَنُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللهِ ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ

3937- Mesrûk der ki: Abdullah b. Mes'ûd'a, ***"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Rableri katında rızıklara mazhar olmaktadırlar"***[2] âyetini sorduğumuzda şöyle dedi: Biz de bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sorduğumuzda şöyle buyurdu: *"Onların ruhu yeşil bir kuşun içindedir ve cennette istedikleri gibi gezerler. Sonra Arş'ın altında asılı bulunan kandillere konarlar. Onlar bu şekilde yaşarken Rabbin onlara yönelir ve: «Dilediğinizi benden isteyebilirsiniz» buyurur. Onlar: «Rabbimiz! Cennette istediğimiz gibi dolaşırken daha ne isteyelim?» şeklinde karşılık verirler. Ancak bir*

---

[1] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (1/266), Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/405 (10825), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (5/290), Abd b. Humeyd, *el-Müntehab* (720), İbn Cerîr, *Tefsîr* (4/171-172) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/375).

[2] Âl-i İmrân Sur. 169

şey istemeden bırakılmayacaklarını anlayınca: «Rabbimiz! Ruhlarımızı geri bedenlerimize döndürmeni ve tekrar şehit olmayı istiyoruz!» derler."[1]

Müslim, *Sahîh*'de Yahyâ b. Yahyâ kanalıyla Ebû Muâviye'den rivayet etti.[2]

٣٩٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَحَدٌ يَسُرُّهُ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا إِلَّا الشَّهِيدُ، فَإِنَّهُ يَوَدُّ أَنَّهُ لَوْ رُدَّ إِلَى الدُّنْيَا عَشْرَ مَرَّاتٍ فَاسْتُشْهِدَ مِمَّا رَأَى مِنَ الْفَضْلِ "

3938- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Şehit dışında cennet ahalisinden hiç kimse dünyaya, içindekiler on katıyla kendisine verilse dahi geri dönmeyi istemez. Şehit ise gördüğü ikramdan dolayı on defa dünyaya geri dönmeyi ve tekrar şehit edilmeyi arzular."*[3]

٣٩٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ يُوسف، حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ عَيَّاشٍ الرَّمْلِيُّ، حَدَّثَنَا مُؤَمَّلٌ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ. قَالَ: وَشُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ. وَشُعْبَةَ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ نَفْسٍ تَخْرُجُ مِنَ الدُّنْيَا ولَهَا عِنْدَ اللهِ خَيْرٌ يَسُرُّهَا أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَلَهَا مِثْلُ الدُّنْيَا عَشْرَ مَرَّاتٍ، إِلَّا الشَّهِيدَ فَإِنَّهُ يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا فَيُقْتَلَ فِي سَبِيلِ اللهِ مَرَّةً أُخْرَى - أَوْ قَالَ: عَشْرَ مَرَّاتٍ - لِمَا يَرَى مِنَ الْكَرَامَةِ "

3939- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Şehit dışında, Allah katında hayırlı amelleri olup da ölen hiç kimse dünyaya, içindekiler on katıyla kendisine verilse dahi geri dönmeyi istemez. Şehit ise*

---

[1] Ravileri güvenilir olan mevkûf bir hadistir.

[2] Müslim, *imâret* (121).

[3] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir. Tirmizî 4/187 (1661).

gördüğü ikramdan dolayı bir daha (veya on defa daha) dünyaya geri dönmeyi ve tekrar Allah yolunda öldürülmeyi ister."[1]

٣٩٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ الْأَدِيبُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي مَسَرَّةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنِ يَزِيدَ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا حَيْوَةُ بْنُ شُرَيْحٍ، حَدَّثَنَا أَبُو هَانِئٍ الْخَوْلَانِيُّ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ غَازِيَةٍ تَغْزُو فِي سَبِيلِ اللهِ فَيُصِيبُونَ غَنِيمَةً، إِلَّا تَعَجَّلُوا ثُلُثَيْ أَجْرِهِمْ مِنَ الْآخِرَةِ وَيَبْقَى لَهُمُ الثُّلُثُ، فَإِنْ لَمْ يُصِيبُوا غَنِيمَةً تَمَّ لَهُمْ أَجْرُهُمْ ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ الْمُقْرِئِ

3940- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah'ın yolunda savaşan bir müfreze, ganimet elde ettiğinde âhirette alacakları sevabın üçte ikisini (ganimet olarak) dünyadayken almış olur. Geriye (âhirette) onlara üçte bir kalır. Ancak ganimet elde edemezlerse sevabın tamamı onlar için âhirete kalır."*[2]

Müslim, *Sahîh*'de Mukrî'den rivayet etti.[3]

٣٩٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَقِيلٍ، حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ الْمُسَيَّبِ، حَدَّثَنَا سَالِمُ بْنُ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ سَبْرَةَ بْنِ أَبِي فَاكِهٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ الشَّيْطَانَ قَعَدَ لِابْنِ آدَمَ فِي طُرُقِهِ فَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ: تُسْلِمُ، وَتَذَرُ دِينَكَ وَدِينَ آبَائِكَ، فَعَصَاهُ، فَأَسْلَمَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْهِجْرَةِ، فَقَالَ: أَتُهَاجِرُ وَتَذَرُ أَرْضَكَ وَسَمَاءَكَ، وَإِنَّمَا مَثَلُ الْمُهَاجِرِ كَالْفَرَسِ - يَعْنِي فِي طِوَلِهِ -، فَعَصَاهُ، فَهَاجَرَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْجِهَادِ، فَقَالَ: تُجَاهِدُ: هُوَ جَهْدُ النَّفْسِ وَالْمَالِ، فَتُقَاتِلُ فَتُقْتَلُ، فَتُنْكَحُ الْمَرْأَةُ وَيُقَسَّمُ الْمَالُ، فَعَصَاهُ فَجَاهَدَ ". قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ مِنْهُمْ، فَمَاتَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ

---

[1] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir. Buhârî, *cihâd* (3/208) ve Müslim, *imâret* (108, 109).

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur.

[3] Müslim, *imâret* (153, 154).

يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَإِنْ غَرَقَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ أَوْ وَقَصَتْهُ دَابَّةٌ كَانَ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ ". قَالَ: كَذَا فِي كِتَابِي: سَبْرَةُ بْنُ أَبِي فَاكِهٍ، وَقِيلَ ابْنُ الْفَاكِهِ،

3941- Sebre b. Ebî Fâkih der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) cihadı zikredip şöyle buyurduğunu işittim: *"Şeytan, Ademoğlunun yollarında oturur. Önce onun müslümanlık yolunda oturur ve: «Kendi dinini, atalarının dinini bırakıp müslüman mı olacaksın?» der. Bu kişi şeytana uymayıp müslüman olunca bu kez şeytan onun hicret yolunda oturur ve: «Kendi vatanını, kendi yurdunu bırakıp başka yere mi gideceksin? Oysa hicret eden kişi bağlı at gibidir ve rahat hareket edemez» der. Bu kişi yine şeytana uymayıp hicret edince bu kez şeytan onun cihad yolunda oturur ve: «Cihada çıkıp canını ve malını ortaya mı koyacaksın? Bu durumda öldürüleceksin, karınla bir başkası evlenecek ve malın da başkaları arasında paylaştırılacak» der. Bu kişi yine şeytana uymayıp cihada çıkar."*

Sonrasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"(Şeytana uymayıp) böyle yapan (cihada çıkan) ve ölen kişi, Yüce Allah tarafından cennete sokulmayı hak eder. Bu yolda boğularak ölen kişi, Yüce Allah tarafından cennete sokulmayı hak eder. Bu yolda bineğinden düşerek de ölen kişi, Yüce Allah tarafından cennete sokulmayı hak eder"* buyurdu.[1]

Benim kitabımda bu şekilde Sebre b. Ebî Fâkih olarak geçer. Onun için İbnu'l-Fâkih diyenler de vardır.

٣٩٤٢ - وَقَدْ. أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا طَارِقُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ طَارِقٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ يَعْنِي مُوسَى بْنَ الْمُسَيَّبِ، قَالَ: سَمِعْتُ سَالِمَ بْنَ أَبِي الْجَعْدِ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي جَابِرُ بْنُ أَبِي سَبْرَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَذْكُرُ الْجِهَادَ، فَقَالَ: " إِنَّ الشَّيْطَانَ جَلَسَ لِابْنِ آدَمَ بِطُرُقِهِ، فَجَلَسَ لَهُ عَلَى طَرِيقِ الْإِسْلَامِ ". فَذَكَرَهُ بِنَحْوِهِ. غَيْرَ أَنَّهُ زَادَ فِي ذِكْرِ الْهِجْرَةِ " وَمَوْلِدُكَ فَتَضِيعُ عِيَالُكَ " وَذَكَرَ فِي الْجِهَادِ أَيْضًا، " وَتَضِيعُ عِيَالُكَ " وَلَمْ يُذْكَرْ مَثَلَ الْمُهَاجِرِ. وَقَالَ: فِي آخِرِهِ: " مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَخَرَّ مِنْ دَابَّتِهِ، فَمَاتَ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللهِ، وَإِنْ لَسَعَتْهُ دَابَّةٌ فَمَاتَ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللهِ، وَإِنْ غَرِقَ فَمَاتَ وَقَعَ أَجْرُهُ

[1] İsnâdı sahihtir. Nesâî, *cihâd* (6/21).

عَلَى اللهِ، وَإِنْ قُتِلَ وقْصًا - يَعْنِي صَبْرًا - فَحَقٌّ عَلَى اللهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ ". قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " كَذَا فِي كِتَابِي جَابِرُ بْنُ سَبْرَةَ ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ أَبُو مُصْعَبٍ أَحْمَدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ مُوسَى بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ أَبِي سَبْرَةَ، وَهُوَ فِي الثَّانِي وَالسَّبْعِينَ مِنَ التَّارِيخِ

3942- Câbir b. Ebî Sebre der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurduğunu işittim: "*Şeytan, Ademoğlunun yollarında oturur. Önce onun müslümanlık yolunda oturur...*" Sonrasında ravi bir öncekinin aynısını aktarır. Ancak hicret konusunda: "*Doğup büyüdüğün yeri bırakıp gidecek misin? Bu durumda çoluk çocuğunu heba edeceksin*" ilavesini yapar. Yine cihad konusunda: "*Çoluk çocuğunu kaybedeceksin*" ilavesini yapar. Hicret eden için verilen örneği ise zikretmez. Sonunda da Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) naklen şöyle der: "*(Şeytana uymayıp) böyle yapan (cihada çıkan) ve bineğinden düşüp ölen kişiye Yüce Allah cihad sevabının tümünü verir. Bu yolda bir hayvan tarafından sokulup ölmesi halinde de Yüce Allah cihad sevabının tümünü verir. Yine bu yolda boğularak ölmesi halinde de Yüce Allah cihad sevabının tümünü verir. Vurularak ölmesi halinde de Yüce Allah tarafından cennete sokulmayı hak eder.*"[1]

Beyhakî der ki: Benim kitabımda bu şekilde Câbir b. Ebî Sebre olarak geçer.

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet olunmuştur.

٣٩٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، ح. وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، أخبرنا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، قَالَا: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ نَجْدَةَ، حَدَّثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ ثَابِتِ بْنِ ثَوْبَانَ. وَفِي رِوَايَةِ أَبِي دَاوُدَ، عَنِ ابْنِ ثَوْبَانَ، عَنْ أَبِيهِ، يُرَدُّ إِلَى مَكْحُولٍ، إِلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ غنم الْأَشْعَرِيِّ، أَنَّ أَبَا مَالِكٍ الْأَشْعَرِيَّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَنْ فُصِلَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَمَاتَ أَوْ قُتِلَ فَهُوَ شَهِيدٌ، أَوْ وَقَصَهُ فَرَسُهُ، أَوْ بَعِيرُهُ، أَوْ لَدَغَتْهُ هَامَةٌ، أَوْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ. بِأَيِّ خَيْفٍ شَاءَ اللهُ فَإِنَّهُ شَهِيدٌ، وَإِنَّ لَهُ الْجَنَّةَ"

3943- Ebû Mâlik el-Eş'arî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Kişi Allah yolunda (savaş niyetiyle) çıkar da ölür veya öldürülürse şehittir. Atından ya da devesinden düşerek veya bir hayvan tarafından sokularak veya bu yolda yatağındayken veya Allah'ı dilediği başka bir şekilde ölürse yine şehittir ve ona cennet vardır."*[1]

٣٩٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي بَكْرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْدَانَ الصَّيْرَفِيُّ، بِمَرْوَ، حَدَّثَنَا أَبُو قِلَابَةَ، حَدَّثَنَا رَوْحٌ، حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ مُوسَى: حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ يخامِرٍ، أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ، حَدَّثَهُمْ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللهِ مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ فَوَاقَ نَاقَةٍ فَقَدْ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَمَنْ سَأَلَ اللهَ الْقَتْلَ مِنْ عِنْدِ نَفْسِهِ صَادِقًا، ثُمَّ مَاتَ أَوْ قُتِلَ، فَلَهُ أَجْرُ شَهِيدٍ "

3944- Muâz b. Cebel'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allah yolunda bir deve sağımlığı kadar dahi olsa savaşan bir müslüman cenneti hak eder. Samimi bir şekilde içinden Allah yolunda öldürülmeyi dileyen, sonra da ölen veya öldürülen kişiye de şehit sevabı vardır."*[2]

٣٩٤٥ - وَحَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْفَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الْهِلَالِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ مُوسَى، أَنَّ مَالِكَ بْنَ يخامِرٍ، حَدَّثَهُمْ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: " مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَوَاقَ نَاقَةٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَمَنْ سَأَلَ الْقَتْلَ مِنْ قَلْبِهِ صَادِقًا ثُمَّ مَاتَ أَوْ قُتِلَ، فَلَهُ أَجْرُ شَهِيدٍ. وَمَنْ جُرِحَ جُرْحًا، أَوْ نُكِبَ نَكْبَةً فِي سَبِيلِ اللهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَغْزَرِ مَا كَانَتْ لَوْنُهَا زَعْفَرَانٌ، وَرِيحُهَا كَالْمِسْكِ، وَمَنْ جُرِحَ جُرْحًا فِي سَبِيلِ اللهِ كَانَ عَلَيْهِ طَابَعُ الشُّهَدَاءِ ".

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Dâvud 3/19 (2499).

[2] İsnâdı ceyyiddir, ancak kopukluk vardır. Tirmizî, *cihâd* (1654, 1657).

3945- Muâz b. Cebel der ki: "Allah yolunda bir deve sağımlığı kadar dahi olsa savaşan kişi cenneti hak eder. Samimi bir şekilde içinden Allah yolunda öldürülmeyi isteyen sonra da ölen veya öldürülen kişiye de şehit sevabı vardır. Allah'ın yolunda bir yara alan veya sıkıntıya düşen kişi, kıyamet gününde huzura bu yara (veya sıkıntısı) dünyadaki en canlı haliyle, zafirân renginde ve misk gibi bir kokuyla çıkar. Yüce Allah'ın yolunda kişinin aldığı bir yara onun üzerinde şehitlik mührü olur."[1]

٣٩٤٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُصَفَّى، حَدَّثَنَا بَقِيَّةُ، عَنِ ابْنِ ثَوْبَانَ، عَنْ أَبِيهِ، يَرُدُّ إِلَى مَكْحُولٍ، إِلَى مَالِكِ بْنِ يخامِرٍ، أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ، حَدَّثَهُمْ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: فَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِمَعْنَاهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ فِي آخِرِهِ: " وَمَنْ جُرِحَ بِهِ جِرَاحٌ فِي سَبِيلِ اللهِ كان عَلَيْهِ طَابَعَ الشُّهَدَاءِ".

3946- Muâz b. Cebel bildirir: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim..." Sonrasında ravi söz konusu hadisi zikreder, ancak sonunda: *"Yüce Allah'ın yolunda kişinin üzerinde çıkan bir çıban da onun üzerinde şehitlik mührü olur"* lafzını kullanır.[2]

Halîmî der ki: "Böylesi bir kişiye şehitlik mührü vurulması konusu, Allah yolunda canlarını ortaya koymaları, samimiyetleri ve ihlâsları bakımından normal şehitlerle aynı gayret ve çabayı göstermelerinden, içleri ve dışlarının Allah'a itaat noktasında benzer olmasından dolayıdır.

Şahadetin mânâlarına gelince, kelimenin aslı *tebyîn* (açıklama) anlamındadır. Yüce Allah: *"Allah şahitlik etti"*[3] buyurur. Yani Allah, kullarına onların ilahı olduğunu, kendisinden başka ilah bulunmadığını delilleriyle ortaya koyup açıklamış, bunu da kulların akıllarına, idraklerine açık seçik bir şekilde yerleştirmiştir. Bundan dolayı şahitlerin şahitliğine de *beyyine* (açığa çıkarma) denilmiştir.

---

[1] Ravileri güvenilirdir, ancak isnadı illetlidir. Nesâî, *cihâd* (6/25).

[2] Ravileri güvenilirdir, ancak isnadında kopukluk vardır. Ebû Dâvud 3/46 (2541).

[3] Âl-i İmrân Sur. 18

Şehidin anlamı için kıyamet gününde resullerin konumunda olması ve resuller gibi diğerlerinin lehinde şahitlik etmesi olduğunu söyleyenler de vardır. Yüce Allah: *"Peygamberler ve şahitler getirilir ve aralarında hakkaniyetle hüküm verilir"*[1] buyurmuştur. Şehid de şahitliği olan kişidir."[2]

Halîmî'den başkaları ise bu konuda şöyle der: Şehidin değişik anlamları vardır. Bunlardan biri cennete gireceğinin açıklanması, bu yönde lehinde şahitlik yapılması, rahmet ile nimetlere mazhar olmasıdır. Bir diğeri rahmet meleklerinin yanında hazır (şahit) bulunmasıdır. Bir diğeri Yüce Allah'ın rahmetiyle cennette olan şeylere şahit olmasıdır.

٣٩٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ قَيْسٍ الْجُذَامِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ لِلْقَتِيلِ عِنْدَ اللهِ سِتَّ خِصَالٍ: يُغْفَرُ لَهُ خَطِيئَتُهُ فِي أَوَّلِ دَفعَةٍ مِنْ دَمِهِ، وَيُجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَيُحَلَّى حُلَّةَ الْكَرَامَةِ، وَيَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ، وَيُؤْمَنُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ، وَيُزَوَّجُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ ".

3947- Kays el-Cuzâmî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"(Allah yolunda) öldürülen kişinin Yüce Allah'ın katında altı özelliği vardır. Kanının ilk damlasıyla günahları bağışlanır. Kabir azabından korunur. Kendisine keramet giysisi giydirilir. Cennetteki yerini görür. (Kıyametteki) büyük korkudan emin olur. Cennet hurileriyle evlendirilir."*[3]

٣٩٤٨ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا بَقِيَّةُ، عَنِ ابْنِ ثَوْبَانَ، عَنْ أَبِيهِ، يَرُدُّهُ إِلَى مَكْحُولٍ، إِلَى كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ، أَنَّ قَيْسٍ الْجُذَامِيِّ، حَدَّثَهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لِلْقَتِيلِ عِنْدَ اللهِ سِتُّ خِصَالٍ " - فَذَكَرَهُنَّ - غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " حُلَّةُ الْإِيمَانِ "

---

[1] Zümer Sur. 69

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (2/467).

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Ahmed, *Müsned* (4/200) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/378) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (5/33).

3948- Kays el-Cuzâmî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"(Allah yolunda) öldürülen kişinin Yüce Allah'ın katında altı özelliği vardır..."* Sonrasında ravi bu altı hasleti zikreder. Ancak *"Keramet giysisi"* yerine *"İman giysisi"* lafzını kullanır.[1]

٣٩٤٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا خَلْفُ بْنُ عَمْرٍو الْعَكْبَرِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، ح، وأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَارِسِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ الذُّهَلِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ بَحِيرِ بْنِ سَعْدٍ الْكُلَاعِيِّ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّ لِلشَّهِيدِ عِنْدَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ خِصَالًا: يَغْفِرُ لَهُ فِي أَوَّلِ دَفْعَةٍ مِنْ دَمِهِ، وَيَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ، وَيُحَلَّى عَلَيْهِ حُلَّةُ الْإِيمَانِ، وَيُزَوَّجُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ، وَيُجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَيَأْمَنُ يَوْمَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ، وَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجُ الْوَقَارِ، الْيَاقُوتَةُ مِنْهُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا، وَمَا فِيهَا، وَيُزَوَّجُ اثْنَيْنِ وَسَبْعِينَ زَوْجَةً مِنَ الْحُورِ الْعِينِ، وَيُشَفَّعُ فِي سَبْعِينَ إِنْسَانًا مِنْ أَقَارِبِهِ "

3949- Mikdâm b. Ma'dikerib'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Şehidin Yüce Allah'ın katında altı özelliği vardır. Kanının ilk damlasıyla günahları bağışlanır. Cennetteki yerini görür. Kendisine iman giysisi giydirilir ve cennet hurileriyle evlendirilir. Kabir azabından korunur ve (kıyametteki) büyük korkudan emin olur. Başına vakar tacı konulur ki ondaki bir tane yakut, dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır. Cennette yetmiş iki huri ile evlendirilir ve akrabalarından yetmiş kişiye şefaat eder."*[2]

٣٩٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْمُؤَمِّلِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَيْهَقِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ النَّيْسَابُورِيُّ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ الزَّنْجِيُّ، عَنْ شُرَيْكِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي نَمِرٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الشُّهَدَاءُ ثَلَاثَةٌ: رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ مُحْتَسِبًا فِي سَبِيلِ اللهِ يُرِيدُ أَنْ لَا يُقْتَلَ، وَلَا يَقْتِلَ، وَلَا يُقَاتِلَ، يُكَثِّرُ سَوَادَ الْمُسْلِمِينَ، فَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ غُفِرَتْ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir. Tirmizî 4/187-188 (1663) ve İbn Mâce 3/935 (2799).

لَهُ ذُنُوبُهُ كُلُّهَا، وَأُجِيرَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأُومِنَ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ، وَزُوِّجَ مِنَ الْحُورِ الْعَيْنِ، وَحُلِّيَتْ عَلَيْهِ حُلَّةُ الْكَرَامَةِ، وَوُضِعَ عَلَى رَأْسِهِ تَاجُ الْوَقَارِ وَالْخُلْدِ. وَالثَّانِي رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ مُحْتَسِبًا يُرِيدُ أَنْ يَقْتِلَ، وَلَا يُقْتَلَ، فَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ كَانَتْ رُكْبَتُهُ مَعَ رُكْبَةِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مليكٍ مُقْتَدِرٍ. وَالثَّالِثُ رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ مُحْتَسِبًا يُرِيدُ أَنْ يَقْتِلَ وَيُقْتَلَ، فَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَاهِرًا سَيْفَهُ، وَاضِعَهُ عَلَى عَاتِقِهِ، وَالنَّاسُ جَاثُونَ عَلَى الرُّكَبِ يَقُولُونَ: أَلَا أَفْسِحُوا لَنَا مَرَّتَيْنِ فَإِنَّا قَدْ بَذَلْنَا دِمَائِنَا وَأَمْوَالَنَا لِلَّهِ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ قَالُوا ذَلِكَ لِإِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ أَوْ لِنَبِيٍّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ، لَتَنَحَّى لَهُمْ عَنِ الطَّرِيقِ لِمَا يَرَى مِنْ وَاجِبِ حَقِّهِمْ حَتَّى يَأْتُوا مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ، فَيَجْلِسُونَ فَيَنْظُرُونَ كَيْفَ يَقْضِي بَيْنَ النَّاسِ، لَا يَجِدُونَ غَمَّ الْمَوْتِ، وَلَا يَغْتَمُّونَ فِي الْبَرْزَخِ، وَلَا يفْزَعُهُمُ الصَّيْحَةُ، وَلَا يَهُمُّهُمُ الْحِسَابُ، وَلَا الْمِيزَانُ، وَلَا الصِّرَاطُ يَنْظُرُونَ كَيْفَ يَقْضِي بَيْنَ النَّاسِ، وَلَا يَسْأَلُونَ شَيْئًا إِلَّا أُعْطُوا، وَلَا يَشْفَعُونَ فِي شَيْءٍ إِلَّا شُفِّعُوا فِيهِ، وَيُعْطَى مِنَ الْجَنَّةِ مَا أَحَبَّ، وَيَنْزِلُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ أَحَبَّ ". " مُحَمَّدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ النَّيْسَابُورِيُّ غَيْرُهُ أَوْثَقُ مِنْهُ "

3950- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şehitler üç çeşittir. Birincisi, kişi Allah yolunda, karşılığını Allah'tan bekleyerek canını ve malını ortaya koyarak savaşa çıkar. Ancak savaşta ne öldürmeyi, ne de öldürülmeyi ister. Müslümanların sayısını arttırmaktan öte gitmez. Bu kişi ölür veya öldürülürse bütün günahları bağışlanır, kabir azabından korunur, (kıyamet günündeki) büyük korkudan emin olur. Cennet hurileriyle evlendirilir. Kendisine keramet giysisi giydirilir ve başına da vakar ile sonsuzluk tacı konur. İkincisi ise, kişi karşılığını Yüce Allah'tan bekleyerek ve canı ile malını ortaya koyarak savaşa çıkar. Bu savaşta öldürmeyi fakat öldürülmemeyi ister. Bu kişi ölür veya öldürülürse Yüce Allah'ın dostu Hz. İbrahim'le yan yana olur ve muktedir olan hükümranın (Allah'ın) huzurunda Sadâkat Koltuğu'nda oturur. Üçüncüsü, kişi karşılığını Yüce Allah'tan bekleyerek, canı ile malını ortaya koyarak, hem öldürmek hem de ölmek niyetiyle savaşa katılır. Bu kişi de ölür veya öldürülürse kıyamet gününde kılıcını çekmiş ve omzuna dayamış bir şekilde gelir. O sırada diz çökmüş olan insanlara: «Yolu açın! Yolu açın! Biz ki Yüce Allah için kanlarımızı ve mallarımızı feda ettik!» der."*

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle devam etti: *"Canım elinde olana yemin olsun ki böylesi kişiler bunu Allah'ın dostu Hz. İbrahim'e veya diğer peygamberlerden herhangi birine deseler bunu onların hakkı görüp yollarından çekilirler. Sonrasında Arş'ın sağında bulunan nurdan minberler üzerine gelip otururlar. İnsanlar arasında nasıl hüküm verildiğini seyrederler. Ölüm derdi çekmeden, berzahta beklemeden, sayhadan (kıyamet çığlığından) korkmadan, hesap, Mizan ve Sırat endişesi taşımadan insanlar arasında nasıl hüküm verildiğini seyrederler. Ne isterlerse kendilerine verilir. Hangi konuda şefaatçi olmak isterlerse bu hak onlara tanınır. Cennette istedikleri ne varsa kendilerine verildiği gibi cennette istedikleri yerde de ikamet ederler."*[1]

Muhammed b. Muâviye en-Nîsâbûrî, başkalarından daha zayıf olan biridir.

٣٩٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَغَدْوَةٌ فِي سَبِيلِ اللهِ أَوْ رَوْحَةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ الْقَعْنَبِيِّ

3951- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah yolunda sabah veya akşam vakti yol alma dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır."*[2]

Müslim, *Sahîh*'de Ka'nebî'den rivayet etti.[3]

٣٩٥٢ - حَدَّثَنَا الْإِمَامُ أَبُو الطَّيِّبِ سَهْلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ - رَحِمَهُ اللهُ إِمْلَاءً -، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَمْرٍو، قِرَاءَةً عَلَيْهِمْ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْأَصَمُّ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ، أَخْبَرَنَا أَبِيَّ، وَشُعَيْبَ بْنَ اللَّيْثِ، حدثنا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ أَبِي يَزِيدَ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ اللَّجْلَاجِ، عَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* 2/284 (1715).

[2] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim, *imâret* (112) ve Buhârî, *cihâd* (3/202).

أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " لَا يَجْتَمِعُ غُبَارٌ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَدُخَانُ جَهَنَّمَ فِي جَوْفِ عَبْدٍ أَبَدًا، وَلَا يَجْتَمِعُ الشُّحُّ وَالْإِيمَانُ فِي قَلْبِ عَبْدٍ أَبَدًا "

3952- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Yüce Allah yolunda solunan toz ile cehennem ateşinin dumanı kulun içinde asla bir araya gelmezler. Bir kulun kalbinde iman ile cimrilik bir arada bulunmazlar."*[1]

٣٩٥٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا جَدِّي، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، أَنَّ أَبَا شُرَيْحٍ الْمَعافِرِيَّ، حَدَّثَهُ، عَنْ ابْنِ هَانِئٍ، عَنْ أَبِي عَلِيٍّ الْجَنْبِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ رَضِيَ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ ". قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: فَحَمِدْتُ اللهَ تَعَالَى، وَكَبَّرْتُ، وَسُرِرْتُ بِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " وَأُخْرَى يَرْفَعُ اللهُ بِهَا أَهْلَهَا فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، أَوْ أَبْعَدُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ " قَالَ: قُلْتُ: وَمَا ذَاكَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ، الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ ". وَقَدْ أَخْرَجْنَاهُ فِي كِتَابِ السُّنَنِ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ وَهْبٍ، عَنْ ابن هَانِئٍ، وَمَنْ ذَلِكَ الْوَجْهِ أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ

3953- Ebû Saîd el-Hudrî bildiriyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Rab olarak Allah'a, din olarak İslam'a, resûl olarak da Muhammed'e razı olan kişi cenneti hak eder"* buyurduğunu işittim. Bunun üzerine Allah'a hamd edip tekbir getirdim ve bu duruma sevindim. Devamında Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Bir tanesi daha var ki Yüce Allah bunu yapanların derecesini cennette yüz derece daha arttırır ki her iki derece arasında yer ile gök arası kadar veya daha fazla bir mesafe vardır"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Nedir o?" diye sorduğumda: *"Allah yolunda cihaddır! Allah yolunda cihaddır!"* buyurdu.[2]

Bunu *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da İbn Vehb kanalıyla İbn Hâni'den zikrettik.[3]

---

[1] İsnâdında meçhul ravi vardır. Nesâî, *cihâd* (6/13-14).

[2] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 2/183-184 (1529).

[3] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (9/158).

Aynı kanalla Müslim, *Sahîh*'de rivayet etti.[1]

٣٩٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، أَنَّ أَبَا عُشَانَةَ الْمَعافِرِيَّ، حَدَّثَهُ، أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " إِنَّ أَوَّلَ ثُلَّةٍ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ الْفُقَرَاءَ الْمُهَاجِرُونَ الَّذِينَ يُتَّقَى بِهِمُ الْمَكَارِهُ، إِذَا أُمِرُوا سَمِعُوا وَأَطَاعُوا، وَإِنْ كَانَتْ لِرَجُلٍ مِنْهُمْ حَاجَةٌ إِلَى السُّلْطَانِ لَمْ تُقْضَ لَهُ حَتَّى يَمُوتَ، وَهِيَ فِي صَدْرِهِ، وَإِنَّ اللهَ يَدْعُو يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْجَنَّةَ، فَتَأْتِي بِزُخْرُفِهَا وَزِينَتِهَا، فَيَقُولُ: أَيْنَ عِبَادِيَ الَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ، وَقُتِلُوا، وأُوذُوا فِي سَبِيلِي وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِي ادْخُلُوا الْجَنَّةَ، فَيَدْخُلُونَهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ، فَتَأْتِي الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ: رَبَّنَا نَحْنُ نُسَبِّحُ لَكَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ، وَنُقَدِّسُ لَكَ مِنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ آثَرْتَهُمْ عَلَيْنَا، فَيَقُولُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: هَؤُلَاءِ الَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِي وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي، فَتَدْخُلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ ﴿مِنْ كُلِّ بَابٍ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾ [الرعد: ٢٤] "

3954- Abdullah b. Amr b. el-Âs der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Cennete ilk girecek topluluk, Muhacirlerin fakirleridir. Zira kötülükler bunlarla defedilir ve bir emir verildiğinde dinleyip yerine getirirler. İçlerinden birinin yöneticiden bir ihtiyacı olduğu zaman bu ihtiyacı giderilmez, ölünceye kadar içinde kalırdı. Yüce Allah kıyamet gününde cenneti çağırınca bütün süsleri ve güzellikleriyle gelir. Sonra Yüce Allah: «Allah yolunda savaşıp ölen, benim yolumda eziyet gören, yolumda cihad eden kullarım nerede? Cennete girin» buyurur. Bu şekilde hesaba çekilmeden ve ceza görmeden cennete girerler. Melekler gelip: «Rabbimiz! Biz ki gece gündüz seni tesbih ve takdis ediyoruz. Bizlere tercih ettiğin bu kişiler kim?» dediğinde, Yüce Rabbimiz: «Onlar benim yolumda öldürülen ve eziyetlere katlanan kişilerdir» buyurur. Bunun üzerine melekler gider, onların yanına her kapıdan girip: **"Sabrettiğinize karşılık size selam olsun! Burası Dünya yurdunun ne güzel sonucudur"**[2] derler."*[3]

---

[1] Müslim, *imâret* (116).

[2] Ra'd Sur. 24

[3] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/168), Hâkim, *Müstedrek* (2/71-72) ve İbn Cerîr,

٣٩٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْمِعْقَلِيُّ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ عَيَّاشِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَتَعْلَمُ أَوَّلَ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي؟ " قُلْنَا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: " فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ وَيَسْتَفْتِحُونَ، فَيَقُولُ لَهُمُ الْخَزَنَةُ: أَوَ قَدْ حُوسِبْتُمْ؟ قَالُوا: بِأَيِّ شَيْءٍ تُحَاسِبُونَنَا؟ وَإِنَّمَا كَانَتْ أَسْيَافُنَا عَلَى عَوَاتِقِنَا فِي سَبِيلِ اللهِ حَتَّى مِتْنَا عَلَى ذَلِكَ ". قَالَ: " فَيُفْتَحُ لَهُمْ فَيَقِيلُونَ فِيهَا أَرْبَعِينَ عَامًا قَبْلَ أَنْ يَدْخلَهَا النَّاسُ "

3955- Abdullah b. Amr der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Ümmetimden cennete ilk girecek olanların kimler olduğunu biliyor musun?"* diye sorunca: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bunlar Muhacirlerin fakirleridir. Bunlar kıyamet gününde cennetin kapısına gelip açılmasını isterler. Kapıdaki bekçiler: «Hesabınız görüldü mü?» diye sorunca: «Bizden neyin hesabını soracaksınız? Biz ki Allah yolunda ölene kadar kılıçlarımızı omuzlarımızda taşımıştık» cevabını verirler. Bunun üzerine cennet kapıları açılıp içeriye girerler. Diğer insanlar cennete girmeden de kırk yıl öncesinden onlar girmiş olurlar."*[1]

٣٩٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، أَخْبَرَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ صَفْوَانَ يَعْنِي ابْنَ عَمْرٍو، عَنِ أَبِي الْمُثَنَّى، عَنْ عُتْبَةَ بْنِ عَبْدٍ السُّلَمِيِّ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْقَتْلَى ثَلَاثَةٌ: رَجُلٌ مُؤْمِنٌ جَاهَدَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ حَتَّى إِذَا لَقِيَ الْعَدُوَّ قَاتَلَهم حَتَّى يُقْتَلَ فَذَاكَ الشَّهِيدُ الْمُمْتَحَنُ فِي جَنَّةِ اللهِ تَحْتَ عَرْشِهِ لَا يَفْضُلُهُ النَّبِيُّونَ إِلَّا بِدَرَجَةِ النُّبُوَّةِ، وَرَجُلٌ مُؤْمِنٌ فَرَقَ عَلَى نَفْسِهِ مِنَ الذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا، جَاهَدَ بِمَالِهِ وَنَفْسِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ حَتَّى إِذَا لَقِيَ الْعَدُوَّ، قَاتَلَ حَتَّى يُقْتَلَ فَتِلْكَ مَصْمَصَةٌ تَحْبِطُ مِنْ ذُنُوبِهِ وَخَطَايَاهُ إِنَّ السَّيْفَ مَحَا الْخَطَايَا، وَأُدْخِلَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شَاءَ، فَإِنَّ لَهَا ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ، وَلِجَهَنَّمَ سَبْعَةُ أَبْوَابٍ، وَبَعْضُهَا أَفْضَلُ مِنْ بَعْضٍ،

Tefsîr (4/216).

[1] Ravileri güvenilirdir. Hâkim, *Müstedrek* (2/70).

وَرَجُلٌ مُنَافِقٌ جَاهَدَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ حَتَّى إِذَا لَقِيَ الْعَدُوَّ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللهِ حَتَّى يُقْتَلَ، فَإِنَّ ذَلِكَ فِي النَّارِ إِنَّ السَّيْفَ لَا يَمْحُو النِّفَاقَ "

3956- Ashâbdan Utbe b. Abd es-Sülemî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"(Savaşta) öldürülenler üç çeşittir. Biri, canıyla ve malıyla Yüce Allah'ın yolunda cihad etmiş biridir ki, düşmanla karşılaştığında ölene kadar savaşmıştır. İşte şehit olan kişi budur ve Yüce Allah'ın Arş'ının altında bulunan bahçede ferahlık içinde yaşayacaktır. Peygamberler de ancak peygamberlik sıfatlarıyla ondan üstün olacaklardır. Diğeri ise birçok günah ve hata işlemiş olan mümin kişidir. Bu da malıyla ve canıyla Yüce Allah'ın yolunda cihad etmiş, düşmanla karşılaştığında da ölene kadar savaşmıştır. Bu şehidin günah ve hataları yıkanıp temizlenecektir. Zira (salladığı) kılıç hatalarını siler ve cennetin kapılarından istediğinden içeriye girer. Cennetin yedi kapısı, cehennemin de yedi kapısı vardır. Cennetin her bir kapısı da diğerinden üstündür. Diğer biri de, münafık biridir ki bu kişi malıyla ve canıyla Yüce Allah'ın yolunda cihad etmiş, düşmanla karşılaştığında da ölene kadar savaşmıştır. Bu kişi cehennemdedir. Zira kılıç münafıklığı gidermez."*[1]

٣٩٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُقْبَةَ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ دِينَارٍ الْهُذَلِيِّ، عَنْ أَبِي يَزِيدَ الْخَوْلَانِيِّ، أَنَّهُ سَمِعَ فَضَالَةَ بْنَ عُبَيْدٍ الْأَنْصَارِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الشُّهَدَاءُ أَرْبَعَةٌ: فَمُؤْمِنٌ جَيِّدُ الْإِيمَانِ لَقِيَ الْعَدُوَّ، فَصَدَقَ اللهَ فَقَاتَلَ حَتَّى يُقْتَلَ، فَذَلِكَ الَّذِي يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ أَعْيُنَهُمْ، وَرَفَعَ رَأْسَهُ حَتَّى وَقَعَتْ قَلَنْسُوَتُهُ كَانَتْ عَلَى رَأْسِهِ، أَوْ رَأْسِ عُمَرَ، فَهَذَا فِي الدَّرَجَةِ الْأُولَى. وَرَجُلٌ مُؤْمِنٌ جَيِّدُ الْإِيمَانِ إِذَا لَقِيَ الْعَدُوَّ فَكَأَنَّمَا يَضْرِبُ جِلْدَهُ بِشَوْكِ الطَّلْحِ مِنَ الْجُبْنِ آتَاهُ سَهْمٌ غَرْبٌ، فَقَتَلَهُ. فَهَذَا فِي الدَّرَجَةِ الثَّانِيَةِ. وَرَجُلٌ مُؤْمِنٌ خَلَطَ عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا، لَقِيَ الْعَدُوَّ فَصَدَقَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ، فَقُتِلَ، فَهَذَا فِي الدَّرَجَةِ الثَّالِثَةِ. وَرَجُلٌ أَسْرَفَ عَلَى نَفْسِهِ فَلَقِيَ الْعَدُوَّ، فَقَاتَلَ حَتَّى يُقْتَلَ، فَهَذَا فِي الدَّرَجَةِ الرَّابِعَةِ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî, *terğîb* (2/316-317).

3957- Ömer b. el-Hattâb der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Şehitler dört derecelidir: Biri, sağlam imanlı mümindir ki düşmanla karşılaştığında Yüce Allah'a sadık kalmış ve öldürülmüştür. İşte insanların, kıyamet günü başlarını şöyle kaldırıp kendisine baktıkları kişi budur."* Göstermek için başını öyle kaldırdı ki takkesi düştü. —Ravi der ki: Veya Ömer'in, bunu rivayet edip gösterirken takkesi düştü.—

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle devam etti: *"İşte bu, ilk derecede olan bir şehittir. Diğer bir kişi de, yine sağlam imanlı bir mümindir. Düşmanla karşılaştığında, sanki bedenine ağaç dikeni batmış gibi ürkeklik içinde savaşmış ve şaşkın bir okla öldürülmüştür. Bu, ikinci derecede olan bir şehittir. Diğeri, (hayattayken) iyi işlerine kötü işler de karışmış olan mümin kişidir. Bu da düşmanla karşılaştığında Yüce Allah'a sadık kalıp öldürülene kadar savaşmıştır. Bu üçüncü derecede olan bir şehittir. Diğer bir kişi de çok fazla günah işleyerek kendini heba etmiş mümin kişidir. Düşmanla karşılaştığında öldürülünceye kadar savaşmıştır. Bu da dördüncü derecede bir şehittir."*[1]

٣٩٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ بن السَّقَّا، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلْمَغْنَمِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلذِّكْرِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِيُرَى مَكَانُهُ، فَمَنْ فِي سَبِيلِ اللهِ؟ قَالَ: " مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللهِ هِيَ أَعْلَى، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللهِ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَرْبٍ وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ غُنْدَرٍ، عَنْ شُعْبَةَ

3958- Ebû Mûsa der ki: Adamın biri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve: "Ganimet için savaşan veya şöhret için savaşan veya saygınlık kazanmak için savaşan kişilerden hangisi Yüce Allah'ın yolunda savaşmış olur?" diye sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah'ın sözünün (hükümlerinin) yüceltilmesi için savaşan kişi Allah'ın yolunda savaşmış olur"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/177-178 (1644).

[2] Ravilerinin tümü güvenilir olan sahih bir hadistir.

Buhârî, *Sahîh*'de Süleyman b. Harb'dan[1] ve Buhârî ve Müslim de Gunder kanalıyla Şu'be'den rivayet etti.[2]

٣٩٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ حَاتِمٍ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْوَضَّاحِ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ حَنَانِ بْنِ خَارِجَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو: يَا رَسُولَ اللهِ أَخْبِرْنِي عَنِ الْجِهَادِ وَالْغَزْوِ، فَقَالَ: " يَا عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو، إِنْ قَاتَلْتَ صَابِرًا مُحْتَسِبًا، بَعَثَكَ اللهُ صَابِرًا مُحْتَسِبًا، وَإِنْ قَاتَلْتَ مُرَائِيًا مُكَاثِرًا، بَعَثَكَ اللهُ مُرَائِيًا مُكَاثِرًا، يَا عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو عَلَى أَيِّ حَالٍ قَاتَلْتَ، أَوْ قُتِلْتَ بَعَثَكَ اللهُ عَلَى ذَلِكَ الْحَالِ "

3959- Hanân b. Hârice bildiriyor: Abdullah b. Amr: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana cihadı ve savaşı anlat" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurdu: *"Ey Abdullah b. Amr! Allah'ın yolunda sabrederek ve karşılığını O'ndan bekleyerek savaşırsan Allah da seni sabreden ve yaptığının karşılığını Allah'tan bekleyen biri olarak diriltir. Ancak gösteriş ya da ganimet için savaşırsan Allah da seni riyakâr ve mal peşinde olan biri olarak diriltir. Ey Abdullah b. Amr! Hangi hal (niyet) üzere savaşırsan, Yüce Allah da seni o şekilde diriltir."*[3]

٣٩٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ بَقِيَّةَ بْنِ الْوَلِيدِ، عَنْ بَحِيرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ أَبِي بَحْرِيَّةَ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " الْغَزْوُ غَزْوَانِ، فَأَمَّا مَنِ ابْتَغَى وَجْهَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَأَطَاعَ الْإِمَامَ، وَأَنْفَقَ الْكَرِيمَةَ، وَاجْتَنَبَ الْفَسَادَ، فإن نَوْمُهُ وَنُبْهُهُ أَجْرٌ كُلُّهُ، وَأَمَّا مِنْ غَزَى فَخْرًا وَرِيَاءً، وَسُمْعَةً، وعَصَى الْإِمَامَ، وَأَفْسَدَ، فَإِنَّهُ لَا يَرْجِعُ بِكَفَافٍ "

3960- Muâz b. Cebel'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İki türlü savaşılır. Yüce Allah'ın rızasını umarak, devlet başkanına*

---

[1] Buhârî, *cihâd* (3/206).

[2] Buhârî, *hums* (4/51) ve Müslim, *imâret* (149).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 3/32 (2519).

itaat ederek, değerli malını (cihad için) infak ederek ve fesattan kaçınarak savaşan kişinin uykusu da, uyanıklığı da kendisine sevaptır. Övünmek için, gösteriş için, şöhret için savaşan, devlet başkanına karşı gelen ve fesat çıkaran kişi de yaptığı savaştan yeteri derecede sevap almadan geri döner."[1]

٥٩٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، أَنَّ رَجُلًا مِنَ الشَّامِ يُقَالُ لَهُ: شُرَحْبِيلُ الَّذِي يُقَالُ لَهُ: ابْنُ السِّمْطِ، كَانَ بِالْكُوفَةِ فَاعْتَلَاهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ، فَحَلَفَ لَا يُسَاكِنُهُ بِأَرْضٍ وَهُوَ بِهَا فَأَتَى الشَّامَ فَكَانَ بِهَا يَوْمًا جَالِسًا، وَعِنْدَهُ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: مَنْ يُحَدِّثُنَا حَدِيثًا سَمِعَهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ؟، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ يُقَالُ لَهُ عَمْرُو بْنُ عَنْبَسَةَ أَنَا، قَالَ: إِيهًا لِلَّهِ أَبُوكَ وَاحْذَرْ. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللهِ فَهُوَ يَعْدِلُ رَقَبَةً " فَقَالَ: إِيهًا لِلَّهِ أَبُوكَ وَاحْذَرْ. فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ أَصَابَهُ شَيْبٌ فِي سَبِيلِ اللهِ جَعَلَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

3961- Ebû Kılâbe bildiriyor: Şamlı Şurahbîl es-Sımt denilen bir adam vardı. Kufe'deyken kabilesinden bir adam ona büyüklük taslayınca onun bulunduğu bir yerde kalmayacağına dair yemin etti ve Şam'a gitti. Bir gün Şam'da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından birkaç kişiyle birlikte otururken: "Kim Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellam) işittiği bir hadisi bize aktarır?" dedi. Süleym oğullarından Amr b. Abese adında bir adam: "Ben aktarırım" karşılığını verince, Şurahbîl: "Allah babana hayırlar versin! Ama (yanlış aktarmamaya) dikkat et!" dedi. Amr: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Kişinin Allah yolunda bir ok atması bir köleyi azat etmesi değerindedir»* buyurduğunu işittim" deyince, Şurahbîl bir daha: "Allah babana hayırlar versin! (Yanlış aktarmamaya) dikkat et!" diye araya girdi. Amr şöyle devam etti: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Kişinin Allah yolunda ağaran saçı, kıyamet gününde ona bir nur olur»* buyurduğunu işittim."[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 3/30 (2515) ve Nesâî, *cihâd* (6/49) ile *biat* (7/155).

[2] İsnâdı sahih, ravilerinin tümü güvenilirdir. Nesâî, *cihâd* (6/26-27), İbn Mâce 2/940

٣٩٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرٍو الشَّيْبَانِيَّ، يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ، أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ بِنَاقَةٍ مَزْمُومَةٍ صَدَقَةٍ - يَعْنِي فِي سَبِيلِ اللهِ -، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِهَا سَبْعُمِائَةِ نَاقَةٍ مَزْمُومَةٍ ". أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ وَغَيْرِهِ

3962- Ebû Mes'ûd bildiriyor: Adamın biri yularıyla birlikte bir deveyi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) getirip Allah yolunda sadaka olarak verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Buna karşılık kıyamet gününde yularlarıyla birlikte sana yedi yüz deve verilecektir"* buyurdu.[1]

Müslim, *Sahîh*'de Şu'be ve başkalarmdan rivayet etti.[2]

٣٩٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا دَعْلَجُ بْنُ أَحْمَدَ السِّجْزِيُّ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شَاذَانَ الْجَوْهَرِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، ح. وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ الْأَزْدِيُّ ابْنُ ابْنَةِ مُعَاوِيَةَ بْنَ عَمْرٍو، حَدَّثَنَا جَدِّي مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، حَدَّثَنَا زَائِدَةُ، حَدَّثَنَا الرُّكَيْنُ بْنُ الرَّبِيعِ بْنِ عُمَيْلَةَ الْفَزَارِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ يَسِيرِ بْنِ عَمِيلَةَ، عَنْ خُرَيْمِ بْنِ فَاتِكٍ الْأَسَدِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللهِ كُتِبَتْ سَبْعُمِائَةِ ضِعْفٍ "

3963- Hureys b. Fatih el-Eseni'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişi Allah yolunda bir infakta bulunduğu zaman sevabı yedi yüz katıyla yazılır"* buyurmuştur.[3]

٣٩٦٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمْدَانَ الْجَلَّابُ، بِهَمْدَانَ، حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ الْعَلَاءِ الرُّقِّيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، حَدَّثَنَا عَبِيدَةُ بْنِ

(2812) ve Tirmizî 4/184 (1638).

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *imâret* (132).

[3] İsnâdı sahihtir. Tirmizî 4/167 (1625).

حُمَيْدٍ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ الرُّكَيْنِ بْنِ الرَّبِيعِ، عَنْ عَمِّهِ، عَنْ خُرَيْمِ بْنِ فَاتِكٍ الْأَسَدِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ. ح: وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَاللَّفْظُ لِحَدِيثِهِ هَذَا، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنِ بَالَوَيْهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ، حَدَّثَنَا جَدِّي مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، حَدَّثَنَا مسلَمَةُ بْنُ جَعْفَرٍ الْبَجَلِيُّ، عَنِ الرُّكَيْنِ بْنِ الرَّبِيعِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمِّيَ، عَنِ أَبِي يَحْيَى خُرَيْمِ بْنِ فَاتِكٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " النَّاسُ أَرْبَعَةٌ، وَالْأَعْمَالُ سِتَّةٌ: فَمُوجِبَاتٌ، وَمِثْلٌ بِمِثْلٍ وَعَشَرَةِ أَضْعَافٍ وَسَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ، فَمَنْ مَاتَ كَافِرًا وَجَبَتْ لَهُ النَّارُ، وَمَنْ مَاتَ مُؤْمِنًا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَالْعَبْدُ يَعْمَلُ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا بِمِثْلِهَا. وَالْعَبْدُ يَهِمُّ بِالْحَسَنَةِ، فَتُكْتَبُ لَهُ حَسَنَةٌ، وَالْعَبْدُ يَعْمَلُ بِالْحَسَنَةِ، فَتُكْتَبُ لَهُ عَشْرًا، وَالْعَبْدُ يُنْفِقُ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللهِ، فَيُضَاعَفُ لَهُ سَبْعُمِائَةِ ضِعْفٍ. وَالنَّاسُ أَرْبَعَةٌ: فَمُوَسَّعٌ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا، وَمُوَسَّعٌ عَلَيْهِ فِي الْآخِرَةِ، وَمُوَسَّعٌ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا، أَوْ مُقَتَّرٌ عَلَيْهِ فِي الْآخِرَةِ، وَمُقَتَّرٌ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا، وَمُوَسَّعٌ عَلَيْهِ فِي الْآخِرَةِ، وَشَقِيٌّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ".

3964- Ebû Yahyâ Hureym b. Fâtik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İnsanlar dört, ameller ise altı sınıftır. Ameller cennet veya cehennemi vacip kılan iki amel, bire bir karşılık bulan (iyi veya kötü) amel, on katıyla karşılık bulan amel ve yedi yüz katıyla karşılık bulan amel olmak üzere altı çeşittir. Kafir olarak ölen kişiye cehennem vacip olur. Mümin olarak ölen kişiye de cennet vacip olur. Bir kötülük yapan kula karşılığı bir kötülük olarak yazılır. Bir iyilik yapmaya niyetlenen kişiye bir iyilik sevabı yazılır. Bir iyiliği yapan kişiye on iyilik sevabı yazılır. Kişi, Yüce Allah yolunda bir harcamada bulunduğu zaman karşılığını yedi yüz katıyla alır. İnsanlar da dünya ve âhirette bolluk içinde olan, dünyada bolluk âhirette ise darlık içinde olan, dünyada darlık âhirette bolluk içinde olan ve hem dünya, hem de âhirette şakavet içinde olan olmak üzere dört sınıftır."*[1]

٣٩٦٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَزَّازُ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ آدَمَ الضَّرِيرُ، حَدَّثَنَا مَسْلَمَةُ بْنُ جَعْفَرٍ الْبَجَلِيُّ، . فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 4/244, 245, 246, 247 (4152, 4153, 4154, 4155), Ahmed, *Müsned* (4/345, 346, 5/421-422), Hâkim, *Müstedrek* (2/87), İbn Hibbân, *Sahîh* (8/17) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (9/34-35).

وَمَعْنَاهُ. غَيْرَ أَنَّهُ زَادَ عِنْدَ الْهَمِّ بِالْحَسَنَةِ: " فَتُكْتَبُ لَهُ حَسَنَةٌ وَعَشَرَةُ أَضْعَافٍ، وَالْعَبْدُ يَعْمَلُ بِالْحَسَنَةِ، فَتُكْتَبُ لَهُ عَشْرًا وَسَبْعمِائَةِ ضِعْفٍ "، وَقَالَ فِي آخِرِهِ: " وَمَقْتُورٌ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ". قَالَ الْبُخَارِيُّ: " الْأَوَّلُ أَصَحُّ - يَعْنِي رِوَايَةُ مَنْ رَوَاهُ عَنِ الرُّكَيْنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَمِّهِ يَسِيرِ بْنِ عُمَيْلَةَ، عَنْ خُرَيْمِ بْنِ فَاتِكٍ " مُقَتَّرٌ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا "

3965- Mesleme b. Câfer es-Sülemî aynı isnâdla bir öncekinin aynısını bildiriyor. Ancak iyiliğe niyetlenme konusunda: *"Kul bir iyiliğe niyetlendiği zaman karşılığı birden on katına kadar olacak şekilde yazılır. Kul bir iyiliği yaptığı zaman ise karşılığı ondan yedi yüz katına kadar olacak şekilde yazılır"* lafzını kullanır. Son kısmında ise *"Hem dünya, hem de âhirette sıkıntı içinde olan"* lafzını kullanmıştır.[1]

Buhârî der ki: *"Mukatter"* lafzıyla gelen bir önceki rivayet (Rukeyn — Rukeyn'in babası —Yesîr b. Umeyle —Hureym b. Fâtik kanalıyla gelen rivayet) daha sahih olan rivayettir.[2]

٣٩٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ، حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، حَدَّثَنَا وَاصِلٌ، مَوْلَى أَبِي عُيَيْنَةَ، عَنِ ابْنِ أَبِي سَيْفٍ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، رَجُلٍ مِنْ فُقَهَاءِ أَهْلِ الشَّامِ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ غُطَيْفٍ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ الْجَرَّاحِ، فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فَاضِلَةً فِي سَبِيلِ اللهِ فَبِسَبْعِ مِائَةٍ "

3966- İyâd b. Ğutayf der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah yolunda değerli bir harcamada bulunan kişiye bunun karşılığı yedi yüz katıyla verilir"* buyurduğunu işittim.[3]

٣٩٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ بْنِ السَّقَّا، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ،

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *Târîh* 4 (2/423).

[3] İsnâdı zayıftır. Beyhakî, *Sünen* (9/171-172) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (9/171).

حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ صَعْصَعَةَ بْنِ مُعَاوِيَةَ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قُلْتُ: مَالَكَ؟ قَالَ: لِي عَمَلِي لِي عَمَلِي. قُلْتُ: حَدِّثْنِي رَحِمَكَ اللهُ، قَالَ: نَعَمْ. قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يُنْفِقُ مِنْ مَالِهِ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللهِ إِلَّا اسْتَقْبَلَتْهُ حَجَبَةُ الْجَنَّةِ كُلُّهُمْ يَدْعُونَهُ إِلَى مَا عِنْدَهُ "، قُلْتُ: كَيْفَ ذَاكَ رَحِمَكَ اللهُ؟. قَالَ: " إِنْ كَانَتْ رِجْلًا فَرِجْلَيْنِ، وَإِنْ كَانَتْ إِبِلًا فَبَعِيرَيْنِ، وَإِنْ كَانَتْ بَقَرًا فَبَقَرَتَيْنِ "

3967- Sa'sa'a b. Muâviye anlatıyor: Ebû Zer'in yanına girdiğimde: "Neyin var?" diye sordum. "Sadece amelim var! Amelim var!" karşılığını verdi. Ona: "Allah sana merhamet etsin, bana bir hadis aktar" dediğimde: "Aktarayım" karşılığını verip şöyle devam etti: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Sahip olduğu mallardan Allah yolunda birer çift infak eden müslüman bir kulu (kıyamet gününde) cennet bekçileri karşılar ve her biri onu kendi kapısına çağırır*» buyurduğunu işittim. "Ey Allah'ın Resûlü! Allah merhametini senden esirgemesin! Bu infak nasıl olacak?" diye sorduğumda: *"(Kişinin malı) ayakkabıysa iki çift ayakkabı, deveyse iki deve, sığırsa da iki sığır vermesidir"* buyurdu.[1]

٣٩٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، وَأَبُو بَكْرٍ الْفَارِسِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أخبرنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ شُرَحْبِيلَ بْنِ مُسْلِمٍ الْخَوْلَانِيِّ، أَنَّ رَوْحَ بْنَ زِنْبَاعٍ، زَارَ تَمِيمًا الدَّارِيَّ فَوَجَدَهُ يُنَقِّي شَعِيرًا لِفَرَسِهِ، قَالَ: وَحَوْلَهُ أَهْلُهُ فَقَالَ لَهُ رَوْحٌ: أَمَا كَانَ فِي هَؤُلَاءِ مَنْ يَكْفِيكَ، فَقَالَ تَمِيمٌ: بَلَى، وَلَكِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى الله عَلَيهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: " مَا مِنِ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يُنَقِّي لِفَرَسِهِ شَعِيرًا، ثُمَّ يُعَلِّقُهُ عَلَيْهِ، إِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهُ بِكُلِّ حَبَّةٍ حَسَنَةً "

3968- Şurahbîl b. Müslim el-Havlânî bildiriyor: Ravh b. Zinbâ', Temîm ed-Dârî'yi ziyarete gittiğinde atı için arpa seçtiğini gördü. Ailesi de yanındaydı. Ravh ona: "Ailen bunu senin yerine yapamaz mıydı?" diye sorunca, Temîm: "Yapabilirdi. Ancak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*(Allah yolunda) atı için arpa seçip sonra torbayı boynuna asan müslümana Yüce Allah*

---

[1] İsnâdı sahih, ravilerinin tümü güvenilirdir. Nesâî, *cihâd* (6/48-49).

her bir arpa tanesi için bir iyilik sevabı yazar» buyurduğunu işittim" dedi.[1]

٣٩٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو عُمَيْرٍ عِيسَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ النَّحَّاسِ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ رَوْحٍ الدَّارِيُّ، رَجُلٌ مِنْ آلِ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُقْبَةَ الْقَاضِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَتَيْنَا تَمِيمًا الدَّارِيَّ وَهُوَ يُعَالِجُ شَعِيرًا لِفَرَسِهِ، فَقُلْنَا لَهُ: يَا أَبَا رُقَيَّةَ أَمَا لَكَ مَنْ يَكْفِيكَ؟ قَالَ: بَلَى، وَلَكِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنِ ارْتَبَطَ فَرَسًا فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، عَالَجَ عَلَفَهُ بِيَدِهِ، كَانَ لَهُ بِكُلِّ حَبَّةٍ حَسَنَةٌ " قَالَ أبو عُمَيْرٍ: " لَمْ يَكُنْ لِتَمِيمٍ ذَكَرٌ، إِنَّمَا كَانَ لَهُ ابْنَةٌ، يُقَالُ لَهَا رُقَيَّةُ فَتُكَنَّى بِهَا "

3969- Muhammed b. Ukbe el-Kâdî, babası kanalıyla dedesinden bildiriyor: Temîm ed-Dârî'nin yanına gittiğimizde atı için arpa seçiyordu. Ona: "Ey Ebî Rukye! Bunu senin yerine yapacak kimse yok mu?" dediğimizde: "Var! Ancak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Allah yolunda kullanmak için edindiği atın yemini kendi eliyle hazırlayan müslümana her bir yem tanesi için bir iyilik sevabı vardır»* buyurduğunu işittim" karşılığını verdi.[2]

Ebû Umeyr der ki: "Temîm'in erkek çocuğu yoktu. Rukye adında bir kızı vardı ve kızının adıyla «Ebû Rukye» şeklinde künyelenirdi."

٣٩٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيِّ بْنِ شَاذَانَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ التُّجَيْبِيُّ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ حَيْوَةَ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنِ ابْنِ شَفِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " قَفْلَةٌ كَغَزْوَةٍ ". وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " لِلْغَازِي أَجْرُهُ، وَلِلْجَاعِلِ أَجْرُهُ وَأَجْرُ الْغَازِي "

3970- Abdullah b. Amr b. el-Âs bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Savaştan dönüş de savaşmak gibidir"* buyurdu. Ayrıca: *"Savaşan kişiye bunun sevabı vardır. Savaşan kişinin ihtiyaçlarını karşılayan kişiye ise hem bunun, hem de savaşan kişinin sevabı kadarı vardır"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Saîd b. Mansûr, *Sünen* 2 (3/203).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/933 (2791).

[3] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 3/12 (2487).

٣٩٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَبُو الْعَبَّاسِ الشَّاذْيَاخِيُّ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أخبرنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ، قَالَ، أخبرنا أَبِي وَشُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ، قَالَا: أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ الْهَادِ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ أَبِي الْوَلِيدِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ سُرَاقَةَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ أَظَلَّ رَأْسَ غَازٍ أَظَلَّهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ جَهَّزَ غَازِيًا حَتَّى يَسْتَقِلَّ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ حَتَّى يَمُوتَ أَوْ يَرْجِعَ، وَمَنْ بَنَى مَسْجِدًا يُذْكَرُ فِيهِ اسْمُ اللهِ بَنَى اللهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ ". قَالَ: وَقَالَ الْوَلِيدُ: فَذَكَرْتُ هَذَا الْحَدِيثَ لِلْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَقَالَ: قَدْ بَلَغَنِي هَذَا الْحَدِيثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ. قَالَ: فَذَكَرْتُهُ لِمُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، وَلِزَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ فَكِلَاهُمَا قَدْ قَالَ: بَلَغَنِي هَذَا عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم

3971- Ömer b. el-Hattâb der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Bir savaşçının gölge (çadır) ihtiyacını gideren kişiyi Yüce Allah kıyamet gününde gölgelendirir. Bir savaşçıya lazım olacak bütün malzemeleri karşılayan kişi, bu savaşçı ölene veya dönene kadar kazanacağı sevabın aynısını elde eder. İçinde Yüce Allah'ın adının zikredileceği bir mescid inşa eden kişiye de Yüce Allah cennette bir ev inşa eder."*[1]

Velîd der ki: Bu hadisi Kâsım b. Muhammed'e zikrettiğimde: "Bana da Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) naklen rivayet edildi" dedi. Muhammed b. el-Münkedir ile Zeyd b. Eslem'e aktardığımda ise her ikisi de: "Bana da Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) naklen rivayet edildi" dediler.

٣٩٧٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أخبرنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُقَيْلٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، أَنَّ سَهْلًا، حَدَّثَهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ أَعَانَ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللهِ، أَوْ غَارِمًا فِي عُسْرَتِهِ، أَوْ مُكَاتِبًا فِي رَقَبَتِهِ، أَظَلَّهُ اللهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ "

---

[1] İsnâdında kopukluk ve tanımadığım ravi vardır. İbn Mâce 1/243 (735), 2/921-922 (2758).

3972- Sehl b. Huneyf'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allah yolunda cihad eden kişiye yardım eden veya savaşa çıkacak birinin sıkıntısını gideren veya anlaşmalı köleye bedelinde yardımcı olan kişiyi hiçbir gölgenin bulunmadığı bir günde (kıyamet gününde) Yüce Allah kendi gölgesinde gölgelendirir."*[1]

٣٩٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ السَّمَّاكِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ عَجْلَانَ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " ثَلَاثَةٌ كُلُّهُمْ حَقٌّ عَلَى اللهِ - يَعْنِي عَوْنَهُ -: الْمُجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَالنَّاكِحَ الْمُسْتَعِفَّ، وَالْمُكَاتَبَ يُرِيدُ الْأَدَاءَ "

3973- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Üç kişi Yüce Allah'ın yardımını hak eder. Bunlardan biri Allah yolunda cihad eden kişidir. Diğeri iffetli kalmak için evlenmek isteyen kişidir. Bir diğeri de anlaşma bedelini ödemek isteyen mükâtebeli köledir."*[2]

٣٩٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي التَّارِيخِ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنُ دِينَارٍ، حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ دَلُّوَيْهِ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنِ الْخَلِيلِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ غَنَمٍ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ بَلَّغَ كِتَابَ الْغَازِي إِلَى أَهْلِهِ، أَوْ كِتَابَ أَهْلِهِ إِلَيْهِ، كَانَ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ فِيهِ عَتَقُ رَقَبَةٍ، وَأَعْطَاهُ اللهُ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ، وَكَتَبَ لَهُ بَرَاءَةً مِنَ النَّارِ ". " وَالْخَلِيلُ بْنُ عَبْدِ اللهِ هَذَا مَجْهُولٌ، وَمَتْنُ الْحَدِيثِ مُنْكَرٌ، وَاللهُ أَعْلَمُ "

3974- Muâz b. Cebel'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Savaşta olan mücahidin mektubunu ailesine veya ailesinin mektubunu mücahide ulaştıran kişiye mektuptaki her bir harfe karşılık bir köle azat etmiş gibi sevap verilir. Bunun yanında Yüce Allah (kıyamet gününde) onun*

---

[1] İsnâdı kavi değildir. Ahmed, *Müsned* (3/487), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (5/351, 7/3, 20), Taberânî, *M. el-Kebîr* 6/154-155 (5590, 5591) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/89, 90, 217).

[2] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir. Nesâî, *cihâd* (6/15-16) ile *nikâh* (6/61) ve İbn Mâce 2/841-842 (2518).

kitabını sağından verir ve cehennem ateşinden kurtuluşunun beraatını yazar."[1]

Halîl b. Abdillah meçhul biridir. Hadisin metni de münkerdir. Doğrusunu Allah bilir.

٣٩٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا وَالِدِي، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الثَّقَفِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عُمَرَ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْمَاعِيلَ الْمُؤَدِّبُ، عَنِ عِيسَى بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ﴾، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَبِّ زِدْ أُمَّتِي " قَالَ: فَنَزَلَتْ ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ [البقرة: ٢٤٥]، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَبِّ زِدْ أُمَّتِي " قَالَ: فَنَزَلَتْ ﴿إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ [الزمر: ١٠]

3975- İbn Ömer der ki: ***"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir"***[2] âyeti nazil olduğu zaman Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Rabbim! Ümmetim için bunu arttır"* buyurdu. Bunun üzerine: ***"Kimdir Allah'a güzel bir borç verecek o kimse ki, Allah da o borcu kendisine kat kat ödesin"***[3] âyet nazil oldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yine: *"Rabbim! Ümmetim için bunu arttır"* buyurunca: ***"Sabredenlere mükafatları elbette hesapsız olarak verilir"***[4] âyeti nazil oldu.[5]

٣٩٧٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أخبرنا مُحَمَّدٌ الْبَاغِنْدِيُّ، حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سِخْتَوَيْهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُنْدَهِ الْأَصْفَهَانِيُّ، حَدَّثَنَا

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Bakara Sur. 261

[3] Bakara Sur. 245

[4] Zümer Sur. 10

[5] İsnâdı zayıftır. İbn Hibbân, *Sahîh* (7/79-80) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (1/747).

الْحُسَيْنُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، ح. قَالَ: وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، إِمْلَاءً، وَاللَّفْظُ لَهُ، أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " حُرْمَةُ نِسَاءِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ كَحُرْمَةِ أُمَّهَاتِهِمْ، وَمَا مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ يَخْلُفُ رَجُلًا مِنَ الْمُجَاهِدِينَ فِي أَهْلِهِ فَيَخُونُهُ فِيهِمْ إِلَّا وَقَفَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَأْخُذُ مِنْ عَمَلِهِ مَا شَاءَ، فَمَا ظَنُّكُمْ ". وَفِي رِوَايَةِ قَبِيصَةَ: " وَمَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ يُخَالِفُ إِلَى امْرَأَةِ أَحَدٍ مِنَ الْمُجَاهِدِينَ، إِلَّا دَفَعَ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " فَقِيلَ لَهُ: هَذَا خَانَكَ فِي أَهْلِكَ، فَخِذْ مِنْ عَمَلِهِ مَا شِئْتَ، فَمَا ظَنُّكُمْ؟ وَقَالَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. قَالَ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ

3976- Süleyman b. Bureyde'nin, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Savaşa çıkan mücahidlerin hanımları geride kalanlara anneleri gibi haramdır. Kişi savaşa çıkan bir mücahidin geride kalan ailesine kefil olur da sonra ihanette bulunursa kıyamet gününde bu mücahidin karşısında durur ve iyi amellerinden istediği kadarını ondan alır. Yoksa (böylesi bir ihanetin vebalini) ne zannediyorsunuz?"*

Kabîsa'nın rivayeti ise şöyledir: *"Cihada çıkan kişinin geride kalan karısının yanına girip çıkan kişi kıyamet gününde mücahid olan bu kişiye teslim edilir ve: «Bu adam ailen konusunda sana ihanet etti. Onun iyi amelinden istediğin kadarını alabilirsin» denilir. Yoksa (böylesi bir ihanetin vebalini) ne zannediyorsunuz?"*[1]

Müslim, *Sahîh*'de Abdullah b. Ebî Şeybe'den rivayet etti.[2]

٣٩٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، عَنِ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ أُسَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ خَالِدِ بْنِ الدُّرَيْكِ، قَالَ: ذُكِرَ الْبَلَاءُ عِنْدَ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ: " لَا تَخَافُوا الْبَلَاءَ مَا جَاهَدْتُمْ عَدُوَّكُمُ الَّذِينَ أَمَرَكُمُ اللهُ بِهِمْ، وَمَا رَفَعْتُمُ الْحُدُودَ إِلَى أَئِمَّتِكُمْ فَحَكِّمُوا فِيهَا بِمَا فِي كِتَابِ اللهِ وَمَا حَجَجْتُمْ بَيْتَ رَبِّكُمْ "

---

[1] Bütün kanallarıyla sahihtir.

[2] Müslim, *imâret* (139).

3977- Hâlid b. ed-Dureyk der ki: Atâ b. Yezîd'in yanında belalar konusu açılınca: "Yüce Allah'ın emrettiği kişilere karşı cihad ettiğiniz sürece, imamlarınız sizler tarafından getirilen davalarda Allah'ın Kitab'ına göre hükmettikleri sürece ve Rabbinizin evinde (Kâbe'de) haccettiğiniz sürece belaya maruz kalmaktan korkmayın" dedi.[1]

٣٩٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَةَ السَّلِيطِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُوشَنْجِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ سَمُرَةَ، عَنْ بَكْرِ بْنِ خُنَيْسٍ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ، كَتَبَ إِلَى الْأَسَارَى مِنَ الْمُسْلِمِينَ بِالْقُسْطَنْطِينِيَّةِ: " أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّكُمْ تَعُدُّونَ أَنْفُسَكُمُ الْأَسَارَى، وَمُعَاذَ اللهِ بَلْ أَنْتُمُ الْحُبَسَاءُ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَاعْلَمُوا أَنِّي لَسْتُ أُقَسِّمُ شَيْئًا بَيْنَ رَعِيَّتِي إِلَّا خَصَّصْتُ أَهْلِيَكُمْ بِأَكْثَرِ ذَلِكَ وَأَطْيَبُهُ، وَإِنِّي قَدْ بَعَثْتُ إِلَيْكُمْ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ بِخَمْسَةِ دَنَانِيرَ، فَلَوْلَا أَنِّي خَشِيتُ أَنْ يَحْبِسَهُمَا عَنْكُمْ طَاغِيَةُ الرُّومِ لَزِدْتُكُمْ، وَقَدْ بَعَثْتُ إِلَيْكُمْ فُلَانَ بْنَ فُلَانٍ يُفَادِي صَغِيرَكُمْ، وَكَبِيرَكُمْ، وَذَكَرَكُمْ، وَأُنْثَاكُمْ، وَحُرَّكُمْ، وَمَمْلُوكَكُمْ بِمَا يُسْأَلُ بِهِ، فَأَبْشِرُوا، ثُمَّ أَبْشِرُوا، وَالسَّلَامُ "

3978- Bekr b. Huneys bildiriyor: Ömer b. Abdilazîz, Kostantiniyye'de esir düşen müslümanlara şöyle bir mektup yazdı: "Sonrasına gelince; Sizler kendinizi esir olarak görüyorsunuz. Maâzallah! Asıl sizler Allah yolunda tutuklu kalmış kişilersiniz. Bilin ki burada müslümanlara devlet hazinesinden ne veriyorsam sizin buradaki ailelerinize de daha fazlasını veriyorum. Filan oğlu filanla birlikte her birinize beşer dinar gönderdim. Rum zorbaların, gönderilen paraları ellerinde tutmalarından çekinmesem daha fazlasını gönderirdim. Yine filan oğlu filanı da küçük büyük, erkek kadın, hür köle, hepiniz için istenen fidyeyi verip sizi kurtarması için gönderdim. Sevinin! Sevinin! Baki selam."

[1] Ravileri güvenilirdir.

السَّابِعُ وَالْعِشْرُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي الْمُرَابَطَةِ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ

27. Şube

Allah Yolunda Nöbet Tutmak

Yüce Allah: *"Ey iman edenler! Sabredin. Sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. (Cihad için) hazırlıklı ve uyanık olun ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz"*[1] buyurur.

Halîmî der ki: "Cihad ve savaşmanın yanında nöbetin değeri, namazın yanında mescidde itikafın değeri gibidir. Çünkü nöbet tutan kişi, düşmana karşı daima uyanık ve tetikte kalır, düşman tarafından bir hareket veya gaflet sezdiği zaman da hemen harekete geçer. Tuttuğu nöbet de yeri geldiği zaman onu farz kılınan cihaddan alıkoymaz. Nasıl itikafta olan kişi namaz vakti imam geldiğinde kalkıp diğerleriyle birlikte namaza duruyorsa, namaz için mescide gelmesine, imamla birlikte namazı kılmasına hiçbir şey engel olmuyorsa nöbet tutan kişi için de aynı durum geçerlidir. Şüphesiz savaş alanında nöbet tutmak itikaftan daha ağırdır. Nasıl itikaf övülen ve teşvik edilen bir şeyse nöbet de aynı şekildedir. Doğrusunu da Allah bilir."[2]

٣٩٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْقَطِيعِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بن أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، وَالرَّوْحَةُ يَرُوحُهَا الْعَبْدُ فِي سَبِيلِ اللهِ، أَوِ الْغَدْوَةُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا، وَمَوْضِعُ سَوْطِ أَحَدِكُمْ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُنِيرٍ، عَنْ هَاشِمٍ أَبِي النَّضْرِ

3979- Sehl b. Sa'd es-Sâidî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Yüce Allah yolunda bir gün nöbet tutma dünya ve*

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 200

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (2/492).

içindekilerden daha hayırlıdır. Kulun Yüce Allah yolunda akşam veya sabah vakti yol alması dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır. Birinizin kamçısının cennette kapladığı yer, dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır."

Buhârî, *Sahîh*'de Abdullah b. Munîr kanalıyla Hâşim Ebu'n-Nadr'dan rivayet etti.[1]

٣٩٨٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ح. قَالَ: وحَدَّثَنَا أبو بَكْرُ بْنُ إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ شُرَحْبِيلَ بْنِ السِّمْطِ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: " رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، كَصِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ، فَإِنْ مَاتَ جَرَى عَلَيْهِ الرِّبَاطُ، وَيُؤْمَنُ مِنَ الْفَتَّانِ، وَيُقْطَعُ لَهُ رِزْقٌ فِي الْجَنَّةِ ". " لَفْظُ أَبِي النَّضْرِ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي الْوَلِيدِ

3980- Selmân el-Fârisî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Yüce Allah yolunda bir gün veya bir gece tutulan nöbetin sevabı, gündüzü oruçla, gecesi de ibadetle geçirilen bir ayın sevabına denktir. Kişi nöbeti sırasında ölürse tekrar diriltilene kadar nöbet tutuyor gibi sevabı verilmeye devam edilir. Kabir azabından korunur ve rızkı cennetten kendisine getirilir."*[2]

Lafız Ebu'n-Nadr'ın lafzıdır.

Müslim, *Sahîh*'de Abdullah b. Abdirrahman kanalıyla Ebu'l-Velîd'den rivayet etti.[3]

٣٩٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، أَخْبَرَنَا عَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ اللهِ التَّرْقُفِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ يَعْنِي ابْنَ أَبِي أَيُّوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أبو الْأَسْوَدِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ كَانَ فِي الْمُرَابَطَةِ، فَفَزِعُوا ، فَخَرَجُوا إِلَى السَّاحِلِ، ثُمَّ قِيلَ: لَا بَأْسَ، فَانْصَرَفَ النَّاسُ، وَأَبُو هُرَيْرَةَ،

---

[1] Buhârî, *cihâd* (3/224).

[2] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir.

[3] Müslim, *imâret* (163).

وَاقِفٌ فَمَرَّ بِهِ إِنْسَانٌ، فَقَالَ: مَا يُوقِفُكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَوْقِفُ سَاعَةٍ فِي سَبِيلِ اللهِ، خَيْرٌ مِنْ قِيَامِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ عِنْدَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ "

3981- Mücâhid bildiriyor: Ebû Hureyre nöbetteyken düşman alarmı verildi. Sahile doğru çıktıklarında: "Tehlike geçti" denildi. İnsanlar geri döndüler, ancak Ebû Hureyre yerinde kaldı. Onun yanından geçen biri: "Ey Ebû Hureyre! Sen neden hâlâ bekliyorsun?" diye sorunca, Ebû Hureyre: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Allah yolunda kişinin bir anlık duruşu Hacer-i Esved'in yanında Kadir gecesini ihya etmekten daha hayırlıdır»* buyurduğunu işittim" dedi.[1]

٣٩٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ الْقُرَشِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي أَبُو هَانِئٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَالِكٍ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " كُلُّ مَيِّتٍ يُخْتَمُ عَلَى عَمَلِهِ إِلَّا الْمُرَابِطَ، فَإِنَّهُ يَنْمُو لَهُ عَمَلُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَيُؤْمَنُ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ "

3982- Fadâle b. Ubeyd'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allah yolunda nöbet tutarken ölen kişi dışında ölen her kişinin amel defteri kapatılır. Nöbet sırasında ölen kişinin ameli ise kıyamet gününe dek artarak çoğalır ve kabir azabından emin kılınır."*[2]

٣٩٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نَصْرٍ، ح، قَالَ: وَأَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ عِصْمَةَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبِي، قَالَا: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ بَعْجَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بَدْرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " مِنْ خَيْرِ مَعَاشِ النَّاسِ لَهُمْ، رَجُلٌ مُمْسِكٌ عِنَانَ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ يَطِيرُ عَلَى مَتْنِهِ، كُلَّمَا سَمِعَ هَيْعَةً أَوْ فَزْعَةً طَارَ عَلَيْهِ يَبْتَغِي الْقَتْلَ وَالْمَوْتَ مِنْ مَظَانِّهِ، أَوْ رَجُلٌ فِي غَنِيمَةٍ فِي رَأْسِ شُعْبَةٍ مِنْ هَذِهِ الشِّعَابِ، أَوْ بَطْنِ وَادٍ مِنْ هَذِهِ الْأَوْدِيَةِ

---

[1] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir. İbn Hibbân, *Sahîh* 7/61 (4584) ve Buhârî, *Târîh* 4 (2/408).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 3/20 (2500) ve Tirmizî 4/165 (1621).

يُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَيُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَيَعْبُدُ رَبَّهُ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْيَقِينُ لَيْسَ مِنَ النَّاسِ إِلَّا فِي خَيْرٍ ".
رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى

3983- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İnsanlar için en hayırlı yaşam şekli, kişinin Allah yolunda atının dizginlerini her dem elinde tutması, düşman sesi veya saldırısı geldiği zaman bu yolda ölmeyi de göze alarak o sese doğru fırlamasıdır. Ya da kişinin ufak bir koyun sürüsüyle birlikte dağ başlarından veya vadilerden birine çekilmesi, burada ölene kadar namaz kılması, zekatını vermesi, Rabbine karşı ibadetini yerine getirmesi ve insanlardan yana da her dem hayır içinde olmasıdır."*[1]

Müslim, *Sahîh*'de Yahyâ b. Yahyâ'dan rivayet etti.[2]

٣٩٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بن السَّقَّا، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ، وَعَبْدُ الدِّرْهَمِ، وَعَبْدُ الْخَمِيصَةِ، إِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ، وَإِنْ مُنِعَ سَخِطَ، تَعِسَ وَانْتَكَسَ، وَإِذَا شِيكَ فَلَا انْتَقَشَ، طُوبَى لِعَبْدٍ آخِذٍ بِعِنَانِ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ، أَشْعَثَ رَأْسُهُ، مُغْبَرَّةٌ قَدَمَاهُ، إِنْ كَانَتِ الْحِرَاسَةُ كَانَ فِي الْحِرَاسَةِ، وَإِنْ كَانَتِ السِّبَاقَةُ كَانَ فِي السِّبَاقَةِ، إِنِ اسْتَأْذَنَ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ، وَإِنْ شَفَعَ لَمْ يُشَفَّعْ، طُوبَى لَهُ، ثُمَّ طُوبَى لَهُ ".
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَرْزُوقٍ

3984- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kahrolsun dinarın kulu olanlar! Kahrolsun dirhemin kulu olanlar! Kahrolsun güzel giysilerin kulu olanlar! Bunlara bir şey verildiği zaman sever, verilmediğinde de nefret ederler. Kahrolsun böylesi kişiler ve sürünsün! Kendisine batan dikeni bile çıkaramasın! Ne mutlu Allah yolunda atının dizginlerinden tutan, saç başı dağınık, ayakları tozlu, nöbet tutması gerekiyorsa nöbet tutan, akıncı olması isteniyorsa en önde giden, izin istediğinde verilmeyen (saygın olmayan),*

---

[1] İsnâdı sahihtir, ancak tanımadığımız ravisi vardır.

[2] Müslim, *imâret* (125, 126, 127).

başkalarına da aracılığı kabul görmeyen kişilere! Ne mutlu böylesi bir kişiye! Ne mutlu!"[1]

Buhârî, *Sahîh*'de Amr b. Merzûk'tan zikretmiştir.[2]

٣٩٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ أَبِي الْخَطَّابِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي غَزْوَةِ تَبُوكٍ، وَهُوَ مُسْنِدٌ ظَهْرَهُ إِلَى نَخْلَةٍ، فَقَالَ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ النَّاسِ؟ " قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " خَيْرُ النَّاسِ رَجُلٌ يَحْمِلُ عَلَى ظَهْرِ فَرَسِهِ، أَوْ ظَهْرِ بَعِيرِهِ، أَوْ قَدَمَيْهِ فِي سَبِيلِ اللهِ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ، وَإِنَّ شَرَّ النَّاسِ فَاجِرٌ جَرِيءٌ يُقْرَأُ كِتَابَ اللهِ، وَلَا يَرْعَوِي إِلَى شَيْءٍ مِنْهُ "

3985- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Tebuk savaşı sırasında bir hurma ağacına yaslanarak bir konuşma yaptı. Konuşmasında: *"İnsanlar içinde en hayırlı kişinin kim olduğunu söyleyeyim mi?"* buyurunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Tabi ki söyle" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"En iyi insan atının veya devesinin sırtında veya yürüyerek ölene kadar Allah yolunda cihad eden kişidir. En kötü kişi de Yüce Allah'ın Kitâb'ını okuduğu halde buyruklarından hiçbirine riâyet etmeyen günahkar ve günah işlemede cüretkâr olan kişidir."*[3]

٣٩٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَيُّوبَ الْمَخْرَمِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي نُجَيْحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أُمِّ مِبْشَرٍ، تَبْلُغُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " خَيْرُ النَّاسِ مَنْزِلَةً رَجُلٌ عَلَى مَتْنِ فَرَسِهِ يُخِيفُ الْعَدُوَّ وَيُخِيفُونَهُ "

---

[1] Ravilerinin tümü güvenilirdir.

[2] Buhârî, *cihâd* (3/223) ile *rikâk* (7/175).

[3] İsnâdı zayıftır. 1888. hadiste geçti.

3986- Ümmü Mibşer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Konum olarak insanların en hayırlısı, atının sırtına binip (Allah yolunda) düşmanları korkutan ve onlar tarafından korkutulan kişilerdir."*[1]

٣٩٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْحَافِظُ، بِهَمْدَانَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ صَالِحٍ الْوُحَاظِيُّ، حَدَّثَنَا جَمِيعُ بْنُ ثَوْبٍ الرَّحَبِيُّ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَأَنْ أَحْرُسَ ثَلَاثَ لَيَالٍ مُرَابِطًا مِنْ وَرَاءِ بَيْضَةِ الْمُسْلِمِينَ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ تُصِيبَنِي لَيْلَةُ الْقَدْرِ فِي أَحَدِ الْمَسْجِدَيْنِ: الْمَدِينَةِ، أَوْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ "

وَبِإِسْنَادِهِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ مَاتَ مُرَابِطًا فِي سَبِيلِ اللهِ أَمَّنَهُ اللهُ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ "

وَبِإِسْنَادِهِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ الْمُرَابِطَ فِي سَبِيلِ اللهِ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنْ رَجُلٍ جَمَعَ كَعْبَيْهِ رياد شَهْرٍ صِيَامَهُ وَقِيَامَهُ "

وَبِإِسْنَادِهِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ صَلَاةَ الْمُرَابِطِ تَعْدِلُ خَمْسَ مِائَةِ صَلَاةٍ، وَنَفَقَةُ الدِّينَارِ وَالدِّرْهَمِ مِنْهُ أَفْضَلُ مِنْ تِسْعِمِائَةِ دِينَارٍ يُنْفِقُهُ فِي غَيْرِهِ "

وَبِإِسْنَادِهِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " مَا مِنْ رَجُلٍ يَغْبَارُّ وَجْهُهُ فِي سَبِيلِ اللهِ إِلَّا أَمَّنَ اللهُ وَجْهَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَا مِنْ رَجُلٍ يَغْبَارُّ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللهِ إِلَّا أَمَّنَ اللهُ قَدَمَيْهِ مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

3987- Ebû Umâme el-Bâhilî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Müslümanların çoluk çocuğunu korumak için üç gün nöbet tutmam benim için Medine ya da Beytu'l-Makdis mescidinde Kadir gecesini ihya etmemden daha iyidir."*[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 4/473 (2177).

[2] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/421).

Aynı isnâdla Ebû Umâme el-Bâhilî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Nöbette iken ölen kişiyi Yüce Allah kabir fitnesinden korur"* buyurmuştur.[1]

Aynı isnâdla Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Allah yolunda nöbet tutan kişinin sevabı, kişinin gündüzlerini oruçla, gecelerini de namazla geçirdiği bir ayın sevabından daha fazladır"* buyurmuştur.[2]

Aynı isnâdla Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Nöbette olan kişinin namazı beş yüz namaz değerindedir. Nöbette iken infak ettiği bir dinar veya dirhem başka yerde infak ettiği dokuz yüz dinardan (ve dirhemden) daha değerlidir"* buyurmuştur.[3]

Aynı isnâdla Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allah yolunda yüzü tozlanan kişinin Yüce Allah kıyamet gününde yüzünü (cehennem ateşinden) korur. Allah yolunda ayakları tozlanan kişinin Yüce Allah kıyamet gününde ayaklarını cehennem ateşinden korur."*[4]

٣٩٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ، رَجُلٌ مِنَ الْأَزْدِ يُقَالُ لَهُ شَعْوَذُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَهُ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَائِذٍ، يَقُولُ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي جَنَازَةِ رَجُلٍ فَلَمَّا وَضْعَ، قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: لَا تُصَلِّ عَلَيْهِ يَا رَسُولَ اللهِ، فَإِنَّهُ رَجُلٌ فَاجِرٌ، فَالْتَفَتَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى النَّاسِ، فَقَالَ: " هَلْ رَآهُ أَحَدٌ مِنْكُمْ عَلَى عَمَلِ الْإِسْلَامِ؟ " فَقَالَ رَجُلٌ: نَعَمْ، يَا رَسُولَ اللهِ، حَرَسَ لَيْلَةً فِي سَبِيلِ اللهِ، فَصَلَّى عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَحَثَى عَلَيْهِ التُّرَابَ، وَقَالَ: " أَصْحَابُكَ يَظُنُّونَ أَنَّكَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، وَأَنَا أَشْهَدُ أَنَّكَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ". وَقَالَ: " يَا عُمَرُ إِنَّكَ لَا تَسْأَلُ عَنْ أَعْمَالِ النَّاسِ، وَلَكِنْ تَسْأَلُ عَنِ الْفِطْرَةِ "

---

[1] Taberânî, *M. el-Kebîr* 5/114 (7480).

[2] Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/421).

[3] Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/420).

[4] Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/114 (4782).

3988- İbn Âiz der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir adamın cenazesine çıktı. Namaz için naaş konulunca Ömer b. el-Hattâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Namazını kılma, zira günahkâr bir adamdı" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oradaki insanlara döndü ve: *"İçinizden bu adamı İslami amellerden birini yaparken gören var mı?"* diye sordu. Adamın biri: "Ey Allah'ın Resûlü! Evet, gördüm. Bir gece Allah yolunda nöbet tuttu" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) adamın cenaze namazını kıldırdı. Gömüldükten sonra mezarına toprak saçıp: *"Arkadaşların senin cehennemlik olduğunu düşünüyor, ben ise cennetlik biri olduğuna şahadet ederim"* buyurdu. Ömer'e de: *"Ey Ömer! İnsanların amellerinden hesaba çekilmeyeceksin. Ama fıtrattan hesaba çekileceksin"* buyurdu.[1]

٣٩٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ حَدَّثَنَا الْمُقْرِئُ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْيَزَنِيِّ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ، أَنَّهُ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾ [الأنفال: ٦٠] قَالَ: " أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ "

3989- Ebu'l-Hayr Mersed b. Abdillah el-Yezenî bildiriyor: Ukbe b. Âmir: ***"Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın"***[2] âyetini okuduktan sonra: "Bu kuvvet atıcılıktır!" dedi.[3]

٣٩٩٠ - وَقَدْ رَوِينَا هَذَا عَنْ أَبِي عَلِيٍّ ثُمَامَةَ بْنِ شُفَيٍّ، أَنَّهُ سَمِعَ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾ [الأنفال: ٦٠]. " أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ " - قَالَهَا ثَلَاثًا -. أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدُ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي عَلِيٍّ بِهَذَا الْحَدِيثِ. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ ابْنِ وَهْبٍ

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/421).

[2] Enfâl Sur. 60

[3] Ravilerinin tümü güvenilirdir. Dârimî, *cihâd* (s. 600), Hâkim, *Müstedrek* (2/328) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/83).

3990- Aynısı Ebû Ali Sumâme b. Şufey kanalıyla Ukbe b. Âmir'den bize şöyle bildirilmiştir: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın"***[1] âyetini okuduktan sonra üç defa: *«Bilin ki bu kuvvet, atıcılıktır!»* buyurduğunu işittim."

Müslim, *Sahîh*'de İbn Vehb'den rivayet etti.[2]

٣٩٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا الثَّوْرِيُّ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ زِيَادِ بْنِ حُصَيْنٍ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَرَّ بِقَوْمٍ، وَهُمْ يُرْمَوْنَ، فَقَالَ: " رَمْيًا بَنِي إِسْمَاعِيلَ، لَقَدْ كَانَ أَبُوكُمْ رَامِيًا "

3991- İbn Abbâs bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ok atışı yapan bir toplulukla karşılaşınca: *"Atın ey İsmâil oğulları! Sizin babanız (atanız) da iyi bir atıcıydı!"* buyurdu.[3]

٣٩٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّنْعَانِيُّ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ زَيْدٍ يَعْنِي أَبَا سَلَّامٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ الْأَزْرَقِ، قَالَ: كَانَ عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ الْجُهَنِيُّ، يَخْرُجُ كُلَّ يَوْمٍ وَيَسْتَتْبِعُهُ، فَكَأَنَّهُ كَادَ أَنْ يَمَلَّ، فَقَالَ: أَلَمْ أُخْبِرْكَ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، يَقُولُ. قَالَ: بَلَى. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَدْخُلُ بِالسَّهْمِ الْوَاحِدِ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ الْجَنَّةَ: صَانِعَهُ الَّذِي يَحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ الْخَيْرَ، وَالَّذِي يُجَهِّزُ بِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَالَّذِي يَرْمِي بِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ "، وَقَالَ: " ارْمُوا وَارْكَبُوا، فَإِنْ تَرْمُوا خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرْكَبُوا "، وَقَالَ: " كُلُّ شَيْءٍ يَلْهُو بِهِ ابْنُ آدَمَ فَهُوَ بَاطِلٌ إِلَّا ثَلَاثَةً: رَمْيَهُ عَنْ قَوْسِهِ، وَتَأْدِيبَهُ فَرَسَهُ، وَمُلَاعَبَتَهُ أَهْلَهُ، فَإِنَّهُنَّ مِنَ الْحَقِّ ". قَالَ: " وَتُوُفِّيَ عُقْبَةُ، وَلَهُ بِضْعَةٌ وَسَبْعُونَ قَوْسًا مَعَ كُلِّ قَوْسٍ قَرْنٌ وَنِبْلٌ، فَأَوْصَى بِهِنَّ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

---

[1] Enfâl Sur. 60

[2] Müslim, *imâret* (167).

[3] İsnâdı sahihtir. İbn Mâce 2/941 (2815).

3992- Abdullah b. Zeyd el-Ezrak der ki: Ukbe b. Âmir el-Cühenî her gün ok atışı yapar ve bunu aksatmazdı. Bir ara bundan bıkar gibi olunca bana: "Bu konuda Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğimi sana söyleyeyim mi?" diye sordu. "Tabi ki söyle" karşılığını verdiğimde dedi ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Yüce Allah tek bir ok sebebiyle üç kişiyi cennete sokar. Biri, hayırlı bir şeye niyetlenerek ok yapandır. Diğeri, Allah yolunda kullanılmak üzere onu birine verendir. Bir diğeri de, onu Allah yolunda atandır."*

Yine: *"Bunun için atıcılık ve binicilik yapın. Atıcılık yapmanız da benim için binicilik yapmanızdan daha iyidir"* buyurdu.

Yine şöyle buyurdu: *"Üç tanesi dışında kişiyi Allah yolundan meşgul edecek her eğlence yasaktır. Bu üç tanesi de kişinin yay ve okuyla atıcılık yapması, atını eğitmesi ve kişinin ailesiyle eğlenmesidir. Bu üç tanesi mubah olan eğlencelerdendir."*[1]

Ukbe vefat ettiğinde yetmiş küsur yayı vardı. Her bir yayın yanında da bir ip ve bir ok vardı. Ölümünden sonra bunların Allah yolunda kullanılmasını vasiyet etti.

٣٩٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّنْعَانِيُّ، أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَمَّنْ سَمِعَ حَرَامَ بْنَ مُعَاوِيَةَ، يَقُولُ: كَتَبَ إِلَيْنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: " أَنْ لَا يُجَاوِرَنَّكُمْ خِنْزِيرٌ، وَلَا يَرْفَعَ فِيكُمْ صَلِيبٌ، وَلَا تَأْكُلُوا عَلَى مَائِدَةٍ يُشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ، وَأَدِّبُوا الْخَيْلَ، وَامشوا بَيْنَ الْغَرْضَيْنِ "

3993- Harâm b. Muâviye der ki: Ömer b. el-Hattâb bizlere şöyle bir mektup yazdı: "Yakınlarınızda domuz bulundurmayın. Aranızda haç yükselmesin. İçki içilen sofralara oturmayın. Atlarınızı eğitin ve iki hedef arasında koşturun."[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/174 (1637), İbn Mâce 2/940 (2811), Nesâî, *hayl* (6/222-223) ve Ebû Dâvud 3/28-29 (2513).

[2] İsnâdı hasendir. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/462 (21011) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/84).

٣٩٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَدِيبُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، أَخْبَرَنِي الْحَسَنُ هُوَ ابْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا حَبَّانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَخْبَرَنَا طَلْحَةُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدًا الْمَقْبُرِيَّ، يُحَدِّثُ، أَنَّهُ، سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " مَنِ احْتَبَسَ فَرَسًا فِي سَبِيلِ اللهِ إِيمَانًا بِاللهِ وَتَصْدِيقًا بِوَعْدِهِ، فَإِنَّ شَبَعَهُ، وَرِيَّهُ، وَرَوَثَهُ، وَبَوْلَهُ فِي مِيزَانِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَفْصٍ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ

3994- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Kişi Allah yolunda Allah'a iman ederek ve vaad ettiğini tasdik ederek bir at beslerse atın tokluğu, açlığı, susuzluğu, suya kanmışlığı, dışkısı ve sidiği kıyamet gününde onun terazisinde (iyilik olarak) yer alır.*"

Buhârî, *Sahîh*'de Ali b. Hafs kanalıyla İbnu'l-Mübârek'ten rivayet etti.[1]

٣٩٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْمَهْرَجَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " الْخَيْلُ لِثَلَاثَةٍ: لِرَجُلٍ أَجْرٌ، وَلِرَجُلٍ سَتْرٌ، وَعَلَى رَجُلٍ وِزْرٌ، فَأَمَّا الَّذِي أُجِرَ: فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللهِ تَعَالَى فَأَطَالَ لَهَا فِي مَرْجٍ أَوْ رَوْضَةٍ، فَمَا أَصَابَتْ فِي طِيَلِهَا ذَلِكَ مِنَ الْمَرْجِ، أَوِ الرَّوْضَةِ كَانَتْ لَهُ حَسَنَاتٍ، وَلَوْ أَنَّهَا قَطَعَتْ طِيَلَهَا ذَلِكَ، فَاسْتَنَّتْ شَرَفًا، أَوْ شَرَفَيْنِ كَانَتْ آثَارُهَا وَأَرْوَاثُهَا حَسَنَاتٍ لَهُ، وَلَوْ أَنَّهَا مَرَّتْ بِنَهَرٍ، فَشَرِبَتْ مِنْهُ، وَلَمْ يُرِدْ أَنْ يَسْقِيَ بِهِ، كَانَ ذَلِكَ لَهُ حَسَنَاتٍ، فَهِيَ لِذَلِكَ أَجْرٌ. وَرَجُلٌ رَبَطَهَا تَغَنِّيًا وَتَعَفُّفًا، وَلَمْ يَنْسَ حَقَّ اللهِ فِي رِقَابِهَا وَلَا ظُهُورِهَا، فَهِيَ لِذَلِكَ سَتْرٌ وَجَلَّ. وَرَجُلٌ رَبَطَهَا فَخْرًا وَرِيَاءً، وَنَوْأً لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ، فَهِيَ عَلَى ذَلِكَ وِزْرٌ ". وَسُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْحُمُرِ؟ فَقَالَ: " لَمْ يَنْزِلْ فِيهَا شَيْءٌ، إِلَّا هَذِهِ الْآيَةُ الْجَامِعَةُ الْفَاذَّةُ: ﴿فَمَنْ

---

[1] Buhârî, *cihâd* (3/216).

يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ [الزلزلة: ٨] " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْلَمَةَ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ

3995- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Atlar üç şeyin içindir. Biri için ecir ve sevaptır. Biri için bir örtüdür. Biri için de günaha vesiledir. Onu Allah yolunda kullanmak üzere ayıran kişi için at bir ecir ve mükâfat vesiledir. Bu atı uzun bir iple bahçeye veya otlağa bağladığı zaman ipin o bahçe ve otlaktan değdiği her bir yer için ona bir iyilik sevabı vardır. At ipini koparıp da bir iki tur atıp dolaştığı zaman da bıraktığı her bir iz ve dışkı için de ona bir iyilik sevabı vardır. Sulama niyeti olmadan bir nehrin yanından geçerken at o nehirden su içse bu da ona iyilik olarak yazılır. İşte böylesi bir at, sahibi için ecir ve sevap vesiledir. Atını başkalarına muhtaç olmamak için yanında tutan, ancak yük ve binme konusunda Allah'ın hakkını da unutmayan kişi için de bu at bir örtüdür. Atını övünme, gösteriş olsun diye ve Müslümanlara düşmanlık yapmak için besleyen kişi için de bu at günah vesiledir."*

Kendisine merkepler konusu sorulunca da şöyle buyurdu: *"Bu yönde içerik olarak benzersiz ve kapsamlı olan: «**Kim zerre miktarı iyilik yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı kötülük yapmışsa onu görür**»*[1] *âyetleri dışında bana bir şey indirilmiş değildir."*[2]

Buhârî, *Sahîh*'de Abdullah b. Mesleme'den[3] ve Müslim başka bir kanalla Zeyd b. Eslem'den rivayet etti.[4]

٣٩٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَالْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ: خَيْلُ أَجْرٍ، وَخَيْلُ وِزْرٍ، وَخَيْلُ

---

[1] Zilzâl Sur. 7, 8

[2] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir.

[3] Buhârî, *cihâd* (3/217), *menâkib* (4/187-188), *musâkât* (3/79), *tefsîr* (6/90-91) ile *i'tisâm* (8/158-159).

[4] Müslim, *zekât* (24).

سَتْرٍ، فَأَمَّا خَيْلُ سَتْرٍ فَمَنِ اتَّخَذَهَا تَعَفُّفًا وَتَكَرُّمًا وَتَجَمُّلًا، وَلَمْ يَنْسَ حق ظُهُورَهَا وَبُطُونَهَا فِي عُسْرِهِ وَيُسْرِهِ. وَأَمَّا خَيْلُ الْأَجْرِ: فَمَنِ ارْتَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللهِ، فَإِنَّهَا لَا تُغَيِّبُ فِي بُطُونِهَا شَيْئًا إِلَّا كَانَ لَهُ أَجْرٌ حَتَّى ذَكَرَ أَرْوَاثَهَا وَأَبْوَالَهَا، وَلَا تَغْدُوا فِي وَادٍ سَوْطًا أَوْ سَوْطَيْنِ إِلَّا كَانَ فِي مِيزَانِهِ. وَأَمَّا خَيْلُ الْوِزْرِ: فَمَنِ ارْتَبَطَهَا تَبَدحًا عَلَى النَّاسِ، فَإِنَّهَا لَا تُغَيِّبُ فِي بُطُونِهَا شَيْئًا إِلَّا كَانَ وِزْرًا عَلَيْهِ، حَتَّى ذَكَرَ أَرْوَاثَهَا وَأَبْوَالَهَا، وَلَا تَغْدُوا فِي وَادٍ سَوْطًا أَوْ سَوْطَيْنِ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِ وِزْرٌ "

3996- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayırlar kıyamete dek atların perçemlerinde bağlı durur. Atlar da ecir atı, örtü atı ve günah atı olmak üzere üç çeşittir. Örtü olan at, sahibi tarafından bu konuda başkalarına muhtaç olmamak için, onur ve güzellik için beslenen attır. Sahibi darlıkta da, bollukta da yük ve yavruları konusunda olan hakkı unutmaz. Ecir ve sevaba vesile olan at da sahibi tarafından Allah yolunda kullanılmak üzere beslenen attır. Böyle bir atın yediği her bir şey için sahibine sevap yazılır"* buyurdu ve böylesi bir atın dışkı ve sidiğinin bile sahibine sevap olarak yazılacağını zikrettikten sonra şöyle devam etti: *"Böylesi bir atın vadide bir iki tur atması dahi âhiret gününde sahibinin Mizan'ına sevap olarak yazılır. Günahlara vesile olan at da sahibi tarafından diğer insanlara karşı kibirlenmek için beslenen attır. Böylesi bir atın yediği her bir şeyde sahibi için bir günah yazılır."* Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) böylesi bir atın dışkı ve sidiğinin bile sahibine günah olarak yazılacağını zikrettikten sonra: *"Böylesi bir atın vadide bir iki tur atması dahi sahibinin hanesine günah olarak yazılır"* buyurdu.[1]

٣٩٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ الْمَخْرَمِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، قَالَ: سَمِعَ شَبِيبَ بْنَ غَرْقَدَةَ، عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ، يقول: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ - أَوْ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ -، يَقُولُ: " الْخَيْرُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ". قَالَ سُفْيَانُ: وَزَادَ فِيهِ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Mâce 2/932 (2788), Nesâî, *hayl* (6/215-216) ve Tirmizî 4/173 (1636).

مُجَالِدٌ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ " الْأَجْرَ وَالْمَغْنَمَ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ، عَنْ شَبِيبٍ

3997- Urve el-Bârikî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayırlar kıyamete dek atların perçemlerinde bağlı durur"* buyurmuştur.[1]

Süfyân der ki: "Mücâlid bunu Şa'bî kanalıyla Urve el-Bârikî'den rivayet ederken sevap ve ganimet konusunu da zikretmiştir."

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de Süfyân kanalıyla Şebîb'den rivayet ettiler.[2]

٣٩٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْفَزَارِيِّ، عَنْ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي شُعْبَةُ، عَنْ رَجُلٍ، مِنْ بَنِي عِجْلٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمَنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ﴾ [الأنفال: ٦٠]. قَالَ: " الْقُوَّةُ: ذُكُورُ الْخَيْلِ، وَالرِّبَاطُ: الْإِنَاثُ ".

3998- Şu'be, İcl oğullarından bir adamdan bildiriyor: İkrime: ***"Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın"***[3] buyruğunu açıklarken: "Âyette bahsedilen *kuvvet* erkek atlardır. *Ribat* ise dişi atlardır" demiştir.[4]

Beyhakî der ki: "At edinip besleme konusunda gelen diğer hadisleri *Sünenü'l-Kübrâ*'da *Siyer*, *Kasem*, *Sibâk* ve *Remy* gibi başlıklar altında zikrettik."

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *menâkib* (4/187), *cihâd* (3/215) ile *hums* (4/50) ve Müslim, *imâret* (98, 99).

[3] Enfâl Sur. 60

[4] Ravilerinin tümü güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (12/483-484), İbn Cerîr, *Tefsîr* (10/30) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/83).

الثَّامِنُ وَالْعِشْرُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي الثَبَاتِ لِلْعَدُوِّ وَتَرْكِ الْفِرَارِ مِنَ الزَّحْفِ

28. Şube

Düşman Karşısında Direnmek ve Savaştan Kaçmamak

Yüce Allah: *"Ey iman edenler! Herhangi bir topluluk ile karşılaştığınız zaman sebat edin ve Allah'ı çok anın ki başarıya erişesiniz"*[1] buyurmuştur. Yine: *"Ey inananlar! Savaş için ilerlerken kafirlerle toplu halde karşılaştığınızda onlara arkanızı dönmeyin. Tekrar savaşmak için bir tarafa çekilmek veya bir başka topluluğa katılmak maksadı dışında, o gün arkasını düşmana dönen kimse Allah'tan bir gazaba uğramış olur. Onun varacağı yer cehennemdir. Ne kötü bir dönüştür!"*[2] buyurmuştur.

Yine: *"Ey Peygamber! Müminleri savaşa teşvik et. Eğer içinizde sabırlı yirmi kişi bulunursa, iki yüz kişiye galip gelirler. Eğer içinizde yüz kişi bulunursa, inkâr edenlerden bin kişiye galip gelirler. Çünkü onlar anlamayan bir kavimdir"*[3] buyurmuş, sonra da bu âyeti: *"Şimdi Allah yükünüzü hafifletti; sizde zayıflık olduğunu bildi. O halde sizden sabırlı yüz kişi bulunursa, iki yüz kişiye galip gelir. Eğer sizden bin kişi olursa, Allah'ın izniyle ikibin kişiye galip gelirler. Allah sabredenlerle beraberdir"*[4] âyetiyle nesh etmiştir.

Bu şekilde Yüce Allah müslümanların iki katı olan düşmanla savaşmayı farz kılmış ve daha önceki âyetlerle de savaş alanından kaçmayı haram kılmıştır. Müslümanların, kendilerinden iki kat daha fazla olan düşmana karşı mücadelenin emredilmesi savaş hilesi dışında olan durumlar içindir. Zira müslümanlar tuzak kurup kaçtıklarını düşmana göstermek için geri çekilebilir, düşman dağılmaya başlayınca da tekrardan hücuma geçebilirler.

---

[1] Enfâl Sur. 45

[2] Enfâl Sur. 15, 16

[3] Enfâl Sur. 65

[4] Enfâl Sur. 66

Veya savaşı daha uygun bir alana taşıma amaçlı müslümanlar geriye çekilebilirler. Veya düşmanı geride, hazırda bekleyen müslüman kuvvetlerin tuzağına düşürmek için kaçıyormuş izlenimi verilebilir, bu şekilde de geride bekleyen kuvvetlerle birleşip düşman üzerine saldırıya geçebilirler.

٣٩٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ سَالِمٍ أَبِي النَّضْرِ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى، كَتَبَ إِلَيْهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ، وَاسْأَلُوا اللهَ الْعَافِيَةَ، فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمْرٍو

3999- Sâlim Ebi'n-Nadr bildiriyor: Abdullah b. Ebî Evfâ'nın bana yazdığını göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin ve Allah'tan afiyeti isteyin. Düşmanla karşılaştığınız zaman da sabredin. Bilin ki cennet kılıçların gölgesi altındadır.*"[1]

Buhârî, *Sahîh*'de Abdullah b. Muhammed kanalıyla Muâviye b. Amr'dan rivayet etti.[2]

٤٠٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، ح، قَالَ: وحدثنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ حَسَنِ بْنِ مُهَاجِرٍ، حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْإِيلِيُّ، حدثنا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلَالٍ، عَنْ ثورٍ، عَنْ أَبِي الْغَيْثِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ " قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ: وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: " الشِّرْكُ بِاللهِ، وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ هَارُونَ بْنِ سَعِيدٍ، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْأُوَيْسِيِّ، عَنْ سُلَيْمَانَ

---

[1] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *cihâd* (4/9, 23-24).

4000- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yedi büyük günahtan sakının!"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar nedir?" diye sorulunca da: *"Allah'a şirk koşmak, sihir, Allah'ın haram kıldığı canı haksız yere öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, savaş alanından kaçmak ve masum iffetli kadınlara iftirada bulunmaktır"* buyurdu.[1]

Müslim, *Sahîh*'de Harun b. Saîd'den[2] ve Buhârî de Abdulazîz el-Uveysî kanalıyla Süleyman'dan rivayet etti.[3]

٤٠٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ شَيْبَانَ الرَّمْلِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " كَتَبَ عَلَيْهِمْ أَنْ لَا يَفِرَّ عِشْرُونَ مِنْ مِائَتَيْنِ "، ثُمَّ قَالَ: ﴿الْآنَ خَفَّفَ اللهُ عَنْكُمْ وَعِلْمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ﴾ فَكَتَبَ عَلَيْهِم: " أَنْ لَا يَفِرَّ مِائَةٌ مِنْ مِائَتَيْنِ ". قَالَ سُفْيَانُ: " لَا يَجْتَمِعُ غُبَارٌ فِي سَبِيلِ اللهِ وَدُخَانُ جَهَنَّمَ فِي جَوْفِ مُؤْمِنٍ ". " وقَدْ رَوِينَا هَذَا الْكَلَامَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ مَرْفُوعًا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ ". وَالْحَدِيثُ الَّذِي رَوَيْنَاهُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عُيَيْنَةَ

4001- İbn Abbâs der ki: "Yüce Allah önce Müslümanlardan yirmi kişinin iki yüz düşmandan kaçmamasını emretti. Daha sonra: ***"Şimdi Allah yükünüzü hafifletti; sizde zayıflık olduğunu bildi. O halde sizden sabırlı yüz kişi bulunursa, iki yüz kişiye galip gelir"***[4] âyetini indirdi ve Müslümanlardan yüz kişinin iki yüz düşmandan kaçmamasını emretti."[5]

Süfyân der ki: "Yüce Allah yolunda solunan toz ile cehennem ateşinin dumanı bir müminin içinde bir araya gelmezler."

---

[1] İsnâdı sahihtir, ancak tanımadığımız ravisi vardır.

[2] Müslim, *îmân* (145).

[3] Buhârî, *vasâyâ* (3/195) ile *hudûd* (8/33).

[4] Enfâl Sur. 66

[5] Ravilerinin tümü güvenilirdir.

Süfyân'ın bu sözü merfû olarak Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) daha önce zikredilmişti.[1]

İbn Abbâs'm hadisini ise Buhârî, *Sahîh*'de İbn Uyeyne'den rivayet etti.[2]

٤٠٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ جَنَاحُ بْنُ نَذِيرِ بْنِ جَنَاحٍ الْقَاضِي، بِالْكُوفَةِ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: كُنْتُ فِي جَيْشٍ، فَحَاصَ النَّاسُ حَيْصَةً، فَكُنْتُ فِيمَنْ حَاصَ فَقُلْنَا: قَدْ بُؤْنَا مِنَ اللهِ بِغَضَبٍ فَلَوْ تَنَحَّيْنَا فَلَمْ يَرَنَا أَحَدٌ، ثُمَّ قُلْنَا: لَوْ أَتَيْنَا الْمَدِينَةَ فَتَزَوَّدْنَا مِنْهَا، فَأَتَيْنَا الْمَدِينَةَ، فَقُلْنَا: لَوْ عَرَضْنَا أَنْفُسَنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، لَعَلَّ لَنَا تَوْبَةً، فَلَمَّا خَرَجَ إِلَى صَلَاةِ الْغَدَاةِ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ نَحْنُ الْفَرَّارُونَ، قَالَ: " بَلْ أَنْتُمُ الْكَرَّارُونَ، أَنَا فِئَةُ كُلِّ مُسْلِمٍ "

4002- İbn Ömer der ki: Bir ordunun içindeyken savaş esnasında müslümanlar bozguna uğrayıp kaçtı. Ben de kaçanlar arasındaydım. Birbirimize: "Savaş alanından kaçıp Allah'ın azabına maruz kaldık. Bizi kimselerin göremeyeceği bir yere gidelim" demeye başladık. Sonra: "Medine'ye gidip kendimize azık alalım" deyip Medine'ye geldik. Geldiğimizde: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) huzuruna çıkalım, belki bizim için tövbe vardır" dedik. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazına çıkınca: "Ey Allah'ın Resûlü! Biz savaş alanından kaçanlarız" dedik. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Aksine siz geri dönmek üzere kaçtınız. Her müslümanın yardımcısı da benim*" buyurdu.[3]

٤٠٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنُ زَكَرِيَّا الْأَدِيبُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْفَضْلِ أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، أَخْبَرَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ نُعَيْمِ بْنِ أَبِي هِنْدَ، قَالَ: " قَالَ رَجُلٌ

---

[1] 3952. hadise bakınız.

[2] Buhârî, *tefsîr* (5/201).

[3] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 3/106 (2647) ve Tirmizî 4/215 (1716).

يَوْمَ الْقَادِسِيَّةِ: اللهُمَّ إِنَّ حَدْبَةً سَوْدَاءَ بَذِيئَةً - يَعْنِي امْرَأَتَهُ -، فَزَوِّجْنِي الْيَوْمَ مَكَانَهَا مِنَ الْحُورِ الْعِينِ، فَمَرُّوا عَلَيْهِ، وَهُوَ مُعَانِقٌ فَارِسًا، يَذْكُرُ مِنْ عِظَمِهِ وَهُوَ يَتْلُوا هَذِهِ الْآيَةَ ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللهَ عَلَيْهِ﴾ [الأحزاب: ٢٣] حَتَّى أَتَمَّ الْآيَةَ فَمَاتَا جَمِيعًا"

4003- Nuaym b. Ebî Hind der ki: Kâdisiye savaşı sırasında adamın biri: "Allahım! Karım kambur, siyah ve ağzı bozuk biridir. Bugün beni onun yerine cennet hurilerinden biriyle evlendir" dedi. Daha sonra onunla karşılaştıklarında düşmanlardan iri kıyım bir süvarinin boğazına yapışmıştı ve: *"Mü'minlerden öyle adamlar vardır ki, Allah'a verdikleri söze sâdık kaldılar..."*[1] âyetini okuyordu. Âyeti bitirince ikisi de öldü.[2]

٤٠٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْبَصْرِيُّ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاكِرٍ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، أَخْبَرَنَا دَاوُدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَوْدِيُّ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحِمْيَرِيُّ، أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، يُقَالُ لَهُ: حُمَمَةُ، جَاءَ إِلَى أَصْبَهَانَ فِي خِلَافَةِ عُمَرَ، فَقَالَ: " اللهُمَّ إِنَّ حُمَمَةَ يَزْعُمُ أَنَّهُ يُحِبُّ لِقَاءَكَ، فَإِنْ كَانَ حُمَمَةُ صَادِقًا فِيمَا يَقُولُ فَاعْزِمْ لَهُ عَلَى صِدْقِهِ، ولو كَانَ كَاذِبًا فَاعْزِمْ لَهُ عَلَيْهِ. اللهُمَّ لَا تَرُدَّ حُمَمَةَ مِنْ سَفَرِهِ هَذَا "، فَأَخَذَهُ بَطْنُهُ فَمَاتَ بِأَصْبَهَانَ. فَقَامَ أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ فَقَالَ: " يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّا وَاللهِ مَا سَمِعْنَا فِيمَا سَمِعْنَا مِنْ نَبِيِّكُمْ ﷺ، وَلَا فِيمَا بَلَغَ عِلْمَنَا إِلَّا أَنَّ حُمَمَةَ مَاتَ شَهِيدًا "

4004- Humeyd b. Abdirrahman el-Himyerî bildiriyor: Resûlullah'm (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbmdan Humame adında bir adam Hz. Ömer'in hilafeti zamanında İsfahan'a (cihada) gitti. Orada: "Allahım! Humame sana kavuşmak istediğini söylüyor. Eğer Humame bunda samimi ise onu sözünü doğru çıkar. Samimi değilse de onu sana kavuştur. Allahım! Humame'yi bu

---

[1] Ahzâb Sur. 23

[2] Ravileri güvenilirdir. Abdullah b. el-Mübârek, *Cihâd* 133 (132) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (5/299-300).

yolculuğundan geri çevirme" dedi. Mide rahatsızlığından da İsfahan'da vefat etti. Bunun üzerine Ebû Mûsa el-Eş'arî kalkıp: "Ey insanlar! Vallahi Peygamberinizden (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğimiz şeylere dayanarak Humame şehit biri olarak ölmüştür" dedi.[1]

٤٠٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُوَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، حَدَّثَنِي الْقَاسِمُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، وَلَمْ يَغْزُ فَضَالَةُ فِي الْبَرِّ غَيْرَهَا، فَبَيْنَا نَحْنُ نَسِيرُ أَوْ نُسْرِعُ فِي السَّيْرِ وَهُوَ أَمِيرُ الْجَيْشِ، وَكَانَتِ الْوُلَاةُ إِذْ ذَاكَ يَسْتَمِعُونَ مِمَّنِ اسْتَرْعَاهُمُ اللهُ عَلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ: أَيُّهَا الْأَمِيرُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ تَقَطَّعُوا، فَقِفْ حَتَّى يَلْحَقُوكَ، فَوَقَفَ فِي مَرْجٍ عَلَيْهِ قَلْعَةٌ فِيهَا حِصْنٌ، فَمِنَّا الْوَاقِفُ، وَمِنَّا النَّازِلُ، إِذَا نَحْنُ بِرَجُلٍ ذِي شَوَارِبَ حُمْرٍ بَيْنَ أَظْهُرِنَا، فَأَتَيْنَا بِهِ فَضَالَةَ، فَقُلْنَا: إِنَّ هَذَا هَبَطَ مِنَ الْحِصْنِ بِلَا عَهْدٍ، وَلَا عَقد، فَسَأَلَهُ فَضَالَةُ: " مَا شَأْنُهُ؟ " فَقَالَ: إِنِّي الْبَارِحَةَ أَكَلْتُ الْخِنْزِيرَ، وَشَرِبْتُ الْخَمْرَ، فَبَيْنَا أَنَا نَائِمٌ أَتَانِي رَجُلَانِ غَسَلَا بَطْنِي، وَجَاءَتْنِي امْرَأَتَانِ لَا تَفْضُلُ إِحْدِيهما الْأُخْرَى، فَقَالَتَا: أَسْلِمْ، فَأَنَا مُسْلِمٌ فَمَا كَانَتْ كَلِمَةٌ أَسْرَعُ مِنْ أَنْ رَمَيْنَا بِالزَّبْرِ فَأَقْبَلَ يَهْوِي حَتَّى أَصَابَهُ فَدَقَّ عُنُقَهُ، فَقَالَ فَضَالَةُ: " اللهُ أَكْبَرُ، عَمِلَ قَلِيلًا، وَأُجِرَ كَثِيرًا، صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ "، فَصَلَّيْنَا ثُمَّ دَفَنَّاهُ. قَالَ الْقَاسِمُ: " هَذَا شَيْءٌ أَنَا رَأَيْتُهُ ".

4005- Kâsım Ebû Abdirrahman der ki: "Fadâle b. Ubeyd'in komutasında kara savaşına çıktık ki Fadâle bundan başka kara savaşına çıkmış değildi. Hızlı bir şekilde yol alırken biri Fadâle'ye: "Ey komutan! İnsanlar arasında kopukluk oldu. Biraz dur da geride kalanlar yetişsin" dedi ki o zamanlar idareciler Yüce Allah'ın kendilerinden sorumlu kıldığı kişilerin sözlerini dinlerdi. Bunun üzerine Fadâle çayırlık olan bir mekanda durdu. Bu çayırlıkta bir kale, kalenin de suru vardı. Fadâle durunca yanındakilerden bazıları onun gibi durdu, bazıları da inip mola verdi. O esnada aramızda bıyıklarında kırmızılık olan bir adam gördük. Adamı Fadâle'ye getirdik ve:

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbnu'l-Mübârek, *Cihâd* 137-138 (141), Tayâlisî, *Müsned* (s. 68-69), Ahmed, *Müsned* (4/408), Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/71) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 4/61 (3610).

"Bu adam bizden herhangi bir söz almadan ve anlaşma yapmadan kaleden aşağıya indi" dedik. Fadâle adama: "Neden öyle yaptın?" diye sorunca, adam şöyle dedi: "Dün gece domuz eti yiyip içki içtim. Uyuduğumda da rüyamda iki adam yanıma gelip midemi yıkadılar. Sonra özellikleri aynı olan iki kadın gelip bana: «Müslüman ol!» dediler. Ben de müslüman oldum."

Çok geçmeden kaleden bize doğru taş atmaya başladılar. Gelen bir taş da bu adamın boynuna isabet edip öldürdü. Fadâle: "Allahu Ekber! Az amel yaptı, ama çok sevap kazandı. Arkadaşınızın cenaze namazını kılın" dedi. Bunun üzerine adamın cenaze namazını kılıp defnettik. Ben bu olaya bizzat şahit oldum.[1]

Beyhakî der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında da öylesi olaylar gerçekleşmişti. Fadâle b. Ubeyd de böylesi durumda Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) uygulamasına dayanarak bu sözünü söylemiş olmalıdır."

٤٠٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ، أَخْبَرَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ، قَالَ: أَتَى رَسُولَ اللهِ ﷺ رَجُلٌ مُتَقَنِّعٌ فِي الْحَدِيدِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أُقَاتِلُ أَوْ أُسْلِمُ، فَقَالَ: " لَا، بَلْ أَسْلِمْ "، ثُمَّ قَاتَلَ فَأَسْلَمَ، فَقَاتَلَ ثُمَّ قُتِلَ، فَقَالَ: " هَذَا عَمِلَ قَلِيلًا وَأُجِرَ كَثِيرًا ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ

4006- Berâ der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına demir zırhını giymiş bir adam geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Savaşayım mı, yoksa müslüman mı olayım?" diye sordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Önce müslüman ol sonra savaş"* buyurdu. Adam, müslüman olduktan sonra savaşarak öldü. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Az amel işledi, ama çok sevap kazandı"* buyurdu.[2]

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de rivayet etti.[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Abdullah b. el-Mübârek, *Cihâd* 145-146 (150).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *cihâd* (3/206) ve Müslim, *imâret* (144).

٤٠٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، " أَنَّ عَمْرَو بْنَ أُقَيْشٍ، كَانَ لَهُ رِبًا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَكَرِهَ أَنْ يُسْلِمَ حَتَّى يَأْخُذَهُ، فَجَاءَ يَوْمُ أُحُدٍ، فَقَالَ: أَيْنَ بَنُو عَمِّيَ؟، قَالُوا: بِأُحُدٍ، قَالَ: أَيْنَ فُلَانٌ؟ قَالُوا: بِأُحُدٍ، قَالَ: أَيْنَ فُلَانٌ؟ قَالُوا: بِأُحُدٍ. فَلَبِسَ لَأْمَتَهُ، وَرَكِبَ فَرَسَهُ، ثُمَّ تَوَجَّهَ قِبَلَهُمْ، فَلَمَّا رَآهُ الْمُسْلِمُونَ، قَالُوا: إِلَيْكَ عَنَّا يَا عَمْرُو، فَقَالَ: إِنِّي آمَنْتُ، فَقَاتَلَ حَتَّى جُرِحَ، فَحُمِلَ إِلَى أَهْلِهِ جَرِيحًا، فَجَاءَهُ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ، قَالَ لِأُخْتِهِ: سَلِيهِ حَمِيَّةً لِقَوْمِكَ، أَوْ غَضَبًا لَهُمْ، أَمْ غَضَبًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. قَالَ: بَلْ غَضَبًا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ، فَمَاتَ وَدَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَا صَلَّى لِلَّهِ صَلَاةً "

4007- Ebû Hureyre bildiriyor: Amr b. Ukayş'ın Cahiliye'den kalma alacağı bir faiz vardı. Onu alana kadar da müslüman olmayı hoş görmedi. Uhud savaşı sırasında gelip: "Amcam oğulları nerede?" diye sordu. "Uhud'da" denilince: "Filan kişi nerede?" diye sordu. Yine: "Uhud'da" dediler. "Filan kişi nerede?" diye sorunca, yine: "Uhud'da" dediler. Bunun üzerine zırhını giydi, bineğine bindi ve Uhud'a doğru yöneldi. Müslümanlar onu gördüklerinde: "Bizden uzak dur ey Amr!" dediler. Ancak kendisi: "Ben de iman ettim!" dedi ve yaralanıncaya kadar savaştı. Daha sonra yaralı bir şekilde ailesinin yanına götürüldü. Yanına Sa'd b. Muâz gelip kız kardeşine: "Ona sor, kavmini korumak için mi veya müşriklere karşı bir düşmanlığı olduğu için mi yoksa Allah adına onlara öfkesinden dolayı mı savaştı?" dedi. Amr: "Bilakis Allah ve Resûlü için (kafirlere) duyduğum öfkeden dolayı savaştım" cevabını verdi. Öldüğünde cennete girdi. Yüce Allah için tek bir vakit bile namaz kılmamıştı.[1]

٤٠٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي الْجُزْءِ الَّذِي وَجَدْتُهُ فِيهِ سَمَاعِي بِخَطِّ الشَّعْبِيِّ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْعَتَكِيُّ، حَدَّثَنَا رَبِيعَةُ بْنُ كُلْثُومِ بْنِ جَبْرٍ، عَنْ زِيَادِ بْنِ مِخْرَاقٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَرَّ بِخِبَاءِ أَعْرَابِيٍّ، وَهُوَ فِي أَصْحَابِهِ يُرِيدُونَ الْغَزْوَ، فَرَفَعَ الْأَعْرَابِيُّ

[1] İsnâdı sahih, ravilerinin tümü güvenilirdir. Ebû Dâvud 3/43 (2537).

نَاحِيَةً مِنَ الْخِبَاءِ، فَقَالَ: مَنِ الْقَوْمُ؟ فَقِيلَ لَهُ: رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَصْحَابُهُ يُرِيدُونَ الْغَزْوَ، فَقَالَ: هَلْ مِنْ عَرَضِ الدُّنْيَا يُصِيبُونَ؟ قِيلَ لَهُ: نَعَمْ، يُصِيبُونَ الْغَنَائِمَ، ثُمَّ تُقَسَّمُ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ، فَعَمَدَ إِلَى بَكْرٍ لَهُ فَاعْتَقَلَهُ، وَسَارَ مَعَهُمْ فَجَعَلَ يَدْنُو بِبَكْرِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَجَعَلَ أَصْحَابُهُ يَذُودُونَ بَكْرَهُ عَنْهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " دُعُوا لِي النَّجْدِيَّ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُ لِمَنْ مُلُوكِ الْجَنَّةِ ". قَالَ: فَلَقُوا الْعَدُوَّ، فَاسْتُشْهِدَ فَأُخْبِرَ بِذَلِكَ النَّبِيُّ ﷺ، فَأَتَاهُ فَقَعَدَ عِنْدَ رَأْسِهِ مُسْتَبْشِرًا - أَوْ قَالَ: مَسْرُورًا يَضْحَكُ - ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهُ، فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللهِ: رَأَيْنَاكَ مُسْتَبْشِرًا تَضْحَكُ، ثُمَّ أَعْرَضْتَ عَنْهُ، فَقَالَ: " أَمَّا مَا رَأَيْتُمْ مِنِ اسْتِبْشَارِي - أَوْ قَالَ: سُرُورِي -، فَلَمَّا رَأَيْتُ مِنْ كَرَامَةِ رُوحِهِ عَلَى اللهِ تَعَالَى، وَأَمَّا إِعْرَاضِي عَنْهُ، فَإِنَّ زَوْجَتَهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ الْآنَ عِنْدَ رَأْسِهِ "

4008- İbn Ömer bildiriyor: Ashâbıyla birlikte savaşa çıkan Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir bedevinin çadırının yanından geçerken bedevi, çadırının kenarını aralayıp açtı ve: "Bunlar kim?" diye sordu. Ona: "Bunlar savaşa giden Resûlullah ile ashâbı" denilince: "Bu savaşta dünyalık bir şeyler de elde edecekler mi?" diye sordu. "Evet, ganimet elde edecekler. Bu ganimet de müslümanlar arasında paylaştırılacak" denilince genç devesine gidip yularını bağladı ve müslümanlarla birlikte yola koyuldu.

Bedevi yolda giderken genç devesiyle Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına yaklaşmak için uğraşıyor, ancak ashâbı onu uzaklaştırmaya çalışıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bunu durumu görünce: *"Bırakın Necdli adam yanıma gelsin. Canım elinde olana yemin olsun ki cennet krallarından biridir"* buyurdu.

Düşmanla yapılan savaşta da bu bedevi şehit düştü. Şehit düştüğü Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) bildirilince gelip mutlu (veya sevinçli) bir şekilde ve gülerek başucunda oturdu. Ardından ondan yüzünü çevirdi. "Ey Allah'ın Resûlü! Önce mutlu bir şekilde güldüğünü, sonra da ondan yüzünü çevirdiğini gördük" dediğimizde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Gördüğünüz mutluluğum (veya sevincim) onun Yüce Allah'ın katındaki değerini gördüğümden*

dolayıydı. Ondan yüzümü çevirmemin sebebi de hurilerden olan eşinin o sırada gelip başucunda durmasıydı" buyurdu.[1]

٤٠٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو حَبِيبٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى الْمَصَاحِفِيُّ، حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا أَبُو حَمْزَةَ الثُّمَالِيُّ، عَنْ أَبِي الْيَقْظَانِ، عَنْ زَاذَانَ، عَنْ جَرِيرٍ، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ عَلَى رَوَاحِلِنَا، فَرَفَعَ لَهُ شَخْصٌ، فَقَالَ: " هَذَا رَجُلٌ لَا عَهْدَ لَهُ بِالطَّعَامِ مُنْذُ كَذَا وَكَذَا، وَإِيَّايَ يُرِيدُ ". فَأَسْرَعَ النَّبِيُّ ﷺ وَأَسْرَعْنَا مَعَهُ حَتَّى اسْتَقْبَلَهُ، فَإِذَا فَتًى قَدِ انْتَثَرَتْ شَفَتَاهُ مِنْ أَكَلِ الثَّلْجَمِ، فَسَأَلَهُ مِنْ أَيْنَ أَقْبَلْتَ؟ فَحَدَّثَهُ، فَقَالَ: وَأَنَا أُرِيدُ يَثْرِبَ، أُرِيدُ مُحَمَّدًا لِأُبَايِعَهُ، قَالَ: " فَأَنَا مُحَمَّدٌ، أَنَا رَسُولُ اللهِ ". قَالَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ. صِفْ لِيَ الْإِسْلَامَ. قَالَ: " أَنْ تَشْهَدَ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللهِ، وَتَقِرَّ بِمَا جِئْتُ مِنْ عِنْدِ اللهِ ". قَالَ: أَقْرَرْت. قَالَ: " وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ "، قَالَ: أَقْرَرْتُ. قَالَ: " وَتُؤَدِّيَ الزَّكَاةَ ". قَالَ: أَقْرَرْتُ. قَالَ: " وَتَصُومَ رَمَضَانَ ". قَالَ: أَقْرَرْتُ. قَالَ: " وَتَحُجَّ الْبَيْتَ ". قَالَ: أَقْرَرْتُ. ثُمَّ انْصَرَفَ رَسُولُ اللهِ ﷺ. قَالَ جَرِيرٌ: وَازْدَحَمْنَا حِينَ أَنْشَأَ يَصِفُ لَهُ الْإِسْلَامَ لِنَنْظُرَ إِلَى أَيِّ شَيْءٍ تَنْتَهِي صِفَتُهُ، وَكُنَّا نَهَابُهُ أَنْ نَسْأَلَهُ، ثُمَّ انْصَرَفَ وَانْصَرَفْنَا مَعَهُ، فَوَقَعَ بِهِ بَكْرُهُ فِي أَخَافِيقِ الْجُرْدَانِ، فَانْدَقَّتْ عُنُقُهُ، فَمَاتَ، فَقَالُوا: قَدْ مَاتَ يَا رَسُولَ اللهِ، فَأَتَاهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَنَظَرَ إِلَيْهِ، ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهُ بِوَجْهِهِ، فَقَالَ: " احْمِلُوهُ إِلَى الْمَاءِ ". فَأُمِرْنَا، فَدَفَنَّاهُ، فَغَسَّلْنَاهُ وَحَنَّطْنَاهُ، ثُمَّ قَالَ: " احْفُرُوا لَهُ لَحْدًا، وَلَا تَشُقُّوا لَهُ فإن اللَّحْدَ فَإِنَّ اللَّحْدَ لَنَا، وَالشَّقُّ لِأَهْلِ الْكِتَابِ "، وَجَلَسَ عَلَى قَبْرِهِ لَا يُحَدِّثُنَا بِشَيْءٍ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُحَدِّثُكُمْ حَدِيثَ هَذَا الرَّجُلِ. " هَذَا امْرُؤٌ عَمِلَ قَلِيلًا، وَأُجِرَ كَثِيرًا، هَذَا مِمَّنْ قَدْ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ إِنِّي أَعْرَضْتُ عَنْهُ آنِفًا، وَمَلَكَانِ يَدُسَّانِ فِي شِدْقِهِ مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ، فَعَرَفْتُ أَنَّ الرَّجُلَ كَانَ جَائِعًا "

4009- Cerîr (b. Abdillah) der ki: Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile yola çıktık. Yolda Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) uzaktan bir adamın geldiğini görünce: *"Şu gelen adam en son şu vakitte yemek yemişti ve benim*

[1] Ravileri güvenilirdir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/381).

yanıma geliyor" buyurdu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) adama doğru hızlanınca biz de onunla birlikte hızlandık. Yanına vardığımızda onun genç biri olduğunu gördük. Genç adamın, şalgam yemekten dudakları parçalanmıştı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona nereden geldiğini sorunca genç nereden geldiğini anlattı ve: "Yesrîb'e, biat etmek için Muhammed'e gidiyorum" dedi.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Muhammed benim"* deyince, genç: "es-Selâmu aleyke ey Allah'ın Resûlü!" diye selam verdi ve: "Bana İslam'ı anlat" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, benim de Allah'ın Resulü olduğuna şahadet etmen ve Allah katından getirdiklerimi kabul etmendir"* buyurunca, genç: "Kabul ediyorum" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bunun yanında namazı kılmandır"* buyurunca, genç: "Bunu da kabul ediyorum" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bunun yanında zekatı vermendir"* buyurunca, genç: "Bunu da kabul ediyorum" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bunun yanında Ramazan orucunu tutmandır"* buyurunca, genç: "Bunu da kabul ediyorum" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bunun yanında haccı ifa etmendir"* buyurunca, genç: "Bunu da kabul ediyorum" dedi.

Sonrasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gitti. Ancak Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) gence İslam'ı anlatırken bu konuda ne diyeceğini duymak için itişerek yanına yaklaşmıştık. Zira bu yönde Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) soru sormaktan çekiniyorduk. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gidince biz de gittik. Genç giderken devesinin ayağı yerdeki bir fare deliğine girip düşünce düşüp boynu kırıldı ve öldü. "Ey Allah'ın Resûlü! Genç öldü" denilince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldi. Önce bir baktı, sonra da ondan yüzünü çevirdi ve: *"Yıkamak için götürün"* buyurdu. Bu emirle genci suya taşıyıp yıkadık. Kokular sürüp kefenledik. Ardından Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Mezarına lahit yapın, çukur şeklinde açmayın. Zira lahitli mezar bizim, çukur ise Ehl-i kitaptan olanlarındır"* buyurdu.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gencin mezarının başında oturdu ve bizimle hiç konuşmadı. Bir ara bize: *"Size bu gencin hikayesini anlatayım mı?"* buyurdu ve şöyle devam etti: *"Bu adam az amel yapıp çok sevap elde*

*edenlerden biridir. Yüce Allah'ın, haklarında: «**İman edenler ve imanlarına zulüm karıştırmayanlara gelince, işte güvenlik ve hidâyete ermiş olanlar onlardır**»[1] buyurduğu kişilerdendir. Demin ondan yüzümü çevirdim, çünkü iki meleğin onun ağzına cennet meyvelerinden bir şeyler koyduklarını gördüm ve onun aç olarak öldüğünü anladım."*[2]

٤٠١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحُسَيْنِ بْنَ أَبِي الْقَاسِمِ الْمُذَكِّرَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ الْجَوْهَرِيَّ، يَقُولُ: أَخْبَرَنِي أَبِي أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ علي الْجَوْهَرِيُّ، قَالَ: قَالَ عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ: " خَرَجْنَا فِي سَرِيَّةٍ إِلَى أَرْضِ الرُّومِ، فَصَحِبَنَا شَابٌّ لَمْ يَكُنْ فِينَا أَقْرَأُ لِلْقُرْآنِ مِنْهُ، وَلَا أَفْقَهُ مِنْهُ، وَلَا أَفْرَضُ. صَائِمُ النَّهَارَ، قَائِمُ اللَّيْلَ، فَمَرَرْنَا بِحِصْنٍ لَمْ نُؤْمَرْ أَنْ نَقِفَ عَلَى ذَلِكَ الْحِصْنِ، فَمَالَ الرَّجُلُ مِنَّا عَنِ الْعَسْكَرِ، وَنَزَلَ بِقُرْبِ الْحِصْنِ فَظَنَنَّا أَنَّهُ يَبُولُ، فَنَظَرَ إِلَى امْرَأَةٍ مِنَ النَّصَارَى تَنْظُرُ مِنْ وَرَاءِ الْحِصْنِ، فَعَشِقَهَا، فَقَالَ لَهَا بِالرُّومِيَّةِ: كَيْفَ السَّبِيلُ إِلَيْكِ؟ قَالَتْ: حِينَ تَتَنَصَّرُ، وَنَفْتَحُ لَكَ الْبَابَ وَأَنَا لَكَ، قَالَ: فَفَعَلَ، فَأُدْخِلَ الْحِصْنَ، قَالَ: فَقَضَيْنَا غَزَاتَنَا فِي أَشَدِّ مَا يَكُونُ مِنَ الْغَمِّ. كَانَ كُلُّ رَجُلٍ مِنَّا يَرَى ذَلِكَ بِوَلَدِهِ مِنْ صُلْبِهِ، ثُمَّ عُدْنَا فِي سَرِيَّةٍ أُخْرَى فَمَرَرْنَا بِهِ يَنْظُرُ مِنْ فَوْقِ الْحِصْنِ مَعَ النَّصَارَى، فَقُلْنَا: يَا فُلَانُ مَا فَعَلَ قُرْآنُكَ؟ مَا فَعَلَ عِلْمُكَ؟ مَا فَعَلَ صَلَاتُكَ وَصِيَامُكَ؟ قَالَ: اعْلَمُوا أَنِّي نَسِيتُ الْقُرْآنَ كُلَّهُ، مَا أَذْكُرُ مِنْهُ إِلَّا هَذِهِ الْآيَةَ ﴿رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ [الحجر: ٣] ".

4010- Abde b. Abdirrahîm der ki: Bizans topraklarına savaşa çıktık. Yol boyunca bize hepimizden iyi Kur'ân okuyan, hepimizden fazla fakih olan ve feraiz ilmini hepimizden daha iyi bilen bir genç de yoldaşlık etti. Bu genç gecelerini ibadetle, gündüzlerini de oruçla geçiriyordu. Bir kalenin yanından geçerken orada durma emri bize verilmediği halde bu genç adam bizden ayrılıp kaleye doğru gitti. Biz orada bevledeceğini düşündük, ancak surların arkasında bulunan Hıristiyan bir kadınla bakışınca kadına aşık oldu.

---

[1] En'âm Sur. 82

[2] İsnâdı çok zayıftır. Ahmed, *Müsned* (4/358, 358, 359), Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/319 (2329) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (3/309).

Kadına Rumca: "Seninle nasıl birlikte olabilirim?" diye sorunca, kadın: "Şayet Hıristiyan olursan kalenin kapısını sana açarız ve o zaman senin olurum" dedi. Adam kadının dediğini yapınca onu kaleye aldılar. Çıktığımız savaşı büyük sıkıntı ve üzüntüler içinde tamamladık. Zira içimizden her bir kişi sanki kendi çocuğu bunu yapmış gibi adamın durumuna üzülmüştü.

Daha sonraları çıktığımız başka bir savaşta bu kalenin yanında geçerken o adamın Hıristiyanlarla birlikte surların üzerinden bize baktığını gördük. Ona: "Ey filan! Bildiğin o Kur'ân'a ne oldu? O ilmin nereye gitti? O namazlarına ve oruçlarına ne oldu?" diye sorduğumuzda şu karşılığı verdi: "Bilin ki Kur'ân'ın tümünü unuttum. Kur'ân'dan da sadece *«İnkar edenler, keşke müslüman olsaydık temennisinde bulunacaklardır. Bırak onları yesinler, zevk alsınlar; ümit onları avundursun; ilerde öğrenecekler»*[1] âyetini hatırlıyorum."[2]

Beyhakî der ki: "Şakî olması takdir edilen kişinin durumu işte böyle olur. Allah bizleri böylesi bir şeyden korusun. Saadet ehlinden (cennetlik) olması takdir edilen kişinin durumunu da daha önce zikretmiştik. Yüce Allah'tan, lütfuyla muvaffakiyeti ve günahlardan uzak tutulmayı diliyoruz."

٤٠١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا السَّرِيُّ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنِي الْعَلَاءُ بْنُ هِلَالٍ الْبَاهِلِيُّ، أَنَّ رَجُلًا، مِنْ قَوْمِ صِلَةَ، قَالَ لِصِلَةَ: يَا أَبَا الصَّهْبَاءِ، إِنِّي رَأَيْتُ أَنِّي أُعْطِيتُ شَهَادَةً، وَأُعْطِيتَ أَنْتَ شَهَادَتَيْنِ. فَقَالَ صِلَةُ: " خَيْرًا رَأَيْتَ، تُسْتَشْهَدُ، وَأُسْتَشْهَدُ أَنَا وَابْنِي إِنْ شَاءَ اللهُ ". فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ يَزِيدِ بْنِ زِيَادٍ لَقِيَهُمْ التُّرْكُ بِسِجِسْتَانَ، فَكَانَ أَوَّلُ جَيْشٍ انْهَزَمَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ذَلِكَ الْجَيْشُ. فَقَالَ صِلَةُ لِابْنِهِ: " ارْجِعْ إِلَى أُمِّكَ ". فَقَالَ ابْنُهُ: يَا أَبَتَاهُ، تُرِيدُ الْخَيْرَ لِنَفْسِكَ، وَتَأْمُرُنِي بِالرَّجْعَةِ، فَأَنْتَ وَاللهِ كُنْتَ خَيْرًا لِأُمِّي

---

[1] Hicr Sur. 2-3

[2] İsnâdında tanımadığımız ravi vardır.

مِنِّي. فَقَالَ: " أَمَا إِذْ قُلْتَ هَذَا، فَتَقَدَّمْ فَتَقَدَّمْ ". فَقَاتَلَ حَتَّى أُصِيبَ. قَالَ: فَرَمَى صِلَةُ، وَكَانَ رَجُلًا رَامِيًا حَتَّى تَفَرَّقُوا، وَأَقْبَلَ يَمْشِي إِلَيْهِ حَتَّى قَامَ عَلَيْهِ فَدَعَا لَهُ، ثُمَّ قَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ

4011- Alâ b. Hilâl el-Bâhilî der ki: Kabilesinden bir adam Sıla'ya: "Ey Ebu's-Sahbâ! Rüyamda bana bir, sana da iki şahadetin verildiğini gördüm" deyince, Sıla: "Hayrolsun! İnşaallah sen şehit olacaksın. Ben de oğlumla birlikte şehit olacağım" karşılığını verdi. Yezîd b. Ziyâd zamanında Sicistan'da karşılaştıkları Türklerle yaptıkları savaşta müslümanlardan ilk hezimete uğrayan ordu Sıla'nın da içinde bulunduğu ordu oldu. Ordu hezimete uğrayınca Sıla oğluna: "Annenin yanına dön!" dedi. Oğlu: "Babacığım! Hayırlı olanı kendine isteyip benim geri dönmemi mi istiyorsun? Vallahi senin benden daha fazla anneme hayrın dokunur" karşılığını verince, Sıla: "Böyle diyorsan o zaman ilerle! İlerle!" dedi. Bunun üzerine oğlu yaralanıp düşünceye kadar savaştı. Sıla da ok atmaya başladı ki usta bir atıcıydı. Bu şekilde baba ile oğul birbirinden ayrıldıktan sonra Sıla yürüyerek yerde ölü yatan oğlunun yanına geldi. Başında durup dua ettikten sonra o da ölene kadar savaştı.[1]

٤٠١٢ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ إِمْلَاءً، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنِ الْأَعْرَابِيِّ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ السِّجِسْتَانِيُّ، قَالَ: قُرِئَ عَلَى الْحَارِثِ بْنِ مِسْكِينٍ، وأنا شَاهِدٌ: أَخْبَرَكَ ابْنُ الْقَاسِمِ، قَالَ قَالَ مَالِكٌ: بَلَغَنِي أَنَّ عَبْدَ الْوَهَّابِ بْنَ بُخْتٍ خَرَجَ إِلَى الْغَزْوِ، فَانْبَعَثَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ، فَقَالَ: " عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ "، فَاسْتُشْهِدَ

4012- Mâlik der ki: Bana bildirilene göre Abdulvehhâb b. Buht savaşa çıkmıştı. Bineği hareket ederken: "Umulur ki Rabbim beni doğru yola ulaştırır" dedi ve çıktığı bu savaşta da şehit düştü.[2]

٤٠١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ السُّكَّرِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سِنَانَ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ ابْنِ الْمُبَارَكِ، وَالْمُعْتَمِرِ بْنِ سُلَيْمَانَ بِطَرسُوسٍ، فَصَاحَ النَّاسُ: النَّفِيرَ النَّفِيرَ، قَالَ:

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur. İbnu'l-Mübârek, *Cihâd* 148 (154).

[2] Ravileri güvenilirdir.

فَخَرَجَ ابْنُ الْمُبَارَكِ وَخَرَجَ النَّاسُ، فَلَمَّا اصْطَفَّ الْمُسْلِمُونَ وَالْعَدُوُّ، خَرَجَ رَجُلٌ مِنَ الرُّومِ يَطْلُبُ الْبِرَازَ، فَخَرَجَ إِلَيْهِ مُسْلِمٌ فَشَدَّ الْعِلْجَ عَلَى الْمُسْلِمِين، فَقَتَلَ الْمُسْلِمَ، حَتَّى قَتَلَ سِتَّةً من الْمُسْلِمِينَ مُبَارَزَةً، فَجَعَلَ يَتَبَخْتَرُ بَيْنَ الصَّفَّيْنِ يَطْلُبُ الْمُبَارَزَةِ لَا يَخْرُجُ إِلَيْهِ أَحَدٌ، قَالَ: فَالْتَفَتَ إِلَيَّ ابْنُ الْمُبَارَكِ، فَقَالَ: " يَا عَبْدَ اللهِ إِنْ حَدَّثَ بِي حَادِثُ الْمَوْتِ، فَافْعَلْ كَذَا "، قَالَ: وَحَرَّكَ دَابَّتَهَ، وَخَرَجَ فَعَالَجَ مَعَهُ سَاعَةً، فَقَتَلَ الْعِلْجَ، ثُمَّ طَلَبَ الْمُبَارَزَةَ، فَخَرَجَ إِلَيْهِ عِلْجٌ آخَرُ، فَقَتَلَهُ، حَتَّى قَتَلَ سِتَّةً مِنَ الْعُلُوجِ مُبَارَزَةً، ثُمَّ طَلَبَ الْبِرَازَ، فَكَأَنَّهُمْ كَاعُوا عَنْهُ، فَضَرَبَ دَابَّتَهُ، وَنَظَرَ بَيْنَ الصَّفَّيْنِ، وَغَابَ فَلَمْ أَشْعُرْ بِشَيْءٍ، إِذَا أَنَا بِابْنِ الْمُبَارَكِ فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي كَانَ، فَقَالَ لِي: " يَا عَبْدَ اللهِ لَئِنْ حَدَّثْتَ بِهَذَا أَحَدًا وَأَنَا حَيٌّ، - فَذَكَرَ كَلِمَةً - "، قَالَ: " فَمَا حَدَّثْتُ بِهِ أَحَدًا وَهُوَ حَيٌّ "

4013- Abdullah b. Sinân der ki: İbnu'l-Mübârek ve Mu'temir b. Süleyman ile Tarsus'taydık. Bir ara insanlar: "Savaşa! Savaşa!" diye çağrılar yapınca İbnu'l-Mübârek savaş alanına çıktı. Diğer müslümanlar da onunla birlikte çıktılar. Müslümanlarla düşmanlar karşı karşıya saf tutunca Rumlardan biri alana çıkıp meydan okudu ve düello yapmak istedi. Müslümanlardan biri adamın karşısına çıktı. Rumlardan olan kişi saldırıya geçip o müslümanı öldürdü. Bu şekilde meydan okuyarak altı müslümanı öldürdü. Sonrasında safların ortasında gurur içinde salınarak dolaşmaya başladı ve meydan okumalarına devam etti. Ancak müslümanlardan hiç kimse karşısına çıkmadı.

Bunun üzerine İbnu'l-Mübârek bana döndü. "Ey Abdullah! Şayet ölürsem şöyle şöyle yaparsın" dedi ve bineğini sürüp adamın karşısına çıktı. Karşılıklı biraz çarpıştıktan sonra da Rum adamı öldürdü ve düşmanlara meydan okudu. Karşısına başka bir kafir çıkınca onu da öldürdü. Bu şekilde de kafirlerden altı kişiyi öldürdü. Bir daha meydan okudu, ancak cesaret edip çıkan olmadı. Bunun üzerine bineğini sürdü, safların arasında biraz dolaştıktan sonra ortadan kayboldu. Çok geçmeden onu benden ayrıldığı yerde gördüm. Gelince bana: "Ey Abdullah! Ben henüz

hayattayken bunu kimseye anlatırsan..." şeklinde bir söz söyledi. Bundan dolayı İbnu'l-Mübârek hayattayken bu olayı kimseye anlatmış değilim.[1]

٤٠١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ الْمُقْرِئُ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْخَضْرُ بْنُ أَبَانَ، حَدَّثَنَا سَيَّارٌ، قَالَ: سَمِعْتُ مَالِكَ بْنَ دِينَارٍ، قَالَ: " لَمَّا كَانَ يَوْمُ الزَّاوِيَةِ، قَالَ عَبْدُ اللهِ بنُ غَالِبٍ: إِنِّي لَأَرَى أَمْرًا مَا لِي عَلَيْهِ صَبْرٌ رُوحُوا بِنَا إِلَى الْجَنَّةِ "، قَالَ: " فَكَسَرَ جَفْنَ سَيْفِهِ، وَتَقَدَّمَ فَقَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ "، قَالَ: " وَكَانَ يُؤْخَذُ مِنْ قَبْرِهِ رِيحُ الْمِسْكِ "، قَالَ مَالِكٌ: فَانْطَلَقْتُ إِلَى قَبْرِهِ فَأَخَذْتُ مِنْهُ تُرَابًا فَشَمَمْتُهُ، فَوَجَدْتُ مِنْهُ رِيحَ الْمِسْكِ

4014- Mâlik b. Dinâr der ki: Zâviye savaşında Abdullah b. Ğâlib: "Önümde bir şey (şahadeti) görüyorum ve ona sabredemiyorum! Haydi cennete doğru gidelim!" dedi. Sonra kılıcının kınını kırıp düşmanın arasına daldı. Öldürülünceye kadar da savaştı. Mezarından da misk kokusu gelirdi. Bir ara mezarına gittim. Mezarından toprak alıp kokladığımda misk gibi koktuğunu gördüm.[2]

٤٠١٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرَ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْعَبْدِيُّ، حَدَّثَنَا مَحْبُوبُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ بَكَّارٍ، يَقُولُ: " لَقَدْ رَأَيْتُ رَجُلًا بِبِلَادِ الرُّومِ، وَإِنَّ أَمْعَاءَهُ عَلَى قَرَبُوسِ سَرْجِهِ، فَأَدْخَلَهَا بَطْنَهُ، ثُمَّ شَدَّ بَطْنَهُ بِعِمَامَةٍ، ثُمَّ قَاتَلَ، فَقَتَلَ بِضْعَةَ عَشْرَ عِلْجًا "

4015- Ali b. Bekkâr der ki: "Rum topraklarında binek üzerinde, bağırsakları eyerin üzerine dökülmüş olan müslüman bir adam gördüm. Adam bağırsaklarını karnına sokup sarıkla sıkıca bağladı ve savaşa devam etti. O haliyle bile kafirlerden on küsur kişiyi öldürdü."[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (2/257-258).

[3] Mahbûb b. Musa, Ebû Sâlih el-Antâkî el-Ferrâ'dır ve rivayette dürüst biridir.

٤٠١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ شَمَّاسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْفُضَيْلِ بْنِ عِيَاضٍ، يَقُولُ: رَأَيْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الْمُبَارَكِ، فِي الْمَنَامِ، فَقُلْتُ: أَيُّ الْعَمَلِ وَجَدْتَ أَفْضَلَ. قَالَ: " الْأَمْرُ الَّذِي كُنْتُ فِيهِ " قُلْتُ: الرِّبَاطُ، وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ؟ قَالَ: " نَعَمْ ". قُلْتُ: فَأَيُّ شَيْءٍ صَنَعَ بِكَ رَبُّكَ؟. قَالَ: " غَفَرَ لِي مَغْفِرَةً تَتْبَعُهَا مَغْفِرَةٌ، وَكَلَّمَتْنِي امْرَأَةٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ - أَوِ امْرَأَةٌ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ - "

4016- Muhammed b. Fudayl b. İyâd der ki: Abdullah b. el-Mübârek'i rüyamda gördüm. Ona: "En hayırlı amelin hangisi olduğunu gördün?" diye sorduğumda: "En son yaptığım şeydi" dedi. Ona: "Allah yolunda nöbet ve cihad mı?" diye sorduğumda: "Evet!" dedi. Ona: "Rabbin sana ne yaptı?" diye sorduğumda da: "Bağışlama üzerine bağışlamayla beni bağışladı ve cennet ahalisinden (veya hurilerinden) olan bir kadın benimle konuştu" dedi.

٤٠١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْخَلِيلِ الْمَالِينِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ بُكَيْرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ مُحَمَّدٍ، وَقَالَ مُرَّةُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ سَيِّدُ حَمْدَوَيْهِ التَّمِيمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ قَاسِمَ بْنَ عُثْمَانَ الْجَوْعِيَّ، يَقُولُ: " رَأَيْتُ فِي الطَّوَافِ حَوْلَ الْبَيْتِ رَجُلًا فَتَقَربت مِنْهُ فَإِذَا هُوَ لَا يَزِيدُ عَلَى قَوْلِهِ: اللهُمَّ قَضَيْتَ حَاجَةَ الْمُحْتَاجِينَ وَحَاجَتِي لَمْ تُقْضَ. فَقُلْتُ لَهُ: مَا لَكَ لَا تَزِيدُ عَلَى هَذَا الْكَلَامِ. فَقَالَ: أُحَدِّثُكَ: كُنَّا سَبْعَةٌ رُفَقَاءٌ مِنْ بُلْدَانٍ شَتَّى، غَزَوْنَا أَرْضَ الْعَدُوِّ فَاسْتُؤْسِرْنَا كُلُّنَا، فَاعْتُزِلَ بِنَا لَتُضْرَبَ أَعْنَاقُنَا، فَنَظَرْتُ إِلَى السَّمَاءِ، فَإِذَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ مُفَتَّحَةً عَلَيْهَا سَبْعُ جَوَارٍ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ عَلَى كُلِّ بَابٍ جَارِيَةٌ، فَقَدِمَ رَجُلٌ مِنَّا فَضُرِبَتْ عُنُقُهُ، فَرَأَيْتُ جَارِيَةً فِي يَدِهَا مِنْدِيلٌ، قَدْ هَبَطَتْ إِلَى الْأَرْضِ حَتَّى ضُرِبَتْ أَعْنَاقُ سِتَّةٍ، وَبَقِيَتُ أَنَا، وَبَقِيَ بَابٌ وَجَارِيَةٌ، فَلَمَّا قَدِمْتُ لِتُضْرَبَ عُنُقِي، اسْتَوْهَبَنِي بَعْضُ رِجَالِهِ فَوَهَبَنِي لَهُ، فَسَمِعْتُهَا تَقُولُ: أَيُّ شَيْءٍ فَاتَكَ يَا مَحْرُومُ. وَأَغْلَقَتِ الْبَابَ، وَأَنَا يَا أَخِي مُتَحَسِّرٌ عَلَى مَا فَاتَنِي ". قَالَ قَاسِمُ بْنُ عُثْمَانَ: " أُرَاهُ أَفْضَلَهُمْ، لِأَنَّهُ رَأَى مَا لَمْ يَرَوْا وَتُرِكَ يَعْمَلُ عَلَى الشَّوْقِ "

4017- Kâsım b. Osman el-Cev'î der ki: Kâbe'yi tavaf ederken bir adam gördüm. Yanına yaklaştığımda hep: "Allahım! İhtiyaç sahiplerinin ihtiyacını

giderdin, ama benim ihtiyacımı gidermedin" deyip durduğunu işittim. Adama: "Neyin var hep aynı şeyi söyleyip duruyorsun?" diye sorduğumda şöyle dedi: "Sana sebebini anlatayım. Değişik beldelerden yedi kişi, düşman topraklarında bir savaşa katılmış ve esir düşmüştük. Boynumuzu vurmak üzere bizi ayırdıklarında semaya baktım. Açılmış yedi kapı ve her biri bir kapının yanında duran cennet hurilerinden yedi tane huri gördüm. İçimizden biri öne alınıp boynu vurulunca hurilerden biri elinde mendille adamın yanına indi. Bu şekilde altı kişinin boynu vuruldu. Geriye ben, bir kapı ve kapıda duran bir huri kaldık. Boynum vurulmak üzere öne alındığımda içlerinden biri beni bağışlamak istedi. Boyunlarımızı vuran kişi de beni o adama bağışladı. Bunun üzerine semadaki kapının yanında duran hurinin: «Neler kaçırdığını biliyor musun ey mahrum!» dediğini işittim. Sonrasında kapıyı kapattı. Kardeşim! İşte ben de kaçırdığım şeylere yanıyorum."

Kâsım ekledi: Ben bu adamın boynu vurulan diğer altı kişiden daha üstün olduğunu düşünüyorum. Zira onların göremediklerini kendisi görmüş ve kaçırdıklarının hasretiyle amel etmek için hayatta bırakılmıştır.[1]

---

[1] İsnâdında tanımadığımız ravi vardır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/383).

التَّاسِعُ وَالْعِشْرُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ
وَهُوَ بَابٌ فِي أَدَاءِ خُمُسِ الْمَغْنَمِ إِلَى الْإِمَامِ أَوْ عَامِلِهِ عَلَى الْغَانِمِينَ

29. Şube

Ganimetin Beşte Birini (Humsu) İmama veya Onun Görevlendirdiği Kişiye Vermek

Yüce Allah: *"Eğer Allah'a ve hakkı batıldan ayıran o günde, iki topluluğun karşılaştığı günde kulumuza indirdiğimize inanıyorsanız, bilin ki, ele geçirdiğiniz ganimetin beşte biri Allah'ın, Peygamber'in ve yakınlarının, yetimlerin, düşkünlerin ve yolcularındır. Allah her şeye Kadir'dir"*[1] buyurmuş ve ganimetin beşte birinin, sayılan beş sınıfa vermenin imandan olduğunu belirtmiştir.

٤٠١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ بِشْرٍ الْمَرْثَدِيُّ، حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ هِشَامٍ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنِ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، أَخْبَرَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، حَدَّثَنَا حَامِدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ حَفْصٍ الْبَكْرَاوِيُّ، وَأَحْمَدُ بْنُ عَبْدِهِ الضَّبِّيُّ، قَالُوا حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو جمرة، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: قَدِمَ وَفْدُ عَبْدِ الْقَيْسِ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّا هَذَا الْحَيُّ مِنْ رَبِيعَةَ، وَقَدْ حَالَتْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ كُفَّارُ مُضَرَ وَلَسْنَا نَخْلُصُ إِلَيْكَ إِلَّا فِي شَهْرِ حَرَامٍ، فَمُرْنَا بِشَيْءٍ نَأْخُذُ عَنْكَ وَنَدْعُو إِلَيْهِ مَنْ وَرَاءَنَا. قَالَ: " آمُرُكُمْ بِأَرْبَعٍ وَأَنْهَاكُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: الْإِيمَانِ بِاللهِ، شَهَادَةِ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَأَنْ تُؤَدُّوا خُمُسَ مَا غَنِمْتُمْ، وَأَنْهَاكُمْ عَنِ الدُّبَّاءِ، وَالْحَنْتَمِ، وَالنَّقِيرِ، وَالْمُزَفَّتِ ". " هَذَا لَفْظُ حَدِيثِ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَةَ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ خَلْفِ بْنِ هِشَامٍ. وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مُسَدَّدٍ وَغَيْرِهِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ

---

[1] Enfâl Sur. 41

4018- İbn Abbâs anlatıyor: Abdulkays kabilesinin heyeti geldiği zaman: "Ey Allah'ın Resûlü! Biz Rabîa kabilesindeniz. Mudar kabilesinin kafirleri engel olduğu için ancak haram aylarda yanına gelebiliyoruz. Bize bir şeyler söyle ki onunla amel edelim ve geride bıraktığımız kişileri de buna davet edelim" dediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Size dört şeyi yapmanızı emrediyor, dört şeyden de uzak durmanızı istiyorum. Yapmanızı emrettiğim şeyler Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet getirip O'na iman etme, namazı kılma, zekatı ödeme ve ganimetten elde etiğinizin beşte birini (humsu) vermenizdir. Kabak, testi, içi oyulmuş kütük ve içi ziftlenmiş küpler içinde yapılan şıradan da uzak durmanızı istiyorum."*

Lafız Ahmed b. Abde'nin lafzıdır. Müslim, *Sahîh*'de Halef b. Hişâm'dan[1] ve Buhârî Müsedded ile başkası kanalıyla Hammâd b. Zeyd'den rivayet etti.[2]

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) onları yapmalarını emrettiği şeylerin hükmü sâbittir. Ancak şıra kapları konusundaki hüküm neshedilmiştir ve kendi konusu içinde zikredilmiştir.

٤٠١٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي أَبُو جمرةَ، قَالَ: كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يُقْعِدُنِي عَلَى سَرِيرِهِ، فَقَالَ لِي: أَقِمْ عِنْدِي حَتَّى أَجْعَلَ لَكَ سَهْمًا مِنْ مَالِي، فَأَقَمْتُ عِنْدَهُ شَهْرَيْنِ شَهْرًا مَرِضْتُ، وَشَهْرًا صَحَحْتُ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ: فَسْأَلُوهُ عَنْ شَيْءٍ، فَقَالَ: إِنَّ عَبْدَ الْقَيْسِ لَمَّا أَتَوْا رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَنِ الْقَوْمُ - أَوْ مَنِ الْوَفْدُ؟ - " قَالُوا: مِنْ رَبِيعَةَ، قَالَ: " مَرْحَبًا بِالْوَفْدِ - أَوْ بِالْقَوْمِ - غَيْرِ الْخَزَايَا وَلَا النَّدَامَى ". قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّا لَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَأْتِيَكَ إِلَّا فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ، وَإِنَّ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ هَذَا الْحَيَّ مِنْ كُفَّارِ مُضَرَ قُرَيْشٍ، فَأَخْبِرْنَا بِأَمْرٍ فَصْلٍ، نُخْبِرُه بِهِ مَنْ وَرَاءَنَا، وَنَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ. قَالَ: وَسألوهُ عَنِ الْأَشْرِبَةِ، فَأَمَرَهُمْ بِأَرْبَعٍ، وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: أَمَرَهُمْ بِالْإِيمَانِ بِاللهِ وَحْدَهُ. قَالَ: " تَدْرُونَ مَا الْإِيمَانُ بِاللهِ وَحْدَهُ؟ " قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: " شَهَادَةُ

---

[1] Müslim, *îmân* (23) ile *eşribe* (2/1579).

[2] Buhârî, *zekât* (2/109), *hums* (4/44), *menâkib* (4/157) ile *meğâzî* (5/116).

أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَصِيَامُ رَمَضَانَ، وَأَنْ تُعْطُوا مِنَ الْمَغْنَمِ الْخُمُسَ. وَنَهَاهُمْ عَنِ الحنتم، وَالدُّبَّاءِ، وَالنَّقِيرِ - قَالَ: فَرُبَّمَا قَالَ: الْمُقَيَّرِ أَوِ الْمُزَفَّتِ -. قَالَ: احْفَظُوهُنَّ وَأَخْبِرُوا بِهِنَّ مَنْ وَرَاءَكُمْ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ.

4019- Ebû Cemre der ki: "İbn Abbâs beni divanında oturturdu. Bir defasında bana: "Benim yanımda kal, kendi malımdan sana da bir pay vereyim" deyince yanında iki ay kaldım. Ancak bu iki ayın birini hasta, birini de sağlıklı bir şekilde geçirdim..." Ravi söz konusu hadisi aktardıktan sonra şöyle devam eder:

İbn Abbâs'a bir konuyu sorduklarında şöyle dedi: "Abdulkays oğullarının heyeti, Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem) geldiğinde: *"Bu topluluk kimlerden?"* veya: *"Bu heyet kimlerden?"* diye sordu. Onlar: "Rabîa kabilesinden" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Heyet hoş gelmiş"* veya: *"Topluluk hoş gelmiş. Mahçup ve pişman olmayacaksınız"* diyerek onları karşıladı. Onlar: "Ey Allah'ın Resûlü! Seninle aramızda da Kureyş'in kafir Mudar kabilesi bulunduğu için ancak haram aylarda yanına gelebiliyoruz. Bize bir şeyler söyle ki onunla amel ettiğimiz zaman cennete girebilelim ve geride bıraktıklarımıza da bunu bildirelim" dediler. İçecekler konusunu da ona sordular. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onlara dört şeyi emretti, dört şeyden de uzak durmalarını söyledi.

Onlara Allah'a imanı emretti ve: *"Allah'a iman ne demektir biliyor musunuz?"* diye sordu. Onlar: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediklerinde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın Resûlü olduğuna şahadet etmektir. Bunun yanında namazı kılmak, zekatı vermek, Ramazan ayını oruçlu geçirmek ve ganimetten elde ettiğinizin beşte birini (hums) vermenizdir."*

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) testi, kabak, içi oyulmuş fıçılar ve içi ziftlenmiş küp içinde yapılan şıradan içmelerini de yasakladı ve onlara: *"Bunları iyice aklınızda tutun ve geride kalan kabilenize de bildirin"* buyurdu."[1]

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de Şu'be'den rivayet ettiler.[2]

Halîmî der ki: "Şayet ganimetin beşte birini (humsu) vermek imandan ise bu durumda ganimetten pay alan her bir kişinin hums olarak ödemesi gereken miktarı kendisi getirip diğer kişilerin vereceği miktarın üzerine koyması da imandandır. Henüz paylaştırılmamış olan ganimet malından bir şeyler almak da fasıklıktır ve kişinin yiyeceği miktar ile bineğinin yemi dışında böylesi bir ganimetten bir şey alması helal değildir."[3]

Bu yöndeki rivayetleri de *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da Siyer ile Ganimetlerin Paylaşımı konusu içinde zikrettik.

٤٠٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، وَأَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَارِسِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَلْقِينَ، عَنِ ابْنِ عَمٍّ لَهُ، أَنَّهُ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، وَهُوَ بِوَادِي الْقُرَى، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ: بِمَا أُمِرْتَ؟ قَالَ: " أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ " قُلْتُ: مَنْ هَؤُلَاءِ عِنْدَكَ؟ قَالَ: " الْمَغْضُوبُ عَلَيْهِمْ الْيَهُودُ، وَلَا الضَّالِّينَ النَّصَارَى ". قُلْتُ: مَا تَقُولُ فِي هَذَا الْمَالِ؟ قَالَ: " لِلَّهِ خُمُسُهُ وَأَرْبَعَةُ أَخْمَاسٍ لِهَؤُلَاءِ " - يَعْنِي الْمُسْلِمِينَ - قُلْتُ: فَهَلْ أَحَدٌ أَحَقُّ بِهِ مِنْ أَحَدٍ؟، قَالَ: " لَا، وَلَوِ انْتَزَعْتَ سَهْمًا مِنْ جَنْبِكَ لَمْ يَكُنْ بِأَحَقَّ بِهِ مِنْ أَخِيكَ الْمُسْلِمِ "

4020- Abdullah b. Şakîk, Balkîn'den bir adamdan, o da amcası oğlundan bildiriyor: Vadi'l-Kurâ'da olan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldim ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Sana verilen emir nedir?" diye sordum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'tan başka ilah olmadığını söyleyene, namazı*

---

[1] İsnâdı sahih, ravileri güvenilirdir.

[2] Buhârî, *îmân* (1/19), *âhâd* (8/136) ile *ilm* (1/30) ve Müslim, *îmân* (24).

[3] Halîmî, *el-Minhâc* (2/501).

kılıp zekatı da verene kadar insanlarla savaşmam emredildi" karşılığını verdi. Ona: "Sana göre bunlar kimdir?" diye sorduğumda: *"Bunlar gazaba uğramış olan Yahudiler ile sapıtmış olan Hıristiyanlardır"* buyurdu. Ona: "Hums olan mal konusunda ne diyorsun?" diye sorduğumda: *"Bunun da beşte biri Allah'ın, kalan beşte dörtlük kısım da müslümanlarındır"* buyurdu. Ona: "Onu başkalarından daha fazla hak eden var mı?" diye sorduğumda: *"Hayır! Sana saplanmış oku çıkardığın zaman bile o ok üzerinde diğer müslüman kardeşinden daha fazla hakkın olmaz"* buyurdu.[1]

٤٠٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو عَمْرِو بْنُ أَبِي جَعْفَرٍ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي حَيَّانَ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللهِ ﷺ خَطِيبًا، ذَكَرَ الْغُلُولَ، فَعَظَّمَهُ، وَعَظَّمَ أَمْرَهُ، ثُمَّ قَالَ: " أَيُّهَا النَّاسُ لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ بَعِيرٌ لَهُ رُغَاءٌ، يَقُولُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَغِثْنِي، فَأَقُولُ: لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا، قَدْ بَلَّغْتُكَ: لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ شَاةٌ لَهَا ثُغَاءٌ، يَقُولُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَغِثْنِي، فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا، قَدْ بَلَّغْتُك. لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ بَقَرَةٌ لَهَا خُوَارٌ، يَقُولُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَغِثْنِي، فَأَقُولُ: لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا، قَدْ بَلَّغْتُك. وَلَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ رِقَاعٌ، يَقُولُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَغِثْنِي، فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا، قَدْ بَلَّغْتُكَ. وَلَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ صَامِتٌ، يَقُولُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَغِثْنِي، فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا، قَدْ بَلَّغْتُكَ. وَلَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ نَفْسٌ لَهَا صِيَاحٌ، يَقُولُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَغِثْنِي، فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا، قَدْ بَلَّغْتُكَ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ أَوْجُهٍ أُخَرَ عَنْ أَبِي حَيَّانَ التَّيْمِيِّ

4021- Ebû Hureyre der ki: Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kalkıp bir konuşma yaptı. Konuşmasında ganimet malları konusunda yapılan ihanetten, böylesi bir ihanetin ne kadar tehlikeli ve büyük bir günah

[1] Ravilerinin tümü güvenilirdir. Ebû Ubeyd, *Kitâbu'l-Emvâl* (s. 428), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (12/430), Beyhakî, *Sünen* (6/336) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (1/41).

olduğundan bahsetti. Sonra şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Sakın kıyamet gününde birinizi boynunda böğüren bir deveyi taşırken ve: «Ey Allah'ın Resûlü! Bana yardım et!» derken görmeyeyim! Çünkü o zaman ona: «Ben zamanında sana tebliğimi yapmıştım. Artık sana herhangi bir faydam dokunamaz» diyeceğim. Sakın kıyamet gününde birinizi boynunda meleyen bir koyun taşırken ve: «Ey Allah'ın Resûlü! Bana yardım et!» derken görmeyeyim! Çünkü o zaman ona: «Ben zamanında sana tebliğimi yapmıştım. Artık sana herhangi bir faydam dokunamaz» diyeceğim. Sakın kıyamet gününde birinizi boynunda möleyen bir ineği taşırken ve: «Ey Allah'ın Resûlü! Bana yardım et!» derken görmeyeyim! Çünkü o zaman ona: «Ben zamanında sana tebliğimi yapmıştım. Artık sana herhangi bir faydam dokunamaz» diyeceğim. Sakın kıyamet gününde birinizi boynunda giysiler taşırken ve: «Ey Allah'ın Resûlü! Bana yardım et!» derken görmeyeyim! Çünkü o zaman ona: «Ben zamanında sana tebliğimi yapmıştım. Artık sana herhangi bir faydam dokunamaz» diyeceğim. Sakın kıyamet gününde birinizi boynunda altın ile gümüşü taşırken ve: «Ey Allah'ın Resûlü! Bana yardım et!» derken görmeyeyim! Çünkü o zaman ona: «Ben zamanında sana tebliğimi yapmıştım. Artık sana herhangi bir faydam dokunamaz» diyeceğim. Sakın kıyamet gününde birinizi boynunda feryat eden bir canla ve: «Ey Allah'ın Resûlü! Bana yardım et!» derken görmeyeyim! Çünkü o zaman ona: «Ben zamanında sana tebliğimi yapmıştım. Artık sana herhangi bir faydam dokunamaz» diyeceğim."*[1]

Müslim, *Sahîh*'de Ebû Bekr b. Şeybe'den[2] ve Buhârî ile Müslim başka bir kanalla Ebû Hayyân et-Teymî'den rivayet ettiler.[3]

٤٠٢٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ حَيَّانَ بْنُ رَاشِدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ح. وَأَخْبَرَنَا الْفَقِيهُ أَبُو طَالِبٍ عُمَرُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعِيدٍ الْوَقَّاصِيُّ الْبَغْدَادِيُّ، بِمَكَّةَ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ حَمْدَانَ الْقَطِيعِيُّ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ حُبَابٍ الْجُمَحِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، حَدَّثَنِي أَبُو زُمَيْلٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ، حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، قَالَ:

---

[1] İsnâdı sahih ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *imâret* (24).

[3] Buhârî, *cihâd* (4/36-37) ve Müslim, *imâret* (24).

لَمَّا قُتِلَ نَفَرٌ يَوْمَ خَيْبَرَ، نَادَى مُنَادٍ مِنْ أَهْلِ خَيْبَرَ، أقبلَ نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالُوا: فُلَانٌ شَهِيدٌ، وَفُلَانٌ شَهِيدٌ، حَتَّى ذَكَرُوا رَجُلًا، فَقَالُوا: فُلَانٌ شَهِيدٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كَلَّا إِنِّي رَأَيْتُهُ فِي النَّارِ فِي عَبَاءَةٍ غَلَّهَا - أَوْ بُرْدَةٍ غَلَّهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا ابْنَ الْخَطَّابِ اذْهَبْ فَنَادِ فِي النَّاسِ أَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ ". قَالَ: فَذَهَبْتُ. فَنَادَيْتُ فِي النَّاسِ. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ عَمَّارٍ

4022- Ömer b. el-Hattâb der ki: Hayber savaşında müslümanlardan bir grup öldürülünce toplanma çağrısı yapıldı. Ashâbdan bir grup da Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem) geldi ve: "Filan kişi şehit oldu, filan kişi şehit oldu" diye saymaya başladılar. Bir adamın da adını anıp: "Filan kişi de şehit oldu" dediklerinde, Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Hayır (bu adam şehit değildir)! Zira bu adamı çaldığı bir elbise veya bir aba yüzünden ateşte gördüm"* buyurdu. Sonra: *"Ey İbnu'l-Hattâb! Git insanlara: «Cennete ancak mümin olanlar girecektir!» diye seslen"* buyurdu. Ben de çıkıp insanlara bu çağrıyı yaptım.[1]

Müslim, *Sahîh*'de başka bir kanalla İkrime b. Ammâr'dan rivayet etti.[2]

٤٠٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْمُنَادِي، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ، عَنْ أَبِي عَمْرَةَ، مَوْلَى زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ، أَنَّ رَجُلًا، مِنْ جُهَيْنَةَ تُوُفِّيَ بِخَيْبَرَ، فَذَكَرُوهُ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ " فَتَغَيَّرَ وُجُوهُ النَّاسِ، فَلَمَّا رَأَى الَّذِي بِهِمْ، قَالَ: " إِنَّ صَاحِبَكُمْ غَلَّ فِي سَبِيلِ اللهِ ". قَالَ: " فَفَتَّشْنَا مَتَاعَهُ فَوَجَدْنَا خَرَزًا مِنْ خَرَزِ الْيَهُودِ، وَاللهِ أن يُسَاوِي دِرْهَمَيْنِ "

4023- Zeyd b. Hâlid el-Cühenî bildiriyor: Hayber savaşmda Cüheyne kabilesinden bir adam öldü. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) haber verdiklerinde: *"Arkadaşınızın namazını siz kılın"* buyurdu. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) verdiği bu karşılık karşısında Müslümanların yüzünün rengi değişti. Bunu gören Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Arkadaşınız Yüce Allah yolunda iken*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *îmân* (182).

hıyanette bulundu" buyurdu. Adamın eşyalarını aradığımızda da Yahudilerden elde edilen ganimetten alınmış boncuklar bulduk ki vallahi ancak iki dirhem ederdi.[1]

٤٠٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، ح. وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو حَلِيمٍ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ منبوذ، رَجُلٍ مِنْ آلِ أَبِي رَافِعٍ، أَخْبَرَهُ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا صَلَّى الْعَصْرَ ذَهَبَ إِلَى بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ فَيَتَحَدَّثُ عِنْدَهُمْ حَتَّى الْمَغْرِبِ. قَالَ أَبُو رَافِعٍ: بَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ يُسْرِعُ إِلَى الْمَغْرِبِ إِذْ مَرَّ بِالْبَقِيعِ، فَقَالَ: " أُفٍّ لَكَ، أُفٍّ لَكَ " فَاسْتَأْخَرْتُ وَظَنَنْتُ أَنَّهُ يُرِيدُنِي، فَقَالَ: " مَا لَكَ امْشِ ". فَقُلْتُ: أَحْدَثْتُ حَدَثًا، أَفَضْتَ بِي؟ قَالَ: " لَا، وَلَكِنْ هَذَا فُلَانٌ بَعَثْتُهُ سَاعِيًا عَلَى بَنِي فُلَانٍ، فَغَلَّ نَمِرَةً، فَدُرِّعَ الْآنَ مَثَلَهَا فِي النَّارِ "

4024- Ebû Râfi' der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ikindi namazını kıldıktan sonra Abduleşhel oğullarının yanına gider akşam çökünceye kadar onlarla sohbet ederdi. (Böylesi bir sohbetten sonra) Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) akşam namazı için aceleyle dönüyordu. Bakî mezarlığının yanından geçerken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yazık sana! Yazık sana!"* deyince bana söylediğini zannedip biraz geride kaldım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Neyin var? Yürüsene!"* buyurunca, ben: "Bir şey mi yaptım da bana öyle dedin" diye sordum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır! Sana demedim. Ancak şu (mezardaki) kişiyi, filan oğullarına (zekat toplamak) için göndermiştim de zimmetine bir kaftan geçirmişti. Şimdi ise kendisine ateşten bir kaftan giydirilmiş olduğunu gördüm"* buyurdu.[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 3/155 (2710), Nesâî, *cenâiz* (4/64) ve İbn Mâce 2/950 (2848).

[2] İsnâdında tanımadığımız ravi vardır. Nesâî, *imâmet* (2/115).

٤٠٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانَ الْوَرَّاقُ الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبَانَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدَ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ الْحَجَرَ لَيَزِنُ سَبْعَ حَلَقَاتٍ فَيُلْقَى فِي جَهَنَّمَ فَيَهْوِي فِيهَا سَبْعِينَ خَرِيفًا، وَيُؤْتَى بِالْغُلُولِ فَيُلْقَى مَعَهُ، ثُمَّ يُكَلَّفُ صَاحِبُهُ أَنْ يَأْتِيَ بِهِ ". قَالَ: " فَهُوَ قَوْلَ اللهِ: ﴿وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ [آل عمران: ١٦١] "

4025- İbn Bureyde'nin, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yedi deve ağırlığında bir kaya parçası cehenneme atıldığı zaman dibe ancak yetmiş sene sonra ulaşır. Bu şekilde kişinin ihanet ederek aldığı mal bu taşla birlikte atılır. Sonra onu alan kişinin bu malı getirmesi istenir. İşte Yüce Allah'ın: «**Kim hıyanet ederse, kıyamet günü, hıyanet ettiği şeyle birlikte gelir**»*[1] *buyruğu da bunu anlatmaktadır."*[2]

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 161

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/3 (1158) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/365).

الثَّلَاثُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي الْعِتْقِ وَوَجْهِ التَّقَرُّبِ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ

30. Şube

Köle Azat Etme ve Bunun Allah'a Yaklaşma Vesilesi Olması

Yüce Allah: *"Fakat o, sarp yokuşu aşamadı. O sarp yokuş nedir bilir misin? Köle azat etmektir. Veya açlık gününde yemek yedirmektir. Yakınlığı olan bir yetime veya hiçbir şeyi olmayan yoksula. Sonra iman edenlerden, birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve birbirlerine acımayı öğütleyenlerden olmaktır"*[1] buyurmuştur.

Halîmî der ki: *"Fakat o, sarp yokuşu aşamadı"*[2] âyeti "O sarp yokuşu aşmaya çalışsaydı ya" anlamında, emredilen şeyin yapılmaması ve ağırdan alınmasına yönelik bir ifadedir. Sarp yokuştan kasıt da cehennem yokuşudur. Yüce Allah bu yönde: *"Ben onu dimdik bir yokuşa sardıracağım"*[3] buyurmuştur. Bunda da kasıt "Bu yokuşu aşmayı kolaylaştıracak amellerde bulunsalardı ya" şeklindedir.

Sarp yokuştan (*akabe*) kasıt kişinin ilerde karşılaşacağı yeniden dirilme, hesaba çekilme, iyi mi kötü mü olduğu belli olmayan ceza da olabilir. Zira kişi diğerine ulaşılması sıkıntılı ve zor olan bir iş konusunda: "Bu iş aramızda *ikâb* olsun" der. Sonrasında Yüce Allah bu sarp yokuşu aşmanın nasıl kolay bir hale geleceğinden bahsetmiştir. Bunu kolaylaştıran şey de köle azat etme ve başkalarına yemek yedirmektir. Bu da bu işlerden her birinin Allah'a yaklaşma vesilesi olduğunu gösterir.[4]

٤٠٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنِي طَلْحَةُ الْيَامِيُّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْسَجَةَ، عَنِ الْبَرَاءِ، قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى

---

[1] Beled Sur. 11-17

[2] Beled Sur. 11

[3] Müddessir Sur. 17

[4] Halîmî, *el-Minhâc* (2/505).

رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ عَلِّمْنِي عَمَلًا يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ. قَالَ: " لَئِنْ كُنْتَ أَقَصَرْتَ الْخُطْبَةَ، لَقَدْ أَعْرَضْتَ الْمَسْأَلَةَ. أَعْتِقِ النَّسَمَةَ، وَفُكَّ الرَّقَبَةَ " قَالَ: أَوَلَيْسَا وَاحِدًا؟ قَالَ: " لَا عِتْقُ النَّسَمَةِ: أَنْ يَنْفَرِدَ بِعِتْقِهَا، وَفُكُّ الرَّقَبَةِ أَنْ يُعِينَ فِي ثَمَنِهَا، وَالْمِنْحَةُ الْوَكُوفُ - أَظُنُّهُ قَالَ: وَالْفَيْءُ عَلَى ذِي الرَّحِمِ الظَّالِمِ -، فَإِنْ لَمْ تُطِقْ ذَلِكَ، فَأَطْعِمِ الْجَائِعَ، وَاسْقِ الظَّمْآنَ، وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ، وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ، فَإِنْ لَمْ تُطِقْ ذَلِكَ، فَكُفَّ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ"

4026- Berâ der ki: Bedevinin biri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Beni cennete sokacak bir amel öğret" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sözü kısa, ama isteği büyük tuttun. Bir köleyi özgürlüğüne kavuştur veya bir köleyi azat et"* buyurdu. Bedevi: "İkisi bir değil mi ki?" diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır! Köleyi özgürlüğüne kavuşturma (ıtku'n-neseme) tek başına onu azat etmendir. Köle azat etme (fekku rakabe) ise onun azat edilmesinde yardımda bulunmandır"* karşılığını verdi ve şöyle devam etti: *"Sağmal hayvanını sütünden faydalanması için birine ver. Seninle bağlarını kesen akrabalarını mali yardımlarla gözet. Şayet bunları yapmaya gücün yetmezse aç birinin karnını doyur, susamış olan birine su ikram et, iyiliği emredip kötülükten alıkoy. Bunu da yapamazsan diline hâkim ol ve hayır dışında bir şey konuşma."*[1]

٤٠٢٧ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَزَّازُ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ رُشَيْدٍ أَبُو الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ هُوَ ابْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي غَسَّانَ مُحَمَّدٍ هُوَ ابْنُ مُطَرِّفٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَرْجَانَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً أَعْتَقَ اللهُ بِكُلِّ عُضْوٍ مِنْهَا عُضْوًا مِنَ النَّارِ حَتَّى فَرْجَهُ بِفَرْجِهِ ".

4027- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişi bir köleyi azat ettiği zaman Yüce Allah azat ettiği kölenin her bir uzvu karşılığında onun bir uzvunu, hatta kölenin tenasül uzvu karşılığında onun tenasül uzvunu cehennem ateşinden kurtarır."*[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Tayâlisî, *Müsned* (s. 100), Beyhakî, *Sünen* (10/272-273), Ahmed, *Müsned* (4/299) ve Beğavî, *Şerhü's-Sünne* 9/354 (2419).

[2] İsnâdı sahih, ravilerinin tümü güvenilirdir. Beyhakî, *Sünen* (6/273).

٤٠٢٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا مُسَدَّدُ بْنُ قَطَنٍ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ رُشَيْدٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً " وَقَالَ: " عُضْوًا مِنْ أَعْضَائِهِ مِنَ النَّارِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ رُشَيْدٍ، وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ صَاعِقَةَ، عَنْ دَاوُدَ

4028- Başka bir kanalla bu hadisin aynısı *"Her kim mümin bir köleyi azat ederse"* ile *"uzuvlarından birini cehennem ateşinden kurtarır"* lafızlarıyla bildirilmiştir.[1]

Müslim, *Sahîh*'de Dâvud b. Ruşeyd'den[2] ve Buhârî Sâika kanalıyla Dâvud'dan rivayet etti.[3]

٤٠٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعُمَرِيُّ، ح. وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، إِمْلَاءً، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ، حَدَّثَنِي وَاقِدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ مَرْجَانَةَ، صَاحِبُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَيُّمَا امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ امْرَأً مُسْلِمًا اسْتَنْقَذَهُ اللهُ بِكُلِّ عُضْوٍ مِنْهُ عُضْوًا مِنْهُ مِنَ النَّارِ ". قَالَ: فَانْطَلَقْتُ حِينَ سَمِعْتُ هَذَا الْحَدِيثَ مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. فَذَكَرْتُهُ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، فَأَعْتَقَ عَبْدًا لَهُ قَدْ أَعْطَاهُ ابْنُ جَعْفَرٍ بِهِ عَشَرَةَ آلَافِ دِرْهَمٍ أَوْ أَلْفَ دِينَارٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ مَسْعَدَةَ، وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ، عَنْ عَاصِمٍ

4029- Ali b. Hüseyn'in arkadaşı Saîd b. Mercâne der ki: Ebû Hureyre'nin: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Müslüman biri müslüman bir köleyi azat ettiği zaman Yüce Allah azat ettiği kölenin her uzvuna karşılık onun bir uzvunu cehennem ateşinden kurtarır*» buyurdu" dediğini işittim. Bu hadisi Ebû

---

[1] İsnâdı sahih, ravilerinin tümü güvenilirdir.

[2] Müslim, *ıtk* (22).

[3] Buhârî, *keffârât* (7/237) ve Müslim, *ıtk* (23).

Hureyre'den işittikten sonra Ali b. Hüseyn'e zikrettim. Bunun üzerine Ali, İbn Câfer'in satması için kendisine on bin dirhem veya bin dinar verdiği kölesini azat etti.

Müslim, *Sahîh*'de Humeyd b. Mes'ade'den[1] ve Buhârî Ahmed b. Yûnus kanalıyla Âsım'dan rivayet etti.[2]

٤٠٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي طَاهِرِ بْنِ الْبَيَاضِ، بِبَغْدَادَ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْخَرَقِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو قِلَابَةَ، حَدَّثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي حَكِيمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَرْجَانَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً فَهِيَ فِدَاؤُهُ مِنَ النَّارِ حَتَّى أَنَّهُ لَيُعْتَقُ الْيَدُ بِالْيَدِ، وَالرِّجْلُ بِالرِّجْلِ، وَالْفَمُ بِالْفَمِ، وَالْفَرْجُ بِالْفَرْجِ " فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، فَقَالَ: نَعَمْ، قَالَ: " ادْعُ إِلَيَّ أَفْرَهَ غِلْمَانِي مُطَرِّفًا. فَأَعْتَقَهُ. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ يَحْيَى بْنِ الْقَطَّانِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدَ

4030- Ebû Hureyre der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kişinin azat ettiği mümin köle, onun cehennemden kurtuluş fidyesi olur. Öyle ki kölenin eli karşılığında onun eli, kölenin ayağı karşılığında onun ayağı, kölenin ağzı karşılığında onun ağzı, kölenin tenasül uzvu karşılığında onun tenasül uzvunu ateşten kurtulur*» buyurdu."[3]

Ravi der ki: Saîd b. Mercâne bunu rivayet edince Ali b. Hüseyn ona: "Sen bunu bizzat Ebû Hureyre'den işittin mi?" diye sordu. Saîd: "Evet!" karşılığını verince, Ali: "En değerli kölem olan Mutarrif'i bana çağırın" dedi. Gelince de onu azat etti.

Müslim, *Sahîh*'de Yahyâ b. el-Kattân kanalıyla Abdullah b. Saîd b. Ebî Hind'den rivayet etti.[4]

---

[1] Müslim, *itk* (24).

[2] Buhârî, *itk* (3/117).

[3] İsnâdı sahihtir, ancak tanımadığımız ravisi vardır.

[4] Müslim, *itk* (21).

٤٠٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، أَخْبَرَنَا حُصَيْنُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَيُّمَا امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ امْرَأَتَيْنِ مُسْلِمَتَيْنِ فَهُمَا فَكَاكُهُ مِنَ النَّارِ، كُلُّ عُضْوٍ فِيهِمَا عُضْوٌ مِنْهُ. وَأَيُّمَا امْرَأَةٍ مَسْلَمَةٍ أَعْتَقَتِ امْرَأَةً مَسْلَمَةً فَهِيَ فَكَاكُهَا يَجْزِي كُلُّ عُضْوٍ مِنْهَا عُضْوًا مِنَ النَّارِ ". قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ: " سَقَطَ مِنْ إِسْنَادِهِ مَعْدَانُ بْنُ أَبِي طَلْحَةَ "

4031- Amr b. Abese'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Müslüman bir erkek, müslüman iki cariyeyi azat ettiği zaman cariyelerin her bir uzvuna karşılık onun bir uzvu cehennem ateşinden kurtulur. Müslüman bir kadın müslüman bir cariyeyi azat ettiği zaman cariyenin her bir uzvuna karşılık onun bir uzvu cehennem ateşinden kurtulur."*[1]

Beyhakî der ki: "İsnâdından Ma'dân b. Ebî Talha düşmüştür."↓

٤٠٣٢ - أَخْبَرَنَا الشَّيْخُ أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْيَعْمُرِيِّ، عَنْ أَبِي نُجَيْحٍ السُّلَمِيِّ، قَالَ: حَاصَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ قَصْرَ الطَّائِفِ، فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَنْ بَلَغَ بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللهِ فَهُوَ لَهُ عَدْلُ مُحَرِّرٍ ". فَبَلَغْتُ يَوْمَئِذٍ سِتَّةَ عَشَرَ سَهْمًا. فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللهِ فَهُوَ لَهُ دَرَجَةٌ فِي الْجَنَّةِ، وَمَنْ شَابَ شَيْبَةً فِي الْإِسْلَامِ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَيُّمَا رَجُلٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ مُسْلِمًا، كَانَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ جَاعِلٌ وِقَاءَ كُلِّ عَظْمٍ مِنْ عِظَامِهِ عَظْمًا مِنْ عِظَامِ مُحَرِّرِهِ مِنَ النَّارِ، وَأَيُّمَا امْرَأَةٍ مُسْلِمَةٍ أَعْتَقَتِ امْرَأَةً مُسْلِمَةً، فَإِنَّ اللهَ جَاعِلٌ وِقَاءَ كُلِّ عَظْمٍ مِنْ عِظَامِهَا عَظْمًا مِنْ عِظَامِ مُحَرِّرَتِهِ مِنَ النَّارِ

4032- Ebû Nuceyh es-Sülemî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Tâif sarayını kuşatmıştık. Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişinin Allah yolunda isabet ettirdiği her bir okla bir köleyi azat etmiş gibi olur"* buyurduğunu işittiğimde o kuşatmada on altı oku düşmana isabet ettirdim.

---

[1] Ravileri güvenilirdir, ancak isnadında kopukluk vardır. Tirmizî 4/117-118 (1547), Nesâî, *cihâd* (6/27) ve Ebû Dâvud 4/275 (3966).

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yine şöyle buyurduğunu işittim: *"Kişinin Allah yolunda attığı her bir ok, cennette kendisi için bir derece olur. İslam yolunda kişinin ağaran saçı, kıyamet gününde kendisine nur olur. Müslüman bir erkek, müslümanlardan bir köleyi azat ettiği zaman Yüce Allah, (kıyamet gününde) azat edilen kölenin kemiklerinden her birine karşılık onun bir kemiğini cehennem ateşinden korur. Müslüman bir kadın, müslümanlardan bir cariyeyi azat ettiği zaman Yüce Allah, (kıyamet gününde) azat edilen cariyenin kemiklerinden her birine karşılık onun bir kemiğini cehennem ateşinden korur."*[1]

٤٠٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو صَادِقٍ الْعَطَّارُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مَكْرَمٍ، حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعُمَرِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: أَعْطَى عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ بِنَافِعٍ عَشَرَةَ آلَافِ دِرْهَمٍ - أَوْ أَلْفَ دِينَارٍ - فقلت يا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ فَمَا تَنْتَظِرُ أَنْ تَبِيعَ؟ قَالَ: فَهَلَّا مَا هُوَ خَيْرٌ مِنْ ذَلِكَ: هُوَ حُرٌّ لِوَجْهِ اللهِ. قَالَ: فَكَانَ يُخَيَّلُ إِلَيَّ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يَنْوِي قَوْلَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ [آل عمران: ٩٢]

4033- Âsım b. Muhammed el-Umerî, babasından bildirir: Abdullah b. Câfer, Nâfi'yi kendisine satması için Abdullah b. Ömer'e on bin dirhem (veya bin dinar) verdi. Ona: "Ey Ebû Abdirrahman! Neyi bekliyorsun? Satsana!" dediğimde: "Çünkü bundan daha hayırlı bir şeyi yapacağım. Allah için Nâfi' artık özgürdür" karşılığını verdi. İbn Ömer'in bunu ***«Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz»***[2] âyetini kastederek söylediğini düşünürdüm.[3]

٤٠٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيِّ بْنُ شَاذَانَ الْبَغْدَادِيُّ، بِهَا، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى الْعَبْسِيُّ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي مُرَاوِحٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ: أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " إِيمَانٌ بِاللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَجِهَادٌ فِي سَبِيلِهِ " قُلْتُ: فَأَيُّ الرِّقَابِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: " أَغْلَاهَا ثَمَنًا، وَأَنْفَسُهَا عِنْدَ أَهْلِهَا " قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَفْعَلْ؟ قَالَ: " تُعِينُ صَانِعًا، أَوْ تَصْنَعُ

---

[1] İsnâdı sahih, ravilerinin tümü güvenilirdir. Ebû Dâvud 4/274 (3965) ve Nesâî, *cihâd* (6/26).

[2] Âl-i İmrân Sur. 92

[3] Ravileri güvenilirdir.

لِأَخْرَقَ " قَالَ: قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَفْعَلْ؟ قَالَ: " تَدَعُ النَّاسَ مِنَ الشَّرِّ، فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ تَصَدَّقُ بِهَا عَلَى نَفْسِكَ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مُوسَى. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ هِشَامٍ

4034- Ebû Zer der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "En üstün amel hangisidir?" diye sordum. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah'a iman ile O'nun yolunda cihad etmektir"* buyurdu. "Hangi kölelerin azat edilmesi daha faziletlidir?" diye sorduğumda, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sahibinin gözünde de en değerli olan kölenin azat edilmesidir"* buyurdu. "Böylesi bir köleyi azat etme imkanım olmazsa?" diye sorduğumda, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Azat olmak isteyen ve mesleği olan köleye yardım eder veya iş bilmeyen köleye azat olmasında (maddi olarak) yardımcı olursun"* buyurdu. "Bunu da yapamazsam?" diye sorduğumda da: *"O zaman insanlara zarar vermemeye çalışırsın. Bunu yapman kendi adına verdiğin bir sadaka gibidir"* buyurdu.[1]

Buhârî, Ubeydullah b. Mûsa'dan[2] ve Müslim başka bir kanalla Hişâm'dan rivayet etti.[3]

٤٠٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، حَدَّثَنَا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ قَرِيبٍ الْأَصْمَعِيُّ، حَدَّثَنَا شَبِيبُ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: " كُنَّا بِطَرِيقِ مَكَّةَ وَبَيْنَ أَيْدِينَا سُفْرَةٌ لَنَا بِبَغْدَادَ فِي يَوْمٍ قَائِظٍ ، فَوَقَفَ عَلَيْنَا أَعْرَابِيٌّ، وَمَعَهُ جَارِيَةٌ لَهُ زِنْجِيَّةٌ، فَقَالَ: يَا قَوْمُ، أَفِيكُمْ أَحَدٌ يَقْرَأُ كَلَامَ اللهِ حَتَّى يَكْتُبَ لِي كِتَابًا؟، قَالَ: قُلْنَا: أَصِبْ مِنْ غَدَائِنَا حَتَّى نَكْتُبَ لَكَ مَا تُرِيدُ. قَالَ: إِنِّي صَائِمٌ، فَعَجِبْنَا مِنْ صَوْمِهِ فِي تِلْكَ الْبَرِيَّةِ، فَلَمَّا فَرَغْنَا مِنْ غَدَائِنَا دَعَوْنَا بِهِ، فَقُلْنَا: مَا تُرِيدُ؟، فَقَالَ: أَيُّهَا الرَّجُلُ إِنَّ الدُّنْيَا قَدْ كَانَتْ، وَلَمْ أَكُنْ فِيهَا، وَسَتَكُونُ وَلَا أَكُونُ فِيهَا، فَإِنِّي أَرَدْتُ أَنْ أَعْتِقَ جَارِيَتِي هَذِهِ لِوَجْهِ اللهِ، وَلِيَوْمِ الْعَقَبَةِ، أَتَدْرِي مَا يَوْمُ الْعَقَبَةِ؟، قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ فَكُّ رَقَبَةٍ﴾ [البلد: ١٢] فَاكْتُبْ مَا أَقُولُ لَكَ، وَلَا تَزِيدَنَّ عَلَيَّ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *itk* (3/117).

[3] Müslim, *îmân* (136).

حَرْفًا. هَذِهِ فُلَانَةٌ خَادِمُ فُلَانٍ، قَدْ أَعْتَقَهَا لِوَجْهِ اللهِ وَلِيَوْمِ الْعَقَبَةِ ". قَالَ شَبِيبُ: " فَقَدِمْتُ الْبَصْرَةَ فَأَتَيْتُ بَغْدَادَ فَحَدَّثْتُ بِهَذَا الْحَدِيثِ الْمَهْدِيَّ، قَالَ: " مِائَةُ نَسَمَةٍ يُعْتَقُ عَلَى عُهْدَةِ الْأَعْرَابِيِّ "

4035- Şebîb b. Şeybe anlatıyor: Sıcak bir günde Mekke'den çıkmış Bağdat'a doğru gidiyorduk. Yemek için oturduğumuzda yanımıza bir bedevi geldi. Yanında da zenci bir cariye vardı. Bize: "Ey topluluk! İçinizden Allah'ın kelamını okumayı (okuma) bilen var mı? Varsa bir belge yazdırmak istiyorum" dedi. Ona: "Önce yemeğimizden ye, sonra istediğini sana yazarız" dediğimizde: "Oruçluyum" karşılığını verdi. Öylesi bir yerde onun oruçlu olmasına çok şaşırdık. Yemeği bitirdiğimizde onu çağırdık ve: "Ne istiyorsun?" diye sorduk. Adam şöyle dedi: "Ey adam! Ben yokken dünya vardı. Ben yok olduğumda da dünya var olmaya devam edecek. Bu zenci cariyemi Allah rızası ve *akabe* günü için azat etmek istiyorum. Akabe'nin ne olduğunu biliyor musun? Yüce Allah'ın: ***«Fakat o, sarp yokuşu aşamadı. O sarp yokuş nedir bilir misin? Köle azat etmektir»***[1] buyruğunda zikredilen sarp yokuştur. Söyleyeceklerimi bir harf dahi katmadan aynısıyla yaz: "Filanın hizmetçisi olan filan (şu) cariyeyi Allah rızası ve *akabe* günü için azat ediyorum."

Basra'ya gelip Bağdat'a gittiğimde bu olayı (halife) Mehdî'ye anlattım. Mehdî: "Bedevinin söylediği söz üzere ben de yüz köleyi azat ediyorum" dedi.[2]

٤٠٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْكَازَرِيُّ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ حَازِمٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَفْلَحَ، مَوْلَى أَبِي أَيُّوبَ، أَنَّ عُمَرَ، بَعَثَ إِلَيَّ مُعَاذَ بْنَ عَفْرَاءَ بِحُلَّةٍ. قَالَ أَفْلَحُ: فَأَمَرَنِي أَنْ أَبِيعَهَا، وَأَشْتَرِي بِثَمَنِهَا رَقِيقًا، فَبِعْتُهَا وَاشْتَرَيْتُ لَهُ خَمْسَةَ أَرْؤُسٍ. قَالَ: " فَأَعْتِقْهُمْ "، ثُمَّ قَالَ: " إِنَّ رَجُلًا اخْتَارَ قِشْرَتَيْنِ يلبسهما عَلَى عَتَقِ هَؤُلَاءِ لِغَبِينِ الرَّأْيِ "، فَقَالَ: " قِشْرَتَيْنِ " - يَعْنِي ثَوْبَيْنِ -

4036- Ebû Eyyûb'un azatlısı Eflah bildiriyor: Muâz b. Afrâ bana bir

---

[1] Beled Sur. 11-13

[2] İsnâdı sahihtir.

giysi gönderdi ve onu satıp parasıyla bir köle almamı söyledi. Satıp beş köle aldığımda da bana: "Bunları azat et" emrini verdi ve: "İki parçalık giysiyi giymeyi bu kölelerin azat edilmesine tercih eden kişi, pek kıt görüşlü biridir" dedi.[1]

٤٠٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ مَاتِي الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي عُرْوَةَ، أَخْبَرَنَا ثَابِتُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا زَائِدَةُ بْنُ قُدَامَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ، عَنْ أَسْمَاءَ، قَالَتْ: " وَلَقَدْ أَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ، بِالْعِتَاقَةِ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ يَحْيَى، وَغَيْرُهُ، عَنْ زَائِدَةَ

4037- Esmâ der ki: "Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) Güneş tutulmalarında köle azat etmeyi emretmiştir."

Buhârî, Rabî' b. Yahyâ ve başkaları kanalıyla Zâide'den rivayet etti.[2]

٤٠٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنُ أَيُّوبَ الطُّوسِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْعُقَيْلِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءَ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي حَبِيبَةَ الْأَزْدِيِّ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَثَلُ الَّذِي يُعْتِقُ عِنْدَ الْمَوْتِ مَثَلُ الَّذِي يَهْدِي إِذَا شَبِعَ "

4038- Ebu'd-Derdâ'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ölüm anında köle azat eden kişi, doyduktan sonra yemek ikramında bulunan kişi gibidir"* buyurmuştur.[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Ubeyd, *Ğarîbu'l-Hadîs* (1/229) Bak: İbnu'l-Esîr, *en-Nihâye* (4/65) ve Zamahşerî, *el-Fâik* (3/197).

[2] Buhârî, *küsûf* (2/28-29) ile *itk* (3/117).

[3] İsnâdında tanımadığımız ravi vardır. Ebû Dâvud 4/276 (3968), Tirmizî 4/435 (2123) ve Nesâî, *vasâyâ* (6/38).

لكن يحتاج مع الوجود الى الطلاق المولى اليه فيكون ذلك اطول الايلاء ثم
ثم يكفوا عنها الوجه فيكون ذلك عباد لم يرجعوا واخلال الكلف
توقانا اليها وصبروا فيكون ذلك اذكارا بقدر النعمة التي كانت عليهم
طول الدهر بالاطلاق والاباحة حتى اذا ردت اليهم شكروها وادوا
حقها وهذا لاشك انه من ابواب التقوى وهو نظير ما قيل في الامراض
وفيه وجه اخر وهو ان يكون المعنى لعلكم يسهل الطل والمال المحتاجين
والتعاون عنهم وذلك ان الجوع والعطش امران جبل الناس عليهما وفيهم
اغنياء وضعفاء فاذا استمر للاغنياء الاكل والشرب سهوا ولم
يدروا ما الجوع فرض عليهم الصيام حتى اذا احسوا من تاخر الطعام
عنهم باليسير من الجهد تذكروا بذلك حال من يطوى يوما بليلته او
اكثر من ذلك لاصيام ولا طاعما لشدة فقره فيصير ذلك سببا
لعطفهم على الضعفاء والاحسان اليهم وشكرهم نعمة الله عليهم
ولا شك ان المواساة والاحسان من ابواب التقوى اخبرنا
ابو عبد الله الحافظ وابو زكريا بن ابي اسحاق المزكي قالا ابو عبد الله
محمد بن يعقوب بن يوسف نا حامد بن ابي حامد نا اسحق بن سليمان
قال سمعت حنظلة بن ابي سفيان يقول سمعت عكرمة بن خالد يحدث
طاوسا ان رجلا قال لعبد الله بن عمر الاغر وافقا سمعت رسول
الله صلى الله عليه وسلم يقول بني الاسلام على خمس شهادة ان لا اله
الا الله واقام الصلوة وايتاء الزكاة وصوم رمضان وحج البيت
اخرجاه في الصحيح من حديث حنظلة ان قال الامام احمد رحمه
الله وقد سمى رسول الله صلى الله عليه وسلم باسماء منها انه

الصيام

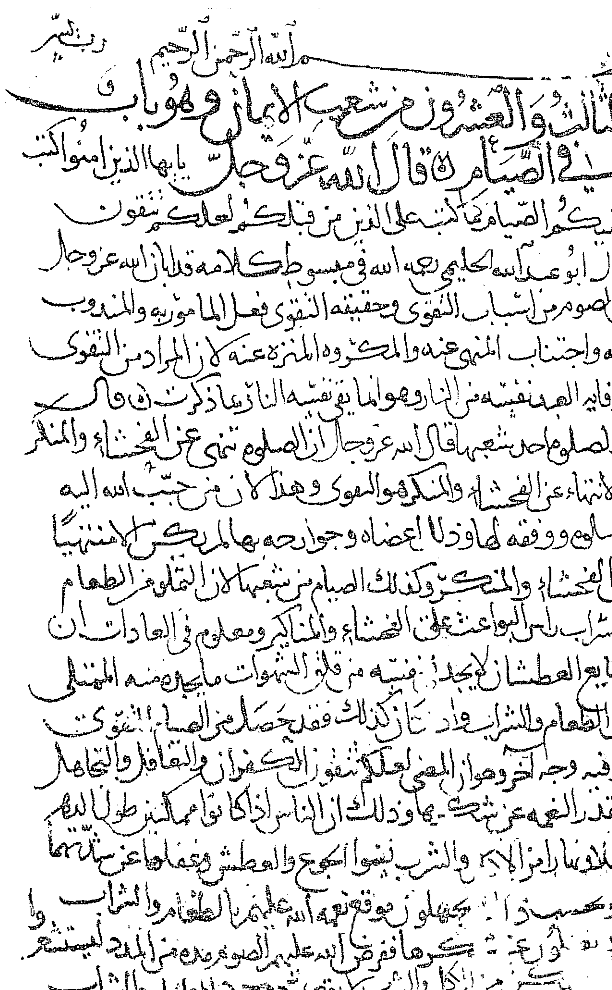
بسم الله الرحمن الرحيم رب يسر
الثالث والعشرون من شعب الإيمان وهو باب
في الصيام قال الله عز وجل يا أيها الذين آمنوا كتب
عليكم الصيام كما كتب على الذين من قبلكم لعلكم تتقون
قال أبو عبد الله الحليمي رحمه الله في مبسوط كلامه قد أبان الله عز وجل
أن الصوم من أسباب التقوى وحقيقة التقوى فعل المأمور به والمندوب
إليه واجتناب المنهي عنه والمكروه المنزه عنه لأن المراد من التقوى
وقاية العبد نفسه من النار وهو إنما يقي نفسه النار بما ذكرت فكما
أن الصلاة إحدى شعبها قال الله عز وجل إن الصلاة تنهى عن الفحشاء والمنكر
والانتهاء عن الفحشاء والمنكر هو التقوى وهذا لأن من حبب الله إليه
الصلاة ووفقه لها وذلل أعضاءه وجوارحه بها لم يكن إلا منتهيا
عن الفحشاء والمنكر وكذلك الصيام من شعبها لأن التملؤ من الطعام
والشراب أحد البواعث على الفحشاء والمناكير ومعلوم في العادات أن
الجائع العطشان لا يجد في نفسه من قوة الشهوات ما يجده منه الممتلي
من الطعام والشراب وإذا كان كذلك فقد حصل من الصيام التقوى
وفيه وجه آخر وهو أن المعنى لعلكم تتقون الكفران والتغافل والتجاهل
بقدر النعمة عن شكرها وذلك أن الناس إذا كانوا متمكنين طول الدهر
ليلا ونهارا من الأكل والشرب نسوا الجوع والعطش وغفلوا عن شدتهما
وحسب ذا ... يجهلون موقع نعمة الله عليهم بالطعام والشراب
و... فكان فرض الله عليهم الصوم مدة من المدد ليستشعر
... من الأكل والشرب لا يقع ... وجود الطعام والشراب

İstanbul Feyzullah Efendi Kütüphanesindeki *Şuabu'l-İmân* elyazmasının Oruç kitabının ilk sayfası